

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

**ULUSLARARASI HUKUKA GÖRE FİLİSTİN'DEKİ
İSRAİL YERLEŞİMİ**

ABDALLATİF SEDDA

2502130495

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. CÜNEYT YÜKSEL

İSTANBUL - 2020

ÖZ

ULUSLARARASI HUKUKA GÖRE FİLİSTİN'DEKİ İSRAİL YERLEŞİMİ

ABDALLATİF SEDDA

Araştırmanın konusu uluslararası hukuka, antlaşmalara, BM kararlarına aykırı olmasına rağmen işgal altındaki Filistin topraklarında devam eden İsrail yerleşimciliğidir. Çalışmamızda, araştırmacı analitik, tanımlayıcı, tarihsel ve hukuki yöntemler kullanmıştır.

İsrail devleti, 1967'de Batı Şeria'yı işgalinden beri Filistin topraklarında yerleşim birimleri inşa etmeyi sürdürmektedir. Bu yerleşim birimleri, Filistinlilerin yaşadığı bölgeleri kapalı “kantonlar”a dönüştürmek, İsrail'in Filistin topraklarındaki işgal hedeflerini gerçekleştirmek, uygulanabilir bir Filistin devletinin kurulmasını önleyecek fiili politika oluşturmak ve Batı Şeria'daki ekonomik kaynakların kontrolünü yerleşimcilere tahsis etmek amaçlarına yönelmiş özenle hazırlanmış planlar çerçevesinde kurulmuştur.

BM Güvenlik Konseyi'nin yerleşimciliği kınayan ilk uyarısı “İsrail'in 1967'den bu yana işgal ettiği Filistin ve Arap topraklarındaki yerleşim politikasının yasal bir meşruiyeti olmadığı”nı söyleyen 1979 tarihli ve 446 sayılı kararla yapılmıştır. Karar; İsrail'e, 1949 yılında imzalanan Dördüncü Cenevre Sözleşmesine, özellikle de “İşgalci güç, sivil nüfusunun bir bölümünü işgal ettiği bölgelere devredemez ve yasal statüyle coğrafi niteliği değiştirecek veya 1967'den beri işgal edilen Arap bölgelerinin demografik yapısını etkileyecek herhangi bir eylemde bulunamaz” ifadesi ile, 49. maddenin 6. fıkrasına uyma çağrısında bulunmuştur. 23 Aralık 2016'da 2334 sayılı kararında ise, BM Güvenlik Konseyi, 1967'den beri işgal altındaki Filistin topraklarında kurulan yerleşim birimlerinin uluslararası hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir.

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'ne göre yapılan anlaşmalar, yerleşim birimlerini savaş suçu; İsrail liderlerini de savaş suçluları sayılmaktadır. Uluslararası Adalet Divanı da, Doğu Kudüs dâhil, işgal altındaki Filistin topraklarındaki duvar ve yerleşim birimlerinin, yasadışı ve uluslararası hukuku ihlâl ettikleri için derhal kaldırılması gerektiğini vurgulamıştır.

Anahtar Kelimeler :İsrail Yerleşimi, Duvar, Uluslararası Hukuk, Uluslararası Adalet Divanı, Uluslararası Ceza Mahkemesi, Dördüncü Cenevre Sözleşmeleri.

ABSTRACT

THE ISRAELI SETTLEMENT IN PALESTINE ACCORDING TO INTERNATIONAL LAW

ABDALLATIF SEDDA

The Research Problem of this PhD thesis is the Continuation of Settlements despite the violation of International Law, Treaties, Resolutions of Security Council and the General Assembly. The Researcher Followed the Descriptive, Analytical, Historical, and Legal Approach.

The UNSC's first warning came in resolution 446 in 1979 that "Israel's policies and measures of building settlements in the Palestinian and Arab Occupied Territories are illegitimate" calling upon Israel to abide by the Fourth Geneva Convention of 1949, particularly paragraph (6) of Article (49) stating that: "Occupying Power shall not transfer a part of its population into the occupied territories" and shall not "take any measures that may change the legal status and geographic nature or affect the demographic composition of the occupied territories". Moreover, in December 23, 2016 the UNSC affirmed in its resolution 2334 the illegality of building settlements in the Occupied Palestinian Territories and considered it a flagrant violation of international law.

Settlements, according to the International Criminal Court's Rome Statute, are considered as a war crime that requires holding the leaders of occupation authorities accountable as war criminals. The International Court of Justice, as well, has affirmed the illegality of the Separation Wall and the settlements in the Occupied Palestinian Territories including those in East Jerusalem, and they should be immediately removed since they violate international law.

Key words: The Israeli Settlement, Separation Wall, International Law, International Court of Justice, International Criminal Court, Fourth Geneva Convention.

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında 1967’de Batı Şeria’yı işgalinden beri Uluslararası Hukuka, Antlaşmalara ve Birleşmiş Milletler kararlarına aykırı olmasına rağmen Filistin topraklarında yerleşim birimleri inşa etmeyi sürdüren İsrail devletinin yerleşimciliği ele alınmıştır. Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü uyarınca; işgalci devlet liderleri de savaş suçluları sayılmaktadır. Uluslararası Adalet Divanı da, Doğu Kudüs dâhil işgal altındaki Filistin topraklarındaki duvar ve yerleşim birimlerinin yasadışı olduğunu ve uluslararası hukuku ihlâl ettikleri için derhal kaldırılması gerektiğini vurgulamıştır.

Bu çalışmanın başlangıcından itibaren tez konusunu seçerken, tezin hazırlanmasında ve yürütülmesinde, en büyük katkıyı sunan değerli danışmanım Sayın Prof. Dr. CÜNEYT YÜKSEL ve Sayın Prof. Dr. İbrahim KAYA’ya teşekkürlerimi sunarım.

Tez izleme komitesi üyeleri olarak çalışmanın her aşamasında hazırladığım raporları titizlikle inceleyen Sayın Prof. Dr. Ayşe Nur TÜTÜNCÜ’ye ve Sayın Prof. Dr. Yücel ACER’e gösterdikleri anlayıştan ötürü, ayrı ayrı içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca sonradan jüriye katılan Prof. Dr. A. Emre ÖKTEM’e de çok teşekkür ederim.

Beş yıllık üniversite hayatım boyunca bana kazandırdıkları her şey için diğer üniversite hocalarıma da teşekkürlerimi sunarım. Doktora program bursu veren Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’na (YTB) teşekkürü borç bilirim.

Beni bu günlere sevgi ve saygı kelimelerinin anlamlarını bilecek şekilde yetiştirerek getiren tüm eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen hayatın en büyük lütfu olan aileme sonsuz teşekkürler. Başta baba Khader SEDDA, annem Raba SEDDA, sevgili erkek ve kız kardeşlerim ve özellikle bu çalışmanın her aşamasında yaşadığım bütün başarıları, benimle beraber paylaşan vefalı eşim Mai SEDDA’ya candan teşekkür ederim. Ayrıca sevgili oğullarım, Yahya, Mohammed, ve Osamay’a da teşekkür ederim. Son olarak çalışmanın hazırlanması sürecinde destek veren değerli arkadaşlarıma teşekkür ederim.

İstanbul, 2020

Abdallatif SEDDA

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
HARİTALAR LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FİLİSTİN'DE HUKUKİ STATÜNÜN TARİHSEL GEÇMİŞİ

1.1.Tarihi Gelişim	6
1.1.1. İşgal ve Uluslararası İnsancıl Hukuk	7
1.1.2. İngiliz Mandacılığı, Başlangıç ve Çağrışımlar.....	9
1.1.3. Birleşmiş Milletler (BM) ve Taksim (Bölünme) Kararı	11
1.2. Filistin Hukuk Sisteminin Tarihsel Gelişim Aşamaları	16
1.2.1. Filistin'de Osmanlı Yönetimi: 1516 – 1917.....	18
1.2.2. Filistin Üzerindeki İngiliz Manda Yönetimi: 1918 – 1948.....	19
1.2.3. İngiliz Mandacılığı Belgesinin Metni	20
1.2.4. Batı Şeria'da Ürdün Hakimiyeti: 1948-1967	22
1.2.5. Gazze Şeridi'ndeki Mısır Yönetimi: 1948-1967.....	23
1.2.6. Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde İsrail İşgali: 1967 – Bugün.....	23
1.2.7. Filistin Ulusal Yönetimi: 1994 – Bugün	25
1.2.8. İsrail devleti'nin Ürdün Toprak Hukuku'na Getirdiği Düzenlemeler.....	29
1.2.8.1. Metruk Olarak İlan Ederek Araziyi Ele Geçirme	36
1.2.8.2. Askeri Amaçlar İçin Kapalı Tutulan Araziler.....	37
1.2.8.3. Kamusal Amaçlarla İstimlak Edilen Araziler	38
1.2.8.4. Yahudi Yerleşim Birimleri İçin Arazilerin Ele Geçirilmesi	38
1.2.8.5. Filistinlilerin Kendi Topraklarındaki Tasarruflarında Kısıtlamalar.....	39
1.3. İsrail ve Uluslararası Hukuk.....	43
1.3.1. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Kararlarının Hukuki Yapısı.....	45
1.3.2. Sömürgeciliği Bitirmek İçin BM Genel Kurul Kararı	48
1.3.3. Halkların Kendi Kaderini Tayin Hakkı.....	49
1.3.4. Yahudi Yerleşim Birimleri ve Uluslararası Ceza Hukuku.....	52
1.3.5. İsrail'e Karşı Uluslararası Hukuki Sorumluluğu Harekete Geçirme	55
1.3.6. Uluslararası Hukuk Açısından Kudüs'ün Yasal Statüsü.....	55
1.4. İsrail'in BM Kararlarını Görmezden Gelmesi.....	59
1.4.1. Filistin'in Taksimini Gerçekleştirme Planı Tavsiye Kararı	59

1.4.2. İsrail'in BM'ye Kabulü İle İlgili Şartlı Üyeliği Öngören Genel Kurul Kararı	60
1.4.3. Kudüs'ün Statüsünü Belirleme ve Filistinli Mültecilerin Dönüşü ile İlgili Karar	60
1.4.4. Saldırganlığı Reddetme ve İşgal Edilen Topraklardan Çekilme Hakkında Kararı	61
1.4.5. Şiddet ve Terörün Kınanması.....	62
1.5. Kararlarını Uygulamada BM'in Acziyeti.....	63
1.5.1. İsrail Devleti'nin Anlaşmalara Karşı Görevleri	64

İKİNCİ BÖLÜM

BATI ŞERİA'da İSRAİL YERLEŞİMCİLİĞİNİN BAŞLANGICI, EN ÖNEMLİ PROJELERİ ve FELSEFESİ

2.1. Yerleşimcilik: Yahudi Projenin İçyüzü	66
2.2. Yerleşimcilik Projeleri.....	69
2.2.1. Allon Projesi:	70
2.2.2. Fuchman Projesi	71
2.2.3. Gush Emunim Hareketi Projesi.....	71
2.2.4. Galili Projesi.....	72
2.2.5. Likud Yerleşimcilik Projesi:	73
2.2.6. Drobles Projesi	77
2.3. Drobles Projesi'nde Geçen En Önemli Yerleşim Blokları Bahsi.....	77
2.3.1. Maaraf Bloku:	77
2.3.2. Reyhan Bloku:.....	77
2.4. Batı Şeria'daki Yerleşim Birimleri için Ana Plan ve Geliştirme Planı	78
2.4.1. 2010 yılına kadar uzun vadeli ana kalkınma planı	79
2.4.1.1. Yerleşim Birimleri	79
2.4.1.2. Toprakları Ele Geçirmek.....	80
2.4.1.3. Yollar	82
2.4.1.4. Sanayi Bölgelerinin Kurulması	82
2.4.2. Bireysel Girişimler Temelinde Yerleşimcilik	87
2.4.3. Yerleşimcilik Faaliyetlerinin Tırmanışı	89
2.4.4. Özel Sermayenin Yerleşimciliğe Katkısını Arttırmak	91
2.4.5. Kentsel Yerleşimciliğe Doğru Eğilim Artışı.....	91
2.4.6. Yerleşimcilik ve Etnik Temizlik	99
2.4.7. Soykırım Terimi Kapsamında Nakba Dönemi.....	99
2.5. Bypass Yollar: Irksal Ayrımcılık Politikası Kapsamında Kontrol ve Ele Geçirme Sistemi	105
2.5.1. Kudüs Yasası ve İsrail Irkçılığının Özü	106
2.5.2. Filistin'deki Yahudi Proje Kapsamında Toplu Soykırım Cinayeti	117
2.5.3. Etnik Temizlik.....	118
2.5.4. Göç Ettirmek	118
2.5.5. Hafızanın İmhası	118
2.6. Yahudi Proje ve Soykırım Temelli Yerleşimci Kolonyalizm Düşüncesinin Somutlaştırılması.....	119

2.6.1. İdeolojik Boyutlu Soykırım.....	121
2.6.2. Tevrat'ın İdeolojisi'nde Irk Soykırımı	121
2.6.3. Güney Afrika'daki Örneğini Aşan Irkçı (Apartheid) Sistemi.....	123
2.6.4. Siyonistleşen Emperyalizm ve Irk Ayrımcılığı.....	125
2.6.5. Siyonizm ve Irk Ayrımcılığı	126
2.6.6. Yahudi Etnik Yerleşimcilik.....	128
2.7. Yahudi Etnik Ayrımcılık Uygulamaları	130
2.7.1. Uluslararası Düzeyde Yahudi Etnik Ayrımcılık Uygulamaları	130
2.7.2. Filistin'de Yahudi Etnik Ayrımcılık Uygulamaları	131
2.7.3. İşgal Altındaki Filistin Topraklarında İsrail Yerleşimciliğinin Yolu.....	133
2.7.4. İşgal Altındaki Filistin Topraklarında İsrail Yerleşimciliğin Belirleyicileri ve Etkenleri	137
2.7.4.1. Dini-İdeolojik Boyut	137
2.7.4.2. Askeri Boyut	139
2.7.4.3. Yerleşimciliğin Politik Boyutu	141
2.7.4.4. Ekonomik Boyut	143
2.7.4.5. Psikolojik Boyut.....	148
2.8. Batı Şeria'da İsrail Yerleşim Birimleri ve Küçük Yerleşim Birimleri.....	149
2.8.1. Ürdün Vadisi'ndeki Yerleşimin Dini ve Tarihi Faktörlerle İlişkisi	155
2.8.2. Ürdün Vadisi'ndeki Yahudi Yerleşim ve Güvenlik Faktörü	157
2.8.3. Ürdün Vadisi'ndeki Yahudi Yerleşim ve Demografi Faktörü.....	159
2.8.4. Ürdün Vadisi'ndeki Yahudi Yerleşim ve Ekonomi Faktörü	160
2.8.5. Su Faktörü	161
2.8.6. Siyasi Faktör	163
2.8.7. Ürdün Vadisi'ndeki İsrail Yerleşimciliğinin Dikkat Çekici Diğer Hususları	164
2.9. Yahudi Yerleşim Birimleri ve İşgal Sebebiyle Filistinlilerin Karşılaştıkları Sorunlar	165
2.9.1. Barikatlar Sebebiyle Filistinlilerin Karşılaştıkları Sorunlar.....	166
2.9.2. İşgal Altındaki Filistinli Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar ve Uluslararası Hukuk ve Anlaşmalar Işığında Hakları	169
2.9.3. İşgal Altındaki Filistinli Hastaların Çektiği Sıkıntılar	174
2.9.3.1. Filistin'de Sağlık Kurumları	174
2.9.3.2. Araplar ve Yahudiler Arasındaki Sağlık Uygulamasında Oluşan Uçurum Farkı	174
2.9.3.3. İsrail Kontrol Noktaları	175
2.9.3.4. Hastalar ve Irkçı Ayrım Duvarı	177
2.9.4. İşgal Altındaki Filistinli Öğrencinin Karşılaştıkları Sorunlar ve İsrail'in Filistinlileri Cahilleştirme Politikası	178
2.9.5. İşgal Altında Filistinli İşçilerin Karşılaştıkları Sorunlar	181
2.9.5.1. Filistin'de İşgücü.....	182
2.9.5.2. İşçi Hakları.....	183
2.9.5.3. İşgalci İsrail'in Filistin Ekonomisini Boğma Politikası	183
2.9.6. Filistinli Çiftçinin ve Çevrenin Karşılaştıkları Sorunlar	184
2.10. Filistin'de ve Uluslararası Düzeyde Çevrenin Korunmasına İlişkin Yasa ve Yönetmelikler	185

2.11. İsrail Yerleşim Birimleri ve Filistin Çevrenin Üzerindeki Etkileri	188
--	-----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI HUKUK VE ULUSLARARASI MAHKEMELER'E GÖRE İSRAİL DUVARI VE YERLEŞİM BİRİMLERİ

3.1. Yerleşim Duvarının Yapısı ve Niteliği.....	190
3.1.1. Yahudi Doktrin’de Duvarın Dini Kökleri	192
3.1.2. Kudüs Kentin’de Yerleşim Duvarı.....	201
3.1.3. Sarmal Yolları: Yerleşim Duvarına Hazırlık Olarak Baskı ve Kontrol Sistemi	205
3.1.4. Geçersiz Yasalarla Bölgeyi Kontrol Altına Alma.....	206
3.1.4.1. Gaipilerin Mülkleri Yasası (1950) ve Filistinlilerin Mülklerine El Koyma	206
3.1.4.2. Arazilerde Tasarruf ve İstimlak Yasası (1953).....	208
3.1.5. Siyonizm ve Her Türlü Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme	210
3.1.6. BM Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1966).....	213
3.2. Uluslararası Adalet Divanı’nın Yerleşim Duvarına İlişkin Danışma Görüşü (9/7/2004) ...	214
3.2.1. Uluslararası Adalet Divanı Danışma Görüşü’nün Hukuki Yaptırımı	214
3.2.2. Yerleşim Duvarı ve Suların Kontrolü	220
3.2.3. Duvar, Bir Apartheid Sistemdir ve Güney Afrika’daki Benzeri Olan Sistemi Aşmıştır	221
3.2.4. Duvarın Filistinlilerin Hayatına Etkisi	223
3.2.5. Cenevre Sözleşmeleri İle Lahey Sözleşmesi Hükümlerinin İsrail devleti İçinde Geçerli Olması	230
3.2.6. BM Genel Kurulu ve Uluslararası Adalet Divanı Danışma Görüşü’ne Göre Duvar ve Yerleşimlerin İnşası	233
3.2.7. Divan Görüşüne Göre İsrail’in Yükümlülükleri	244
3.2.8. Duvara İlişkin Divan Görüşünün Devletlere Getirdiği Yükümlülükler.....	246
3.3. Yerleşim Birimleri, Duvar ve Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkı.....	247
3.3.1. 1947 Tarihli 181 Sayılı BM Genel Kurulu Kararı	250
3.3.2. 1967 Tarihli 242 Sayılı BMGK Kararı	252
3.3.3. BMGK’nin 242 Sayılı Kararına Göre Kudüs’ün Durumu	252
3.4. Yerleşimcilik Hareketine Karşı Uygulanabilecek Uluslararası Hukuk.....	255
3.4.1. İsrail Devleti’ne Karşı Uygulanabilecek Uluslararası Anlaşma ve Sözleşmeler	255
3.4.2. Uluslararası Hukuka Göre İsrail Yerleşim Birimleri	257
3.4.3. İsrail Yerleşim Birimleri ve Filistin İnsan Hakları İhlalleri.....	258
3.5. İsrail Devleti’nin Sorumluluğu ve Harekete Geçirilebilecek Uluslararası Mekanizmalar..	259
3.5.1. İsrail’in ve Yöneticilerinin Sorumluluğunun Kapsamı	260
3.5.3.1. İsrail Devleti ve Devlet Organlarının Sorumluluğu	261
3.5.3.1.1. Hukuka Aykırı Eylemleri Sonlandırma Yükümlülüğü	262
3.5.3.1.2. Hukuka Aykırı Eylemleri Soruşturma ve Yargılama Yükümlülüğü.....	263
3.5.3.1.2.1. Yasama Organın Sorumluluğu.....	263

3.5.3.1.2.2. Yürütme Organı ve Yetkililerinin Sorumluluğu	264
3.5.3.2. Bireylerin Uluslararası Cezai Sorumluluğu	265
3.5.3.3. İsrail'in Onarım ve Tazminat Yükümlülüğü.....	267
3.5.3.3.1. Yerleşimcilik Suçunun Neden Olduğu Zararları Onarılması	267
3.5.3.3.2. Yerleşimcilik Suçu Karşısında Mali Tazminat Ödenmesi	268
3.5.2. İsrail ve Yöneticilerinin Yargılanmasında Uluslararası Mekanizmalar	269
3.5.2.1. Uluslararası Mahkemeler	270
3.5.2.1.1. Uluslararası Adalet Divanı	270
3.5.2.1.2. Uluslararası Ceza Mahkemesi	271
3.5.2.1.3. Uluslararası Özel Ceza Mahkemeleri.....	273
3.5.2.1.4. Evrensel Yargı Yetkisine Sahip Ulusal Mahkemeler.....	274
3.5.2.2. İsrail'in ve Yöneticilerinin Yargılanmasında Uluslararası Kuruluşların ve BM'nin Özel Kuruluşların Rolü	276
3.5.2.2.1. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu.....	277
3.5.2.2.2. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi	278
3.5.2.2.3. İnsan Hakları Konseyi	279
3.5.3. İsrail ve Yöneticilerinin Yargılanmasına Yardımcı Olabilecek Diğer Uluslararası Mekanizmalar.....	280
3.5.3.1. İsrail ve Yöneticilerinin Yargılanmasında Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü.....	281
3.5.3.2. İsrail ve Yöneticilerinin Yargılanmasında İnsan Hakları Örgütlerinin ve Medyanın Rolü.....	282
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	283
KAYNAKÇA.....	294
ÖZGEÇMİŞ	349

HARİTALAR LİSTESİ

Harita No. 1: Taksim (Bölünme) kararına göre Filistin	133
Harita No. 2: Filistin Bölgesinin Kaybı.....	255
Harita No. 3: “Decleration of Principles on Self-Government Arrangments” Sonrası Batı Şeria	288
Harita No. 4: Batı Şeria’da İsrail Yerleşimciliği	677
Harita No. 5: Bölgesel konseye göre Batı Şeria’da Yerleşim Birimleri.....	788
Harita No. 6 : Batı Şeria’da Yerleşim Birimlerine Bağlı Araziler.....	811
Harita No. 7: Batı Şeria’da Yerleşim Birimleri 2002	956
Harita No. 8: Batı Şeria’da C Bölgesi	1478
Harita No. 9: Batı Şeria’da İsrail Yerleşim Birimlerinin İstatistiksel Verisi 2015.....	14950
Harita No. 10: Batı Şeria’da İsrail Küçük yerleşim Birimleri İstatistiksel 2016.....	14951
Harita No. 11 : Batı Şeria’da Yerleşim birimleri ve hareket kısıtlamaları	17373
Harita No. 12 : Batı Şeria’da Yerleşim Duvarı	1927
Harita No. 13 : Batı Şeria’da Yerleşim Duvarı ve Ayrımcılık Yolları.....	202
Harita No. 14 : Batı Şeria’da Yerleşim Duvarı Filistinli Evlerin İzolasyonu	2028
Harita No. 15 : Batı Şeria’da Yerleşim Duvarın Güzergahı (Route).....	22632
Harita No. 16 : Yerleşim Birimleri ve Duvardan Sonra Batı Şeria	24955

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil No. 1: Batı Şeria’da İsrail Küçük yerleşim birimi (A)	342
Şekil No. 2: Batı Şeria’da İsrail Küçük yerleşim birimi (B)	343
Şekil No. 3: Batı Şeria’da İsrail Küçük yerleşim birimi (C)	344
Şekil No. 4: Batı Şeria’da İsrail Küçük yerleşim birimi (D)	345

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo No. 1: BM Genel Kurulunun yerleşim ile ilgili vermiş kararlar	346
--	-----

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e.	: aynı eser
a.g.e	: adı geçen eser
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABK	: Avrupa Birliği Konseyi
Bkz	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
MC	: Milletler Cemiyeti
MCGK	: Milletler Cemiyeti Genel Kurulu
çev.	: çeviren
ed./ eds	: Editör/ Editörler
FKÖ	: Filistin Kurtuluş Örgütü
HRW	: İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch)
S	: sayı
s	: sayfa
UAD	: Uluslararası Adalet Divanı
UCM	: Uluslararası Ceza Mahkemesi

GİRİŞ

İngiltere nasıl İngilizler'e, Fransa da Fransızlara aitse Filistin de Filistinler'e aittir. Yahudileri, Filistinliler'e empoze etmeye çalışmak insanlık dışıdır. Bunu en iyi şekilde Hintli Lider Mahatma Gandhi ifade eder: "Elbette Filistin'i -kısmen veya tamamen- eski bir Yahudi yurdu kılacak derecede oradaki Arapların sayısını azaltmak, bir insanlık suçudur" ¹.

Yerleşimcilik, Yahudi hareket düşüncesinin pratik uygulamasıdır. Siyonizm, bunu kendi hedeflerine ulaşmak için en doğru yol olarak görmektedir. Siyonistleri Filistin topraklarına yerleştirerek demografik yapıyı değiştirmek ve daha birçok yola başvurmak suretiyle işgal genişletilmeye çalışılmaktadır. 1948 yılından önceki yerleşimciliğin hedefi, Filistin'de Yahudiler için bir vatan inşa etmek iken 1948'den sonra bu hedef², yeni oluşmuş devletin temellerinin sağlamlaştırılması olmuştur. 1967'den sonra ise hedef, yeni toprakları işgal etme ve Filistinlilerin varlığını ortadan kaldırma şekline dönüşmüştür. Yerleşim birimleri, 1993 yılında Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) ile İsrail arasında ilan edilen ilkelere göre nihai statü görüşmeleri için ertelenen en önemli meselelerden sayılır. Kudüs, mülteciler, sınırlar ve sular gibi bütün diğer meseleler, 1948 savaşından kaynaklanmıştır. Bu savaş sonunda bütün Filistin topraklarının %78'i işgal edilmiştir. 1967 savaşı ise Filistin topraklarından geriye kalan, Kudüs'ün de içinde yer aldığı Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nin işgal edilmesine yol açmıştır.

Yahudi yerleşimcilik, diğer bütün sömürge şekillerinden farklıdır. Öyle ki 18. yüzyılın başlarında Afrika ve Asya'da dünyanın tanık olduğu Avrupa sömürgecilik akınlarının bir tamamlayıcısı sayılmaktadır. Ancak Yahudi yerleşimciliğin, eski sömürgeci anlayıştan farklı kılan etkenleri bulunmaktadır. Hedeflerini gerçekleştirdiklerinde eski sömürgeci güçler sona ermişlerdir³.

¹ Al-Missir, Abdul Wahab, Gandhi ve Siyonizm, 2004, (çevrimiçi), <http://www.aljazeera.net/opinions/2004/10/3/%D8%BA%D8%A7%D9%86%D8%AF%D9%8A-%D9%88%D8%A7%D9%84%D8%B5%D9%87%D9%8A%D9%88%D9%86%D9%8A%D8%A9#1>

² Esat Fırat, Filistin'in 71 yıldır süren dramı: Nekbe, 2019, (çevrimiçi), <http://www.aa.com.tr/tr/dunya/filistin-71-yildir-suren-drami-nekbe/1478810>

³ Johnni Mansour, **El İstiyyan El İsraili- Et Tarih Vel Vakı Vel Tahaddiyat El Filistiniyye (İsrail Yerleşimciliği-Tarih, Gerçek ve Filistinli Tavırlar)**, Akka, Müessesetü Al Esvar, 2005, s. 16.

İsrail, Filistinlilere çeşitli şiddet ve organize katliamlar uygulanarak topraklarını zorla terk etmeleri için sömürgeci bir yaklaşım benimsedi⁴. Toprak meselesi, tarihi hak sahibi Filistinliler ile sömürgeci siyonistler arasındaki ihtilafın özü sayılmaktadır. Yahudi sömürgeci fikirler, ırk ayrımcılığına ve dini nefrete dayanmaktadır. Bu, iki kıblenin ilki ve iki haremi şerifin üçüncüsü olan Kudüs'ün işgaliyle ortaya çıkmıştır. Şehirdeki yerleşim projeleri, hızla yürütülmektedir. İsrail devleti İsrail, ayrıca Batı Şeria'yı bölme girişiminde bulunmuş, arazide yerleşim birimlerinin sayısını kat kat arttırarak somut yapılar oluşturmuş ve 1947 yılı 181 sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) kararında belirlenen Filistin Devleti'nin kurulma ihtimalini ortadan kaldırmak için Yerleşim duvarını inşa etmiştir. Bu çalışmanın önemi, Yahudi kimliğini gizliyerek farklı milliyetler altında 1878 yılında inşa edilen ilk yerleşim biriminden, Filistin'in tamamının işgaline kadar gerçekleştirilen Yahudi sömürgeciliğin önündeki sır perdesini aralıyor olmasından ileri gelmektedir.

Çalışmanın Sınırları:

1- Mekansal Sınırlar: İşgal altındaki Batı Şeria'da İsrail yerleşimciliğini ele alır.

2-Zamansal Sınırlar: Batı Şeria'nın 1967'deki işgalinden 2019'a kadar olan yerleşimciliğin aşamaları.

Temel literatür taraması:

1- Araştırmacı Abdurrahman Ebu Arafa'nın "El İstiyyan El Tatbiyk El Amali Lil Sihyoniyye" (Yerleşimcilik, Siyonizmin Pratik Uygulamasıdır) başlıklı çalışması. Yazar bu çalışmada arazi, insan ve su gibi yerleşim unsurlarını, ardından yerleşim birimlerinin kurulmasını ele almış, Batı Şeria ve Kudüs'teki yerleşimcilik üzerine odaklanmış ve bunun Filistin nüfusuna olan etkisini işlemiştir.

2- Dr. Ahmed Nofal'ın el Devle El Fılistiniyye El Müstakille (Bağımsız Filistin Devleti) başlıklı çalışması. Barış sürecinde "bağımsız Filistin devleti" konusunu inceleyen bu çalışma, Filistin meselesine nihai çözüm fikri üzerine teorik bir çerçeve sunmuştur.

3- Nasır Al-Rayes tarafından hazırlanan "El Mustavtanat El İsrailiyye Fi Dav'i El Kanun El Devli El İnsani" (Uluslararası İnsan Hakları Işığında İsrail Yerleşim Birimleri) başlıklı, İsrail'in yerleşimcilik faaliyetleri ile Filistin topraklarında işlediği hukuki ihlalleri ele almıştır.

⁴ Ali Al Jirbawi; ve diğerleri, "**Kadaya İsrailiyye**" Dergisi, Ramallah, Al Merkez Al Filistini Lil Dirasat Al İsrailiyye (Filistin İsraili Araştırmalar Merkezi), Medar, S. 5, (2002), s.7.

Eski ABD Başkanı ve Atlanta Carter Merkezi Başkanı Carter, Ortadoğu’da ABD diplomasisinin yıllarca başarısızlığa uğramasının ve şiddetin kesilmemesinin temel sebebinin, bazı İsraili liderlerin işgal edilmiş topraklarda yerleşim birimleri inşa ederek “gerçekler yaratmaya” devam etmeleri olduğunu belirtmiştir⁵.

Bu çalışma, BMGK kararları ve BM Genel Kurulu’nun tavsiyeleri doğrultusunda, 1967 yılında işgal edilen Filistin topraklarındaki İsrail yerleşim birimleriyle ilgili uluslararası hukuk hükümlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu hükümler, işgal altındaki Batı Şeria’da inşa edilen İsrail yerleşim birimlerinin nasıl yasadışı olduğunu da göstermektedir. Çalışma ayrıca, İsrail’in Batı Şeria’daki insan hakları ve uluslararası hukuk ilkeleri ile ilgili ağır ihlallerinin yanı sıra 1967 savaşının ardından Batı Şeria’daki İsrail yerleşim birimlerinin inşa ediliş gerçeğini açıklamayı hedeflemektedir. Çalışma, BM Genel Kurulunun 1947 yılındaki 181 sayılı “taksim kararı”yla tanınan Filistin devletinin temeli konumundaki Batı Şeria’da bulunan İsrail yerleşim birimleri projesini de ele almakta ve ayrıca Filistin halkının özgürlük ve bağımsızlık hakkının önünde en büyük engel olan yerleşim birimlerine dikkat çekmektedir. Zira bu yerleşim birimlerinin, BMGK ve BM Genel Kurulun aldığı uluslararası kararlarla, öngördüğü iki devletli çözüme ulaşma ihtimalini nasıl ortadan kaldırdığını da açıklamaktadır. Batı Şeria’nın işgaliyle yerleşim birimleri konusunda BMGK’nden çıkan en önemli kararlar arasında 1967 yılında -1967 savaşında işgal edilen topraklardan çekilmeye davet eden- 242 sayılı karar; 1979 yılında çıkan ve İsrail yerleşimcilerinin işgal altındaki Filistin topraklarına yerleştirilmesinin yasal olmadığını vurgulayan 446 sayılı karar; 1980 yılında ve yerleşim birimlerinin tasfiyesini öngören 465 sayılı karar ile son olarak 23 Aralık 2016’da İsrail’in, Kudüs’ün doğusu dahil 1967’de işgal edilen Filistin topraklarında yerleşim birimleri inşa etmesinin yasal olmadığını vurgulayan 2334 sayılı karar yer almaktadır⁶. Yerleşim birimleri kurulması, uluslararası hukuka göre apaçık bir ihlâl ve iki devletli çözüm ile adil barışın tesisi önünde asıl büyük bir engeldir. Karar, işgal altındaki Filistin topraklarında tüm yerleşim faaliyetlerinin derhal durdurulması çağrısında bulunmakta ve iki taraf anlaşmadıkça 1967 sınırında meydana gelecek en

⁵ Khaled Muhammed Ghazi, Kutsal Topraklarda Barış, 2010, (çevrimiçi), <http://www.middle-east-online.com/%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85-%D9%81%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B1%D8%B6-%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%82%D8%AF%D8%B3%D8%A9>

⁶ Oruç, Haydar, Koşeye sıkıştırılan filistinliler ve sözde yüzyılın anlaşması, Dosya – isreal sorunu, 2019, s. 37.

ufak bir değişikliği tanımayacağını açıklamaktadır. Karar ayrıca 1967 yılında İsrail ile işgal altında bulunan topraklar arasındaki işlemlerde ortaya çıkan ayrımcılığı da vurgulamaktadır. İşgal altındaki Batı Şeria topraklarında yayılan onlarca askeri, ekonomik ve turistik mekana ek olarak, Batı Şeria'daki İsrail yerleşim birimlerinin sayısı, işgalden bu yana 119'u ilan edilmemiş küçük yerleşim birimleri toplam 278 yerleşim birimine ulaşmıştır⁷. Yerleşimcilerin sayısı da 1993'teki Oslo Antlaşmasından beri yüzde 700'lük bir artış göstermiştir. Nitekim, işgal altındaki Batı Şeria'da bulunan İsraili yerleşimci sayısı 1993 yılında 105.000 iken, 2019 sonu itibarıyla 850.000 yerleşimciye ulaşmıştır⁸.

İşgal altındaki Batı Şeria'da bulunan İsrail yerleşim birimleri, halkların, kendi geleceğini tayin etme hakkına muhalefet etme yoluyla uluslararası hukuk ilkelerini ve uluslararası insancıl hukuku açık bir şekilde çiğnemektedir. Yerleşim birimleri ayrıca 1948'de sayılı İnsan Hakları Sözleşmesine, Savaş Zamanında Sivillerin Korunmasına İlişkin 1949 tarihli Dördüncü Cenevre Sözleşmesine ve 1977 tarihli birinci Ek Protokole aykırı da düşmektedir. Yerleşim birimleri aynı şekilde BM Medeni ve Siyasi Haklarla Sözleşmesini ve insan haklarını çiğneyerek 1907 tarihli Lahey Sözleşmesine aykırı düşmektedir⁹. Yerleşim birimleri, Filistin topraklarını istila etme ve yerli halka ait mallara el koyma üzerine kurulu olup Filistin nüfusunu zorla sürerek, demografik yapının değişmesine yol açmaktadır. Buna yol açan bir diğer sebep de İsraili sivillere işgal altındaki topraklar üzerinde daimi vatandaşlık ve iskan hakkı tanınmasıdır. İsrail yerleşim birimleri ayrıca işgal altındaki topraklarda yaşayan Filistinlilerin hareket özgürlüğünü de kısıtlamakta ve ırkçı bir anlayışla yollardan geçiş iznini sadece İsraililere tanımaktadır. Yerleşim birimleri işgal altındaki toprakları ekonomik yönden sömürüp Filistin halkının kültür ve medeniyet mirasını çalmaktadır. Ayrıca işgal altında bulunan Batı Şeria'daki yerleşim birimlerindeki ekonomik faaliyetler de Filistin ekonomisini yok eder. Bunun yanında İsrail yerleşim birimlerindeki sanayi tesisleri, Filistin'in çevre ve doğal kaynaklarını tahrip eder.

⁷ Boyraz, Turgut Alp, 52 yıldır devam eden işgalin adı: Yahudi yerleşim birimleri, 2019, (çevrimiçi), <http://www.aa.com.tr/tr/dunya/52-yildir-devam-eden-igalin-adi-yahudi-yerlesim-birimleri/1650695>

⁸ Duvar ve Yerleşimciliğe karşı Direniş Komitesi, **Batı Şeria'daki İsrail Yerleşim birimleri**, Ramallah, 2015, s.8-60.

⁹ TEMEL Mehmet, Birinci Dünya Savaşı yıllarında 1907 tarihli lahey sözleşmelerine, s. 71-85.

Halklara kendi geleceklerini tayin etmede yardımcı olmak ve halkı bu haktan mahrum edecek zorlamalardan kaçınmak, devletlerin temel görevidir. İsrail bu ilkeyi, bölgede izlediği yerleşim politikasıyla çiğnemektedir. Çalışma, 1993 yılında Declaration of Principles Oslo Arrangements¹⁰ imzalandığı döneme odaklanmak suretiyle Batı Şeria'nın işgal edildiği 1967 yılından 2019 yılına kadar işgal altındaki Batı Şeria'da bulunan İsrail yerleşim birimlerini ele almaktadır.

Çalışmamız, uluslararası hukuk açısından Filistin'deki İsrail yerleşim birimlerinin yasal boyutlarını tanıtmaya yönünden de önem arz eder. Zira Filistin, BMGK ve Genel Kurulu tarafından yayınlanan onlarca uluslararası karara rağmen 1971 yıldan beri İsrail işgaline maruz kalmış durumdadır. 1967 savaşıdan bu yana işgal altındaki Batı Şeria'da 52 yıldır devam eden İsrail yerleşimciliği konusunu incelemektedir. İsrail'in, Filistinlilerin kendi kaderini belirleme hakkını görmezden gelerek söz konusu yerleşim politikasıyla çiğnediği uluslararası hukuk ilkelerini de incelemekte ve uluslararası hukuka rağmen bölgede yapımı devam eden İsrail yerleşim birimlerinden kaynaklanan yasal usulsüzlükleri de açıklamaktadır. Ayrıca İsrail yerleşim birimleriyle mücadelede kullanılabilecek mekanizmaları ve araçları açıklayıp bu mekanizmaların aktivasyonunu sınırlandıran engelleri belirlemesi bakımından önem arz eder.

Bu bağlamda çalışmamız ile şu sorulara cevap vermeye çalışmaktadır: İsrail yerleşimciliği, uluslararası hukuku nasıl ihlâl etmektedir? İsrail'in inşa ettiği yerleşim birimleri, BMGK kararlarına göre iki devletli çözümü nasıl ortadan kaldırmaktadır?

Uluslararası hukuka göre işgal altındaki Filistin topraklarındaki İsrail işgal ve yerleşimciliğini ortadan kaldırma yolları nelerdir? Geçici Yönetim acaba Filistin'in, İsrail yerleşim birimlerine olan bakış açısını etkiler mi? İsrail yerleşimlerinin azaltılmasını öngören ve Filistin yönetimi tarafından da onaylanan ikili uluslararası sözleşmelerin fonksiyonu nedir?

¹⁰ Declaration of Principles on Self - Government Arrangements, (çevrimiçi), http://www.peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/IL%20PS_930913_DeclarationPrinciplesntermsself-Government%28Oslo%20Accords%29.pdf

BİRİNCİ BÖLÜM

FİLİSTİN'DE HUKUKİ STATÜNÜN TARİHSEL GEÇMİŞİ

1.1.Tarihi Gelişim

Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle Avrupa, dünyanın %85'ini, sömürge güçlerinin yaşamsal çıkarlarıyla dolu yerleşim birimleri olarak işgal etmişti. Avrupalı sömürgeciler, sahip oldukları kıtaları “Tanrı’nın seçilmiş kıtası” olarak gördüler ve böylece diğer halkları yönetmeye çalışmışlardır. Onlar, yönetilen halklar hakkında, kendileri için neyin hayırlı olmuşturğunu bilemeyeceklerini iddia etmişlerdir. Bunun için bütün halkları, üstün ırklar ve aşağı dereceli geri kalmış ırklar diye ikiye ayırmışlardır; başka bir deyişle efendi ve köle ayrımı üzerine bir ilişki kurmuşlardır¹¹.

Britanya ve Fransa, Doğu’yu kullanmada kendilerini yetkili gördükleri sömürge projesine giriştiler. Böylece halklarda iddia edilen geri kalmışlık ve bağımsız olmalarını sağlayacak yetki eksikliğinden dolayı sömürge planları başlamış oldu. Bu dönemde toplanan 1884-1889 Berlin Konferansı, Afrika’nın Avrupa ülkeleri arasında bölüştürülmesinin perdesini araladı¹².

16 Mayıs 1916’da İngiltere ve Fransa, Ortadoğu’yu bölmek için Sykes-Pikot Antlaşması’nı imzaladılar. Lawrace tarafından kimi Arap liderlere verilen bağımsız bir devlet kurma yönündeki vaatlerin aksine Filistin, İngiliz Mandacılığı’nın hegemonyasına sokuldu. Filistin’de Yahudiler’e yönelik ulusal bir vatan kurulması için İngiliz Hükümeti tarafından 02 Kasım 1917 tarihinde “Balfour Beyanı” yayınlandı. Bu Beyan, bir şeye sahip olmayanın hak etmeyene verdiği bir söz idi¹³.

¹¹ Edward Said, **El İstisrak (Oryantalizm)** El Marife- El Sulta- El İnşa, Beyrut, Müessesetül Abhas El Arabiyye, 1995, s. 131.

¹² Edward Said, **El Sekafe El İmparyaliyye (Emperyalist Kültürü)**, Beyrut, Dar Al Adab, 1. Basım, 1997, s. 268.

¹³ Marwan Darwish; Andrew Rigby, **Popular Protest in Palestine: The Uncertain Future of Unarmed Resistance**, Beyrut, Institute for palestine studies, 2018, s. 17-19.

1.1.1. İşgal ve Uluslararası İnsancıl Hukuk

Savaş Zamanında Sivillerin Korunmasına Dair Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, hükümlerinin silahlı çatışma zamanlarında uygulanacağını teyit etmiştir. Söz konusu Sözleşme (ve ek protokolü), halkların yabancı işgal ve egemenliklerine karşı mücadeleleriyle ilgili uluslararası silahlı çatışma durumlarında uygulanmaktadır. Sözleşme, operasyonların Akit Taraflardan biri tarafından ilan edilip edilmemesine veya tanınıp tanınmamasına bakılmaksızın savaş operasyonlarının başladığı andan itibaren yürürlüğe girer.

Dördüncü Cenevre Sözleşmesi hükümleri, 1967’de işgal edilen Filistin toprakları için de uygulanır, işgal devam ettikçe Sözleşme hükümleri kaimdir. Ardışık kararlarda, devletler Dördüncü Cenevre Sözleşmesi’nin hükümlerinin işgal altındaki Filistin toprakları dâhil olmak üzere, uluslararası insancıl hukukun uygulanmasının gerekliliğini vurgulamışlardır ve İsrail devletinin Filistin toprakları üzerinde gerçekleştirdiği değişiklikleri eleştirip, yapılanları yasadışı ve geçersiz kabul etmişlerdir. Olup bitenleri kınadılar ve bu devletler Doğu Kudüs dâhil olmak üzere, işgal altındaki Filistin toprakları üzerindeki değişikliklerin ilga edilmesini, Dördüncü Cenevre Sözleşmesi hükümlerinin uygulanmasını talep etmişlerdir¹⁴.

Uluslararası hukuk, İsrail Devleti’nin işgal altında tuttuğu topraklardaki uygulamalarında uyması gereken çerçeveyi tanımlar ve uluslararası insancıl hukuk, işgal sürelerinde silahlı çatışma zamanlarında uygulanır. İnsan hakları hukuku, barış zamanlarında uygulanır. Bugün insan hakları hükümlerinin, uluslararası insancıl hukuk hükümlerine paralel olarak, savaş ve işgal zamanlarında da geçerliliğini korumaya devam ettiği görülmektedir. Çünkü uluslararası insancıl hukukun vatandaşlara ve savaş

¹⁴ Sançar Sefer Süer, Uluslararası Adalet Divanının İşgal Altındaki Filistin Topraklarında Duvar İnşasının Hukuki Sonuçları Konusundaki Danışma Görüşü, yasama dergisi, (çevrimiçi), http://www.yasader.org/web/yasama_derGISi/2010/say14/25-58.pdf

mağdurlarına sağladığı koruma, insan hakları hukukunun öngördüğünden daha dar olduğu için, yeni algı; vatandaşların silahlı çatışma zamanlarında korunması kapsamını önemli ölçüde genişletir. Şu da vardır ki, savaş sırasında istisnai durumlarda, insancıl hukuk hükümlerinin silahlı çatışma bağlamında insan hakları hukukunun hükümleriyle çeliştiği durumlar da söz konusu olabilmektedir¹⁵.

İnsancıl hukuk ayrıca işgalci bir güce uygulanabilecek hükümleri de tanımlar, bu hükümlere göre, işgalin geçici olmasını, tanım gereği işgalci gücün - işgal altında tuttuğu bölgede asla egemen bir güç olmadığını kabul eder. Geçici işgal, işgal gücüne uygulanan kısıtlamaların kaynağıdır, özellikle işgal gücünün işgal ettiği bölgede kalıcı değişiklikler yapmasını (arazide öldür-bittileri empoze etmeyi) önleyen ilkedir. Yerel halkın çıkar ve faydaları veya işgalci gücün acil askeri ihtiyaçları amaçlanmıyorsa, işgalci devletin işgal bölgesindeki yasaları değiştirmesi, kalıcı yerleşim yerleri kurması, işgal altındaki bölgenin kaynaklarını sömürmesi yasaktır. Bu hükümler aynı zamanda işgal altındaki bölge sakinlerinin işgalden önce "korunan sakinler" olduğu ve bu nedenle İsrail Devleti'nin bu sakinlere toplu zarar vermesinin, şiddet kullanmasının, özel mülklerine el koymasının, evlerinden kovulmasının yasak olduğunu belirtmektedir.

Bu deklarasyona dayanarak, dünya devletleri yıllar içinde bir dizi ek Sözleşme taslağı hazırladılar. 1966'da BM'de hazırlanan iki belge şöyledir: Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ile Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi. Bu sözleşmeler, devletlerin egemenlik sahası içerisinde bütün insanların insan haklarını kendi toprakları dâhilinde koruma yükümlülüğü olmuşturğunu ve ayrıca iki ortak hak eklediklerini yinelemişlerdir: Bunlar, tüm halkların kendi kaderlerini tayin etme hakkı ve kendi doğal kaynaklarını kullanma hakkıdır. Devletler, Filistin topraklarının işgal edildiğini ve uluslararası insancıl hukukun hükümlerinin kendileri için geçerli olduğunu onaylamalarına rağmen, yine de İsrail Batı Şeria topraklarında onlarca yerleşim yeri kurup yüz binlerce dönümlük araziye yağmalamıştır. Bu nedenle,

¹⁵ ÇEÇEN, Anıl, İnsan hakları ve insancıl hukuk-s. 809-820. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/179449>

işgal altındaki topraklarda işgalci güç tarafından kurulan yerleşim birimi, uluslararası insancıl hukuku uyarınca meşru değildir¹⁶.

1.1.2. İngiliz Mandacılığı, Başlangıç ve Çağrışımlar

İngiltere'ye Milletler Cemiyeti (MC) tarafından söz verilen İngiliz mandacılığı, Filistin davasının birbirini takip eden olaylarının gelişmesinde kritik tarihsel bir an sayılmaktadır. Büyük Britanya, Filistin manda yönetimi maddelerinin giriş kısmında belirtildiği üzere uyguladığı mandacılığı, MC Genel Kurulu adına yürütmeye söz vermiştir¹⁷.

Manda sahibi ülkenin birincil sorumluluğu, halkların mümkün olan en kısa zamanda tam özerklik ve etkili bağımsızlık elde etmelerine yardımcı olmaktır. MC Sözleşmesi'nin 22. maddesinin 1. fıkrasında “bu halkların refah ve gelişiminin medeniyetin kalbinde kutsal bir güven oluşturduğu” belirtmektedir. MC Genel Kurulu'nun Filistin halkının egemenliği ve tam bağımsızlığı konusunda getirdiği tek kısıtlama, geçici vesayet olmuştur.

MC Sözleşmesi'nin 22'nci maddesinin 4'üncü fıkrasında “Daha önce Osmanlı İmparatorluğuna tabi olan belli toplumlar bulunmuştur. Filistin, bağımsız bir millet olarak varlığını geçici olarak tanıyabilecek bir ilerleme derecesine ulaşmış olup tek başına ayakta durabilecek güce ulaşıncaya dek mandacı bir devlet tarafından idare alanında yardım ve tavsiyede bulunulacaktır.” ifadesi gereğince Filistin, mandacılığın (A) kategorisinde yer alıyordu. MC Sözleşmesi, bir devlet olarak Filistin'in geçici bağımsızlığını yasal olarak tanıdığından idari danışmanın verildiği aşama geldiğinde manda yönetimi sona erecek ve o tarihte Filistin, bağımsız hale gelecekti¹⁸.

Uluslararası hukuk yönünden bu düzenlemeler, Türk bölgelerinin özel statüsünün daha fazla tanınmasını sağlamaktadır. Bunun gibi 1947'de ikinci alt komite tarafından Filistin meselesi özel

¹⁶ TBMM, Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi, s.53-60, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/53-73.pdf>

¹⁷ Dibacetü Sak El İntidab (Manda sözleşmesi), 1922, (çevrimiçi), http://www.palestineinarabic.com/Docs/inter_arab_res/Palestine_British_Mandate_1922_A.pdf, 12.2.2018.

¹⁸ İsmail Yaghi, **Siyonist Düşüncede Terörizm ve Şiddet**, Al Riyad, Obeikan kütüphanesi, 2003, s. 58-60.

Komitesi'ne sunulan rapor, Filistin'in durumuna daha çok ışık tutmaktadır. Raporda "Filistin halkı, özerk yönetimden dolayı olgunlaşmış ve bağımsızlığın mümkün olan en kısa sürede verilmesi gerektiği üzerinde tüm taraflar arasında ittifak sağlanmıştır. BMGK, Filistin'in bağımsızlığını tanımaktan başka bir çözüm önermek ve bu çözümü uygulamaya koymak için yetkili değildir"¹⁹ denilmiştir.

Alt Komite ayrıca aşağıdaki görüşleri de gündeme getirmiştir: MC Sözleşmesi'nin 22'nci maddesi uyarınca Filistin benzeri manda yönetimleri için (A) kategorinin oluşturulmasının amacına dikkat çekilmelidir. Bu, devletin gölgesinde geçici bir yapı hazırlamak ve Anlaşma'nın etkin olması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Filistin'in de bu aşamaya ulaşıldığı görülüyor. Öyle ki BM Filistin Özel Komitesi, Filistin'in bağımsızlığının tanınmasıyla birlikte manda yönetiminin sona erdirilmesi konusunda manda devleti ile hemfikirdir²⁰.

UAD'nın geçmişte manda yönetimi altındaki kararlarına da değinmek gerekirse, Mahkeme (Divan) ayrıca, BMGK'nin 1970 yılı 276 sayılı devletler ile ilgili kararına rağmen, Namibya'da Güney Afrika'nın varlığını devam ettiren yasal gerekçeler ile birlikte 1950 veya 1971'de manda yönetimi altındaki bölgelerin hukuki niteliğini dikkate almıştır.

Divan, uluslararası toplumun özel sorumluluğunun altını çizerek manda sisteminin kurulduğu tarihte, en önemli nitelikte şu iki ilkeyi uygun görmüştür: "kuvvet kullanma"ya ve bu "halkların refah ve gelişiminin medeniyetin sorumluluğunda olması" ilkeleri²¹.

Divan tarafından 1950'de onaylanan bu iki ilke, daha önce manda altında bulunan ve henüz bağımsızlığını elde etmemiş olan işgal altındaki Filistin gibi tüm topraklar için geçerlidir. Çünkü bu topraklar, güç ve işgal ile ilhak edilemez. Böylece Filistin halkının geleceği, medeniyetin elinde bir emanet olmasından dolayı BM'nin doğrudan sorumluluklarından biri olmuştur. 29 Kasım 1947

¹⁹ (A/RES/181) 29/11/1947, Fıkra 18, Bkz. (çevrimiçi), <http://www.unispal.un.org>, 15.6.2018.

²⁰ A.e., 15. Fıkra.

²¹ Uluslararası Adalet Divanı 1950 Yılı Raporu (pdf), s. 131.

tarihli ve 181 sayılı İngiliz mandası altındaki Filistin'in bölünmesini öngören kararına baktığımızda, şu adımları attığını görürüz:

i) 01 Ağustos 1948'e kadar manda yönetiminin sona erdirilmesi.

ii) Biri Arap diğeri Yahudi iki devletin kurulması.

iii) Bölünme kararının kabulü ile iki bağımsız, Arap ve Yahudi devletin kurulması arasındaki dönem geçiş dönemi olacaktır. 14 Mayıs 1948'de, İsrail devleti'nin kurulması BM genel kurulu kararı ile ilan edilmiştir²². Diğer taraftan Filistin Devleti'nin kuruluşu ise gerçekleşmemiştir. Genel Kurul ise geçiş dönemini, tüm üye devletlere yasal güç ve hukuki sonuçlara bağlı kalma sorumluluğu çerçevesinde iki devletin kurulmasına kadar geçen süreyle sınırlandırmıştı. Böylece önümüze iki sonuç çıkmaktadır:

a- BM, Filistin Devleti'nin kuruluşunu takip etme sorumluluğunu yüklenecek ve Genel Kurul'un yasal sorumluluğu ancak bu hedefe ulaşıldıktan sonra sona erecektir.

b- Bölünme kararında, atıfta bulunulan geçiş cümlesi, manda yönetimi ile yasal bir bağ olarak sayılacak. Bu madde, mandacılıktan kaynaklanan bir sorumluluğu, günümüze kadar uzanan gerçek bir politik olgu ve yasal bir gerçeklik olarak yüklemektedir.

Öyle ki UAD, daha önce manda yönetimi altına giren bölgelerin “medeniyetin elinde kutsal bir emanet” olduğunu ve ilhak edilmesinin mümkün olmadığını belirtmektedir. Filistin meselesine dair BMGK ve Genel Kurul'un onlarca sayısız kararları, geçiş dönemi kavramının genel kabul gördüğünü açıkça göstermektedir.

1.1.3. Birleşmiş Milletler (BM) ve Taksim (Bölünme) Kararı

İngiliz Mandası altındaki tarihi Filistin, 1922 yılında 16 bölgeye bölündü. 25 yıl aradan sonra 1947'de taksim kararı çıkarılmıştır. Bu karara göre 9 şehir, Yahudi devletine tahsis edilmiştir. Oysa o günlerde 16 şehirden sadece bir tanesinde (Yafa - Tel Aviv) Yahudi çoğunluk yaşıyordu. Yahudilere tahsis edilen diğer sekiz şehirde Yahudi oranı, (Bir al Sabi') %1 (Safed) %13, (Al

²² İsrail Devleti Kanunları, c. 1, s.35.

Nasıra) %16, (Tulkarem) %17, (Al Ramla) %22, (Bisan) %30, (Tabariya) %33 ve (Hayfa) %47'den düşük idi ²³.

Buna ek olarak, B) tarafından kendilerine verilmiş bu dokuz şehirde Yahudiler, arazinin çoğunluğuna sahip değillerdi. Onların topraklara sahip olma oranları (Bir al Sabi') %1 (Al Ramla) %14, (Tulkarem) %17, (Safed) %18, (Al Nasıra) %28, (Bisan) %34, (Hayfa) %35 (Tabariya) %38 ve (Yafa- Tel Aviv) %39'dan düşük idi. 1948'de Siyonistlerin işgal etmiş oldukları topraklarının toplam alanı 1.6 milyon dönüm iken, BM'in taksim kararı, Yahudi devletine toplamda 15 milyon dönümlük toprak arazisi vermiştir. Böylece BM, Filistin halkına ait olan, üzerinde yaşayıp geçimlerini sağladıkları 13.4 milyon dönümlük araziye Yahudilere vermiş oldu²⁴.

Bu peşpeşe gelen olaylar, sömürgeci ülkelerin, İşgalci İsrail Devleti'nin kurulmasını kolaylaştırmak, planlamak ve finanse etmek için oynadıkları sömürgeci rolün önemine işaret eder.

²³ Yahudi göçü, Bkz. (çevrimiçi), http://www.wafa.ps/ar_page.aspx?id=2213, 14.5.2018.

²⁴ Walid Khalidi, **"Plan Dalet" the Zionest Master Plan for The Conquest at Palestine**, Middle East Forum, 1961, s. 69-77.

Harita No. 1: Taksim (Bölünme) kararına göre Filistin

Kaynak: <http://www.jawlan.org>

Siyonist hareketin kuruluşu, 199 delegenin katılımıyla toplanan 1897 Basel Konferansı'nda (Belediye Gazinosu'nda) gerçekleşmiştir. Bu delegelerden sadece ikisi Filistin doğumluydu. Bundan elli yıl sonra, 14 Mayıs 1948'de "İsrail" Bağımsızlık Bildirgesi'ni imzalayan 37 kurucu üyeden

yalnızca biri Filistin’de doğmuştur²⁵. Bu durum, hareketin dini akımlar ve ırkçı-işgalci bir hareket olduğunun kanıtıdır²⁶.

BM Genel Kurulu, taksim (bölünme) kararının önündeki yasal güçlüklerle baş etmekte başarısız olmuştur. Öyke ki Arap heyetleri, Genel Kurul’un Filistin meselesiyle ilgili toplantılarında taslak kararları sundular. Aşağıdaki konularda görüş belirtmek üzere meselenin, UAD’ye sunulmasını istemişlerdir:

- Filistin, Birinci Dünya Savaşı sonunda İngiltere’nin bağımsızlık vereceğine söz verdiği topraklardan bir parça mıdır?
- Taksim, mandacılığın hedef ve koşulları ile tutarlı mıdır?
- Taksim, BM Sözleşmesi ile tutarlı mıdır?
- Taksim ve taksimin dayatmayla uygulanması, BM’nin yetkisinde midir?
- BM üye grupları veya herhangi bir üyesi, ülkede yaşayan nüfusun çoğunluğunun rızası olmadan taksimi uygulama hakkına sahip midir?

Diğer yandan karşı karar, BM’in taksimi onaylama yetkisine sahip olması şeklinde verilmiştir. Konuyu görüşmek üzere geçici olarak toplanan ve 57 üyeden oluşan Genel Kurul’da sadece bir oy farkıyla, 20 red oyuna karşılık 21 üyenin kabul oyuyla onaylandı²⁷.

Bu karardan sonra sunulan bir başka Arap karar taslağında, “mülteci ve yerinden edilmiş veya vatanlarını terk etmek zorunda bırakılan kişilerin”, BM üye ülkelerinde, ülkenin kaynakları, gelir düzeyi, nüfusu ve diğer ilgili faktörlerin büyüklüğüne uygun olarak yerleştirilmesi gerektiği belirtildi. Genel Kurul, bir kez daha geçici komite olarak toplandı ve bu karar tasarısını onaylamadı. Oylamanın sonucunda üyelerin 16 kabul, 16 red ve 25 çekimser oyu çıkmıştır²⁸.

Buna rağmen 29 Kasım 1947’de onaylanan taksim kararı, nüfusun üçte birinden azını oluşturan ve arazinin % 5 - 6.4’üne sahip olan Yahudilere Filistin’in toplam alanının %55’ini

²⁵ Marwan Madi, **Filistin Krizi- Gerçeklerle Sahtacilik Arasında**, 2001, s. 36-1.48.

²⁶ Khaldi, **a.g.e.**, s. 459-460.

²⁷ Muhammed Zafrulla Khan, **Palestine in The UNO**, Karachi: Pakistan, Institute of International Affairs, 1948, P.6.

²⁸ **A.e.**, P.7.

verirken, nüfusun %90'ını oluşturmalarına ve toprakların büyük çoğunluğuna sahip olmasına rağmen Filistinlilere toplam alanının %44.5'i bırakılmıştır. Filistin, 27 milyon dönümlük alan ile Filistinlilere ait bir ülkedir. Aralık 1946'da nüfus yaklaşık 2 milyona (1.972.000) ulaşmıştır. Bunun (1.364.000)'i Filistinli ve (608.000)'i Yahudi idi²⁹.

Nüfus yönünden bakıldığında önerilen Filistin devleti, 818.000 Filistinliyi barındırıyordu. Bunlardan Yafa'da (71.000) Filistinli ve (10.000)'den az Yahudi yaşarken, Kudüs uluslararası bölgesinde, 100.000 Yahudi ye karşılık, düzenli olarak 105.000 Filistinli bulunuyordu. BM Komitesi'nin önerdiği gibi, Yafa şehrinin Yahudi devletine ilhak edilmesi durumunda, Filistinlilerin sayısı önerilen Yahudi devletinde bile Yahudi sayısından daha fazla olacaktır³⁰.

Taksim kararı adil değildir. Filistin'de tek devlet kurulmasına karşı gerekçeler ve bahanelerden biri, Arap çoğunluğunun Yahudi azınlığa egemen olmasının adil olmamasıydı(!). Konuyla ilgili Pakistan'ın BM daimi temsilcisi Muhammed Zafarullah Khan, "Filistin nüfusunun %33'ünün (Filistin devleti'ndeki Yahudi nüfusun) %67'lik nüfusun yönetimi altında yaşaması adil değilse, bu durum, Arap nüfusunun %46'sının önerilen Yahudi devletinde %54'lük nüfusun yönetimi altında yaşamasından daha düşük bir adaletsizlik sayılmaz mı?" şeklinde görüş belirtmişti³¹.

Önerilen Yahudi devletinin oluştuğu üç parçayı göz önünde bulundurduğumuzda, güney (Al-Nakib "Nekef" Çölü) bölgelerdeki Siyonistlerin sayısı 1020 iken, Arapların sayısı 103.820 idi. Yani bu geniş alanın yalnızca %1'i Yahudilerden oluşmaktadır. Kuzey bölgesinde ise 86.200 Filistinli nüfusa karşılık 28.750 Yahudi yaşıyordu. Avrupa'dan gelen Siyonistlerin Tel Aviv bölgesine yerleştirilmesi sonucunda Yahudi nüfus burada yoğunlaşmış ve sayı 304.000'e ulaşmıştır. Buna rağmen Tel Aviv kırsalındaki Yahudiler azınlığı oluşturmaktadır³².

²⁹ Report of Sub-Committee, 11 November 1947 (A/AC 14/32 and Ads.1) Appendix A.

³⁰ Report of Sub-Committee 2, Paragraph 59.

³¹ Khan, **a.g.e.**, p. 16.

³² Report of Sub-Committee 2, Paragraph 56 and Appendices A, B, and C.

Yahudilerin toprak mülkiyeti, taksim planının akabindeki toplam arazi alanını aşmamıştır. Yahudi kaynaklarına göre, 1.820.000 dönümü, yani manda yönetimi altındaki tarihi Filistin topraklarının % 7'sinden daha az bir alana sahiptir.

Filistin'in en verimli toprakları, Yafa'dan Hayfa'ya uzanan kıyı düzlükleri ve Hayfa'dan Bisan'a, Tabariya'dan Merc İbni Amir'e uzanan iç düzlükler, tüm tahıl ve turuncgiller üreten araziler, Yahudilere tahsis edilmişti. Taksim kararı, Yahudilere verilmek üzere bütün bu alanları kapsamıyordu. Öyle ki İkinci Dünya savaşı öncesinde Filistin'in ihracat olarak sattığı ürünlerin %80'nini turuncgiller oluşturmaktadır³³.

BMGK tarafından kabul edilen taksim kararı, Filistin'in ekonomik dinamiklerini ortadan kaldırmaya, Filistinlilerden zorla alıp Avrupa'dan ve dünyanın diğer bölgelerinden gelen Yahudilere peşkeşe çalışmıştır. Önerilen Filistin Devleti'nin sularının ana kaynağının kontrolünün yapmıştır. Ürdün Nehri'nin döküldüğü tepelerin zengin balık kaynaklarıyla birlikte Celile Denizi de Yahudi Devleti'ne ilhak edilmiştir. Filistin Devleti'nin dış ülkelerle tek bağlantı noktası olan havalimanıyla (Lod Havaalanı) birlikte ana limanlar da Yahudi Devleti'ne verilerek Filistin'in güneyden Kızıldeniz ve Batı'dan Akdeniz ile olan direkt ulaşımı elinden alınmış oldu³⁴.

1.2. Filistin Hukuk Sisteminin Tarihsel Gelişim Aşamaları

Filistin'deki yasal durum, dünyanın diğer ülkeleriyle kıyasla, hem karmaşık hem de nadir bir durumdur. Bu ise, tarih boyunca Filistin'i yöneten tarafların çokluğundan kaynaklanmaktadır. Bu durum sonuç olarak Filistin'de hüküm süren hukuk sistemlerinin çeşitlenmesine yol açmıştır. Bütün bunlar Filistin'deki siyasi ve hukuki yapıya etki etmiştir. Çünkü Filistin'in bölünmesi, Batı Şeria'da, Gazze'de, Kudüs'te ve Filistin'in 1948'de işgal edilen kısımlarında karmaşık ve farklı yasal sistemlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur³⁵.

³³ UNSCOP, Report to the General Assembly by the United Nations, Special Committee on Palestine (Official Records of the 2nd Session of the General Assembly, 1947, Supplement No.11), Chapter 2, Paragraph 27.

³⁴ BM 1947'deki Filistin'in bölünmesini planlıyor, (çevrimiçi), <http://www.paljourneys.org/ar/timeline/overallchronology?synopses%5B%5D=273&nid=273>, 15.4.2018.

³⁵ İdwar Dahabi, **Hukuk ve Sosyal Sistem Tarihi**, 1976, s. 135-172.

Tarih boyunca birçok medeniyet ve devlet, Filistin yönetimini eline geçirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu ve yasaları her açıdan yasal yönlerin yerleşmesine katkıda bulunarak, Filistin'deki yasama temelini oluşturulmasına katkıda bulunan en önemli devlet olmuştur. Yargı hükümlerinin yazılı olduğu Mecelle, arazi ve medeni duruma ilişkin çeşitli yasal işleri düzenlemiştir ve Mecelle hükümleri, günümüzde de Filistin'de uygulanmaya devam etmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünün ve 1921'de Osmanlı ordusunun Filistin'den çekilmesinin ardından İngiliz manda yönetimi başlamıştır. Manda yönetimi süresi, beraberinde mevcut yasalara küçük değişiklikler getirdi. Ardından 1967'ye kadar Ürdün yönetimi altında kalan Batı Şeria'da, Ürdün kanunları uygulandı. Batı Şeria'nın 5 Haziran 1967'de İsrail tarafından işgal edilmesinden sonra, Batı Şeria'nın tamamı geleneksel yasalara ve olağanüstü hal hükümlerine maruz kalmıştır. İsrail ordu komutanı, Filistin'deki yasama hayatını düzenleyen yüzlerce askeri karar çıkararak yasaların kaynağı ve işgal altındaki toprakların fiili yöneticisi olmuştur³⁶.

1917 Osmanlı yönetiminin sonlarında, Filistin'deki hukuk sistemi, -esas olarak- İslam hukukunun ilkelerine dayanmakta ve Avrupa'daki Latin sistemden etkilenmekteydi. 1917'de Osmanlı yönetimi Filistin'deki yasal sistemi şekillendiren İngiliz mandası sona erdi ve önceki yargısal içtihatlarla dayanan Anglo-Sakson (Common law) sisteminin ilkelerini eklemiştir³⁷.

1948'de, Doğu Kudüs'ü de içine alan Batı Şeria, Ürdün Haşimi Krallığı yönetimi altına girmiştir ve Latin sisteminden etkilenen Ürdün hukuk sistemine tabi olmuştur. Gazze Şeridi ise Mısır yönetimi altına girmiştir. İngiliz mandası döneminde kurulan Anglo-Sakson hukuk sistemi orada devam etmiştir³⁸.

³⁶ A.e., s. 145.

³⁷ Filistinde Yasal Statü, (çevrimiçi), <http://www.lawcenter.birzeit.edu/lawcenter/ar/homepage/2013-08-31-07-08-03>, 13.9.2018

³⁸ Jafar Abdel Salam, **Kudüs Şehrinin Uluslararası Yasal Statüsü**, 1999, s. 86-93.

1967 savaşından sonra İsrail işgali, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde askeri yasalar (askeri emirler) dayatılarak Filistin hukuk sistemini kontrol altına almış ve 1980'de Doğu Kudüs'ü ilhak ettikten sonra İsrail'in iç hukukuna zorla tabi tuttu³⁹.

Son olarak, 1993'te ilan edilen ve geçiş aşamasını düzenleyen (Decleration of Principles on Self - Government Arrangments) ilkelere uygun olarak Filistin yönetimi kurulmuş ve düzenli olarak gerçekleştirilecek Filistin-İsrail anlaşmaları için yeni yönetimin yetki ve otoritesinin temelleri atılmıştır Filistin topraklarında hüküm süren çeşitli yasal sistemlerin yakınlaştırılması ve standartlaştırılması konusu, yasal düzeyde en önemli konulardan biri sayılmaktadır. 1994'ten beri, Batı Şeria şehirlerinin her biri için birleşik mevzuat çıkarılmaktadır⁴⁰.

1.2.1. Filistin'de Osmanlı Yönetimi: 1516 – 1917

Filistin, 1917'nin sonuna kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçasıydı. Burada Osmanlı hukuk sistemi, dört yüz yıldan uzun bir süre uygulanmış ve 09 Aralık 1917'de İngilizlerin Kudüs'ü işgaliyle sona ermiştir.

Osmanlı hukuku tarihi, iki temel dönemin olduğunu göstermektedir: Birincisi, imparatorluğun kuruluşundan Tanzimat Dönemi'ne (1839) kadar olan dönem. İkincisi, Tanzimat Dönemi'nden 1917'ye kadar olan dönem. İlk dönem boyunca Osmanlı hukuk sistemi, temelde İslam Şeriat hukuku, örf ve padişah tarafından verilen kararlara dayanmaktadır. Ancak 17. ve 18. yüzyıllarda meydana gelen olaylar, Osmanlı İmparatorluğu'nu zayıflatmıştır. Bu durum "Tanzimat Dönemi" olarak bilinen bir Islahat döneminin ortaya çıkmasına yol açmıştır⁴¹.

1839'un başından beri, reformist tanzimatlar, Osmanlı İmparatorluğu'nu merkezileştirmeyi, modernleştirmeyi ve bir dereceye kadar sekülerleştirmeyi amaçladı. İmparatorluk ile Avrupa

³⁹ Raja Shehadeh, **İşgalci Kanunu (Kanun El Muhtel) Batı Şeria ve Hükümül Kanun**, Beyrut, Filistin Çalışmalar Enstüsü, 1990, s. 204-206.

⁴⁰ Birzeit Üniversitesi, **Filistin'de Yasal Statü**, (çevrimiçi), <http://www.lawcenter.birzeit.edu/lawcenter/ar/homepage/2013-08-31-07-08-03>, 13.9.2018.

⁴¹ Maher Al Sharif, **Tarihi Arapça Yazılarda Filistin**, Beyrut, Al Farabi Yayın evi, 2016, s. 314-318.

arasındaki ticari faaliyetleri artırmak amacıyla Osmanlı İmparatorluğu, bazı Batı standartlarını (örneğin Fransız Ticaret Hukuku'nu) kabul etmiştir. Reformcu Islahatlar, İmparatorluğu din, örf ve padişahlık hukukuna dayanan hükümleri yasalaştırmaya sevk etmiştir. Bu durum, Filistin'de halen yürürlükte olan önemli kanunların hazırlanmasıyla sonuçlanmıştır. Bunların en önemlisi, 1857 tarihli Arazi Kanunnamesi ve Mecelle Yasasıdır⁴².

Osmanlı hukuku, ilk başta İngiliz mandacılığı ve Ürdün yönetimi altında çeşitli yasalarla değiştirildi. Daha sonra İsraili yetkililer tarafından verilen askeri emredicilerle değiştirildi. Oysa Osmanlı Arazi Hukuku, bugüne kadar devam etmektedir, aşağıdaki kategorilere ayırmaktaydı⁴³:

-**Vakıf araziler:** Dini amaçlar için tahsis edilen araziler.

-**Mülk araziler:** Tüm topraklarının sahibi olarak Osmanlı fatihi tarafından Müslüman yerli halka verilen araziler veya gayrimüslimlere verilen haraç arazilerdir.

-**Miri (Emredici) Araziler:** Emredici Araziler, Osmanlı padişahının vakfa tahsisine izin vermediği topraklar olarak tanımlanır. Bu araziler için kullanma hakkı tanınmakla birlikte mülkiyet, padişaha bırakılmıştır. İsrail, buraları devlet arazisi olarak görmektedir.

1.2.2. Filistin Üzerindeki İngiliz Manda Yönetimi: 1918 – 1948

Filistin, 1917'de İngiliz ordusu tarafından işgal edilmiştir ve İngiltere Manda yönetimi, MC tarafından oluşturulmuştur. Filistin'deki manda yönetimi, tüm idari ve yasama yetkisini tamamen kullanan İngiliz yüksek komiseri tarafından sağlanmıştır⁴⁴.

Bu dönem - 30 yıl - geniş bir yasama faaliyetine tanıklık etmiş ve bu da Filistin'de çeşitli alanlarda çok sayıda yasanın çıkmasına vesile olmuştur. Osmanlı yasaları, 1917'ye kadar geçerli bir şekilde yürürlükte kalmıştır. Bu yasaların, İngiliz manda kanunları ışığında değiştirilmesi veya

⁴² Osmanlı dönemi toprak sahipliği sistemi, (çevrimiçi), http://www.info.wafa.ps/ar_page.aspx?id=5161, 12.6.2018.

⁴³ Ahmed Al Ruwaydi, **Kudüste Emlak Savunması için Yasal Mekanizmalar**, Al Jundi yayın evi, 2012, s. 43-44.

⁴⁴ Dahabi, **a.g.e.**, s. 82.

düzeltilmesi göz önünde bulunmuştur. Manda hükümeti, Osmanlı-Latin sistemini, Anglo-Sakson'a hukukuna dönüştürerek hukuk sistemini yeniden kurmuştur⁴⁵.

“Filistin Hükümeti'nin Müdevvini” olarak adlandırılan Robert Harry Drayton, 1933'te İngiliz Manda yasalarını üç ciltte toplayıp düzenlemekle görevlendirildi. Bu çalışma, Filistin'de çıkan ve 1948 savaşıdan sonra burada uygulanan İngiliz yasaları ve yasa maddelerinin, kararnamelerin, yönetmeliklerin, usullerin vs. toplanmasını ve fihristlenmesini içeriyordu. Filistin'in dörtte üçü İsrail kontrolünde iken; Batı Şeria, Ürdün'ün ve Gazze Şeridi de, Mısır'ın yönetimi altına girmişti⁴⁶.

1.2.3. İngiliz Mandacılığı Belgesinin Metni

MC, mandacılığı onayladıktan sonra, hüküm ve koşullarını şöyle belirlemiştir⁴⁷:

1. Madde: Manda sahibi devlet, bu belgede belirtilen haller dışında, yasama ve yönetimde tam yetki sahibi olacaktır.

2. Madde: Manda devleti, ülkede siyasi, idari ve ekonomik koşulları sağlamak ve bu belgenin girişinde belirtildiği şekliyle Yahudi ulusal vatanının kurulmasından ve özerk yönetim kurumlarının geliştirilmesinden sorumludur. Ayrıca, cinsiyet ve din gözetmeksizin Filistin'deki tüm halkın, medeni ve dini haklarının korunmasından da sorumludur⁴⁸.

3. Madde: Manda devleti, şartların izin vermişirği ölçüde yerel bağımsızlığı teşvik etmek için çalışmalıdır.

5. Madde: Manda devleti, Filistin topraklarının hiçbir kısmının yabancı bir devletin hükümetine teslim etmemeyi, o hükümete kiralamamayı ya da başka bir şekilde onun emrine vermemeyi garanti etmekle sorumludur.

14. Madde: Manda devleti, kutsal yerler ile ilgili hak ve iddiaları ve Filistin'deki farklı dini topluluklara ilişkin hak ve iddiaları araştırmak, belirlemek ve tescil etmek için özel bir komite

⁴⁵ Birzeit Üniversitesi, **Filistin'de Yasal Statü**, (çevrimiçi), <http://www.lawcenter.birzeit.edu/lawcenter/ar/homepage/2013-08-31-07-08-03,13\9\2018>.

⁴⁶ Sherif, **a.g.e.**, s. 158-173.

⁴⁷ Filistin için zorunlu çalgı ..Nakba'ya Giriş, (çevrimiçi), <https://www.aljazeera.net/specialfiles/pages/87614b3c-40e5-4b17-ba21-426489f95ff8,12\6\2018>.

⁴⁸ Mustafa, Ahmed Abdelrahim, **British and Palestine 1945-1949: Documentary Study**, kahire, dar alshrouk, 1986, p. 15.

kuracak. Bu komitenin seçilme şekli, dinamikleri ve görevleri, onay için MC Konseyine sunulacak. Konsey onayından geçemeyen komite atanamaz ve görevine başlayamaz⁴⁹.

Yukarıda belirtilen hususlar ve mandacılık belgesindeki diğer tüm hükümler gözönünde bulundurulmak kaydıyla, Filistin İdaresi, manda devletine danışarak, gerekli gördüğü vergileri ve gümrük harçlarını uygulayabilir. Ülkenin doğal tesislerinin geliştirilmesinin aktif hale getirilmesi ve sakinlerinin çıkarlarının korunması için gerekli gördüğü tedbirleri alabilir. Manda devletine danışarak, 1914'te tüm mülkleri Asya Türkiye'sinde veya Arap yarım adasında yer alan herhangi bir devlet ile özel bir gümrük anlaşması yapabilir⁵⁰.

24 Haziran 1922'de, Milletler Cemiyeti, Sykes-Pikot anlaşması uyarınca manda belgelerini onayladı ve manda devletlerinin "Belfour Deklarasyonu"nun uygulanmasından sorumlu olacağını kabul etmiştir. Filistin halkının vatanı yerine Yahudi ulusal vatanını kurma arayışı içinde manda yönetimine Yahudi Yüksek Komiseri'nin (Herbert Samuel) atanması sağlanmıştır⁵¹.

İsrail, 181 sayılı kararı açık bir şekilde ihlâl etmiştir ve BM'nin sunduğu barış planının hiçbir değeri kalmamıştır. BM, kendi kararını uygulatmak için çaba göstermesi şöyle dursun, yerli halka karşı işlenen onlarca katliam ve kitle imha faaliyetlerinin sonuçları uluslararası gözlemcilerin gözleri önünde kabul etmiştir⁵².

Roma Statüsü olarak bilinen Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) Tüzüğünde bunlar zikredilmiştir⁵³. Herhangi bir silahlı çatışmada insanlık suçları işlenebileceği belirtilmiştir. Bir ülke tarafından kendi vatandaşlarına karşı da işlenmiş olabilir. Bu anlamda, uluslararası suçlar kavramı,

⁴⁹ Akram Zwaiter, *The Palestinian Cause*, Cairo, 1955, p. 56-62.

⁵⁰ Osama Abu Nahel, *Reading in The Most Important Materials Instrument of the British Mandate on Palestine: A New Historical- Political Vision*- pdf, 2011, p. 18-23.

⁵¹ Manda belgesi metni, marefa, (çevrimiçi), https://www.marefa.org/%D8%A7%D9%84%D8%A7%D9%86%D8%AA%D8%AF%D8%A7%D8%A8_%D8%A7%D9%84%D8%A8%D8%B1%D9%8A%D8%B7%D8%A7%D9%86%D9%8A_%D8%B9%D9%84%D9%89_%D9%81%D9%84%D8%B3%D8%B7%D9%8A%D9%86, 13/9/2018.

⁵² Ed. Shafik Al Masri, *Filistin Mücadelesi Yasal Strateji*, Ürdün, Orta Doğu Araştırma Merkezi, 2015, s. 16-17.

⁵³ Mohammed Al Zayat, *Explanation of the System of Rome International Criminal Court*, 2007, p.15.

iktidar meselesi olarak gördüğü durumlar dahil devletin kendi vatandaşları aleyhinde işlenmiş olsa bile, faillerin yargılanmasını kapsayacak şekilde geliştirilmiştir⁵⁴.

1.2.4. Batı Şeria’da Ürdün Hakimiyeti: 1948-1967

1948 savaşıdan sonra, Doğu Kudüs’ü de içine alan Batı Şeria, Ürdün hâkimiyetine girmiştir. 1948’de, Ürdün askeri hâkimi, Filistin’de uygulanan diğer yasa ve yönetmeliklerin, 1935’te ilan edilen Doğu Ürdün savunma yasası ile çelişmediği ölçüde yürürlükte olduğunu açıklamıştır. 1949’da, Ürdün sivil yönetimi, Filistin kamu yönetimi yasası kapsamında Batı Şeria’ya sivil idare sistemini yeniden kurmuştur.

1950’de, Ürdün Nehri’nin doğu ve batı kıyıları resmi olarak birleştirilmiş ve Batı Şeria’da yürürlükte olan yasaların, İngiliz mandacılığının son bulup yerini Ürdün yasaları alıncaya kadar yürürlükte kalması vurgulanmıştır. 1950-1967 arasında Ürdün Parlamentosu her iki bölgeden (Doğu ve Batı Şeria’dan) eşit sayıda milletvekilinden oluşmaktadır. Ayrıca o dönem, Batı Şeria’da Anglo-Sakson sisteminden Latin sistemine uzanan hukuk sisteminde bir kaymaya yol açan geniş bir yasama faaliyetine tanık olmuştur.

1967’den önceki arazi kayıtları, Batı Şeria topraklarının %13’ünün devlet adına kayıtlı olduğunu göstermektedir. Bu, Ürdün hükümeti tarafından kamu projeleri için ele geçirilen araziye içerir⁵⁵. 1959 Acil Durum Sistemleri kapsamında ele geçirilen arazileri de içerir⁵⁶. Vakıf ve mülk arazileri hariç, 1967’den beri bugüne kadar Ürdün yönetimi altındaki araziler, devlet arazisi olarak görülmemiştir. Böylece, 1967’deki devlet arazileri, kamu yararı veya askeri kullanım için alıkoymaya izin veren önceki yasalar uyarınca Ürdün hükümeti adına kayıtlı olan arazilerden oluşmaktadır. Arazi Tesviye ve Su Yasası’nın md. 3 (8) ve md. 8 (4) hükümler uyarınca devlet

⁵⁴ Uluslararası Ceza Mahkemesi, (çevrimiçi), <https://www.icc-cpi.int>, 14.5.2018.

⁵⁵ Resmi Gazetesi, No. 1130, “**Kanun İstimlak El Arazi Lil Meşari El Amme**”, No. 2, 1953, 01/01/1953.

⁵⁶ Ürdün doğu Difa Tenzimati, 1939, “Resmi Gazetesi”, No. 473, s. 158.

arazisine başka araziler de dahil edilebilirdi. Ancak bu durum, 1967'den sonra, tüm uzlaşma yasasını askıya alan 291 sayılı Askeri Emir yüzünden gerçekleşmemiştir⁵⁷.

27 Aralık 1983 tarihinde, kayıt yapılmasına izin vermişirten sonra ordu müsteşarının cevabı, hazır bulunmayan mülkiyet sahiplerinin çıkarlarına zarar verdiği için ret olarak gelmiştir. Francois Alpina (82/16) davasında, hazır bulunmayanların mülkiyet sorumlusu, Alpina'nın topraklarına el koymuştur ve arazilerinin mülkiyetini yerleşimcilere devretmiştir. Burada alpina hazır bulunmasına rağmen İtiraz Komitesi, müsadere kararını destekledi ve yerleşimciler, toprağa sahip olmaya devam etmişlerdir.

1.2.5. Gazze Şeridi'ndeki Mısır Yönetimi: 1948-1967

1948 savaşıdan sonra Gazze Şeridi Mısır tarafından yönetildi ancak Mısır tarafından ilhak edilmedi. Bununla birlikte Gazze Şeridi'nde, Mısır medeni kanunları sınırlı sayıda uygulanıyordu. Mısır askeri güçleri, tüm kamu ve nüfus işleri dairelerini yürütmek suretiyle Gazze Şeridi'ne hâkim olmuşlardı. 1957'de Gazze Şeridi'ndeki askeri otorite, Gazze Şeridi Yasama Konseyi'nin kurulmasıyla sivil bir otoriteye dönüşmüştür. 1962'de Yasama Konseyi, ülkede Mısır yönetiminden Filistin yönetimine geçişi tamamlamak için Filistin'in ilk devlet başkanını tayin etmiştir. Yine 1962'de, Gazze Şeridi Yasama Konseyi, başta 1955 yılı Kanunu ve 1962 yılı Anayasası olmak üzere temel iki kanuna anayasa niteliğini kazandırmıştır. Bu anayasa, dergi/mecmua halinde ilk olarak 1963 yılında "Al Şark Al Awsat" gazetesinde yayınlandı. Şu an yürürlükte olan kanunlar, geçmiş dönemlerde Filistin'de uygulanan Osmanlı kanunları ile Ortak İngiliz Hukuku'nun (Common Law) izlerini taşımaktadır. Şöyle bir göz atacak olursak, Gazze'de 1948 öncesi hüküm süren anayasal sistemin, Mısır yönetimi döneminde önemli ölçüde değişmediği görülecektir.⁵⁸

1.2.6. Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde İsrail İşgali: 1967 – Bugün

⁵⁷ Raja Shehadeh, Uzlaş ve arazi tescil kanununun uygulanmaya devam edilmesi hususunda bölge komutanına yazı yazdığı sırada.

⁵⁸ Ghazi Sourani, **Gaza Strip 1948-1993- Historical- Political and Social Study** (pdf), 2011, p. 3-39.

1967 savaşından sonra İsrail güçleri, Kudüs'ün de içinde yer aldığı Batı Şeria'yı ve Gazze Şeridi'ni işgal etmiştir. İşgalci İsrail güçlerinin başı olan “bölge komutanı,” işgal altındaki topraklarda yasama, yürütme ve yargı makamlarını ellerine geçirdiklerini ilan etmiştir.⁵⁹

Her şeyden önce, 1967 yılında çıkarılan 2 sayılı Askeri Emir, işgal yönetimi tarafından verilen emredicilerle çatışmaları halinde işgal altındaki topraklarda yürürlükte olan yasaların iptal edilmesini kararlaştırdı. 1981 tarihli 947 sayılı Askeri Emrin yayımlanmasından hemen sonra, tüm hukuki ve idari yetkiler, yeni kurulan ve “Sivil İdare” diye adlandırılan idareye devredilmiştir.⁶⁰

İşgalin başlangıcından bu yana, askeri mahkemeler ve tam yargı yetkisine sahip askeri komisyonlar, bazı cezai konularda, bütün toprak anlaşmazlıklarında, vergilerde, doğal kaynaklarda ve maddi konularda davalar tertip etmişlerdir. Genel olarak, işgal döneminde verilen emirler, yaşamın tüm yönlerinin düzenlenmesini ele almıştır. Batı Şeria'daki durumu, 1967'den bu yana, yayınlanmayan birçok emrin yanı sıra toplamda 2.500 askeri emir verilmiştir.⁶¹

1967'de çıkarılan askeri kanunlara göre, işgal altındaki topraklar içindeki İsrailli yerleşimciler, bölge komutanı veya sivil idare yasalarına değil de sadece İsrail iç hukukuna tabi tutulmuşlardır. İsrail hükümeti, İsrail yerleşimciliği kavramını, işgal altındaki topraklarda yerleşik yerleşimleri de kapsayacak şekilde genişletmiştir. Bunu gerçekleştirmiş için hükümet, yerleşimlerin işgal edilen toprakların bir parçası olmadığını iddia etmiştir. Bunun gibi hükümet, işgal altındaki Batı Şeria ve uygulanan yasal rejimi, yerleşim uygulanan rejimden ayırmıştır.⁶²

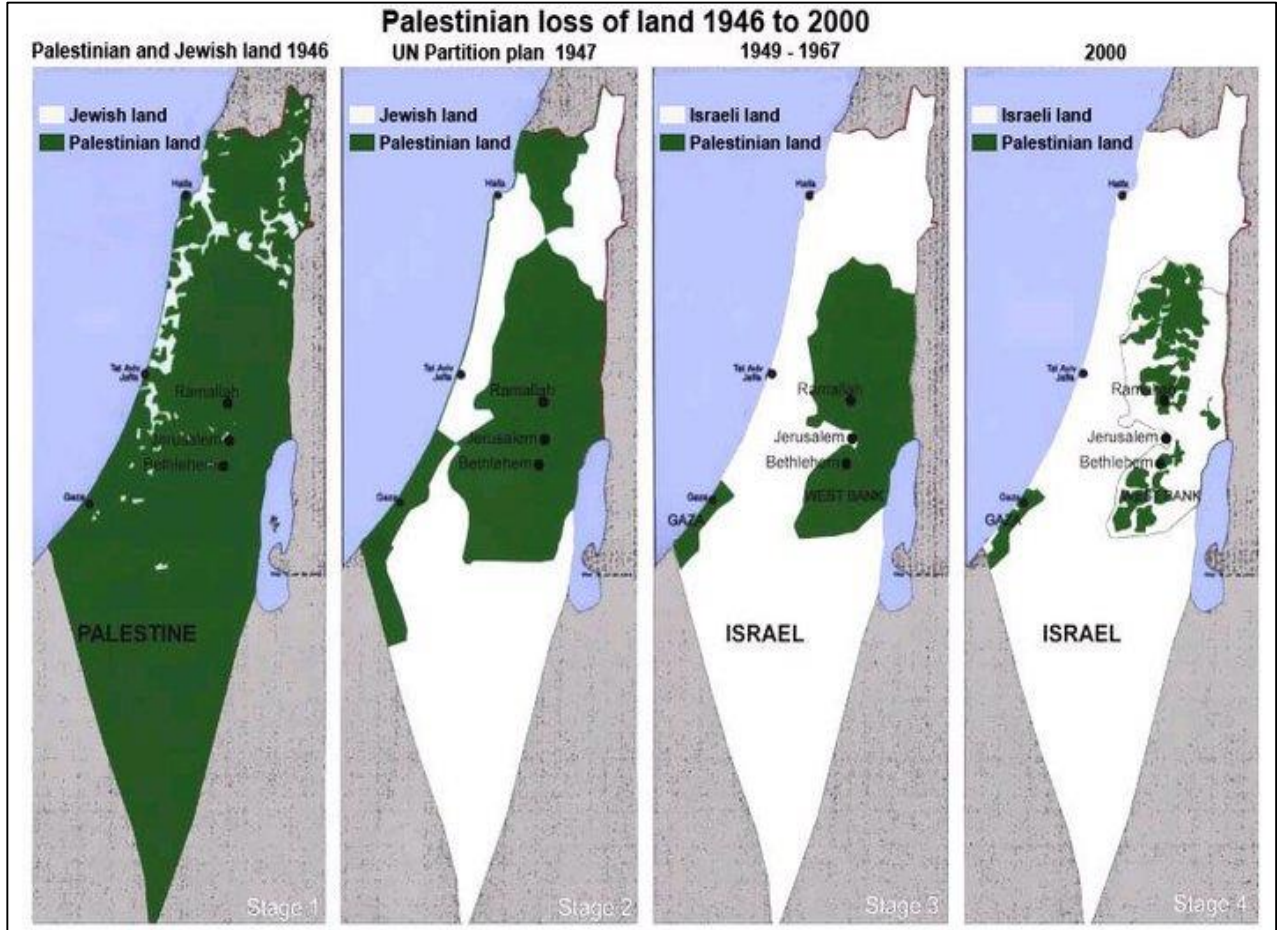
⁵⁹ Raja Shehadeh, **İşgalci kanunu- İsrail ve Batı Şeria, a.g.e.,** s. 83-89.

⁶⁰ İsrail ırkçı yasaları ve mevzuatı, (çevrimiçi), https://www.info.wafa.ps/userfiles/server/pdf/israeli_laws_and_regulations2.pdf, 12.2.2018.

⁶¹ Nasir Abdel Jawad, **İsrail Askeri Emirleri**, 1986, s. 86-94.

⁶² Jamil Hilal, **Territory Under Israeli Occupation**, PLO, 1974, p. 53-89.

Harita No. 2: Filistin Bölgesinin Kaybı

Kaynak: <http://www.wattan.tv>

1.2.7. Filistin Ulusal Yönetimi: 1994 – Bugün

Geçici Öz-Yönetim düzenlemeleri ile ilgili 1993 tarihli ilkeler bildirgesine (I. Oslo Anlaşmasına) uygun olarak, işgal altındaki Batı Şeria ve Gazze'nin belirli coğrafi bölgelerinde İsrail'in işgalci yönetiminden Filistin Yönetimi'ne belirli yetkilerin aktarılması için çeşitli anlaşmalar imzalanmıştır. Bu anlaşmaların en önemlileri: 1994 yılında Kahire'de imzalanan Gazze -Eriha Anlaşması ve hali hazırda geçerli olan 28 Eylül 1995 tarihli (Oslo II)Anlaşması⁶³.

⁶³ İbrahim Al Dakkak; Ve diğerleri, **Filistin Meselesi- Varlık ve Kimlik Zorlukları**, Beyrut, Arap Araştırmaları Enstitüsü, 2005, s. 96-104.

Anlaşmalar, özellikle Filistin Konseyi'nin seçilmesi, İsrail güçlerinin yeniden konuşlandırılması, yetki ve sivil sorumlulukların devri, İsrailliler için hareket özgürlüğü, cezai ve medeni alanlardaki hukuki meseleler, tutukluların serbest bırakılması, su kotaları, güvenlik ve kamu düzeni sorunları ve ekonomik kalkınma ile ilgili bir dizi meseleleri ele almıştı.⁶⁴ 4 Mayıs 1996'da başlayan ve bugüne kadar süregelen müzakereler, başka temel meseleleri ele almaya devam eder. Bunların en önemlisi: Kudüs'ün durumu, Filistinli mülteciler, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde İsrail yerleşim birimleri, güvenlik düzenlemeleri, sınırlar, su ve uluslararası ilişkilerdir.⁶⁵

Yasal düzlemde de, Filistin yönetimi başkanı, 20 Mayıs 1994 tarihinde ilk kararını yayınladı. Bu karar, 5 Haziran 1967'den önce Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde yürürlükte olan yasa ve yönetmeliklerin uygulanmaya devam edilmesine hükmetmiştir. 1994 yılından bu yana, Filistin Yönetimi Konseyi, (7 Mart 1994 tarihinden bu yana yürütme organı, 7 Mart 1996 tarihinden bu yana yasama organı) toplum üyelerinin kamusal yaşamının çeşitli yönlerini düzenleyen kanunları çıkarmada yetkili olmuştur. Bu yeni kanunlar, (2000 yılı yazına kadar, yaklaşık 48 kanun ve 200 kadar düzenleme), Batı Şeria ve Gazze illeri arasında yaşamın düzenlenmesi ve hukuk birliğinin geliştirilmesini amaçlamıştır. Ayrıca bu kanunlar, Batı Şeria ve Gazze illerindeki İsrail işgalinin çıkardığı birçok askeri emrin iptal edilmesiyle sonuçlandı.⁶⁶

Bu düzenlemeler, Filistin devlet Resmi Gazetesi'nde (Al vakayi-i El Filistiniyye) yayınlanmaktadır. Bu düzenlemelerin yanı sıra gazete, yasama dışı konuları da yayınlamaktadır. Bu gazetenin ilk sayısı 20 Kasım 1994 tarihinde yayınlandı. Yeni düzenlemelere hızlıca bir göz attığımızda, öncelikle ve temel olarak idari, sistemsel, ticari, mali, arazisel, sağlık ve eğitim hizmetleri, siyasi konular (seçimler, yetki ve sorumlulukların nakli vb.) konular üzerine odaklandığını görürüz. Yargı yönünden de Filistin yönetimi başkanı tarafından 2000 yılında verilen bir kararla Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nden bir grup kıdemli hâkimin yer aldığı bir yüksek mahkeme

⁶⁴ Nayef Hawatmeh, **Arap Solu: Büyük İlerleme Vizyonu**, Ürdün, Al Jalil yayın evi, 2009, s. 88-89.

⁶⁵ Hasan Asfour, **Palestine is on the Waiting List: Oslo Accords and Negotiations Opportunities**, 2016, p.10-50.

⁶⁶ Yousef Hijazi, **Filistin Otoritesi Altındaki Hükümet Oluşumları**, Bkz. (çevrimiçi), http://www.oppc.pna.net/mag/mag9-10/new_page_15.htm, 12.3.2018.

heyeti kurulmuştur. Mahkemelere gelince, şu şekilde sınıflandırılmıştır: Düzenli, dini ve özel mahkemeler ile idari uyuşmazlıklara bakan Yüksek Adalet Mahkemesi⁶⁷.

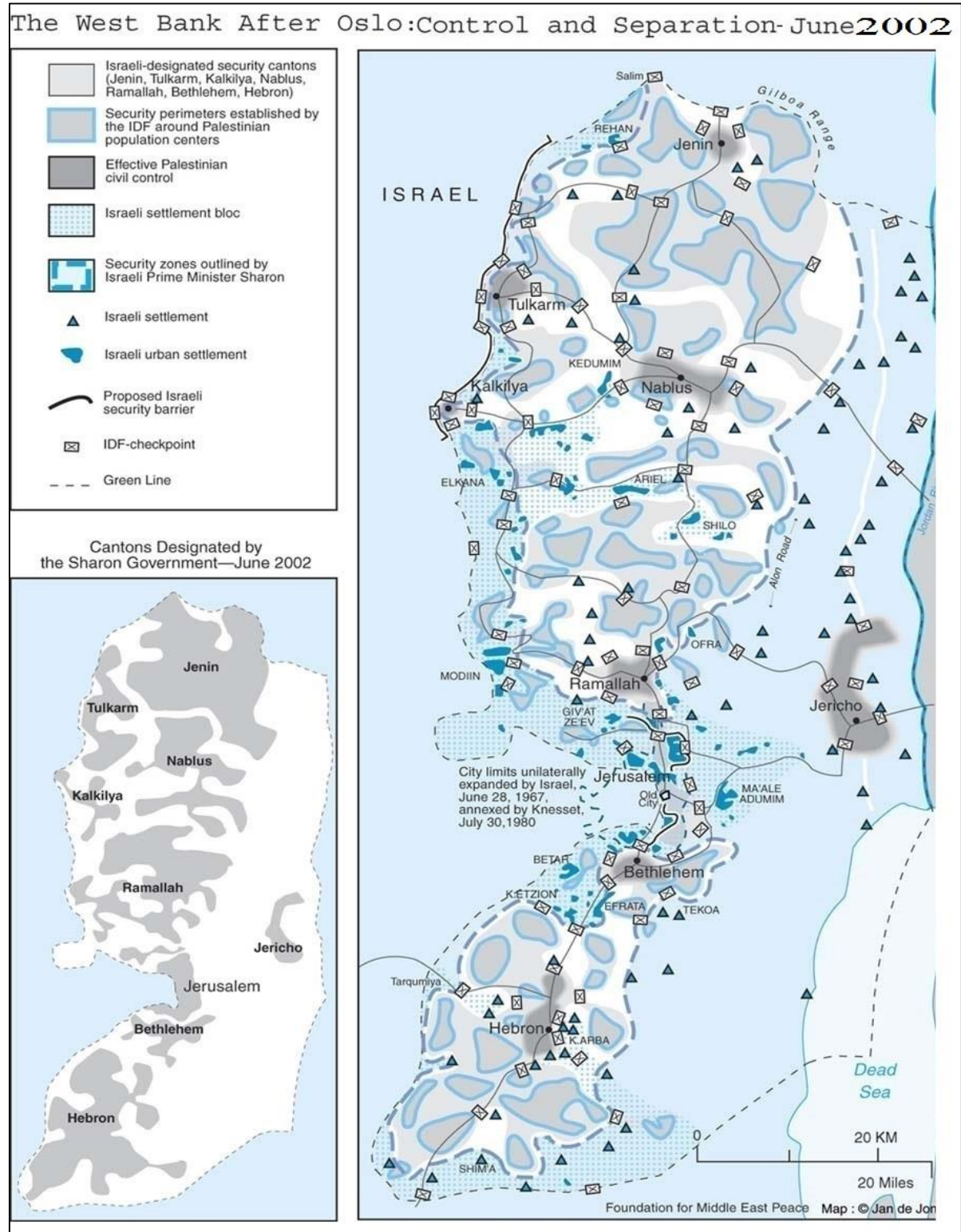
Bazı illerde sınırlı sayıda yeni mahkemeler oluşturulmuş; ancak mahkemelerin sistemi önceki dönemlerde olmuşturğu gibi aynı kalmıştır. -Düzenli mahkemeler seviyesindeki- Batı Şeria ve Ramallah illerinde oluşturulan Temyiz mahkemesi, en yüksek düzenli mahkeme sayılmakta ve kararları bir alt mahkeme için bağlayıcı olmaktadır. Bu mahkeme ayrıca Batı Şeria'da yürürlükte olan yasaları uygulamaktadır.

Gazze Şeridi'ndeki yüksek mahkeme, en yüksek düzenli mahkeme sayılmakta ve kararları içtihat hukuku (Case Law) olarak kabul edilmektedir. Bu mahkeme, Gazze'de yürürlükte olan yasaları uygulamaktadır. (Burada Batı Şeria ve Gazze Şeridi illerinde yürürlükte olan yasalardaki farklılığın, yasama birliğinin başlangıcından ileride son bulacağı ana kadar azalmaya başladığına dikkat çekilmiştir)⁶⁸.

⁶⁷ Yargı ve mahkemelerle ilgili kanunlar, (çevrimiçi), http://www.info.wafa.ps/ar_page.aspx?id=2750, 13.9.2018.

⁶⁸ Orta Doğu Araştırmaları Merkezi, **Filistin Anayasal ve Yasal Güçler**, 2006, s. 36-56.

Harita No. 3: Declaration of Principles on Self - Government Arrangments Sonra Batı Şeria

Kaynak: Foundation for Middle East Peace – <http://www.info@fmep.org>

1.2.8. İsrail devleti'nin Ürdün Toprak Hukuku'na Getirdiği Düzenlemeler

Filistin'deki arazi, çeşitli ülkelerden Yahudileri getirip Filistin topraklarına yerleştirmeye dayalı yerleşimci kolonist bir proje olması hasebiyle Yahudilik her zaman projenin ana unsurlarından biri olmuştur. Böylelikle Filistin topraklarının ele geçirilmesi, hem 1948'de⁶⁹ hem de 1967'de işgal edilmiş olan topraklarda yerleşimciliğin önkoşulu olmuştur.

1967 senesindeki arazi işgalleri, Batı Şeria'da yoğunlaştı. Batı Şeria'daki toprak mülkiyetinin durumu, işgal makamları tarafından arazinin yağmalanması eylemlerini kolaylaştırdı. Öyle ki arazi tesviye çalışmaları, Ürdün arazi tescil idaresinde henüz Batı Şeria'nın sadece yaklaşık üçte birinde tamamlanmıştı. İşgal makamları, arazi tesviye çalışmaları kapsamı dışında kalan alanları, yerleşim projelerine hizmet amacıyla işgal etmeye başlamışlardır. İşgal makamları, toprak mülkiyetinin ispat yükünü, Filistinli toprak sahiplerine üzerine atmış ve itiraz komitelerine sunacakları itiraz haklarını, sadece arazilerin yağmalanmasıyla sınırlandırmıştır⁷⁰.

İtiraz komitesi, Ürdün toprak hukuku hakkında bilgisi olmayan askeri komutanlardan oluşmakta idi. Kararları temyize tabi olmayan bu komite, işgal ve müsadere kararlarının geçerliliği konusunda baskı unsuru oluşturmakta idi.⁷¹ Teoride Ürdün hukukunun uygulanmasına rağmen, askeri işgal makamları, yürürlükte olan bütün yasaları aşan sayıdaki askeri emirlerle Batı Şeria'daki tüm yasama organlarını ele geçirmiştir⁷².

1969 tarihli ve 291 sayılı askeri emir ise Batı Şeria'daki Tapu İdaresi'ne tescil ettirilmek suretiyle arazi mülkiyetinin nihai olarak belirlenmesinde özel yetkilere sahip olan hakem mahkemeleri aracılığıyla arazi ile ilgili anlaşmazlıklarının çözümü için özel prosedürlerin iptal edilmesini öngörmüştür. 1969 yılında mülkiyet edinme kararının gazetelerde ilan şartını iptal eden 321 sayılı askeri emir çıkartılmıştır. Buna paralel olarak askeri yönetim, üzerinde Yahudi yerleşim

⁶⁹ İşgal altındaki Filistin'de 1948 Arap topraklarının ele geçirilmesi hakkında, BKZ: Joryes, Sabri, **İsrail'de**, Beyrut, Müessesetü Ed Diraset El Filistiniyye, 1973, s. 129-230.

⁷⁰ İtiraz komiteleri, 1967'de 172 sayılı Askeri Emir kapsamında oluşturmuştur ve tamamen askeri subaylardan oluşuyordu.

⁷¹ Raja Shehadeh; Jonathan kuttab, **Batı Şeria ve Hükmül Kanun**, Beyrut, Al Mahkeme Yayın Evi, 1982, s. 65.

⁷² **A.e.**, s.62-65 ve s. 109-121.

birimlerinin inşa edilmesine hazırlık olması için indirekt yollarla araziye el koymaya izin veren emirler ilan edilmiştir. Böylece askeri komutana, 2(3) ve 70. maddelere uygun olarak giriş çıkışların izin dâhilinde yaptığı “yasak kapalı alanlar” ilan etme yetkisi 11 Ağustos 1967’de verilmiştir⁷³. Diğer yandan 1967 yılı 151 sayılı askeri emir, Ürdün vadisi bölgesinin tamamını yasak “askeri bölge” olarak ilan etmişti (29 Aralık 1967)⁷⁴. Filistin nüfusunun %17-19’luk kısmı yani 1948’de işgal edilmiş topraklar içindeki yaklaşık 1.3 milyonluk Filistinli nüfusun sahip olduğu araziler, % 3’e kadar azaldı. Bu arazilerin %2’sinde inşaata izin verilirken, %1’lik kısmı ziraata tahsis edildiği için burada inşaata izin verilmiyordu. Etnik temizlik ve ırk ayırımına dayanan rejim politikasının bir devamı olarak, 1948’de İsrail devletinin ilanından itibaren Filistin halkını yerinden etme çabalarından biri de tek bir Filistin köyünün kurulmasına izin verilmedi.

Filistin yapısının Yahudileştirilmesi; isimlerin, tarihin ve coğrafyasının Yahudilere göre değiştirilmesi kaydıyla sistematik bir şekilde yürütüldü. Filistin’de yıkılan köylerin enkazı üzerine yerleşim birimleri inşa edilerek buralara İbranice isimler verilmiştir. Çevre taraması operasyonları sırasında 700 bin zeytin ve portakal ağacı tahrip edilerek yerlerine çam ve servi ormanları dikildi⁷⁵.

Yahudileşme faaliyetleri, Filistin kültürünü ve medeniyetini de hedef aldı. İsrailli ve Hollandalı (Benny Bronner) tarafından yönetilen bir belgesel film olan “Kitapların Büyük Hızı” adlı filmde, 1948 savaşı sırasında Kudüs’ten 30.000 ve Hayfa, Yafa, Akka ve Nasıra’dan 40 bin kitabın çalındığına değiniliyor. Kitapların, el yazmalarının ve Filistin kültür mirasının çalınması, aynı zamanda arşivlerin, tarihi belgelerin, fotoğrafların, sanatsal tabloların, heykellerin ve nakışların çalınmasını da beraberinde getirdi. İsrail devleti, Filistin tarihinin enkazı üzerine piknik ve gezi merkezleri kurdu. Öyle ki kurduğu en büyük dört gezi ve piknik alanı, etnik temizlik sürecini özetlemektedir. Birinci merkez, Safed bölgesindeki Biriya Ormanı olup altı Filistin köyünün enkazı üzerine inşa edilmiş 20.000 dönümlük bir alanı kapsamaktadır. İkinci merkez, Ramat Menashe Parkı olup aşağıdaki Filistin köylerinin enkazı üzerine inşa edilmiştir: Um al-Zaynat, Al-Lehoun, Dalya, Sabreen, Sindiyan. Üçüncü merkez, Kudüs Ormanı olup tamamen tahrip edilmeden ve kurak bir

⁷³ Abdel Jawad, a.g.e., 1986, p.26-84.

⁷⁴ Raja Shehadeh; Jonathan kuttab, **Batı Şeria ve Hükmül Kanun**, a.g.e., s. 314-315.

⁷⁵ Mustafa Kaoud, **İşgal Altındaki Filistin Topraklarında Zeytin Ağacı Savaşı**, (çevrimiçi), <http://www.wata.cc/forums/showthread.php?18649>, 13.9.2018.

çorak alana dönüşmeden önce Filistin köylerine ait evler ve topraklarla kaplı batı kentinin platosunda yer alır. Yahudi Ulusal Fonu, 1967’de ormanı, Ayn Karem köyü sınırlarına kadar uzatarak bölgede bir milyon ağaç dikilmesine karar vermiştir. Deyr Yasin, Jora ve Soba gibi tahrip edilmiş Filistin köylerinin enkazı üzerine kurulan dördüncü merkez Filistinli Sataf köyü olup Kudüs dağlarındaki en güzel yerlerden birinde yer almaktadır⁷⁶.

İngiliz kuvvetleri, Yahudi hareketin kendi bağımsız varlığını kurmasına izin vermiştir ve daha sonra bunu, Belfour Deklarasyonu’nun bir sonucu olarak aşama aşama Yahudi devlet yapısına dönüştürmüştür. Ayrıca Yahudi hareketi, İngiliz ordusuna bağlı güçlü bir askeri örgüt oluşturma konusunda teşvik etmiştir.⁷⁷ İngilizler, toplam 50 bin askerden 25 bin Haganah askerinin (ileriki İsrail ordusunun) eğitimi gerçekleştirmiştir ve bu askerler, İngiliz Manda yönetiminin tahliyesinden önce etnik temizlik operasyonları düzenlemiştir.

İngiliz manda yönetimleri, “Dalet Planı” konusundaki bilgi birikiminden yararlanarak etnik temizlik operasyonlarına katılmış ve Filistin’de 75 bin İngiliz askerinin varlığına rağmen, etnik temizlik faaliyetinin başlamasından hemen sonra Filistin’de güvenliği sağlama sorumluluğundan çekildiklerini duyurmuşlardır⁷⁸.

Hayfa kentinde, İngiliz komplolarının bazı bölümleri, etnik temizlik şeklinde ortaya çıkmıştır. Öyle ki kentten sorumlu İngiliz komutan (H. Stockwell), yaklaşık 50 bin Filistinlinin felaketine neden olması için askerlerinin tampon bölgelerden çekilmelerini emretmiştir. Keremli Tugayı komutanı ve Genel Kurmay Başkanı olan Haganah Kuvvetleri komutanı Mordechai McCain’in “Her Arabı öldürün, tüm yanıcı nesneleri yakın ve patlayıcılarla kapıları parçalayıp girin” talimatlarını bilmesine rağmen bu şekilde davranmıştır. Batı’nın tutumu, dengi olan İngiltere’den farklı değildir. Uluslararası tutum, BM Sözleşmesi’ne saygı göstermemiş ve BM örgütünün sembolü olan uluslararası barış ve güvenliğin korunması için çalışmamıştır. Etnik temizlik suçları ele

⁷⁶ Eshtayeh, **a.g.e.**, s. 434-436.

⁷⁷ **A.e.**, s. 250.

⁷⁸ Hamdan Badr, **İsrail’in Kuruluşunda Hagan’ın Rölü**, Al Jalil Yayın evi, 1986, s. 243.

alınmamış ve savaş suçlarıyla suçlananlar yargılanmamıştır. Etnik temizlik politikası, Kudüs'te ve Batı Şeria'nın % 60'ını oluşturan (C) bölgelerinde bugün de devam etmektedir⁷⁹.

BM, Filistin'in onlarca şehrinin etnik temizliğini araştırmamış ve bölünme kararına göre İsrail'in Filistin topraklarındaki yasadışı durumunu dikkate almamış ve etnik temizlik sonuçlarının üstesinden gelmede, 1948 Aralık ayında mültecilerin mümkün olan en kısa sürede geri dönmelerine izin verilmesi gerektiğini öngören 194 sayılı kararın çıkarılması ve geri dönmemeye karar verenlere tazminat ödenmesiyle yetinmiştir⁸⁰.

BM'nin, İsrail'i tam üye olarak tanınması, Filistin Devleti'nin arazilerine el konulmasından ve etnik temizlik operasyonlarından bir yıl sonra Mayıs 1949'da gerçekleşmiştir. BM, mülteci sorunuyla ilgili İsrail'in resmi söylemini dillendirmeye devam etmekte ve bunu, faili meçhul insani bir mesele saymaktadır. BM ayrıca Haziran 1967 savaşında, Filistin halkının uğradığı felaketin sorumluluğunu kurbanlara yüklerken İsrail, 1948 savaşı sırasında (sebebi olduğu) yaklaşık 800.000 mülteciye 200.000 yeni mülteciyi eklemiştir. Günümüzde, 7 milyondan fazla Filistinli, BMGK'nın 194 sayılı kararı uyarınca, hala kendi ülkelerine dönme hakkından mahrum bulunmaktadır⁸¹.

Filistin devletine tahsis edilen arazilerdeki İsrail yayılmacılığı, Filistin topraklarının %45'nin Filistinli yerli halka verilmesini öngören 181 sayılı karar doğrultusunda devam etmiştir ve İsrail devleti, Filistin'in % 78'ini ele geçirmiş haldedir.

Bir milyon 250 bin Filistinlinin malları yağmalanmış ve Filistin devletine BM tarafından tahsis edilen 10 milyon dönümlük araziye el konulmuştur. Buna rağmen İsrail'in üyeliği, BM Genel Kurulu'nda 12 ret ve 9 çekimser oya karşılık 37 oy çoğunluğuyla kabul etmiştir. Karar, BM Genel Kurulu'nun İsrail'in BM Sözleşmesi'nden doğan yükümlülüklerini kayıtsız olarak kabul ettiğini beyan etmesini, BM; üyesi olduğu günden itibaren İsrail'e saygı gösterilmesini, 29 Kasım 1947

⁷⁹ Bugünkü Filistin Bülteni, **Filistini'de Etnik Temizlik**, S. 606, 19.1.2007, s. 14.

⁸⁰ BMGK Karar No. 194/1948, Ahmed Hanoun ve değerleri, **Filistin Mültecilerin Teori ve Pratik Arasında Geri Dönüş Hakkı**, Orta Doğu Araştırma Merkezi, Amman, 2008, s. 25-27.

⁸¹ Muhanad Abdulhamid, **İhtira Şaab ve Taffik Âhar, (Bir halk icat edip bir araziye parçalamak)**, Ramaalh, Masarat araştırma merkezi, 2015, s. 72.

tarihli taksim kararını ve 11 Aralık 1948 tarihli mültecilerin iade edilmesi kararını hatırlatılmasını, söz konusu iki kararın uygulanması konusunda Geçici Siyasi Komite önünde "İsrail" temsilcisi tarafından yapılan konuşmaların ve açıklamaların dikkate alınmasını, "İsrail'in" BM Şartı'na bağlı kalmayı kabul eden ve onu uygulamaya hazır olan barışsever bir ülke olduğuna karar verilmesini ve BM üyesi olarak İsrail'in uluslararası düzeyde eşsiz bir etkinlikte kabul etmeye karar verilmesini taahhüt eder. Öyle ki İsrail, BM'ye şartlı olarak dahil olan tek devlet sayılır⁸². Buna rağmen İsrail, BMGK, 181 ve 194 sayılı kararlarını uygulamaktan kaçınmakta ve işgal altındaki Filistin topraklarında sürdürdüğü sömürgecilikle BM Şartını ihlâl etmeye devam etmektedir. Batı Şeria'nın işgalinin başlangıcından 1979'a kadarki süre içinde toprağı ele geçirmek için kullanılan yöntem, askeri amaçlar için müsadere etmek şeklindeydi. Bu durum, İsrail Yüksek Adalet Mahkemesi'nin⁸³ İsrail hükümetini bundan vazgeçirtip (el koyduğu arazileri) devlet arazisi şeklinde ilan edecek alternatif yöntemi benimsetmeye dek devam etmiştir. Devlet arazisi ilan etmek suretiyle toprakların ele geçirilmesi, İsrail yüksek mahkemesi'nin, arazinin gelecekte askeri yetkililerce müsadere konusunu reddetmesinin ardından gerçekleşmiştir. Bunu aşağıdaki nedenlere dayandırmaktadır:

- 1- Yüksek mahkemenin, herhangi bir toprak mülkiyet anlaşmazlığına müdahale etmek istemesi;
- 2- Bu mahkemeye başvurulacak önlenebilecek veya tersine çevrilebilecek tek husus, özel arazilerin müsadere edilmesidir.

Devlet arazisi olması itibariyle araziye el koyma kararlarının temyiz aşamasında bu iki engelin üstesinden gelinemez. İşgal yetkilileri, özellikle Elon Moreh örneğinden sonra bu yöntemin daha güvenli olduğunu düşünmüşlerdir. Buna binaen, 59 sayılı Askeri Emir, yürürlüğe girmiştir⁸⁴.

⁸² İbrahim Al Ali, *Udviyyetü İsrail Fil Umem El Muttehide (BM'de İsrail üyliğı)*, Beyrut, Al Zaytouna araştırma ve danışma merkezi, (çevrimiçi), <http://www.alzaytouna.net/2015/03/17/%D8%A7%D9%84%D8%B5%D9%81%D8%AD%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D9%88%D9%84%D9%89-%D9%85%D9%86-%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%B5%D9%84-%D8%A7%D9%84%D8%AE%D8%A7%D9%85%D8%B3-quot%D8%A7%D9%84%D9%88%D8%A7/>, 4.9.2018.

⁸³ İzzet Muhammed Mustafa Duveykat ve İsrail Hükümetine karşı çıkan diğerleri, İsrail Yüksek Mahkemesi, 79/390, (1980), Elon Moreh, s. 30-33.

⁸⁴ Devlet arazileri ile ilgili 59 sayılı askeri emir, 31/07/1967.

Müteakiben, askeri makamların, bir toprağa el konulmasının o toprakların askeri arazi sayılması için yeterli delil olduğunu bildirme yetkisini veren 364 sayılı Askeri Emir çıkarılmıştır⁸⁵. İddia eden tarafa ispat yükünü getiren yasal kurallara açık çelişki bulunmasının yanı sıra askeri emir, itirazları değerlendirmekle yetkili mahkemenin 172 sayılı askeri emirle oluşturulmuş askeri bir komite olacağını belirtilmiştir.

Batı Şeria bölge komutanı, devlet arazilerini tespit etmek için 31 Temmuz 1967’de, 59 sayılı askeri emri yayınlamıştır⁸⁶. Belirlenen tarihteki araziler şu cihetlere aittir:

- a- Düşman devlet,
- b- Düşman devletin araziye el koymasını gerektirip gerektirmediğine bakılmaksızın doğrudan veya dolaylı bir hakka sahip olduğu resmi kurum,
- c- Daha önce bend (1)’de açıklanan iki maddeden biri ve belirtilen günde ortak olan araziler,
- d- Belirtilen gün içinde kayıtlı ve bend (1)’de açıklanan iki maddeden birinde ortak olan, üzerine kayıtlı veya tasarruf yetkisi bulunan devlet kuruluşuna ait araziler,
- e- 1969 tarihli (321) sayılı askeri emir uyarınca kamusal amaçlar için istimlak edilen gayrimenkuller.

59 sayılı askeri emir, “devlete ait araziler üzerinde tasarruf yapılamayacağını ve yetkili kimsenin gerekli gördüğü bütün icraatları yapabileceğini” belirtmiştir. Bu karar, Batı Şeria’nın işgalinden hemen sonra çıkartılmıştır. Bunun gibi 1967’de ülkede bulunmayanların mallarına el konulmasını öngören 58 sayılı askeri emir çıkarılmıştır⁸⁷. Ayrıca arazi satışını gerçekleştirmek için ruhsat almayı zorunlu kılan 25 sayılı askeri emir çıkarılmıştır⁸⁸. Bu emir sonucunda, 1977’de yüzbinlerce dönümlük arazinin, devlet arazisi ilan edilmek suretiyle değiştirilmesi sağlanmıştır. Bu araziler, aşağıda maddeler halinde belirtilen şekilde yerleşimcilere aktarılmıştır:

⁸⁵ Devlet arazileri ile ilgili 364 sayılı askeri emir (düzenleme no 4), 29/12/1969.

⁸⁶ Raja Shehadeh, **İşgalci Kanunu (Kanun El Muhtel) Batı Şeria ve Hükmül Kanun, a.g.e.**, s. 37-38.

⁸⁷ Metruk Mallar (özel mülkiyeti olan mallar) ile ilgili 58 sayılı askeri emir, 23/07/1967.

⁸⁸ Emlak satışı ile ilgili 25 sayılı askeri emir, 1967, askeri makamlardan arazi satış izni olmadan arazi satışının engellenmesi.

1- Bakanlık Yerleşim Komitesi, bir yerleşim birimini genişletmeye veya yenisini kurmaya karar verecek,

2- İsrail Adalet Bakanlığı, arazinin alanını incelemeye alarak ve daha sonra karar, İsrail Araziler İdaresi'ne sevk edilecek.

3- Ana büro, bu kararı ülkede bulunmayanların mülklerinin kayyım bürosuna havale eder. Kararlar daha sonra müsadere edilen arazilerin sahiplerine karar bildiriliyordu. Karara karşı itirazın, Askeri Temyiz Kuruluna dilekçe verilerek yapılması öngörülmüştür. Pratikte, Filistinli toprak sahiplerine, topraklarının devlet arazisi ilan edeceğinin ilk sinyali, Yahudi yerleşim biriminin kurulması için hazırlık olarak İsrail buldozerlerinin çalıştığını görmek olacak⁸⁹.

Kayyım, müsadere altındaki arazinin yanlış tanımını verir ki, bu durumda mülk sahipleri, müsadere emrinin arazilerinin tamamını veya bir kısmını kapsayıp kapsamadığını tespit edemez. Sonuç olarak, hatalı belgeleri ibraz edebilirler. Burada kayyımın üslubu kasdedilmektedir. Bekçi kişi, bunu (1984/7) temyiz kararındaki belirtildiği gibi, itiraz edenlere karşı kullanabilir. Bu karar, temyiz belgelerinin hatalı girilmesinin şahısların toprak sahibi olmadıklarına işaret eder⁹⁰.

172 sayılı askeri emir, arazi müsaderelerine karşı temyiz kurallarını kapsamaktadır. İspat yükümlülüğü olup temyize gidecek kişi, temyiz başvurusuna arazinin bir alan haritasını, dayanak teşkil eden esasın açıklandığı bölümle desteklenen ruhsat belgesini ve müsadere kararının alınmasından itibaren 20 gün içinde tüm belgelerin kopyalarını eklemelidir. Hazır bulunmayanların mülkiyetlerinin sorumlusu, temyize cevabını takdim eder. Daha sonra itirazlar komisyonuna cevabını sunar. Dava, prosedür açısından değerlendirilmekle birlikte, itiraz komitesi, arazi üzerinde çalışmaları durduracak bir ön karar vermeyi reddeder. 17/83 sayılı davada olduğu gibi komite davayı ele aldığı sırada yerleşimciler, yerleşim birimlerini inşa etmeye başlamıştılar. Temyiz eden kişi, istenildiği şekliyle gerekli kanıt delilini sunmayı başarması halinde İtiraz Komitesi, ona karşı hüküm verme konusunda tam yetkiye sahiptir⁹¹.

⁸⁹ Shehadeh, **a.g.e.**, s. 45.

⁹⁰ Al Ruwaydi, **a.g.e.**, s. 50-60.

⁹¹ 172 sayılı israili askeri emir, (çevrimiçi), http://www.info.wafa.ps/userfiles/server/pdf/İsraeli_laws_and_regulations2.pdf, 11.1.2018.

59 sayılı emrin 5. maddesi, “işlemin tamamlandığı tarihte yetkili tarafından devlet mülkü olarak kabul edilen arazilerle ilgili iyi niyetle yapılan hiçbir alım satım işleminin, söz konusu arazinin o tarihte devlet mülkiyetinde bulunmadığı ispatlansa bile iptal edilmeyeceğini” belirtir⁹². Bu yöntemle elde edilen arazi “hükümet arazisi” olarak tanımlanır. Bunlar da devlet arazileri ile ilgili 59 sayılı askeri emrin yeniden düzenlenmesi neticesinde elde edilmesi öngörülen arazilerdir⁹³. Bu bağlamda, 569 sayılı emre göre gayrimenkul alım satım işlemlerini tescil etmek üzere özel arazi satış kayıt idaresi kurulmuştur. 2. madde, devlet arazileri diye ilan edilen, askeri amaçlarla el konulan veya hakkında istimlâk kararı çıkartılan arazilerin satış işlemlerinin tescil edilmesini şart koşar. 7. madde ise, bu emre göre tescil işlemlerinin, arazi satış işlemlerinin tapu tescilini gerektiren herhangi bir yasa karşısında geçerli sayılmasını şart koşar⁹⁴. Uluslararası hukuk ilkelerinin ihlaline rağmen İsrail devleti, bir toprağın devlet arazisi olarak ele geçirilmesini kolaylaştırmak için Batı Şeria’da yürürlükte olan arazi yasalarını yanlış yorumlamaya devam eder. Öyle ki kara harbi kurallarını düzenleyen Lahey Anlaşması hükümlerinin 55. maddesi, yarar sağlayan işgalci devletin görevinin, işgal altındaki toprakları idare etme ve bu arazileri muhafaza etme olduğunu öngörmektedir. Bu kurallar, yararlanma kurallarına boyun eğmektedir. Öyle ki araziden faydalanan kişi, faydalandığı şeyi kullanabilir; ancak bu şeyin özünü bozma veya doğasını değiştirme hakkına sahip değildir. İsrail böylece uluslararası hukuk ilkelerini ihlâl etmekte ve işgalci güç olmakla görevlerine zarar vermektedir⁹⁵.

1.2.8.1. Metruk Olarak İlan Ederek Araziyi Ele Geçirme

1948 Savaşı ve “İsrail” devletinin kurulmasından sonra Filistinliler, Yahudi çeteleri tarafından maruz kaldıkları etnik temizlik operasyonlarıyla topraklarını terk etmeye zorlandılar⁹⁶. Filistinliler, 100 milyon Filistin Cüneyh değerinde taşınmaz mallarını terketmişler. Bu araziler, geniş taşlık alanları ve 40.000 dönümlük dikilmiş üzüm bağları ile 1948 topraklarındaki zeytin arazisinin %95’ini, 100.000 dönümlük turuncgil bahçelerini, 10.000 dönümlük fidanlık, depo ve

⁹² Adel Samara, **Sionizmin Siyasi Ekonomisi**, kitab INC, 2017, s. 66-70.

⁹³ 20 Ocak 1984 tarihli 1091 sayılı askeri emir uyarınca 59 sayılı askeri emir üzerinde yapılan 7 sayılı düzenleme

⁹⁴ Ürdün yasalarına göre, bir satış işlemi, sadece devlete bağlı arazi tescil idaresine kayıtlıysa yasal kabul edilir.

⁹⁵ Allm Gerson, **Israel, The West Bank and International Law**, London: frank Cass, 1978, p. 161.

⁹⁶ Günay, hacı mehmet, **Osmanlı hukukunda kamunun ortak kullanımına ayrılan arazi anlamında terim**, (çevrimiçi), <https://islamansiklopedisi.org.tr/metruk--arazi>

dükkânları içermekte idi⁹⁷. Buna ek olarak 19 milyon Filistin Cüneyh değerinde taşınmaz mal terk edilmiştir. Yüz binlerce dönümlük İslami Vakıf toprakları da terk edilmiş arazi olarak kabul edilmiştir.

1950 tarihli ve 62 sayılı Mülkiyet Devri İdaresi Hukuku çıkartılarak, devletin el konulan toprakları satın almasına izin verilmiştir⁹⁸. İsrail Gaipilerin Mülkleri Yasasına göre hazır bulunmayan kişi, İsrail ile savaş durumunda ikamet yerini terk eden kimse olarak tarif edilir. 1967'den sonra gaip kimse, savaş sırasında veya savaştan önce ve yahut da savaştan sonra Batı Şeria topraklarını terk eden kişi olarak tanımlanıyordu. Böylece 1967'de İsrail ile savaşmayan bir ülkede yaşayan Filistinli kimse, mülküne el konulan gaip kişi haline gelmiştir⁹⁹.

Gaip kimselerin malları sorumlusunun merkez ofisi Kudüs'te kurulmuştur. Bu ofis, Tarım Bakanı'nın idaresinde İsrail arazi otoritesi ismiyle tanınmıştır. Bu birim, 1948'de işgal edilen toprakların %93'ünün değerlendirilmesi ve yeni toprakların ele geçirilmesi işlerine bakmaktadır. Merkez ofise ek olarak, Batı Şeria'daki yerleşim birimlerinde faaliyet gösteren bir takım alt ofisler bulunmaktadır¹⁰⁰. 58 sayılı askerî emir ve gerçek uygulamalardan anlaşılmaktadır ki, İsrail makamları, terk edilmiş toprakların sahibiymiş gibi davranmakta, başka şahıslara aktarmakta, üçüncü Yahudi şahıslara kiralamakta, üzerinde yerleşim birimleri kurmaktadır. Tahminler, Gaipilerin Mülkiyet Sorumlusu'nun 430.000 dönümlük araziye ele geçirdiğine işaret eder¹⁰¹.

1.2.8.2. Askeri Amaçlar İçin Kapalı Tutulan Araziler

“Güvenli bölgeler” vasfıyla Batı Şeria, ordunun eğitim amaçlı ihtiyaç duyduğu ve işgal ordusu tarafından çıkarılan askeri emirlere uygun kapalı bölge olarak ilan edilmiştir. Gerçekler, bu

⁹⁷ Don Peretz, “**Problem of Arab Refugee Compensation**”, Middle East Journal 8, NO. 4, (Autumn 1954), P. 403-416.

⁹⁸ Yahudi Ulusal Fonu (JNF), bir yarı resmi bir kuruluş olup 1948'de (İsrail) 1967 öncesi işgal edilen tüm topraklarının yaklaşık % 93,3'ü üzerine kayıtlıdır. Fon, 1967 savaşından sonra Batı Şeria'daki sahibi hazır bulunmayanların el konulan topraklarının satın alınmasında aktif rol oynamıştır. Bkz: Wather lehu, And the fund still lives, Journal of Palestine, summer 1978, p. 3-33.

⁹⁹ Terk edilmiş mallar ile ilgili 58 sayılı askeri emir, 29 Temmuz 1967.

¹⁰⁰ Shehadeh, **a.g.e.**, s. 47.

¹⁰¹ Meron Benvenisti, **Batı Şeria Data Base Projesi: İsrail Politikalarının Devamı**, Washington D.C. Londra: Amerikan kamu politikası araştırması enstitüsü, 1984, p. 30

kapalı toprakların yerleşim birimleri kurulması için rehabilite edildiğini ortaya koymaktadır. Askeri kapalı alanlar, yaklaşık 1.110.000 dönümlük araziyi, yani Batı Şeria’da müsadere edilen toplam arazilerin %35’ini oluşturmaktadır.

1.2.8.3. Kamusal Amaçlarla İstimlak Edilen Araziler

1953 tarihli 2 sayılı kamu projeleri için Ürdün arazi istimlak yasası¹⁰², “Arazi sahibi olmak isteyen makamın, Resmi Gazete’de devralmak için başvurma niyetini yayınlaması gerektiğini” belirtmektedir. 15 gün içinde kimse itiraz etmez ise başvuru, Bakanlar Kurulunun onayına sunulur. İstimlak başvurusunda bulunan cihet, arazi sahiplerine, edinme tarihinde arazinin değerine eşit tazminat ödeyecektir.

1.2.8.4. Yahudi Yerleşim Birimleri İçin Arazilerin Ele Geçirilmesi

Ürdün Hukuku, Ürdünlü olmayanlara toprak satışı konusunda kısıtlamalar getirmiştir¹⁰³ ve satış, ancak Bakanlar Kurulu’nun iznini aldıktan sonra mümkün hale getirilmiştir. 1967’de Batı Şeria’nın işgali sırasında, sorumlu kişi tarafından yönetilen arazilerin alanı, 30.000 dönüm olarak tahmin edilmiştir¹⁰⁴. Bu arazilerin, yabancı kuruluşlarca satın alınması şu üç koşulun sağlanmasıyla birlikte bir izne bağlanmıştır:

- 1- Taşınmaz malların kentlerde ve köylerde bulunması.
- 2- Komitenin ihtiyaçlarını aşmaması.
- 3- Sırf sahiplenme veya ticaret amacıyla ele geçirilmemesi.

8. maddenin (3. fıkrası), kamu yararı gerektirmesi halinde yukarıdaki koşulların yerine getirilmesi şartıyla, şehirlerin ve köylerin dışındaki taşınmazların sahiplenilmesine izin verir. Bu yasayı atlatmak için, Yahudi Ulusal Fonu, yerel olarak kayıtlı özel şirketler aracılığıyla Batı Şeria’da bir dizi şubeyi kaydetmiştir. Örneğin Yahudi Ulusal Fonu’nun şubesi olan Hamnuta şirketi, Batı Şeria’daki bir araziye kısıtlama olmaksızın kendi üzerine kaydettirilmişti. 1979’dan sonra, Ürdün’ün

¹⁰² 1953 yılı, 2. sayılı Kamu Projeleri amaçlı arazi istimlak kanunu, “Resmi Gazete”, 01/01/1995.

¹⁰³ 1953 tarihli Yabancıların Taşınmaz Mallarının Kiralanması ve Satımı Hakkında Madde 5 (1)

¹⁰⁴ Benvenisti, op. cit. p. 17.

selefinden yasama ve yürütme yetkilerini devralan askeri komutan, Yahudi bireylerin arazi mülkiyeti ve satın alınmasıyla ilgili kısıtlamaları kaldırmıştı. Siyonistlerin toprak satın almasıyla ilgili çeşitli değişikliklere ek olarak, askeri komutanlık merkezinde gizli arazi kayıt idaresi kurulmuştur. Bu değişikliklerden bazıları şunlardır:

25 sayılı askerî emir, sorumlu askeri komutanın onayını almayı şart koşturur. 450 ve 451 sayılı askeri emirler, Ürdün kanunları uyarınca arazi ve alan daire müdürlerinin yetkilerinin, yargıdan sorumlu İsraili askeri komutana devredilmesini öngörmektedir. Beş yıllıkta oluşturulan ve bu süre bitmeden azledilemeyen dönemlik ajansın periyodik işlerini düzenleyen Ürdün Hukuku, arazinin satışı için avukata verilmesini öngörmektedir. 811 ve 847 sayılı askeri emirler, ajans'ın görev süresini 15 yıla çıkarıp imzaları onaylama yetkisini notere vermeyi sağlamıştır¹⁰⁵. Ayrıca İsrail konsoloslukları adına, bu konsoloslukların ülke dışındaki vekaletnameleri onaylamalarda tek yetkili olduğu ilan edilmiştir. 1025 sayılı askerî emir, Ürdün hukukunun yabancı mülkiyete ilişkin getirdiği kısıtlamalara rağmen askeri komutan tarafından seçilen tüzel kişiliklere, mülk edinme ile ilgili genel izin tanımıştır.¹⁰⁶ Lahey Sözleşmesi'nin 23. maddesi, savaş gerekli olmadıkça işgalci bir devletin düşmanın mallarını yok etmesini veya elinden alınmasını yasaklamaktadır. Uluslararası hukuk, İsrail'i, Batı Şeria'yı işgal eden ve işgal yasalarına bağlı olan bir ülke olarak görmektedir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin¹⁰⁷ 17. maddesi esasen şunları öngörmektedir¹⁰⁸: i) Herkesin tek başına veya başkalarıyla birlikte mülk sahibi olma hakkı vardır. ii) Hiç kimse keyfi olarak mülkünden mahrum edilemez.

1.2.8.5. Filistinlilerin Kendi Topraklarındaki Tasarruflarında Kısıtlamalar

Dünya Yahudi Örgütü tarafından (1983-1986) ortaya konulan projenin amacı seçkin topraklarda, geniş alanda, kısa bir süre içinde, küçük Yahudi gruplarla, Yahudi yerleşik kitleler oluşturmaktır. Meron Benvenisti şuna işaret etmiştir; yerleşim yerleri için en uygun bölgelerin

¹⁰⁵ Askerî Emirleri, (çevrimiçi), http://www.info.wafa.ps/userfiles/server/pdf/İsraili_laws_and_regulations2.pdf, 13.9.2018.

¹⁰⁶ Shehadeh, **a.g.e.**, s. 51.

¹⁰⁷ BİA Haber Merkezi, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Ankara, 2010, (çevrimiçi), <https://m.bianet.org/biamag/insan-haklari/15169-insan-haklari-evrensel-bildirgesi>.

¹⁰⁸ Kamal saadi Mustafa, **İnsan Hakları ve Uluslararası Standartları**, 2010, s.57.

belirlenmesinde ortaya konulan kriterler: “Yahudi yerleşimlerinin birbiriyle bağlantısını sağlama ve Filistin toplulukların genişlemelerini engelleyerek izole edilmesi”¹⁰⁹.

Askeri yetkililer “Ürdün binaları, köyleri ve şehirlerinin tanzimi” kanununu değiştirmiştir. Yolların ve bölgelerin planlamalarının çizimini tek başına yapmıştır. 1966 yılına ait Ürdün yasası, çiftçi ve mühendis birlikleri gibi yerel kurumların projelere katılımını kapsarken, 418 sayılı askeri emir bunu iptal etmiştir. Herhangi yerel bir kurumun projelere katkı vermesini tanımamıştır. Planlama yetkilerini İsraili subayları ihtiva eden “Yüksek Planlama Kurulu”na devretmiştir. Askeri komisyon, “Ürdün binaları, köyleri ve şehirlerinin tanzimi” komisyonunun yerine geçmiştir. Askeri planlama dairesi, Batı Şeria arazilerini sömürmek amacıyla birçok sistematik proje uygulamıştır¹¹⁰. Aşağıdaki iki proje buna örnek verilebilir;

1982 yılı Kudüs bölgesi 1. sayılı proje: Bu proje Beytlahim, Beyt sahur, Beyt jala, Ramallah ve El bire şehirlerini kapsayan 275 bin dönüm alanı kapsamakta, köy ve belediye sınırları dışındaki arazilerin kullanımını ve yerleşim merkezlerinin sınırlarını belirlemektedir. Filistin köylerini ve şehirlerini çevreleyen bölgelerde yapılaşmayı yasaklamıştır. Filistin kentsel genişleme pahasına özel araziler tahsis edilmiştir. Filistinlilerin arazilerini kullanımında birçok kısıtlamalar getirmiştir. Kendisine verilen yetkileri, İsrail yerleşimlerini genişletmek için imtiyazlı bir şekilde, alan sağlamada kullanan “Yüksek Düzenleme Komisyonuna” geniş yetkiler vermiştir¹¹¹.

1983 yılı 50 sayılı Yollar Projesi: 1967 yılında Batı Şeria yolları, tali yollarla bağlantılı olarak Kuzeyden Güneye seyretmekteydi. İsrail Hükümeti 1970 yılında doğudan batıya, Ağvardır bölgesi (Doğu Ürdün Vadisi) ve Ürdün Vadisi ile bağlantılı yollar yapmaya başlamıştır. Binlerce dönüm özel araziye el koymuştur. Batı Şeria yolları İsrail rejimiyle birleştirildi. Yahudi yerleşimlerinin birbiriyle ve İsrail devletiyle bağlantısı için yollar yapmıştır. Bu da 1967 yılından beri en kapsamlı ilk yol projesidir. Proje şunları hedeflemektedir¹¹²:

- Yerleşim yerlerini birbirine ve İsrail’e bağlamak.

¹⁰⁹ Benvenisti, op.cit.p. 15.

¹¹⁰ Shehadeh, **a.g.e.**, s. 33-61.

¹¹¹ Abdul Wahab Al Misiri, **Jews-Judaism Zionism**, S. 7, kahire, El Shorouk yayın evi, 1999, s. 90-94.

¹¹² Palestinian Central Bureau of Statistics, **Bypass Roads in The West Bank**, (çevrimiçi), <http://info.wafa.ps>, 10.5.2018.

- Filistin köylerini ve şehirlerini kuşatmak.
- Yerleşim yerlerini, Tel Aviv ve Kudüs'e bağlayan yol ağını inşa etmek.

Söz konusu proje Yahudi yerleşim yerlerinin çıkarlarına hizmet etmek için uygulanmakta ve yerel sakinlerin ihtiyaçlarını görmezden gelmektedir. Yol kenarlarında 150 metre mesafede yapılaşmayı engelleyerek Arap gelişimini sınırlandırmaya çalışmaktadır. Tulkarem'den Çiftlik'e uzanan yol ağının ortaya çıkardığı zararlar aşağıda değerlendirilmekte: 3.500 dönüm sebze, 1.200 dönüm zeytin ve 350 dönüm narenciye ekim alanları imha edilmiştir¹¹³.

Filistinlilere ait 25.000 dönümü sulayan, uzunluğu 14 km olan el Féria sulama kanalı imha edilmiştir. Yol yapımına bir itiraz olduğunda İsrail Yüksek Mahkemesi, projenin yerel halkın menfaatine olduğunu iddia eder ki bu gerçeğe aykırıdır. Zira, bu proje Yahudi yerleşimlerinin birbirine bağlamak ve Filistin kentsel uzantısını kesmek içindir¹¹⁴.

İsrail makamları 1979-1981 arasında süren özerklik görüşmeleri yapmıştır. Batı Şeria'da bir dizi yasal ve maddi uygulamalar başlamıştır; kayıtsız arazilerin hepsini tarama, kamu arazilerini yeniden tanımlama, özel arazi olan kamu arazilerinin ilk bildirimi, ordu kuvvetlerinin geniş alana yayılması, altyapının yapılması, yerleşimin yoğunlaştırılması, Batı Şeria su kaynaklarının mesuliyetinin İsrail özel su şirketi Mekirut'a devredilmesi, yol, su ve elektriğin hakimiyeti, yerleşim yerlerine has, yerel ve bölgesel Yahudi meclislerinin oluşturulması¹¹⁵ vb.

İsrail Adalet Bakanı, 1967'de "Acil Durum Düzenlemelerini" kabul etmiştir. Knesset'in yetkilerini genişletmiştir. "Acil Durum Düzenlemeleri"ne 9 kanun ilave edilmiştir ve bunun Yahudi yerleşimcilere geçerliliğini ilan ederek "İsrail'de ikamet eden" kavramı, Batı Şeria'da ikamet eden herhangi bir kişinin İsrail kimliğini de taşıyacağını veya 1950 yılı Geri Dönüş Yasası kapsamında

¹¹³ Nizam Barakat, **Yerleşimcilik ve Savaş - Barış Fırsatları, Amman**, Ürdün, Ortadoğu Araştırmalar Merkezi, 2006, s. 160-172.

¹¹⁴ Shehadeh, **a.g.e.**, s. 64-65.

¹¹⁵ **A.e.**, s.73-72.

bunları edinme hakkı olduğunu kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Söz konusu dokuz yasaya şu şekilde sıralanabilir¹¹⁶:

- İsrail'e Giriş Yasası 1952.
- Savunma Hizmetleri Yasası 1965¹¹⁷.
- Barolar Yasası 1961.
- Gelir Vergisi Kararnamesi.
- Nüfus Kayıt Yasası 1965
- İşçi Hizmetleri için Acil Durum Yasası 1967.
- Milli Sigorta Hukuku 1968.
- Psikologlar Yasası 1968.
- Acil Durum Düzenlemelerinin Genişletilmesi 1981.

1979 yılında Mısır ile İsrail arasındaki barış Anlaşması'nın imzalanmasından önce, 783 sayılı askeri emir, Batı Şeria'da beş bölgesel konsey kurmuştur. 1991 yılı, 892 sayılı askeri emir, yerleşimlerin yönetimi için yerel konseyler oluşturmuş ve bunlar üç bölüme ayrılmıştır:

1- Bitişik arazi parsellerine sahip olan Ölü deniz bölümlere ayrıldı:

Yargı yetkisi, dini yerleşimlerin planlanan yerlerle sınırında Megliot ve Ürdün vadisi meclisleri; bu iki meclis kamulaştırılan arazilerin çoğunluğunun gaip olanlara ait olduğunu kabul etmiştir¹¹⁸.

2- Bitişik olmayan parsellere sahip bölgesel konseyler: Batı Şeria tepelerini kuzeyden güneye doğru dört konseye ayırmıştır: Shomron, Mateh, Binyamin ve Etzion.

Söz konusu bölgesel meclislere tabi olan toprak kategorileri, Filistin idari şubesinden tamamen ayrılmış olup, Batı Şeria'nın tamamına yayılmış bir Yahudi idari bölümü oluşturmaktadır. Yerleşim konseylerinin yetki ve sorumlulukları İsraili belediyelerinkineyle örtüşmektedir¹¹⁹.

¹¹⁶ Ghazi Hussein, **The Racism of Israeli Laws**, (çevrimiçi), <http://www.amgadalarab.com>, 10.11.2018.

¹¹⁷ özgür ansiklopedi, Vikipedi, İsrail kara ve mülkiyet yasaları - Israeli land and property laws, https://tr.qwe.wiki/wiki/Israeli_land_and_property_laws

¹¹⁸ Abdul Wahab Al Misiri, **a.g.e.**, s. 250-268.

¹¹⁹ Benvensiti, Op. cit. s. 40.

Yargı komiteleri kurulmuştur. Bunların en önemlisi 172 sayılı askerî emir gereğince, itiraz komisyonudur. Komisyon, kamulaştırma kararlarına itirazı, iptal edilen Ürdün Arazi Edinme Kanunu hükümlerine göre bakmaktadır. Bu güçler, İsrail ordusunun mevzuatının kaynağı olan emirlerin gereğince yapılır¹²⁰ ve şunları onaylar;

a- İsrail'in işgal etmişirği topraklardaki yüksek otorite, bölgenin komutanı olarak anılan ordu komutanına bağlıdır. Bölge komutanı adıyla gösterilir.

b- Bölge komutanı tek resmi otoritedir, yasalar çıkarır ve yürütme gücüdür.

c- Bölge komutanı “ordu hiyerarşisiyle” Savunma Bakanlığına tabidir. Bakanlık bölgede çeşitli sivil aktiviteler yürütmektedir. Her birinin bütçeyle alakalı yetki ve sorumlulukları vardır.

d- Bakanlık temsilcileri, Bakanlık emredicileri uyarınca hareket edecek ve faaliyetler, Bölge Komutanı tarafından koordine edilecek ve onaylanacaktır¹²¹.

1.3. İsrail ve Uluslararası Hukuk

İsrail Devleti'nin uluslararası hukuku uygulamayı kabul etmemesi, BM Sözleşmesi ile ters düşmektedir. İsrail, kanunların aksine bir biçimde devlet inşa etmektedir. Aynı şekilde Filistinlilerin kendi kaderlerini belirleyecek kararları kendilerinin vermesini kabul etmemesi, özellikle başta su kaynakları olmak üzere işgal edilen topraklarda doğal kaynaklarını sömürmesi, ek olarak yerleşim birimlerinin imarına devam etmesi ve arazileri haksız bir şekilde alıkoyması, İsrail'i sömürgeci devlet yapmaktadır. Halbuki sömürgecilik, BM Şartı'na aykırıdır¹²². Güney Afrika Meclisi'nin insani araştırmalar alanında yaptığı çalışmalar göstermiştir ki, İsrail'in ayrımcı politikaları, yasaklanan fiiller arasında yer almaktadır. Bu fiiller de, ırkçı yönetimler tarafından yapılmaktadır. İsrail, sicilinde cinayetler barındıran bir devlet olarak kabul edilir. Bu ise sömürü, ırk ayrımcılığı, savaş suçları ve insanlığa karşı işlenen suçlardan sorumlu olmasını gerektirmektedir¹²³.

¹²⁰ Bu yetki, ilke ve prosedürler, 11/10/1996 tarihli resmi hükümet kararına dayanmaktadır.

¹²¹ Joel Singer, “İsrail Tarafından Yönetilen Bölgelerdeki bir Sivil İdarenin Kurulması” **İsrail’de İnsan Hakları Kitabı**, Tel Aviv Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, c. 12, 1982, s. 275.

¹²² Aras, İlhan, **Filistin-İsrail arasındaki temel sorunlar ve uluslararası hukuk**, 2010, <http://acikerisim.lib.comu.edu.tr:8080/xmlui/handle/COMU/650>

¹²³ Abbas İbrahim, **İsrail’in ırkçılığı: 1948 Filistinlileri Öreneği**, Beyrut, Al Zaytouna araştırma ve danışma merkezi, 2008, s. 13-60.

Filistin için İngiliz mandacılığından kaynaklanan birçok hukuki sıkıntılar ortaya çıkmıştır. Bu sıkıntılar, manda belgesine göre kendisinin yapması gereken kanuni yükümlülüklerini yerine getirmemesi, Filistin halkının kendi kaderini belirleme hakkını açık bir şekilde ihlâl etmesi ve bununla birlikte İngiliz Manda Yönetimi altında bulunan Filistin topraklarına Yahudi göçünü teşvik etmesidir. Bununla eş zamanlı olarak, Filistin halkına karşı soykırım cinayetleri işlenmiş ve halk göçe zorlanmıştır. Manda yönetimi, Yahudi devleti kurmayı amaçlayan Siyonist hareketin planlarıyla uyumlu bir şekilde demografik değişiklikler yaparak İsrail'e katkı sağlamıştır¹²⁴.

MC¹²⁵ Misakı'nın 22. maddesine göre manda devleti olarak İngiltere'nin görevi, Filistin halkının kendi idaresini temin etmek, bağımsızlığını gerçekleştirme ve ilerleme düzeyini yükseltmeye yardımcı olmaktır. Ancak manda yönetimi, idare ettiği bölgede kendi yükümlülüklerini ihlâl edecek icraatlarda bulunmuştur. Halbuki onun idare ettiği bölgede hukuk dışı tasarruf etme yetkisi yoktur. Bu hukuk ihlalinin en bariz şekli, 1917 senesinde zengin bir Yahudi'ye İngiltere Dışişleri bakanının vermiş olduğu vaattir. Bu vaatle İngiltere, Yahudi milliyetçiliğine dayalı bir devletin kurulması hakkındaki ilgisini ilan etmiştir. Bu da Siyonistlerin, Filistin topraklarına hırcetini kolaylaştırma yoluyla yapılacaktır. İngiltere, Filistin halkının kendi vatan ve toprağındaki maslahatını ve manda yönetimi altında bulunan (A) grubu sınıfını dikkate almadan bu kararı almıştır. 11 Temmuz 1950 tarihinde UAD'ndan talep edilen istişari karara göre manda yönetiminin topraklar üzerindeki yönetim hakkını devredemeyeceğini ifade eder. Aynı karar, manda hükümetinin yükümlü olmuşturğu şu görevlere de işaret etmiştir:

- BM Şartı'na bağlı kalınması,
- Manda altında bulunan halk adına görüşme yapılmaması ya da sözleşme imzalanmaması,
- Manda Yönetiminin, idare ettiği bölgenin kanuni statüsünü değiştirme hakkının olmaması¹²⁶.

¹²⁴ Lax Takkenberg, **The Status of Palestinian Refugees in International Law**, Oxford: Clarendon Press, 1998, P.8.

¹²⁵ United Nations (UN), The Right of Return of the Palestinian people, New York, article. 22.

¹²⁶ I.C.J. Reports, International Status of South West Africa, Advisory Opinion of 11/7/1950.

1.3.1. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Kararlarının Hukuki Yapısı

BM Genel Kurulu'ndan çıkan kararlar, BM Şartı'nın 10. maddesine göre bağlayıcılığı olmayan tavsiye kararı niteliği taşımaktadır. Ancak BM Şartı'na göre Genel Kuruldan çıkan bazı kararlar, aşağıdaki hallerde bağlayıcı sayılmıştır¹²⁷:

-BM Şartı'nın 12. maddesinin şartlarına uygun şekilde uluslararası barış ve güvenlikle ilgili kararlar

-BM Şartı'nın 17. ve 19. maddelerine göre BM bütçesi ve üye ülkelerin maddi katkılarıyla ilgili kararlar.

-Stratejik olmayan bölgelerin manda sözleşmelerinin tasdiki, BM Şartı'nın 16., 83. ve 85. maddelerine uygun olarak manda yönetimi altındaki bölgelerin bağımsızlık ilanı hakkında alınan kararlar.

Bu konuyla alakalı uluslararası hukuk ve içtihad müesseseleri başka durumları da eklemiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

- BMGK'ndan çıkan kararın uluslararası kanunda mevcut örfi kuralı tekid etmesi¹²⁸.

-BM Genel Kurulundan çıkan karar, uluslararası hukukta bulunan bağlayıcı bir kuralın delili ve açıklaması mahiyetinde ortaya konması. Buna örnek olarak 1960 tarihli 1514 sayılı ve 1970 tarihli 2625 sayılı kararlar, uluslararası hukukta bağlayıcı nitelik taşıyan kararlardır¹²⁹.

- BM Genel Kurulu, eğer verilmiş bir kararın içeriğini herhangi bir değişikliğe gitmeden birden fazla ve nitelikli çoğunlukla kabul edilmiş bir kararla tekid ederse, alınan karar bağlayıcı olur. Verilen karara tekrar tekrar tekid gelir, içeriği ile alakalı herhangi bir değişikliğe gidilmezse bu karar sabit, genel ve uluslararası bir görüşü ortaya koymuş sayılır. Bu karar da tekid edilen kararın içeriğinin ve ona bina edilen hakların bağlayıcı olduğunun ikrarı sayılır. Bunu da uluslararası hukuk alanında büyük yazarlardan Gerhard Von Glahn vurgular. Nitekim BM Genel Kurul üyelerinin, nitelikli çoğunlukla almış oldukları karar, doğal olarak uluslararası toplumu temsil eden bir karar haline gelmiştir. Bu konuyla ilgili yeni bir örfi kaide ortaya çıkmaktadır¹³⁰.

¹²⁷ BM Sözleşmesi, (çevrimiçi), <http://www.un.org/ar charter/-united-nations/>, 14.5.2018.

¹²⁸ David Harris, **Genel Kurulu Kararlarının Örfi Kurallara İşaret Eden ya da Manasını İhtiva Eden Bağlayıcı Kurallar**, op. cit. pp. 14-15.

¹²⁹ Ian Brownlie, **Principles of Public International Law**, (Oxford: Clarendon Press, 1990), pp.14-15.

¹³⁰ Gerhard Von Glahn, **Law Among Nations**, PP.12-13.

BM Genel Kurulu, İsrail'in üyeliğini 1949 yılında bazı şartlarla kabul etmiştir. Nitekim İsrail, şartlı bir şekilde üyeliğe kabul edilen tek devlettir. Üyeliğe kabul, Filistin devletini, iki devlete bölen (1947 tarihli 181 sayılı karar) ve Filistinli mültecilerin topraklarına dönme hakkını tanıyan (1948 tarihli 194 sayılı) BM kararlarına bağlılığı ifade eden yazılı bir sözleşmeyle gerçekleşmiştir. Genel Kurul, İsrail'in üyeliğe kabulünde bu yazılı taahhüde işaret etmiştir. Şüphesiz 1949 tarihli 273 sayılı karar ortaya koymuştur ki BMGK, Şart'ta yer alan yükümlülükleri yerine getirmede İsrail Devleti'nin herhangi bir çekince göstermeksizin açıkça kabul ettiğine vurgu yapar¹³¹. Aynı şekilde İsrail Devleti, BM'ye üye olduğu andan itibaren yükümlülüklerine saygı göstereceğine söz verir. BM 29 Kasım 1947 tarihli 181 sayılı ve 11 Aralık 1948 yılı 194 sayılı kararlarını hatırlatarak alınan kararların tatbik edilmesi hususunda siyasi özel bir komitenin önünde İsrail temsilcisinin yaptığı açıklama ve beyanat hakkında bilgi almayı beyan eder. Genel Kurul, İsrail Devleti'nin barışı sevdiği, Şart'ta geçen yükümlülükleri kabul ettiği, üstlendiği yükümlülükleri yerine getirmeye gücü ve isteği olduğunu kabul ettiği gibi İsrail'in BM'in bir üyesi olarak kabul edilmesini kararlaştırmıştır¹³².

İsrail'in 194 ve 181 sayılı kararları hayata geçirmemesi neticesinde Genel Kurul, hesap sorma ve cezalandırma hakkını kullanmaya yöneldi. BM Genel Kurulu, 16 Aralık 1982 tarihinde 123/37 sayılı kararı aldı. Nitekim bu karar; BM'in İsrail Devleti'nin sicil ve icraatları ile barışı sevmeyen bir ülke olduğunu, Şart'ta yer alan ilkeleri ihlâl etmede ileri gittiğini, Şart'taki görevlerini ve 1949 yılı 273 sayılı karar gereğince sorumluluklarını yerine getirmediği kararını aldığını beyan eder. 273 sayılı karar, İsrail Devleti'nin BM Genel Kurulu'nun bir üyesi olarak kabul edildiği karardır¹³³. BM Genel Kurulu, üye ülkelere İsrail'e silah ve teçhizat yardımı yapmamaları konusunda çağrı yapmıştır. Bunun yanında İsrail'den silah almamayı ve mali, iktisadi ve teknoloji yardımları derhal durdurmayı, ticari, diplomatik ve kültürel ilişkileri kesmeyi istemiştir¹³⁴.

¹³¹ Ed. Jawad Al Hammad, **Introduction to The Palestinian Cause**, jorden, middle east studies center, 2004, p. 695.

¹³² Institute for Palestine Studies, **Filistin ve Arap-İsrail Çatışması Üzerine Birleşmiş Milletler Kararları**, cilt I, 1947-1974, Beyrut, 1993, s. 21.

¹³³ Institute for Palestine Studies, **Filistin ve Arap-İsrail Çatışması Üzerine Birleşmiş Milletler Kararları**, Cilt III, 1982-1986, Beyrut, 1994, s. 52.

¹³⁴ **A.e.**, s. 7-9.

Doksanlı yılların başlarına kadar herhangi bir değişikliğe gitmeden BMGK, aynı kararı vurgulayagelmiştir. Nihayet 1993 yılında İsrail ile FKÖ arasında Oslo Anlaşması imzalanmıştır¹³⁵. Bilindiği üzere bu anlaşma kesinlikle kendi kaderini tayin (self determinasyon) ilkesine işaret etmemiş, milletlerin kendi kaderlerini belirleme hakkı çerçevesinde verilen uluslararası kararlardan faydalanmamıştır. Mülteciler konusunu da, son statü görüşmelerine terk etmiştir. Oslo Anlaşması imzalanalı yirmi dört yıl geçmesine rağmen bugüne kadar hala Filistin halkı, İsrail işgali altında inlemekte ve halk, tanınacak son statü hakkını beklemektedir¹³⁶.

Yirmi dört yıldır hakları hep gasp edilen Filistinliler, elinden alınan haklarının bazılarını kendilerine iade edecek kararları uygulama noktasında uluslararası camiadan uygun bir mekanizma üretmesini beklemektedir. Bu arada barış süreci diye adlandırılan karşılıklı görüşmeler, uluslararası hukuk çıkmazı ve uluslararası camianın yükümlülüklerini yerine getirmemesi sebebiyle bir başarısızlıkla diğeri arasında gidip gelmektedir. Aynı zamanda bu uzun yıllar, İsrail tarafından Siyonizm projesini gerçekleştirme yönünde Filistin topraklarının tamamını istila etmek ve kalan yerleri Yahudileştirmek için kullanılmıştır. Nitekim engel diye gözüken şeyler, ancak ve ancak devam eden çatışmanın özünü teşkil eder. Kudüs şehri üzerindeki hâkimiyetin gerçekliği, devam eden Yahudileştirme faaliyetleri, meşru olmayan bir şekilde işgal edilen Batı Şeria'daki Yahudi yerleşim birimlerinin genişletilmesi, dönüş hakkının engellenmesi gibi olayların her biri, var olan politikanın değişik yüzleridir¹³⁷. Bu politikanın amacı, işgal altındaki topraklarda hayatın bütün alanlarına hâkimiyeti kurma yoluyla Filistin halkının varlığını ortadan kaldırıp topraklarından kovmak ve 1947 yılı 181 sayılı karar uyarınca bir Filistin Devleti'nin kuruluşunu engellemektir. İşgal gücünün hâlihazırdaki siyasetini dikta ettirme faaliyetleri sonucunda Filistinli yerleşim birimleri, artık duvarlar ve Yahudi yerleşim birimleri ile çevrelenmiş durumdadır. Öyle ki artık Filistin toprakları, coğrafi özelliği olmayan kantonlar şekline dönüşmüş ve bağımsız bir devlet olabilme durumu dahi ortadan kalkmıştır¹³⁸.

¹³⁵ Mohsen Saleh, **FKO ve Filistin Ulusal Konseyi**, Beyrut, Al Zeytouna araştırma ve danışma merkezi, 2014, s. 360.

¹³⁶ Fawzy Barhoum, Oslo Anlaşması'ndan 25 yıl sonra Filistin'de ne değişti?, 2018, <https://tr.euronews.com/2018/09/13/oslo-anlasmasindan-25-yil-sonra-filistin-de-ne-degisti>

¹³⁷ Editörler: Jawad Al Hamad; Abdul Fattah Al Rashdan, **Filistinli Mültecilerin ve Diaspora Filistinlilerinin Geleceği**, Ürdün, Orta doğu araştırmalar merkezi, 2003, s. 476-477.

¹³⁸ Erdal, Şafak, 65 yıl sonra, 2012, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/safak/2012/11/30/65-yil-sonra>

1.3.2. Sömürgeciliği Bitirmek İçin BM Genel Kurul Kararı

Genel Kurul'un 1960 yılı 1514 sayılı kararı, sömürgeciliği bitirme kararıdır. Resmi bir karar olarak sömürgeciliğin bütün şekil ve tezahürlerine kayıtsız şartsız bir sınır koymanın zaruri olduğunu beyan etmiştir. Halkların, yabancıların sömürü, tahakküm ve kölelik düzenlerine boyun eğdirilmesi, temel insan haklarının inkâr edilmesi demektir. Bu da BM Şartı'na aykırıdır. Genel Kurulun 12 Şubat 1973 tarihli ve RES/A/3103 sayılı kararı, bunu vurgulamıştır. Nitekim kararın "D" fıkrası, bütün silahlı çatışmalarda temel insani ilkeleri ve ırkçı sistemlere, yabancı tahakküm ve sömürüye karşı savaşanların kanuni özel durumları açık açık belirtmiştir¹³⁹.

Filistin topraklarını sömürme ve işgal etme sürecinde sömürgeciliğin üç şekli de İsrail'in sömürgeciliği ile bire bir örtüşmektedir. Öyle ki manda yönetimi, Sözleşme'nin 7. maddesinde yerleşik Yahudilere, Filistin vatandaşlığı alma hakkını tanımış ve dışarıdan Siyonistlerin gelişini yasaklamıştır. Ancak manda yönetimi, bu yükümlülüğünü delerek İngiliz manda yönetimine ve asıl toprak sahibi olan Filistin halkına karşı terör ve şiddet sergileyen daha çok Yahudinin gelmesine kolaylıklar sağlamıştır¹⁴⁰.

İsrail'in BM üyeliğine kabulü, bazı şartların yerine getirilmesine bağlanmıştır. Bu şartlar, 1947 tarih ve 181 sayılı Filistin'i bölme ve Genel Kurulun 1949/194 sayılı Filistinli mültecilerin topraklarına dönme kararlarını uygulaması, 181 sayılı kararın belirttiği gibi Kudüs'ün özel statüsüne ve BM Şartı'na saygı duyulması kararlarıdır. İsrail'in BM üyelik şartlarına uymaması, onu yabancı sömürü devletleri kategorisine sokmuştur. Yabancı sömürü devleti olması, 1960/1514 sayılı sömürüyü bitirme kararına karşı çıkması ve sömürü altındaki ülke halkına bağımsızlık vermek istememesindendir. Yani sömürgeciliği bitirme kararı, 1949/273 Genel Kurul Kararı için değişiklik yapan zımni bir karar sayılmıştır. İsrail'in BM'deki üyeliği daha önce zikredilen ve yerine getirmediği şartlarla kabul edilmiştir¹⁴¹.

¹³⁹ Human Sciences Research Council (HSRC), "Occupation, Colonialism, Apartheid Are-Assessment of Israel's Practices in the Occupied Palestinian Territories Under International Law", May 2009, (çevrimiçi), http://www.hsrb.ac.za/Media_Release-378.html, 13.9.2018.

¹⁴⁰ İbrahim Al Zamili, *İngiliz Raporlarında Filistin*, Dar İbn Rüşd, 2016, s. 18-23.

¹⁴¹ Eugene V. Rostow, "Palestinian Self-Determination: Possible Futures Forthe Unallocated Territories of The Palestine Mondate", Yale Studies in the world Public Order Journal, vol. 5, 1978-1979, pp.147-172.

Sömürge altında yaşayan halklar için sömürgeciliğin bütün şekillerinin tasfiyesini açıklayan karar, önemli ve hayati bir mesele oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu karar, bağımsızlıkların kazanılması yolunda da güvenli liman ve uluslararası hukukta suç sayılan işgalin bitirilmesidir. İsrail, bu kararın tehlikelerini idrak ederken diğer ülkeler, 181 sayılı taksim kararı ve İsrail'in BM üyeliğine kabul kararı gereğince İsrail'in devlet olarak Filistin'de var olma hakkının kısmi bir şekilde ilga edilmesi gerektiğine dikkat etmiştir. İsrail, işgalini devam ettirmek ve varlığını kısmi ilga eden uluslararası kanundan kurtulmak amacıyla FKÖ'yle yapmış olduğu Oslo Anlaşması'nda Filistin'de devlet olarak varlığının tanınmasını istemiştir¹⁴².

1.3.3. Halkların Kendi Kaderini Tayin Hakkı

Ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkında birbirini tamamlayan iki yön vardır. Bunların ilki dâhili yönüdür ki; bu yön, ulusların haklarında ilerleme çabasını engelleyen herhangi bir harici müdahale olmadan ulusun iktisadi, sosyal ve kültürel gelişimini gerçekleştirmesini temsil eder¹⁴³. Kendi kaderini tayin hakkının ikinci yönü olan harici yönü ise uluslararası toplumda bütün halkların özgür bir şekilde siyasi konumunu ve merkezini seçme haklarının mutlak anlamda bulunduğunu ifade eder. Halklar, bunu gerçekleştirirken yabancı işgalci güçlerin sömürgeciliği, herhangi bir kölelik düzenine boyun eğmeden haklar arasında eşitlik ve halkları sömürgecilikten kurtarma ilkesine dayanmaktadır¹⁴⁴.

UAD, kendi kaderini tayin hakkının uluslararası hukukta temel bir ilke olduğunu vurgulamıştır. Filistin topraklarındaki yerleşim birimlerinin duvarlarının inşa edilmesinin kanuni sonuçları hakkında vermiş olduğu içtihat kararında ortaya çıkmaktadır. UAD, kaderi tayin hakkının herkes için tanındığını kabul etmiştir. Aynı zamanda BM üyelerinin tamamı, bu kararı uygulamakla mükelleftir. Bununla birlikte bu kararı korumak, üye ülkeler için kanun bir maslahat içermektedir.

¹⁴² Hasan Ömer, **İsrail ve Uluslararası Kanun**, Beyrut, Al Zaytouna araştırma ve danışma merkezi, 2011, s. 96.

¹⁴³ Ersan ŞEN, **Halkın Kendi Kaderini Tayin Hakkı**, (çevrimiçi), <https://www.hukukihaber.net/halkin-kendi-kaderini-tayin-hakki-makale,5371.html>

¹⁴⁴ Sam KN Blay, “**Self-Determination: Historical and Analytical Inquiry Into its Origins and Evolution, 1400-1945**”, *Anst Journal of Legal and history*, 1996, pp.117-162.

Ayrıca İsrail'in yerleşim birimlerinin duvarı inşa ederken açıkça işlediği ihlallerle Filistin halkının kaderini belirleme hakkına saygı göstermediği anlaşılmaktadır¹⁴⁵.

UAD şunu da eklemiştir: BM Şartı'nda belirlenen kendi kaderini tayin hakkı, bütün ulusların hakkıdır. Aynı zamanda bu hakkı hayata geçirmek her insanın görevidir. Ulusların haklarının eşit olduğu ilkesini hayata geçirmek için her devlet tek başına ya da başka bir devletle ortak hareket ederek çalışmalıdır. Şart'ın hükümlerine göre de her devletin, kaderini belirleme hakkı bulunmaktadır. Bu ilkeyi uygulama ve devletlerin üzerine düşen sorumluluklara¹⁴⁶ uygun hareket etmeleri, kaderi belirleme hakkını önemli kılmaktadır. Farklı yollarla da olsa bu hakka saygı duyulması zorunludur. Genel Kurula bağlı Uluslararası Hukuk Komisyonu, "kendi kaderini tayin hakkının" emredici nitelikte bir kural (jus cogens) olduğuna vurgu yapmıştır. İlkede ortaya koyulmak istenen, hiçbir devletin uluslararası ilişkilerinde bu ilkeyi uygulamaktan geri kalmamasıdır¹⁴⁷.

Genel Kurul'un 15 Aralık 1960 tarih ve 615 sayılı kararının ikinci fıkrasında kendi kaderi tayin ilkesinin tanımlaması, sömürge altında olan halk ve devletlerin bağımsızlıklarının ilanının garanti edilmesi şeklinde yapılmıştır¹⁴⁸. Ulusların siyasi sistemlerini özgür bir şekilde belirleme hakkına sahip oldukları gibi, iktisadi, sosyal ve kültürel düzenlerini geliştirmek de onların hakkıdır¹⁴⁹. Aynı çerçevede UAD, işgal altında bulunan Filistin topraklarında İsrail'in güvenlik duvarının inşası ile ilgili hukuki sonuçlar bağlamındaki görüşüne vurgu yaparak şöyle demiştir: Ulusların kendi kaderlerini tayin ilkesi ve Filistin halkının varlığı, artık hakkında kesin karar verilmiş ve sonuçlanmış bir meseledir. İsrail devleti de Filistin'in varlığını Oslo ittifakı esnasında karşılıklı yazışmalarda kabul etmiştir. Nitekim İsrail hükümeti, FKÖ'nü Filistin halkının temsilcisi olarak kabul etme kararını almıştır. Aynı şekilde 28 Eylül 1995 tarihinde imzalanan ittifakın metni, Filistin halkı ve onun meşru hukukuna işaret eder. Böylece UAD, bu hukukun kendi kaderini tayin hakkını

¹⁴⁵ Duvarla ilgili Uluslararası Adalet Divanı'nın kararı 03/07/2004, A/ES -10/273, 88 ve 155. Fıkralar. (çevrimiçi), http://www.icj-cij.org/homePage/ar/advisory/advisory_2004-07-09.pdf, 13.9.2016.

¹⁴⁶ A.e., 156. Fıkra.

¹⁴⁷ Uluslararası Hukuk Kurulunun Takriri, 53. Oturum, Devletlerin hatalı fiillerinden sorumlu olmuştuklarına dair özel 40. Maddeye yapılan şerhin beşinci fıkrası.

¹⁴⁸ Hasan Ömer, İsrail ve Uluslararası Hukuk, a.g.e., s. 98.

¹⁴⁹ Karl Doehring, "Self-Determination", in Bruno Simma (ed.) The charter of UN: A Commentary, 20 edition, (USA: Oxford University Press, 2002, P. 47.

da kapsadığını öngörmektedir¹⁵⁰. Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkına işaret eden Genel Kurul tarafından çıkarılan 10 Aralık 1969 tarih ve 2535 sayılı karar Filistin halkının temel haklarını ele almıştır. 10 Kasım 1975 tarih ve 3367 sayılı tavsiye kararı gereğince, Filistin halkının temel haklarını gerçekleştirmek için özel bir komite oluşturulmuştur. 1974 yılı ve 4894 sayılı kararda Genel Kurul, Filistin halkının kendi kaderini tayin konusunda BM tarafından alınan bütün kararların gerçekleştirilmesi için bütün devletlerin harekete geçmelerini talep eder¹⁵¹.

12 Ağustos 2008 tarih ve 165/63 sayılı Genel Kurul Kararı, Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkına vurgu yapmıştır. Bu karar kapsamında “Filistin” adıyla bir devletin olması da kararlaştırılmıştır. Genel Kurul, bütün resmi ve özel kuruluşlar ile BM Örgütü’nün kuruluşlarını Filistin halkının en yakın zamanda kaderini belirleme hakkına sahip olabilmesi için yardım etmeye devam edilmesi çağrısında bulunmuştur¹⁵². 26 Mart 2009 tarihinde İnsan Hakları Komisyonu, Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkı ile ilgili 20/10 sayılı kararı kabul etmiştir. Bu karar, BM Şartı’nın 1 ve 55. maddesine uygun olarak değiştirilmesinin mümkün olmadığı gibi Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkı konusunda hiçbir şart koşulamayacağını vurgulamıştır¹⁵³. Bununla uyumlu olarak 1960 yılı 1514 sayılı sömürgeciliği kaldırma kararı yürürlükte kalmıştır. Halkların kendi kaderlerini tayin etmesi hususunda alınan bu karar, hakların temelini oluşturmaktadır. Karar aynı zamanda, halkları yabancı sömürgeciliğine ve hegemonyacılığına boyun eğdirmenin, temel insan haklarını inkâr etmek, BM Şartı’na aykırı davranmak, uluslararası barış ve güveni tehlikeye atmak anlamına geldiğine işaret eder.

Uluslararası hukuk kurallarına ve Cenevre Anlaşması’nın 4. maddesine göre FKÖ ile İsrail devleti arasında müzakerelerin başlaması, Filistin halkının dinamiklerinden ve kaderini belirleme haklarından vazgeçmesi anlamına gelmemektedir. Bu haklardan feragat etmek ise geçersiz sayılacaktır. Kanuni seçenek, barış amacıyla olağanüstü toplanan BM’nin onuncu dönem toplantısına dayanmaktadır. BM’in bu dönemsel toplantısı, 1997 yılında oluşturulmuş yerleşim yerlerinin

¹⁵⁰ BM, Genel Kurul, Onuncu Olağanüstü İstisnai Dönem Toplantısı, 13/07/2004, A/ES-273/10, 118. Fıkra.

¹⁵¹ Institute for Palestine Studies, **a.g.e.**, s. 60-99.

¹⁵² UN, General Assembly, 63rd session, 19/2/2009, A/RES/63/165.

¹⁵³ İşgal edilen topraklarda Arap sakinlerinden Filistinli olmayan ve Filistinlilerin insani haklarını ihlal eden İsrail devletinin haddi aşan faaliyetlerini araştırmakla görevli özel komitenin raporu, 6. Dönem, Genel Kurul, UN, General Assembly, 64H session, 09/09/2009, A/64/339.

kaldırılması, ırkçı yerleşim duvarının sökülmesi, yerleşim sisteminin 181/1947 sayılı taksim kararı gereğince geçersiz sayılması, yabancı yerleşimcilerin ve işgal ordusunun tasfiyesi amacıyla süresiz olarak geçerli sayılmıştır¹⁵⁴.

İsrail'in BM üyeliğine kabulü esnasında, üyelik şartlarını uygulamayı göz ardı etmesi, fiili olarak kararın değiştirildiği ve dolayısıyla üye olmadığı ve denetim altında bir ülke olduğu sonucuna götürür. Aynı zamanda İsrail'in, taksim kararını uygulamayı kabul etmemesi, 181/1947 tarihli taksim kararına göre devlet olma hakkını, Manda Yönetimi Sözleşmesi'nin 7. maddesine göre Filistin devleti vatandaşlığına sahip olma hakkına dönüştürecek. Bu hak ise vatandaşlık şartlarına sahip Yahudilere verilecektir. Vatandaşlık şartını haiz olmayan Siyonistlerin de Belfor Sözleşmesi'nin son fıkrasına göre geldikleri yerlere dönmeleri gerekecektir. İngiltere Hükümeti, Manda Yönetimi Sözleşmesi'ni 1922 yılında çıkarmıştır. Bu Sözleşmesi'nin içeriği şöyledir¹⁵⁵:

1. İdare ve kanun çıkarma yetkisi tamamıyla İngiltere hükümeti manda yönetimine aittir.
2. Filistin vatandaşlarının hepsinin medeni ve dini haklarını garanti altına almakla beraber Yahudi milliyetçiliğine dayalı bir ülkenin kurulması için hazırlık yapılmalıdır.
3. Manda hükümeti yerel bağımsızlığın canlandırılması için çalışır.
4. Yahudi ajansının varlığını kabul etme ve Siyonistlerin göçünü kolaylaştırma.
5. Siyonistlerin vatandaşlık hakkını kolaylaştıracak, vatandaşlık kanunu çıkarmak.
6. Filistin'de Arap ve İbranice dillerinin resmi dil olduğunu kabul etmek.

Bu maddeler, Belfor Sözleşmesi'nin hayata geçirilmesini ve Filistin'de Yahudi yerleşiminin canlandırılması sonucunu doğurmuştur. Araplar, İngiltere'nin bu siyasetine karşı çıkmış ve bu durumda Filistin'de Arap-Yahudi çatışmasının yükselmesine sebep olmuştur¹⁵⁶.

1.3.4. Yahudi Yerleşim Birimleri ve Uluslararası Ceza Hukuku

Savaş suçları UCM'nin ilgi alanına girer: Roma Statüsü 8. madde, UCM'nin ilgi alanına giren savaş suçlarından kastedilenin ne olduğunu beyan etmiştir. Savaş suçu, uluslararası silahlı

¹⁵⁴ Khadija Ziyadeh, Oslo Anlaşmalarının Hukuki Yönleri, (çevrimiçi), <https://www.pulpit.alwatanvoice.com/content/print/289778.html>, 13.9.2018.

¹⁵⁵ Mustafa, *British and Palestine 1945-1949, a.g.e.*, p. 15.

¹⁵⁶ Shawki Abu Khalil, *Arap İslam Tarihi Atlas*, Dar Al Fikr, 2005, s .241-242.

çatışmalarda yürürlükte olan örf ve adet hukukunu tehlikeli bir şekilde çiğnenmesidir. Yani şu fiilleri işlemektir: İsrail devletinin işgal ettiği topraklara direkt veya dolaylı olarak kendi vatandaşlarının bir bölümünün taşıyarak yerleştirmesi ya da işgal ettiği toprak sahiplerinin bir bölümünü veya hepsini bu toprakların içine ve dışına sürgün etmesidir. Bu da 09 Eylül 2002 tarihinde üye ülkelerin temel aldıkları savaş suçunu teşkil eden temellere uygun olup Roma Statüsü 6, 7 ve 8. maddelerin şerhi sayılmaktadır. Bu suçun gerçekleşmesi için şu temellere ihtiyaç duyar¹⁵⁷:

1. Suçu işleyen kişinin şunları yapması:
 - a) İşgal ettiği topraklara bazı vatandaşlarını direkt ya da dolaylı olarak nakletmesi.
 - b) İşgal edilen toprakların vatandaşlarının tümünü ya da bazılarını aynı toprakların içinde veya o toprakların dışına işgal eden tarafından uzaklaştırılması.
2. Tutumun, tanınan uluslararası silahlı çatışma zemininde meydana gelmesi.
3. Suçu işleyen kişinin silahlı çatışma ortamını ispat eden durumların farkında olması.

Bu metnin kabulünde İsrail, Sözleşmesi'nin ve yerleşim birimlerini savaş suçları arasına almaya itiraz etmiştir. Başlangıçta yerleşim birimlerinin barış ve güvenliği tehdit edici unsur olmadığı bahanesiyle sözleşmeyi imzalamayı reddetmiştir. ABD'nin Sözleşme'yi imzalamasından sonra İsrail, yerleşim birimlerinin savaş suçu arasına alınması maddesine şerh koyulması suretiyle o da imzalamıştır¹⁵⁸.

İsrail Devleti tarafından ülke vatandaşlarını ülkeden çıkarmak ya da ülke içerisinde bir yerden diğerine nakli edilmesini yasaklandıktan sonra bu yasak, örf adet hukunda sabit olan bir ilke sayılmıştır. Bu ilkenin kapsamından Dördüncü Cenevre Sözleşme'nin 49. maddesinin 2. fıkrasının ele aldığı istisnai haller çıkarılmıştır. Bu istisnalar, vatandaşların kendi güvenlikleri ve karşı koyamayacakları üstün bir askeri gücün karşısında olmaları durumlarıdır. Nitekim 49. maddenin 1. ve 2. fıkrasında, işgal edilen bölgenin sakinlerini göçe zorlamak ya da başka bölgeye nakletmenin yasak olduğu açık bir şekilde beyan edilmiştir¹⁵⁹.

¹⁵⁷ UCM Roma Statüsü, (çevrimiçi), <https://www.icrc.org/ar/doc/resources/documents/misc/6e7ec5.htm>, 13/9/2018.

¹⁵⁸ Savaş Suçları, (çevrimiçi), <https://www.icrc.org/ar/doc/resources/documents/legal-fact-sheet/war-crimes-factsheet-311008.htm>, 12/6/2018.

¹⁵⁹ Madde (49), himaye altındakilerin toplu veya bireysel olarak başka bir yere zorla nakledilmeleri yasaklandığı gibi onları yaşadıkları yerlerden israil devletine ait başka bir araziye ya da farklı bir devletin arazisine sürgün olarak gönderilmesi ne sebeple olursa olsun yasaklanmıştır. Nakil konusu yapılan arazinin işgal edilmiş olup olmaması durumu

Bu ilke, 51. maddenin 3. fıkrasında¹⁶⁰ aynı şekilde Cenevre Sözleşmesi'nin 76. maddesinin¹⁶¹ 1. fıkrasında belirtilmiştir. Bununla birlikte imzalanan ek Protokol'ün 85. maddesinin 4. fıkrasında işgal gücü tarafından vatandaşların başka bir yere nakli ya da göçe zorlanması yasaklanmıştır. Bu yasak, İsrail Devleti'nin kendi vatandaşlarını işgal edilen topraklara nakletme konusunda ikna etme zorunluluğunu da içermektedir. Çünkü bu durum, işgal edilen toprakların coğrafi dinamiklerinin değişmesine yol açacaktır. Ayrıca işgal edilen toprakların sakinlerinin toprak mülkiyeti ile ilgili haklar da, olayların gelişimi yönünde değişecektir. Asıl halkı başka yerlere nakledip Yahudi yerleşim birimlerini inşa etmek, uluslararası insan haklarına aykırıdır. işgalci güçler, işgal ettikleri bölgenin idari gücü sayılmaktadır. Oysa Filistin topraklarında işgal edilen bölgelerde tasarruf hakkı bulunmamaktadır¹⁶².

Roma Statüsü 8/B/2/8 maddesine göre yerli halkın başka yerlere nakledilmesi, direkt veya dolaylı yollarla gerçekleştirilebilir. Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nde yer almayan bu ibare, buraya eklenmiştir. Dolaylı nakil, işgalci devletin uyguladığı işgal ve yerleşimciliği hazırlayan bütün faaliyetlerin yanı sıra yerleşim birimlerinin kurulmasını teşvik etmeyi hedefleyen bütün iktisadi icraatları kapsar. Örneğin işgal edilen topraklardaki meskenlere intikal edenlere getirilen vergi affı ve krediler gibi icraatlar bu kapsamdadır. UCM, yerleşimciliği savaş suçu saymış ve bu suçu işleyenlere karşı sorumluluğun harekete geçirilmesini zorunlu kılmıştır¹⁶³.

Roma Ceza Mahkemesi sisteminde suç sorumluluğunun esasları şunlardır¹⁶⁴:

değiştirmeyecektir. Bununla beraber israil devleti, halkın güvenliği için veya zorunlu askeri durumlarda, işgal edilmiş belli bir bölgeyi cüzi ya da külli olarak tahliye edebilir. Tahliye faaliyetinde himaye altındaki kişilerin yerlerini bırakıp başka bir yere göç etmeleri doğru değildir; ancak maddi açıdan herhangi bir engelin olmaması durumunda işgal edilmiş topraklar dahilinde bu mümkün olmaktadır. Bu şekilde başka yerlere edilen nakledilen vatandaşların, bu bölgede saldırgan eylemlerin ortadan kalkmasıyla birlikte yerlerine döndürülmeleri sağlanmalıdır.

¹⁶⁰ 51. Maddesi 3. Fıkra: "... Bu iş ancak ilgili şahısların yaşadığı işgal edilmiş toprakların içinde gerçekleştirilebilir. Her şahıs, mümkün olmuşturğunca alışlagelmiştir iş yerinde kalır".

¹⁶¹ 76. Maddesi 1. Fıkra: "... İşgal edilen ülkede himaye altındaki suçlu şahıslar, göz altına alınır. Suçlu görülmeleri halinde orada cezalarını çekerler..."

¹⁶² Abdurrahman Muhammed Ali, **İsrail ve Uluslararası Hukuk**, Al Zaytouna araştırma ve danışma merkezi, 2010, s. 347.

¹⁶³ **A.e.**, s. 348.

¹⁶⁴ UCM Roma Statüsü, (çevrimiçi), <http://www.icrc.org/ar/resources/documents/treaty/statute-of-the-International-criminal-court%3Famp>, 11.4.2018.

- Madde (25): Bireysel suç sorumluluğu.
- Madde (27): Resmi sıfatla başkasına saldırmamak.
- Madde (28): Diğer komutan ve idarecilerin sorumluluğu.

1.3.5. İsrail'e Karşı Uluslararası Hukuki Sorumluluğu Harekete Geçirme

UCM'nin temel hukuk sistemi, yerleşim birimlerinin inşa edilmesini, savaş suçlarından biri olarak kabul etmiştir. Fakat UCM, İsrail savaş suçlularını yasal olarak kovuşturma hakkına sahip değildir. Roma Statüsü'nün 13. maddesine uyarınca kovuşturma sevk işlemleri, Statü'yü onaylayan bir ülke tarafından veya yedinci fasıl gereğince BMGK tarafından ve yahut da UCM'nin savcısının re'sen, Statü ile bağlı bir devletin toprakları üzerinde savaş suçlularının bulunup bulunmadığının araştırılması sonucunda da mümkün olabilmektedir¹⁶⁵.

İsrail, Roma Statüsü'nü henüz onaylamadığından UCM'nin savcısı, İsrail'in savaş suçları ile ilgili soruşturma yapamamaktadır. Bununla birlikte Filistin, Suriye ve Lübnan'ın Roma Statüsü'nü imzalamaları, UCM savcısına İsrail'in bu Arap ülkelerinde işlediği savaş suçlarını araştırma yetkisini vermektedir¹⁶⁶.

1.3.6. Uluslararası Hukuk Açısından Kudüs'ün Yasal Statüsü

1919 yılında Birinci Dünya Savaşının son bulmasıyla Arap ülkeleri, savaşı kazanan ülkelerin kararlarına boyun eğmiştir ve bu ülkeler Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası iken yabancıların idaresi ve hegemonyası altına girmişlerdir. MC Misakı 22. maddesi, Türk İmparatorluğuna tabi olan ulusların bağımsızlığını kazandıracak belirli bir ilerleme düzeyine ulaşması durumunda bağımsız olabileceğini beyan eder. Bunun sonucunda Irak, Suriye, Lübnan, Ürdün ve Filistin manda yönetiminin altına alınmıştır. MC Misakı 22. maddesine göre Filistin, İngiliz manda yönetiminin altına girmiştir¹⁶⁷.

¹⁶⁵ A.e., 13. Madde.

¹⁶⁶ Hassan Al Masri, **İsrail- Terörizm ve Irkçılık Demokrası**, kahire, Al Shorouk yayın evi, 2009, s. 347.

¹⁶⁷ Mohammed Ali, Abdurrahman, **Uluslararası Hukuk ve İsrail**, s. 115-142.

Filistin'in manda yönetimi altında olması, tam bağımsız bir devlet konumunu değiştirmemektedir. Çünkü manda yönetimi fikri, manda yönetimi altındaki halklara yardım etmeyi temsil ederdi. Bu durum, İngiltere manda yönetimine idare ettiği topraklar üzerinde egemenlik hakkını vermiyordu. Bilakis egemenlik hakkı, yalnız Filistinlidir. Bu hakkı kullanmak, manda yönetiminin son bulmasına bağlıdır. Bunun bir parçası olarak Kudüs üzerindeki egemenlik hakkı, Filistin halkına aittir.

İngiliz yetkili mercilerinin belirlediği Filistin'den çekilme zamanının yaklaşmasıyla BMGK, 29 Kasım 1947 tarihli ve 181 sayılı taksim kararı yoluyla Kudüs'ün uluslararası özel bir idarenin altında olmasını tavsiye etmiştir. Özel bir uluslararası idare sistemi altındaki Kudüs'e özel statü verilmesi kararı, Filistin halkına ait olan egemenlik hakkını değiştirmemiştir. Çünkü taksim kararı, BM'ye ya da vesayet kuruluna Kudüs üzerinde bir egemenlik hakkı tanımamıştır. Fakat egemenlik hakkını tanımadan önce bazı idari yetkileri, vesayet kuruluna tanımıştır¹⁶⁸.

1948 yılında Kudüs'ün Ürdün egemenliğine verilmesi ve İsrail işgaline rağmen Kudüs'ün özel yasal statüsü iptal edilmemiştir. BM'in 11 Aralık 1948 tarihli ve 194 sayılı karar ve 09 Aralık 1949 tarihli ve 303 sayılı kararlar Kudüs'ün özel statüsüne vurgu yapılmıştır. BM, Kudüs'ün uluslararası hukukta özel bir statüsü olduğu ve İsrail'in icraatlarının meşru olmadığı konusunda devamlı olarak vurgu yapmıştır. Bu kararlardan bazıları şunlardır¹⁶⁹:

- 21/05/1968 tarihinde çıkan 252 sayılı BMGK kararı.
- 28/10/1977 tarihinde çıkan 5/32 sayılı BMGK kararı.
- 20/07/1979 tarihinde çıkan 452 sayılı BMGK kararı.
- 01/03/1980 tarihinde çıkan 465 sayılı BMGK kararı¹⁷⁰.
- 30/06/1980 tarihinde çıkan 476 sayılı BMGK kararı.
- 23/12/2016 tarihinde çıkan 2334 sayılı BMGK kararı¹⁷¹.

¹⁶⁸ The status of Jerusalem, Prepared for, and under the guidance of the committee on the exercise of the inalienable rights of the Palestinian people (CEIRPP), UN, New York, 31/08/1997, P. 3.

¹⁶⁹ Adel Mohammed Al Adayla, **Kudüs Orta Doğu Barış Portalı**, Al Shorouk yayın evi, 1. Bölüm, 2007, s. 242.

¹⁷⁰ Dinçer Osman bahaadır, İşgalin bir diğer adı; yahudi yerleşimleri, USAK, 2010, s. 15-18.

¹⁷¹ Nayif Jarad, 2334 sayılı GK karar, (çevrimiçi), <http://www.m.maannews.net/content.aspx?id=883851>, 14.7.2018.

BM Genel Kurulu'nun vermiş olduğu 60 kararda işgal kuvvetlerinin yaptığı icraatlarının tamamının geçersiz olduğuna vurgu yapılmıştır¹⁷².

Kudüs şehrinin, İsrail Devleti'nin başkenti olduğunu reddeden birçok karar alınmıştır. Bu kararlardan bazıları, 25 Eylül 1974 tarihli ve 298 sayılı karar, 22 Mart 1979 tarihli 446 sayılı karar, 20 Temmuz 1979 tarihli 452 sayılı karar, 01 Mart 1980 tarihli ve 465 sayılı kararlardır. 465 sayılı karar, İsrail'e Kudüs dâhil olmak üzere işgal ettiği Arap topraklarında inşa ettiği yerleşim birimlerini yıkmaya ve Yahudi yeni yerleşim birimlerini inşa planları yapmaktan vazgeçmeye davet etmiştir¹⁷³. Kudüs, İsrail Devleti'nin başkenti olarak kabul etmeyen diğer kararlar, 05 Haziran 1980 tarihli 471 sayılı karar, 30 Haziran 1980 tarihli 476 sayılı karar, 20 Ağustos 1980 tarihli 478 sayılı karar, 08 Eylül 1986 tarihli 592 sayılı karar, 22 Aralık 1986 tarihli 6058 sayılı karar, 1992/799 sayılı karar, 1994 yılı 904 sayılı karar ve son olarak 2016 yılı 2334 sayılı karardır. Bu kararlara göre İsrail'in 1948'de Kudüs'ü işgal etmesi, 1967'de bu işgaline devam edip Batı Şeria ve Gazze Bölgesi'ni de ele geçirmesi, bununla birlikte İsrail Parlamentosu'nun 1980 yılında Kudüs'ü İsrail'e ilhak etme kararı gibi fiiller, İsrail'in "işgalci" nitelikte eylemlerinden ötürü uluslararası hukuku açıkça çiğnediği, görev ve sorumluluklarına aykırı hareket ettiği kabul edilebilir¹⁷⁴.

Kudüs'ü işgal edip ilhak etmek, bu şehir üzerindeki Filistin'in egemenlik hakkını çiğnemek sayılır. Çünkü bu hak, değiştirilmeye kabil olmadığı gibi zamanaşımına da uğramaz. BMGK, İsrail'in israil devleti olmuşturğunu vurgulamakla birlikte, işgal edilen topraklarda ve Kudüs'te bir işgalci güç olarak özel bir tasarrufta bulunduğunu beyan etmiştir. 30 Haziran 1980 tarihli 476 sayılı karar ve 20 Ağustos 1980 tarihli 478 sayılı kararda BMGK, İsrail'in Kudüs'teki eylemlerini kınamış ve geçersiz saymıştır. Aynı karar, işgal gücünün işgal ettiği topraklar üzerinde herhangi bir egemenlik hakkına sahip olamayacağına işaret etmiştir¹⁷⁵. Nitekim işgal gücü, işgal ettiği topraklarda ancak geçici yönetim yetkisine sahiptir. Bu yetki de işgal edilen bölge sakinlerinin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde kullanılır¹⁷⁶.

¹⁷² BM Genel Kurulunun Filistin meselesi kararları, (çevrimiçi), <http://www.search.un.org/ar/results.php?query=&افلسطينlang=ar&tpl=ods>, 16.7.2018.

¹⁷³ Al Siyasah Yayın evi, **History of The Arabs and The World**, 2010, s. 243-248.

¹⁷⁴ Yoram Dinstein, **The International Law of Belligerent Occupation**, Cambridge Universe, WY press, 2009, P.51.

¹⁷⁵ 478 kararı, (çevrimiçi), <http://www.info.wafa.ps/userfiles/server/pdf/unsc478.pdf>, 13.9.2018.

¹⁷⁶ İşgalci güç tarafından işgal edilen bölgenin yönetimi hakkındaki ilke.

BM Genel Kurulu'nun Kudüs özelinde aldığı 20 Kasım 2008 tarihli 30/63 sayılı karar, Kudüs ile ilgili en önemli kararlardan sayılır. Çünkü Genel Kurul, 29 Kasım 1947 tarihli (II)/82 sayılı kararın D fıkrasına ve özellikle Kudüs ile ilgili hükümlere vurgu yapmıştır. Aynı zamanda Genel Kurul, 10 Aralık 1981 tarihli H/120/36 sayılı kararda ve 03 Aralık 2001 tarihli 31/56 sayılı karar da dahil daha sonra çıkardığı kararlarda, işgalci İsrail'in Kudüs'ün merkez ve yapısını değiştiren ya da değiştirmeyi hedefleyen kanun ve idari icraatlara karşı ve özellikle Kudüs'le ilgili "Kanuni Esası" diye adlandırılan ve Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak ilan eden yasaya karşı, ivedi bir şekilde iptal edilmesi gereken geçersiz icraatlar olduğu vurgusunu yapmıştır. Genel Kurul, İsrail'in Kudüs üzerindeki kanunlarını, egemenliğini ve idaresini yapmış olduğu icraatların tamamının kanunsuz, geçersiz, batıl ve hiçbir şekilde herhangi bir meşruiyetinin olmadığını vurgulamıştır¹⁷⁷.

181/1947 sayılı taksim kararı, Filistin devletinin kurulmasını ve Kudüs'ün konumunu ortaya koymaktadır. 242 ve 338 sayılı kararlar ise, "savaş hali bölgede hak kazandırmaz" kaidesinden hareketle İsrail'e 1967 savaşında işgal ettiği topraklardan çekilme çağrısı yapmaktadır. Kudüs'ün doğusu da, işgal edilmiş Filistin toprağı olup 242 sayılı kararın ifade edildiği gibi güç ve askeri işgal burada bir hak kazandırmaz. İsrail, 1980 yılında Kudüs'ü ilhak etme kararı alınca BMGK, İsrail'in çıkarmış olduğu bu kararla uluslararası hukuku çiğnediğine dair 20 Ağustos 1980 tarihli ve 478 sayılı kararı çıkarmış ve geçersiz saymıştır, aynı zamanda bütün devletleri bu karara saygı duymaya ve büyükelçiliklerini Tel Aviv'den Kudüs'e taşımamaya davet etmiştir¹⁷⁸.

Uluslararası kararlara göre Kudüs, doğusu ve batısıyla işgal edilmiştir. İsrail'in yapması gereken 1967 yılında işgal ettiği Filistin topraklarından çekilmektir. Kudüs'ü ilhak etmek için yapılan bütün icraatlar ise geçersizdir¹⁷⁹. 181/1947 taksim kararı, kendi kaderini tayin etme fırsatı ve işgali bitirme dayanağıdır. İsrail'in taksim kararını uygulamayı kabul etmemesi, BM Örgütü'nde İsrail'in üyeliğinin kabulünü içeren 11 Mayıs 1949 tarihli ve 273 sayılı karara açık bir ihlâl niteliktedir. Bunun

¹⁷⁷ BM Genel Kurulu, 30/65 sayılı karar 63. Dönem, 23/01/2003, A/RER/63/30, (çevrimiçi), <http://www.un.org/Docs/journal/asp/ws.asp?m=A/RES/63/30,3\9\2018>.

¹⁷⁸ GK 478 sayılı kararı, (çevrimiçi), <http://www.documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/399/71/IMG/NR039971.pdf?OpenElement>, 13.9.2018.

¹⁷⁹ Al Ruwaydi, **a.g.e.**, s. 133-140.

için üye tanındığı kabul belgesinin iptali, üyelikten çıkarma ile ilgili altıncı maddenin dikkate alınması halinde İsrail'in BM Teşkilatı'ndan çıkarılma yolunu açmış olacaktır.

Uluslararası hukukun temel ilkeleri uyarınca Kudüs, iki bölümüyle işgal edilmiş ise, başkasının topraklarını zorla ele geçirmeyi yasaklayan ilke ve BM'in Kudüs'ün batısını görmezden gelip yalnız Doğu Kudüs'e yoğunlaşması ve sadece burayı işgal edilmiş topraklar sayması, kendi sözleşmesiyle ters düşmekte ve uluslararası hukuku çiğnemektedir. Uluslararası hukuka göre İsrail, Batı Kudüs'te konjonktüre göre hareket eder. Doğu Kudüs'teki İsrail hâkimiyeti ise, askeri işgal ile ilgili İnsancıl Hukuk kurallarını ihlal etmiş sayılmaktadır¹⁸⁰.

1.4. İsrail'in BM Kararlarını Görmezden Gelmesi

Yahudi Devleti, Filistin toprakları üzerinde kurulduğu 1948 yılından beri en üst düzeydeki uluslararası kuruluştan çıkmış olmasına rağmen uluslararası kararları dikkate almamakta, göz ardı etmekte, kabul etmemekte, onlara uymamakta ve yok saymaktadır. Filistinli vatandaşlara ve onların mallarına karşı düşmanca faaliyetler yürüten ve Yahudi yerleşim yerlerini inşa eden Yahudi Devletin göz ardı ettiği ve görmezden geldiği uluslararası kararlar sayılamayacak kadar artmıştır¹⁸¹. BM, Siyonist terörizminin bütün yönlerini ele almıştır. Bunlar arasında silah zoruyla işgal edilen topraklardan çekilme zorunluluğunu ifade eden karar, asıl sakinleri göçe zorlama, mallarını gasp etme ve yerleşim birimlerini inşa ederek coğrafyanın yapısını değiştirme ile ilgili kararlardır. Bunlara ilave olarak tutuklulara karşı icra edilen fiiller, sivil insanlara karşı öldürücü silahların kullanımı ve bunlardan başka vahşi Siyonizm'in farklı terör şekilleri de vardır. Bu anlamda İsrail'i kesin bir dille kınayan BM kararlarına da değinilecektir.

1.4.1. Filistin'in Taksimini Gerçekleştirme Planı Tavsiye Kararı

1947 yılında BMGK Filistin manda yönetimini yürüten İngiltere'nin talebi üzerine acil bir oturum gerçekleştirmiştir. 29 Kasım 1947 tarihli 181 sayılı karar şu zorunluluğu ortaya koymuştur:

¹⁸⁰ Anis Kassim, *The Palestinian Year Book of International Law*, 1986, vol.3, p. 36.

¹⁸¹ Mustafa Al Lidawi, *El İrhab El Suhyuni Akidetü Müctemein ve Tarihü Devletin (Devlet Tarihi ve Toplum Akidesi olarak Siyonizm Terörü)*, Beyrut, Al Hadi yayın evi, 2007, s. 336.

“Planda açıklandığı üzere şartları uygulamak için GK, zorunlu icraatları harekete geçirmelidir”. Aynı zamanda alınan karar, planın hayata geçmesi için Filistin vatandaşlarının atması gereken adımları atmalarını teşvik eder. Ancak Yahudi çeteler ve Yahudi Devleti, bu kararı uygulamayı reddetmiştir. Bu durum, 100 binlerce Filistinlinin sürgün edilmesine, topraklarından ve yurtlarından göç ettirilmesine ve evlerine zorla el koyulmasına sebep olmuştur. Böylece Filistin halkının bağımsızlık hakkı gasp edilmiştir. İngiltere’nin manda yönetimi sırasında inşa edip güçlendirdiği askeri güç, taksim kararının tehlikeli bir şekilde çiğnenmesinde kullanmıştır. Bu Yahudi eylemlere karşı, BM’in tavrı ancak ateşkes ilan etmek ve taksim kararını gözardı etmek olmuştur¹⁸².

1.4.2. İsrail’in BM’ye Kabulü İle İlgili Şartlı Üyeliği Öngören Genel Kurul Kararı

BM Genel Kurulu İsrail’in BM’ye üyelik talebi ile ilgili raporunu teslim aldı. 1949 yılının ikinci döneminde 373 sayılı kararı yayınlamıştır. Bu kararla İsrail’i BM’ye üye olarak kabul etmiştir. Bu kabul, mültecilerin topraklarına geri dönmesi ve 181 taksim kararının hayata geçirilmesi şartına bağlanmıştı. Uluslararası toplum, İsrail’in BM üyeliğini kabul etmesine rağmen, İsrail, günümüze kadar yüklendiği üyelik şartlarını yerine getirmemiştir. Ancak BM’de İsrail, meşru bir temsil hakkı elde etmiştir. Bu temsil hakkı, asıl hak ve toprak sahipleri Filistinlilerin hakkından da öteye geçmiştir. Nitekim Filistinliler, BM’de üye olmayan gözlemci üye sandalyesine sahip olmuştur¹⁸³.

1.4.3. Kudüs’ün Statüsünü Belirleme ve Filistinli Mültecilerin Dönüşü ile İlgili Karar

Filistinli Mültecilerin vatanlarına dönmeleriyle ilgili durumu ve uluslararası daimi bir sistem içerisinde Kudüs’ün statüsünü araştırmak için BM bir komite kurmuş, 1948 yılının ikinci çalışma döneminde 194 sayılı kararın alınmasına sebep olan özel raporunu sunmuştur. Alınan bu kararın 7. maddesinde Kudüs’ün özelinde şehrin dönüşümlü yönetilmesi ya da bütün dinlerin ondaki hakkını muhafaza edecek uluslararası özel bir mekanizmanın oluşturulmasına hükmetmiştir. Nitekim karar

¹⁸² BM Genel Kurulunun 181 sayılı kararı, (çevrimiçi), <https://www.aljazeera.net/specialfiles/pages/2df9147e-222a-45a7-9383-d035f7b1eb91>, 2.5.2018.

¹⁸³ Filistin çalışmalar Enstitüsü, **BM Filistin Kararları 1947-1974**, Beyrut, 1993, 1. Bölüm, s. 21.

metni şöyledir: “Nasıra ve Filistin’de inşa edilen bütün kutsal mekânlar korunmalıdır. Buralara serbest ulaşım, hukuka ve tarihi teamüllere uygun bir şekilde temin edilmektedir”¹⁸⁴.

Filistinli mültecilerin dönüşleri ve zarar görenlerin haklarının tazmin edilmesi konusunda aynı kararın 11. maddesi şunu ifade eder. “Vatanlarına dönme isteği bulunan ve komşularıyla barış içerisinde yaşamak isteyen mültecilere, en yakın zamanda dönüş izni verilmelidir. Evlerine dönmemeye karar verenlerin vardır olan, kaybolan ya da zarara gören mallarına karşılık tazminat ödenmelidir. Yapılması gerekenler, uluslararası hukuk ilkelerine ve adalete uygun olduğunda ortaya çıkan kayıplar ve maruz kalınan zararlar, devletler ve sorumlu idareler tarafından tazmin edilmelidir”. Kararda şu da eklenmiştir: “Mültecilerin vatanlarına dönmelerinin kolaylaştırılması, yeniden yerleştirilmesi, ekonomik ve sosyal açıdan haklarının iadesinin yapılması ve aynı şekilde tazminatlarının ödenmesi konusunda uzlaştırma komisyonuna talimatlar verilir”¹⁸⁵.

BM Genel Sekreteri, hükümetleri ve ilgili bütün meşru idareleri uzlaştırma komisyonu ile dayanışmaya ve kararın uygulanması için gerekli icraatları gerçekleştirmeye davet etmiştir. Fakat bu karar, Filistin topraklarını işgal eden İsrail ve yaptığı işgaller hakkındaki diğer kararlar gibi birçok olumsuz sonucu beraberinde getirmiştir. Bilindiği üzere İsrail, kararın uygulanmasını reddetmekte ve uluslararası statüko ile alay etmeye devam eder¹⁸⁶.

1.4.4. Saldırganlığı Reddetme ve İşgal Edilen Topraklardan Çekilme Hakkında Kararı

İsrail’in 5 Haziran 1967 tarihindeki düşmanca saldırısı ve Arap topraklarından büyük alanları işgal etmesinin ardından Ortadoğu’da patlak veren sıcak gelişmeler sebebiyle BMGK, Ortadoğu’daki tehlikeli durumun sürmesinden endişeli olduğunu 22 Kasım 1967 tarihli ve 242 sayılı kararla ifade etmiştir¹⁸⁷. Savaş yoluyla toprak kazanmanın yasal olmadığı ve uluslararası toplumun adil ve kalıcı

¹⁸⁴ Yazarlar grubu, **Filistinli Mültecilerin Teori ve Pratik Arasında Geri Dönüş Hakkı**, Ürdün, Orta Doğu Araştırma Merkezi, 2008, s. 25-33.

¹⁸⁵ Filistin Çalışmalar Enstitüsü, **BM Filistin Kararları 1947-1974, a.g.e.**, s. 18-19.

¹⁸⁶ Khaled Baba’a, **Filistinli Mülteciler Dönüş ve/veya Tazminat**, vizyon dergisi, 2000, (çevrimiçi), http://www.info.wafa.ps/ar_page.aspx?id=3778, 12.6.2018.

¹⁸⁷ PLO, 22/11/1967 tarihinde BMGK 242 sayılı kararı, Filistinli Belgeler, (çevrimiçi), <http://www.info.wafa.org>, 15.4.2019.

bir barış için çalışmaya ihtiyaç duyduğu vurgulanmıştır. Sözü edilen kararda, aynı zamanda “Son savaşta İsrail’in işgal ettiği topraklardan silahlı kuvvetlerini çekmesi istenmiş, bunun gibi her devletin uygulamalı olarak toprak ve siyasi bağımsızlığına dokunulmamasının garanti edilmesi güçlü bir şekilde vurgulanmış ve silahlardan arındırılmış bölgelerin oluşturulmasına davet edilmiştir”¹⁸⁸. Görüldüğü gibi karar, müphem bir şekilde gelmiş, saldırgan ile saldırıya maruz kalanı eşit saymış ve İsrail’i açık bir şekilde kınamamıştır. Askeri faaliyetlerin toprak ve yerli halk üzerindeki tehlikeli olumsuz etkilerine karşın, BM, kararını tatbik ettirme imkânına sahip olamamış ve 05 Haziran 1967 yılı öncesi duruma dönülememiştir.

1.4.5. Şiddet ve Terörün Kınanması

BMGK’nin 27. çalışma döneminde aldığı 18 Aralık 1972 tarihli ve 3034 sayılı karar, işgal edilen Filistin topraklarında sivil insanlara karşı İsrail’in uyguladığı şiddet eylemleri sonucunda çıkartılmıştır. İsrail, Filistin bölgelerindeki yolları genişletmesi ve birbirine yakın Filistinli yerleşim birimlerini birbirinden ayırması bahanesi ile evleri yıkmış, demografik ve coğrafi yapıyı değiştirmeye çalışmıştır. BM kararında İsrail’in sivil insanlara karşı sergilediği devlet terörünün uluslararası toplum tarafından açık bir şekilde kınandığını özellikle vurgulanmıştır. Karar aynı zamanda, insan hak ve temel özgürlüklerine yönelik İsrail’in mükerrer saldırılarını kınamıştır¹⁸⁹.

BM Genel Kurulu karar metninde “halkların kendi kaderlerini tayin etmesinde ve bunun gibi insanların diğer temel hak ve özgürlüklerine karşı duran terörist ve askeri sistemlerin uyguladığı terör, şiddet ve baskı eylemlerini de kınadığını ifade eder”¹⁹⁰. Hiç şüphesiz bu karar, ancak devlet ve hükümetlerin sergileyebileceği bir devlet terörünü İsrail Devleti’nin sergilediğini açık bir şekilde itiraf eder. Nitekim bu terör, ülkelerin kendi kaderini tayin ve geleceğini şekillendirme hakkından alıkoymaktadır. Aynı şekilde bu karar, İsrail askeri birimlerinin sergilediği terör eylemlerinin meşru olmadığının kabul eder. Ancak İsrail, hakkında verilen önceki kararlarda olduğu gibi bu karara da

¹⁸⁸ Abdulmejjid Avâd, *El İrhab El Suhyuni Fil Fikr vel Mümerase (Fikir ve Eylemde Siyonizm Terörü)* 2016, s. 117, 242 /1967 Sayılı kararı, (çevrimiçi), <http://www.paljourneys.org/ar/timeline/highlight/283/1967-242>, 12.6.2018.

¹⁸⁹ Abd Ali Swadi, *Terörizm Kavramını Tanımlamak Uluslararası Çabalar*, Bilimsel Haklar Dergisi, 1. Cilt, S. 1, (çevrimiçi), <http://www.iasj.net/iasj?func=fulltext&ald=65744>, 12.6.2018.

¹⁹⁰ Adnan Al Seyyid Hüseyin, *El İntifada ve Takrirul Masir, (İntifada ve kaderin belirlenmesi)*, Beyrut, 1992, s. 46.

hiçbir bir ehemmiyet arz etmemekte ve kararı uygulamamaktadır. Bununla birlikte İsrail, Filistin halkına karşı baskı siyasetini sürdürmektedir. Daha önce alınan diğer kararlarda olduğu gibi BM bu kararı “işgalci” güce tanıttırarak ve uygulatacak bir mekanizma bulamamıştır¹⁹¹.

1.5. Kararlarını Uygulatmada BM’in Acziyeti

BM Şartı, cezai müeyyideleri uygulamada hiç kimseye ayrıcalık tanımamış, bütün üyelere karşı eşit yaklaşmıştır. Sıkça gündeme gelen soru, uluslararası toplumun İsrail’in kararları gözardı etmesi karşısında aciz bırakan sebepler nelerdir? Uluslararası toplum, İsrail karşısında aciz kalmasının ötesine geçip uluslararası hukuka bağlı kalması için bir nevi yalvarılmaktadır(!).

Burada sorun, BM’in Arap ve Filistinlilerin meşru haklarını ortaya koymada vermiş olduğu hukuki araçların yetersizliğinde ve kararları uygulama mekanizmaların olmamasında saklıdır. Bununla beraber BM Örgütü, Arap-Siyonizm çatışmasıyla ilgili yaklaşımında büyük çelişkilerle karşı karşıya kalmaktadır. Diğer bir sorun da, Batı sömürgeci ülkelerin İsrail’i savunmaları ve işlediği suçları örtbas etmesidir. Çünkü İsrail’e destek veren Batılı güçler, hem BM’i hem de diğer uluslararası kuruluşları yönetir. Özellikle BMGK’inde veto hakkına sahip olan ABD bu ülkelerden biridir. ABD, İsrail-Arap çatışması ile ilgili İsrail’in işgalini kınayan bazı kararlara teorik olarak muvafakat etse bile bu kararların uygulanması esnasında hiç vakit kaybetmeksizin uygulamayı engellemeye çalışmaktadır¹⁹².

Bunun da ötesinde ABD, BMGK’nin karşı kararlarından İsrail’i korumak için 150’den fazla veto hakkı kullanmıştır. İsrail’i kınama kararlarına karşı da veto hakkını kullanmakla onlarca kez tehdit etmiş ve BM tarafından çıkan diğer kararların dilini de yumuşatmaya çalışmıştır. Amerika’nın tavrı bununla da kalmamış ABD Kongresi, İsrail işgal güçlerinin Filistin halkına karşı işleyeceği

¹⁹¹ BM Genel Kurulu 3034 sayılı kararı, (çevrimiçi), <http://www.documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/267/70/IMG/NR026770.pdf?OpenElement>, 13.9.2018.

¹⁹² Mejdî Hammad, *Nahve İstiracîyyetin ve Hittatü Amelin Lil Sırai El Arabi El Suhyuni, (Siyonizm-Arap Çatışmasında Eylem Planı ve Stratejiye Doğru)*, Arapların Geleceği, S. 243, 1999.

suçları önlemek üzere gönderilecek uluslararası barış gücüne karşı veto hakkını kullanması için Amerikan yönetimine çağrı yapan bir karar hazırlamıştır¹⁹³.

1.5.1. İsrail Devleti'nin Anlaşmalara Karşı Görevleri

İsrail'in anlaşmalara karşı görevlerinin araştırması ile ilgili çalışmalar, İsrail'in Filistin toprak bütünlüğünün korunması ve işgal edilen topraklardan çekilmesi zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Nitekim işgal edilen topraklardan çekilmeye bağlı kalmak ve toprakların güvenliğini sağlama garantisi, BMGK'nin 22 Kasım 1967 tarihli ve 242 sayılı kararına dayanmaktadır. Bu karar, herkes için kalıcı eşitliğin ve adaletin temelini oluşturmaktadır. Aynı zamanda karar, 1967 yılında işgal edilen toprakların sınır ve durumunu ortaya koyan iki esas ilkeyi içermekte ve işgal edilen toprakların kurtarılması konusuna vurgu yapmaktadır¹⁹⁴. 242 sayılı karar, toprakların güç ve savaş ile ele geçirilmesinin yasal olmadığını belirtmektedir. Bununla birlikte sözü edilen karar, 1967 yılında savaşla işgal edilen Filistin topraklarının ilhak edilmesini yasaklamış ve işgal edilen topraklardan çekilmenin zorunlu olmuşturğunu ortaya koymuştur. 22 Kasım 1973 tarihinde BMGK, 242 sayılı kararın “tam olarak”¹⁹⁵ tatbik edilmesini vurgulayan 338 sayılı kararı almıştır. İşgali sonlandırmak ve aşağıdaki anlaşmalar yoluyla işgal edilen toprakların güvenliğinin temini için alınan 242 sayılı karardan sonra İsrail birçok anlaşmaya taraf olmuştur:

a) 17 Eylül 1978 yılında Kamp David Anlaşması. Nitekim İsrail bu anlaşmaya göre komşu Arap ülkeleri ile olan çatışmasını eşitliğe dayalı barış yoluyla bitirmeyi kabul etmiştir. Aslında bu karar, BMGK'nin 242. kararının bütün bölümleriyle aynısı sayılmaktadır.

b) 13 Eylül 1993 tarihinde Oslo Geçiş Süreci Anlaşması. Bu anlaşmanın 4. maddesinin metni şöyledir: “İki taraf, Batı Şeria ve Gazze bölgesini bir bölge olarak kabul eder. Geçiş süresi içerisinde bu bölgenin güvenliği muhafaza edilmelidir”¹⁹⁶.

c) 28 Eylül 1995'da (2) geçiş aşamasında, geçiş sürecinde toprakların bütünlüğüne ve güvenliğine bağlı kalınmasını tekrar vurgulamıştır. 31. maddenin 7. fıkrasında “hiçbir taraf

¹⁹³ A.e., Alıntıdır.

¹⁹⁴ Eshteyeh, a.g.e., s 423.

¹⁹⁵ BMGK 338/1973 Sayılı karar, 2. Fıkra; BM Genel Kurulu 3034 sayılı kararı, (çevrimiçi), <http://www.clhf.com/unresagreements/338and242arabic.htm>, 13.9.2018.

¹⁹⁶ Shlomo Brom, **Oslo Anlaşması ve İmkansız Barış**, Filistin çalışmalar enstitüsü, 2013, (çevrimiçi), <http://www.palestine-studies.org/sites/default/files/uploads/files/israeli1.pdf>, 10.5.2018.

görüşmeler sonuçlanmadan Gazze ve Batı Şerianın mevcut durumunu değiştirecek herhangi bir adım atması kabul edilemez.” aşağıdaki yükümlülükleri yerine getirmeyi taahhüt eder¹⁹⁷:

- 242. Sayılı karar uyarınca işgal edilen Batı Şeria topraklarından çekilecek.
- Gazze ve Batı Şeria bölgesinin güvenliğine saygı gösterecek.
- Gazze ve Batı Şeria bölgesinin durumunu değiştirecek herhangi bir adımı atmayacak.

Söz konusu sözleşmeler, İsrail için yasal zorunluluğu olan anlaşmalardır. Ancak İsrail Başbakanı Sharon’un 14 Nisan 2004 tarihinde ABD Başkanı İkinci Bush’a sunduğu “bağları çözme” isimli proje üzerinden Filistin topraklarını, kendi toraklarına katmayı istemiş ve yaptığı anlaşmalara aykırı davranmıştır. Böylece işgal edilen topraklardan çekilme yükümlülüğü ve Batı Şeria topraklarına saygı esası değiştirilmiş ve Kudüs dâhil işgal edilen topraklar içinde duvar inşası gerçekleştirilmiştir. Dıvan, güvenlik duvarının inşası ve ona bağlı sistemin yasal olmadığına karar vermiş, duvarın inşası ve ona bağlı sistemin ciddi bir sonucu doğuracağına, bu sonucun fiili ilhak yönünden daimi bir vasıf teşkil edebileceğine işaret etmiştir¹⁹⁸.

BM Şartı’nın 2. maddesinin 4. fıkrası, sabit hukuki bir ilke ve uygulanması zorunlu olan bağlayıcı kural olma vasfı ile güç kullanımının yasaklanmasını somut hale getirmiştir. UAD’nin kararının 87. fıkrasında, “devletlerarası dostane ilişkilere bağlı uluslararası hukuk ilkelerini açıklanmıştır. Güç kullanarak tehdit zoruyla ele geçirilen topraklar tanınmayacaktır”¹⁹⁹.

İsrail işgalinin 50 yıl gibi uzun bir süre devam etse bile uluslararası hukuk uyarınca “hukuki olmayan her tasarruf hukuki sonuç doğurmaz” , çatışmanın son bulmasına kadar geçerliliğini korur. Bunu Prof. Dr. Richard Folk ve Prof. Dr. Prince Winston şöyle kaleme almışlardır: “İşgalci, kendi işgal yapısının kontrolünde devam eden, kendi güvenliğine yönelik tehditlerle karşılaşmaktadır. Bu yenilgi ve kontrolsüz durum, Filistinlilerin haklarını geniş çerçevede ihlâl eder. İşgal gücü böylelikle istikrarı tekrar sağlamak için daha vahşice eylemlere başvurmaktadır. Bu vahşice eylemler karşısında, yerel halka temel bir hak oluşturmaktadır ki bu hak, direniş hakkıdır. Bu hak da, anayasal hakların kısmi olarak dengi sayılan bir haktır”²⁰⁰.

¹⁹⁷ Hasan Asfour, **a.g.e.**, s. 34-87.

¹⁹⁸ Lahey UAD Görüşü, 121. Fıkra, (çevrimiçi), <http://www.undocs.org/pdf?symbol=ar/A/RES/ES-10/15>, 11.1.2018.

¹⁹⁹ **A.e.**, 87. Fıkra.

²⁰⁰ Folk, Richard, **İsrail Practices Towards the Palestinian People and The Question of Apartheid**, 2017, s. 27-50.

İKİNCİ BÖLÜM

BATI ŞERİA’da İSRAİL YERLEŞİMCİLİĞİNİN BAŞLANGICI, EN ÖNEMLİ PROJELERİ ve FELSEFESİ

Herbert George Wells’in şu sözü çok mükemmeldir: “2000 sene önce olmayan bir Yahudi Devleti’ni kurmamız eğer kabul görüyorsa neden 1000 sene daha geriye gidip Kenanlılar Devletini kurmuyoruz, Yahudilerin aksine o dönemde Filistin’de [Arap] Kenanlılar yaşıyorlardı.”Binlerce yıl önce atalarının işgal ettiği arazide hak iddia eden bazılarının iddialarını kabul edecek olursak o halde bütün dünyayı altını üstüne getirmek zorunda kalırız.

Çalışmamızın ikinci bölümü üç ana başlığa ayrılmıştır. İlk olarak, Yahudi projenin özü ele alınmış; ikinci olarak, Batı Şeria’daki yerleşim birimlerinin inşa edilmesi gerçeği işlenmiştir. Üçüncü başlıkta ise Yahudi yerleşim birimleri gölgesinde Filistinlilerin yaşadıkları sıkıntılar ve olumsuzluklar ele alınmıştır.

2.1. Yerleşimcilik: Yahudi Projenin İçyüzü

Yerleşimcilik projesinin içyüzünden söz etmeden önce aşağıdaki yerleşimcilik ile ilgili kavramlara dikkat çekmeliyiz²⁰¹:

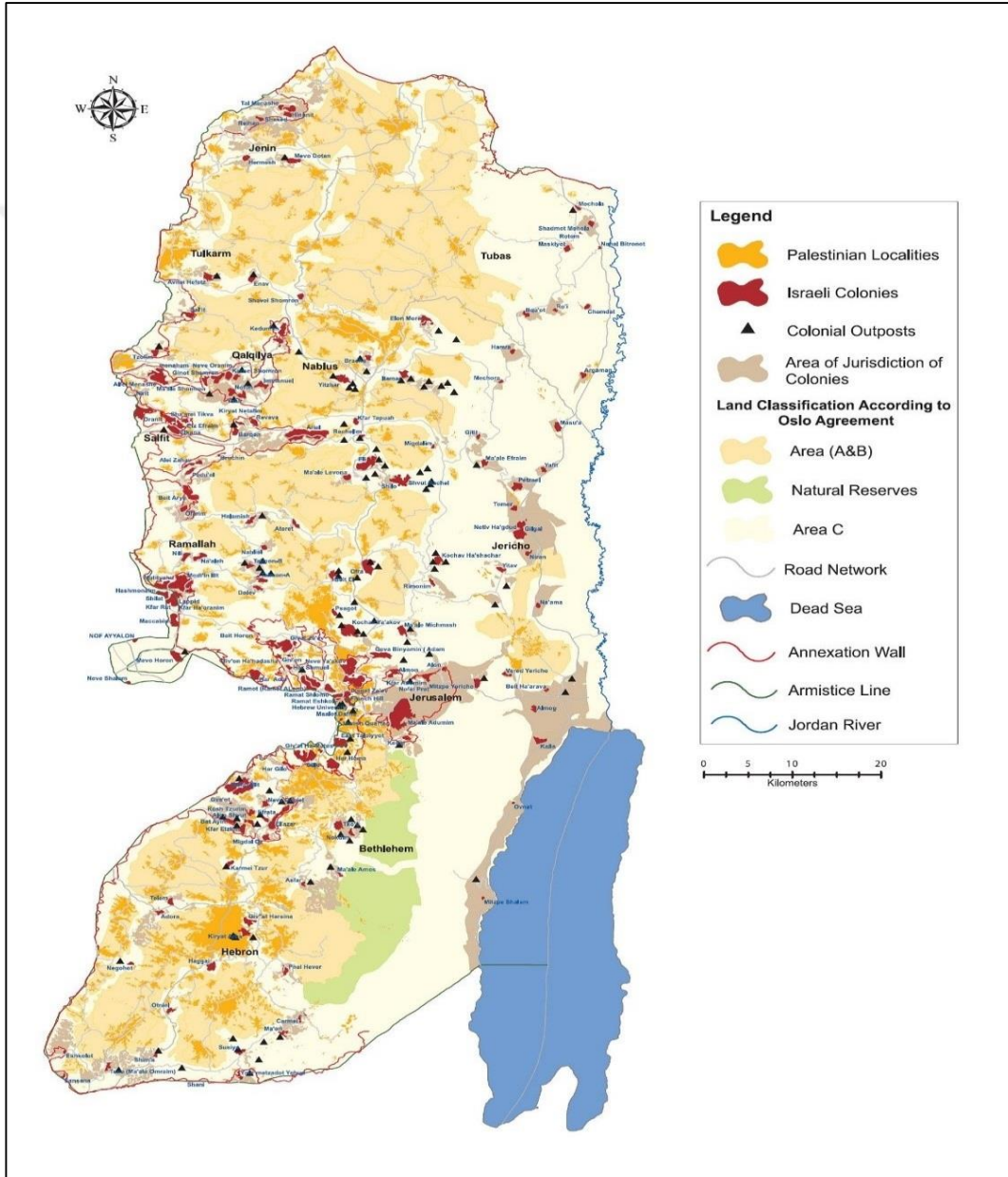
- Yerleşim Birimi (Müstavtana): Filistin’deki Yahudi hareketin oluşturduğu sivil, tarımsal, endüstriyel veya askeri bir konut kompleksidir. İzole edilmiş tarımsal konutlar şeklinde başlamıştır. 1948 savaşıdan sonra sayıları artış göstermiş ve 1967 savaşında, Batı Şeria işgalinden sonra zirveye ulaşmıştır. Yerleşimler, başta dini, güvenlik, demografik, politik ve ekonomik olmak üzere çeşitli nedenlerle kurulmuştur²⁰².
- Küçük yerleşim birimi (Bu’ra İstiyaniyye): Yerleşimler dışında sınırlı konutlar olup hükümetin resmi olarak tanınmasına kadar kurulacak yerleşimlerin çekirdeği Kabul edilir.
- Toşfah: Lojman veya banliyö evleri gibi kalabalık şehirlerde çalışan yerleşimcilerin yaşam alanları olarak kullanılır. 500-2000 arası ailenin ikamet etmiştirği yerleşim birimidir.
- Yahuda ve Samiriye: Yahudilerin işgal altındaki Batı Şeria için kullandıkları Tevrat

²⁰¹ Abdul Wahab Al Misiri, **a.g.e.**, s. 72-79.

²⁰² Barakat, **a.g.e.**, s. 131-136.

terimidir. Kudüs, El Halil kentinin güneyi ve Ürdün vadisi bu terimin dışındadır. Yahuda: Batı Şeria'nın güneyi. Samiriye: Kuzey Batı Şeria'nın tepeleri²⁰³.

Harita No. 4: Batı Şeria'da İsrail Yerleşimciliği

Kaynak: Duvardır ve Yerleşimciliğe karşı Direniş Komitesi, Batı Şeria'daki İsrail Yerleşim Birimi, Ramallah, 2015.

²⁰³ Ed. Mohsen Saleh, **Batı Şeria'da İsrail Yerleşim 1993-2011**, Al Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2012, s.30.

İsrail Devleti 1967’den beri, işgal altındaki topraklarda egemenliğini sağlamak için mevcut seçenekleri daraltma stratejisini benimsemiştir. Öyle ki, zaman, Yahudi çabaların anahtarıdır. Çünkü işgal ne kadar uzarsa, “olaylar” o kadar artacaktır. Beytlehem Belediye Başkanı (Elias Freij) 1982 yılı başlarında, “durumun olduğu gibi devam etmesi halinde, Arapların on yıl sonra Batı Şeria’da müzakere edecek hiçbir şeyi olmayacak” sözleriyle buna işaret etmişti.

İsrail Eski Başbakanı Menahem Begin 1982’de İsrail Parlamentosunda konuşmada şunları söylemektedir: “Nablus, Eriha ve Beytlehem yakınlarındaki 100 yıl yerleşimimiz ile gurur duyuyoruz.”

Siyonizmin liderleri, büyük ve azınlık uluslarla diplomasi ve antlaşmaların “yerdeki gerçeklere” bağlı oldukları kadar işe yaradığına inanmışlardır. Ordu ve yerleşimin gücü ise, devlet bekası ve arazi mülkiyeti ile ilişkilendirilir. Haim Weizmann, Yahudi yerleşimlerinin kurulması, ordunun ve egemen kurumların oluşturulması gibi Filistin’deki Yahudi hareketin kurduğu yeni gerçekler karşısında başarılarının hiçbir öneminin olmadığına işaret eder. Weizmann 1921’de şu açıklamayı yapmıştır: “Devlet bir kararla değil, insanların ve yeni kuşakların yetenekleriyle oluşturulur. Tüm yeryüzü hükümetleri bize bir ülke verse bile, sözlerden öteye geçmeyecek, ama Yahudiler yollarına devam edip Filistin’e yerleşirlerse, işte o zaman İsrail devleti gerçeğe dönüşecek”²⁰⁴.

1968’de 27. Yahudi kongresinde İsrail Dışişleri Bakanı (Abba Eban) tarafından ilan edildiği şekliyle İsrail Devleti, “ideolojik bir devlettir. Sadece yaşamak için değil, aynı zamanda bir fikirden meydana gelmiştir. Bu fikri kurmak ve gerçekleştirmek için var olmuştur. Siyonistlerin ideolojik, manevi, medeni ve fikirsel olarak tanımlayacağı egemen bir devlet kurmak için var olmuştur”²⁰⁵.

²⁰⁴ Kudüs’te Ocak 1921 tarihinde yapılan bir konuşmadan alıntılar, s. 20, (Chaim Weizmann Decade 1952-1962 Rehoroht, Israel: Weizmann Archives).

²⁰⁵ Jerusalem post, s. 28, June 21, 1968, s. 15.

2.2. Yerleşimcilik Projeleri

İşçi partisi yönetimi boyunca yerleşimcilik çabaları, işgal altındaki bütün Batı Şeria arazileri üzerinde egemenliği empoze etmek için yoğunlaştırılmıştı. Daha sonra bu çabalar, zamanın başbakanı İtzhak Rabin'in çağrısında yer aldığı gibi, komşu Arap ülkeleriyle sınır boyunca Golan tepeleri, Ürdün vadisi ve Wadi Araba uzantılarının yanı sıra Şarm El-Şeyh ve Refah kıyıları arasındaki şeritte yerleşimciliğe doğru yöneldi²⁰⁶.

İşçi Partisi hükümetleri sırasında işgal altındaki Batı Şeria'da 22 Yahudi yerleşim birimi kurulmuştur. Kudüs'teki yerleşim birimleri bunlara dâhil değildir. Bu yerleşimlerin genel karakteristik özelliği, askeri nitelikte olmasıydı. Özellikle Ürdün vadisi yerleşim birimleri, askeri nokta olan ve daha sonra da kalıcı yerleşimlere dönüştürülen yerleşimlerdi. Bu yerleşim birimlerine ek olarak İşçi Partisi, Kudüs ve çevresinde 12 yerleşim mahallesi kurmuştur²⁰⁷.

İşçi Partisi'nin egemen olduğu yıllar boyunca, Yahudi yerleşiminin gidişatına uygun olarak, bu partinin yerleşimcilik projesinin ana hatlarını çizmede ne kadar büyük bir rolünün olduğunu bize göstermektedir. Kolonileştirme projesinin temelleri ise, Likud Partisi yönetimi döneminde atılmıştır. İşgal altındaki topraklarda yürürlükte olan yasal sistemde yapılan değişikliklerin, Ürdün toprak hukuku ve diğer mevzuata askeri emirlerle yapılması, Filistin topraklarının binlerce dönümüne el koymasına ve Yahudi yerleşimciliğin genişletilmesine kapı aralamıştır. Partinin getirdiği yerleşimcilik projeleri, aynı zamanda, yerleşimcilik politikasını uygulamada öncü olan Likud Partisi'ne de ilham kaynağı olmuştur. Likud hükümeti, (İşçi partili) Galili projesi'ni ve Fuchman projesi yerine Sharon'un Projesi'ni kabul etmiştir. Allon projesi, Likud partisi için bir ilham kaynağı olmaya devam etmektedir. Öyle ki parti, Golan Tepeleri'ni ve işgal altındaki Kudüs'ü var gücüyle İsrail Devleti'ne ilhak ederek hayata geçirmeye çalışmıştır²⁰⁸.

Yerleşimcilik, Siyonizm'in buluşma noktasını oluşturur ve yerleşimcilik, başka bir milletin kalıntıları üzerine kurulmuş olan devletin özünün bir ifadesidir. Siyonizm, yerleşimcilik ile organik

²⁰⁶ Haaretz gazetesi, 21/05/1967, s. 9.

²⁰⁷ Mehdi Abdel Hadi, **Kudüs'teki ve İşgal Altındaki Batı Şeria İsrail Yerleşmeleri 1967-1977**, 1978, s. 61-64

²⁰⁸ Khaled Ayid, **Likud Döneminde İşgal Altındaki Arap Topraklarının Sömürge Yerleşim 1977-1984**, Beyrut, Filistin Çalışmalar Enstitüsü, 1986, s. 18-19.

bağlantılıdır. İsrail Devleti'nin Batı Şeria tepelerinde ve Arap topraklarındaki hegemonyası, varlığını pekiştirmek ve Filistin üzerindeki kontrolünü denizden nehre doğru birleştirmek için yeni bir fırsat yarattı. Yahudi fikirler, güvenlik ve politik etkenlerden iktisadi, ideolojik vb. etkenlere kadar farklı etken ve gerekçelerle yerleşimcilik projesini yeniden canlandırmanın gereği üzerinde birleşmiştir. Yerleşimcilik projeleri, değişen bu etkenler ve gerekçeler sonucunda ortaya çıkmıştır. Haziran 1967 savaşının akabindeki İsrail işgalinden sonra Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde uygulanan en önemli yerleşimcilik projeleri aşağıda sırasıyla ele alınmıştır.

2.2.1. Allon Projesi:

Bu Proje, 1967'de Batı Şeria'nın işgalinden bir ay sonra gelmiştir. İsrail Adalet Bakanı Yigal Allon, Arap devletleriyle siyasi bir çözüme ulaşılması için bir proje önermiş ve bu proje daha sonra kendi adını almıştır²⁰⁹.

Proje, “İsrail”e aşağıdaki alanlarda “egemenliğinin bir parçası” olacak pek çok alanın ilhak edilmesi çağrısında bulunmuştur:

-Ürdün Nehri boyunca uzanan, 10-15 km genişliğinde ve mümkün olduğu kadar az sayıda Filistinli barındıran bir güvenlik Şeridi .

-Kudüs-Eriha yolunun birkaç kilometre kuzeyinde bir şerit. Atarot, Beit Horon – Latrun karayolu kuzeyindeki bölgeyle birleşir.

-El Halil (Hebron) Dağı'ndan Ölü Deniz'e ve Negev'e kadar güney çöllерinin tamamı.

Proje, Siyonistlerin Kudüs çevresine hızlıca yerleştirilmesi için doğu ve Batı Şeria'daki Arap nüfusunun coğrafi bağlantısını kesecek kentsel ve kırsal alanda Yahudi yerleşim birimlerinin kurulması için çağrıda bulunmuştur²¹⁰.

²⁰⁹ İsrail Çözüm Projeleri 1967-1977: Eleştirel Bir Belgesel Çalışma, Beyrut, Filistin Araştırmaları Enstitüsü, 1978, s. 60-75.

²¹⁰ Ayid, Likud Döneminde İşgal Altındaki Arap Topraklarının Sömürge Yerleşim 1977-1984, a.g.e., s.13.

2.2.2. Fuchman Projesi

Söz konusu proje, 1967'nin başlarında İşçi partisi hükümeti'ne sunulmuş ve Hayfa'daki uygulamalı mühendislik enstitüsü öğretim üyesi Prof. Dr. Abraham Fuchman tarafından geliştirilmiştir. Bu proje, pratikte uygulanamayacağını savunarak İşçi Partisi tarafından reddedilmiştir. Likud Partisi iktidara geldikten sonra, Ariel Sharon projeyi kabul etmiştir ve tekrar uygulamaya koymuştur. 20 yılda iki ana yerleşim kolonunun inşası için çağrı yapmıştır. “Çift Omurga” diye bilinen ilk parçası kıyı düzlüğü boyunca uzanırken, ikincisi kuzeyde Golan Tepeleri'nden ve güneyde Şarm El-Şeyh'e kadar uzanır ve 2 milyon yerleşimciyi barındıracak şekilde planlanmıştır²¹¹.

Plan'ın Sharon tarafından düzenlenmiş tasarı nüshası, Golan'a bağlılığı, Ürdün Vadisi'nde, Nablus ve Hebron dağlarının batı ve doğu tepelerinde yerleşim birimlerinin kurulmasını ve Müselles bölgesinde kuzeyde ara vadisinden, güneyde Kefer Kasım'a kadar 3 km güvenlik şeridinin oluşturulmasını, Kudüs ve El Halil'in güneyinde yerleşiminin yoğunlaştırılmasını ve kıyı düzlüğünden Ürdün vadisi'ne uzanan yerleşim bağlantılarının oluşturulmasını öneriyordu²¹².

2.2.3. Gush Emunim Hareketi Projesi

İsrail yerleşimciliği, Gush Emunim hareketinin planlama ve uygulamaya olan katkılarından uzak değildir. Hareket, yerleşimcilik projesini 11 Kasım 1967 tarihinde kendi vizyonuna göre ortaya koymuştur ve on yıl içinde Batı Şeria boyunca 100 noktada 1 milyon Yahudi 'nin yerleştirilmesini talep etmiştir. Nablus'tan Kudüs'e giden ana yol boyunca Kudüs üzerinden El Halil kentine kadar ve Batı'dan kıyı düzlüğünden doğuya Ürdün Vadisi'ne kadar uzanan yol boyunca yerleşimciliğin zorunlu oduğu üzerine odaklanmıştır²¹³.

²¹¹ Ed. Mohsen Saleh, **İsrail İşçi Partesi**, Beyrut, Al Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2011, s. 50-57.

²¹² Habib Kahwaji, **İşgal Altındaki Filistin'de Siyonist Yerleşim Stratejisi**, Şam, Talay Yayınları, 1978, s. 262

²¹³ Ayid, **a.g.e.**, s.15.

2.2.4. Galili Projesi

Galili Projesi, Likud Partisi'nin yönetime gelmesinden bir ay önce Nisan 1977'de yerleşimcilik işleri bakanlık komitesine başkanlık görevini yürüttüğünde görevi olmayan bakana hitafen bu adı almıştır. Proje, 1977-1992 yılları arasında 186 yerleşim birimi ve 1967'de işgal edilen topraklarda 49 yerleşim birimi kurmayı amaçlamaktadır²¹⁴.

Galili Projesi, yerleşimcilik politikasını sürdürme, Yahudi nüfusunun artırılarak Batı Şeria topraklarının ilhak edilmesinin zorunluluğunu, Siyonistlerin temel hizmetlerinin geliştirilmesini ortaya koymuştur. Belgede kurulması istenen en önemli yerleşim birimi, Ürdün Vadisi'ndeki Ma'ale Efrayim yerleşim birimidir. Yerleşti desteklemek üzere özel sektörün rolünü artırmıştırma çabalarına değinmiştir²¹⁵.

Galili Projesinin en önemli maddeleri, işgal altındaki topraklarda Yahudi varlığını genişletmek ve güçlendirmek, "kalıcı askeri yöneticiyi" sivil kuruma dönüştürmek. Ana amaçları²¹⁶ şunlardır:

- İşgal altındaki topraklarda temel hizmet ve altyapının geliştirilmesi.
- Batı Şeria'daki Yahudi nüfusunun artırılması.
- Ürdün Vadisi'ndeki Ma'ale Efrayim yerleşimcilik merkezi'nin kurulması.
- Mevcut ve gelecekteki yerleşimcilik için Batı Şeria'da bireysel arazi mülkiyeti dahil olmak üzere yerleşimcilikte özel sektörün rolünün artırılması.

Galili Projesi, gerçek ilhak için bir kilometre taşı kabul edilir. İşgal edilen toprakların İsrail'e katmadan ve o yerin halkına vatandaşlık hakkı vermeden ilhak edilmesini kolaylaştırmıştır. Moshe Dayan, böyle bir formülün, İsrail Devleti'ni, herhangi bir yük altına sokmadan (toprak, kaynak, iş gücü) kazanımlarından yararlanma konusunda en iyi fırsata sahip kılacağını anladı. Bu formül,

²¹⁴ Kahwaji, **a.g.e.**, s. 262-263.

²¹⁵ Jeffrey Aronson, **Batı Şeria'daki Emri Vaki Politikası**, Beyrut, Filistin Araştırmaları Kurumu, 1990, s. 49

²¹⁶ İşçi Partisi gazetesi (Davar), Allon Projesi, s.32-34; Dayan, Moshe, **a.g.e.**, s.37.

“işlevsel çözüm” olarak adlandırılan İşçi Partisi stratejisinin özüdür²¹⁷.

2.2.5. Likud Yerleşimcilik Projesi:

1977’de Ariel Sharon, Tarım Bakanlığı’nın başına geçmesiyle birlikte yerleşimcilik projesinin ana hatlarını açıklamakta önemli bir rol üstlendi. Sharon, yerleşimciliği finanse eden bakanlığın başına geçtiğinde, Sağcı parti hükümeti başbakanı Begin, işgal altındaki Batı Şeria ve kaynakları üzerindeki Yahudi hegemonyasını genişletme isteğini dile getirdi. Sharon, bu görevi yerine getirmek üzere bu bakanlığın kendisine verildiğini anladı ve Yahudi arazisi kabul ettiği Batı Şeria’yı, stratejik ve psikolojik bir birim olarak gördü²¹⁸.

Eylül 1977’de Sharon, kendisine ait yeni yerleşim projesini önermiştir ve bu projeyi, “Yüzyılın sonunda İsrail Vizyonu” olarak adlandırmıştır. Proje, Yahudi projenin tamamlanması için işgal altındaki topraklarda iki milyon Yahudi ‘nin yerleşmeştirilmesi çağrısında bulunmuştur. Bu proje, işgalin ilk on yılında gerçekleştirilen “gerçek olaylara” dayanmaktadır. Bunun için geçen on yılda geçmiş yöneticilerin başladığı yerleşimciliği genişletme sözü vermiştir. Likud projesi, önceki projeler gibi, yerleşimciliğin üç ana bölgede olması üzerinde ısrarla durmaktaydı²¹⁹:

- Ürdün Vadisi üzerinden 650 km, Golan tepeleri ve Kuzey Sina’nın doğu kıyısı boyunca.
- Batı Şeria’nın Batı yamaçları boyunca bir yerleşim alanı.
- 1948’de işgal edilen toprakların yer aldığı Batı bölgesinden Kudüs’e ulaşan genişletilmiş bir koridor.

Proje, doğu ve dağlık bölgelerden Batı Şeria’nın içlerine uzanan bir şeritte yerleşimciliği teşvik etmeyi ve 1948’de işgal edilen Filistin topraklarının kıyı düzlüğü boyunca yoğun bir yerleşimcilikten uzak durmayı amaçlamaktadır. Sharon, (İşçi partisi hükümetine gönderme yaparak) bu bağlamda şöyle demektedir: “Eski hükümetler, kıyıdaki bölgeleri bir çimento kütesine dönüştürdükleri için kınanıp kötülenmeyi hak ederler. Yaşam kalitesine zarar verecek bir güvenlik riski içindeler. Kentsel nüfusu dağlara taşımak için elimden gelen her şeyi yapacağım”²²⁰.

²¹⁷ Barakat, **a.g.e.**, s. 155-157.

²¹⁸ Ayid, **a.g.e.**, s. 84-98.

²¹⁹ Thiab Makhadme, **Filistin’deki Yahudi Yerleşim**, Ürdün, Orta Doğu Araştırma Merkezi, 2006, s. 69-92.

²²⁰ Maarif Gazetesi, 09/09/1977, s.20

Sharon, dağlık batı bölgelerinde yerleşimciliğin yoğunlaştırılması çağrısı yapmıştır. Bu bölgenin güvenliğinin önemini, Yahudi devleti için Ürdün Vadisi'nin öneminden çok daha büyük görmekteydi. Bu ilginin sebebi, 1967 sınırlarında yayılmış çok sayıda Filistinli nüfusun varlığıydı. Sharon, Batı Şeria sınırının batı tarafındaki muadilleri ile sıkı sıkıya kenetlenmiş bu Filistinli kütleyi, yayılmacı Yahudi yerleşimciliğin önünde büyük bir tehlike ve engel olarak görmekteydi ²²¹.

Likud Partisi'nin çözümü, Batı Şeria tepeleri boyunca Kalkiliya ve Tulkarm kentlerinin doğusuna kadar Filistin şehirleri arasında bir dizi yerleşim birimi kurmak şeklinde ortaya çıkmıştır. Kedumim, Elkana ve Mefu Huron bu ekseninde ilk yerleşim birimleriydi. Bu proje, Duma, Sebastia, Karni Shomron, Ariel'de başka yerleşim birimlerinin kurulmasını öngörüyordu. Bu Yahudi yerleşimler birimleri yıl sonuna kadar bilfiil kurulmuştur. Filistinli nüfus yoğunluk merkezlerini birbirinden koparmak için yukarıda belirtilen yerleşim birimlerinin inşa planlarıyla birlikte, kıyı düzlüğünü, Batı Şeria ve Ürdün Vadisi yerleşim birimlerinin kuzeyiyle bağlayan iki karayolunun inşası planı gerçekleştirilmiştir²²². Bu yollar, Batı Şeria'yı nüfusu 100.000'i geçmeyen birbirinden kopuk bölgelere ayırmak için tasarlanmıştır. Bununla da Batı Şeria'da bütün ve coğrafi olarak birbirine bağlı bir Filistin varırlığının ortaya çıkmasını engellemek istenmiştir²²³.

Begin Hükümetinde savunma bakanı ve aynı zamanda yerleşimcilik sürecinin ikinci temelini oluşturan Ezer Weizman, ideolojik olmayan, varlıklı müteahhitler sınıfından olan Siyonistlerin geniş tabanıyla çalışmayı zorunlu gören ve Likud partisini politik amaçlarına ulaşmak için uygun bir araç olarak Sharon ile uyuşuyordu. Weizman ayrıca Sharon gibi eski bir generaldi.

1967 savaşıdan bu yana Batı Şeria'ya İsrail egemenliğinin dayatılması çağrısında bulunmaktan gurur duyuyor. Hem Sharon hem de Weizman, ideolojik olarak bağlılığı bulunmayan Yahudiler için yerleşimciliğin zorunlu olduğunu ısrarla vurguluyordu. Ama Sharon, Yahudi yerleşim birimlerinin sayısını daha çok arttırma çağrısında bulunurken Weizman, sivil karakterli ve nüfusu büyük olan yerleşim birimlerinin Yahudi gençlere daha çekici geleceğini, varırlığını

²²¹ Barakat, **a.g.e.**, s. 211-217.

²²² Ahmed Heneiti, **İsrail'in Ürdün Vadisi'ne Yönelik Politikası**, Beyrut, Filistin Çalışmalar Enstitüsü, 2016, s. 15-48.

²²³ Raja Shehadeh, **Occupier's Law**, Institute for Palestine studies, Washington D.C., 1985, P.54.

sürmüştürmede küçük ve ekonomik olarak yetersiz kalan yerleşim birimlerinden daha büyük bir güce sahip olacağını düşünüyordu. Weizman, sayıca az ve alan olarak büyük yerleşim birimlerinin kurulmasının, uluslararası toplum için daha az kışkırtıcı olacağını ortaya koyuyor²²⁴.

Pratikte her iki politika, yani Yahudi yerleşim birimlerinin sayısını arttırma çağrısı yapan Sharon'un ilkesi ile mevcut yerleşim birimlerinin genişlemesini destekleyen Weizman'ın ilkesinin uygulanması için eş zamanlı olarak çalışmalar yapılmıştır. Ancak Sharon, yerleşimcilik çabalarına geniş katılımın sağlanmasına yönelik somut tedbirler alma konusundaki vizyonu ile mevkidaşı Weizman'ı geride bırakmıştır²²⁵.

Yahudi yerleşim birimleri, “İsrail’de” kalkınma alanları olarak sınıflandırılmıştır. Öncelikli faydalanma hakkına, yerleşimciler ve işadamları sahip olmuştur. Bu destekten faydalanmak isteyen sanayiciler ve işadamları, daimi statüsüne henüz ulaşmamış olan Kedumim, Elkana ve Ofra’da yerleşim projelerini oluşturmaya yönelik dilekçelerini sunmak için öne atıldılar. Ticaret ve Sanayi Bakanı Yiftal Horovitch yönetiminde, bu yerleşim birimlerinde Yahudi işçilere gelir vergisi muafiyeti, düşük faizli krediler, intikal giderlerini kapsayan hibeler ve çok cüzi fiyatlarda yeni konutlar gibi kolaylıklar tanındı.

Konut sübvansiyonları, hükümetin Batı Şeria’da yerleşimciliğe yaptığı teşvikin en önemlisini oluşturmaktadır. Bunun yanında işgal edilmiş Filistin’in iç kesimlerinde ve işgal altındaki Kudüs’te yerleşim birimleri ve büyük şehirler arasındaki hızlı hareketin kasıtlı seçimi zikredilebilir. Bu anlamda Kedumim ve Karni Shomron yerleşim birimleri, Tel Aviv’den sadece 40 dakika uzaklıkta olup Batı Şeria’nın en Batısından en doğusuna doğru uzanan yol üzerinde kurulmuştur. Beit El, işgal altındaki Kudüs’e 20 dakika, Ma’ale Adumim ise, buna yakın bir mesafede ve Jebeli Mukaber’i kesen yeni yol üzerinde kurulmuştur²²⁶. Bununla eş zamanlı olarak ele geçirilen arazi alanını genişletmek ve Siyonistlerin üzerine tescilini sağlamak için çok sayıda idari kararlar alınmıştır. Böylece İşçi Partisi tarafından başlatılan ilk yerleşimcilik dönemine kıyasla yerleşimcilerin sayısı

²²⁴ Makhadme, **a.g.e.**, s. 78-87.

²²⁵ Sharon projesine göre yerleşim blokları, (çevrimiçi), http://www.info.wafa.ps/ar_page.aspx?id=4102, 13.9.2018.

²²⁶ Ed. Muhsen Saleh, **Batı Şeria’da İsrail Yerleşim 1993-2011**, Beyrut, Al Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2012, s. 25-27.

ikiye katlanmıştır. Batı Şeria’da, 1967-1977 yılları arasında 7 bin Yahudi yerleşimci yaşamaktaydı. Sharon, Siyonistleri Batı Şeria’nın her tarafında büyük kalabalıklar halinde yerleştirmeye çalışmıştır. Bunu gerçekleştirmek için de, kamulaştırma sürecini kolaylaştıracak bir komite kurarak Yahudi yerleşimcilerin, toprak almalarının yolunu açacak icraatlarda bulunmuştur.²²⁷

Savaştan sonraki yıllarda Parlamento (Knesset), toprakların Yahudilere devasa aktarıma izin veren ve sahibi hazır bulunmayan taşınmazlarla ilgili yasaları kabul etmiştir. 1967 savaşıdan sonra, gaiplerin taşınmazlarına birer bekçi tayin etmek üzere 58 sayılı Askeri Emir çıkarılmıştır. Bu bekçilere, gaip Filistinlilere ait taşınır ve taşınmaz malların mülkiyeti ve yönetimi tevdi edilmiştir²²⁸.

Gaiplik kavramı, 7 Haziran 1967’de, bu tarihten önce veya sonra Batı Şeria’dan ayrılan Filistinliler için kullanılır ve gaiplerin malları, görevlendirilen bekçiler mallerin sahibiymiş gibi kullanma yetkisi verilmiştir. 58 sayılı Askeri Emir hükümlerine uygun olarak, Ürdün Vadisi’nin %36’sı ile vadinin batı tepeleri, gaip mallarından sayılmış ve İsrail işgalinin kontrolü altına girmiştir.

İşgal altındaki Batı Şeria’nın meskûn bölgelerini hedef alan Begin’in Likud Hükümeti de, Avrupa, Amerika veya bir Arap ülkesinde yaşıyor olsa bile kendi toprağında yaşamayan her Filistinlinin gaip sayılması yönünde yönergeler çıkarmıştır. “Güvenlik Zarureti”, “Devlet Arazisi” ve “Gaip Malları” gibi kullanımlar, Filistinli sahiplerinin elinden topraklarını yağmalamak ve soymak için İsrail’in en çok kullandığı ifadelerdi²²⁹.

²²⁷ Jerusalem post, August 8, 1977, s. 5.

²²⁸ Metruk Arazi 58 Askeri Emri, (çevrimiçi), <http://www.qanon.ps/news.php?action=view&id=15807>, 12.5.2018.

²²⁹ Jeffrey Aronson, **Batı Şeria ve Gazze Şeridi’nde İsrail Yerleşimlerinin Geleceği**, Beyrut, Filistin Araştırmaları Enstitüsü, 1997, s. 105-106.

2.2.6. Drobles Projesi

Drobles projesi, 1979-1983 Yahudi yerleşimciliğini geliştirme ana planı olarak da adlandırılır.²³⁰ Proje, Yahudi Örgütü Yerleşimcilik Daire Başkanı Matityahu Drobles tarafından sunulmuştur. Likud Partisi iktidarı döneminde sunulan en önemli yerleşimcilik projesidir. Bu projenin, hükümete ve Yerleşimcilik Ortak Komitesi'ne sunulması, Ekim 1978'de gerçekleşmiştir²³¹.

Proje, işgal altındaki Batı Şeria'da 1979-1983 yılları arasındaki beş yıl içinde 70 yerleşim biriminin kurulması çağrısında bulunmuştur. Yerleşimcilerin sayısı açısından proje, yerleşimci sayısını 150 bine kadar artırmayı hedeflemektedir. Drobles projesi, aşağıdaki ilkelere dayanmaktadır:

- Batı Şeria'da yerleşimcilik, Yahudiler için bir hak olarak kabul edilmiştir.
- Yerleşim birimlerinin dağılımı, birbirine bağlı yerleşim blokları ve mevcut sosyal birimlerin entegrasyonunun aracılığıyla gerçekleştirilmesi kabul edilmiştir.
- Filistinli toplulukların içerisinde Yahudi yerleşimciliğini arttırmak ve yerleşimcilikte bu topluluklarla yetinilmemesi kabul edilmiştir.

2.3. Drobles Projesi'nde Geçen En Önemli Yerleşim Blokları Bahsi

2.3.1. Maaraf Bloku:

Nablus'un Batı'sındaki ateşkes hattına bitişik 4 tarımsal yerleşim biriminden oluşur, Elon Moreh, Bracha, Yitzhar, Itamar²³².

2.3.2. Reyhan Bloku:

Reyhan Bloku 16 yerleşim birimini barındırır: Dutan, Shomron, Seleit, Kedumim, Kerni Shamron, Ariel, Neve Tzuf, Givon, Etzion, Yatir, Amos, Adumim, Beit El, Ephraim, Shilo ve Alon Moreh.

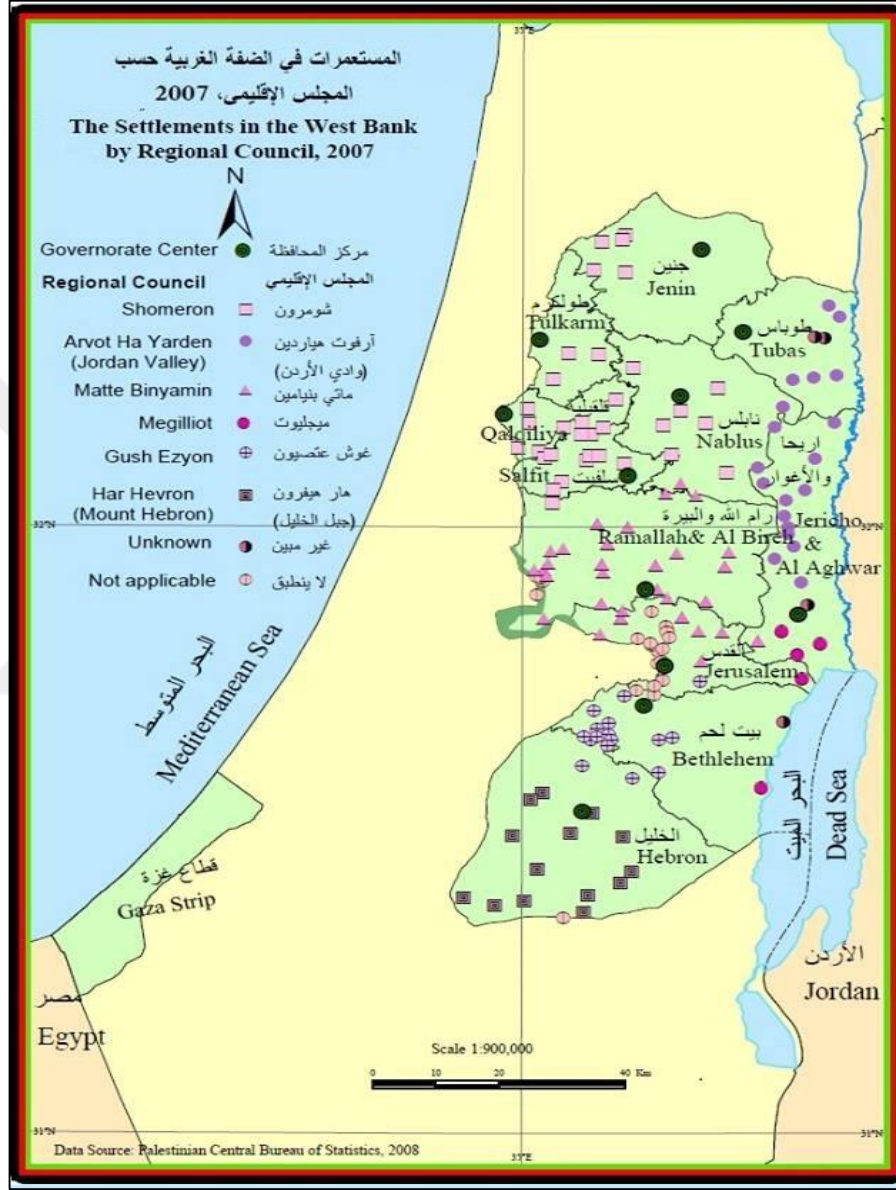
²³⁰ Matityahu Drobles, **Settlement in Judea and Samaria-Strategy, Policy and Plans**, Jerusalem, 1980.

²³¹ Gasan Do'ar, **Batı Şeria'daki Siyonist Yerleşimciler**, Beyrut, Al Zaytouna araştırma ve danışma merkezi, 2012, s. 95.

²³² Barakat, **a.g.e.**, s. 166-168.

2.4. Batı Şeria'daki Yerleşim Birimleri için Ana Plan ve Geliştirme Planı

Harita No. 5: Bölgesel konseye göre Batı Şeria'da Yerleşim Birimleri

Kaynak: Palestinian Central Bureau of Statistics, 2008

Droble's yerleşimcilik projesinin tamamlanması amacıyla Eylül 1983'ün sonlarında yerleşimcilik planı geniş bir şekilde konuşulmaya başlamıştır. Proje, Yahudi Ajansı'nda Yerleşimcilik Bölümü ve Yahudi Örgütü Yerleşimcilik Dairesi tarafından üstlenilmiştir. Batı Şeria, 100.000 yeni yerleşimcinin yerleşimini gerektiren bu büyük projenin odak noktasını oluşturmuştur.

Söz konusu planı, tarım bakanı Mikhail Dekel hazırlamıştır ve plan 1983-1987 yılları arasındaki süreyi kapsamaktadır. 01 Aralık 1982 tarihinde Knesset’e bağlı Ekonomi Komitesi’ne sunulmuştur. O günlerde Dekel şu açıklamada bulunmuştu: “1987 yılının girmesiyle birlikte Batı Şeria’da yaklaşık 75.000 Yahudi olacak.” Plan, doğudan batıya enine uzanan dört “sütun ayakları” içinde onlarca yeni yerleşim birimi kurmayı amaçlamaktadır. Proje, İsrail Tarım Bakanlığı ve Yahudi Örgütü Yerleşimcilik Dairesi ortaklığında. İki bölümden oluşmaktadır²³³:

- 1983-1987 yılları arası için kısa vadeli kalkınma planı.
- 2010 yılına kadar uzun vadeli ana kalkınma planı.

Bu plan ile, 2010 yılı sonlarında Batı Şeria’daki Yahudi yerleşimcilerinin sayısı (Kudüs ve Ürdün vadisi hariç) 165.000’e çıkarmak hedeflenmiştir. Böylece buradaki Yahudi yerleşimcilerin sayısı, 1,3 milyona ulaşmış olacaktı. Bunun için bu plana, “bir milyon veya üstü projesi” adı verilir²³⁴. Söz konusu plan uyarınca hedeflenen yerleşimcilik alanlarını aşağıda ele alınmıştır:

2.4.1. 2010 yılına kadar uzun vadeli ana kalkınma planı

2.4.1.1. Yerleşim Birimleri

Plan, en başta yerleşim bölgelerindeki önceliklerini belirlemiştir. Bunların başında, mevcut Yahudi yerleşim blokları arasında iletişimi sağlamak ve Filistinli büyük yerleşim bloklarının kurulmasını engellemek için Filistinli yerleşim bölgelerini birbirinden ayırmak geliyordu. Planda Tulkarem’in doğusundaki 1949 yılı ateşkes hattı boyunca uzanan şeritten, Filistinli geniş nüfus alanlarına dönüşmeye elverişli olması itibarıyla Kalkilya ili doğusuna kadar olan bölge ve buralara ek olarak Batı Şeria dağlarının orta bölgeleri, yüksek öncelikli alanlar arasında yer aldı²³⁵.

²³³ Makhadme, **a.g.e.**, s. 73-84.

²³⁴ Al Arz Dergisi, **Şam**, S. 7, 21.12.1983, s. 26-27; Richardson, David, The Jerusalem Post, April 10, 1983, s.15.

²³⁵ Alian AL Hindi, **Yerleşim Projeleri ve Batı Şeria’nın Geleceği Etkileri**, (çevrimiçi), <http://www.prc.ps/>, 11.1.2018.

Plan, yerleşim yoğunluğu merkezlerinin Ürdün Vadisi'ndeki devlet destekli kırsal yerleşimlerden, yüksek kaliteli kentsel alanlara ve yüksek talep alanlarına taşımaya davet etmekteydi. Ticari, mali ve tüm endüstriyel hizmetlerin %91,6'sının yanı sıra toplam yatırımların %82,5'i bu bölgeye yönlendirmiştir. Plan, işgal altındaki Batı Şeria'da evlere taşınmayı teşvik etmek amacıyla, yeşil hattın içinde ve kıyı düzlüğüne bitişik İsraili şehir merkezlerinde inşaata katı kısıtlamalar getirilmesini zorunlu tutmaktadır²³⁶.

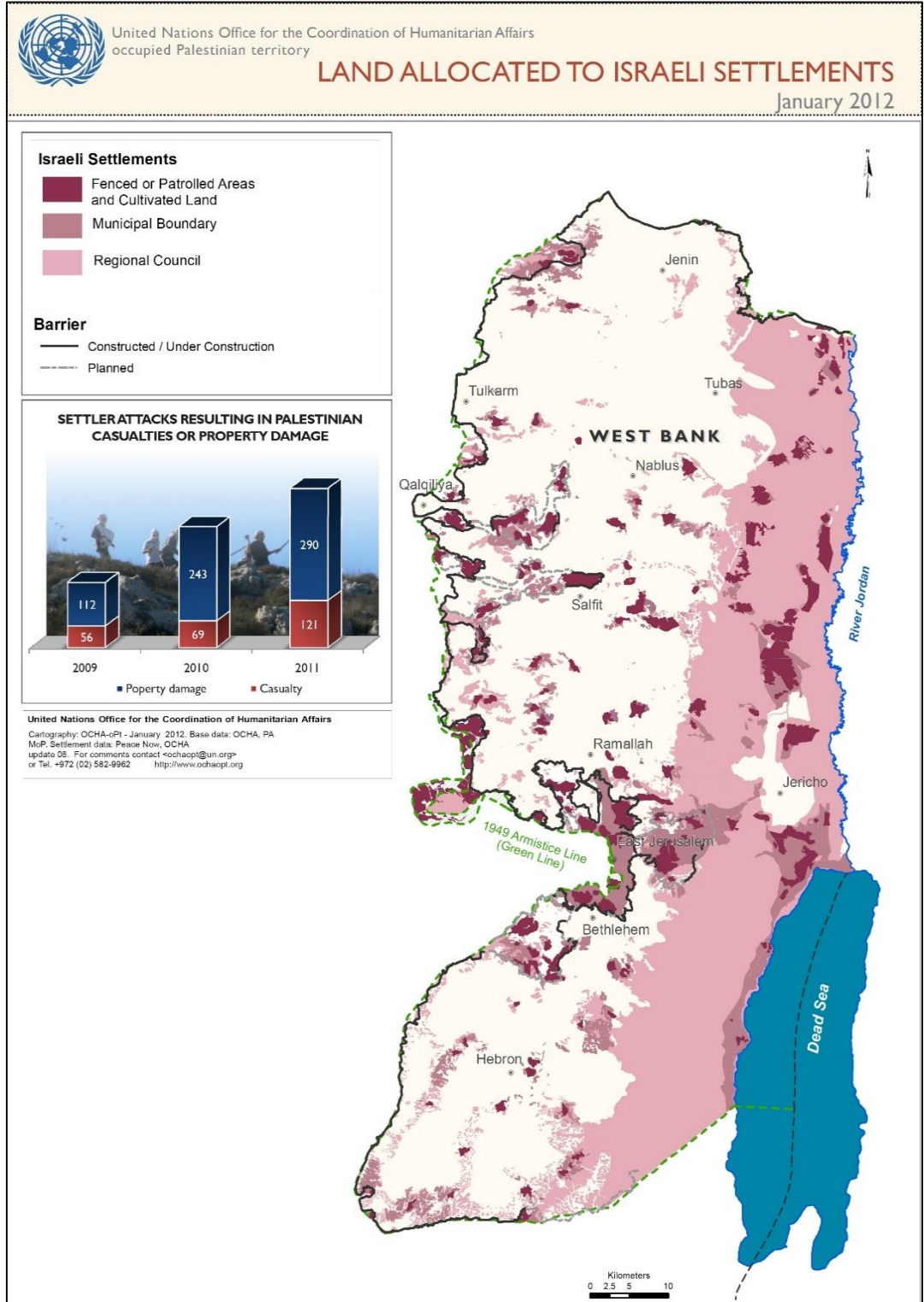
2.4.1.2. Toprakları Ele Geçirmek

Planın ikinci amacı, İsrail Ulusal Fonu'nun işgal altındaki Batı Şeria'da mümkün olduğu kadar daha fazla Filistin topraklarını ele geçirmek şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bunun gerekçesi olarak, bir önceki aşamada Yahudi yerleşim birimlerinin kurulması için el konulan alanların sınırlarını koruma zorunluluğu gösterilmiştir. Bu da parklar, meralar ve orman alanlarının oluşturulmasıyla gerçekleştirilmiştir. Bu prosedürler, 26 Temmuz 1981 tarihli Bakanlar Yerleşimcilik Komitesi'nin araziye ele geçirmeyi ve Filistinli toplulukların “istenmeyen gelişimini” önlemeyi amaçlayan bir kararı ile uygulanmıştır²³⁷.

²³⁶ Richardson, op.cit, s.18.

²³⁷ Barakat, **a.g.e.**, s. 173-177.

Harita No. 6 :Batı Şeria’da Yerleşim Birimlerine Bağlı Araziler

Kaynak: Birleşmiş Milletler İnsani Koordinatör Ofisi, 2012

2.4.1.3. Yollar

Söz konusu proje, 1948 yılı işgal edilmiş topraklarla Batı Şeria arasındaki yol ağlarını birleştirmeyi amaçlamaktadır. Proje ayrıca Filistinli yerleşim alanlarını çevreleyen ve Batı Şeria boyunca yerleşim bloklarına ulaşan yerleşim yol ağları kurmayı da hedeflemektedir. Diğer yandan, İsraili bölgeler ile Batı Şeria'daki Yahudi yerleşim birimleri arasında kolay iletişim sağlanmasını göz önünde bulunmuştur. Bu plana göre Kudüs ve çevresi, Tel Aviv'in doğu bölgeleri ve Hebron Dağı'nın güney bölgesi gibi bazı bölgeleri, canlı olması göz önünde bulundurularak yüksek öncelikli alanlar olarak kabul edilmiştir²³⁸.

2.4.1.4. Sanayi Bölgelerinin Kurulması

İmar planı metninde, endüstriyel Yahudi yerleşimciliği ve kurulacak olan Yahudi sanayi bölgelerinin geliştirilmesi için aktif destek sağlama çalışmaları teşvik edilmiştir. Plan, sanayi bölgelerini üç niteliği haiz olarak kurmayı amaçlamaktadır. Bunlar sırasıyla; sanayi bölgeleri olması, Yahudi yerleşim bloklarına bitişik olması ve içinde yüksek teknoloji araçları yerleştirilmiş olmasıdır. Bu bölgelerin Yahudi yerleşim bloklarına bitişik olmasının amacı, Filistinlilerin ileri sanayilere katılımını engellemek üzere Yahudi yerleşimcilerin yerleşim birimleri ile işyerleri arasındaki hareketini azaltmaktır. Plan, Batı Şeria'daki Yahudi yerleşimlerinde yerleşimciler için 83 binden fazla kişiye iş imkanı sağlayacak Batı Şeria'da yedi büyük sanayi bölgesi kurmayı amaçlamaktadır²³⁹.

Drobleş, İsrail tarafından kabul edilemez diğer seçenekleri öngörmek için yeni olaylar yaratmanın gerekli olduğuna işaret etmekteydi. Drobleş, “demografik değişim” sürecinde Yahudi yerleşimciliğinin rolü ile Sharon'un Siyonistleri kıyı düzlüğünden Batı Şeria'nın yükseklerine doğru yönlendirmeyi hedefleyen iskân önceliğini belirleyici eski fikirlerinin rolünü yeniden vurgulamaktadır. Drobleş şöyle demektedir: “Kırsal yerleşim birimlerini karakterize eden yaşam kalitesi, Siyonistlerin yoğun yaşadıkları kıyı şeridinden Batı Şeria'da Yahudi nüfusun hiç olmadığı bölgelere doğru yayılmalarını sağlamaktadır”²⁴⁰.

²³⁸ Ayid, **a.g.e.**, s. 99-100.

²³⁹ Benvenisti, op.cit, PP.17-18.

²⁴⁰ Makhadme, **a.g.e.**, s. 74-76.

Proje, Filistinli yerleşim yerlerinin yalnızca çevresindekilerle bağlantısını kesmekle kalmamış aynı zamanda Filistinli merkezler arasındaki coğrafi bağlantıyı kesmeye çalışmıştı. Amaç, Filistinli yerleşim yerlerini, Yahudi yerleşim birimleriyle kuşatılmış bir halde, giderek daha küçük yerleşim alanlarına bölmektir. Nihai amaç ise, arazide herhangi bir Filistin egemenliğinin coğrafi temelini ortadan kaldırmaktır. 1979 yılı için 60 milyon dolarlık Drobles bütçesinin büyük bir kısmı, Batı Şeria'daki Yahudi yerleşim birimlerine tahsis edilmiştir. Nablus'un çevresini ve merkezini tam daire içine alacak 16 Yahudi yerleşim birimi ile çevrelenmesi gerektiğini önermiştir. Nitekim Kedumim, Shafi Shomron ve Alon Moreh'da kısa sürede tesis edilmiştir²⁴¹.

Yahudi devlette iç seçimler yaklaştığında, ekonomik ve siyasi kriz nedeniyle kamuoyu yoklamaları, Likud taraftarlarında belirgin bir düşüşe işaret etmekteydi. Öyle ki enflasyonun % 200 olması, diğerlerinden önce Likud taraftarlarını şoke etmişti. Referandumda çıkan sonuçlarda, Likud Partisi, %19 oranında oy alırken, muhalefetteki İşçi Partisi %50'ye ulaşmıştır. Likud Parti liderlerinin yönetimde kalma çabaları, yaklaşan seçimlerde geniş bir oy potansiyeli kazanmak için Yahudi yerleşim projeleri lehine yoğun çalışmalar şeklinde ortaya çıkmıştır. Likud Partisi'nin yerleşimcilik programı, bu çabaların temel taşıydı. 1981 yılı seçim kampanyasının başlamasıyla birlikte Sharon, yeniden seçilme çabalarında yerleşim birimlerinden yararlandı. Sharon'un inançlarında, Batı Şeria'nın ilhakı ile kitlesel yerleşimcilik, Yahudi devletinin geleceği için hayati önem taşıyordu. Bu hususlar, aynı zamanda Sharon'un gelecekteki kişisel arzularını oluşturmaktadır. Çünkü Sharon, Batı Şeria'daki yerleşim projesinin yeniden canlanmasının, aynı zamanda kendi) kişiliğinin canlanması olduğuna inanıyordu²⁴².

Sharon; Dünya Yahudi Örgütü Başkanı Matityahu Drobles ile işbirliği içinde, yerleşim birimleri inşası ve arazi müsadereci planının hazırlanmasında çalışmıştır. Bu iki lider, yerleşimciliğin en büyük destekçisi olan Likud hükümetinin düşüşü ile ilgili kaygıları paylaşmışlardır. Sharon'un seçim kampanyası sırasındaki hedefleri arasında, Batı Şeria'da büyük yayılmacı yerleşimciliğin gerçekleştirilmesi, seçileceği gün 85 yerleşim biriminin inşa edilmesi vardır. Likud Partisi, bunlardan

²⁴¹ Jerusalem Post, March 24, 1979, s.17.

²⁴² Ayid, **a.g.e.**, 1986, s. 45-87.

55'ini kuran partidir²⁴³.

Nisan 1981'de, Başbakanlık Divanı, Yahudi yerleşim birimlerinin kurulması için 36.000 dönümlük Batı Şeria toprağına el konulduğunu iddia eden bir bildiri yayınlamıştır. Oysa Filistinli kaynaklar, gerçek rakamların çok daha büyük olduğunu belirtmişlerdir. Nitekim 1981 yılının ilk ayında 41.550 bin dönümlük araziye el konulmuştu²⁴⁴. Zorla el koyma işlemleri, “devlet arazisi” olması iddiasına dayandırılıyordu.

Batı Şeria arazi araştırmaları, Batı Şeria topraklarının 1.5 milyon dönümünün (yani %26'sının) “tanımsız” olduğunu ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla, bu topraklar bundan böyle devlet arazisi olarak kabul edilecektir. Filistinli kaynakların tahminleri uyarınca, Batı Şeria topraklarının %70'inin arazi kayıtlarının eksik doğası nedeniyle “devlet arazisi” olarak sınıflandırılmaya uygun olduğunu göstermektedir. Özellikle Temmuz 1967'de yayımlanan ve Ürdün'ün sahip olduğu bütün arazilere İsrail'in el koymasını sağlayan 59 sayılı Askeri Emirden sonra bu husus daha kolay bir hal almış, başka askeri emirler ise, askeri işgal yönetimine, müsadere etmesi ve daha sonra yerleşim birimlerinin tasarrufunda kılınması için hangi malların devlete ait olduğunu belirleme yetkisini vermiştir. Böylece arazi ile ilgili yasama, yürütme ve yargı yetkileri işgalci ordunun elinde toplanmıştır²⁴⁵.

Yerleşim projelerini destekleme konusunda kendi çıkarlarını düşünen bir askeri rejim bağlamında, arazi mülkiyetini ispat sorumluluğı, bunu iddia eden askeri yöneticiye değil Filistinli toprak sahibine yüklenmişti. Bu yüzden Filistinlilerin bu davaları istisnasız kaybetmesi şaşırtıcı değildir. Filistinliler, “devlet arazisi” sisteminin uygulanmasıyla, dava sürecinde işlediğı topraklar üzerindeki kontrolünü kaybeder hale gelmiştir. Buldozerler, davanın sonucunu beklemeden duruşma sırasında Filistinlilerin topraklarını Yahudi yerleşim birimine dönüştürmekteydi ve mahkeme kararı sonuçları kesinmiş gibi zaman kaybetmek istememekteydiler²⁴⁶.

²⁴³ Barakat, **a.g.e.**, s. 166-169.

²⁴⁴ Middle East International, March 27, 1981, s.25

²⁴⁵ Abdul Wahab Al Misiri, **a.g.e.**, s. 64-78.

²⁴⁶ Abdel Jawad, **a.g.e.**, s.36-84.

Yerleşimcilik faaliyetleri olabildiğince büyüktü. Droples bunu “Yahudi hareketi tarihinin tandığı en büyük yerleşimcilik atılımı” ifadeleriyle ortaya koymuştu. Yahudi yerleşim birimlerindeki altyapı, planlanan seçimlerden aylar önce yapılmıştır. Kudüs koridorunda altı yerleşim biriminden biri olan Almog yerleşim birimi gibi, buraların kapatılması ve Ürdün seçeneğinin ortadan kaldırılması amacıyla Likud tarafından bir dizi yeni yerleşim birimi kurulmuştur. Bunun yanı sıra Ramallah yakınlarındaki Mihmas ve Reyhan yerleşim birimleri ve (Bin Gurion) Havaalanı’nın 10 kilometre güney doğusunda yer alan Beytlehem’in güneyindeki Tikva yerleşim birimleri eş zamanlı olarak çalışmaları tamamlanan yerleşim birimleridir²⁴⁷.

1981’in ilk yarısında hükümet yerleşim projesi için gerekli likiditeye sahip değildi. Bu durum, Sharon’u, Yahudi rejimin içinde ve dışında yerleşimciliği özendirmek üzere özel sermayenin işletilmesi konusunda çalışmaya yönlendirmiştir²⁴⁸. 1981’de Filistinliler ile Batı Şeria’da yaşayan bu Yahudi yerleşimciler arasında açık bir ayırım ve ayrımcılık bulunuyordu. Arapların kullandığı arabaların mavi plakalarından ayrı olarak yerleşimciler, sarı plaka kullanıyordu. Yerleşimciler ayrıca, kimlik kartları aracılığıyla başkalarından ayırt edilmekteydiler. Onlar, toprakları dışında yaşadıkları halde Yahudi rejim içindeki diğer Yahudilere tanınan tüm ayrıcalıklardan yararlanıyorlardı. 1981 seçimlerinde Likud Partisi’nin zaferiyle birlikte sağ parti ve yandaşları, Batı Şeria’yı korumaya ve oradaki yerleşimciliği sürdürmeye daha kararlıydı. Knesset’te Yosef Rum bu gerçeği “Yahudi yerleşim birimleri, İsrail’in Batı Şeria’da bir devlet kurmasına karşı mücadelede bir silah ve aynı zamanda hükümetin dürüstlüğünün mihenk taşıdır” sözüyle ortaya koymuştur²⁴⁹.

Likud Partisi’nin seçimi kazanmasından sonra yerleşimcilik hız kazandı. Çekilme seçeneğinin imkansızlığı fikrini pekiştirmek üzere işgal altındaki Batı Şeria’da daha fazla Yahudi yerleşimcinin yerleştirilmesi, en çok yoğunlaştığı konu haline gelmiştir. 1982 senesinde, hükümetin barış ile toprak ilhakı arasında kurmak istediği bağ, “barışı istiyoruz” ifadesiyle açıklanırken, işgalci rejimin Dışişleri Bakanı (Shamir) ise açıklamasında “Golan’da ve Batı Şeria’da İsrail sınırları dahilinde kalmamızı sağlayan koşullara selam olsun” demektedir. Genelkurmay Başkanı (Rafael

²⁴⁷ Ed. Mohsen Saleh, **Batı Şeria’da İsrail Yerleşim 1993-2011**, a.g.e., s. 29.

²⁴⁸ KÖYLÜ, Murat, **İsrail’in kudüs ve Filistin’e yerleşim faaliyetleri ve Filistin halkının geleceği**, 2019, s. 72-96.

²⁴⁹ Haaretz Gazetesi, 02.09.1977, s.12.

Eitan) ise şöyle demişti: “Bir zamanlar İsrail topraklarını bölen sınırlar ortadan kalktı ve bu alan tümüyle İsraildir ve Yahudiler tarafından yurt edinilmelidir”²⁵⁰.

Yerleşim birimleri inşaatı, Batı Şeria’nın farklı noktalarında yılda 12 ila 15 yerleşim birimi kurulması şeklinde devam etmiştir. Ancak 300 milyon dolarlık yıllık yerleşimcilik bütçesinin büyük bir kısmı, yerleşim birimlerini genişletmeye ayrılmıştır. 1982 yılına gelindiğinde İsrail Devleti, ilhak ettiği Batı Şeria’nın %40’ını doğrudan kontrol altına almıştı. O günlerde 12.500 Yahudi yerleşimcinin yaşadığı 64 sivil site tespit edilmiştir. Yeşil hattın içinde yerleşimcinin sayısı, işgal altındaki Kudüs’ün çevresinde yaşayan yerleşimciler de dahil olmak üzere 75.000 kişiye ulaşmıştır²⁵¹.

İsrail yerleşimciliği, yeni yollar, iletişim, su ve elektrik şebekesi altyapısının kurulmasına paralel olarak ilerlemekteydi. Var olan ulaşım ağı, yerleşim birimlerini, yeşil hattın içinde yer alan büyük İsrailli şehirlere hızlı ve güvenli bir şekilde bağlamış ve Filistinli nüfusun yoğun olduğu merkezleri kuşatmaya çalışmıştır ve bu merkezleri, birbirinden tamamen ayırmıştır. Yeni yerleşim merkezlerinin inşa edilmesi, yeşil hattın sınırları dâhilinde yaşayan yerleşimcilerin ilgisini çeken şehirlerden oluşmaktadır. Ariel ve Karni Shomron, Tel Aviv’i Batı Şeria’nın ve Ürdün vadisi’nin Batı’dan en doğuya doğru bağlayan güzergâh boyunca önemli hizmet merkezleridir²⁵².

Yerleşimcilik projeleri, kentin kuzey, doğu ve güneydoğu eteklerinde yerleşimcilerin yoğun olarak ikamet edeceği 7 mahallesinin kurulması yönünde ilerlemiştir. Bu mahallelerin amacı²⁵³:

1- Kudüs’te ilhak edilen genişletilmiş bölgede bir Yahudi çoğunluğu olan yerleşim üssünün kurulması.

2- 1982’de 110.000’e ulaşan Filistinli nüfusun ve yerleşimin daha çok artmasını önlemek. Bu proje kapsamında, işgal altındaki kentin karakteristik özelliklerini değiştiren, binaları birbirine bitişik büyük yerleşim birimlerinin oluşturması için Kudüs’ün Filistinlilerine ait 15.000

²⁵⁰ Jerusalem Post, 02.09.1981, s.15.

²⁵¹ Maha Bustami, **İşgal Altındaki Bölgelerde 1078’de Yahud Yerleşim**, Beyrut, Filistin araştırmalar merkez bülteni, S. 2, 1979, s. 82-84.

²⁵² Ed. Mohsen Saleh, **Batı Şeriada İsrail Yerleşim 1993-2011, a.g.e.**, s. 31-32.

²⁵³ Fatma Tunç Yaşar ‘Sevinç Alkan Özcan ‘Zahide Tuba Kor, Siyonizm Düşünden İşgal Gerçeğine Filistin, 2011, s. 132-138.

dönümlük arazisine el konulmuştur. 1982’de kente yerleşen 60.000 yerleşimci, işgal altındaki Batı Şeria’daki toplam yerleşimcilerin % 75’ini oluşturmaya başlamışlardır²⁵⁴.

Kudüs’ü, işgal altındaki Batı Şeria’dan mevcut siyasi sınırlara ayırmaya yönelik yerleşimcilik politikaları devam etmektedir. Ancak Likud Partisi’nin hazırladığı projeler, “Kudüs ve Batı Şeria arasında öngörülen sınırların kendine has özelliklerini yitirmeye başladığını ve yavaş yavaş silindiğini” ortaya koymaktadır.

Ramallah ve El Halil kentleri arasındaki bölge, işgal altındaki Kudüs’te yaşayan 344.000 kişi dahil olmak üzere 600.000’den fazla Yahudi yerleşimcinin yaşadığı tek yerleşim birimi haline gelmiştir. Bu yerleşimciliğin gerekçelerini vurgulamak üzere Al-Hamshmar gazetesi, on binlerce Yahudi’nin yeşil hattın gerisine naklinin tarihsel, dini veya ulusal temellere dayandırılmadığını, bilakis bir genel iskan politikasına dayandırıldığını yazmaktadır. Nitekim işgal altındaki Batı Şeria’da ikamet konusunda herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Yahudi bir yerleşimci, sembolik bir fiyatla bir toprak parçası alabilir ve yerleşimini, işgal altındaki Batı Şeria’daki yeşil hattın doğusuna alması karşılığında ücretsiz bir altyapı hizmeti elde edebilir²⁵⁵.

2.4.2. Bireysel Girişimler Temelinde Yerleşimcilik

İsrail’de 1982’de ekonomik krizler, tamamen hükümet fonlarına bağlı olan yerleşimciliğin hızını etkilemeye başlamıştır. İşgal altındaki Batı Şeria’da Yahudi yerleşim birimleri inşaatı için, özel sermayenin önünü açma eğilimi ortaya çıkmıştır. Ezra Zohar, bu projenin ilham kaynağı kabul edilmiştir. Bu şahıs, serbest pazarın savunucularındandı. Nitekim İsrail Devleti’nin 1948’de kurulmasından önce olduğu gibi konuya, bireysel girişimler temelinde çözüm aramaya davet etmiştir²⁵⁶.

Zohar Projesi, Sharon ve Weizman’ın ekonomik yatırım ve özel sermayeyi çekme amacıyla

²⁵⁴ Aronson, **a.g.e.**, s. 282.

²⁵⁵ Aal Hamshmar gazetesi, 06.10.1981, s.18.

²⁵⁶ Aronson, **a.g.e.**, s. 283.

1977’de ortaya attığı fikirlerin pratik bir uygulamasıydı. Kalkiliya’nın güney doğusundaki Elkana yerleşim birimi yakınında ve Tel Aviv’e 20 dakikadan daha kısa bir mesafede Shaari Tikva, bu proje kapsamında inşa edilen ilk yerleşim birimi kabul edilir. Yerleşimcilik, gelir getiren en iyi emlak yatırımlarından biri,²⁵⁷ aynı zamanda büyük şirketlerin rekabet ettiği bir ticaret haline gelmiştir.

1982’de İsrail’in Lübnan’a gerçekleştirdiği saldırıların ardından İşçi ve Likud Partileri arasında bir hükümet koalisyonu kurulmuştur. Bu koalisyon, kurulduğu tarihten Eylül 1985 tarihine kadar geçen on altı aylık süre içinde 5 yerleşim birimi kurma sözü vermiştir. Yerleşimcilik projesine ilişkin öngörüler, işgal altındaki Batı Şeria’daki Yahudi yerleşimcilerin sayısının 2013’te toplam 1.300.000 kişiye ve yaşadıkları yerleşim birimi sayısının 165 adet olması şeklindeydi. Ancak bu projeler gerçekleşmemiştir. O günlerde işgal altındaki Batı Şeria’da yerleşim birimi sayısı 149’a, küçük yerleşim birimi sayısı 159’a, Yahudi yerleşimci sayısı da (344.000’i Doğu Kudüs’te, 422.000’i Doğu Kudüs’ün dışında olmak üzere) toplam 766.000’a ulaşmıştır. Likud’un yerleşimcilik hedeflerine ulaşması, İşçi Partisi’nden bağımsız olarak rahat bir oy çoğunluğuyla iktidarda kalmasını sağlayacak sağlam bir seçim tabanı elde etmesi anlamına geliyordu²⁵⁸.

Hükümetin yerleşimcilik faaliyetleri için yaptırdığı cömert harcamalar karşılığında, yeşil hat içindeki Yahudi toplulukların zayıf ekonomik koşullarından kaynaklanan ve gitgide büyüyen ekonomik krizler, yerleşimcilik faaliyetlerini gölgelemeye başlamıştır. Bu durum, 1982-1985 yılları arasında, İsrail Devleti’nin ekonomik koşullarından etkilenmesiyle yeni yerleşim birimlerinin askıya alınmasına yol açmıştır. Ancak yeni yerleşim birimlerinin gerçekte askıya alınması, yerleşim desteklenmesini gizlemektedir. 1984’ün sonunda, (Kudüs hariç) Batı Şeria’da Yahudi yerleşimci sayısı, 42.600’e ulaşmıştır. 1982 yılı ile karşılaştırıldığında bu sayıda %100 artış sağlanmıştır²⁵⁹.

Filistin topraklarının müsadere ve fiziki ilhakı faaliyetlerinin sürdürülmesinin en önemli belirtisi, İsrail işgal ordusuna ait askeri müessesesinin Batı Şeria’daki Yahudi yerleşimcilerle ilgili meselelerden uzaklaştırılmasıdır. Öyle ki Filistinli nüfusun güvenlik ve idaresi dışında ordunun

²⁵⁷ Eight Days, London, December 2, 1981, s.17.

²⁵⁸ Ayid, **a.g.e.**, s. 84-97.

²⁵⁹ Haaretz Gazetesi, 11.02.1977, s.24.

doğrudan sorumluluğu kalmamıştı. İsrail sivil bakanlıklarının birinde çalışan küçük bir memurun imzası, Savunma Bakanı'nın onayına gerek kalmadan Filistinli toprakların alınıp Yahudi yerleşimcilere aktarılması ve müsadere edilmesi için yeterli hale gelmiştir. Ariel gibi büyük Yahudi yerleşim birimleri, kalkınma sıralamasında ilk sırada olmuştur²⁶⁰. Buralarda yaşayan yerleşimciler, günlük işlerini, yeşil hattın içinde yaşıyormuş gibi askeri yönetimi veya İsrail ordusu tarafından herhangi bir konuda temsil edilen Savunma Bakanlığı'na başvurmadan yapmaya başlamışlardır. Yeni yerleşim birimleri için ayrılan kalkınma tahsisleri, Savunma Bakanlığı'nın sorumluluğunda değil, İskân Bakanı, Ticaret ve Sanayi Bakanı, Dünya Yahudi Örgütü ve Yahudi Ajansı personeli sorumluluğundaydı. İşgal altındaki Batı Şeria'da yer alan yerleşim birimleri içerisindeki yerel güvenlik meseleleri, hukuki ve ticari konular ile belediyeler meselelerinde yalnızca İsraili mahkemeler yetkili kılınmıştı²⁶¹.

2.4.3. Yerleşimcilik Faaliyetlerinin Tırmanışı

Likud Partisi yönetiminin yedi yılı boyunca, Batı Şeria'da yaklaşık 120 yerleşim birimi kurulmasının yanı sıra, 60 yerleşim birimi kurma planları hazırlanmıştır. Buna karşılık İşçi Partisi, 1967-1977 yılları arasındaki 10 yıllık yönetimi boyunca, Kudüs'te 12 yerleşim mahallesini kapsayan sadece 34 yerleşim birimi kurabilmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi, Likud yönetimi, 2 milyondan dönümden fazla araziye yani işgal altındaki Batı Şeria'nın yaklaşık % 40'ını ele geçirmiştir²⁶².

Kudüs hariç işgal altındaki Batı Şeria'da ikamet eden Yahudi yerleşimcilerin sayısındaki artış izlendiğinde; bu artış, Likud partisinin arazi üzerinde dayattığı çok sayıda yerleşimcilik faaliyetinin büyüklüğüne işaret eder. Yerleşimcilerin oranı, 1978'de %68.2, 1979'da %35.1, 1980'de %25, 1981'de %29.6, 1982'de %29.1, 1983'te %43 ve 1984'te %50 artmıştır²⁶³. Bu eğilim, iki faktörden kaynaklanmaktadır. Birincisi: Ekonomik ve sosyal faktördür²⁶⁴. Yahudi nüfus yoğunluğunun ağırlık merkezlerinden Batı Şeria'nın Batı bölgelerine yakınlığından dolayı, "İsrail" içinde çetin bir yerleşim krizi baş göstermiştir. Bunun gibi ekonomik faaliyetler, bu bölgelerde

²⁶⁰ Ayid, a.g.e., s. 127-128.

²⁶¹ Gabi kutlir, maarif gazetesi, 30.12.1982.

²⁶² Zeev Tzur, **Yerleşimcilik ve Devlet Sınırları**, Kibbutz Al Muvahhad Yayınları, 1980, s. 65-66.

²⁶³ Davar Gazetesi, 04.02.1985, s.16.

²⁶⁴ Ayid, a.g.e., s. 56-59

yoğunlaşmıştır. Bu nedenle, yerleşimcilerin yaklaşık %72'si Kudüs ve Tel Aviv yakınlarındaki yerleşimlere sığınmıştır²⁶⁵. İkinci Faktör: siyasi faktördür. Likud Partisi'nin arazi üzerinde yerleşimci faaliyetleri dayatmak suretiyle “Büyük İsrail Devleti” yönündeki ideolojik eğilimleri, Batı Şeria'nın ilhakına hazırlık ve İsrail hükümetinin işgal altındaki Batı Şeria'da devam eden yerleşim faaliyetlerini hızlandırma çabalarının güçlendirilmesi olarak yorumlanmıştır. İsrailli özel şirketlere teşvik fonlarından çok büyük krediler sunulmuştur. İşgal altındaki topraklara yerleştirmek için şirketlerin teklifleri, düşük fiyatları, hükümet sübvansiyonları ve kredileri göz önüne alındığında önemli bir cazibe konusu haline gelmiştir.

İsrail Devletince, işgal altındaki Batı Şeria üzerinden çözüme kavuşturularak elde edilen büyük gelir, İsrail dinamiklerinin devamı ve istikrarı için en önemli etkenlerden birini oluşturur. Bu bağlamda, bu sonucun en önemli özellikleri kısaca şunlardır: İşgal altındaki Batı Şeria'da (arazi, ham madde ve ucuz işgücü gibi) üretim öğelerinin varlığı ışığında tarımsal ve endüstriyel üretim potansiyeli büyük oranda artmıştır. Nitekim Batı Şeria, İsrailli ürünler için bir tüketici pazarı konumundadır. Aynı zamanda işgalci devletin toplam ihtiyacının yaklaşık % 20'lik üretimine katkı sağlamaktadır²⁶⁶.

Batı Şeria'daki yerleşimcilik projeleri, özel sermaye ve yabancı yatırımlar için bir cazibe merkezi olmuştur. Özellikle Yahudi yerleşimciler için yeni iş imkanı sağlamanın yanı sıra 1983-1986 yılları arasında, “işgal hükümeti” tarafından ilan edilen “kalkınma planı” gibi planlar aracılığıyla cazibe konusu haline gelmiştir²⁶⁷.

Yahudi yerleşimciliği, İsrail Devleti'nde ve özellikle 1948'de işgal edilen bölgelerde ya da merkez bölgesi diye bilinen Tel Aviv ve Gush Dan kentlerindeki mevcut konut krizinin çözümüne katkı sağlamıştır. Yahudi yerleşimcilik projeleri, gerçek bir olgu haline gelmiş ve siyasi açıdan etkili planlarla desteklenmiştir. Nitekim işgal altındaki toprakların geleceğini belirleme meselesi, işgal altındaki Batı Şeria'da dağılmış olan bu Yahudi yerleşim birimlerinin kaderinin belirlenmesi ile bağlantılı hale gelmiştir ve bir Filistin Devleti kurma umudu sonlandırılmıştır²⁶⁸.

²⁶⁵ Haaretz gazetesi, “Batı Şeria ve Gazze Projesi” Verileri, 11.02.1985, s. 22.

²⁶⁶ Barakat, **a.g.e.**, s. 243-245.

²⁶⁷ Ayid, **a.g.e.**, s. 97-100.

²⁶⁸ Ariel Sharon ve Matityahu Drobls'in vizyonu, Davar gazetesi, 13.12.1988, s.19.

2.4.4. Özel Sermayenin Yerleşimciliğe Katkısını Arttırmak

Özel sermayenin yerleşimciliğe katkısını arttırmak, işgal altındaki topraklarda Yahudi yerleşimcilik faaliyetlerinde özel sermayenin katılımı şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu politikanın başlangıcı, Mısır ile İsrail arasında barış antlaşmasının imzalanmasından hemen sonra 1979 senesine dayanmaktadır. Bu anlaşma ile özel sektör şirketlerinin Yahudi yerleşim birimleri inşasına katılmalarına izin verilmiştir. 1981 yılında, özel sektör tarafından ilk iki yerleşim birimi inşaatı tamamlanmıştır. Bunlar: Shaari Tikva ve Ramat Kidron yerleşim birimleridir. 1982’de özel sektör, beş yerleşim biriminin yapımına katkı sağlamıştır: Ma’ale Bailey, Alkana, Novim, Betar, Modi’in²⁶⁹.

Özel sektörün yerleşimcilik faaliyeti içinde yer alma boyutu, 1983-1986 yılları arası “Kalkınma Planları”nda ortaya çıkmaktadır. Nitekim Planın onayladığı 42 yerleşim biriminden yaklaşık 19’u özel sektöre tahsis edilmiş ve özel sektör, yerleşimcilik yıllık maliyetinin yaklaşık %40’ına katkı sağlamıştır²⁷⁰.

2.4.5. Kentsel Yerleşimciliğe Doğru Eğilim Artışı

1977’de Likud’un iktidara yükselmesi, kentsel yerleşimciliğe yönelik yerleşimcilik politikalarında önemli bir dönüm noktası oluşturmaktadır. Bu yaklaşım uyarınca, Parti aşağıdaki icraatları gerçekleştirmiştir:

- Kentler, yerleşim banliyöleri ve yerleşim beldelerinin kurulması. İktidar ele geçirdikten birkaç ay sonra, 26 Ekim 1977 tarihinde, Givat Ze’ev, Ariel, Karni Shomron’da, üç büyük kentsel yerleşim birimi kurma kararı alınmıştır. Ardından 05 Temmuz 1978 tarihinde, Ma’ale Adumim’de ve daha sonra Efrat, Alfi Menashe ve Ammanuel’de kentsel yerleşim birimleri kurulmuştur²⁷¹. Böylece Temmuz 1983’te kurulan yerleşim birimlerinin sayısı, Batı Şeria’daki tüm yerleşim birimlerinde yaklaşık %60’lık bir oranla toplam 13 bin konut blokundan yaklaşık 7.700 konut blokuna ulaşmıştır²⁷².

- Yerleşim birimleri için yerel ve bölgesel konseylerin kurulması.

²⁶⁹ “1977’den beri kurulan Koloniler” listesi, 1983 yılı Devlet Denetçi Raporu, s. 84-95.

²⁷⁰ The Jerusalem Post, April 10, 1983, s.17.

²⁷¹ 1983 yılı İsrail Devlet Denetçi Raporu, s. 84-85.

²⁷² A.e., s. 103.

- Yerel ve bölgesel konseylerin kurulması, zorunlu yapılar aracılığıyla kentsel yerleşimcilik yönünde odaklanmanın göstergelerinden biriydi. Yerel ve bölgesel konseylerin oluşturduğu yetkilerin en önemlileri, kendine bağlı bölgelerinin geliştirilmesi, ekonomik, sosyal, eğitimsel ve konseylerdeki çeşitli endüstriyel yapıların düzenlenmesidir²⁷³.

Ramallah bölgesinde bulunan sekiz yerleşim birimini içine alan “Mateh Binyamin Bölge Konseyi” 29 Mayıs 1979’da kurulmuştur. Bu yerleşim birimleri şunlardır: Beit Horon, Beit Eyal, Mafhuron, Giv’on, Neve Tzuf, Ofra ve Shilo. Aynı tarihte Shomron Bölge Konseyi de kurulmuştur. Nablus bölgesindeki Yahudi yerleşim birimlerini de içermektedir. 1979 tarihinde Gush Etzion Bölge Konseyi kurulmuştur²⁷⁴. Ardından bunlar dışında şu üç bölge meclisleri kurulmuştur: Harperon, Irvot Herdin ve Magliot (Ölü Deniz’in Batı yönüne bitişik uzanan şerit).

Batı Şeria’daki Yahudi yerleşim birimlerinin sayısı 1967 ile 1977 yılları arasında 24’e ulaşmıştır. Bu sayı, çok geçmeden yani 1977-1982 yılları arasında sadece beş yıllık süre içinde 110’a ulaşmıştır. Uluslararası toplum, 1967’de Filistin topraklarındaki İsrail’in varlığını, askeri işgal olarak değerlendirmektedir. İsrail Devleti, 1967’den sonra, arazi üzerinde yeni somut olaylar çıkarmak üzere kaynaklarını ortaya koymuştur. Yerleşim birimleri, arazi üzerindeki hegemonyayı gerçekleştirmek üzere ortaya konan bu somut olaylardan biri sayılmaktadır. Bunlar, Yahudi egemenliğini empoze etmek için kullanılmaktadır²⁷⁵.

Yahudi projenin destekçilerinin kazanılmasına destek veren diplomat Haim Weizman, Yahudi hareketin yerleşim birimleri inşa ettiği somut gerçekler olmaksızın başarılarının hiçbir öneminin olmadığını 1921’de söylediği şu sözlerle ortaya koymaktadır: “Devlet kararlarla değil, halkın iradesi ve yetenekleriyle kurulur. Bütün yeryüzü hükümetleri, bize bir ülke verecek olsalar, onların verecekleri bu ülke sözde bir hibeden öteye geçemeyecektir. Ama eğer Yahudiler, Filistin’e gidip orada yerleşirse bu, o zaman bir gerçeğe dönüşecektir”²⁷⁶.

²⁷³ Haaretz gazetesi, 30.09.1979, s.15.

²⁷⁴ A.e., 30.05.1979, s.15; Davar gazetesi, 18.06.1979, s.21.

²⁷⁵ William Harris, **Taking Root: Israeli Settlement in the West Bank- The Golan and Gaza – Sinai**, (New York; Research studies Press, 1980), Pp. 40-41.

²⁷⁶ Ocak 1921’de Kudüs’te yapılan bir konuşmadan alıntı, bkz: (Chaim Weizmann Decade 1952-1962 / Rehoroht, Israel: Weizmann Archives), p. 20.

1973'teki Galili Belgesi, en önemli yerleşim projelerinden biri sayılır. İşgal edilen toprakları kalıcı olarak elde tutmayı savunan İsraili İşçi Partisi grubu tarafından çıkarılmıştır. Belgedeki en önemli hükümlerden birisi de, işgal altındaki topraklardaki Yahudi varlığının genişletilmesi ve askeri yönetimin kalıcı bir kurum haline dönüştürülmesidir. Belge²⁷⁷, şu hususları savunmaktadır:

1. Altyapının ve temel hizmetlerin geliştirilmesi.
2. Batı Şeria'daki Yahudi sayısının artırılması.
3. Ürdün Vadisi'ndeki Ma'ale Efrayim yerleşim merkezinin kurulması.
4. Yerleşimcilikte özel sektörün ve bireysel arazi mülkiyetinin rolünün artırılması.

Moshe Dayan, bunun, işgal rejimine herhangi bir yük olmaksızın (toprak, kaynaklar ve işgücünden) yararlanması için en iyi fırsatı vereceğini anlamıştır. Bu hususlar, İşçi Partisi'nin "işlevsel çözüm" olarak adlandırılan stratejisinin özünü oluşturur²⁷⁸. İşçi Partisi Genel Sekreterliği 1973'te, on dört maddelik bir seçim programı onaylamıştır. Program şu hususlara vurgu yapmıştır:

1. İsrail'in 4 Haziran 1967 sınırlarına geri dönmemesi.
2. Yahudi devletinin yapısının korunması.
3. Ürdün'e herhangi bir toprak verilmemesi.
4. Ürdün Nehri'nin Batısında, bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasının reddedilmesi.
5. Yerleşim birimlerinin korunup güçlendirilmesine devam edilmesi.

BM Genel Kurulu'nun, Siyonizm'i ırkçı bir hareket olarak kabul etme kararını onaylamasının ardından yerleşimcilik faaliyeti artmaya başlamıştır. Yerleşimcilik dairesi Yahudi Ajansı ve Dünya Yahudi Örgütü'nde faaliyet gösteren iki yerleşimcilik dairesi, 1976'da BM'nin Siyonizm aleyhindeki kararına bir cevap olarak 29 yeni yerleşim birimi listesi sunmuştur²⁷⁹.

Yahudi yerleşimciliği, 1967-1977 yılları arası İşçi Partisi döneminde genişlemeye devam etmiştir. Hükümet, Gush Emunim hareketi'nin Kedumim ve Ma'aleh Adumim gibi yerleşim birimlerinin inşa faaliyetlerini desteklemiştir. 1977'de Sharon'un, Tarım Bakanlığı'nın başına

²⁷⁷ Aronson, a.g.e., s. 49.

²⁷⁸ Shawki İbrahim, **Moshe Dayan: Hatıralarım**, Beyrut, 1. baskı, 1976, s.37.

²⁷⁹ Haaretz gazetesi, 20.11.1975, s.14.

geçmesi, yerleşimciliğin arttırılmasında lider bir rol oynamıştır. “Begin”, Batı Şeria’nın Siyonistlerin kontrolüne tamamen alınması konusundaki isteğini dile getirdiğinde, Sharon, bakanlığın kendisine bu misyonu yerine getirmesi için bir görevlendirme şeklinde verildiği değerlendirilmesinde bulunmuştur²⁸⁰. 1967’de işgal altındaki Batı Şeria toprakları ile 1948’de işgal edilen topraklar arasında bir ayırımı gitmemiştir. Sharon, Eylül 1977’de hazırladığı yeni yerleşim projesine “Yüzyılın Sonunda İsrail İçin Bir Vizyon” adını vermiştir. Yahudi projeyi tamamlamak üzere işgal altındaki topraklarda 2 milyon Yahudi yerleşimcinin yerleştirilmesi çağrısında bulunmuştur. Bunu işgalin ilk on yılında kurulan “gerçek yerleşim birimlerine” dayandırmıştır. Sharon, yerleşim birimlerini genişletme sözü vermiş ve yerleşimciliğin şu üç ana bölgede uygulanmasını vurgulamıştır²⁸¹:

1. Ürdün Vadisi yönünden Sina’nın doğu kıyısına ulaşan Golan’dan 650 km’lik kuşak.
2. Batı Şeria’nın Batı yamaçları boyunca uzanan şerit.
3. Batı Şeria bölgesinden başlayıp 1948’de işgal edilen topraklara ve oradan da Kudüs’e ulaşan genişletilmiş koridor.

Sharon, 1967 sınırlarında çok sayıda Filistinlinin varlığına bakarak, Batı Şeria tepelerinde yoğun bir yerleşimcilik çağrısında bulunmuştur. Bu varlığı yerleşimciliğin genişlemesi önünde bir tehdit olarak görmekteydi. Likud Partisi Programı, Kalkiliya ve Tulkarem kentlerinin doğusundaki Batı Şeria yaylalarındaki Filistinli topluluklar arasında bir dizi Yahudi yerleşim biriminin kurulması şeklinde ortaya çıkmıştır. Kedumim ve Alkana, bu eksende kurulan ilk yerleşim birimleridir. Bir yıl içinde Karni Shomron ve Ariel yerleşim birimleri kurulmuştur. Filistinli yerleşim yerleri arasındaki bağlantıyı kesmek amacıyla Kuzey Batı Şeria ve Ürdün Vadisi’ndeki yerleşim birimlerini, kıyı düzlüğüne bağlamak amacıyla eş zamanlı iki yol açılacaktır²⁸².

Raja Shehadeh, bu yollardan kaynaklanan maddi hasarları şöyle sıralıyor: Tulkarem ile Çiftlik arasındaki 80 km’lik 57 sayılı yoldan kaynaklanan, 3.500 dönümlük sebze çiftliği, 1.200 dönümlük zeytinlik ve 350 dönümlük narenciye arazide maddi zarar meydana gelmiştir. 15 sulama havuzu, yedi adet ağaç ve bitki fidanlık işletmesinin imhası gerçekleşmiştir²⁸³.

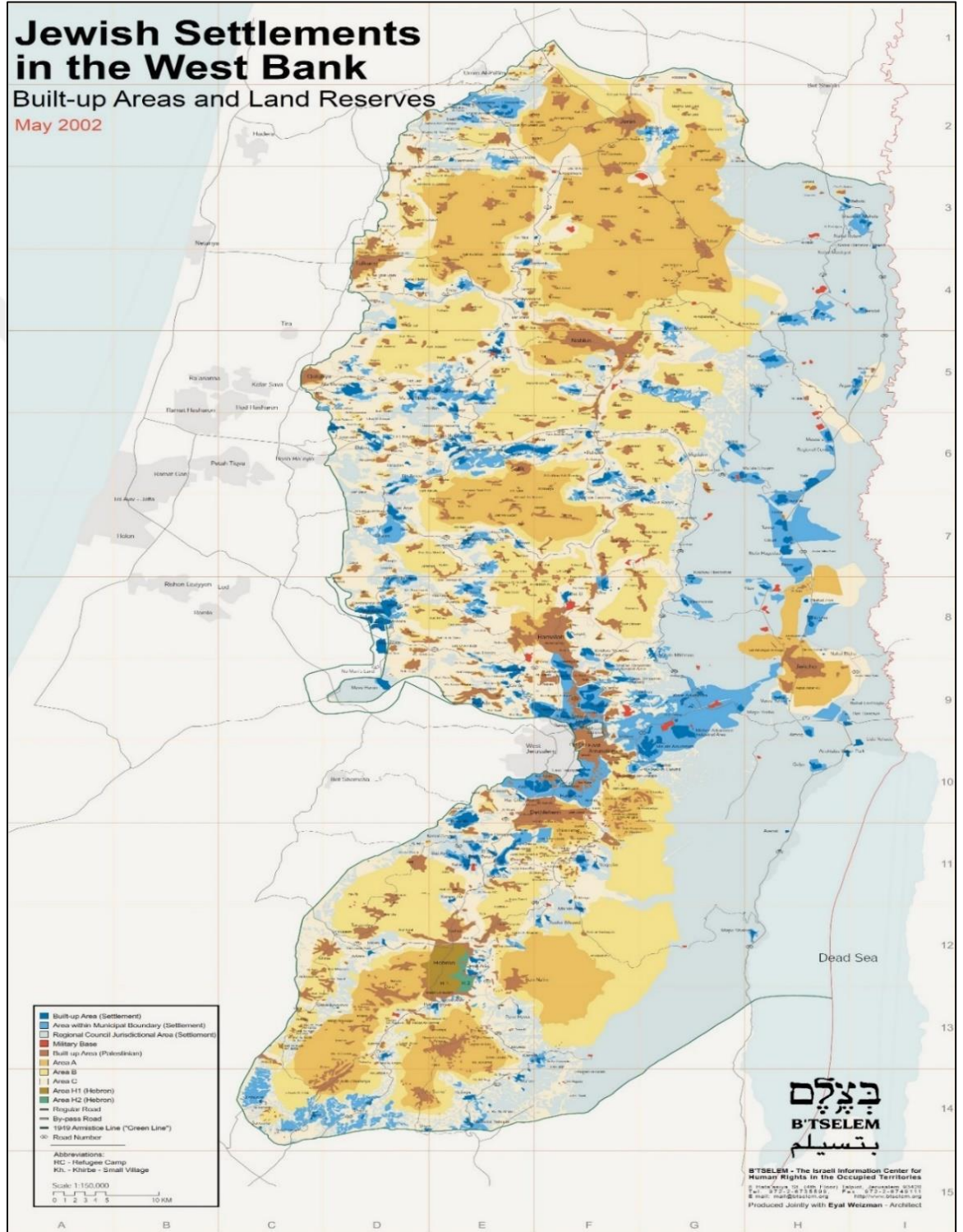
²⁸⁰ Ayid, **a.g.e.**, s. 75-83.

²⁸¹ Mohammed Abu Al Fahm, **Kolonizasyon- Kanser Hücreleri**, Kahire, İbn rushd Yayın evi, 2017, s. 41-47.

²⁸² Ed. Fida Taha, **Ariel Sharon: Servis Günlüğü ve Misillemeler**, Beyrut, Al Jalil yayın evi, 2015, s. 38-44.

²⁸³ Shehadeh, **a.g.e.**, 1985, s.54.

Harita No. 7: Batı Şeria'da Yerleşim Birimleri 2002

Kaynak: B'TSELEM The Israeli Information Center For Human Rights in the Occupied Territories

Pratikte, her iki politikanın da uygulanması yönünde çalışmalar yapılmıştır. Yerleşim birimlerinin sayıca arttırılması yönündeki Sharon Planı ve yerleşim birimlerinin alan açısından genişletilmesi yönündeki Weizmann planı uyarınca; yerleşim birimleri, gelişmekte olan bölge olarak sınıflandırılmıştır. Bununla da Yahudi yerleşimcilere ve işadamlarına öncelik hakkı verilmiştir. Yerleşim birimlerindeki Yahudi işçilere yönelik kolaylıklar, gelir vergisinden muafiyet, düşük faizli krediler, ulaşım giderlerinin karşılanması ve nominal fiyatlarda konut sahibi olmayı kapsıyordu²⁸⁴.

Konut yardımları, yerleşimciliği teşvik etmede en önemli etkenlerden biriydi. 1977 senesinde İsrail İskan Bakanlığı tarafından Ürdün Vadisi'ndeki Yakhit yerleşim biriminde teklif edilen en yüksek konut fiyatı, 270.000 İsrail Lirasıydı (27.000\$). İsrail içinde daire sahibi olamayan bir aile, enflasyon oranlarından dolayı hibe olarak verilen ancak enflasyona bağlı olmayan 100.000 lira kredi kullandırmaya hak kazanıyordu. Buna ek olarak 30.000 liralık başka bir kredi alma hakkı bulunuyordu. Böylece, 270.000 liralık fiyat, 55.000 liraya düşebiliyordu. Böylece aile sadece 115.000 lira ödemesi yeterli olmakta idi. Oysa Tel Aviv'de benzer bir ev satın almanın maliyeti, yarım milyon ile bir milyon lira (100.000\$) arasında değişiyordu²⁸⁵.

Batı Şeria'daki yerleşimcilik faaliyeti Likud Partisi döneminde devam etmiştir. İşçi Partisi döneminde de Yahudi yerleşimcilerin sayısı ikiye katlandı, Siyonistlerin arazi ilhakı yapmalarına izin verilmiştir ve arazinin kamulaştırılmasını kolaylaştırmak için bir komite kurulmuştur²⁸⁶. Likud Hükümeti, 1977 yılının Ağustos'unun başında devlet yönetimini üstlenmesiyle birlikte planlarını uygulamaya başlamıştır ve Sharon başkanlığındaki yerleşimcilik bakanlar kurulu, üç yeni yerleşim biriminin kurulmasını onaylamıştır²⁸⁷. Bunlar: Batı Şeria'nın batısındaki Kalkilya kendine 500 dönümlük yakınlıkta bulunan Salit; Kudüs koridorundaki askerden arındırılmış eski bölgedeki Kafar Rot ve Hebron'un güneyindeki müsadere edilen mera alanlarına 17.000 dönümlük uzaklıkta yer alan Yater Yahudi yerleşim birimleridir.

Sharon, İsraili El Al havacılık şirketinin personelleri için kurulan Mofhorun ve Tabuah

²⁸⁴ Barakat, **a.g.e.**, s. 243-245.

²⁸⁵ Ayid, **a.g.e.**, s. 65-66.

²⁸⁶ İşçi Partisinin 1977-1978 yılları yerleşimcilik projeleri kapsamında.

²⁸⁷ Jerusalem post, August 8, 1977, s.25.

yerleşim birimlerinde olduğu gibi Gush Emunim Hareketi ile işbirliği içinde, mülkiyeti Yasuf köyü sakinlerine ait olan ekili arazi üzerinde küçük yerleşim karakolları kurmaya devam etmiştir. Bu yerleşim birimleri, Kasım 1977 ve Mayıs 1978 tarihleri arasında kurulan on altı yerleşim biriminin de bir kısmını oluşturmaktadır. Bunlardan sonra Ürdün ordusu'na ait eski bir askeri kampın bulunduğu 10 dönümlük arazi üzerinde Givon yerleşim birimi inşa edilmiştir²⁸⁸.

Knesset, araziye yoğun bir şekilde Filistinlilerin elinden alıp “başkasına nakline” izin veren gaip olanların mallarıyla ilgili yasaları kabul etmiştir. Gaip olanlar, Batı Şeria'yı 7 Haziran 1967 tarihinden önce ya da sonra terk eden kişiler olarak tanımlanmış ve kayyuma bu malları istediği gibi kullanma hakkı verilmiştir. 58 sayılı Askeri Emrin hükümleri uyarınca, Ürdün Vadisi'nin %36'sı gaip olanların mülkü olarak kabul edilmiştir²⁸⁹.

Yahudi yerleşimciliği, Filistinli yerleşim yerleri arasındaki coğrafi bağları koparmayı, Filistinli toprak üzerindeki herhangi bir egemenlik ümidinin kaldırmak için Filistinli topluluklar arasındaki coğrafi bağlantıyı, Yahudi yerleşim birimleriyle çevrili küçük yerleşim bölgelerine dağıtmayı ve kendi kaderini tayin hakkını nihai olarak bitirmeyi amaçlamaktadır. Droblés, Nablus'un 16 Yahudi yerleşim birimiyle çevrilmesini zorunlu olarak tavsiye etmiştir. Çalışma, kısa sürede Kedumim ve Shafi Shomron'da tamamlanmış²⁹⁰. Filistin topraklarına el konulmasını engellemek amacıyla açılan davalara rağmen, İsraili askeri yöneticinin cevabı şöyleydi:

1. Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin, işgalci devletin kendi tebasını, işgal altındaki Filistin topraklarına nakletmemesi yönündeki 49. maddesinin geçerli olmaması.

2. İsrail ordusu, Beit Eil askeri bölgesinde sivil bir yerleşim biriminin kurulmasının askeri amacına aykırı olmadığını, aksine hükümetin güvenlik olgusuna uygun olarak bu amaca hizmet ettiğini iddia etmiştir²⁹¹.

İsrail Yüksek Mahkemesi, hükümet mantığını üstlenip Filistinli davacıların açtıkları davaları

²⁸⁸ Bu yerleşim birimini çevreleyen toprakların çoğu, görev süresi boyunca oğlu tarafından yönetilen Bakan Yigal Horowitz'in sahibi olmuşturğu İsrail şirketi Yariv'in elinde bulunuyordu.

²⁸⁹ Kalan parayla ilgili emir, (çevrimiçi), <https://www.qanon.ps.php/?action=v>, 14.3.2018.

²⁹⁰ Jerusalem Post, March 24, 1979, s.12.

²⁹¹ Al Jafari, **a.g.e.**, s. 19-21.

kabul etmemiştir. Mahkeme, 24 sayfalık kararında, İsrail ordusunun bölgenin güvenliği için gerekli belirlemeler hakkındaki şüpheleri reddetmiştir. Bunun karşılığında sivil yerleşim birimlerinin ordu güvenlik sisteminin ayrılmaz bir parçası olduğu yönündeki davayı kabul etmiştir. Ancak 22 Ekim 1979 tarihinde bunlardan farklı bir karar verilmiştir. Yerleşimcilik dairesi temsilcileri, 1979’da Roujeib kasabasından arazi müsaderesi yoluyla Allon Moreh yerleşim biriminin çekirdeğini oluşturacak 300 konut bloğu kurmaya karar vermiştirğinde ve askeri yönetim, 800 dönümlük araziye el koyma kararını köylülere ulaştırmak için komitenin kararını beklemezken, Gush Emunim Hareketi’ne bağlı yerleşimciler, bir yerleşim birimi inşa etmeye başlamışlardır²⁹². Müsadere edilen arazi sahipleri, mahkemeye dava açmış ve müsadere emrini temyiz eden belgeler sunmuşlardır. Bu anlamda Matti Peled zikredilmelidir. Bu şahıs, yerleşimcilikle ilgili güvenlik gerekçelerine meydan okuyan emekli bir generaldir. 1973 savaşının ilk günlerinde Golan yerleşim birimlerinin düşüşünün, yerleşim birimlerinin hiçbir güvenlik işlevi yerine getirmediğinin kanıtı olduğuna dikkat çekmişti.

İsrail Ordusu Genelkurmay Eski Başkanı Haim Bar Lev, Elon Moreh yerleşim biriminin güvenlik değerinin şüpheli olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir: “Batı Şeria’daki yerleşim birimleri, güvenliğe hiçbir katkı sağlamadığı gibi bir güvenlik engeli oluşturuyor. Yerleşimcilere güvenlik boyutlarını lanse ettirme girişimi, yanıltıcı ve çarpıktır. Bu yerleşim birimleri, güvenlik açısından zararlıdır”. Yargıç Vitkin ise “Eğer Savunma Bakanı, yerleşim birimleri kurma ihtiyacı görmüyorsa, ben kimimki onunla tartışmaya gireyim” sözleriyle şaşkınlığını ortaya koymuştur²⁹³. Mahkeme, hükümet dairelerinin, Siyonizmin yerleşimcilikle ilgili görüşlerinden çok büyük ölçüde etkilendiği sonucuna varmıştır. Bunun gibi siyasi ve ideolojik etkenlerin, Elon Moreh yerleşiminin kurulması ile ilgili güvenlik ihtiyaçlarında değil, toprağa el koyma konusunda belirleyici olduğunu ilan etmiştir²⁹⁴.

²⁹² Aronson, **a.g.e.**, s. 128-129.

²⁹³ Ezer Weizmann, **The Battle for Peace**, New York Bantam books, 1981, p. 230.

²⁹⁴ Al Jafari, **a.g.e.**, s. 13-16.

2.4.6. Yerleşimcilik ve Etnik Temizlik

Batı Şeria'daki kolonizasyon, dini hükümleri kullanarak soykırım ve etnik temizliği yapmanın net bir şeklini ortaya koymaktadır. Yerleşim Birimleri Konseyi Başkanı Benzi Lieberman, mektubunda Filistinlilerin devlet olduklarını belirterek onları yok edeceğiz, ama hepsini öldürmeyeceğiz, onların bir millet olma potansiyellerini yok edeceğiz ve Filistin “milliyetçiliğini” yok edeceğiz demiştir²⁹⁵.

İsraili askeri çevrelerde dini tahrik yoluyla Filistinlilerin tamamen yok edilmelerine ve Filistinli sivillerin savaş esnasında öldürülmelerine davet eden bu fikirler, Batı Şeria'daki İsrail Ordusu Orta Bölgesi Komutanlığı tarafından 1973'te yayınlanan bir kitapta geçmektedir. Bu komutanlığın askeri hahamı şu sözleri kaydetmiştir: “Birliklerimiz savaş sırasında Filistinli sivillerle karşılaştıklarında veya sivilleri avlarken, onların tamamı acımasızca öldürülmelidir”²⁹⁶.

2.4.7. Soykırım Terimi Kapsamında Nakba Dönemi

“Nakba” sözcüğü, Arap-Siyonizm savaşının yol açtığı sonuçları ifade eden bir terimdir. 1947 yılı Filistin'in Arap ve Yahudi olarak iki devlete bölünmesi kararından, 1949'de; yani Suriye ile imzalanan Arap-İsrail son ateşkes anlaşmalarına gelinceye değin böyle bilinmiştir. Nakba'nın şu üç anlamı bulunmaktadır: i) Filistin topraklarının çoğunun kaybı, ii) yüzbinlerce Arab'ın yurtlarından çıkarılması ve iii) İsrail'in kurulması. Soykırım çalışmaları uzmanı İngiliz üniversite profesörü (Martin Shaw), Nakba'nın “bir tür soykırım eylemi” olmuşturğu görüşündedir²⁹⁷.

Beyrut Amerikan Üniversitesi'nde öğretim üyesi olan Prof. Dr. Sari Hanefi, Filistin-İsrail çatışmasını, kolonici şiddet bağlamında soykırım terimini kullanarak okumanın, çatışmayı doğru nitelendirmeyeceğine inanır²⁹⁸. Bunun mukabilinde Hanefi, bu çatışmayı “yerin yok edilmesi”

²⁹⁵ Elliot S.Horowitz, **Reckless Rites: Purim and Legacy of Jewish Violence, Jews, Christians, and Muslims From The Ancient to The Modern World**, (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2006), P.1, Quoting By: Jeffrey Goldberg, “Among the setmştirers: will they Destroy Israel?” New Yorker, 31.05.2004.

²⁹⁶ Shahak İsrail, **Jewish History, Jewish Religion, The Weight of Three Thousand Years**, 2002, (electronic copy), chap.5, (çevrimiçi), https://ifamericaknew.org/cur_sit/shahak.html, 27\5\2019.

²⁹⁷ Martin Shaw, “**Palestine in International Historical Perspective on Genocide**”, Holy Land Studies, Vol.9, No.1 (May 2010).

²⁹⁸ Sari Hanafi, “**Spacio-Cide**” Colonial Politics, Invisibility and Rezoning in Palestinian Territory, “Contemporary Arab Affairs, Vol.2, No.1 (2009), P.111.

(Spacio-cide) bağlamında değerlendirmeyi uygun görür. Nitekim kolonyal yerleşimcilik projesi, bir yerin yok edilmesi projesidir. Bu projede, halkı zorla göç ettirmek için Filistinli halkın anavatanı olan arazi hedef seçilmiştir. Buna göre Nakba, bir halkı soykırımdan geçirmenin dışında, arazinin elden çıkıp üzerinde yaşayan halkın sürgüne gönderilmesidir²⁹⁹.

Yerinin yok edilmesinin kaçınılmaz sonucu, Filistinlilerin yerlerinden edilmesi ve yerlerine Siyonistlerin yerleştirilmesidir. Buna göre bu durum, “soykırım” kapsamına da girer. Soykırımın sömürgeci kolonizasyondan uzak olmadığını belirten soykırım çalışmaları uzmanına (Patrick Wolf’a) göre, “yeryüzü, hayatın kendisidir ve yeryüzündeki çatışma, hayatta kalma mücadelesidir”³⁰⁰.

“Soykırım” terimi, 1947 yılında Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Bu Suçu İşleyenlerin Cezalandırılması Hakkında BM Sözleşmesi tarafından formüle edilmiştir. Bu anlamda Nakba olayları sırasında Filistin halkına karşı işlenen maddi ve manevi şiddet eylemlerinin soykırım terimini karşıladığı görülmektedir. Nitekim Filistinliler, bir halk olarak milli kimliklerinin tamamen yok edilmesine maruz kalmışlardır. Filistinli toplumun siyasi, ekonomik ve sosyal bileşenleriyle bütün temelleri yok edilmiştir; toprakları ellerinden alınmış ve yüzlerce Filistinli köy yok edilmiştir ve haritadan silinmiştir. Yüzlerce sivil toplu katliamlara maruz kalmıştır. Göçe zorlanan Filistinlilerin evlerine dönüş hakları ellerinden alınmıştır. Doğal kaynaklara zorla el konulmuştur. Bu eylemler, soykırım, etnik temizlik (ethnic cleansing), sınırdışı edip nüfustan arındırma (population expulsion), göçe zorlama (transfer) veya yerin yok edilmesi kavramları kapsamında yer alır. Soykırım eylemleri, şu iki temel üzerinde yoğunlaşır³⁰¹:

1. Yerli, asıl sakinlerin evlerini tahrip edip göçe zorlanması.
2. Hayatta kalanları korkutup göçe zorlamak için sivillere karşı toplu katliamların işlenmesi.

Bugün Filistin topraklarında yaklaşık 70 yıldır devam eden işgal rejiminin meşruiyetinin araştırılmasına duyulan ihtiyacın çok önemli olduğu aşikardır. İşgalden söz ederken, İsrail

²⁹⁹ Shaw, **a.g.e.**, s.108-109.

³⁰⁰ Patrick Wolfe, “**Setmişirler Colonialism and The Elimination of Native**”, Journal of Genocide Research, Vol. 8, No. 4 2006, P. 387.

³⁰¹ Türk vizyonu, **Filistin Meselesi**, Vol. 7, No. 3, 2017. S. 80-82.

Devleti'nin normatif sistemini yöneten üç ilkedden bahsetmek önem arz eder. Bu ilkelere saygı duyulmaması, işgali ve rejimini uluslararası hukuka aykırı hale getirmektedir. Bu durum, işgalin müzakeresiz ve derhal bitirilmesini ve zarara uğrayan herkese maddi ve manevi tazminatların ödenmesini zorunlu kılar. Ayrıca BM'ye üye ülkelerin, meşru olmayan işgali sona erdirmeye yönelik bireysel ve toplumsal katkıda bulunma görevini de kaçınılmaz kılar. Bu ilkeler şunlardır³⁰²:

1. İşgal altındaki topraklar üzerindeki egemenlik hakkı, işgalci devletin hakkı olamaz. Bu hak, kendi kaderini tayin hakkıdır ve bu anlamda egemenlik, Filistin halkına verilmiştir.
2. İsrail Devleti'nin görevi, işgal altında tuttuğu toprakların sakinlerinin genel sivil yaşamını idare etmek ve onların ihtiyaçlarını karşılamaktır.
3. İşgal, geçici yani arizi bir durumdur; daimi ya da süresi belirlenmemiş bir düzen olamaz.

Birinci ve ikinci ilkeler, üçüncü ilkenin kaçınılmazlığına götürür. Böylece bu ilkelerin herhangi birinin silinmesi, Filistin'de olduğu gibi işgali yasadışı hale getirir. Aynı zamanda uluslararası insancıl hukuk, uluslararası insan hakları hukuku ve uluslararası ceza hukuku gibi uluslararası hukukun çeşitli dallarında açık ihlallere yol açar³⁰³.

Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkı, İsrail işgalinin kesin olarak ortadan kalkması, işgalin yasadışı eylemleri sonucunda oluşan zararlar için tazminat haklarına hanel getirmeksizin yurtlarından zorla çıkartılan mültecilerin geri dönmesi, yurtlarına ve evlerine geri dönme garantisinin verilmesi, kaderini tayin hakkının Filistinlilere eksiksiz bir şekilde verilmesi, arazi ve halk üzerindeki tam ve etkin egemenliğinin garanti altına alınması demektir³⁰⁴.

İşgal altındaki topraklarda emrivaki politika ile coğrafi ve demografik değişimler, Filistin halkının kendi kaderini belirlemesinin önündeki en büyük engeli oluşturmaktadır. Bu işgal politikasının en önemli özelliği, Yahudi yerleşim birimlerinin kurulması ve uluslararası hukuka aykırı olarak Siyonistlerin işgal altındaki topraklara yeniden yerleştirilmesidir. Bu husus, 1949'daki

³⁰² Ed. Thiab Makhadme; Musa Al Dweik, **Yahudi Yerleşimi ve Filistin Halkının Geleceği Etkisi**, Amman, Orta Doğu Çalışmalar Merkezi, 2006, s. 208-209.

³⁰³ BMGC, A/RES/48/59 Kararı, (çevrimiçi), http://www.un.org/arabic/documents/GARes/48/A_RES_48_059.pdf.

³⁰⁴ Saad Allah İsmail, **Modern uluslararası Kamu Hukukuunda Halkların Özgür İradesi**, Uluslal kitap enstitüsü, 1986, S. 132-136.

Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 49. maddesinin 6. paragrafına aykırı düşmektedir³⁰⁵.

Filistin meselesi, Filistin işgali üzerinden 70 yıl geçmesine rağmen, uluslararası adaletin karşısında duran en büyük sorun olmaya devam eder. İşgal altındaki Filistin topraklarındaki durum göz önüne alındığında, her gün duyduğumuz barış sözcüğü anlamsız hale gelmiştir. Uluslararası hukuk, Filistinlilerin haklarını korumada ve uluslararası hukuku ihlâl eden İsrail Devleti'ni cezalandırmada eksik ve hatta başarısız olmaya devam eder.

İsrail işgalinin bir sonucu olarak Filistin'deki çatışma, yasal bir çerçevede dahilinde siyasi bir çatışmadır. Yasal çatışma, 29 Kasım 1947'de 181 sayılı taksim kararıyla başlamıştır. Bu karar ve sonrasında meydana gelen olaylar, bu çatışmada önemli ve açık bir rol oynamıştır. Yani İsrail Devleti, 15 Mayıs 1948 tarihinde ilan edilmesinden bu yana, 69 yıldır uluslararası hukuk ilkelerini ihlâl etmeye devam etmektedir. BMGK, Genel Kurul, İnsan Hakları Konseyi, uluslararası kuruluşlar, İnsan Hakları Sözleşmesi ve UAD'nın uygulanmasını izleyen organlar, uluslararası hukukun İsrail tarafından ihlâl edildiğine oybirliğiyle karar vermişlerdir³⁰⁶.

İsrailli işgal makamları, Filistin'de Güney Afrika'dakine benzer bir etnik ayrımcılık sistemi kurmuşlardır. Nitekim Güney Afrika'da, ırkçı ayrımcılığın uygulanması³⁰⁷, uluslararası yasaklı silahların kullanımı, siyasi baskı, komşu ülkelere karşı askeri saldırıları gibi eylemlerle uluslararası hukuku ihlâl etmişti. Bunun sonucunda BMGK, Güney Afrika'ya silah satın alma yasağı getirmiş ve ticari, kültürel, eğitim ve spor organizasyonlarından izole edilmişti. Ülkeye hem BM Genel Kurulu ve büyük devletler tarafından yaptırımlar uygulandı. Sonunda Güney Afrika apartheid sisteminden vazgeçti ve uluslararası baskılara boyun eğerek uluslararası hukuku ihlâl etmeyi durdurdu. Oysa İsrail, eylemleriyle Güney Afrika'daki apartheid devletinin eylemlerine benzemesine ve hatta Filistin halkı üzerindeki 70 yıldır devam eden işgalinde uluslararası hukuk ilkelerini daha çok ihlâl etmesine

³⁰⁵ Bahith çalışmalar merkezi, **İşgal-Kolonizasyon-Apartheid: İsrail Uygulamalarının İşgal Altındaki Filistin Topraklarında Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Değerlendirilmesi**, 1. Bölüm, 2010, s. 94-96.

³⁰⁶ John De Gard, **Uluslararası Hukuk: İsrail ve Filistin, İsrail ve Uluslararası Hukuk**, Ed. Abdel Rahman Mohamed Ali, Beyrut, Al-Zaytouna araştırma ve danışma merkezi, 2011, s.25.

³⁰⁷ Deniz Baran, **İsrail'de apartheid rejiminin tescili ve uluslararası hukuk**, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/i%CC%87srail-de-apartheid-rejiminin-tescili-ve-uluslararasi-hukuk/1214411>

rağmen, uluslararası yaptırımlara tabi tutulmamıştır³⁰⁸. BMGK ve Genel Kurul tarafından İsrail aleyhinde verilen onlarca karar uygulama zemini bulamamıştır!

Etnik temizlik, en tehlikeli uluslararası suçlardan biridir. Çünkü insanlığa karşı bir suç sayılır ve soykırım suçu olma derecesine ulaşabilir. İsrail, 1947'den beri Filistinlilere karşı etnik temizlik operasyonları yürütmüştür. İsraili tarihçi Ilan Pappé'nin işaret ettiği gibi, tarihi kayıtlar incelendiğinde, İsrail'in şiddet ve terörü kullanarak, yaklaşık 750 bin Filistinliyi etnik temizlik cinayetleriyle vahşice öldürdüğü şüphe götürmez bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır³⁰⁹.

İsrail, etnik temizlik cinayetlerini tamamlamak için 194 sayılı BM Genel Kurul kararını göz ardı etmeye devam eder. Karar, mültecilerin evlerine dönmelerine izin verilmesinin ve maruz kaldıkları zararlara karşı tazminat ödenmesinin gerekliliğini öngörür. İsrail'in kuruluşundan bu yana sistemli bir şekilde işlediği insanlık suçlarına ve BM'in mülteci sorununu çözme kararlarına uymayı reddetmesine rağmen, 1949 yılında, Sözleşme gereği yükümlülüklerini yerine getirmek isteyen barışsever bir ülke olarak BM'ye katılmasına izin verilmiştir³¹⁰.

İsrail, 1967'de komşu ülkelere saldırarak uluslararası hukuk ihlallerine devam etmiştir. Ürdün egemenliği altındaki Batı Şeria'yı, Suriye'den Golan'ı ve Mısır egemenliği altındaki Gazze Şeridi'ni işgal etmiştir. İsrail kuvvetlerinin işgal ettiği topraklardan çekilmesi gereğinin altını çizen 1967 tarihli 242 sayılı BMGK kararına rağmen İsrail, kararı reddetmiştir; Kudüs ve Golan'ın İsrail tarafından ilhak ettiğini ilan etmiştir³¹¹.

İsrail Devleti, 1949 tarihli Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin işgal altındaki Filistin topraklarına uygulanabilirliği ile ilgili aynı bahaneleri gündeme getirmektedir. Uluslararası toplum, söz konusu sözleşmelere uyması için İsrail Devleti'ni zorlama konusunda görüş birliği halindedir. Diğer yandan İsrail, uluslararası hukuk hükümlerinin uygulanmasını öngören UAD'nın 2004 yılı

³⁰⁸ Mustafa Deveci, 'Güney Afrika'daki eski apartheid rejiminin uygulamaları bugün Filistin'de yaşıyor', <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/guney-afrikadaki-eski-apartheid-rejiminin-uygulamaları-bugun-filistinde-yasaniyor/1481476>

³⁰⁹ Ilan Pappé, **The Ethnic Cleaning of Palestine**, UK: One world publications, 2007, s. 90-138.

³¹⁰ Birleşmiş Milletlerin 194 sayılı kararı ve İsrail'in BM'ye katılımı.

³¹¹ John McHugh, "Resolution 242: A Legal Reappraisal", International and Comparative Law Quarterly Journal, vol. 51, issue 4, 2002, p. 851.

Danışma Görüşü'ne uymayı reddetmektedir. İşgalci İsrail'in uluslararası hukuk kurallarını çiğnemesi düşünüldüğünde, yerleşim birimlerini inşa etmeye devam ettiğini ve işgal altındaki topraklarda yaşamak üzere Siyonistleri buralara yerleştirdiğini görürüz. İsrail'in, Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 49. maddesinin 6. fıkrasına aykırı olarak yerleşim birimlerinin inşasını durdurmayı reddetmesi, Filistin halkının kendi kaderini belirleme tayin engellemekte ve kararlaştırılan iki devletli çözümü imkansız hale sokmaktadır. İsrail Devleti aynı zamanda, Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 33. maddesi uyarınca toplu cezalandırma ve aynı zamanda 53. madde uyarınca evlerin ve mülklerin tahrip edilmesi yoluyla hükümlerin birçoğunu da ihlâl etmektedir³¹².

İnsan hakları sözleşmelerini ihlâl etmesi kapsamında ise İsrail Devleti, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'ni, Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'ni, İşkence Karşıtı Sözleşme'yi, Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'yi imzalamıştır. İsrail Devleti, söz konusu sözleşmelerin işgal altındaki Filistin topraklarında geçerli olamayacağını iddia eder. Bu sözleşmelerin izleme organları ve UAD, İsrail'in söz konusu anlaşmaların hükümlerine uymamasına karşı tepkilerini ortaya koyar³¹³.

Ayrımcılığın, işkencenin ve yaşam hakkı ihlalinin önlenmesine ilişkin sözleşme hükümlerinin ihlali ve bütün uluslararası insan hakları sözleşmelerinde ayrımcılığın kınanmasına rağmen, İsrail'in işgal gücü, Filistinlilere karşı sistematik olarak ayrımcılık yapmaya devam eder. Hareket özgürlüğü açısından bakıldığında İsrail tarafından kurulan kontrol noktaları ile Güney Afrika'daki apartheid sistemindeki kontrol noktaları arasındaki büyük benzerlikler gözlemlenebilir. Güney Afrika'daki ayrımcılığın ötesine tehlikeli bir şekilde geçen İsrail, Filistinlilerin ve Batı Şeria'daki Yahudi yerleşimcilerin geçişi için ayrı yollar belirlemiştir. Ayrıca müsadere edilen Filistin topraklarındaki geçişler için ayrı yollar belirlemiştir. Böylece Filistin'i ziyaret eden Güney Afrikalıların siyah-beyaz diye ayrılmaları, İsrail işgali altındaki Filistin topraklarındaki durumun, Güney Afrika'daki eski apartheid döneminden daha kötü olduğunu açıklamaktadır³¹⁴.

³¹² 1949 Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, (çevrimiçi), <http://www.icrc.org/ar/doc/resources/documents/misc/5nsla8.htm>, 2.1.2019.

³¹³ Human Rights Watch, **İsrail 50 Yıllık İşgal İhlalidir**, 4.7.2017, (çevrimiçi), <http://www.hrw.org/ar/news/2017/06/04/304546>, 13.9.2018.

³¹⁴ Al Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, **Bugünkü Filistin Bülteni**, S. 294, 28.2.2006, s. 37.

2.5. Bypass Yollar: Irksal Ayrımcılık Politikası Kapsamında Kontrol ve Ele Geçirme Sistemi

İsrailli etnik ayrımcılık ve apartheid sisteminin özellikleri, işgalci İsrail Devleti'nin, işgal altındaki Batı Şeria'da inşa ettiği yerleşim birimleri arasındaki yol ağları göz önünde bulundurulduğunda net olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim İsrail Devleti, yollar inşa ederek bu yolların kullanım hakkını yalnızca Yahudilere tanımış ve topraklarına el konulan Filistinlilerin bu yolları yaya olarak kullanmalarını dahi engellemiştir³¹⁵. İsrail, bunu tüm insani değerleri ve hakları açık ihlâl ederek yapmıştır. İsrail Devleti, insanlık tarihinde emsali görülmemiş uygulamalarıyla kendisine denk sayılan Güney Afrika'daki ayrımcı ırkçı apartheid devletin daha önüne geçtiği su götürmez bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır. İsrailli politikanın, işgal altındaki Batı Şeria'daki Yahudi yerleşim birimlerini kurmak suretiyle arazi üzerinde somut olayları dayatmaya iten en belirgin göstergesi ve bu sömürü projesinin tamamlayıcısı olarak, işgal otoriteleri tarafından 1993 yılında imzalanan Oslo Anlaşması'ndan bu yana yerleşim birimlerini birbirine bağlamak üzere entegre bir yol ağı kurup bu yolları, 1948'de işgal edilen topraklar içindeki sömürge merkezlerine bağlamaktır³¹⁶. İşte bu yollar, bypass yollar olarak adlandırılmıştır. İlk bypass yolları projesi, 1270 km uzunluğunda, 1995 ve 1997 yılları arasında başlatılmış ve bunun için işgal altındaki Batı Şeria'nın % 1.6 oranında arazisine el konulmuştur³¹⁷.

Yerleşimcilik yolları, Batı Şeria'da varlığını sürdürecektir Filistinli bir devletin kurulmasını engelleyecek şekilde bölme ve parçalamadaki işlevini yerine getirmiştir. Bu yollar, İsrail'in iddia ettiği gibi Yahudi yerleşimcilerin sırf güvenlik gereksinimleri sebebiyle inşa edilmemiştir. Bu bypass yol ağları, Arap yerleşim bölgelerinden geçişi engelleyen demografik ve mühendislik sistemini oluşturmuştur. Hatta bu yollar, Filistinlilerin kentsel genişlemesini imkansız kılacak bir şekilde kuşak gibi inşa edilmiştir. Bu bağlamda, 1979'da İsrail ordusu üst düzey komutanı Meir Hartzion şöyle demektedir: Arapları sürgün etmek ya da öldürmek için kamyonlara koymamız gerektiğini söylemiyorum; ancak bir durum yaratmalıyız ki, onların burada yaşama imkanları kalmasın. İşte o

³¹⁵ Ayid, **a.g.e.**, s. 90.

³¹⁶ Filistin topraklarında Paypass yollar, (çevrimiçi), http://www.info.wafa.ps/ar_page.aspx?id=2791, 16.8.2018.

³¹⁷ Daoud Hamouda, **Batı Şeria Ekonomisinin Siyonist Vizyonu**, Ramallah, 2009, s.1-5.

zaman herhangi bir ülkeye çekip giderler³¹⁸.

Lev Greenberg'in bypass yollarının genel anlamını temellendirmek istemiştirği, "Hayali Barış" adlı kitabında belirttiği gibi bu yollar, 2002 yılında inşa edilen yerleşimci ayırım duvarının inşasında merkezi ve kararlı bir adımı oluşturmuştur.³¹⁹ Bypass yolları projesi, İsrail'in yerleşimci ayırım duvarının inşası için ortaya konan stratejik planının temelini oluşturmuştur. Bu plan, yerleşim birimlerini yeşil hattın içindeki sömürge merkezine bağlamak, egemenliği olan bir Filistin devletinin kurulmasını baltalamak ve Yahudi olmayan coğrafyaların aralarındaki bağlantıyı ve iletişimi engellemek maddelerinden oluşmaktadır³²⁰. Bununla eş zamanlı olarak binlerce Yahudi yerleşim birimi inşa edilmiştir ve ruhsatsız oldukları bahanesiyle Araplara ait binlerce konut yıkılmıştır³²¹. Bu bağlamda İsrail hükümeti, Yahudilere milyonlarca dolar uzun vadeli konut kredileri verirken Filistinlilere, ruhsatsız bina yapmanın bedeli olarak, milyonlarca dolar para cezası kesmiştir. Böylece Filistinliler, Kudüs'ün kentsel alanının %13'ünden daha azını elinde tutabilmişlerdi. Bu durum, Filistinlileri zorla şehir surlarının dışına göç etmeye zorlamıştır³²².

2.5.1. Kudüs Yasası ve İsrail Irkçılığının Özü

"İşgalci Devletin Başkenti Birleşik Kudüs" sloganı altına Doğu Kudüs'ün ilhakının kesinleşmesi için Knesset, 30 Temmuz 1980 tarihinde Kudüs Yasasını onaylamıştır³²³. Levi Eshkol liderliğindeki İşçi Partisi 1967'de, bir medya yaygarası olmadan, İsrail hukukunun ve yargısının dayatılmasıyla Kudüs'ün doğusu ve Batı Şeria'da İsrail'in egemenliğini empoze etmeye çalışmıştır. Likud Partisinin iktidara gelmesiyle, ilhak kararı, 1980'de İsrail Parlamentosu Knesset'te açık oylamayla kabul edilmiştir.

³¹⁸ Noor Al Din Masalha, **Daha Çok Arazi ve Daha Az Arap, Uygulamada İsraili Transfer Politikası 1949-1996**, Beyrut, Filistin Çalışmaları Enstitüsü, 1997, s. 83

³¹⁹ Lev Greenberg, **Salam, Sloganları Tatlı Hayali Bir Barış: Sınır, Siyaset ve Şiddet**, Ramallah, İsrail Çalışmaları Filistin Merkezi, Madar, 2007.

³²⁰ Rasim Khamaisi, "İsrail'in Arazi Üzerindeki Hakimiyetinin Hizmetinde bir Yol Ağı", İsraili Meseleler, No. 4, 2001, s. 77.

³²¹ Kudüs'teki Filistinlilerin Haklarını Savunmak için Sivil Koalisyon, **Kudüs'teki Evlerin Yıkımı: 1967**, Kudüs, 2007.

³²² Rasim Khamaisi, **Konut Çatışması, Kudüs'teki Konut Sektörü**, Kudüs, Uluslararası İşbirliği Merkezi, 2005, s. 47-51.

³²³ Susan Rolef, **Basic Law Jerusalem the Capital of Israel (5740-1980)**, (çevrimiçi), <http://www.knesset.gov.il/laws/special/eng/BasicLawJerusalem.pdf>, 22.7.2018.

Yerleşimcilik projelerini destekleme konusunda kendi çıkarını düşünen askeri rejim bağlamında, toprak mülkiyeti ispatının yükümlülüğü, bunu iddia eden askeri yöneticiye değil, toprak sahibi olan Filistinliye aittir. Bu yüzden Filistinlilerin bu davaları istisnasız olarak kaybedecek olmaları şaşırtıcı değildir. “Devlet Arazileri” hukukunun uygulanmasıyla, Filistinli toprak sahibi, yargılama sırasında ekmiş olduğu arazisini kaybeder hale gelmiştir. Filistinlilerin arazisi, kesin sonuç alınacağından zaman kaybetmeyi gerektirmezmiş gibi dava devam ederken, yeni bir Yahudi yerleşim birimine dönüştürülmektedir³²⁴.

Drobleş, büyük yerleşimciliğin boyutunu şöyle ifade eder: “Yahudi hareketinin tarihinde tanıdığı, en büyük yerleşimcilik hamlesidir”. Yerleşim birimlerindeki altyapı iyileştirmeleri, yapılması planlanan seçimlerden aylar önce yapmıştır. Ayrıca Kudüs koridoru bölgesinde altı yerleşim birimi kapsamında inşa edilen Almog yerleşim birimi gibi yeni yerleşim birimleri kurulmuştur. Likud Partisi, Ürdün seçeneğine giden yolu kesmek için bu yerleşim birimlerini inşa etmek istemiştir. İsrail hükümeti, 1981 yılında yerleşimcilik projelerini tamamlamak üzere 20 milyar şikel tahsis etmiştir³²⁵. Hükümet, projeyi sürmüştürmek için zorunlu nakit paraya muhtaç olduğunu anladığında; yerleşimciliğin sürdürülmesini teşvik etmek amacıyla Sharon, özel sermayeyi kullanmaya çalışmıştır.

1981’de Filistinliler ile Batı Şeria’da yaşayan bu Yahudi yerleşimciler arasında açık bir ayrım ve ayrımcılık bulunuyordu. Arapların kullandığı arabaların mavi plakalarından ayrı olarak yerleşimciler, sarı plaka kullanıyordu. Yerleşimciler ayrıca, kimlik kartları aracılığıyla başkalarından ayırt edilmekteydi. Onlar, toprakları dışında yaşadıkları halde yahudi rejim içindeki diğer Yahudilere tanınan tüm ayrıcalıklardan yararlanıyorlardı. Sağ parti ve yandaşları, Batı Şeria’yı korumaya ve oradaki yerleşimciliği sürmüştürmeye başkalarından daha karardı. Yosef Rum, bu gerçeği “Yahudi yerleşim birimleri, FKÖ’nün devlet kurmaması için mücadele veren İsrail’in elinde kesici bir silah ve aynı zamanda hükümetin dürüstlüğünün mihenk taşıdır” sözüyle ortaya koymuştu³²⁶.

³²⁴ Ayid, **a.g.e.**, s. 100-106.

³²⁵ Shikel: İsrail işgal makamları tarafından dayatılan ve 22/02/1980 tarihinde liranın yerini alan (1 NIS =10 lira).

³²⁶ Haaretz gazetesi, 02/09/1977, s.25.

Batı Şeria’da Yahudi yerleşim birimlerinin inşaatı, yılda ortalama 12-15 yerleşim birimi şeklinde devam etmiştir. 300 milyon dolarlık bütçenin büyük kısmı yerleşim birimlerinin genişletilmesi için ayrılmıştır. Önceki döneme kıyasla İsrail seçimlerini izleyen dönemde, Filistin topraklarının müsadereinde bir artış olduğu gözlemlenmiştir. Haziran ile Aralık ayları arasında, 10 yeni yerleşim biriminin inşası için 4.000 dönümlük araziye el konulmuştur. Aralık ayında, Trans Samaria yolunun yakınında 7000 dönümlük arazinin müsadere edildiği açıklanmıştır. İsraili Aal-Hamshmar gazetesi, “Bu arazilerin, yüzlerce Filistinli ailenin tek gelir kaynağı” olduğunu kabul eder³²⁷.

Yerleşimcilik, yeşil hattaki İsrail şehirlerini, yerleşim birimlerine bağlayacak yeni bir yol altyapısının oluşturulmasıyla paralel olarak ilerlemiştir. Bununla Filistin merkezlerini kuşatma ve izole etme amaçlanmıştır. Yahudi yerleşim merkezleri, yerleşimcileri çeken şehirler haline gelmiştir. Ariel yerleşim birimi de, ana hizmetler merkezi olmuştur. Kudüs’e ekli genişletilmiş bölgede yoğun bir yerleşim üssünün kurulmasının amaçlandığı, Kudüs’ün eteklerinde yedi büyük Yahudi banliyösünün kurulması sağlanmıştır. Bu proje kapsamında 1982’de 110.000 kişilik nüfusa ulaşan Filistinlilerin kentsel genişlemesini önlemek amacıyla işgal altındaki kentin özelliklerini değiştiren birbirine bitişik Yahudi yerleşim binalarının kurulması için 15.000 dönümlük Kudüs topraklarına el konulmuştur. Kente yerleşen 430.000 yerleşimci, işgal altındaki Batı Şeria’daki toplam yerleşimcilerin %75’lik nüfus oranına ulaşmıştır³²⁸.

1982’de ekonomik krizler, devlet finansmanına bağlı olan yerleşimciliği etkilemeye başlamıştır. Özel sermayeye yöneliş olmuştur. Ezra Zohar, bu projenin ilham kaynağı sayılır. Nitekim bu şahıs, 1948’de İsrail’in kurulmasından önce yaptığı gibi bireysel inisiyatif temelinde çözüm aramaya davet etmiştir³²⁹, 1977’de Sharon ve Weizmann’ın ekonomik çıkarları ve özel sermayeyi çekmek için savundukları fikirlerin pratik bir uygulamasıydı. Kalkilya’nın güneydoğusunda yer alan Elkana yerleşim birimi yakınındaki 650 dönümlük inşa edilen “Shaari Tikva yerleşim birimi”, proje kapsamında ilk yerleşim birimiydi ve Tel Aviv’e uzaklığı 20 dakikadan azdır³³⁰.

³²⁷ Aal Hamshmar Gazetesi, 28/12/1981, s.13.

³²⁸ Aronson, **a.g.e.**, s. 282.

³²⁹ **A.e.**, s. 283.

³³⁰ Eight Days, **a.g.e.**, December 2, 1981, s.17.

1982 yılı Lübnan işgalinden sonra İsrail, Likud ve İşçi koalisyon hükümetinin başından Eylül 1985 tarihine kadarki 16 aylık bir sürede beş yerleşim biriminin inşasına başlamıştır. Yerleşimcilik planı için öngörüler, 2013'te Yahudi yerleşimcilerin sayısı, 1.300.000 yerleşimciye ulaşması ve yaşadıkları yerleşim birimlerinin sayısının 165 adet olması şeklindeydi. Oysa bugün yerleşim birimlerinin sayısı 149'a ve küçük yerleşim biriminin sayısı 159'a ulaşmakla birlikte Batı Şeria'daki Yahudi yerleşimcilerin sayısı 766.000'e ulaşmıştır. Bu nüfus, Kudüs'te 344.000 olup Kudüs'ün dışında 422.000 kişi olarak dağılmıştır³³¹.

Yerleşimciliğin amacı, Filistinlileri toplu olarak sınır dışı etmek ve Batı Şeria'dan sürmektir. Bu tartışma, Filistinlilerin buralardan nasıl nakledileceği sorusuna çevrilmiştir. 20 Temmuz 1984 tarihinde Aal-Hamshmar gazetesinde yayınlanan bir kamuoyu yoklamasında, ankete katılanların %60'ı, işgal altındaki topraklarda yaşayan Filistinlilerin sorununun çözümü için sunulan diğer çözümlerden daha çok Filistinlileri sınır dışı etme veya etnik ayrımcılık şekillerinden olan apartheid uygulamasını tercih etmişlerdir. Bu sömürgeci bakış açısı, İsrail'i kurma fikri ile eşzamanlı ortaya çıkmıştır. "Filistin Keşif Fonu", Filistin'in coğrafyasını, arkeolojisini ve jeolojisini araştırmak üzere 1865 yılında kurulmuştur. Çok detaylı bir şekilde hazırlanmış 26 harita üzerinde Filistin'in coğrafi bir araştırması yapılmıştır ve haritadaki yerler, 46 ayrı kategoriye ayrılmıştır: Şehir, köy, kale, tepe, deniz, nehir vs. Filistin köylerinin tarihi anlamı üzerine yapılan gözlemlerin yanı sıra bitki, hayvan, kuş, su, arkeoloji, jeoloji ve topoğrafya da dahil olmak üzere içinde birçok bilgiyi barındıran 10 ciltlik kitap yayınlanmıştır. Proje, 1871-1875 yıllarında başlamış olup ciltli kitap ve haritaların 1888'de yayınlanmasıyla sona ermiştir³³².

Filistin karışık bir sömürgeciliğe maruz kalmıştır. Geleneksel İngiliz sömürgeciliği, Yahudi uzaklaştırıcı yerleşimcilik ile aynı döneme rastlamıştır. Bu durum, uluslararası toplumun desteği ve BM'nin göz yumması sonucu gerçekleşmiştir. Bu sömürgecilik, nüfus oranının toplam nüfusun 1947'de %31.5'ini geçemeyen "İsrail Devleti'nin" azınlık olmasına rağmen, İngiliz sömürgeciliğini izlediği döneme dek sürmüştür. Aynı zamanda, İngiliz ve Yahudi sömürgeciler, 1948'de toplam

³³¹ Ayid, **a.g.e.**, s. 105.

³³² Keith Whitehall, Eski İsrail'in Yapımı, **Filistin Tarihini Susturmak**, Ter. Sahar Al-Heneidi, Kuveyt, Alem El Marife, 1999, s.20.

nüfusun %68.5’lik oranla çoğunluğu oluşturan Filistinli nüfusun haklarından mahrum bırakılmasına neden olmuştur³³³. Filistin ve halkının aşamalı olarak İngiliz sömürgeciliğinden, İngiliz Yahudi karma sömürgeciliğine ve daha sonra sırf Yahudi sömürgeciliğine geçilmiştir. Filistin’deki Yahudi sömürgeciliği biçimleriyle farklılık arz etmekteydi. Bu sömürgeciliğin en tehlikeli tezahürü, bir halkı başka bir halk, bir tarihi başka bir tarih ve bir kültürü başka bir kültür ile değiştirmeyi amaçlayan bir şekilde toprağı ele geçirmeye çalışan düşünce ve ideolojidir.

1973’te BM Genel Kurulu, “Güney Afrika’daki ırkçı kolonyalizm ile İsrail Siyonizmi ve emperyalizmi arasındaki kutsal ittifakı kınadığı bir anda İsrail, kolonyalist olarak tanımlanmayı reddeder”. 1975 yılındaki bir kararında Genel Kurul, Siyonizmi bir ırkçılık biçimi olarak kabul etmiştir. Siyonizm ile kolonyalizm arasındaki bu karşılaştırma, Genel Kurul’un 1990 yılında kararı iptal etmesinden sonra da devam etmiştir³³⁴. Moshe Dayan, kolonyalist devletin doğası hakkında şöyle demektedir: “Filistinlilere, elimizde size verebilecek hiçbir şeyimizin olmadığını söylemeliyiz. Buradan gitmek isteyen gidebilecek ve biz, ne olacağını görmek için öylece bekleyeceğiz”³³⁵. Bu gibi efsanelerin uydurma olduğu, İsrailli Profesör Sholomo Sand’ın “Yahudi halkının icadı” adlı eserinde vurgulanmaktadır. Yazar eserinde “Bütün halkların ortadan kaybolduğu ve hatta halkların modern anlamda halk olma seviyesine ulaşmadıkları ve sadece insan gruplarından ibaret oldukları binlerce yıllık zaman içerisinde Yahudi halkı devamlı bir şekilde yaşamış mıydı? sorusunu sormaktadır³³⁶.

Filistin halkı, kendi kaderini tayin hakkından mahrum edilmiştir. 1974 yılı, toplam arazinin %22’si üzerinde bir Filistin devletinin kurulmasını öngören 181 sayılı BM kararına rağmen tüm Filistin’in işgali haklı nedenlere dayandırıldı. Nitekim, İsrail sömürgeleştirme devleti, uluslararası hukuku ve kararları bırakıp Tevrat’ın içindeki fikirlere başvurmuştur. Yahudi kurum ve kuruluşları 1937’ye kadar, Filistin topraklarının %5’ini satın alabilmişti. 1947’de Filistin’i bölme kararı açıklandığında ise, Filistin topraklarının %11’ini ele geçirmişti. Filistin’in toplam topraklarının

³³³ Walid Mohammed, **Filistin Halkının Demografik Gelişimi**, 27/7/2019, (çevrimiçi), <http://www.group194.net/article/88>, 27/7/2017

³³⁴ Abdulhamid, **a.g.e.**, s.75.

³³⁵ Shawki İbrahim, **a.g.e.**, alıntıdır.

³³⁶ Sholomo Sand, **Yahudi Halkının İcadı**, Ramallah, Filistin İsrailli Araştırmalar Merkezi, 2010, s. 43.

%15'ini oluşturan devletin toprakları, Britanya manda yönetiminden İsrail işgal makamlarına devredilmiştir. 1947'nin 181 sayılı bölme kararına geri dönecek olursak, Filistin arazisinin %55'lik bölümü, 630.000 Yahudi nüfusuna tahsis edilmiştir. Diğer yandan arazinin %45'lik kalan kısmı, 1.250.000'lik nüfusa ulaşan Filistinlilere tahsis edilmiştir³³⁷.

1949'da Ateşkes anlaşmaları imzalandığında, bölme kararının dışındaki bazı topraklar ilhak edilmiştir. İsrail Devleti'nin ele geçirdiği toplam arazi oranı, Filistin topraklarının % 78'ine ulaşmıştır. Aynı yıl içinde gaipilerin emlak yasası uygulanmaya başlamıştır. Bu kanuna göre 2 milyon dönümlük araziye el konulmuştur. Böylece Filistinlilerin ellerinde sadece % 3,5'lik bir arazi kalmıştır³³⁸.

Filistin'in bütününe işgaliye sonuçlanan Haziran Savaşı, etnik temizlik projesinin tamamlanması gerçekleştirildi. İlk yerleşimcilik haritaları, bu savaş ile düzenlenmiştir. Sağın yükselişi, Etno-Dini ırkçı eğilimlerin egemenliğine yol açmıştır ve yerleşimcilik büyük ölçüde artmıştır. Benimsenen yaklaşım, uluslararası toplumun almış olduğu kararları, işgalci rejime dayatmaması ve kararlar karşısında tepkisiz kalması ışığında, somut gerçekleri zorlayarak uygulamaktır³³⁹.

İngiliz Mandacılığı, toprak mülkiyetinin Yahudi harekete aktarılmasında katkı sağlamıştır. Arazi satışıyla ilgili kolaylaştırıcı yasalara rağmen Filistin topraklarının büyük bir kısmı (%89) güç kullanılarak işgal edilmiştir³⁴⁰. Toprak mülkiyetinin 100 yıl içinde Yahudi harekete nakli faaliyetleri, mandacılık altındaki Filistin arazisinin %6,5'ini geçmemiştir.

Sholomo Sand, "Nasıl ki Yahudi Kalmadım?" adlı kitabında demektedir ki: "En önemli Alman eleştirmen Hayes Haifa'nın bir Alman olarak kabul edilmesi için 19. yüzyılın başlarında Etno-dinsel milliyetçilik tarafından nasıl ki Hristiyanlığa geçmeye zorlandıysa, (Sholomo Sand'ın babası) 20. yüzyılda Polonya milliyetçiliği tarafından bir Polonyalı olarak tanınması, Katolik olana dek

³³⁷ A.e., s. 173.

³³⁸ Filistin'de Arazi Mülkiyeti 1948, (çevrimiçi), <http://www.passia.org/maps/view/93>, 26.8.2018.

³³⁹ Abdulhamid, a.g.e., s.51.

³⁴⁰ 1858 Osmanlı Arazi Kanunu, Tapu Kanunu 1861, Yabancı Mülkiyet Sistemi 1869.

reddedildiyse, 21. yüzyılın başında İsrail'deki Siyonistler de, İsrailli sivil milliyetçiliği tanımayı reddederler, yalnızca Yahudi milliyetçiliğini tanımayı kabul ederler. Bu ancak Yahudi annesinin oğlu olarak katılabilir veya bu kişi, ateist veya laik olsa bile Yahudi yasalarının belirlediği uzun Yahudileşme prosedürlerine tabi tutularak katılabilirdi³⁴¹.

İrkçı yönelimler, İsrailli politikalar ve yasalar ile belirgin hale gelmektedir. Örneğin, İsrail'de yaşayan İsrail vatandaşların %25'i Yahudi değildir ve devletin Yahudi kimliğiyle tanınması halinde bu vatandaşlar doğrudan ülkeden kovulacaklardır. İsrailli otobüslere Filistinlilerin bindirilmemesi yasa taslağı, Filistinliler için kullanımı yasak yollar ve Yahudi yerleşim birimlerindeki İsrail yasaları gibi onlarca ırkçı kanunlar çıkarılmıştır³⁴².

Filistin halkına yönelik bu ırkçı uygulamalar ve etnik temizlik eylemleri, ırkçı yasalara dayanmakta ve İsrailli tarihçi Yeshayahu Leibowitz'un ifade ettiği İsrail, demokrasi ile çelişmektedir. Yahudi devleti, işgali devam ettirdiği sürece demokrasi ile çelişecek ve bu çelişki ancak işgal altındaki topraklardan çekilmesi halinde çözülebilecektir. Filistin halkının nüfusunun artması ve demokrasi kaybindan kaynaklanan demografik dengesizlik sebebiyle işgal altındaki toprakların zorla elde tutulması, devletin Yahudileşmesi ile çelişmektedir. Çünkü bir halkın en temel sivil, siyasi ve insani haklarından yoksun bırakılması kabul edilemez³⁴³. İrkçılığa Sholomo Sand, şu sözlerle dikkat çekmektedir: "Hemen hemen her yerdedir; ancak İsrail'de yasaların içine karışmış, medyada yayılmış, eğitim müfredatına dahil edilmiş ve Filistinlilere yönelik korkunç şekilde uygulanmaya başlanmıştır. Bu gerçekliğin ışığında, benmerkezci Yahudilikten kalıcı olarak ayrılmanın ahlaki görevim olduğunu düşünüyorum"³⁴⁴.

İsrailli Yahudi kimliği, kolonyalist genişleme bir araç haline gelmiştir ve ardından Filistin halkı üzerinde zorla hegemonya kurmaya çalışan ayrılıkçı, ırkçı apartheid sistem yerleşmiştir. Yerleşim birimlerini inşa edenlerin kökenleri, Avrupa'da yaşayan Hazar kabilelerinden

³⁴¹ Sholomo Sand, **Nasıl ki Yahudi kalmadım?** Filistin İsrailli Araştırmalar Merkezi, 2014, s. 21.

³⁴² **A.e.**, s.21-22.

³⁴³ İnsan hakları konseyi, Filistin'de İnsan haklarının durumu, (çevrimiçi), http://www.reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/A_HRC_25_39_ARA.pdf, 12.6.2015.

³⁴⁴ Shlomo Sand, **The Invention of the Land of Israel- from Holyland to Homeland**, 2012, s. 31-60.

gelmektedir³⁴⁵, yeni sömürgecilik tarafından yönlendirilmiş olarak gelmişlerdir. En çirkin cinayet ve yağma biçimlerini uygulamış ve Doğu'nun kalbinde yeni bir haçlı sömürge krallığını kurmuşlardır³⁴⁶.

Filistin halkının tasfiyesi, Yahudi düşüncenin özünde bulunmaktadır. Bin Gurion, 1938'de Yahudi Ajansı İcra Komitesi'ne hitaben şunları söylüyor: “Zorla sınır dışı etmeyi destekliyorum ve bu konuda ahlak dışı bir şey görmüyorum.” İsrail'in tarihsel düşüncesi, başkalarının topraklarını işgal etme ve bir halkı, başka bir halk ile değiştirme üzerine kuruludur. Bu durumun, beşer ahlakını aşan kutsal bir eylem sayılmasına rağmen, yerli ve asıl halkın eylemleri, etiğe ve insani kurallara aykırı kabul edilmektedir³⁴⁷. Siyonizm, Filistinlileri en çirkin etnik temizlik operasyonları aracılığıyla kovarak Filistin'i Yahudilere has bir ülkeye dönüştürmeye çalışmıştır. Uluslararası düzeyde, Nakba'ya sebebiyet verenler görmezden gelinirken asıl sorumluları tespit edilmemiştir.

“Etnik Temizlik Savaşı”, 1948 savaşı olaylarıyla daha çok uyumlu kabul edilir. Bu terimi, İsrailli Profesör Ilan Pappé “Filistin'deki Etnik Temizlik” kitabında şöyle tarif etmiştir: “Şahıslardan oluşan belli bir topluluğun dini, etnik veya ulusal temelde başka bir topluluğu sistematik anlamda izole etmeyi amaçlayan sınırları çizilmiş bir politikadır. Bu politika, ırk ayrımcılığından başlayıp soykırım savaşına, insan hakları ve uluslararası hukuk ihlallerine, 1949 Cenevre Sözleşmeleri ve 1977 Ek Protokollerin ihlaline kadar bütün yollarla gerçekleştirilmiş askeri operasyonlara bağlı olarak şiddeti içermektedir”³⁴⁸.

Pappé, “1948 yılında Filistin'de yapılanların, planlama aşaması da dahil net bir etnik temizlik hali ve insanlığa³⁴⁹ karşı işlenen bir cinayet olduğu”nu vurgulamaktadır. Pappé, bir toprağı yerli ve asıl sakinlerinden arındırmanın Yahudi düşüncede meşru bir seçenek olduğunu ortaya koymuştur. Filistin'deki sömürgecilik, Amerika ve Avustralya'daki dışlayıcı uzaklaştırıcı sömürgeciliğe benzer bir sömürgecilik idi. Bunun uygulanabilmesi için, planlar ortaya konulmuştur. Bu planların en

³⁴⁵ Avrupalı ve Batılı Yahudiler.

³⁴⁶ Shlomo Sand, *The Invention of The Land of Israel- From Holyland to Homeland*, a.g.e., s.60-61.

³⁴⁷ Munir Al-Akash, *Amerika ve Kültürel İradeler*, Beyrut, Riyad Al-Rayes Kitap ve Yayıncılık, 2009, s.72.

³⁴⁸ Pappé, a.g.e., s.9.

³⁴⁹ A.e., 13-14.

meşhuru, Bin Gurion'un başkanlık ettiği ve aralarında üst düzey subayların da yer aldığı 11 üyeden oluşan "gizli bir heyetin" hazırladığı "Dalet" planıydı. Tarihçi Pappe'nin belgelerine göre bu üst düzey subaylar, "Yigal Yadin, Moshe Dayan, Yitzhak Rabin, Shimon Avidan, Rehavam Ze'evi ve Yitzhak Bundak" idi. Yahudi fikirlerden hareketle etnik temizlik eylemleri gerçekleştirildi³⁵⁰.

İngiliz mandacılığının başlamasıyla Filistinlilerin sayısında artış meydana gelmiştir ve Filistin'in toplam nüfusunun %90'ının üstüne çıkmıştır. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra bu oran %75 olmuştur. Filistinlilerin nüfus üstünlüğü, İngiliz manda kuvvetlerinin ülkeden ayrılmasına kadar devam etmiştir ve toplam nüfusun yaklaşık %70'ine ulaşmıştır. 1948'de İngilizlerin manda idaresinin sona ermesiyle Yahudiler, Filistin topraklarının sadece %5.8-6'lık nüfus oranına sahipti. Kasım 1947'de, 181 sayılı Filistin'i bölme kararı çıkarılmıştır. Bu karar, Yahudi olmayanların % 40'lık varlığına rağmen, Filistin'in topraklarının %56'sını Yahudi devlete veriyordu. Bu karar ile eşzamanlı olarak İngiliz kuvvetleri 15 Mayıs 1948 tarihinde resmi olarak Filistin'den ayrıldı ve akabinde Yahudi idare, en büyük işgal politikasını izlemeye başlamıştır. Böylece Siyonistler, 213 köyü işgal ederek 413 bin Filistinliyi kovdular.

Etnik temizlik faaliyetleri, 1947 yılının Aralık ayı başında, bölme kararından bir ay sonra başlamıştır. Sonuçlarını şu şekilde sıralayabiliriz³⁵¹:

- 531 Filistinli köyün yok edilmesi ve yağmalanması. Büyük çapta Zeytin ağaçlarının tahrip edilmesi. Bu köylerin bir kısmının İsraili köylere dönüştürülmesi. (Öyle ki 1948'de işgal edilen topraklarda Filistinli sadece yaklaşık 100 köy kalmıştır)³⁵².

- 750-800 bin Filistinlinin kasabalarından ve köylerinden çıkarılması ve Filistin dışına sürülmesi. Bu rakam, o zamanki Filistin nüfusunun %60'ından daha fazlasına tekabül etmekteydi.

- Filistinli 10 şehrin yıkılması Hayfa, Yafa, Akka, Ramla, Lod, Batı Kudüs, el-Majdal, Beysan, Tabarayya ve Bir Seba'nın yerleşimciler tarafından işgal edilmesi. Geriye sadece Yahudileşme ve pazarlarının yıkımından muzdarip Nasıra şehri kalır³⁵³.

³⁵⁰ Hamdan Badr, **a.g.e.**, s. 243-256.

³⁵¹ Amro Allam, **İsrail Hafızasındaki Filistin Nakbası**, Kahire, Al Uloum yayıncılık ve dağıtım evi, 2018, s. 32-34.

³⁵² Fırat, Esat, **Filistinli Akademisyen Metani: İsrail, tarihi Filistin topraklarının Arap-İslam kimliğinin yok edilmesinin sorumlusudur**, 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/filistinli-akademisyen-metani-israil-tarihi-filistin-topraklarinin-arap-islam-kimliginin-yok-edilmesinin-sorumlusudur/1893393>

³⁵³ Eshteyeh, **a.g.e.**, s. 436.

- Soykırım Cinayetleri: Haganah ve Yahudi örgütleri güçleri, onlarca katliam ve soykırım cinayeti gerçekleştirilmiştir. Bin Gurion, Yigal Allon şu sözünü tekrarlamıştır: “Sert ve güçlü bir yanıt verilmesi gerekiyor. Kadın ve çocuklar da dahil olmak üzere merhametsizce saldırmalı ve vurmalyız.” Hayfa’daki Askeri Emir şöyle demektedir: “Arap olan herkesi öldürün, yanma özelliği olan herşeyi yakın ve patlayıcılarla kapılara kırıp saldırın”³⁵⁴.

Siyonizmin işlediği çirkin cinayet şekillerinden biri de, Akka’da tifoid bakterileriyle içme suyu şebekesinin kirletilmesi olayıdır. Bu olay, hastalığın yayılmasına ve çoğunluğu çocuk, kadın ve yaşlılardan olmak üzere 70 Filistinlinin ölümüne neden olmuştur. Haganah güçlerinin üstesinden gelmede zorlandığı bu şehre galip gelmek için bu olay gerçekleştirildi³⁵⁵. Yahudi güçleri, belgelerle sabit 31 kesin katliam gerçekleştirdi. Bu katliamların en büyükleri şunlardır: Deyr Yasin, Lod, Majd al-Krum. 1948’den sonra, “BM’ye Üye Devlet” haline gelen İsrail Devleti, Kafr Kassem, Kabiya ve Kana katliamlarını gerçekleştirdi.

Müsadere edilen araziler, devlet arazisi olarak kabul edilmiştir. Ancak bu durumda kamulaştırılan arazilerin sahiplerinin bir yüksek mahkemeye başvurma olanakları engellenmiştir. Yüksek mahkeme ise bu başlıkla gelen davaları görmeyi reddetmişti. Yürürlükte olan arazi hukukunun teorik temeli ele alındığında, Su ve Arazi Tesviye Yasası’na göre arazinin sadece üçte biri kaydedilmiştir³⁵⁶. 1967 Haziran’ında Batı Şeria’nın işgal edilmesiyle birlikte, 1928-1933 yılları arasındaki arazi tapu tescil işlemleri, Toprak Tesviye Hukuku üzerinden İngiliz Manda hükümeti idaresi altında başlamıştır. Ürdün hükümetinin idaresinde ise, tapu kayıt işlemleri çok ağır bir şekilde devam etmiştir. Bu işlemler, işgalci rejimin arazi tapu kaydını durdurduğunu³⁵⁷ gösterir. İşgal makamları, terk edilen arazileri, devlet arazisi olarak görmekte idi. Bu araziler aynı zamanda, yol ve mezarlık gibi kamu amaçları için tahsis edilmiş araziler idi. Osmanlı hukuku, müteakip hükümetlerin 1967 yılına kadar uyguladıkları gibi, köylerin çevresindeki arazileri, köylülerin uzlaşmacı olmaları itibarıyla kayıt altına alınmasına gerek duymadan, köylüler için ortak meralar olduğunu kabul etmiştir. Buna göre önceki kategoriler, Arazi Tesviye Hukuku gereğince kayıt altına alınmıştır.

³⁵⁴ Pappe, **a.g.e.**, s.79-80.

³⁵⁵ **A.e.**, s.111.

³⁵⁶ 1952 Sayılı Arazi ve Su Tesviye Kanunu, Resmi Gazete, 1113, 16/06/1952.

³⁵⁷ Arazi Tesviyesi ve Su Yönetimi hakkında 291 sayılı Askeri Emir, 19/12/1968.

Osmanlı Arazi Hukuku, devlet veya kamu arazisini tanımazken İngiliz manda hükümeti, bu arazi kategorisini, 1922 yılında çıkarttığı bir kararnameyle eklemiştir³⁵⁸. Bu kararnamenin ikinci maddesi şunu öngörmektedir: “Kamu arazileri” veya “hükümet arazileri”, kamu yararı için kullanılan tüm arazilere ek olarak, anlaşmalar, sözleşmeler veya miras hukukuna uygun bir biçimde Filistin Hükümeti tarafından idare edilen bütün Filistin topraklarıdır. Araziler, devlet kontrolü altına girdiğinde veya kamu binaları ve kurumlarının inşası gibi devlet makamlarına tahsis edildiğinde, kamu arazisi olurlar. Kamu arazileri, kamuya tahsis edilmeyen veya sultanın elinde olan miri veya terk edilmiş arazileri içermez. Toprak sahibi sıfatıyla Sultan makamını, Filistin’deki mülkünü devralan Yüksek Komiser’e bırakmıştır³⁵⁹.

1967’den önceki arazi kayıtları, Batı Şeria topraklarının %13’ünün devlet adına kayıtlı olduğunu göstermektedir. Bu kayıtlar, Ürdün hükümeti tarafından kamu projeleri için müsadere edilen arazileri kapsamaktadır³⁶⁰. 1959 acil durum sistemleri uyarınca ele geçirilen araziler de bu kapsamdadır³⁶¹. Vakıf ve mülk arazileri dışında 1967 yılı öncesinden günümüze kadar, Ürdün yönetimi altındaki araziler, hiçbir zaman bir hükümet arazisi olarak görülmemiştir. Böylelikle 1967 yılı hükümet arazileri, önceki yasalar uyarınca Ürdün hükümeti adına kaydedilen arazilerden oluşmaktaydı. Bu da arazilerin, kamu yararı veya askeri kullanım için ele geçirilmesini sağlamıştı. Su ve Arazi Tesviye Hukuku’nun 8 (3) ve 8 (4) maddelerine uygun olarak devlet arazisine başka araziler de dahil edilebilirdi. Bununla birlikte bu durum, 1967’den sonra, tüm arazi tesviye yasasını askıya alan 291 sayılı askeri Emredici yüzünden bir daha gerçekleşmedi³⁶². 27 Aralık 1983 tarihinde, kayda izin vermiştiikten sonra ordu danışmanının cevaben, gaib olanların menfaatine zarar vermiştiği gerekçe gösterilmiştir. Franshois Alpina (16/82) davasında, gaib olanların mülkiyet sorumlusu, Alpina’nın topraklarına el koymuştur ve varırlığına rağmen bu toprakların mülkiyetini, Yahudi yerleşimcilere devretmiştir. Ayrıca İtirazlar Komitesi, müsadere kararını desteklemiş ve Yahudi yerleşimciler, toprağa sahip olmaya devam etmişlerdir.

³⁵⁸ League of Nation, Order-in-council, laws of Palestine, London, vd.111, p.256.

³⁵⁹ Asalya, İslam, **Aksa İntifadası: Bir Halk Ayaklanması Muhasebesi**, 2019, https://insamer.com/tr/aksa-intifadasi-bir-halk-ayaklanmasinin-muhasebesi_2401.html

³⁶⁰ 1953 yılı 2 Sayılı Kamu Projeleri için Arazi İstimlak Yasası, Resmi Gazete, 1130, 01/01/1953.

³⁶¹ 1939 yılı Doğu Ürdün Savunma Sistemleri, Resmi Gazete, 473, s.158.

³⁶² Bu, Avukat Raja Shehadeh’nin askeri bölge komutanına yazdığı ve kendisinden anlaşmazlığın çözülmesi ve arazi tescil kanununun devam etmişirilmesi talebinde bulunmuştur.ğu şekliyledir.

2.5.2. Filistin'deki Yahudi Proje Kapsamında Toplu Soykırım Cinayeti

“Toplu Soykırım” ya da “İrk Soykırımı” terimi, 1940’ların ortalarında Naziler tarafından işlenen suçları ifade etmek için ve “Jenoside” terimini açıklamak için ortaya çıkmıştır. Bu başlıkta Filistinlilerin maruz kaldığı, Siyonizm tarafından işlenen ve ırk soykırımı olarak sınıflandırılan soykırım suçları ele alınmıştır. Nitekim Yahudi projenin kapsamlı sistemi, kitlesel katliam, etnik temizlik, nüfus göçü, soykırım, mekanın ve coğrafyanın yok edilmesi gibi birçok suç somutlaşmıştır.

Hollandalı araştırmacı Raphael Lemkin, “II. Dünya Savaşı’nda Odak ülkeler Almanya ve Müttefikleri” adlı kitabında ırk soykırımı ve kitlesel soykırım terimini icat etmiştir. Soykırım/Jenoside kelimesinin iki bölümden oluştuğunu ve antik Yunanca’da “Genus” kelimesinin cins, cinsiyet veya kabile anlamına geldiğini ve “Side” kelimesinin de cinayet anlamına geldiğini belirtmiştir³⁶³. Soykırım sözcüğü, bir milletin tamamının yok edilmesi anlamına gelmez; aksine, etnik bir grubun, ana yaşam standartlarını yok etmeye yönelik eylemlerin koordineli bir şekilde planlanmasıdır. Bu plan, bu etnik grubun politik ve sosyal kurumlarını, kültürlerini, dillerini, dini ve milli duygularını ve ekonomik sonuçlarını yok etmeyi amaçlar. Bununla birlikte bu etnik gruba mensup bireylerin onurunu, özgürlüğünü, sağlığının ve güvenliğinin tahrip edilmesi hedefler. Etnik soykırım veya kitlesel soykırım, bir etnik grubu hedef alır. Aynı zamanda bu toplumdaki bireyleri, birey oldukları için değil, etnik grubun bireyleri ve birer üyeleri oldukları için hedef alır. Bu terim, 9 Şubat 1947 tarihinde (3/A/260) sayılı BM Genel Kurul Kararı ile resmi olarak kabul edilmiştir. Soykırımın önlenmesi ve faillerinin cezalandırılmasını öngören bir antlaşmanın imzalanmasını talep eden bu karar³⁶⁴, 15 Ocak 1951 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Soykırım Sözleşmesi’nin 2. maddesi, kitlesel soykırımı, “herhangi bir etnik veya dini grubun, toplu veya kısmi yok edilmesi amacıyla aşağıdaki eylemlerden herhangi birinin işlenmesi” şeklinde

³⁶³ Raphael Lemkin, **Axis Pule in Occupied Europe: Laws of Occupation**, Analysis of Government, proposals for redress, with New Introduction by Samantha power (Clark, N): Law book Exchange, 2005, P.79 (First Published by Carnegie Endowment of International Peace. Laau).

³⁶⁴ Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, United Nations General Assembly. 9 December 1948.

tanımlamıştır. Bu tanım, şu hususları da kapsamaktadır³⁶⁵:

- A. Bu grubun üyelerinin öldürülmesi.
- B. Grubun üyelerine ciddi bedensel veya zihinsel zarar verilmesi.
- C. Kasıtlı olarak kısmen veya tamamen yok etmek maksadıyla bir grubun, yaşam koşullarına zarar verilmesi.
- D. Bir grubun çocuklarını, başka bir gruba zorla nakledilmesi.

2.5.3. Etnik Temizlik

Etnik temizlik terimi ile bir grubun, dini, ulusal veya etnik kökenler temelinde, şiddet ve askeri operasyonlar yoluyla, insan hakları ve uluslararası insancıl hukuk ihlalleri de dahil olmak üzere çeşitli ayrımcılık ve dışlama araçlarının kullanılmasıyla başka bir grubu sistematik bir şekilde herhangi bir bölgeden söküp atması için ortaya konan eylemler, politikalar ve uygulamalar kastedilmiştir. Söz konusu tanım, Saraybosna Üniversitesi'nden Drazan Petrovich, 1994 yılında yaptığı bir çalışmada ortaya koymuştur³⁶⁶.

2.5.4. Göç Ettirmek

Göç ettirmek terimi, etnik temizlik teriminin ortaya çıkmasından daha önce kullanılmıştır. Bu terim, yerli halkın kovulması anlamındaki “Population Expulsion” terimi ile eşanlamlıdır. Bu da insanları vatanlarından çıkmaya zorlamak anlamına gelmektedir. Böylelikle soykırım ve göç ettirme eylemi, amacına ulaşması uğruna bir grubun, çeşitli şiddet araçlarını kullanarak başka bir grubu ikamet yerini ve yurdunu terk etmeye zorlaması ile örtüşmektedir³⁶⁷.

2.5.5. Hafızanın İmhası

Hafıza terimi, insan topluluğunun ya da bir milletin geçmişine dair anılarını ve tarihsel kayıtlarını muhafaza ettiği kolektif bellek anlamına gelir. Hafızanın imhası (Memorycide) terimiyle herhangi bir şahıs veya grup tarafından, başka bir grubun siyasi, sosyal, düşünsel ya da ideolojik

³⁶⁵ Soykırım Sözleşmesi'nin 2. Maddesi, (çevrimiçi), http://www.un.org/ar/prevention/genocide/advisor/genocide_prevention.shtml, 17.8.2018.

³⁶⁶ Drazan Petrovic, “Ethnic Cleansing-An Attempt at Methodology”, European Journal of International Law. Vol.5, No.1, P.351.

³⁶⁷ Jawad Al Hamad; Abdullfatah Al Rashdan, **Filistinli Mültecilerin Geleceği ve Diaspora Filistinliler**, Ürdün, Orta doğu araştırmalar merkezi, 2003, s. 106-107, 736.

anlamdaki hafızasının tamamını veya bir bölümünü imha etme amacıyla kasıtlı işlenen eylem kasdedilmektedir. Bu anlamda bellek imhası için aşağıdaki iki yöntemler kullanılır³⁶⁸:

Birincisi: Bir grubun tarihi izlerini yok ederek sahte bir tarih ortaya koymak ve tamamen imha ettikten sonra yerine başka bir tarih yerleştirmek.

İkincisi: Bir grubun geçmişini hatırlatacak ibadethane, tarihi bir bina veya bu grubun geçmişini ilgilendiren mezarlık gibi eserlerini yok etmek. Hafızanın imhası, bir tür kitlesel soykırım veya ırksal soykırım kabul edilir. Bu hafızaya el koymak veya çarpıtmak, o topluluğun kimliğini yok etmek anlamını taşır. Aynı zamanda ümmeti oluşturan temel bileşenleri kasıtlı olarak yok etmek anlamına gelir. Çünkü bu eylem, ümmeti fiziki anlamda imha etmek bir ön hazırlıktır³⁶⁹.

2.6. Yahudi Proje ve Soykırım Temelli Yerleşimci Kolonyalizm Düşüncesinin Somutlaştırılması

Yahudi projenin belirtileri, 1897 yılında Theodor Hertzl başkanlığında İsviçre’de Basel Konferansında açık bir şekilde ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu konferans, Batılı sömürgeci devletler arasındaki yoğun rekabet gölgesinde toplanmış olup sonuçta 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı’nın patlak vermesine yol açmıştır. Bu aşama, Doğu Asya, Afrika ve Avustralya istilasının yanı sıra, Kristof Kolomb’un Amerika kıtası üzerindeki coğrafi keşifleri ve beraberinde gelen Avrupalı askeri misyonerlik işgalleri döneminde başlamıştır. Yahudi hareketin liderleri, 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında yürütülen bu sömürgeci operasyonların sonuçlarını fark etmiştir ve böylece kendi kolonyal projelerini ortaya koymuşlardır. Bu projelerde, Batı sömürgecilik hareketinin kullandığı düşünce sisteminin ve araçlarının aynısı kullanılmış ve onların deneyimlerinden faydalanılmıştır. Böylece bu yahudi kolonyal proje, Avrupa’nın misyonerlik ve askeri operasyonları sırasında yürüttüğü yerleşimci projelerin çoğaltılması yoluyla, Batı sömürgecilik projesinin yeni bir versiyonu olarak doğmuş olmuştur. Ben Gurion, bunu 1917’de yazdığı bir makalede dile getirdi. Ben Gurion³⁷⁰ makalesinde, Yahudi yerleşimcileri, toprakları kontrol etme görevini üstlenen bir “Conquistadores taburu” olarak görüyordu. 16. ve 17. yüzyıllarda Amerika ve Asya’daki herhangi bir kenti ele geçirip

³⁶⁸ Amira Jamal, **İsrail Filistin’i Nasıl Çaldı?**, (çevrimiçi), <http://www.noonpost.com/content/21400>, 25.4.2018.

³⁶⁹ Bellek imhası daha fazla bilgi için, (çevrimiçi), http://www.un.org/ar/prevention/genocide/advisor/genocide_prevention.shtml, 17.8.2018.

³⁷⁰ David Ben Gurion: Filistin’deki İngiliz mandası sırasında en önde gelen Siyonist lider ve 1948’deki kuruluşundan sonra İsrail’de ilk ilan edilen hükümetin başbakanıdır.

zapteden savaşçı grup anlamına gelen bu terimi Ben Gurion, Portekizce ve İspanyolca aslıyla kullanmıştır. İspanyol ve Portekiz egemenliğinin o ülke üzerindeki egemenliğinin kanıtlanmasında önemli bir rol oynamıştır.

Yahudi hareket, sömürgecilik alanına girerken, büyük sömürgeci güçlerin sempatisini kazanmak ve onların hedeflerini gerçekleştirmek üzere ciddi çabalar sarf etmiştir. Theodor Hertzl, “Yahudi Devleti” kitabında, Filistin’deki bir Yahudi devletinin kuruluşunun Avrupa’nın yararına olacağına şu sözlerle işaret eder: “Avrupa’yı barbarlığa karşı korumanın bir parçasını ve öncü karakolunu oluşturacağız ve bizler, bir devlet olarak varlığımızı güvence altına alabilen Avrupa ile devamlı bağlantı halinde olmaya devam edeceğiz”³⁷¹.

İngiltere, ele geçirdiği Süveyş Kanalı’ndaki ve Irak petrolerindeki çıkarlarının korunması gibi Arap Ortadoğu bölgesindeki sömürgeci projelerine ve çıkarlarına yönelik Yahudi devletin ne tür hizmetler sunabileceğini anlamış durumdadır. 1916 yılında Sykes-Picot anlaşması, İngiliz çıkarlarını korumak için imzalanmıştı. Bu anlaşmayla İngiltere, Filistin’in güneyinden Mısır sınırına, Ürdün’ün doğusundan Irak’ın merkezi ve kuzeyine kadar uzanarak petrol zengini Kerkük bölgesi ve Akdeniz kıyılarındaki Hayfa ve Akka limanları üzerinde kontrolü ele geçirmiştir. Bununla birlikte, Sözleşme ile ilgili karşılıklı yazışmalarda, Siyonizm veya Filistin’deki iddialarından hiç bahsedilmediği anlaşılmaktadır³⁷². Sykes-Picot anlaşmasından birkaç ay sonra, 1916’da İngiliz başbakanı Herbert Asquith istifa etmiş ve yerine David Lloyd George geçmiştir. Siyonizmle ve Filistin’deki İngiliz çıkarlarına sunabileceği hizmetlerle yakından ilgilenen Arthur Belfour ise, dışişleri bakanı olarak Edward Gray’in makamını devralmıştır. Bunun pratik yansıması, George’un 1917’de Sykes’e verdiği şu talimat ile ortaya çıkmıştır: “Filistin’in İngiltere’ye ait olması için her türlü çabayı sarfetmesi, Araplara hiçbir vaatte bulunmaması ve Yahudi harekete hiçbir şekilde zarar vermemesi”³⁷³. Bu talimatlar, İngiltere Başbakanı Belfour ’un 2 Kasım 1917 tarihinde Yahudi Lord Rothschild’e sunduğu Belfour Bildirgesi’nin (Beyanı’nun) önsözünde geçmektedir. Bildirge’de Britanya’nın Filistin’deki Yahudiler için ulusal bir vatan kurma gayretleri ilan edilmiştir. Bu amaçla,

³⁷¹ Theodor Hertzl, **The Jewish State**, Translated from the German by Sylvie D’Avigdor (New York: American Zionist Emergency Council. 1949), P.15.

³⁷² Sykes-Picot anlaşması, çevrimiçi), <http://www.m.marefa.org/Sykes-Picot-Agreement>, 13.9.2018.

³⁷³ Elizabeth Monroe, **Britainis Moment in The Middle East 1914**, 1971, (London: Chat to and wind us, 1963, P.38.)

Yahudi hareketin, Hertzl'in söz verdiği gibi, Avrupa'ya karşı rolünü oynamasını sağlamak için demografik yapıda bir değişiklik yapılması gerekiyordu.

Böylece Yahudi vizyon aşağıdaki temellere dayandırılmıştı³⁷⁴:

A- Hedeflenen bölgelere insan göçünü sağlamak, şiddet ve silahlı kuvvetler aracılığıyla araziye ele geçirmek.

B- Yerli Filistinli nüfusu, yeni Yahudi yerleşimcilerden ayırıp uzaklaştırmak, yurtlarından kovmak ve sürgün etmek.

C- Saldırlara hedef seçilen yerli halkların sosyal, politik ve ekonomik yok etmek.

2.6.1. İdeolojik Boyutlu Soykırım

Kendisine boyun eğen ülkelerde soykırım yapan Avrupa'nın kolonyal sömürgeciliğine mensup olan Yahudi projede, Tevrat ideolojisi,³⁷⁵ ideolojik bileşenlerinin bir parçası olarak kullanılmaktadır. Yahudi proje, yerleşimciliğe hazırlık sürecinde Filistinlileri ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar yürütmüş ve ötekini yok etmek amacıyla etnik temizlik yöntemleri uygulamıştır. Yahudi hareketin lideri Hertzl, "Old New Land" adlı kitabında şu sözleri vurgulamaktadır: "Eski binayı yenisiyle değiştirmek istediğimde, inşaata başlamadan önce eskiyi yıkmak zorundayım"³⁷⁶.

2.6.2. Tevrat'ın İdeolojisi'nde Irk Soykırımı

Tevrat'ta geçen "Yehova" sözü³⁷⁷, Wales Üniversitesi, İlahiyat Çalışmaları Fakültesi Dekanı olan Gareth Lloyd Donnas'ın³⁷⁸ anlattığı gibi "savaş ruhuyla dolu, yabancı düşmanlığı barındıran, dışlayıcı ve ırkçı" anlamına gelmektedir. Birinci Samuel kitabına baktığımızda, Lloyd Jones'un

³⁷⁴ Said Timraz, **Filistinlilerin Siyonist Düşünce ve Uygulamalara Sınırdışı Edilmesi 1882-1949**, 2018, s. 124-131.

³⁷⁵ İngilizce 'Hebrew Biblical bible' olarak bilinen veya yahudi kültüründe Tanah diye bilinen bölümü göstermek için "kitap" lafzı kullanılmıştır. Tanah'ın kitap sayısı farklılık arz etmekle birlikte yahudilikte 24 kitaptır. Tevrat ise Tevrat'ın şu ilk beş kitabında tanımlanmıştır: Tekvin, Çıkış, Levililer, Sayı, Tensiye.

³⁷⁶ Theodor Hertzl, **Old-New Land 1902**, Translated by Iotta Levisohn (New York: M.Weiner, 1941), P.38, Quoted by Patrick Wolfe, "Settler colonialism and the Elimination of the Native" *Journal of Genocide Research*, Vol.8, No.4, (December 2006), P.288.

³⁷⁷ Yehova, 'Kitap'ta sözü edilen tanrının adıdır. İngilizce'de yazım şekilleri, 'YHWH' ile 'JEHOVAH' kelimeleri arasında farklılık arz eder. Kitap'ta geçmekte ve Eski Kenani toplulukları dinlerinin editörleri tarafından M.Ö. 6. yüzyılda her şeyi kaplayan tek bir "İLÂH" anlamına dönüştürmeden önce İsrailoğullarına has olan 'ilah' anlamına gelmekteydi.

³⁷⁸ Gareth Lloyd Jones, "Sacred Violence: The Dark Side of God" *Journal of Beliefs and Values: Studied in Religion and Education*, vol. 20, No. 2 (1999), P.187.

açıklamasının, sadece gerçeklerin ayrıntılı bir tanımı olduğunu görürüz. Nitekim Tevrat'taki kıssada, İsrail oğullarının ilk kralı olarak nitelendirilen Shaul (yani Tâlût), Amalika kavmi ve Filistin'de yaşayan diğer kavimlerle karşı karşıya geldiğinde şöyle seslenir: “Gidin ve Amalikalılara saldırın, her şeyi yok edin. Onları bağışlamayın, bilakis erkek veya kadın, çocuk veya emzikli bütün insanlarla birlikte, koyun, deve ve her şeyi öldürün!”³⁷⁹.

Yasak, belirtildiği gibi, insanların ve eşyaların soykırımı hakkında gelmiştir. Bu durum, Yahudilerin uyguladığı dini bir uygulama olup onu ihlâl edenler cezalandırılır. Amalikalılar halkının yasaklanması, bütün erkeklerinin, kadınlarının ve çocuklarının öldürülmesi, ineklerinin ve koyunlarının da yok edilmesi emredildiğinde Shaul, Yehova'nın emrine karşı gelerek sığırları alması karşılığında Amalikalıların kralı Agag'ı serbest bırakmıştır³⁸⁰. Toplu soykırım yapmayarak emirlerine karşı gelinmesinden dolayı Yehova'nın gazabı çok şiddetli olmuştu. Onu krallıktan azletmek suretiyle cezalandırıp krallığı Davud'a vermeye karar vermiştir³⁸¹. “İsrailoğulları'nın” düşmanlarına karşı sergiledikleri tutumlarla ilgili hadise ve kıssalar, toplu soykırım cinayetleri bağlamında ele alınmaya devam edilmektedir. Bu kıssalar, İsrail'inoğulları'nın yönetimlerini acımasız, vahşi, yıkmaya susamış ve toplu soykırım yollarına girmiş şeklinde yansıtmaktadır.³⁸² Bunun gibi Medyen halkını, kendileriyle nasıl savaşıp nasıl yendiğini görebiliyoruz. Nitekim Rab O'na, İsraililerin intikamını almasını emretmişti. Bunun üzerine evleri yakıldı ve erkek, kadın ve çocuklardan oluşan ölülerin sayısı, 32.000 kişiye ulaşmıştır³⁸³. Rivayetler, Yusha'nın ele geçirmiştiği şehirlerde gerçekleştirdiği tam soykırım eylemlerini ifade eder. Eriha'nın kontrolünü sağladıktan sonra “şehirdeki çocuk, kadın, sığır, koyun, deve ve eşek gibi her şeyi keskin bir kılıç ile etkisiz hale getirdiler ve şehri, içindekilerle birlikte ateşe verip yaktılar”³⁸⁴.

Araştırmacılar, vahşet ve dehşet eseri olmasından dolayı Yusha'ya atfedilen bu cinayetler üzerinde uzunca durmuşlardır. Amerika'nın Ohio eyaletindeki İlahiyat Akademik Forum'da İbranice

³⁷⁹ Kitâb-ı Mukaddes (Kutsal Kitap), I. Samuel'in Kitabı, Bölüm 15, Ayetler 2 – 3.

³⁸⁰ A.e., Ayetler 7 – 9.

³⁸¹ A.e., Ayetler 28 – 29.

³⁸² Bu Resimdeki şahıs, peygamberimiz Hz. Musa'nın (a.s) oğlu olup önceki kıssa olmuştu gibi Tevrat'tan bir aktarılmıştır.

³⁸³ Kitâb-ı Mukaddes (Kutsal Kitap), Sayılar Kitabı, Bölüm 31, Ayetler 1 – 35.

³⁸⁴ Yuşa Kitabı, a.g.e., Bölüm 10, Ayet 23-24.

profesörü L. Daniel Hawk, bir kitabında Yusha hakkında şöyle yazmıştır: “Yusha Kitabı’nda anlatılan kıssada, modern duygular ve hisler birbiriyle çarpışmaktadır. Yusha, ulusal bir kimliğin kurucusu olabilir. Bunu yerli halkları yok edip sahip oldukları topraklarını işgal ederek yapmaktadır. Bu eylemlerinde daha çok rahatsız edici olan şey, toprağın asıl sakinlerini toplu katliamından geçirirken Allah’ı bu katliama ortak etmesidir. Dolayısıyla İsraili olmayanların acımasız vahşi bir şekilde öldürölüp yok edilmesi yoluyla ulusal kimlik kurulmuş olur”³⁸⁵.

Soykırım ve halkların mülkiyetlerinin yok edilmesi meselesi, işgalci devlet tarafından realitede uygulaması için düşünsel bir referans olarak alınmıştır. Soykırım suçları, başkalarını yok etmeyi amaçlayan Yahudi proje için takdir ve beğeni konusu olmuştur. Bin Gurion, bu yaklaşımın, Yusha bin Nun döneminden İsrail ordusu dönemine kadar devam ettiğini ifade eder³⁸⁶.

Radikal Yahudi çevreler, aynı yöntemlerle Filistinlilere yaklaşmayı uygun görürler:

1. Filistinlileri, Yahudi Şeriatı hükümlerine tabi tutmak ve onlara yabancı statüsünde ikametgah vermek.
2. Filistinlileri sürgün etmek, sınır dışı etmek ve göçe zorlamak.
3. Filistinlileri ırksal soykırımdan geçirerek yok etmek dini emredicileri yerine getirmek³⁸⁷.

2.6.3. Güney Afrika’daki Örneğini Aşan İrkçi (Apartheid) Sistemi

Güney Afrika’daki ırkçı apartheid sistem türleri ile İsrail’in Filistin’de uyguladığı apartheid sistemi türü arasındaki benzerliğe rağmen, iki sistem arasındaki temel fark, siyahların Güney Afrika’daki beyaz azınlık için gerekli bir tüketim malzemesi olarak görülmesidir. Ancak İsrail Devleti, kendi varlığını sürdürmesi için Filistinlilere ihtiyaç duymamaktadır. Hatta devlet olarak kurulmasının şartı, Yahudi yerleşim birimlerinin kurulması için Filistinlilerin yok edilmesinin gerekmesiydi. Nitekim Siyonizm soykırım ve tehcir dili, daha devlete geçiş yapmadan önce kullanılmıştı³⁸⁸. Aynı dil, Sharon’un yerleşimcilik, arazi müsadere, mülkiyet kuşatması ve duvar

³⁸⁵ Joshua Lewis Daniel Hawk, **Beret Olam** (Collegeville, Minn: Liturgical Press, 2000), P.xii.

³⁸⁶ Nur Masalha, "Reading The Bible With The Eyes of The Canaanites: New-Zionism, Political Theology and The Land Traditions of The Bible (1967 to 2009)", Holy land studies, Vol.8, No.1m (May 2009), P.65.

³⁸⁷ A.e., P.80-81.

³⁸⁸ Marwan Bishara, **Palestine / Israel: Peace or Apartheid: Prospects for Resolving The Conflict**, (London; New York: Zed Books, 2000), PP.130-136.

tarafında gettolar oluşturması için yürüttüğü savaştan sonra da kullanılmaya devam etmiştir.

Filistinlilerin duvarın arkasındaki gettolarda kuşatılması, gücün sayesinde bir çeşit despot yönetim organizasyonudur. Filistin’e farklı nüfus gruplarını içeren tek bir coğrafı birim olarak baktığımızda, işgal altındaki topraklar içinde Arapların aleyhine Yahudi yerleşimcilerin yararına yönetildiğini Araplara da aşağı ve hor gözle bakıldığını görürüz. 1967 işgal altındaki yaşayan Filistinliler, yaşam koşulları ve haklar açısından Yahudi yerleşimcilerden daha düşük seviyede yararlanmaktadır. Bununla Filistinliler, Güney Afrika’nın gettolarında sıkışıp kalan siyahı nüfus ile çarpıcı bir benzerlik gstermektedir³⁸⁹.

Filistinliler, Yahudi yerleşim birimleri yanındaki kuşatılmış gettolarda yaşamaktadır. Birbirine çok benzer ırkçı Apartheid sistemi ile işgal rejimi uygulamaları sonucunda her iki taraf yasal referansa tabi kılınmıştır. Nitekim askeri ve yasama araçları kullanılarak nüfusun bir kısmının, başka bir topluluğa daha iyi bir yaşam sağlamak üzere harcanmasıdır. Filistin topraklarındaki bu tercih konusunda karmaşayı önlemek için ayrı bir ulaşım ağı kurulmuştur. Bir kısım, tam vatandaşlık haklarından yararlanırken başka bir topluluk mahrumiyet ve baskılarla karşı karşıya kalmaktadır³⁹⁰.

Güney Afrika’da siyahı nüfus, özel yerleşim yerlerindeki gettolara yerleştirilmiş ve bir yerden diğerine geçmek için, özel izin uygulaması getirilmiştir. Bunun aynısı şu an Filistin topraklarında uygulanmaktadır. Güney Afrika, ayrılıkçı politikasını, “kültürel özerklik” düşüncesi şeklinde ileri srmştir. İsrail, Filistin egemenliğini önlemek için ırkçı apartheid sistemi oluşturmuştur.³⁹¹ İsrail Devleti tarafından kurulan gettolar, Güney Afrika rejimi tarafından kurulan gettolardan daha küçüktür. Noam Chomsky, bunu şu sözlerle belirtmiştir: “1962 yılında ilk siyahı hükümet tarafından yönetilmek üzere ilk getto kurulduğunda, bu gettonun varlığını sürdürme olasılığı, Filistin’de uygulanmak istenen kolonyal gettolardan daha ileri durumdur”.

³⁸⁹ Huneyda Ghanem, “Askeri İşgal ile Apartheid Arasında: Kesişme ve Ayrışma Noktalarındaki Yakınlık”, İsraili Sorunları dergisi, S 35, 2009, s. 9.

³⁹⁰ A.e., S.10.

³⁹¹ Layla Marsakh, “Beyaz Güney Afrika Tecrübesi ile Siyonist Koloni Tecrübesinin Karşılaştırılması”, İsraili Sorunlar, No. 35, 2009, s.54.

Güney Afrika'daki kolonyal siyaset, despotlukta, coğrafi ayırmda, izinler sisteminde ve siyasi ayrıştırmada kendisiyle aynı konumda olan Siyonizme benzemektedir. Bu durum, bir ırkın diğerine tahakkümünü, siyasi ve askeri üstünlüğü sağlayarak tam hakimiyeti garantilemek için ortaya konulmuştur. Irkçı beyaz düzenin buldozerleri, bulunduğu yerde İsrail'in yaptığı gibi binlerce ağacı yok etmemiş, su kaynaklarını çalmamış ve kendi yerleşimcileri için öç alma yoluna gitmemiştir.

Söz konusu duvar, sadece iki farklı milleti ayırmakla kalmamış, aynı zamanda Filistin milliyetçiliğini parçalamayı hedeflemişti. İsrail'de kurulan gettolar, Güney Afrika'daki siyahi gettolar ile kıyaslanamayan zorlu birer hapishanedir. Bu tanımlamaları, Yahudi yazar Yehoshua Sobol, iyice kavramıştır: “Kudüs kılıfı/örtüsü” olarak adlandırılan duvarın –görünüşte çok merhametli bir terim– inşa edilmesiyle yaşam sanki tamamen durdu. Dükkanlar ve toplumun hareketi tamamen felç olmuştur. Duvardır, doğal bir felaket gibi dehşetimsi bir şekilde dikilir. Bu duvar ancak başkalarının hayatını mahvederek yaşayabilen bir insan tarafından yapılır”³⁹².

2.6.4. Siyonistleşen Emperyalizm ve Irk Ayrımcılığı

10 Kasım 1975 tarihli, 3379 sayılı BM Genel Kurul Kararı, Siyonizm'in tarihsel olarak tescilli bir tür ırk ayrımcılığı olduğunu belirtmiştir. Siyonizm ise kararda, ırkçı ve hatalı etnik bir doktrin olarak kabul edilmiştir. Kararda şu ifadeler geçmektedir: “Genel Kurul, 20 Kasım 1963 tarihli ve 1904 sayılı kararını hatırlatmaktadır. Bu karar, ırkçılığın ortadan kaldırılmasına ilişkin Genel Kurul'un her türlü beyanını ve özellikle ayrımcılığa veya ırk üstünlüğüne davet eden her doktrinin sosyal ve bilimsel olarak yalan ve yanlış olduğunu ilan eden bir karardır”³⁹³.

BM Genel Kurulu, 14 Aralık 1974 tarihli, 3151 sayılı kararında³⁹⁴, Güney Afrika ile Siyonizm arasındaki adaletsiz ittifakı zikretmekle birlikte 1975'te Meksika'da çıkarılan Evrensel Bildirge kararını da zikreder. Ayrıca kararda yeni sömürgeciliğin, yabancı işgalinin, Siyonizmin ve tüm biçimleriyle ırk ve etnik ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına atıfta bulunur. Ancak bu karar, uzun

³⁹² Sobol Yehoshua, “**Kim Kimi Kuşatıyor**”, Maarif, 16.03.2008 s. 19.

³⁹³ Shaaban Abdel Hussein, **Arap-İsrail Çatışmasında Yeni Meseleler**, Beyrut, Al Maktbi evi, 1987, s.176.

³⁹⁴ A/RES/3151 Sayılı karar, BM Genel Kurulu, Bkz: (çevrimiçi), <http://www.refworld.org/docid/3b00f1a6c.html>, 12.5.2018.

sürmemiştir. Nitekim Amerikan baskısı, “Amerika’nın uluslararası örgütü olan” BM ve Genel Kurulu kontrolüne geçirmesi ve ulusların kaderiyle ilgili kararları tekeline almasından sonra 11 Aralık 1991 tarihinde Genel Kurul, yayınladığı başka bir kararla bu kararı iptal etmiştir. Karar, aşağıdaki olaylara göre iptal edilmiştir:

1. ABD’nin BM’de İsrail’e desteği ve uluslararası örgüte fonlarının kesilmesi tehdidi.
2. Mısır ve İsrail arasında imzalanan Kamp David Antlaşması ve buna bağlı olarak 1967 saldırısının ardından gönderilen yabancı elçiliklerin İsrail’e dönüşü. Ürdün ile imzalanan Akabe Anlaşması’yla da aynı durum söz konusu olmuştur.
3. ABD’nin dünyada kararla ilgili tereddüt eden bazı ülkeler üzerindeki baskısı ve kararın iptali doğrultusunda oy kullanmaları halinde ekonomik vaatler ve maddi yardımlar³⁹⁵.

İsrail Yüksek Mahkemesi üyesi olan İsrail Cohen, Filistin’deki Arap nüfusa karşı ırk ayrımcılığını şu sözlerle itiraf eder: “İronik olan, Naziler tarafından desteklenen ve Rotenberg Mahkemesi tarafından kınanan biyolojik ve ırkçı temaların, İsrail vatandaşlığının verilmesinin temeli kabul edilmesidir”³⁹⁶.

2.6.5. Siyonizm ve Irk Ayrımcılığı

1956-1968 yılları arası Dünya Yahudi Örgütü Başkanı olan Nahum Goldman, şöyle demektedir: “Siyonistlerin, Yahudi devleti kurma yönündeki talepleri, uluslararası hukuk ve modern tarihin tüm ilkelerine tamamen aykırı düşmektedir.” Siyonizm, ırkçılığın en açık ifadesi, ırkçılık ile en içiçe olandır. Aynı zamanda Siyonizm, zihinsel kaprisler, tarihsel halüsinasyonlar, aşırı kurcalama ve aldatmalarla dolu sahte nostaljiler, hareketin liderlerinde beliren ortak duygular ve bunlara bağlı olarak suçluluk ve eksiklik hissi üzerine kuruludur. Bundan dolayı bu liderler, seçilmeleri için kendilerine tabi olan halka başvurmakta ve “tanrının seçilmiş ırkı” sözünü referans alıp diğer ulusları hor görmektedirler³⁹⁷.

³⁹⁵ Marvan Madi, **Filistin Krizi.. Gerçekler ve Sahtecilik**, 2001, s. 80-130.

³⁹⁶ Marwan Madi, **Siyonistleşen Emperyalizm ve Irk Ayrımcılığı**, Sham, 2005, s.12.

³⁹⁷ Mohsen Saleh, **Siyonist Proje**, Palestine today newspaper, S. 1085, 22.5.2008. s. 19.

Siyon, 19. yüzyılın sonlarında Rusya'nın Siyonistleri tarafından kurulan bir terör örgütüne isim olmuştur. Bu örgütün üyeleri, "Siyon aşıkları" diye anılmıştır. Çok geçmeden bu örgüt, örgütsel yapıya sahip uluslararası bir siyasi kurum haline gelmiştir. Bu örgütün kurucuları, 1898'deki Basel Konferansı'nda, hareketin başkanı Theodor Hertzl'in liderliğinde Filistin'de ulusal bir vatan kurma çalışmalarını organize etmek üzere Yahudi mezalimini bahane olarak kullanmışlardır³⁹⁸.

Yahudi hareketin psikolojik, tarihsel ve dini amacının akıbeti, sanatçı, yazar ve bilim adamlarının olduğu Yahudi sistemlerin ve organların sürekli hizmet akıbetiyle bağlantılı olmuştur. Yahudi edebiyat, neredeyse birbirine bağlı olan Yahudi entelektüel kuramlaştırma halkalarından birini oluşturmaktadır. Yahudi edebiyatın, tam uyumunu gerçekleştiren, aynı bütünlük ve ortak hedeflere ulaştıran etkileşim düşüncesinin en önemli özelliği, Filistin halkını yok etme arayışında yalan yanlış fikirler ve kanaatlerle diğer halklara karşı aşırı düşmanlıktır. Bu mesele, Yahudi dini fikirler ile bazı siyasi düşünürler arasında bir bağ oluşturmaktadır. Belli çelişkileriyle ortaya konan bu mesele, ırk düşmanlığı ve sömürgeci gerekçeler konusunda ikili gerginlikler meydana getirmiştir. Leon Pinsker, 1882'de yazdığı "Kişisel Özgürleşme" kitabında şöyle demektedir: "Meselenin özü, farklı milletler arasında yaşayan Siyonistlerin, bu ülkelerde asimile olmayan bir öge olarak kalmalarıdır. Bu Yahudi öge, hiçbir ulus tarafından sindirilemez"³⁹⁹. Filistin işgali konusunda şüpheyi yer bırakmamak için bu Yahudi davetçinin görüşleri, el broşürleri, risale ve makaleler şeklinde "Kişisel Özgürleşme" diye adlandırdığı bir kitapçıkta toplanmıştır. Bu kitapta anlatılanlardan şu manaları çıkarabiliriz:

1. Yahudi ırkçılığın netliği.
2. Yahudi kişiliğinin yıkılışını ve çürümüşlüğüne kabul etmesi.
3. Kışkırtıcı üslup aracılığıyla Yahudi unsurunun ölümünü kabul etmesi.
4. Siyonistlerin diğer halklara üstünlüğünü göstermek, dini ve tarihi gerekçeleri ileri sürmesi.

³⁹⁸ Ahmed Sousse, **Tarih'te Araplar ve Yahudiler**, Şam, alarabi yayıv ve dağıtım evi, 1990, s.310-460.

³⁹⁹ Leo Pinsker, **Self-Liberalization**, 1882, alıntıdır.

2.6.6. Yahudi Etnik Yerleşimcilik

Siyonizm, tarihsel konumlarının işlevsel anlamda tamamlayıcı iki madde aracılığıyla gerçekleşmiştirirdiğine inanıyordu. Birincisi: Sömürgeci batılı ülkelerin desteğiyle Filistin topraklarında Yahudi siyasi bir ulusun oluşturulmasıdır.⁴⁰⁰ Tıpkı bu devletlerin yapmakta olmuşturğu ve daha önce üçüncü dünya ülkelerinde yapmıştırları gibi. İkincisi: Filistin'in tamamının ele geçirilmesi ve Yahudileştirilmesidir. Yani beşeri ve kültürel yapısını Müslüman ve Hristiyan bir ülke olmaktan çıkarıp ırksal anlamda Yahudi ülkeye dönüştürülmesidir. Bu iki madde de geçen hususlar, baskıcı yöntemlerle uygulanmıştır. Sonunda Siyonizm, kendileri için biçilen kaderi reddetmelerine karşılık ülkenin asıl sahipleri olan Filistinlileri gerici, barbar ve antisemist şeklinde nitelendirerek bir dizi sahte iddialarla suçladılar⁴⁰¹.

Son üç yüzyıl boyunca Avrupa ülkeleri arasında yaşanmış savaşları ve çatışmaları takip edecek olursak, Masonluk tarafından desteklenen Siyonizm'in, fitneleri kışkırtmanın ve ülkeleri karıştırmanın ana sorumlusu olduğunu görürüz. Bunun gibi Siyonizmi, bu ülkeler arasında savaşların körükleyicisi ve hatta finansörü sayabiliriz. Yeni İsrail gettosuna (uzletine) uyan bir tek ideoloji ile uyduğünü görürüz ki bu ideoloji, tam anlamıyla Eski Ahit (yani Tevrat) ideolojisidir. Feodal Avrupa içindeki eski getto, Eski Ahit'e bir finansal ideoloji olarak itibarını yeniden kazandıran dini reform yoluyla çevreye karşı düşmanlığını da ortaya koymuştur⁴⁰².

Tevrat İdeolojisi, ırkçı, kapitalist ve saldırgan işlevinde ayrışmalar ve İsrail'in iç ve dış işlev koşullarını üretmesi için ihtiyaç duyduğu entelektüel gerekçeler üzerine kuruludur. Şekilsel olarak İsrail, laik bir devlet olmadığı gibi Müslümanların ve Hristiyanların ikinci sınıf vatandaş muamelesi gördüğü dini bir grup devletidir. Buna ek olarak İsrail'de, 1953'ten beri yürürlükte olan haham mahkemeleri hukuku işlemektedir. Ülkede yaşayan herkes, medeni ve sosyal ilişkiler alanında bu mahkemelerin yargı yetkisine tabi olmaktadır. Batı'nın bölgedeki politik-polisiye ülkesi olma zorunluluğundan kaynaklanmaktadır⁴⁰³.

⁴⁰⁰ Timraz, **a.g.e.**, s. 59-68.

⁴⁰¹ Mohamed Hafez Yakub, **İsrailli Apartheid Sökülmesi**, (çevrimiçi), <https://www.alaraby.co.uk/opinion/2014/4/7>.

⁴⁰² Abbas Mahmoud Al Aqqad, **Dünya Siyonizmi**, Hindawi Enstitüsü, 2017, s. 13-37, 103-107.

⁴⁰³ Barakat, **a.g.e.**, s.38-45.

Dış düzeyde dini grupsal ideoloji, kapitalizm öncesi bir din ideolojisi değil, kolonyal bir ideolojidir. Komünizm, kapitalizm öncesi döneme değil de kapitalizm döneme tekabül eder. Öyle ki egemen sınıf varlığını, emperyalizme ve onun bölgesel işlevine bağlılık temelinde, burjuvazi ittifakın bütünlüğü içinde garanti altına alır. Siyonistler, Yahudiliğin milliyet ve ırk sayılması, ırkçılığın Yahudilikle bağdaştırılması ve her fırsatta Siyonistlerin dini duygularının istismar edilmesi için çalışmaktadır. Milliyetçiliğin son iki yüzyılın gücü olmasından dolayı Siyonistler, kendilerine güç katan Yahudilikten bir milliyetçilik oluşturmaya ve bunu bütün dünyaya dayatmaya çalışmışlardır⁴⁰⁴.

Allah'ın seçilmiş halkı düşüncesi ve diğer insanlara karşı üstünlük teorisi, Siyonistlerin en uygar ırk olduğunu ifade eden Tevrat'ın masallarına dayanan akıl dışı bir etnik düşüncedir. Bu düşünceye uygun olarak İsraili okulların felsefe kitabında Siyonistlerin, dünyanın en hayırlı ırkı ve halklar içinde Allah'ın en seçkin halkı olduğu ifade edilmektedir. Sokolov buna şu sözlerle değinmektedir: “Yahudiler, bütün uluslar arasında en saf ve en temiz ırktır. Onlar, Yahudi milletine bulaşmış her türlü şaibe ve şüpheden temizlenmek istemektedirler”⁴⁰⁵.

Tevrat'da geçen ve etnik teorileri incelediğimizde, Siyonizm'in sömürgeci çıkarlarına hizmet eden Tevrat ve etnik teorilere siyasi misyon yüklediğini görürüz. Diğer yandan Hristiyanlık ve İslam dinlerinin bütün ilgilerini Tanrı'nın birliğine, insanlığın barışına ve eşitliğe yönlendirdiklerini görürüz. Dört İncil'de de, hayat veren babanın, seçilmişler ile köleler arasında bir ayırımı gitmeden herkesin babası olduğu üzerinde durulmuştur. Bunun yanı sıra bazı insanları temiz, diğerlerini aşağı bir sınıf saymamıştır. İslam'da ise, özgürlük, adalet ve eşitlik metodu üzerinde durulmuştur. Yüce Allah Kur'an'da şöyle buyurur: “Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah yanında en değerli olanınız, Ondan en çok korkanınızdır. Şüphesiz Allah bilendir, her şeyden haberdardır”⁴⁰⁶.

Yahudi ideoloji, anti-Semitizm'in nedeninin sırf sosyal sistemle bağlantısı bulunmayan kin ve nefretten kaynaklandığını iddia eder. Hertz el bunu şu sözleriyle vurgulamaktadır: “Siyonistlerin

⁴⁰⁴ Timraz, **a.g.e.**, s. 64-67.

⁴⁰⁵ Abdul Wahab Al Misiri, **a.g.e.**, s. 478.

⁴⁰⁶ Kur'an-ı Kerim, Hucurat Suresi, Ayet 13.

kendileriyle gizli veya aşikâr yaşadığı halklar, anti-Semitist halklardır. Bu nedenle anti-Semitizm sonsuzdur. 19. yüzyılın yetmişli yıllarında birçok bilim adamı ve tarihçi, ilk etapta Almanya’da yayılan ve Yahudi entegrasyonu çağrısına rağmen (Bismarck) tarafından kullanılan ırkçı ideolojinin parçası olduğu üzerinde görüş birliğine varmışlardır. Siyonizm, Arap halklarına karşı yürütülen savaşı ulusal savaş ve BM kararlarını haksız ve taraflı olmakla nitelendirir”⁴⁰⁷.

Aslında Siyonizm, ulusal kurtuluş hareketi ya da ulusal yöneliş hareketi değildir. Bilakis o, temelde küresel emperyalizmin istismar ettiği burjuvazi Yahudiliğin menfaatlerini dillendiren gerici bir harekettir. Bununla birlikte uluslararası devrimsel faaliyetlerde üç unsura karşı bir araçtır. Aynı zamanda Arap bölgesinde sömürgeciliğin temel araçlarının bir parçası, ulusal kurtuluş hareketine karşı cinayetleri temel alan ekonomi, politika ve ideolojiyi sabote eder. Irkçılık, Siyonistlerin benliğinde mevcuttur. Siyonizm, Yahudiliğin köklerine dayanır. Yahudilik ise, Yahudi hareketin içinde somutlaşmış bir milliyetçiliktir. Bu nedenle Siyonizm, modern bir teori değildir. Bilakis Yahudi öğretileri kadar eski bir ideolojidir. Bunun en güzel kanıtı, 1948’de 487 Filistin köyün tahrip edilmesinde ortaya çıkmaktadır⁴⁰⁸.

2.7. Yahudi Etnik Ayrımcılık Uygulamaları

2.7.1. Uluslararası Düzeyde Yahudi Etnik Ayrımcılık Uygulamaları

Siyonizm, Cezayir ve Fas’ta Fransa’ya yardım ederek ve 1956 Süveys Savaşı’nda İngiltere ve Fransa ile işbirliği yaparak sömürgeci ülkelerle birlikte halkların kurtuluş hareketlerine karşı durmuştur. İsrail, aynı zamanda Güney Afrika’daki apartheid ile ayrılmaz bir biçimde bağlantılıydı. Nitekim İsrail, Güney Afrika’ya yardım etmiş, teknik uzmanlık sağlamış ve BM’in bütün dünyaya yardımı etmeyi yasakladığı ve ilişkilerini kesmeye zorladığı bu ırkçı ülkeye silah ve nükleer bilim konularında destek vermiştir⁴⁰⁹. ABD’nin Siyonizm ile ilişkisi ise, Ronald Reagan’ın başkan olarak göreve başlamasından bu yana stratejik bir ittifakla dayanışma içinde olmuştur. Aralarındaki ilişkiler, aşağıdaki kelimeler ve eylemlerle özetlenebilir:

⁴⁰⁷ Mohammed Awad Al Hazaima, **Yahudi İdeolojisi- Siyonizmleri n Tarihi ve Özgürleşme Sürecinin İdeolojisi Çalışma**, 2009, s. 81-98.

⁴⁰⁸ **A.e.**, s. 100-103.

⁴⁰⁹ Ali Abdullah, **Yahudiler: Davut Döneminden İsrail Devletine**, 2017, s. 79.

- a. ABD, Filistin'e yönelik büyük Yahudi göçlerinin arkasında olan, İngiliz Manda hükümetine sürekli baskılar yapan ve 1947'de Filistin'in bölünmesi için faaliyet gösteren bir devletmiştir.
- b. ABD, 1948'de İsrail'i ilk tanıyan devlet olarak bilinmektedir. Çünkü ilanından yalnızca iki saat sonra İsrail'i tanımıştır.
- c. ABD, İsrail'in Filistin halkına karşı sürekli yürüttüğü katliamlar, sınır dışı etmeler, Arap ülkelerine göçe zorlamalar İsrail'in haksız uygulamaları karşısında sessizliğini sürdürmüştür.
- d. ABD, 1952'de her alanda İsrail'i koruyacağını ve İsrail'e yardım edeceğini ilan etmiş, BM'in Filistinli mültecilerin geri dönüşleri ve tazminatıyla ilgili hiçbir çaba sarf etmemiştir.
- e. ABD, 1967 saldırısından dolayı İsrail'i suçlamamış ve İsrail'i kınayan uluslararası kararlara karşı durmuştur.
- f. ABD, İsrail'e Ekim Savaşı'nda, silah, ekipman ve teçhizat desteği sağlamak için havadan köprüler oluşturmuş, Suriye ve Mısır kuvvetlerinin uydu sistemleriyle izleme operasyonlarına katılmıştır.
- g. ABD yönetimi, BM tarafından oybirliğiyle kararlaştırılıp İsrail'e yöneltile yasal teklif ve öneriler karşısında BMGK'nde 30 kez veto hakkını kullanmıştır.
- h. ABD, ekonomik durumunu iyileştirmek için İsrail Devleti'ne yılda 3 milyar dolar harcamaktadır. Silah, askeri teçhizat ve teknik uzmanlık alanlarında verdiği destekler ise bu miktarın dışındadır. Ayrıca ABD, İsrailli Mossad istihbarat teşkilatıyla arasındaki istihbarat alışverişinde yakın işbirliği halindedir⁴¹⁰.

2.7.2. Filistin'de Yahudi Etnik Ayrımcılık Uygulamaları

Yahudi metottan beklenen, yalnızca kurbanlardan katiller ve teröristler üretmek değil aynı zamanda Filistinlileri terörist sayıp tarihten tamamen çıkarılmalarını sağlamaktır. Nitekim İsrail, Filistin halkına karşı yürüttüğü katliamları, çeşitli propagandalar ve yalan gerekçelerle örtbas eder. Yahudi suç uygulamaların, Filistin'de yaptığı uygulamalar şunlardır⁴¹¹:

- a. İsrail işgal makamları ve Yahudi çeteleri, İrgun çetesi başkanı "Menahem Begin" eliyle 1948 yılında Deir Yasin köyü sakinlerinden 253 kişiyi öldürmüştür. Katliamda kurban gidenler arasında

⁴¹⁰ Abdelrazik Said Sulayman, **İsrail**, 2013, s. 60-63, 167.

⁴¹¹ Abdul Wahab Al Misiri, **a.g.e.**, s. 116-137.

silahlı kimse bulunmazken, öldürülenlerin hemen hepsi kadın ve çocuklardan oluşmaktadır⁴¹².

b. Kefar Kasem Çiftliği: Filistinli işçiler evlerine döndükleri bir sırada, Yahudi güçler, hiçbir ön uyarı yapmadan çoğunu öldürmüştür.

c. Tantura Katliamı: Silahlı Yahudi çeteler, 1948’de köy gençlerini köyün yakınlarında bulunan belirsiz bir yere götürüp onlardan uzun bir çukur kazmalarını istemişlerdir. Daha sonra yayılım ateşi açarak 197 Arap gencini öldürmüşlerdir.

d. Kubayeh Katliamı: Onlarca savunmasız sivilin öldürüldüğü askeri katliamlardan biridir.

e. Gazze Katliamı: 1956-1967 yılları arasında, İsrail ordusu, sivil halka top ve uçaklarla saldırmış ve kurbanların cesetleri günlerce yollar üzerinde sergilenmiştir.

f. Bahr al-Bakar Katliamı: 1967’de Mısır’da meydana gelmiş olup İsrail Hava Kuvvetleri, Bahr El-Bakar’da güvenli bir okulu bombalaması sonucu onlarca öğrenci hayatını kaybetmiştir.

g. Kana Katliamı: Bu katliam, Lübnan sınırında faaliyet gösteren uluslararası güçlerin gözleri önünde Lübnan’da gerçekleşmiştir. Katliam, İşçi Partisi Lideri Şimon Peres’in Başbakanlığı döneminde 21 Şubat 1972’de gerçekleşmiştir, İsrail Hava Kuvvetleri Kana Okulunu bombalaması sonucu 100’den fazla çocuk öldürülmüştür⁴¹³.

İsrail, işgal altındaki Arap topraklarında Arapları sudan yoksun bırakmaya aşağıdaki yollarla çalışmaktadır:

1. Filistin’in kuzeyinde bulunan Tabariya Gölü’nün suyunu, güneyde en uzak nokta olan Nekeb’e pompalamıştır. Böylece yılda 400 bin metreküp su kaybettiği için gölün tuzluluk oranı artmış, ayrıca sulama amacıyla Tabariya suyunu borularla Bisan vadisi bölgesine çekmesi sonucu Ürdün Vadisi’nin tuzluluk oranı da artmıştır⁴¹⁴.
2. Batı Şeria ve Gazze Şeridi sakinlerini aşağıdaki yollarla susuz bırakma:
 - a. Resmi su şebekesi olan Mekorot’a bağlanan Filistinli köy şebekesinin 140’ı geçmemesi.
 - b. Batı Şeria’daki su stoklarının sadece Yahudi projelerine ayrılması için Arap vatandaşlara kuyu kazma izninin verilmemesi.
 - c. Birçok eski kuyunun kapatılması ve kuyu sahiplerine mevcut kuyularını derinleştirme,

⁴¹² A.e., s. 116-123.

⁴¹³ Al Siyasah yayın evi, **History of The Arab and The World**, S. 237-242, 2009, s. 87.

⁴¹⁴ Adnan Abu A’mer, **Filistin’de Su Üzerinde Çatışma**, 2004, s. 43-86.

onarına veya geliştirme izni verilmemesi.

d. Filistinli bazı yerleşim topluluklarına kirli suların verilmesi. Daha önce Ürdün'e asalak bitkiler ve kirli maddelerle dolu sular verilmiş ve Amman sakinleri, yaptıkları protesto ve gösterilerle Ürdün hükümetine karşı çıkmış ve sonunda hükümeti düşürmeyi başarmıştı⁴¹⁵.

e. Gazze Şeridi'nde kirli sulardan içmeleri ve bu sularla yetişen sebzelerden yemeleri sonucu 400'den fazla Filistinli çocukları zehirlenmiş, karaciğer ve bağırsak hastalıklarına yakalanmıştır.

f. İsrail, Filistinli halkın genel kanaatlerini değiştirip toplumsal hafızalarını silmek için sergilemiş oldukları kahramanlık mücadelesini yok etmeye çalışmıştır.

2.7.3. İşgal Altındaki Filistin Topraklarında İsrail Yerleşimciliğinin Yolu

Filistin'deki İsrail yerleşimciliği, Yahudi devletin kurulmasının bel kemiğini oluşturan arazinin Yahudileştirilmesinde işgal faktörü sayılmaktadır. Dayan, yerleşimciliğin önemini şöyle açıklıyor: "Batı Şeria'da Yahudi yerleşimciliği olmadan ordu olarak tutunamayız ve yerleşimcilik olmazsa İsrail güçleri, yabancı bir halkı yöneten yabancı ordu olacaktır"⁴¹⁶.

1967'den beri yerleşimcilik faaliyetleri, 1977'ye kadar iktidarda kalan İşçi Partisi'nin temel görevlerinin başında yer almıştır. Levi Eshkol hükümetinden başlayıp Rabin hükümetinin düşüşüne kadarki İşçi Partisi iktidarında, stratejik öngörüler ışığında yerleşimcilik kurulacağı temel alanlar belirlendi. Yerleşimcilik, aşağıdaki plâna uygun olarak devletin stratejik planının sayılır⁴¹⁷:

- Haziran 1967 sınırları öncesi dönülmemesi.
- Sınırların güvence altına alınması için ön cephelerde oluşturulacak yerleşimciliğin desteklenmesi.
- Yerleşimcilik konusu ile Arap ülkeleriyle uzlaşma imkânı konusunun birbirinden ayrılması.
- Kudüs şehrinin doğusuyla batısının birleştirilip İsrail egemenliğine geçirilmesi ve İsrail Devleti'nin başkenti olarak ilan edilmesi.
- Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasını engellemek için toprak üzerinde siyasi egemenliğin sağlanması.

⁴¹⁵ Rifat said Ahmed, **Araplar ve İsrail Arasındaki Su Çatışması**, 1992, s. 201.

⁴¹⁶ Aronson, **a.g.e.**, s. 6.

⁴¹⁷ Barakat, **a.g.e.**, s. 38-46.

Yerleşimcilik, Batı Şeria'nın işgali sırasında İşçi Partisi hükümetlerinin önceliklerinin başında geliyordu. Bu dönemde “güvenlik bölgeleri” olarak adlandırılan belirli bölgeler üzerinde yoğunlaşmıştı. Bunlar: Kudüs, Ürdün Vadisi, Beytlehem, El Halil ve Suriye yaylası. Diğer yandan Arap nüfus yoğunluğunun bulunduğu Nablus ve Cenin'den uzak durulmuştur. İşçi Partisinin iktidarda olduğu 1967-1977 yılları arasındaki yerleşimcilik haritasından açıkça anlaşılmaktadır ki, binlerce dönümlük araziye el konulmuş, bunlardan 25'i Suriye yaylasında ve 51'i Batı Şeria'da olmak üzere toplam 76 Yahudi yerleşim birimi inşa edilmiştir⁴¹⁸.

Fiili yerleşimcilik faaliyetleri 1967'de Levi Eshkol hükümeti idaresinde başlamıştır. Kfar Etzion, 25/9/1967 tarihinde Batı Şeria'da kurulan ilk yerleşim birimi olmuştur. Bir yıl sonra yerleşim birimlerinin sayısı 14'e ulaşmıştır. İşçi Partisi, Kudüs dışında, Batı Şeria'nın geleceği hakkında hiçbir resmi karar vermemiştir. İktidar partisi, bu bölgede “kararsızlık” politikası izlemiştir. İcraatları, “Jalili belgesi ve 14 ilke” diye ifade edilen genel ilkeler çerçevesinde kalmıştır. Resmi olmayan düzeyde ise, parti liderleri Yahudi yerleşimciliğin sürdürülmesinin gerekliliği ve Haziran 1967 sınırlarına geri dönülmemesi konusunda anlaşmışlardır⁴¹⁹. İşgalci İsrail, Kudüs'ün Yahudi leşmesi, dini ve tarihi izlerinin de değiştirilmesi çalışmalarına başlamıştır. Bunun için 27 Haziran 1967'de İsrail, Kudüs'ün iki bölümünün İsrail yönetimi altında birleştirildiğini, Arapların eski mahallelerden atıldığını, Yahudi mahallesinin inşa edildiğini, Kudüs'ün kuşatırğını, etrafının Yahudi yerleşim birimleriyle çevrildiğini, kentin coğrafi ve demografik bağlantılarının kesilmesi için Yahudi yerleşim yollarının yapmıştır. Arap kentsel genişlemesinin dondurulduğunu ve buralarda büyük sanayi bölgelerinin kurulduğunu açıklamıştır⁴²⁰.

İsrail, Kudüs'ün Yahudileşmesinin hızlandırılması için siyasi, güvenlik ve stratejik anlamda sayısız öngörüü gerçekleştirmek üzere harekete geçmiştir. Kudüs ve Batı Şeria'yı iki bölüme ayırarak birbirinden bağımsız bölgelere ve gettolara dönüştürmüştür.⁴²¹ İsrail devleti, şehri tam ortasından ayıracak olan dairesel iki yerleşim şeridiyle çevirmeye çalışmıştır. Arap mahallelerinin

⁴¹⁸ Tzur, **a.g.e.**, s. 65-66.

⁴¹⁹ Barakat, **a.g.e.**, s. 152-156.

⁴²⁰ Abdül Rahman Abu Araf, "Kudüs'ün Yahudileştirilmesi", Al Fejr, 18.09.1980, s.3.

⁴²¹ Kate Maguire, **Kudüs'ün Yahudileşmesi: Kudüs'ü ele Geçirilmesi İçin Atılan İsraili Adımlar**, Beyrut, Arap Araştırmaları Merkezi, 1981, s. 27-31.

kuzeyden yayılıp genişlemesini önlemek için de işgal makamları, Arap mahalleleri yönünde büyük ve kompakt yerleşim birimleri inşa etmişlerdir⁴²². Diğer yandan İşçi Partisi, yerleşimcilikte daha çok Kudüs, Ürdün Vadisi ve El Halil kentleri üzerinde odaklanmıştır⁴²³.

Ürdün Vadisi, yerleşimciliğin yoğunlaştığı en büyük ikinci bölge kabul edilir. Yerleşimcilik, İşçi Partisi hükümetleri için stratejik bir hedef olarak kabul edilmiştir. Bu bölge askeri açıdan Batı Şeria'ya ana geçiş noktasını oluşturmaktadır. Siyasi açıdan ise, buranın ilhakı müzakerelerin gidişatını etkileyecektir. Çünkü burası, verimli geniş topraklara sahiptir. Bu topraklar, yaklaşık 2500 km karelik alana yani Batı Şeria'nın yaklaşık % 40'ına tekabül eder.

İşgal makamları, Ürdün vadisi boyunca 115 km uzunluğunda ve 20 km genişliğinde inşa edilen yerleşim birimlerinden bir güvenlik kuşağı oluşturdu⁴²⁴. Ayrıca kuzeyde Bisan'dan güneyde Ein Gedi'ye kadar bir güvenlik kuşağı daha oluşturdu. Ürdün Vadisi aşağıdaki gibi üç bölüme ayrılmış oldu:

- Ölü Deniz'in kuzeyi: 7500 dönümlük tarımsal araziye içerir. Ürdün Vadisi'ni, işgal altındaki Batı Şeria'nın yüksek ve çöl bölgelerine bağlayacak yerleşim birimleri burada inşa edilmiştir.
- Ana vadiler: Kuzeyde Bisan'dan güneyde Eriha'ya kadar uzanan 30 dönümlük tarımsal araziye içerir.
- Nablus dağların doğu yamaçları: doğu tepeleri hattında yerleşim birimleri inşa edilmiştir.

Ürdün Vadisi'nde yerleşimcilik projesi, Yigal Allon planına uygun yürütülmüştür. Bu planın amacı, demografik sorun yaşamamak için Arapları Ürdün tarafına göç ettirmek ve Ürdün nehrinin doğunu batısından coğrafi olarak ayıracak İsraili tecrit edici bir sektör bulmaktır. Bu süre zarfında Ürdün Vadisi'nde 21 yerleşim birimi kurulmuştur⁴²⁵.

⁴²² Ayid, **a.g.e.**, s. 102-106.

⁴²³ Elyas Shofani, **Minahem Bighin Terörden İktidara**, Beyrut, Filistin Çalışmaları Merkezi, 1977, s.60-86.

⁴²⁴ Barakat, **a.g.e.**, s. 136.

⁴²⁵ Hayriya Kasimiya; ve diğerleri, **1967'den bu Yana İşgal Edilen Arap Topraklarındaki İsrail Yerleşim Birimleri**, Kahire, 1978, s. 105 ve sonraki sayfalar.

Batı Şeria, şiddetli bir yerleşimcilik dalgasına şahit olmuştur. İsrail makamları, Ürdün Vadisi'nde en verimli toprakları oluşturan, %91'i özel ve %9'u devlet arazisi olmak üzere 89.000 dönümlük araziye ele geçirmiştir⁴²⁶. Yerleşimciliğin büyük önemi göz önüne alındığında, bu alanı destekleyen İsrailli resmi ve sivil birçok kurum ve kuruluşun aktif bir rol oynadığını görürüz. Bunlar:

- Hükümet birimleri: Yerleşimcilik ile bağlantılı olan Aliyah ve Entegrasyon Bakanlığı, yapı ve iskan, çalışma, tarım, savunma ve sosyal işler bakanlığı gibi bir dizi bakanlıklar içermektedir. 27. Yahudi Kongresi'nde yerleşim birimleriyle ilgili bakanlıkları koordine etmek üzere İskan Bakanlığı ile Aliyah ve Entegrasyon Bakanlığı görevlendirilmiştir⁴²⁷.

- Askeri Nahal Hareketi: Bu hareket, ateşkes hatlarının bulunduğu bölgelerde askeri yerleşim birimleri inşa eder. Bu hareketin yerleşim birimleri, Ürdün Vadisi'nde yoğunlaşmıştır. Hareket, işgal ordusundan generaller tarafından yönetilir.

- Yahudi örgütlere bağlı yerleşimcilik birimleri. Bunlar⁴²⁸.

1. Yahudi Ajansı Vergi Toplama Fonu'na bağlı Yerleşimcilik Dairesi. Görevi, vergi toplama ve yerleşimcilik komitelerine finans sağlamak.

2. Dünya Yahudi Örgütü'ne bağlı yerleşimcilik Dairesi, finans kaynakları sağlamak .

- Gush Emunim Hareketi⁴²⁹. Aşırı dini bir hareketmiştir. Stratejisi, Arap şehirleri içinde yerleşimcilik faaliyetleri yapmak. Amerikan yahudi örgütleri tarafından desteklenmektedir. Bu harekete bağlı en önemli yerleşim birimleri: Kiryat Arba ve Alon Moreh.

İsrailli partilerle bağlantılı bir grup yerleşimci örgütler. En önemlileri şunlardır⁴³⁰:

1. Dini Kibbutz: Dinsel Ulusal Parti'ye bağlı olup en önemli yerleşim birimleri, Tulkarem yakınlarındaki Rosh yerleşim birimidir.
2. Kibbutzlar Birliği: Solcu Mapam Partisi'ne bağlıdır.
3. Genç Muhafız Kibbutz: Solcu Mapam Partisi'ne bağlıdır.

⁴²⁶ İsrailli yetkililerin verimli toprakları kontrol etmek için kullandıkları yöntemlerden biri, zorunlu takas yöntemidir. Öyle ki İsrail, Filistinli çiftçiyi zor bir tercih yapmakla karşı karşıya bırakıyordu. Yani kendi arazisini, verimli olmayan ve su kaynaklarından yoksun olan başka bir arazi ile takasa zorluyor ya da topraklarına tazminatsız olarak el koyuyordu. Bu yöntem, büyük çapta Tubas ve Al-Aghwar kentlerinde uygulanmıştır. Bu durum, Filistinli çiftçiler açısından önemli tarımsal zararlarla sonuçlandı.

⁴²⁷ Sabri Gris, **1968 Kudüs 27. Siyonist Konferansı**, Beyrut, Filistin Çalışmaları Enstitüsü, 1971, s. 68.

⁴²⁸ Gazi Al Saadi, **a.g.e.**, s. 403-404.

⁴²⁹ Mahmoud Abu Gazalah, **Teori ve pratik arasında Gush Emunim Hareketi**, Arapça Araştırmalar merkezi, 1984.

⁴³⁰ FKO Bilgi bölümü, **İşgal Altındaki Bölgelerde İsrail Yerleşimi 1967-1978**, 1978, s. 7-8.

4. Birleşik Kibbutz: İşçi Partisi'ne bağlıdır.
5. Moshav: Ulusal Dini Parti bağlantılı, Kudüs çevresinde aktif Histadrut'a bağlı bir örgüt.
6. Dini Nahal: Dini Askeri örgüttür. Beytlehem yakınlarındaki Tkoa Yahudi yerleşim birimi.
7. İsrail Toprakları Partisi Örgütü: Gush Emunim'in hareketiyle işbirliği içinde çalışan bir yerleşimcilik örgütü⁴³¹.

2.7.4. İşgal Altındaki Filistin Topraklarında İsrail Yerleşimciliğin Belirleyicileri ve Etkenleri

İsrail Devleti'nin, Haziran 1967 savaşıdan sonra yerleşimcilik faaliyetleri neticesinde elde etmeyi amaçladığı bir çok hedefi vardır. Buna bağlı olarak, yerleşimcilik etkenleri zaman zaman ve bölgeden bölgeye değişiklik arz eder. Bu etkenler, yerleşim biriminin seçimini, türünü ve sakinlerinin niteliğini belirler. Yerleşim birimlerinin kurulmasının arkasında politik, ekonomik ve askeri hedefler yatmaktadır⁴³². Bu etkenler, şu şekilde özetlenebilir: Dini, demografik, politik, ekonomik, askeri ve psikolojik. Bütün bu etkenler, Yahudi yerleşimcilik projesinin köklerinin sağlamlaştırılmasına katkı sağlamıştır⁴³³.

2.7.4.1. Dini-İdeolojik Boyut

Yerleşimcilik faaliyetleri, tam teşekküllü Yahudi dini bir inanç grubuyla bağlantılıdır. Bu grup, yerleşimciliği dini inançlarla birleştirmeyi amaçlamaktadır. Bazıları şöyledir:

- Dini Yahudi partilerden İsrail'in tarihi bir hakkının olduğu iddiası. Öyle ki eski Yahudi devletinin merkezi diye kabul ettikleri Batı Şeria'yı “Yahuda ve Samerra” adlandırıyorlardı. Sağ partiler de, eski devletin yeniden canlandırılması çağrısında bulunmaya başlamışlardır⁴³⁴.

- Yerleşimciliğin, bir Tevrat terimi olan İsrail topraklarına dönük dini temellerine bağlanması. 1967 savaşının, İsrail topraklarına ve Tevrat'ın sınırlarına geri dönmek için ilahi vaatlerin yerine

⁴³¹ Yerleşimcilik kurumları hakkında daha fazla bilgi için: **Yerleşimcilik Komiteleri ve Örgütleri**, işgal altındaki arazi işleri yürütme ofisi dosyaları, Amman, 1979.

⁴³² İşgal Altındaki Filistin Dergisi, **Siyonist Yerleşimciliğin Gerçek Boyutu**, S: 356, 1983, s. 29-33.

⁴³³ Hasan Bin Talal, **Filistin ve Arap Dünyasına yönelik İsrail Yerleşimcilik Politikası**, Al Watan Al Arabi Dergisi, No. 312, 1984, Alıntıdır.

⁴³⁴ Barakat, **a.g.e.**, s. 241.

getirilmesidir⁴³⁵. Yahudi düşünce, Yahudi ulusal bir devletin kurulması ilkesine dayanır. Bu nedenle Yahudi göçünü ve Siyonistleri toprağa bağlama girişimi bağlamında tarımsal yerleşim birimlerinin kurulmasını teşvik etmeye çalışmıştır. Afro-Asian göçmenlerin %31'i tarıma yönlendirilirken, Avrupalı göçmenlerin %10'u tarım sektöründe çalışmaya yönlendirmiştir⁴³⁶. Bu durum, Kibbutz ve Moshav'daki kolektif ve dayanışmacı yerleşimciliğin artırılmasına yönelik yerleşimci yönlendirmelerde belirgin hale gelmiştir⁴³⁷.

Belirleyici ideolojik özellikler, Yahudi liderlerin açıklamalarında ve Filistinlilerle olan çatışmalarda dini prensiplerin önemine vurgu yaparak şekillenmektedir. Bazıları şöyledir:

- Weizman, Filistin'deki yerleşimciliğin Siyonistlerin kurtuluşuna katkı sağlayacağına inanmaktadır. O, “Yahudiler, göç ve yerleşimcilikte başarılı olamazlarsa, geleceklerinin efendileri olamazlar” demektedir⁴³⁸.

- Haham Zvi Kook şu sözlerle dikkat çekmektedir: “Tevrat’a iman etmek için yaratılan tüm güçlerimiz, hayati bölgelere egemen olma konusunda yardımcı olmalı, tüm ülkeyi işgal etmeli ve tüm ülkeye yerleşmelidir. Rabbin bize buyruğu olan husus budur”⁴³⁹.

- Yahudi Ajansı Yerleşimcilik Dairesi Başkanı Joseph Feits şöyle demektedir: “Filistin’in, iki halka birden yeterli olması mümkün değildir. Araplar, bu topraklarda kalırsa hedefimize ulaşamayacağız. Bunun için buralarda Araplardan tek bir köy ya da kabile kalmamalıdır”⁴⁴⁰.

- Bin Gurion demektedir ki: “İsrail ordusu, Yusha bin Nun’un kurtarmaya güç yetiremediği toprakları kurtarıp özgürleştirmiştir”⁴⁴¹. Yahudiler, dini etkenlerin arkasına gizlenerek El Halil’in eski mahallelerinde birçok küçük yerleşim birimi inşa etmişlerdir⁴⁴².

⁴³⁵ Yhis Metzger, **Land Is Our Land: The West Bank Under Israeli Occupation**, p.31.

⁴³⁶ Khalil Abu Rujayli, **İşgal Altındaki Filistin’de Yahudi Tarımı**, Beyrut, Araştırmalar Merkezi, 1970, s.166.

⁴³⁷ Ulusal Dini Parti ile bağlantılı ve Histadrut’a bağlı bir yerleşim birimi olup İsraili milli hasılayı yükseltmeye önemli katkı sağlayan ve Kudüs ve Aghwar, El Halil ve Bethlehem gibi tarihi bölgelere yerleşmiş bir yerleşim birimidir.

⁴³⁸ Chaim Weizmann, **Trial and Error: The Autobiography of Chaim Weizmann**, New York: Harper and Row, 1949, p. 206.

⁴³⁹ Bilal İbrahim, **Batı Şeria’da İsrail Yerleşmesi**, Yüksek Lisans Tezi, An-Najah Ulusal Üniversitesi, Nablus, 2010, s.37.

⁴⁴⁰ İsrail Shahak, **“Siyonizm: Gerçeğin Tamamı”**, Kudüs, 1977, Bölüm V, s. 2.

⁴⁴¹ Mubaşir Abdo, **İsrail Askeri Müessesesi**, Kahire, Arap İnceleme ve Araştırma Enstitüsü, 1977.

⁴⁴² Yossi AlFer, **Nihai Çözümde Yerleşim Birimleri ve Sınırlar**, Nablus, Filistin Politikası Dergisi, Sayı 5, 1995, s. 205.

David Ben Gurion ifade eder: “İbranice tarih, El Halil’de başlamıştır ve İsrail’in en büyük krallığı burada kurulmuştur. Eğer biz buraya yerleşmezsek korkunç bir hata yapmış olacağız”⁴⁴³.

2.7.4.2. Askeri Boyut

İsrail, yerleşimcilik üzerinden stratejik ve güvenlik hedeflerine ulaşmak için de çalışmalar yürütmüştür. Bunun için Batı Şeria’daki nüfus merkezlerine ve ana yollara bakan tepelerin üstündeki Yahudi yerleşim noktalarının belirlenmesinde hassas çalışmalar içine girmiştir.

İrkçı ayırım duvarının inşası, yerleşimciliğin etkenlerinden uzak bir şekilde gerçekleştirilmezken, bununla birlikte askeri etkenlerin önemini de vurgulamıştır. İsrail, Batı Şeria’daki ve özellikle Ürdün Vadisi’ndeki tarımsal bazı yerleşim birimlerine, güvenli vasfını vermiştir⁴⁴⁴. Ürdün ile doğu sınırı yükseklikleri boyunca bir dizi tepe yerleşim birimleri oluşturmuş ve buralara, “Nahal merkezleri” adı verilmiştir⁴⁴⁵. Bu yerleşim birimlerinin sakinleri, tarımda çalışan yerleşimcilerden oluşmaktadır. Aynı zamanda bunlar, silah kullanımı konusunda iyi eğitilmiş askerlerdir. İsrail’in bu tür yerleşim birimlerini kurma politikası, 1967’de Batı Şeria’nın işgalinin ilk yıllarında ortaya çıkmıştır⁴⁴⁶.

Yerleşim birimleri, ileri askeri noktalar rolünü yerine getirmektedir⁴⁴⁷. Yahudi yerleşimciler, yedek bir ordu olarak kabul edilir. 18 yaşın üzerindeki tüm yerleşimciler, Batı Şeria’da görev yapan düzenli askerler veya yedek güçlerdir. İsrailli güvenlik çalışmaları, Filistinliler arasında bir tür korku durumu oluşturmayı amaçlamaktadır. Bunu Filistinlileri savaş ile korkutarak morallerini bozmak, topraklarını ekmeye geldiklerinde onları umutsuzluğa iterek arazilerinden koparmak ve böylece Yahudi yerleşimcilerin güvenliğini sağlamak amacıyla yapmışlardır⁴⁴⁸. İktidarın izlediği toplu cezalandırma politikası, Filistinlileri topraklarından çıkarmayı ve yerlerine İsrailli yerleşimcileri

⁴⁴³ Arafat Hijazi, *El Halil Kenti ve Siyonist Mücadele*, Kuveyt, Dar al-Sabah Yayınevi, 1. baskı, 1985, s. 21.

⁴⁴⁴ Muhammed Odeh Ghulmi, "*Nablus Bölgesinde Yahudi Yerleşimciliğinin Tarihi*" 1967-1998, 1. Basım, Nablus, Dar-Rayyan yayıncılık, 2001, s. 124.

⁴⁴⁵ Askeri bir yerleşimcilik örgütü olup görünüşte tarımsal amaçlarla ve Arap ülkeleriyle sınır bölgelerinde yerleşmek amacıyla inşa edilmiştir. Ürdün vadisi’nde yoğunlaşmış ve hem tarımsal hem de askeri faaliyetler konusunda gençleri eğitmek için çalışmalar sürdürmektedir. İdari açıdan İsrail Savunma Bakanlığı ile bağlantılıdır.

⁴⁴⁶ Barakat, *a.g.e.*, s. 238.

⁴⁴⁷ Hayriya ve diğerleri, *a.g.e.*, s.37.

⁴⁴⁸ Taha bin Osman Al Farra, *İşgal Altındaki Arap Topraklarında Siyonist Kolonizasyon Politikası*, Amman, 1984, s.37.

yerleştirmeyi amalamaktadır⁴⁴⁹.

Yerleşimcilik, Batı şeria'nın üç güvenlik bölgesine bölünmesine yol açmıştır:

1. Doğu Güvenlik Bölgesi: Doğu Ürdün Vadisi boyunca uzanır. Batı şeria'nın yüzde 30'unu kapsar, 37 Yahudi yerleşim biriminden oluşur ve birden fazla askeri bölgeyi içine alır⁴⁵⁰.

2. Batı Güvenlik Bölgesi: Batı şeria'nın Batı tarafı boyunca yeşil hattın ve 1948'de işgal edilen toprakların hizasında uzanır. Batı şeria'nın % 23'n içine alır.

3. Orta Alan: Batı şeria'nın kalbinde yer alır. Filistinli yerleşim alanlarının yoğunluğu n plâna çıkar. Filistin şehirlerinin en büyük bölgesidir. Batı şeria'nın % 55'ini kaplamaktadır⁴⁵¹.

Yerleşim birimleri, ilk etapta güvenlik amaçlara hizmet eder. Çünkü yerleşimcilik projesinin, tıpkı Batı şeria'da yaptığı gibi kritik hayati yerleri tercih eder ve stratejik alanları kontrolüne geçirmeye çalışır. Bunun gibi kuzeyi de merkezden ayırmaya ve güney bölgesini tamamen izole etmeye çalışır. Askeri makamlar, araziye el koymak için üzerinde değişiklik yapmıştır.ktan sonra Ürdün'n mülk edinme yasasından yararlanmıřtır⁴⁵². İşgalci devlet tarafından oluşturulan yerleşimcilik sistemi, ayrımcı rejim olarak kabul edilir. Bu sistem, Filistinlilerin el konulan topraklarının enkazı üzerine inşa edilmiş yollarda ilerlemelerini yasaklayan ve sadece Yahudi yerleşimcilerin nakledilmesinde kullanılacak bir baypas yolu ağı oluşurmaya çalışmıştır.

İsrail, 90 No'lu cadde olarak bilinen bir yerleşim yolu inşa etmiştir. Kuzey Filistin'den güneydeki Akabe Körfezi'ne kadar uzanır. Yerleşim birimlerinin çoğu bu yolun Batısında inşa edilmiştir. Bu gerçeği, Allon projesine uygun olarak hazırlanan yerleşimcilik planı ortaya koymaktadır⁴⁵³. Bunun amacı, uzunlamasına bir yerleşim engeli oluşturmak ve Arap toplulukları başka yerlere sürgün etmektir⁴⁵⁴. Yahudilerin Aghwar'a gösterdikleri güvenlik önemini göstermek

⁴⁴⁹ Muhammed Amir Kita, “Batı şeria'daki İsrail Yerleşim Birimleri ve Gazze şeridi, Jeopolitik Bir alışma”, s.54.

⁴⁵⁰ Ahmad Haniti, Ürdün Vadisi ve Ufuklarına Doğru İsrail Politikası, Beyrut, Filistin alışmaları Kurumu, 2016, s. 86.

⁴⁵¹ Al Burak Araştırma ve Kültür Merkezi, “Filistin Sorunları”, Al Bireh - Ramallah, Filistin Dergisi, 2004, s.7.

⁴⁵² Shehadeh, a.g.e., 1990, s.49.

⁴⁵³ Haniti, a.g.e., s.13.

⁴⁵⁴ Muhammed Al Masri, 1967-2000 yılları arası Batı şeria'da Siyonist Yerleşimcilik için Bölgesel Planlama, Yüksek Lisans Tezi, 2000, s. 89.

için, üst düzey Yahudi yetkililerin açıklamalarından bazılarını burada aktarmakta fayda vardır:

- Netanyahu, İsrail'in Ürdün Nehri üzerindeki egemenliğini kaybetmesinin, Hayfa ve Tel Aviv'e kadar ulaşacak roketlerin fırlatılacağı bir alan haline getireceğine değinerek uluslararası güçlerin varlığıyla birlikte 50 yıl boyunca Ürdün Vadisi'ni ele geçirmeye davet eden "Allon Plus" planını reddetmiştir. Bunun yanı sıra Netanyahu, orta halli çözümlerin kabul edilir olduğunu vurgulamıştır.

- Mossad eski başkanı Danny Yatom, İsrail'in Ürdün Vadisi'ndeki varlığı adına Netanyahu ile anlaşmıştır.

- Savunma eski bakanı Shaul Mofaz, Ürdün Vadisi'nin İsrail çıkarlarının bir haritası olduğunu vurgulamaktadır⁴⁵⁵.

İsrail, Kudüs ve El Halil kentlerini birbirine bağlayan yol üzerinde, iki bölgeyi birbirinden ayıran ve önemli askeri konuma sahip olan Kfar Etzion kurarak El Halil kentinde bu hedefi gerçekleştirmeye çalışmıştır⁴⁵⁶. Bunun gibi Yeşil hat boyunca gözlem noktaları şeklinde kurulmuş ve daha sonra Telem ve Adora gibi yerleşim birimlerine dönüştürülmüştür⁴⁵⁷.

2.7.4.3. Yerleşimciliğin Politik Boyutu

Siyasi boyut, Yahudi hareketin düşüncesinde yatan en önemli boyutlarından biridir. Nitekim Yahudi hareketin, büyük İsrail Devleti'nin kurulması yönünde yerleşimcilik faaliyetleri sonucunda elde etmeye çalışmıştırgı nihai belirleyici kabul edilir. Haganah komutanlığı başkanı Moshe Sneh, 1943'te şöyle demektedir: "Yerleşimcilik, bizatihi bir hedef değildir; ancak siyasi ekonomik merkezlerin ortasında ya da onurlu noktalarda siyasi olarak Filistin'i ele geçirme aracıdır. Sınırlı ekonomik önemi de olsa bu öyledir"⁴⁵⁸. Yerleşimcilik, coğrafi iletişimi sağlayabilecek Filistin devleti kurma şansını ortadan kaldırarak İsrail'in siyasi hedeflerine doğrudan hizmet eder⁴⁵⁹.

⁴⁵⁵ Al Resala Net, Maarif Gazetesi: **Ürdün Vadisi, İsrail'in Stratejik Hazinesidir**, (çevrimiçi), <http://www.alresalah.ps/en/index.php?act=post&id=82537>, 9 Kasım 2013.

⁴⁵⁶ Salah Abul Rub, **El Halil Bölgesinde Siyonist Yerleşimcilik**, Yüksek Lisans Tezi, Nablus, Najah Üniversitesi, 2005, s. 62.

⁴⁵⁷ Muhammed Al Masri, **1967-2000 Yılları Arası Batı Şeria'da Siyonist Yerleşimcilik için Bölgesel Planlama, A.g.e.**, s. 97.

⁴⁵⁸ Riyad Şahin Al Ayla; Abdulaziz Ayman, **Yahudi Yerleşimciliği ve Kudüs Üzerindeki Siyasi ve Güvenlik Etkileri**.

⁴⁵⁹ Muhammed Odeh Ghulmi, **1967-1998 "Nablus Bölgesindeki Yahudi Yerleşimciliğin Tarihi**, s.128.

Yerleşimciliğin siyasi hedefleri herkes için aşikâr hale gelmiştir. Bu ise Batı Şeria'nın kollarını kesmeyi, Filistinli topluluklar üzerindeki kuşatmayı sonlandırmayı⁴⁶⁰ ve Batı Şeria'daki Yahudi varlığını gerçeğe dönüştüren bulguları ortaya çıkarmayı amaçlayan coğrafi dağılım yoluyla yapılmaktadır. Yerleşimcilik faaliyetlerinin en önemli siyasi hedefleri aşağıda verilmiştir:

- İşgal altındaki topraklara tam egemen olunduğunun vurgulanması ve yerleşim birimlerinin işgal altındaki toprakların kaderi hakkında siyasi etkileme ve pazarlık konusunda siyasi baskı unsuru olarak kullanılması⁴⁶¹.

- Stratejik alanları kontrol altına almak, yerleşim birimlerini meşrulaştırmaya çalışmak ve Batı Şeria'nın ilhakına zemin hazırlamak suretiyle İsrail'in politik konumunu güçlendirmek ve bununla da bir Filistin devletinin kurulmasını engellemek.

- Emri vaki siyasetini dayatarak toprakların Filistin egemenliğine geri döndürme olanağını imkansız kılmak⁴⁶².

Yüksek nüfus yoğunluklu yerleşim birimleri, stratejik politik amaca hizmet eder. Bu amaç, Batı Şeria'nın coğrafi bütünlükten yoksun ve parçalanmış kalmasıdır⁴⁶³. El Halil'deki yerleşimcilik, emri vaki politikasının temel taşı oluşturur. Aynı zamanda iddia ettiği sahte hakları belirlemek için politik kararı destekleme unsurunu da oluşturur. Arapların moralini bozmak psikolojik bir baskı faktörü olarak da kabul edilir⁴⁶⁴. El Halil kentindeki yerleşimcilik, eski kent ile Kiryat Arba yerleşim birimi arasında bir bağlantı kurmayı amaçlamaktadır.

⁴⁶⁰ “İsrail Yerleşimciliği” başlıklı bir makale, s. 21, (çevrimiçi), <https://interactive.aljazeera.com/aje/2017/50-years-illegal-settlements/index.html>, 23.11.2015.

⁴⁶¹ Bu, daha önce Sina'da inşa edilen İsrail yerleşim birimlerinde olmuştur. Bu yerleşim birimleri, Kamp David görüşmeleri sırasında Mısır-İsrail müzakerelerinde bir baskı unsuru olarak kullanıldı.

⁴⁶² Barakat, **a.g.e.**, s. 238.

⁴⁶³ İbrahim, **a.g.e.**, s. 41.

⁴⁶⁴ Institute for palestine studies, **The Arabs Under Israeli Occupation**, Beyrut, 1973, p 48.

2.7.4.4. Ekonomik Boyut

Yerleşimcilik faaliyetleri, bir dizi ekonomik hedefi gerçekleştirmek için de çalışmaktadır. Yerleşim birimlerinde çeşitli tarım ve sanayi dalları kurulmuştur. Bu da İsrail ekonomisinde milli hâsılayı arttırmada katkı sağlamış olur. Bu hedeflerin en önemlileri şunlardır:

- İsraili yerleşim birimlerinin tarım sektöründe kullanılması. En verimli araziler üzerinde inşa edilmiştir, sebze ve meyve yetiştiriciliği gelişerek İsrail ihracatının zirvesine oturmuştur⁴⁶⁵.

İsrail makamları, toprakları ele geçirmek için çok sayıda yasa ve yönetmelik çıkardılar. Bu kanunlardan biri de, özel mülkiyet olmayan tüm arazilerin yasal sahibinin İsrail olduğunu belirten 1980 yılında çıkarılan yasadır. İsrail, uluslararası hukuku ihlâl eden ırkçı yasalara dayanarak binlerce dönümlük şahıs malını ele geçirmiştir⁴⁶⁶.

Bütün su ve ekonomik kaynaklar üzerinde egemenlik sağlanmıştır. Artık İsrail, Batı Şeria'nın su rezervlerinin %68'ini elinde bulundurmaktadır⁴⁶⁷. Batı Şeria'da bir İsraili, bir Filistinli'nin tükettiğinden altı kat daha fazla tükeder. İşgal makamları, Filistinlileri sınır dışı etmeyi amaçlayan politikasından dolayı bedevi toplulukların suyunu birkaç gün boyunca kesme yoluna gidebilmektedir. Bunu da sudan istifade konusunda hiçbir kısıtlama veya tecavüze izin vermeden kişilerin haklarını garanti altına alan uluslararası hukuk ve insan hakları ilkelerini ihlâl ederek yapmaktadır. Buna ek olarak İsrail, BM'in, halkların kendi su kaynakları üzerindeki egemenliklerine ilişkin kararlarını da ihlâl etmiş olmaktadır⁴⁶⁸.

Yahudi yerleşimciler, 90.000 dönümlük el koymuşturlar, 16 büyük yerleşim birimi tahsis edilmiştir. Ürdün Vadisi'ndeki öncelikle tarıma dayalıdır. Su temini temel ihtiyaçlarla sınırlı değildir; bilakis lüks ötesine de geçer. Öyle ki Batı Şeria'daki yerleşimci, bazı Avrupa ülkelerinde yaşayan Yahudilerden daha yüksek bir yaşam standardına sahip olabilmektedir⁴⁶⁹. Yerleşim birimleri, çiçek

⁴⁶⁵ Khalid Ayid, **İşgal Altındaki Filistin Bölgelerinde İsrail Politikası**, Beyrut, Filistin Araştırmalar kurumu, 1984, s.110 ve sonrası.

⁴⁶⁶ Abu Araf, **a.g.e.**, s.38.

⁴⁶⁷ İbrahim, **a.g.e.**, s.42.

⁴⁶⁸ Farhan Alkam, **Oslo Anlaşmaları kapsamında Filistin'de Egemenlik Çatışması "Batı Şeria'daki Su Deposu Örneği"**, 2016, s.110.

⁴⁶⁹ A.e., s.68.

ve hurma gibi ihracata ayrılmış çeşitli sebze ve meyveler üretir⁴⁷⁰. Batı Şeria'daki yatırımları teşvik etmek amacıyla işgalci devlet, limanların bulunduğu 1948 yılı işgal altındaki Filistin kıyı bölgeleri ile Ürdün Vadisi'ndeki tarım ve sanayi üretim tesislerini birbirine bağlayan gelişmiş bir ulaşım ağı kurmuştur. Batı Şeria'dan sahile kadar uzanan "Trans-Samarra Karayolunda" olduğu gibi⁴⁷¹.

İsrail, daha fazla Yahudi göçmenin yerleştirildiği yerleşim birimlerini genişletip yeraltı sularını sömürmesi yoluyla su ihtiyacını karşılamaya çalışmıştır. Filistinlileri topraklarından çıkarmak için kuyulardan suyun çıkarılmasına büyük kısıtlamalar getirmeye başlamıştır. İşgalci devlet, Batı Şeria'nın kuraklığa maruz kalmasına neden olan Filistinlilere su paylarını verme taahhütlerine bağlı kalmamaktadır. Örneğin El Halil bölgesinin yaklaşık 60.000 metreküp suya ihtiyacı bulunurken bunun sadece % 50-75'i temin edilebilmektedir. Bu ise, Filistin tarım sektörünü ağır kayıplara uğratmaktadır⁴⁷².

Ürdün Vadisi'nin büyük bir kısmı, yerleşimcilik konseylerinin kontrolü altındadır. Yahudi yerleşimciler, 27.000 dönümlük arazide tarım yapmaktadır. Ürdün Vadisi'ndeki 53.000 dönümlük Filistin toprakları, İsrail'in su kaynaklarına tahakkümü sonucu giderek azalmaya başlamıştır⁴⁷³. Ürdün Vadisi'nde yaşayan Filistinli sakinlerin tamamı, yılda 37 milyon metreküp su tüketirken, 9.500 Yahudi yerleşimci 41 milyon metreküp tüketir. Ürdün Vadisi'ndeki Yahudi yerleşimcilerin sudan yararlanabilmeleri konusunda tam özgürlük tanınırken, geçimleri tarım ve hayvancılığa bağlı olan Filistinliler ise su sıkıntısı çekmektedir⁴⁷⁴. İsrail makamları, Filistinlileri Ürdün Nehri'nin sularından mahrum bırakarak bu alanları, Yahudi yerleşimcilere açık, Filistinlilere kapalı askeri bölgelere dönüştürmüşlerdir⁴⁷⁵.

⁴⁷⁰ İbrahim, **a.g.e.**, s.42.

⁴⁷¹ Batı Şeria'yı enlemesine ikiye bölen bu güzergah, uzunluk açısından en önemli yerleşimcilik yolu kabul edilir. Bu yol, 1948'de işgal edilen Filistin topraklarının sınırlarından itibaren Ürdün vadisi'nin doğusuna dek Yeşil Hat boyunca kaybolan Filistin toprakları olmuşturğu düşünülmektedir.

⁴⁷² Enformasyon Bakanlığı Güney Dairesi, **Güneyin Susuzluğu Şiddetleniyor**, yayınlanmamış rapor, 2002.

⁴⁷³ İhsan Şerif İbaidiyeh, **Su ve Batı Şeria'daki İsrail Yerleşimciliğine Etkisi**, Yüksek Lisans Tezi, Al-Najah Ulusal Üniversitesi, Nablus, Filistin, 2005, alıntıdır.

⁴⁷⁴ Fadi Al Nahhas, **Güvenlik Kavramı ve İlhak Stratejileri Arasında İsrail ve Ürdün Vadisi**, Ramallah, Madar İsrail Araştırmaları Merkezi, 2012 s.27.

⁴⁷⁵ Mamoun Alawneh, **"Ürdün Nehri Su Kaynaklarında Arapların Su Hakkı"**, Sudan, 26. Arap Mühendislik Konferansı, 2010, s.5.

Vadiler bölgesi, doğu su havuzunun üstünde yer almaktadır. Bununla birlikte Auja su kaynağı, Filistinlileri göçe zorlayan sistematik bir politika dahilinde kurumaya yüz tutmuştur⁴⁷⁶. Bu durum Filistinlileri, İsraili Mekorot şirketinden su satın almaya zorlamıştır⁴⁷⁷. İsrail işgal makamları, Yahudi yerleşim Ürdün Vadisi'nde kurulmasının güvenlik faktörlerden kaynaklandığını iddia etse de, yerleşim birimlerinin yayılımı iki ana faktörden etkilenmektedir: Verimli tarım arazilerinin varlığı ve su kaynaklarının bolluğudur⁴⁷⁸.

El Halil kentindeki yerleşimcilik konusuna gelecek olursak, burası sanayi yerleşimciliğin temellerini atan hükümetin direktifleri kapsamında şekillenmiştir. El Halil yakınlarındaki Kiryat Arba yerleşim birimi, bağımsız bir Filistin ekonomisinin kurulmasını engelleyen makine endüstrisi için bir merkezdir. Böylece Filistin ekonomisi, yerleşim birimlerine bağımlı hale gelmiştir⁴⁷⁹.

Allon yerleşimcilik projesinin ilan edilmeyen hedeflerini tamamlamak için proje, turizm ve tıp tedavi merkezi olmanın yanı sıra zengin doğal kaynaklarıyla ön plâna çıkan Eriha'nın güneyinde yerleşimcilik faaliyetlerini yoğunlaştırmaya çalışmıştır. Bu proje, Filistinlilerin kendilerine ait olan doğal ve ekonomik kaynaklarını kullanmalarını engellememiş olur⁴⁸⁰.

Filistin toprakları, İsraili yatırımlar için verimli bir ortam oluşturmaktadır. Filistin toprakları üzerindeki egemenlikleriyle birlikte bu yerleşimciler, ayrıca özel mülkiyete de el koymayı amaçlamaktadır. Böylece bir Filistinli, yerleşim birimlerinde bulunan İsrail fabrikalarında ya da işgal edilen kendi topraklarında bir çiftçi olarak çalışmaya başlamıştır. Filistinli işgücünün sömürülmesi, ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır⁴⁸¹.

⁴⁷⁶ Al Nahhas, **a.g.e.**, s.29.

⁴⁷⁷ Filistinli vatandaşlar, İsraili özel şirket Mekorot şirketine, Batı Şeria yerleşimlerinde yaşayan İsraili yerleşimcilere sağladığı fiyatın iki katı kadar su ödemek zorunda bırakıldılar.

⁴⁷⁸ Hafizada Filistin, **İlhak Yolunda Ürdün Vadisi**, (çevrimiçi), http://www.palestineremembered.com/GeoPoints/Jericho_525/Article_20864.html, 24.11.2017.

⁴⁷⁹ Elisha Efrat, **Siyasi ve Coğrafi Olarak İsrail Yerleşimciliği**, Amman, Dar El-Jelil Yayın evi, 1991, s. 85.

⁴⁸⁰ Muhammed Al Masri, **1967-2000 Yılları Arası Batı Şeria'da Siyonist Yerleşimciliğin Bölgesel Planlaması**, **a.g.e.**, s.88.

⁴⁸¹ Ayid, **İşgal Altındaki Filistin Bölgelerinde İsrail Politikası**, **a.g.e.**, s.105.

İsrail, Filistin'deki toprak mülkiyet sisteminin yasalarını ve özellikle de İngiliz Mandası'ndan önce yürürlükte olan Osmanlı Toprak Hukuku'nu istismar ederek bu yasaları çıkarlarına göre değiştirmiştir. Ayrıca İsrail, topraklara zorla el koyarak, müsadereleler yapmış ve işgal ettiği toprakları hükümet arazisi olarak ilan etmiştir⁴⁸². Ürdün İstimlâk Hukuku üzerinde değişiklik yaptıktan sonra İsrail bu hukuku kullanmaya başlamıştır. Ayrıca 1967 savaşında işlediği acımasız katliamlardan sonra yerinden edilen Filistinlilerin binlerce dönümlük arazisine el koymuştur. Batı Şeria, doğrudan askeri yönetime tabi tutulmuştur. Askeri komutan, Filistin topraklarının fiili hükümdarı kabul edilmiştir. Askeri hâkim, sahip olduğu geniş yetkiler sayesinde gaiplerin mülkiyet ele geçirmek için askeri emirler vermeye başlamıştır⁴⁸³.

Yahudilere toprak geçişini kolaylaştırmak için yabancı şirketlerle yürütülen satış işlemlerinde aldatma ve kandırmaya dayalı hayali satışlara başvurmuştur. Böylece İsrail, 1969 tarihli ve 363 sayılı İsrail Askeri Emri uyarınca El Halil kentini ele geçirmişlerdir⁴⁸⁴.

Beytlehem kentindeki işgal makamları, Kudüs'ün çevresinde yerleşim birimlerinden oluşturdukları kuşak aracılığıyla Batı yönünden Kudüs'e egemen olmaya çalışmışlardır. Bunu Kudüs'teki Filistinli yerleşim yerleri ile Beytlehem 'deki yerleşim yerleri arasındaki coğrafi bütünlüğü kesmek amacıyla yapmışlardır. Kudüs'ün kuzey batısındaki Latrun bölgesi olup Maliha bölgesinden geçer. Böylece Batı ve güney Batı yönünden Kudüs, kontrol altına alınmış olur⁴⁸⁵.

Büyük Kudüs projesinin sınırlarını genişletmek için Yahudi yerleşimciliği, özellikle yerleşimci ilhak duvardırının tamamlanmasından sonra El Halil kentini Beytlehem'den ayırmıştır⁴⁸⁶. Bu, 1980 yılında çıkarılan “Kudüs'ün Birleştirilmesi” kanuna göre, İsrail'in kentin üzerindeki

⁴⁸² Osama Halabi, **Batı Şeria'da Arazi Müsaderesi**, Kudüs, Arap Çalışmaları Derneği, 1986, s. 24-26.

⁴⁸³ Gaiplerin mülkiyet muhafızı, İsrail işgal ordusunun askeri komutanı tarafından atanan bir yargı mensubu kabul edilir. Bu toprakları, işgal altındaki Batı Şeria'nın askeri valisi tarafından kendisine verilen geniş yetkiler ışığında satma ve kiralama gibi tasarrufta bulunma hakkına sahiptir.

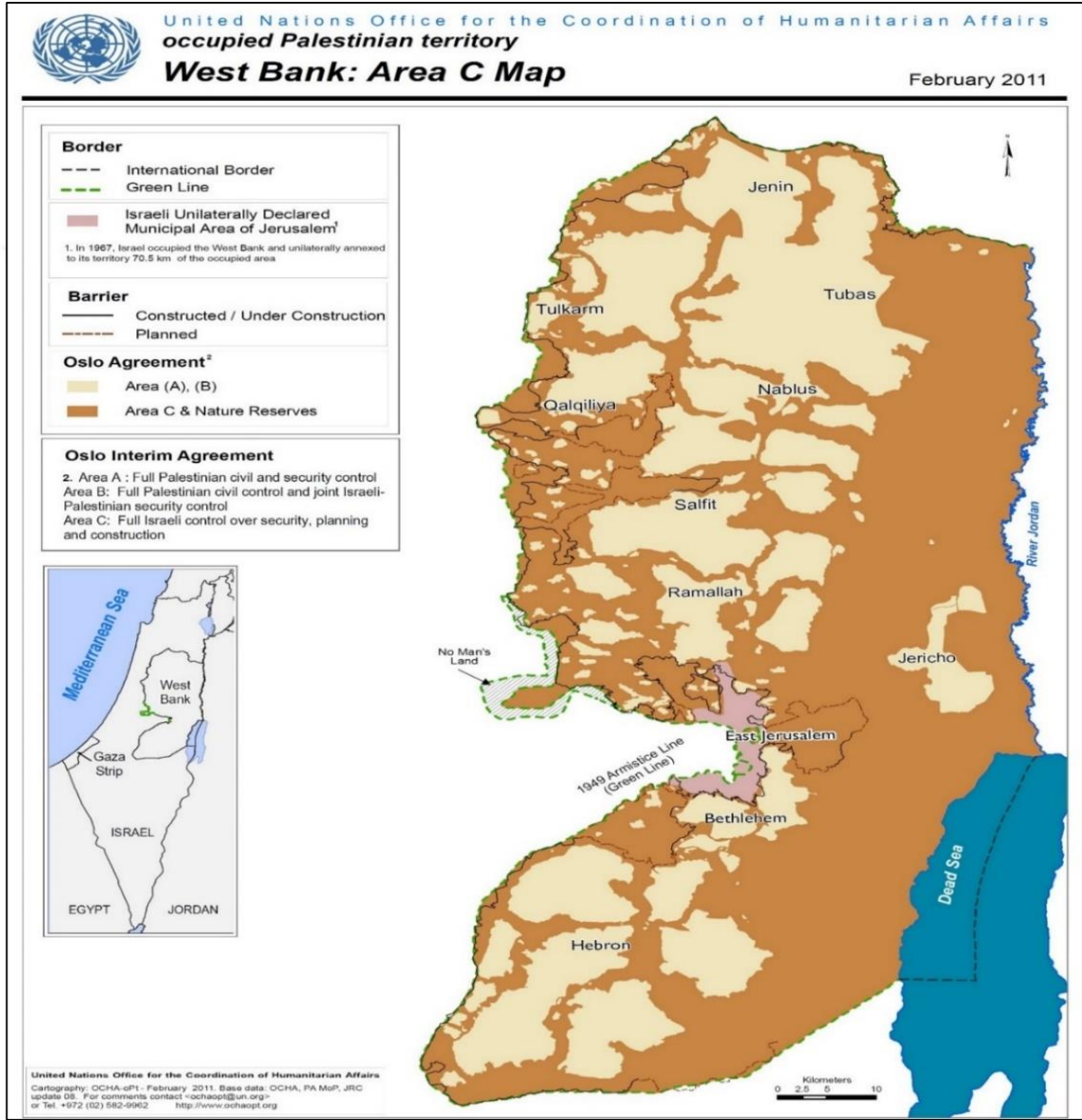
⁴⁸⁴ Halabi, **a.g.e.**, s.24-26.

⁴⁸⁵ Yerleşimcilik uzmanı Abdelhadi Hintash ile röportaj, 22.12.2015.

⁴⁸⁶ Kutsal Kudüs için büyük bir Yahudileştirme faaliyeti, 1993 yılında başlamıştır. Büyük Kudüs Planı (Metropolitan), ilk on yılda uygulanmıştır. Ardından Filistin'deki Büyük Siyonist Projesi'ne uygun olarak 2020'ye kadar uzanan ikinci onluk planlar uygulanmaya başlamıştır. İşgal altındaki Filistin'deki Yahudiler, bu projeye iddia edilen (Büyük İsrail – Tevrat'ın İsrail'i) adını vermişlerdir.

egemenliğinin ve Kudüs'ün Batısı'nda yürürlükte yasalarının dayatılması için ön hazırlıktır⁴⁸⁷.

Harita No. 8: Batı Şeria'da C bölgesi

Kaynak: Birleşmiş Milletler İnsani Koordinatör Ofisi, 2011

⁴⁸⁷ Barakat, a.g.e., s. 176.

2.7.4.5. Psikolojik Boyut

İşgal altındaki Filistin topraklarında inşa edilen İsrail yerleşim birimleri, Yahudi yerleşimcilik projesinin köklerinin istikrara kavuşmasında önemli bir psikolojik rol oynamaktadır. Bu ise aşağıdaki gözlemlerden anlaşılabilir:

- Yeni gelen yerleşimciler için koruma sağlayan “yeni getto” yerleşim birimleri bu boyutu temsil eder. Nitekim bu yeni yerleşimci, her daim kendini yabancı ve toprağın asıl sahipleri tarafından getto içinde kuşatılmış hisseder. Bu duygu, onun devletine daha çok bağlılığını ve Yahudi akranlarıyla dayanışma içinde olmasını garanti eder:

- Filistinli için yerleşim birimleri, silahlarla dolu ve asla geçilemeyeceği hissi uyandırır.

- Bu yerleşim birimleri, işgal altındaki bölgelerdeki Arapların İsrail'in varlığını kabul etmede, Araplarla ilişkileri normalleştirme çabalarında, işbirliği engelini ortadan kaldırmada ve Arapların İsrail toplumuyla adaptasyonlarını hazırlamada büyük rol oynamaktadır⁴⁸⁸.

- Yüksek yerleşim birimleri, yerleşimcilerde huzur ve güven hissi uyandıran psikolojik bir boyut oluştururken öte yandan, Araplar arasında umutsuzluğa ve göç etme arzusuna yol açmaktadır⁴⁸⁹.

- Yerleşim birimleri, yerleşimcilere arazi ve ev mülkiyeti aracılığıyla topraklara bağlılık ve bağımsızlık hissi verir. Bu duygu, Yahudi toplumun kimliğinde önemli bir yer tutan güvenlik meselesiyle bağlantılıdır. Yahudi liderler tarafından yerleşimcilik sistemi aracılığıyla vardır olma ve hayatta kalma konularında sürekli olarak vurgular yapılmaktadır. Bu nedenle Siyonistler, yerleşimciliği vardır olma hakkının somutlaştırılmış hali olarak kabul ederler⁴⁹⁰.

- Psikolojik faktör, yerleşimciler arasındaki duyguları harekete geçirmesi düşünülen yerleşim biriminin adının seçimi ile de ilişkilidir. Bu çoğu zaman yerleşimcilerin duygularını kabartmak amaçlı tarihi bir olaya bağlanır.

Psikolog Dr. Amia Leiblich, İsrailli liderlerin İsrail psikolojik eğitiminin önemli bir unsuru üzerindeki kararlılığını şöyle vurgulamaktadır: Güvenlik eksikliği unsuru. Nitekim bir İsrailli,

⁴⁸⁸ Al Farra, **a.g.e.**, s.37 ve sonrası.

⁴⁸⁹ Barakat, **a.g.e.**, s. 246-249.

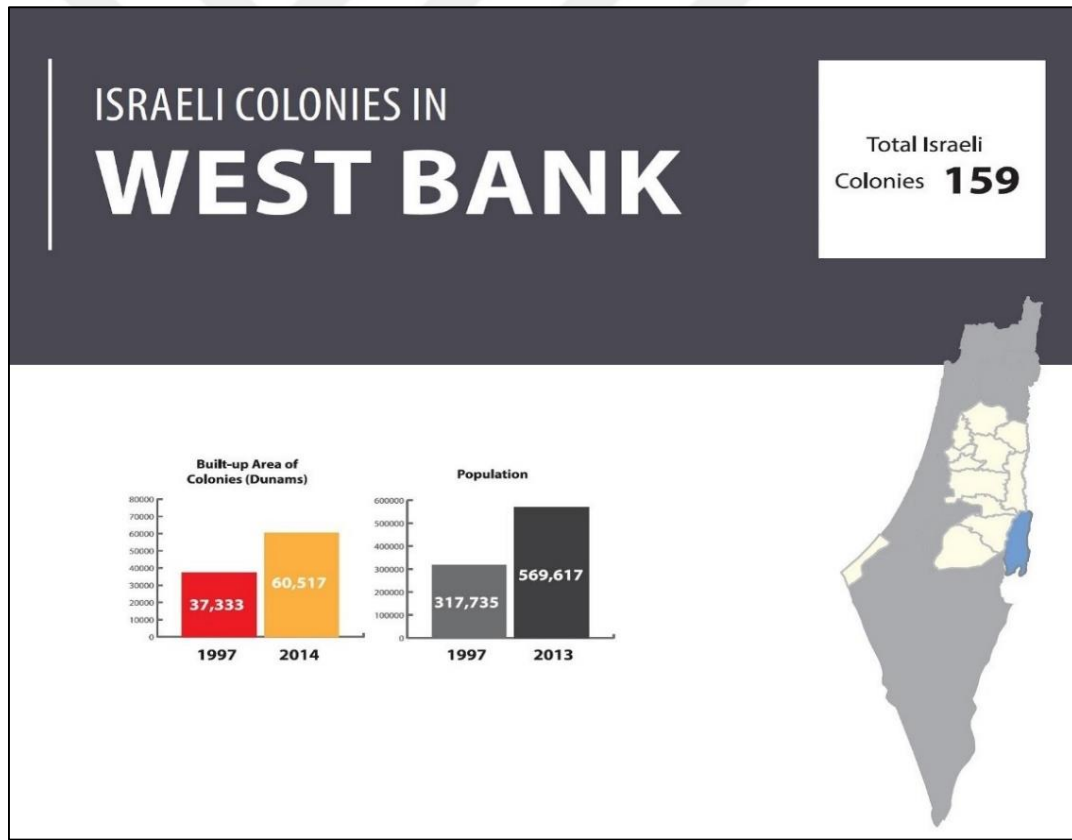
⁴⁹⁰ Ard (Toprak) Dergisi, Şam, 07/08/1981, s.11.

varlığını korumak isterken saldırıya uğrayan şahıs olarak tasvir edilmektedir⁴⁹¹. Aşağıdaki bölümde bu yerleşim birimlerini kurmaya sevkeden faktörleri de zikrederek Ürdün Vadisi dahil olmak üzere, El Halil, Beytlehem ve Eriha'daki güney Batı Şeria'nın bazı yerleşim örnekleri sunulmuştur.

2.8. Batı Şeria'da İsrail Yerleşim Birimleri ve Küçük Yerleşim Birimleri

1967 den itibaren İsrail Batı Şeria'da bulunan 11 şehir'de yerleşim başlamıştır. Yahudi yerleşimi başladığı zaman 1967 Batı Şeria'da 6000 yerleşimci yaşamaktaydı, ancak 2013'te yerleşimci sayısı 569617 olmuş⁴⁹² ve 2018 yılında Batı Şeria'da yerleşimci sayısı 800000'e yükselmiştir.

Harita No. 9: Batı Şeria'da İsrail Yerleşim Birimlerinin İstatistiksel Verisi 2015

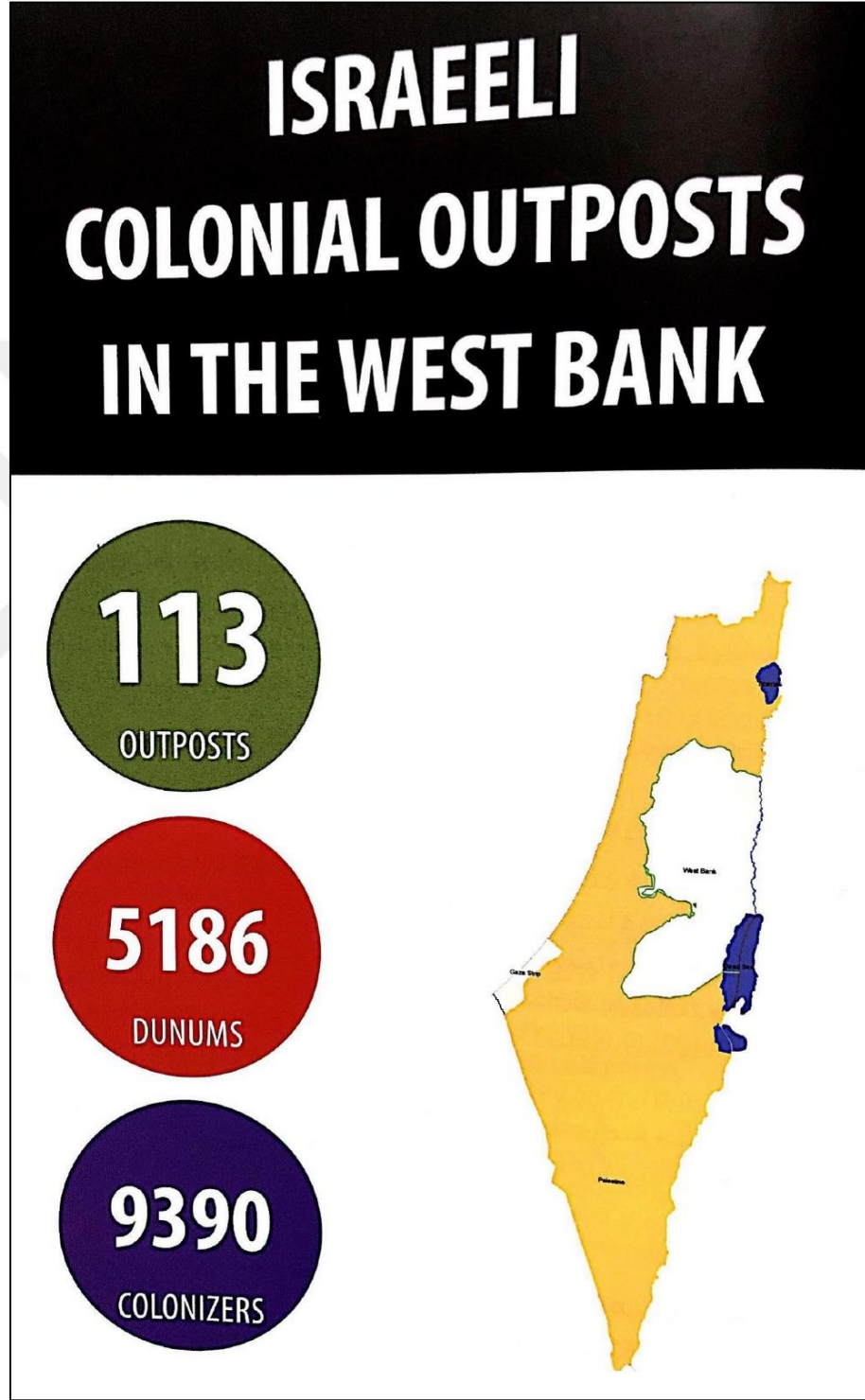

Kaynak: Duvardır ve Yerleşimciliğe karşı Direniş Komitesi, Batı Şeria'daki İsrail Yerleşim Birimi, Ramallah, 2015.

⁴⁹¹ Ahmed Khalifa ve diğerleri, **İsrail Seçimleri: Yeni Hükümeti Kurma Belgeleri, Sonuçları ve Seçim Programları**, Beyrut, Filistin Araştırmaları Dergisi, Filistin Araştırmaları Enstitüsü, S. 27, 1996, s. 80-86.

⁴⁹² Arab –İsrail Conflict, (çevrimiçi), <https://www.ft.com/arab-israel-conflict>, 10/12/2015.

Harita No. 10: Batı Şeria’da İsrail Küçük Yerleşim Birimleri İstatistiksel 2016

Kaynak: Duvardır ve Yerleşimciliğe karşı Direniş Komitesi, Batı Şeria’daki İsrail Yerleşim Birimi, Ramallah, 2016.

İsrail yerleşim birimlerini Batı Şeria’da bulunan 11 Filistinli şehirde yaymıştır, Kudüs vilayetindeki yerleşim birimleri sayısı ise 26 ulaşmış bulunmaktadır.⁴⁹³ Bu ilde inşa edilen Yahudi yerleşim birimlerinin toplam alanı 19829 dönümlük alana ulaşırken buralarda ikamet eden yerleşimci sayısı yaklaşık 263937’ye ulaşmıştır. Kudüs bölgesinde 11 küçük yerleşim birimleri kurulmuştur⁴⁹⁴. Bunlar, 77 dönümlük bir alan üzerinde kurulmuş olup içinde yaklaşık 986 Yahudi byerleşimci yaşamaktadır.

Nablus vilayetindeki yerleşim birimleri sayısı 11’e ulaşmıştır⁴⁹⁵. Bu ilde inşa edilen Yahudi yerleşim birimlerinin yaklaşık alanı 2301 dönüm iken buralarda ikamet eden yerleşimci sayısı yaklaşık 11065’e yükselmiştir. Nablus vilayetindeki 26 küçük yerleşim Birimleri kurulmuştur⁴⁹⁶. Bunlar, 1643 dönümlük bir alan üzerinde kurulmuş olup içinde 2153 Yahudi yerleşimci yaşamaktadır.

Ramallah vilayetindeki yerleşim birimleri sayısı 30’a ulaşmıştır⁴⁹⁷. Bu ilde inşa edilen Yahudi yerleşim birimlerinin yaklaşık alanı 11641 dönüm iken buralarda ikamet eden yerleşimci sayısı yaklaşık 107522’ye yükselmiştir.

Ramallah vilayetindeki küçük yerleşim birimleri sayısı 22’ye ulaşmış bulunmaktadır⁴⁹⁸. Bu ilde inşa edilen küçük Yahudi yerleşim biriminin toplam alanı 795 dönüm iken, buralarda ikamet eden yerleşimci sayısı yaklaşık 2014’e ulaşmıştır.

Salfit vilayetindeki 15 yerleşim birimi kurulmuştur⁴⁹⁹. Bunlar, 6805 dönümlük bir alan üzerinde kurulmuş olup içinde 42596 Yahudi yerleşimci yaşamaktadır. Salfit vilayetinde 6 küçük

⁴⁹³ Duvar ve Yerleşimciliğe karşı Direniş Komitesi, **Batı Şeria’daki İsrail Yerleşim Birimleri 1997-2014**, Ramallah, 2015, s.9-62.

⁴⁹⁴ Duvar ve Yerleşimciliğe karşı Direniş Komitesi, **Batı Şeria’daki İsrail Yerleşim Karakolu**, Ramallah, 2015, s.9-33.

⁴⁹⁵ **A.e.**, s.264-287.

⁴⁹⁶ Duvar ve Yerleşimciliğe karşı Direniş Komitesi, **Batı Şeria’daki İsrail Yerleşim Karakolu, a.g.e.**, s.35-89.

⁴⁹⁷ Duvar ve Yerleşimciliğe karşı Direniş Komitesi, **Batı Şeria’daki İsrail Yerleşim Birimi, a.g.e.**, s.146-207.

⁴⁹⁸ Duvar ve Yerleşimciliğe karşı Direniş Komitesi, **Batı Şeria’daki İsrail Yerleşim Birimi, a.g.e.**, s.135-179.

⁴⁹⁹ **A.e.**, s.35-89.

yerleşim birimleri kurulmuştur⁵⁰⁰. Bunlar, 298 dönümlük bir alan üzerinde kurulmuş olup içinde 500 Yahudi yerleşimci yaşamaktadır.

Kalkilya vilayetinde 8 yerleşim birimi kurulmuştur⁵⁰¹. Bunlar, 4597 dönümlük bir alan üzerinde kurulmuş olup içinde 27440 Yahudi yerleşimci yaşamaktadır. Kalkilya vilayetinde 4 küçük yerleşim birimleri kurulmuştur⁵⁰². Bunlar, 165 dönümlük arazi üzerinde kurulmuş olup içinde 370 Yahudi yerleşimci yaşamaktadır⁵⁰³.

Tulkarem vilayetinde kurulan yerleşim birimleri sayısı 3'e ulaşmıştır. Bunlar, 773 dönümlük bir alan üzerinde kurulmuş olup içinde 2947 Yahudi yerleşimci yaşamaktadır⁵⁰⁴. Tulkarem vilayetinde kurulan küçük yerleşim birimleri sayısı 2'dir⁵⁰⁵. Bunlar, 70 dönümlük bir alan üzerinde kurulmuş olup içinde 180 Yahudi yerleşimci yaşamaktadır.

Jenin vilayetinde kurulan yerleşim birimleri sayısı 6'ya ulaşmış bulunmaktadır. Bunlar, yaklaşık 773 dönümlük bir alan üzerinde kurulmuş olup, içinde 2723 yerleşimci yaşamaktadır⁵⁰⁶. Jenin vilayetinde 1 küçük yerleşim Birimleri kurulmuştur⁵⁰⁷ 2001 yılında Yabud beldesinde 28 dönüm üzerinde kurulmuş içinde 30 yerleşimci yaşamaktadır⁵⁰⁸.

El Halil'deki İsrail yerleşimciliği, 1967'de işgal edildiği ilk günden itibaren başlamıştır. İsrail işgal güçleri, Hz. İbrahim Camii'ne girip minarelerine İsrail bayraklarını astığında iç caminin anahtarına el koyarak Siyonistlerine buraya girmesine izin vermiştir. Bunun mukabilinde şehri Yahudileştirmek hedefiyle Müslümanların buraya girişini ve burada namaz kılmalarını

⁵⁰⁰ Duvar ve Yerleşimciliğe karşı Direniş Komitesi, **Batı Şeria'daki İsrail Yerleşim Karakolları**, s.208-229.

⁵⁰¹ Duvar ve Yerleşimciliğe karşı Direniş Komitesi, **Batı Şeria'daki İsrail Yerleşim Birimi**, a.g.e., s.244-261.

⁵⁰² Duvar ve Yerleşimciliğe karşı Direniş Komitesi, **Batı Şeria'daki İsrail Yerleşim Karakolları**, a.g.e., s.249-257.

⁵⁰³ Kalkilya vilayetindeki yerleşim, (çevrimiçi), http://www.info.ps/ar_page.aspx?id=4095, 13.9.2018.

⁵⁰⁴ Tulkarm vilayetindeki yerleşim, (çevrimiçi), http://www.info.wafa.ps/userfiles/server/Settlement_in_tulkarm2019.pdf, 13.9.2018.

⁵⁰⁵ Duvar ve Yerleşimciliğe karşı Direniş Komitesi, **Batı Şeria'daki İsrail Yerleşim Karakolları**, a.g.e., s.262-265.

⁵⁰⁶ Duvar ve Yerleşimciliğe karşı Direniş Komitesi, **Batı Şeria'daki İsrail Yerleşim Birimi**, a.g.e., s. 289-302.

⁵⁰⁷ Duvar ve Yerleşimciliğe karşı Direniş Komitesi, **Batı Şeria'daki İsrail Yerleşim Karakolları**, a.g.e., s.268-271.

⁵⁰⁸ Jenin vilayetindeki yerleşim, (çevrimiçi), http://www.info.ps/ar_page.aspx?id=4091, 13.9.2018.

yasaklamıştır⁵⁰⁹. Ayrıca Gar-ı Şerife (şerefli mağaraya) saldırarak İslami anıtları ve eserleri yok ettikten sonra bunları, hiçbir geçmişi olmayan Yahudi anıtlarıyla değiştirmiş, sonrasında ise Yahudiler, cami içinde dini ayinler yapmışlardır⁵¹⁰. Yahudi yerleşimcilerin Hz. İbrahim Camisi'ni ele geçirmeleri, her şeyden önce dini nedenlere dayanmaktadır. Bu anlamda Beit Hadasa, 1880'de El Halil'de kurulan ilk küçük yerleşim birimi olmuştur.

26 Nisan 1979 tarihinde Gush Emunim yerleşim hareketinin onlarca üyesi Kiryat Arba yerleşim biriminden El Halil merkezine taşındığında 10 kadın ve 40 çocuktan oluşan bir grup, şehir merkezinde bulunan Dabouya binasını işgal etmiş ve buradan çıkmayı reddetmişlerdir. Daha sonra burası, Beit Hadassah olarak adlandırılmıştır. Menahem Begin başkanlığında İsrail Hükümeti, El Halil kentindeki bu yerleşim birimini resmen tanımıştır⁵¹¹. İsrail hükümeti, çok geçmeden buradaki kadınların eşlerinin de Beit Hadassah binasına taşınmalarına karar vermiştir. Bu durum, İsrail hükümetinin resmi desteğiyle binadaki inşaat çalışmalarının başlatılması ve genişletme faaliyetleriyle eşzamanlı olarak gerçekleşmiştir. Amaç, yerleşimcilik projelerini, El Halil kentinin merkezinde başlatmaktır⁵¹².

İsrail işgal makamlarının El Halil vilayetinde kurduğu Yahudi yerleşim birimlerinin sayısı 21'e, yerleşimci sayısı yaklaşık 18199'a⁵¹³ ulaşmıştır. Bu yerleşim birimleri içindeki inşa edilmiş alan, 3324 dönümlük alandır. Bunlara ek olarak 696 yerleşimcinin yaşadığı 19 küçük yerleşim birimi inşa edilmiştir. El Halil vilayetinde 19 küçük yerleşim Birimleri 632 dönümlük bir alan üzerinde kurulmuş olup, içinde 696 yerleşimci yaşamaktadır⁵¹⁴.

Beytlehem Vilayeti kendine has tarihi ve dini statüsüyle ön plâna çıkmaktadır. En eski Filistin şehirlerinden biri olarak kabul edilir. İsa peygamber'in, doğduğu şehir olmasıyla özel bir dini statüye sahiptir. Ayrıca Kudüs-ü Şerif kentine yakın olması ve bu yakınlığın taşıdığı coğrafi, ekonomik ve

⁵⁰⁹ Filistin Ulusal İdaresi, **El Halil Vilayaeti'ndeki İsrail Yerleşimciliği**, Devlet Enformasyon Genel Komitesi, Halil, Filistin, 1998, s.102.

⁵¹⁰ Salim Al Jündi, **Siyonist Yerleşimcilik Rejiminin Politikası ve İşgal Altındaki Topraklarda Yaşayan Filistin Halkına Yansımaları**, Arap İşleri, 1986, S. 48.

⁵¹¹ Taysir Jabara ve diğerleri, **Halil El-Rahman Kenti**, Üniversiteliler Birliği Araştırma Merkezi, El Halil, 1987, s. 219.

⁵¹² Ayid, **Likud Döneminde İşgal Altındaki Arap Topraklarının Sömürge Yerleşim 1977-1984, a.g.e.**, s.78.

⁵¹³ Duvar ve Yerleşimciliğe karşı Direniş Komitesi, **Batı Şeria'daki İsrail Yerleşim Birimleri, a.g.e.**, s.318-319.

⁵¹⁴ Duvar ve Yerleşimciliğe karşı Direniş Komitesi, **Batı Şeria'daki İsrail Yerleşim Karakolları, a.g.e.**, s.91-131.

politik saygınlıktan dolayı da özel bir öneme sahiptir. Vilayetteki Yahudi yerleşimciliğinin başlangıcı, Batı Şeria'nın işgalinden hemen sonra yani 1960'lara kadar uzanmaktadır. Kfar Etzion sömürge birimi, işgal altındaki Filistin topraklarında Haziran 1967 savaşıdan sonra kurulan ilk İsrail yerleşim birimlerinden biridir. Daha sonra yerleşimcilik, sistematik stratejinin bir parçası olarak, bir kanser gibi Filistinli özel arazileri ve mülkleri yutarak geniş bir şekilde yayılmaya başlamıştır. Buna 2020 büyük Kudüs yerleşimcilik projesi dahildir. İsrail, 1993 yılında FKÖ ile İsrail arasında imzalan Oslo geçici Anlaşması'nın imzalanmasından bu yana arazi üzerindeki çirkin yerleşimci saldırısını artırmıştır. Bununla birlikte yerleşimcilik projeleri hızla ilerlemeye başlamıştır⁵¹⁵. Beytlehem ise bu politikadan uzak değildir. Yeni yerleşim birimlerinin inşası ve var olanların genişletilmesi için binlerce dönümlük tarım arazisine el konulmuştur. Bu çirkin saldırı, Kfar Etzion bölgesinde yoğunlaşmıştır. Bu durum, sayısı bir kaç kez katlanan bazı yerleşim birimlerinde gözlemlenmiştir⁵¹⁶. Bununla birlikte Beytlehem'e karşı düzenlenen yerleşimci saldırı elbette ki rastgele değildir. Bilakis Filistin topraklarından en geniş alanlara el koyma amaçlı sistematik bir politikanın sonucudur. Bir yandan emrivaki politikalar empoze edilirken diğer taraftan, Büyük Kudüs projesine hizmet ettirme politikası empoze edilmiştir. Bununla İsrail, işgal etmiş olduğu Kudüs'ün sınırlarını, doğuda Maale Adumim'den güneyde Kfar Etzion'a kadar genişletmek istemiştir. Yerleşim birimlerini birbirine bağlamak, Kudüs ile Beytlehem arasındaki herhangi bir coğrafi bağlantıyı önlemek için mevcut yerleşim birimleri genişletilerek Kfar Etzion bölgesindeki yeni küçük yerleşim birimi inşa edilmiştir. Bu proje, Beytlehem ile Kudüs arasında, bu yerleşim kütlelerini birbirine bağlayan 60 bypass yolu ile bir bağlantı kurularak tamamlanmıştır⁵¹⁷.

1991 yılında Beit Safafa topraklarında inşa edilen Giv'at Hamatos yerleşim biriminin kurulması çalışmalarına başlamıştır. Aynı yılın Haziran ayında, üzerinde bir yerleşim birimi kurmak üzere Ebu Guneym Dağı'nın müsadereci için bir karar çıkarılmıştır. 1997 yılında da bu karar fiili olarak uygulamaya konulmuştur. Beytlehem, şehrin demografik ve jeopolitik yapısını bozan çirkin bir yerleşim saldırısına maruz kalmıştır. Sonuç olarak, sadece Yahudi yerleşimcilere tahsis edilen

⁵¹⁵ Barakat, **a.g.e.**, s.58.

⁵¹⁶ Toprakları Savunma ve Yerleşimciliğe Direnme Ulusal Ofisi - Filistin Kurtuluş Örgütü- Beytlehem Vilayetinde Yerleşimcilik, (çevrimiçi), <http://www.nbprs.ps/page.php?do=show&action=istetan2>, 20.02.2016.

⁵¹⁷ Arij Merkezi, **İsrail İşgalinin on Yıl boyunca Beytlehem Vilayeti'ne Yerleşmesi**, Filistin topraklarındaki İsrail yerleşim faaliyetlerini izleme sitesi (POICA), 14.04.2009.

yerleşim yollarıyla şehrin, kendi içindeki bütün bağlantıları kesilmiştir. Ayrıca şehirdeki Filistinli topluluk alanlarının çoğu gettolara dönüştürülmüş ve şehirdeki beş ana yerleşim yeri de (Beytlehem, Beit Sahour, Beit Jala, Doha ve el-Hıdır) kuşatılmıştır. Yerleşimcilik projesi, Beytlehem ile Kudüs arasında var olan organik, ekonomik, sosyal, dini ve kültürel ilişkiyi yok etmeye çalışmıştır⁵¹⁸.

Beytlehem vilayetindeki yerleşim birimleri sayısı 15'e ulaşmış bulunmaktadır. 2014 yılında toplam inşaat alanı 6871 dönümlük araziye ulaşmış olup⁵¹⁹ içinde 85742 Yahudi yerleşimci yaşamaktadır. Diğer yandan toplam 986 dönümlük alana sahip 15 küçük yerleşim birimi kurulmuş olup içinde 1418 Yahudi yerleşimci yaşamaktadır. Beytlehem vilayetinde ayrıca 15 küçük yerleşim birimleri bulunmaktadır⁵²⁰. Filistinli özel arazilerden oluşan 986 dönümlük arazi üzerinde kurulmuştur. İçinde 1418 Yahudi yerleşimci yaşamaktadır.

Ürdün Vadisi bölgesi, kuzeyde Bisan'dan Safad'a, Ein Gedi'den Negev'e, Batı da Ürdün Nehri'nin ortasından Batı Şeria'nın doğu yamaçlarına kadar uzanan yaklaşık 720000 dönümü kapsamaktadır. Ürdün Vadisi'nde tarıma elverişli alan, yaklaşık 280.000 dönümlük alana ulaşmaktadır. Buradan Filistinli çiftçiler yaklaşık 50.000 dönümlük alanı kullanmaktadır. Filistin Tarım Bakanlığı'nın 2012 raporlarına göre Yahudi yerleşimciler, yaklaşık 27.000 dönümlük alanı işgal etmiş bulunmaktadır⁵²¹.

2.8.1. Ürdün Vadisi'ndeki Yerleşimin Dini ve Tarihi Faktörlerle İlişkisi

Yahudi felsefe, Filistin topraklarını işgalinde “topraksız halk için haksız toprak” ırkçı söylemine dayandırmıştır. Bu söz, Filistindeki yerleşimci işgalinin başlangıcından günümüze kadar Yahudi projenin bütün simgelerini özetlemiştir. Zira İsrail, “daha çok toprak daha az Arap” düşüncesini gerçekleştirmek için Filistinlilerden mümkün olan en büyük sayıyı sınır dışı edecek projeler ortaya koymuştur. Haziran 1967'de Gazze Şeridi ve Batı Şeria'nın işgal edilmesinden bu yana sınır dışı etme, İsrail politikasının ayrılmaz bir parçası olmuştur. Bu politika, Filistin

⁵¹⁸ Jad İzhaak; İsa Al Zebun, **Beytlehem Vilayeti'nde Yerleşimcilik Toprakları Savunma ve Yerleşimciliğe Direnme Ulusal Ofisi**, 2001.

⁵¹⁹ Duvar ve Yerleşimciliğe Karşı Direniş Komitesi, **Batı Şeria'daki İsrail Yerleşim Karakolu**, a.g.e., s.111-143.

⁵²⁰ A.e., s.181-213.

⁵²¹ A.e., s. 315-348.

topraklarını ele geçirmek, Filistinli nüfusu kontrol altında almak, Filistinlerin sayısını azaltmak ve onları göçe zorlamak için bir dizi siyasi karar, idari mevzuat ve askeri emirler üzerine kurulmuştur. Sınırdışı etme operasyonlarının en büyüğü geçmişte olduğu gibi günümüzde de Ürdün vadisinde gerçekleşmiştir. İşgal yönetimi, buradaki nüfusu sistematik olarak boşaltmaya çalışmıştır. İstatistikler, 1967 savaşıdan bu yana Ürdün vadisi'nde yaşayan 255.000 Arabin yerinden edilerek göçe zorlandığını göstermektedir⁵²².

Boşaltma ve göçe zorlama eylemleri Eriha'daki mülteci kamplarıyla sınırlı kalmamıştır. Bilakis onlarca köy yıkılarak buradaki nüfusun büyük bölümü Ürdün'e göç etmeye zorlanmıştır. İsrailli yerleşim politikalarına rağmen Filistinliler, Nuseyrat ve Füheydat Arapları gibi işgalin yıktığı köylerin bir kısmını yeniden inşa edebildiler⁵²³. Haziran 1967 savaşıdan sonraki İsrail politikası, Ürdün vadisi'yle ilgili İsrail planının bir bölümünü yansıtmaktadır. Çünkü İsrail, bir Filistin devletinin kurulmaması için büyük çaba sarfeder. Bunu da İsrail Başbakanı Ariel Sharon'un: "İsrail ile Ürdün arasında üçüncü bir devlete yer yoktur; çünkü Ürdün, Filistin'in ta kendisidir." sözü ortaya koymaktadır⁵²⁴.

İsrail yerleşim birimleri planlamacıları, Filistin'deki Arap tarihine ait yerlerin isim ve simgelerini Yahudileştirme yoluna gittiler. Filistin'in en önemli bölgelerinden biri olan Ürdün vadisi de bu sistematik Yahudileştirmeye maruz kalmıştır. Bu sistematik Yahudileştirmenin temel hedefi; Filistin kültür mirasıyla Arap tarihini ve simgelerini yok etmek ve asırlar boyu bu topraklarda kök salmış tarihi gerçekleri, yerleşimci işgal hedeflerine hizmet eden yeni isim ve simgelerle değiştirmektir⁵²⁵.

İsrail'in Ürdün vadisi'ni kontrol altında tutma gerekçeleri şu şekilde özetlenebilir⁵²⁶:

- Filistin devletinin Ürdün yönünde genişlemesini önlemek.

⁵²² **Ürdün Vadisi: Kayıp Bir Hazine Mi yoksa İmkânsız Bir Rüya Mı Olacak?**, Ramallah, Kalkınma Çalışmaları Merkezi – Ma'an, 2012.

⁵²³ Abdurrahman Temimî, **Sindirme ve Başarısızlık Arasında Filistin Vadisi'ndeki İsrail Planları**, Ramallah, Filistin Araştırmaları Merkezi 2002, s. 16.

⁵²⁴ Al Nabhâs, **a.g.e.**, s. 34.

⁵²⁵ Toprağı Savunma ve Yerleşime Direnme Ulusal Ofisi Belgeleri, **"Filistin Tarihi Eserleri Üzende Kurulan İsrail Kolonileri (Yahudi Yerleşim Birimleri)"**, Filistin, s. 2.

⁵²⁶ Al Nabhâs, **a.g.e.**, s. 57-63.

- İsrail'in stratejik derinliğini korumak.
- Ürdün vadisinin, İsrail için son derece önemli bir sivil ve endüstriyel gelişim alanı olması.
- Ürdün vadisi'nin yapılacak müzakerelerde Filistinlilere karşı “pazarlık kartı” kullanılması.
- Ürdün vadisi'nin “Büyük İsrail”in bir parçası olarak görülmesi.
- Yahudi yerleşim birimlerinin tahliyesinin uzun vadeli olumsuz etkilere yol açacağı konusunda uyarıda bulunulması.

Söz konusu gerekçeler, Ürdün vadisi'ndeki yerleşim birimlerinin arka planında gizlenen boyutları açık bir şekilde yansıtmaktadır. Aynı şekilde Allon Projesinde yer alan maddeler de son derece açıktır. Allon, söz konusu projesinde doğu sınırının Ürdün nehri olmuşturğunu vurgulayarak 10-15 km arasındaki şerit boyunca toprak bütünlüğünü sağlayan bir savunma sistemin yanı sıra askeri üsler, sivil ve tarımsal yerleşim birimleri kurulmasını önermiştir⁵²⁷.

2.8.2. Ürdün Vadisi'ndeki Yahudi Yerleşim ve Güvenlik Faktörü

1967 savaşıdan sonra İsrail Devleti sınırlarını genişletmiş; Ürdün Nehri'ni de işgal ettiği toprakların doğal ve siyasi sınırı olarak belirlemiştir. Bununla birlikte İsrail hiçbir zaman sınırlara inanmamıştır. Bin-Gurion'un “Sınır, İsrail yayılcılığının ulaştığı yerdir. Tanrının çizdiği sınır ise İsrail için en iyi güvencedir”. sözü bunu vurgulamaktadır⁵²⁸. Filistin'in Ürdün'le olan 360 km uzunluğundaki sınırı, İsrail Devleti ile olan en uzun sınırı oluşturmaktadır. İsrail Devleti kuzeyde Bisan'dan Ürdün Vadisi üzerinden Kudüs'e uzanan oradan da Ölü deniz ve Arabe Vadisi üzerinden İlat'a ulaşan bu uzun sınırın kendileri için büyük bir tehdit oluşturduğunu anlatan çeşitli kampanyalar düzenlemiştir. İsrail yürüttüğü kampanyada kanıt olarak Batı Şeria işgaline karşı Filistinlilerin Ürdün Vadisinde başlattığı direniş eylemlerini göstermiştir⁵²⁹.

İşgal yönetimi, Filistin'i izole etmek için erken dönemden beri Ürdün Vadisinin doğu sınırları boyunca askeri bir yapı arz eden tarımsal birçok yerleşim birimi inşa etmeye başlamıştır. 1967'de Batı Şeria'nın işgalini takip eden ilk yıllarda Ürdün Vadisi'nde bulunan Yahudi yerleşim birimlerinin

⁵²⁷ Heneiti, **a.g.e.**, s. 13.

⁵²⁸ Gazi Rabayia, **1948-1967 Yılları Arasında İsrail Stratejisi**, 1. baskı, Dâru'l-Menâre, Ürdün 1983, s. 83.

⁵²⁹ Shawki İbrahim, **a.g.e.**, s. 287.

sayısı 12'ye ulaşmıştır⁵³⁰. İsraililer, Ürdün Vadisi'ni, yeni sınırlarını koruyan oldukça güvenli bir bölge olarak gördüler. Bu nedenle gelecekte muhtemel herhangi bir askeri saldırıya karşı koymak için, askeri amaçlı olarak, Ürdün Vadisi'ndeki Yahudi yerleşim birimlerini kurdular⁵³¹. İsrail devleti, ilk işgal yılları boyunca kendine bir öncü savunma hattı kurmaya çalışmış; bu öncü savunma hattının başlangıç noktası olarak da Ürdün vadisindeki yerleşim birimlerini seçmiştir⁵³². İsrail Devleti Alon Projesi'ni hayata geçirmek için Batı Şeria işgalini izleyen ilk 10 yıl boyunca Ürdün Vadisi'ni korunaklı hale getirme noktasındaki çalışmalarına devam etmiştir. O halde sivil ve ekonomik gerekçelerle inşa edilen yerleşim birimlerinin temelde güvenlik fonksiyonunu icra etmek için kurulduğu fikri kesinlik kazanmaktadır. Bu da Batı Şeria'nın işgalinden hemen sonra kurulan yerleşim birimlerinin yapısından anlaşılmaktadır. Asıl amacı güvenliği sağlamak olan bu yerleşim birimleri çok geçmeden askeri noktalardan sanayiye ve tarıma dayanan ekonomik yapılara dönüşmüştür. Bu yerleşim birimleri, çevresindeki Arap topraklarını hiçe sayarak genişlemeye başlamıştır. İsrail, Ürdün Vadisi'nde yaşayan Filistinlileri topraklarından sürüp çıkararak köy ve kasabalarına el koymuştur⁵³³. Güvenlik endişesi, yerleşim birimlerinin kurulmasında büyük rol oynamıştır. Bu bağlamda Filistin toprakları üzerindeki kontrolü sağlamak ve yerleşim hedeflerine ulaşmak için Filistin toprakları gaspedilerek bir 'İsrail güvenlik teorisi' oluşturulmuştur⁵³⁴.

İsrail güvenlik teorisi, Yahudi yerleşim birimlerini, Filistin toprakları üzerinde devam eden işgal tehdidinden korumak için ortaya çıkmıştır. Ürdün Vadisi'ndeki Yahudi yerleşim birimleri nüfusunun artmasıyla birlikte, bu yerleşim birimleri orada yaşayan Filistinlilere ve sahip oldukları topraklara karşı giderek artan bir tehdit oluşturmaya başlamıştır. İsrail işgal yönetimi, daha fazla Filistin toprağına el konulması yoluyla yerleşim birimlerine bağlı güvenli alanlar sağlayarak yerleşim alanlarını genişletmeyi sürdürmüştür.

⁵³⁰ Jemil Hilal , **Batı Şeria'da Sosyal ve Ekonomik Yapı 1948-1974**, Lübnan, 1. baskı, Araştırma Merkezi, 1974, s. 259.

⁵³¹ Kudüs Araştırma Merkezi, **İsrail Araştırmaları, İşgalden Yirmi Yıl Sonra İsrail Nasıl Düşüyor?**, Filistin, 1987, c. 1, s. 34.

⁵³² Khalil Al Tüfekji, **İsrail Güvenlik Teorisinde Ürdün Vadisi**, Arap Araştırmaları Derneği, Filistin, s. 8.

⁵³³ Johhni Mansour, **İsrail ve Yerleşimcilik: Hükümetlerin, Partilerin ve Kamuoyunun Sürekli ve Değişken Tutumları 1967-2013**, Rammalah, (Madar) israili araştırmalar Filistin merkezi, 2014, alıntıdır.

⁵³⁴ Al Nahhâs, **a.g.e.**, s. 34.

2.8.3. Ürdün Vadisi'ndeki Yahudi Yerleşim ve Demografi Faktörü

Arap nüfusun yaşadığı topraklardan çıkarılarak yerlerine Siyonistlerin yerleştirilmesi, Filistin'i Yahudi leştirip Arap kimliğini yok etmek için kullanılan bir yöntem olmuştur⁵³⁵. 1967'de Batı Şeria'nın işgalinden sonra, sürgün (tehcir) politikası, İsrail askeri hegemonyasına eşlik eden kampanyalar ve Ürdün Vadisi'ndeki Filistinli nüfusun yer değiştirmesiyle en çirkin biçimleriyle kendini göstermiştir. Yerinden edilmiş kişilerin sayısı birinci savaşın ilk günlerinde 50.000 Filistinliye ulaşmıştır. Ardından Ürdün Nehri'ne bitişik bölge, kapalı askeri bölge olarak ilan edilmiştir. Filistinlilerin, sürülüp çıkarılmış oldukları topraklara dönüşleri engellenmiştir. Aynı zamanda komşu bölgelerin sakinlerini sıkıştırma amaçlı olarak bir dizi önlem almıştır. Filistinlilerin ekonomik faaliyetlerini kısıtlayan idari kararlara ek olarak, toprakların müsadere edilmesi adına onlarca askeri Emredici çıkarılmıştır. Filistinlileri kurak ve verimsiz kalacak topraklarından koparmak için İsrail işgal yönetimi Ürdün Vadisi'nin su kaynaklarını ele geçirerek onları göçe zorlamıştır⁵³⁶.

Ürdün Vadisi'nde farklı alanlarda tarım ve sanayi toplulukları kurulmasıyla başlayan yerleşim projesi, iki paralel hatta uzanmaktadır. İlk çizgi Ürdün Nehri boyunca ilerlerken, ikincisi ise Ürdün Vadisi'nin Batısındaki dağlık alan boyunca ve İşçi Partisi'nin⁵³⁷ Arap topraklarındaki Siyonistlerin yoğunluğunu artırma planına uygun olarak ilerlemektedir⁵³⁸. Ürdün Vadisi 1967'de Batı Şeria'nın işgalinden önce Filistinlilere aittir. 2005 yılında burada yaşayan 45 bin Filistinli Arap'a karşılık 7.500 yerleşimci bulunmuştur. Böylece, Siyonistlerin oranı 1967'de sıfırken 2005'te bu oran % 12,5'e yükselmiştir⁵³⁹. Batı Şeria'nın işgalinden 50 yıl sonra yerleşimcilerin sayısı 7786'ya ulaşmıştır. Filistinlilerin topraklarından çıkarılması, Batı Şeria'nın işgalinden önce gelen planlama sonucunda gerçekleşmiştir. Göç ve işgal planlarını uygulamak için özel komiteler oluşturulmuştur. İşgal yönetimi, Filistinliyi topraklarından söküp yerine Siyonistleri yerleştirmek için öldürme ve etnik temizlik türlerini hayata geçirmiştir⁵⁴⁰.

⁵³⁵ Ayid, **a.g.e.**, s. 65.

⁵³⁶ Shehadeh, **a.g.e.**, s. 39.

⁵³⁷ İsrail İşçi Partisi yönetimi 1967-1977 yılları arasında Batı Şeria'nın işgali boyunca devam etmiştir. Yerleşim faaliyeti bu dönemde Doğu Ürdün Vadisi'nde yoğunlaşmıştır.

⁵³⁸ Masalaha, **a.g.e.**, s. 108.

⁵³⁹ Filistin Merkez İstatistik Bürosu, (çevrimiçi), <http://www.pcbs.gov.ps>.

⁵⁴⁰ Ghazi Hüseyin, **Arap-İsrail Çatışması ve Uluslararası Meşruiyet**, Dimaşk, Dâr el-Katib el-Arabi, 1995, s. 33.

2.8.4. Ürdün Vadisi'ndeki Yahudi Yerleşim ve Ekonomi Faktörü

Ürdün Vadisi, bol suyu, verimli toprağı ve özel iklimi ile özel bir ekonomik öneme sahiptir. İsrail Devleti, ekonomik çıkarının, müsadere etmiştir Filistin topraklarının ıslahında ve gelişmiş bir tarım bölgesine dönüştürülmesinde saklı olduğunu idrak etmiştir. Bunun sonucunda yerli tüketimde ve dış ticarete özel tarımsal üretimin kaynağı olmayı hedeflemiştir. İsrail Devleti, özellikle Ürdün Vadisi'nden ihraç edilen tarım ürünlerinin ilk ithalatçısı konumundaki Avrupa pazarlarına ihracatı arttırmak için seraları ve gelişmiş tarım araçlarını kullanmaya başlamıştır⁵⁴¹.

Ürdün Vadisi'nde tarımsal özellikleriyle ön plâna çıkan yerleşim birimleri büyük gelişme kaydetmiştir. İsrail'de yapılan çalışmalar, İsrail ekonomisinin Ürdün Vadisi'ndeki yatırımlarla büyük gelişme kaydettiğine işaret etmiştir. Bu bağlamda savaş sırasında İsrail Devleti'nin gasp ettiği araziler yerleşimcilere tahsis edilmiş, Ürdün Vadisi'ndeki su ve toprağın kontrolü noktasında İsrail Devleti'nin yöntem ve uygulamaları çeşitlilik arz etmiştir. İsrail yönetimi, 1982'ye kadar Ürdün Vadisi'nden yaklaşık 53 milyon metreküp su elde etmiştir. Başlangıçta güvenlik bahanesiyle İsrail ordusuna daha sonra da tarımsal faaliyet için yerleşim birimlerine tahsis etmek üzere Ürdün Vadisi'ndeki toprakları işgal etmiştir⁵⁴². Birbirini takip eden İsrail hükümetleri, öncelikli Ürdün Vadisi'ndeki yerleşim birimlerini destekleme konusunda hiçbir çaba sarf etmemiştir.

İsrail hükümeti, yerleşimcilere karşılıksız olarak tarım arazileri dağıtmış; suyu da bol miktarda ve çok ucuz fiyata temin etmiştir. Raporlar, bir Filistinlinin İsrail yerleşimcisine göre 15 kat daha fazla ödeme göstermektedir⁵⁴³. Bu faktörler, yerleşim birimlerinin İsrail Devleti'nin milli hasılatındaki katkısının artmasında rol oynamıştır. Yerleşim birimleri – bölgede az sayıda olmalarına rağmen- ihracat için bir tarım merkezi haline gelmiştir. Tarım ürünlerini geliştirme süreci, sebze ve çiçeklerden başlayıp, turunçgiller ve hurma çeşitleri ile sona ermektedir. Hayvan, kümes hayvanları ve havuz balıkları yetiştiriciliği İsrail Devleti'nin ekonomik refahının yükselmesinde etkili olmuştur. Aşağıda en önemli ekonomik faktör olması bakımından Batı Şeria'daki su kaynaklarına ayrıca değin

⁵⁴¹ Efrat, **a.g.e.**, s. 64.

⁵⁴² Abu Arafé, **a.g.e.**, s. 117.

⁵⁴³ Sharif S. El Musa, *op.cit*, p.9.

2.8.5. Su Faktörü

Batı Şeria, zengin tatlı su kaynaklarıyla doludur. Yüzey suları; vadiler, dereler ve Batı Şeria'nın farklı yerlerine yayılmış pınarlar şeklinde iki gruba ayrılmaktadır. Bununla birlikte Ürdün Nehri tek yüzey su kaynağını temsil eder. İşgale başlandığı ilk günden beri İsrail Devleti'nin Ürdün Vadisi'ndeki su kaynaklarını ele geçirme çabaları Ürdün Nehri'ne bitişik topraklarda yaşayan Filistinlileri toplu göçe zorlamak suretiyle devam etmiştir. Bu bağlamda Ürdün Nehri boyunca Filistin topraklarını ve tarlalarını besleyen su pompalarına el konulmuştur⁵⁴⁴.

Yahudi hareket, sömürgecilik projelerini hayata geçirmek için Filistin işgalini planlamaya başladığı ilk günden beri suyla ilgilenmiştir, başta su olmak üzere bölge genelinde doğal kaynaklar hakkında anket yürütmek üzere Filistin'e Yahudi ve İngiliz mühendislerden oluşan bir heyet göndermiştir. Kaynakların araştırılması tam dört yıl sürmüş; Filistin'deki su rezervlerinin, çok sayıda Yahudi'nin su ihtiyacını karşılayacak güvenli ve yeterli suya sahip olduğu sonucuna varılmıştır⁵⁴⁵. Bu araştırma sonucunda, Batı Şeria'nın işgalinin başlangıcından beri Yahudilere ve özellikle askeri birimlere Batı Şeria'daki su kaynaklarının tümünü tahsis etmek ve bunlar üzerinde egemenlik kurma hakkını vermek amacıyla bir dizi yasal mevzuat oluşturulmuştur⁵⁴⁶. Bu kararlardan bazıları şunlardır:

1. Batı Şeria'nın işgalinden iki ay sonra 15 Ağustos 1967'de yayınlanan 92 sayılı Askeri Emir: Bu Emir doğrultusunda işgal altında bulunan Batı Şeria'daki su kaynaklarını yönetme ve kullanma yetkisi 1967'de askeri bölgenin komutanına devredilmiş ve tüm su kaynakları, askeri komutan tarafından atanan subayın doğrudan yetkisine bırakılmıştır. Böylece, yerleşim birimlerini geliştirmek ve yerleşimcilerin hizmetinde kullanılmak üzere işgalci devletin tekeline geçmiştir.

2. 19 Kasım 1967 tarihli ve 158 sayılı Askeri Emir: Filistinlilerin İsrail ordusundan önceden izin almadan herhangi bir yeni su tesisi kurması yasaklanmış⁵⁴⁷; izinsiz kurulan su tesislerinin tümüne el konulmasına hükmedilmiştir. Buna göre Filistinlilerin su tesisi kurma veya tamir etme izni

⁵⁴⁴ Alkam, a.g.e., s. 30.

⁵⁴⁵ Muhammed Abdusselam Selame, **Filistin-İsrail Çatışması ve Hukuk kurallarıyla güç ve dengelerin bozulması arasında son aşamanın sorunları**, Kahire: Üniversite Bilgi Ağı, Ayn Şems Üniversitesi, 2003, s. 257.

⁵⁴⁶ Shehadeh, a.g.e., s. 129.

⁵⁴⁷ Uluslararası Af Örgütü, **Suyun Bulanıklaşması: Filistinlilerin Su Hakkından Mahrum Bırakılması**, İngiltere, 2009, 15/027/2009 sayılı belge, s. 21.

için herhangi bir neden belirtilmeyen talepleri reddetme yetkisine sahip olan askeri komutana başvuruları gerekmektedir. Bu bağlamda Filistinlileri göçe zorlamak için Filistinlilerin sundukları talepler sistematik ve kasıtlı bir politika izlenerek reddedilmiştir. Öte yandan yerleşimcilere, gaspedilen Filistin toprakları üzerinde ihtiyaç duydukları su tesislerini kurma konusunda mutlak özgürlük tanınmıştır.

3. 19 Aralık 1968 tarihli ve 291 sayılı Askeri Emir. Bu emir, işgalden önce yürürlükte olan arazi ve su düzenlemelerinin iptalini içermektedir. Öte yandan işgal altındaki bölgede yürürlükte olan mevzuat ve yasaların işgalci makamlar tarafından değiştirilmesini yasaklayan uluslararası hukuk ilkelerinin açık bir ihlâlidir⁵⁴⁸.

4. 1970 tarihli ve 389 sayılı Askeri Emir. Bu emir, 1967'den önce Ürdün yönetimi altındaki Batı Şeria Su Dairesine verilen yetkilerin tümünü İsraili askeri mercilere devretmiştir.

5. Sebze ve meyvelerle ilgili 1982 tarihli ve 1015 sayılı karar. Bu karar, bazı sebze ve meyve türlerinin yetiştirilmesini yasaklamış ve bu yasağı çiğneyenleri bir yıl hapis cezasına veya 15.000 İsrail Şikeli para cezasına ve yahut da her iki cezaya birden mahkûm etmiştir. Benzer şekilde, Batı Şeria'daki meyve ağaçlarının ve sebze yetiştiricilerinin kısıtlanmasına ilişkin 1983 tarihli ve 1093 karar sadır olmuştur⁵⁴⁹.

13 Eylül 1993 tarihinde ilan edilen (Oslo) anlaşması ile İsrail'in su kaynakları üzerindeki egemenlik kurma girişimleri tamamen örtbas edilmiştir. Anlaşmaya göre "İsrail, Filistinlilerin Batı Şeria'daki su haklarını kabul eder. Bu haklar, nihai uzlaşma sözleşmesi kapsamında çözüm için müzakere edilecektir"⁵⁵⁰. Anlaşma, Filistinlilerin su kaynakları üzerindeki egemenlik konusuna değinmeden, sadece su üzerindeki haklarını zikretmekle yetinmiştir, bu anlaşmaya dayanarak, Batı Şeria boyunca kuyular açmaya, su tanklarından ve artezyen kuyularından su pompalamaya başlamıştır. İşgal yönetimi tarafından açılan bu kuyular, yeşil hattın içindeki Siyonistlerin su ihtiyacını karşılamaktadır. Askeri emirler, Filistinlilerin sahip olduğu toprakların özel mülkiyeti ile İsrail tarafından ele geçirilen ve 1967 savaşıdan sonra İsrail Devleti'nin mülkiyetine geçen su

⁵⁴⁸ Shehadeh, **a.g.e.**, s. 154.

⁵⁴⁹ Uluslararası Af Örgütü, **a.g.e.**, s. 23.

⁵⁵⁰ Atili, Sheddad, **Filistin Suları: Realitede bir kriz müzakerede bir sorun, Ramallah, Vatani Savunma ve Yerleşim Birimlerine Karşı Direnme Ulusal Ofisi**, Filistin Kurtuluş Örgütü, 2013, (çevrimiçi), <http://www.nbprs.ps/page.php?do=show&action=me12>

kaynakları arasında bir ayırım yapmıştır. Ürdün Vadisi'nde inşa edilen yerleşim birimlerine sadece Yahudilere hizmet veren onlarca artezyen kuyusu eşlik etmiştir. İşgalin ilk on yılında bu kuyuların sayısı otuza ulaşmıştır. İsrail bu kuyular vasıtasıyla yeraltı sularının tamamını ele geçirerek Arapların kullandığı kaynak ve kuyuların kurumasına neden olmuştur⁵⁵¹.

2.8.6. Siyasi Faktör

1967 savaşı, sömürgeci Yahudi yerleşimin yeni bir aşamasını temsil etmiştir. İsrail, siyasi ve demografik değişiklikler yaparak işgal altındaki bölgeleri kontrol etmek için kapsamlı planlar geliştirmeye başlamıştır. İsrail hükümetleri, yerleşim birimlerini finanse etme sorumluluğunu üstlenirken, yerleşim örgütleri siyasi, dini, ulusal ve güvenlik gerekçelere dayanarak resmi çabaları destekleme rolünü üstlenmiştir⁵⁵².

Yazarlar ve tarihçiler, karışık faktörlerin yerleşim projesine katkıda bulunduğunu kabul ederler. Bazı yerleşimlerin ortaya çıkmasında ve şekillenmesinde tarihi ve dini boyutların yanı sıra ekonomik, psikolojik, siyasi ve askeri faktörlerin kilit rol oynadığını görmekteyiz⁵⁵³.

Eriha ve Ürdün Vadisi'ndeki yerleşim birimi sayısı 16'ya ulaşmıştır. 2795 dönümlük alana sahip bu yerleşim birimlerinde toplam 5757 yerleşimci yaşamaktadır. Kuzey Ürdün Vadisi'ndeki Tubas kentinde ise 1689 yerleşimcinin yaşadığı 8 yerleşim birimi kurulmuştur. Eriha ve Ürdün vadisi'ndeki Yerleşim sayısı 24'e ulaşmıştır. Küçük Yerleşim Birimleri sayısı 7'ye ulaşmış bulunmaktadır⁵⁵⁴.

⁵⁵¹ Al Jafari, **a.g.e.**, s. 70.

⁵⁵² Jelal İd, **Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde İsrail Yerleşim Birimlerinin Siyasi Coğrafyası**, Ürdün, Samed Ekonomi Dergisi, S. 111, s. 128.

⁵⁵³ Gassan Do'ar, **Batı Şeria'daki Siyonist Yerleşimciler "Toprağa ve İnsana Yönelik bir Saldırı"**, Beyrut, Al Zeytuona Araştırma ve danışma Merkezi, 2012, s. 22-23.

⁵⁵⁴ Duvar ve Yerleşimciliğe karşı Direniş Komitesi, **a.g.e.**, s.231-245.

2.8.7. Ürdün Vadisi’ndeki İsrail Yerleşimciliğinin Dikkat Çekici Diğer Hususları

“Yerleşim”, Ürdün Vadisini kontrol altına almak için bu bölgeye gelmiştir. İsrail, doğu yamaçlarını ele geçirmek suretiyle Ürdün Vadisi’ni çepeçevre kuşatmayı ve böylece yerleşim projeleriyle Filistinlileri göçe zorlayıp yurtlarından çıkarmayı hedeflemektedir⁵⁵⁵.

Ürdün Vadisi yerleşim birimleri, birinci derecede askeri ve ekonomik gerekçelerle inşa edilmiştir. Dağ zirveleri üzerindeki konumu sebebiyle doğu bölgesine bakmaktadır. Ayrıca Ürdün Vadisi’ndeki Arap nüfusunun bulunduğu yol kavşaklarına da hâkim durumda olup ekonomik yönden İsrail milli gelirini arttırmayı hedeflemektedir. Bu yerleşimler, doğu yamaçları üzerinde bulunan yerleşim birimlerinin sahip olduğu iklim koşullarından dolayı nehre bitişik yerleşimlerin gerçekleştiremediği büyümeyi ve gelişmeyi sağlamıştır. İklim önemli cazibe noktası olmuştur, küçük yerleşim biriminden Efrayim dağlık bölgesindeki büyük yerleşimler gibi yerel meclisler barındıran gelişmiş büyük yerleşimlere dönüşmesine neden olmuştur⁵⁵⁶.

İsrail, 1967’deki Batı Şeria’nın işgalinin ilk günlerinden beri bu yerleşimleri kurduktan sonra Ürdün Vadisi’ndeki ilk yerleşimlerini inşa etmeye başlamıştır. Çünkü Mahula ve Argaman yerleşim birimleri Yigal Allon ve Ariel Sharon’un çizdiği bu yerleşimin ilk meyvesi sayılmaktadır. Söz konusu yerleşim, İsrail’in, su kaynaklarını ele geçirmeye çalıştığı Ürdün nehrine yakınlığıyla ön plâna çıkmıştır. Yerleşim birimlerinin nehir yakınlarında ve doğu yamaçları üzerinde inşa edilmesinin sebebi de su kaynaklarını ve verimli tarım ovalarını kontrol altına almaktır⁵⁵⁷. Ayrıca bu yerleşim birimleri ile tarım ve güvenlik açısından önem arzeden geniş topraklar kontrol altına alınmıştır. Bu da; bu toprakların asıl sahipleri olan Arapları, İsrail’in yerleşim projeleri için gasp ettiği arazileri işlemekten mahrum bırakmıştır.

⁵⁵⁵ Abu Fahm, **a.g.e.**, s. 46-48.

⁵⁵⁶ Duvar ve Yerleşimciliğe karşı Direniş Komitesi, **a.g.e.**, alıntıdır.

⁵⁵⁷ Ed. Mohsen Saleh, **Batı Şeriada İsreil yerleşim 1993-2011, a.g.e.**, s. 45-63.

Yerleşim şeridi, Filistin nüfusunun yoğun olduğu bölgeleri Batı Şeria'nın geri kalanından izole ederek Ürdün Nehri'nin iki kıyısı arasındaki iletişimi engellemektedir. Ürdün Vadisi'ndeki yerleşim birimleri kuzeyde Bisan'dan başlayıp Ölü Deniz'e kadar uzanan bir dizi Yahudileştirme projesini hayata geçirmiştir. Böylece Filistin nüfusunu Ürdün Vadisi'nden ayıran bir barikata dönüşmüştür. Filistin-Ürdün sınırı ise kurulan bu yerleşim birimleri neticesinde İsrail sınırları içine dahil edilerek Filistinlilerin Ürdün ile olan coğrafi iletişimi tamamen kesilmiştir. Böylece Filistin toprakları çevresindeki Arap coğrafyasından izole edilmiştir⁵⁵⁸.

Güvenlik boyutu bu yerleşimleri inşa etmede tek başına rol oynamamıştır. Bilakis toprakların işgal edilip Ürdün Nehri ve diğer su kaynaklarının kontrol altında tutulması, güvenlik boyutunu aşan siyasi ve ekonomik hedeflerin merkezini oluşturmaktadır⁵⁵⁹.

Yerleşim birimleri özellikle tarım sektöründe büyük ekonomik ilerleme kaydetmiştir. Bununla birlikte, İsrail hükümetinin büyük desteği ve olağanüstü ekonomik faaliyetlere rağmen Ürdün vadisi'ndeki yerleşimlerin büyüklüğü israil devletindeki siyasetçilerin beklentilerini karşılayacak seviyeye ulaşamamıştır. Dolayısıyla bu bölgede yaşayan yerleşimcilerin sayısı, Yahudi yerleşim projesinin öngördüğü sayının çok altında kalmıştır.

2.9. Yahudi Yerleşim Birimleri ve İşgal Sebebiyle Filistinlilerin Karşılaştıkları Sorunlar

Bu bölüm Filistinlilerin yerleşim birimleri gölgesinde çektikleri sıkıntıları ele almaktadır. Bunu açık bir şekilde ortaya koymak için konu şu başlıklar altında incelenmiştir: Barikatlar sebebiyle Filistinlilerin karşılaştıkları sorunlar, Filistinli kadınların çektiği sıkıntılar, Filistinli hastaların çektiği sıkıntılar, öğrencilerin ve işçilerin çektiği sıkıntılar ve yerleşim birimleri sebebiyle çevrenin ve Filistinli çiftçilerin çektiği sıkıntıları, şöyle açıklayabiliriz⁵⁶⁰:

⁵⁵⁸ Ed. Thiab Makhadmah; Mousa Al Duweik, **a.g.e.**, s 85-96.

⁵⁵⁹ Barakat, **a.g.e.**, s. 237-240.

⁵⁶⁰ İhsan Murtada, **İsrail İşgali ve Filistinlilerin Çektiği Acı**, Beyrut, Al Zaytouna Araştırma ve danışma merkezi, 2011, s. 314-315.

2.9.1. Barikatlar Sebebiyle Filistinlilerin Karşılaştıkları Sorunlar

Batı Şeria'daki İsrail barikatları, İbranicede askeri kontrol noktaları anlamına gelen “el-Mahsum” adıyla anılmaktadır. Batı Şeria'yı paramparça eden ve Filistinlilerin hareket özgürlüğünü yok eden bu barikatlar, Filistin halkının çektiği acının günlük bir parçası haline gelmiştir.

İsrail işgal makamları, Filistinlilerin Kudüs gibi önemli ve geniş bölgelere erişimini kısıtlayan engeller ortaya koymuş; bunu da kapalı askeri bölge adını verdiği alanlar ve yerleşimcilere tahsis ettiği araziler yoluyla hayata geçirmiştir. Batı Şeria'da inşa edilen askeri barikatlar bölge sakinlerinin günlük işlerini normal bir şekilde yerine getirmelerini engelleyip onları ekonomik, psikolojik ve sosyal açıdan yıldırma amaçlamaktadır. Bu barikatlar farklı biçimlerde olmasına rağmen temelde Filistinlilerin iradesini kırmak için inşa edilmiştir. Bu askeri barikatlar, insan hakları ihlallerinin en kötü tezahürlerinden biridir. Birçok açıdan, uluslararası anlaşma ve sözleşmelerle korunan bireylerin yaşamlarını ve haysiyetlerini fiilen etkileyen uygulamalarla bağlantılıdır⁵⁶¹.

İsrail, Batı Şeria'da Filistinlilerin hareket alanını kısıtlamak ve Batı Şeria'yı parçalamak için sabit ve hareketli barikat ağlarını, Filistinlilerin dolaşımına kapalı caddeleri, yerleşim duvarı boyunca uzanan kapıları ve toprak perdeleri devreye sokmuştur⁵⁶². İsrail, uluslararası anlaşma ve sözleşmelere uyarınca, bir işgal gücü olsa dahi, işgal altındaki yerel halkın insani ihtiyaçlarını temin etmek ve temel insan haklarını kullanmasını sağlamakla yükümlüdür. İsrail'in Batı Şeria'daki askeri barikatları, kontrol noktaları ve aşağılayıcı muameleleri seyahat özgürlüğünü, insan onurunun korunmasını ve savaş zamanında sivilin can güvenliğini teminat altına alan uluslararası yasaların açık bir ihlâlidir⁵⁶³.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin ⁵⁶⁴ 3. maddesine göre “Yaşamak, özgürlük ve kişi emniyeti her ferdin hakkıdır.” 5. maddesinde göre “Hiç kimse işkenceye ya da acımasız, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza ya da muameleye uğratılamaz.” 9. maddesine göre “Hiç kimse, keyfi olarak

⁵⁶¹ Aronson, **a.g.e.**, s. 47-55.

⁵⁶² Ayid, **İsrailin İşgal Altındaki Filistin Topraklarındaki Politikası, a.g.e.**, s. 32-46.

⁵⁶³ Mohammed Daoud; Fatima İtani, **a.g.e.**, s. 21-26.

⁵⁶⁴ İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, (çevrimiçi), <http://www.un.org/ar/documents/udhr/index.shtml#a13>, 6.8.2018.

tutuklanamaz, alıkonulamaz, sürülemez.” 13. maddesine göre “a) Herkes, herhangi bir devletin sınırları içinde özgürce dolaşma ve oturma hakkına sahiptir. b) Herkes, kendi ülkesi dâhil herhangi bir ülkeden ayrılma ya da kendi ülkesine yeniden dönme hakkına sahiptir.”

BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme 6. maddesine göre “Her insanın doğuştan gelen yaşama hakkı vardır. Bu hak yasalarla korunacaktır. Hiç kimsenin yaşamı keyfi olarak elinden alınamaz.” Yedinci maddesine göre ise “Hiç kimse işkenceye ya da zalimane, insanlık dışı ya da küçük düşürücü muamele ya da cezalandırmaya maruz bırakılamaz. Yasaların öngördüğü sebepler dışında ve burada yazılı usuller göz önünde bulunmuştur kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz”. Aynı şekilde 12. madde uyarınca;

a) Yasal olarak bir devletin ülkesinde bulunan herkes, o ülke içinde özgürce hareket etme hakkına ve ikametgâhını seçme özgürlüğüne sahiptir.

b) Herkes, kendi ülkesi de dâhil olmak üzere, herhangi bir ülkeyi terk etmekte özgürdür.

c) Yukarıda sözü edilen haklara, ulusal güvenliği, kamu düzenini, kamu sağlığını ya da genel ahlakı veya başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak üzere yasalarla konmuş ve bu Sözleşme’de tanınan diğer haklarla uyumlu olanlar dışında herhangi bir sınırlama konulamaz.

d) Hiç kimse, kendi ülkesine girme hakkından keyfi olarak yoksun bırakılamaz.

Dördüncü Cenevre Sözleşmesi’nin⁵⁶⁵ 21. maddesine göre: “Kara taşıt kabileleri ve hastane trenleriyle ve denizde bu nakliyata tahsis olunan gemilerle icra olunan sivil yaralı ve hasta, malûl ve loğusa kadın nakil işlemleri koruma altına alınmalı ve bunlara saygı duyulmalıdır.” Fakat İsrail buna saygı duymamakta hatta barikatları yoluyla bunu engellemektedir. İsrail uluslararası sözleşmelerin öngördüğü şekilde Batı Şeria’daki nüfusun refahını sağlamak ve onurunu korumakla yükümlüdür. Ne var ki o uygulamalarına devam etmekte ve yerel halka karşı gözetmesi gereken haklara saygı duymamaktadır.

⁵⁶⁵ Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, Kızılhaç, (çevrimiçi), <http://www.un.org/ara/resources/documents/misk/5ns1a8.htm>, 7.5.2018.

Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 146. maddesi gereğince üye ülkeler, Sözleşme'nin maddelerini çiğneyenlere karşı cezalar öngörmektedir. Sözleşme'ye imza atan tarafların her biri Sözleşme'ye aykırı davranmakla suçlananları takip etmekle sorumludur. Sözleşmeye imza atan taraflardan her biri Sözleşme maddeleriyle bağdaşmayan bütün eylemleri durdurmak için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Fakat üye ülkelerin hiçbiri bu maddeyi Sözleşme'yi sürekli ihlâl eden İsrail hakkında tatbik etmemişlerdir⁵⁶⁶. 146. maddenin metni ise şu şekildedir: “Yüksek Akid Taraflar, aşağıdaki maddede tayin edilen işbu Sözleşme’yi vahim surette ihlâl eden hareketlerden birini irtikâp eyleyen veya irtikâp etmek emrini veren şahıslara tatbik olunacak münasip cezai müeyyideleri tespit için gerekli bütün yasal tedbirleri almayı taahhüt ederler. Sözleşme taraflarından her biri, bu vahim ihlâl hareketlerinden birini yapan veya yapma emrini vermekle maznun şahısları aramaya mecburdur ve bunları, milliyetleri ne olursa olsun, bizzat kendi mahkemesine sevk edecektir. Sözleşme taraflarından her biri, şayet tercih ederse ve bizzat kendi mevzuatında öngörülen şartlara göre, bu şahısları takibatla alâkadar diğer Akid bir tarafa da berayı muhakeme teslim edebilir. Yeter ki, bu Akid Taraf mezkûr şahıslar aleyhinde yeterli suç delillerine sahip olsun. Her Akid Taraf, aşağıdaki madde de öngörülen vahim ihlâl hareketlerinden başka işbu Sözleşme hükümlerine muhalif diğer hareketleri durdurmak için de gerekli tedbirleri alacaktır”⁵⁶⁷.

Filistinliler, İsrail askeri barikatları önünde uzun süre beklemekten ve kadın, erkek ve çocuklar için oldukça yorucu olan arama noktaları sebebiyle büyük sıkıntılar çekmektedir. İsrailliler, herhangi bir Filistinlinin elbiselerini çıkarmaya veya zorlu hava ve zor sağlık koşullarına rağmen uzun mesafeler yürümeye zorlama konusunda asla tereddüt etmemektedirler.

2004 yılı boyunca askeri barikatların sayısı 680’e ulaşmıştır. 2017 yılında bu sayı 450’yi bulmuştur. İşgal altındaki Filistin’de faaliyet gösteren BM İnsani Yardım Koordinasyon Ofisinin (OCHA) İsrail’in barikat uygulamasıyla ilgili raporunda bu sistemin uygulanmasından sekiz yıl sonra, Batı Şeria’yı bölen, çok katmanlı askeri engeller ve kısıtlamalar sistemine dönüşerek işgal altındaki Batı Şeria’da Filistinlilerin çoğunluğunun hareket özgürlüğünü büyük ölçüde etkilediğini

⁵⁶⁶ Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, (çevrimiçi), <http://www.legal-tools.org/doc/3822e4/pdf/>, 12.6.2018.

⁵⁶⁷ Mohsen Saleh; Wael Saad, **Filistinli Belgeler**, Beyrut, Al Zaytouna Araştırma ve danışma merkezi, 2009, s. 318.

ortaya koymaktadır⁵⁶⁸. İsrail Devleti, uluslararası toplumdan kaçmak için bir dizi barikatın kaldırıldığını açıkladığında, gerçekte onlardan hiçbirini kaldırmamış; aksine idari sınıflandırma yöntemini değiştirmiştir. Bu bağlamda “uçan bariyerler” adını verdiği yeni barikat sistemini hayata geçirmiştir.

2.9.2. İşgal Altındaki Filistinli Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar ve Uluslararası Hukuk ve Anlaşmalar Işığında Hakları

İsrail işgali, 1948’den bu yana Filistinli kadınları dünyadaki diğer kadınlardan farklı yaşamaya zorlamıştır. Onları güvenlik, seyahat, sağlık ve eğitim gibi en doğal haklarından yoksun bırakmıştır. Bu olumsuz uygulamalar, Filistinli kadınların yaşamlarını kişisel, sosyal, ekonomik ve politik gibi birçok yönden etkilemiştir. Bunun neticesinde Filistinli kadınlar, zorlu hayatın eşsiz bir örneği haline gelmiştir. Kadınlar, tarihi Filistin’de ve diasporada yaşayan Filistinli kadınların yarısını oluşturmaktadır. Örneğin Batı Şeria ve Gazze Şeridi’nde her 100 kadına karşılık 103 erkek bulunmaktadır⁵⁶⁹. Filistinli kadın; anne, eş, kız kardeş ve bir kız çocuğu olarak işgal altındaki acıların tam merkezindedir. Esirlerin ve şehitlerin yüklendiği sorumluluk daima kadınların omuzlarındadır. İşgal uygulamaları, kadınların, barikatlar ve duvar sebebiyle eğitim, seyahat ve çalışma özgürlüğünden ve hatta Filistin’in diğer şehir ve köylerindeki akrabalarını görmekten mahrum bırakmıştır.

Uluslararası toplum her yıl 8 Mart’ta, Dünya Kadınlar Günü’nü kutlamaktadır ve kadın hakları, dünya düzeni tarafından garanti edilen temel haklardan biridir. Bu hak 1948 tarihli 217 A (d-3) sayılı Genel Kurul Kararı uyarınca kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde açıkça belirtilmiştir. Bunu da Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, İşkence ve İnsanlık Dışı Muamelenin Diğer Biçimleriyle Mücadele Sözleşmesi gibi uluslararası hukuku izlemiştir⁵⁷⁰.

⁵⁶⁸ BM İnsani İşler Koordinasyon Ofisi, **İşgal Altındaki Filistin Toprakları (pdf)**, 30/4/2008.

⁵⁶⁹ Filistin Merkez İstatistik Bürosu, **Rakamlarla Filistin**, (çevrimiçi), <https://www.pcbs.gov.ps/postar.aspx?lang=ar&ItemID=3428>, 23\6\2018.

⁵⁷⁰ Sami Al Salâhât; Meryem İtânî; hasan İbhais, **İsrail İşgali Altındaki Filistinli Kadınların Çektikleri Sıkıntılar**, Beyrut, Al Zaytouna Araştırma ve danışma merkezi, 2010, s.21.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile güvence altına alınan, ancak İsrail tarafından ihlâl edilen haklar arasında, “gıda, giyim, konut, tıbbi bakım ve gerekli sosyal hizmetler dahil olmak üzere kendisinin ve ailesinin sağlığı ve refahı için yeterli yaşam standardına sahip olması gelmektedir. Kadın işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi iradesi dışındaki koşullar sebebiyle geçim araçlarını kaybetmiştirği durumlarda geçiminin temin edilmesi hakkına da sahiptir” . 25. madde gereğince “anne ve çocuk özel ihtimam ve yardım görme hakkını da haizdir.” 16. madde gereğince “aile, cemiyetin tabii ve temel unsurudur, cemiyet ve devlet tarafından korunmak hakkını haizdir.” 12. maddeye göre ise “hiç kimse özel hayatı, ailesi, meskeni veya yazışması hususlarında keyfî karışmalara maruz bırakılamaz”⁵⁷¹. Söz konusu haklar her kadının asli haklarından olduğu için hiçbir savaşı zamanında kesintiye uğratılamaz. Savaş zamanlarında kadın, çocuk ve sivillerin haklarının korunmasına uluslararası sözleşmeler bulunmaktadır. Bunların en önemlisi savaş zamanında sivil kişilerin korunmasına ilişkin Dördüncü Cenevre Sözleşmesi ile Kadın ve Çocukların Acil Durumlarda ve Silahlı Çatışmalarda Korunmasına İlişkin Bildirge'dir. Bu Bildirge'nin ilk maddesi açık ve net bir şekilde sivillere özellikle de kadın ve çocuklara saldırıyı yasaklamaktadır. 3. madde ise Cenevre Sözleşmeleri'ne ve silahlı çatışmalara ilişkin diğer insan hakları sözleşmelerine ve bunların kadınlarla çocukların korunmasına önemli garantilere uyma yükümlülüğünü teyit eder⁵⁷². 4. maddesine göre “ilgili devletler, kadınları ve çocukları savaşın dehşetinden korumak için her türlü çabayı göstermelidir.” Aynı şekilde 5. Madde uyarınca “kadınlara ve çocuklara karşı işlenen her türlü baskıcı, zalimane ve insanlık dışı fiiller suç kabul edilir”⁵⁷³.

Dördüncü Cenevre Sözleşmeside kadınlar özellikle de hasta ve hamile kadınlar için bakım ve koruma hakkını onaylamaktadır. 16. maddeye göre “Yaralılar, hastalar, malûller ve gebe kadınlar hususî bir himayeye ve saygıya mazhar olacaklardır.” 21. maddeye göre ise “yaralı ve hasta sivillerin, malûl ve kadınların taşınma hakkı vardır.” 27. maddede Sözleşme gereğince korunan şahısların bütün durumlarda saygı görme haklarından söz edilmektedir: “Her türlü ahval ve şerait altında; şahıslarına, namuslârına, aile haklarına, dini akidelerine ve ibadetlerine, örf ve adetlerine saygı gösterilmesi

⁵⁷¹ İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, **a.g.e.**, Maddeler. 12, 25, 26.

⁵⁷² **A.e.**, Maddeler. 21, 27.

⁵⁷³ Noman Al Hiti, İnsan Hakları Uluslararası Kurallar ve Mekanizmalar, 2011, s. 6-17.

himaye edilen şahısların hakkıdır. Bunlar her zaman insani muameleye tabi tutulacaklar ve her türlü şiddet ve tehditlerine karşı himaye olunacaklardır”⁵⁷⁴.

İsrail Devleti yukarıdaki hakların çoğunu ihlâl eder. İsrail, bu konudaki uluslararası konsensüse rağmen işgal altındaki Filistin topraklarındaki insan haklarının durumuyla ilgili yasal sorumluluğu sürekli reddeder. Filistinli kadınlara yönelik İsrail’in en önemli ihlalleri arasında işgal yılları boyunca yüzlerce Filistinli esir, yaralı ve şehit kadın hakkında işlemiş olduğu ihlaller bulunmaktadır. Burada zikredilmesi gereken hususlardan biri de işgal makamlarının, ölümlerin kutsallığını veya ailelerinin duygularını hiçe sayarak işgale karşı direniş operasyonları yürüten kadın şehitlerin naaşlarını Erkam Mezarlığı’nda alıkoymasıştır.

Filistinli kadınların Filistin ailesi içinde güçlü ve etkin bir rolü vardır. Kadınlar, ailenin temel bakıcısı, eğitmeni ve annesidir. İsrail Devleti’nin aşağıdaki eylemleri Filistinli kadınların acılarını daha da şiddetlendirmektedir:

a. Ailelerin parçalanması: İsrail Devleti, Filistinli annelerin Kudüs şehrinde ikamet eden kocaları ve çocuklarıyla birlikte ikamet etmelerini engellemektedir. İsrail’in ailelere birlikte oturma hakkını vermeyerek uluslararası birçok kanun ve Sözleşme’yi açık şekilde ihlâl eder⁵⁷⁵.

b. Evlerin yıkılması, arazi ve ekinlerin yağmalanması: İşgal mercileri direniş gösteren Filistinli ailelere karşı toplu cezalandırma politikası izlemektedir. Aileleri de evlerinden, tek geçim kaynaklarından ve tarım arazilerinden mahrum bırakmakta ve askeri bölgelere dönüştürmektedir.

c. Sağlık düzeyinde çekilen sıkıntılar; Filistinli kadın, İsrail’in uygulamaları neticesinde sağlık yönünden çeşitli sıkıntılar yaşamıştır. Gerekli sağlık tesislerinin temin edilmesi ve aynı şekilde kadınların bu tesislere ulaşması imkansız hale gelmiştir⁵⁷⁶.

d. İşgücü açısından; Filistin İstatistik Bürosu’na göre, Filistin topraklarındaki işgücüne katılan Filistinli kadınların oranı 2006’da %14,5’e ulaşmış ve kadınlar işsizlik oranı %20 olarak tahmin edilmiştir.

⁵⁷⁴ Arap İşler Dergisi, Arap devletleri birliği, S. 132, 2007, s. 194-198.

⁵⁷⁵ Al Faysal Dergisi, **Filistin’in Yahudiliği**, Kral Faysal Araştırma ve İslami Araştırmalar merkezi, 2010, s. 13-19.

⁵⁷⁶ Hassan Buhais, ve diğerleri, ed. Mohsen Saleh, **İsrail İşgali Altındaki Filistinli Kadınların Acı Çekmesi**, Beyrut, Al Zaytouna Araştırma ve danışma merkezi, 2009, s. 60-70.

Filistinli kadınların siyasal katılımı çerçevesinde, İsrail işgali ve daha öncesinde İngiliz sömürgeciliğinin Filistin toplumu ve onun sosyal ve politik gerçekliği üzerindeki etkisi önemli sonuçlar doğurmuştur. Kadınlar ortak kaderle yüzleşmek için erkeklerin yanında durmak zorunda kalmışlar, Filistin direnişine ve işgal altındaki çeşitli siyasal alanlara ek olarak mücadeleye ve yürüyüşlere kendilerini dâhil etmişlerdir. Seçme ve aday gösterme yoluyla kadınların siyasete erken dönemde katılımı, belediye meclis üyesi, milletvekili ve bakan olma yolunu açmıştır⁵⁷⁷.

Filistin'in 1948'de işgal edilmesinden bu yana işgal uygulamaları, artan baskılar, kısıtlamalar, saldırılar nedeniyle Filistinli kadınların durumu gittikçe daha zorlaşmıştır. Bütün bunlara rağmen, Filistinli kadınlar haklarını korumak ve işgale karşı koymak için kararlı olduklarını göstermiştir. Bu ihlaller uluslararası yasalar ve sözleşmeler eşliğinde gerçekleştirilmektedir⁵⁷⁸.

⁵⁷⁷ A.e., s. 29-36.

⁵⁷⁸ Buhais, ve diğerleri, ed. Mohsen Saleh, a.g.e., s. 29-76.

2.9.3. İşgal Altındaki Filistinli Hastaların Çektiği Sıkıntılar

2.9.3.1. Filistin’de Sağlık Kurumları

1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (UDHR)’nin 25/1 maddesine göre “Her şahsın, gerek kendisi gerekse ailesi için, yiyecek, giyim, mesken, tıbbi bakım, gerekli sosyal hizmetler dahil olmak üzere sağlığı ve refahını temin edecek uygun bir hayat seviyesine ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, ihtiyarlık veya geçim imkânlarından iradesi dışında mahrum bırakacak diğer hallerde geçiminin temin edilmesi hakkına sahiptir”⁵⁷⁹.

Batı Şeria’da Filistinlilere sağlık hizmeti sunan kuruluşlar çeşitlilik arz eder. Özel sektör ve ek olarak Sağlık Bakanlığı hizmet sunar. Bu kurumlar Filistinliler için gerekli sağlık hizmetlerinin bir kısmını güvence altına alma konusunda katkıda bulunmaktadır. Ama bu kurumlar İsrail işgalinin gölgesinde tüm ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. İsrail’in bu kuruluşlara modern tıbbi ekipman getirme izni vermemesi ve sağlık hizmetleri için gerekli lisansların alınmasında zorluklar çıkarması sebebiyle ihtiyaçları karşılayamamaktadır.

2.9.3.2. Araplar ve Yahudiler Arasındaki Sağlık Uygulamasında Oluşan Uçurum Farkı

Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICERD)’e göre: “Kişiler genel sağlık, tıbbî bakım, sosyal güvenlik ve sosyal hizmetlerden yararlanma hakkına sahiptirler”⁵⁸⁰. Aynı şekilde birçok yasa, sağlık hizmetlerinde ayrımcılık yapmama ve eşitliği gözetme ilkesini şart koşturmuştur. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi’nin (CESCR) 14’üncü Genel Yorumu’nun 19. fıkrasında: “Sağlık hakkı hizmetlerine eşit erişime önem verilmelidir. Devletler, yeterli kaynaklara sahip olmayan bireylere gerekli sağlık sigortası ve bakım hizmetlerini temin etmeyi taahhüt etmelidir. Tıbbî bakım ve hizmetlerinin sağlanmasında temel yükümlülöklere ilişkin olarak uluslararası alanda yasaklanmış nedenlere dayalı ayrımcılığı önlemelidir”⁵⁸¹.

⁵⁷⁹ BM, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Bkz.: (çevrimiçi), <https://www.un.org/ar/universal-declaration-human-rights/index.html>, 12.2.2018.

⁵⁸⁰ Arap İnsan Hakları Enstitüsü, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme, (çevrimiçi), <http://www. Aihhr – iadh.org/htm/conventiondiscrimination65/docsconventions.HTML>, 7.6.2018.

⁵⁸¹ İnsan Hakları Kütüphanesi, **Ekonomik- Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi- Yirmi İkinci Dönem**, 2000, bkz.: (çevrimiçi), <http://www.Umn.edu/humanrts/arabic/cesar-gc14.html>, 18.2.2018.

İsrail, kurulduğundan bu yana, Filistinlilere ait yaşam tesislerinin gelişimini sınırlamak ve yıkmak için çabalamıştır. Bunu da Filistinli insanın hayatına son vermek ve onu topraklarından ve memleketinden uzaklaştırmak için yapmıştır. Bu bağlamda onurunu zedelemek ve onu küçük düşürmek için ayrımcı ırkçı yöntemler kullanmıştır. Batı Şeria'daki sağlık koşulları ve 1967'deki işgalden bu yana önemli ölçüde bozulmuştur. İşgal yönetimi, sağlık koşullarını kasıtlı bir şekilde düşük bir düzeye taşıyarak çeşitli yollarla gelişimini önlemiştir. Kudüs ve çevresindeki sağlık koşulları, Kudüs'ün, Batı Şeria'nın geri kalanından ayrılmasından beri çok büyük sıkıntılara maruz kalmıştır. Bu bağlamda Kudüs halkının, Batı Şeria genelindeki sağlık sigortası sistemine katılımı engellenmiştir. Ayrıca çeşitli hastaneler, sağlık merkezleri ve laboratuvarlar kapatılarak bazıları askeri tesislere dönüştürülmüştür. Bu da hastanelerdeki yatak sayısında gerekli minimum miktarın altına indiren bir düşüşe yol açmıştır⁵⁸².

Sağlık hizmetlerindeki ırk ayrımcılığı politikası, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde kişi başına düşen sağlık hizmetlerinin dağılımına bakıldığında, 2008 yılında 165 dolar seviyesine düştüğü aynı yıl İsrail'de kişi başına düşen sağlık hizmetinin ise 2145 dolara ulaştığı görülmektedir⁵⁸³. Bu ayrım, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'yle İsrail arasındaki hastane ve yatak sayıları karşılaştırılırken açıkça görülmektedir. Nitekim 2009 yılında Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki hastane sayısı 76, yatak sayısı ise 5058⁵⁸⁴, yani her 1000 Filistinliye 1.3 yatak düşerken, İsrail'deki hastane sayısı 377, yatak sayısı ise 42119, yani her 1000 Yahudi'ye 5,6 yatak düşmüştür⁵⁸⁵.

2.9.3.3. İsrail Kontrol Noktaları

İsrail işgal makamları tarafından Batı Şeria'da köy ve şehirlerin girişlerinde kurulan askeri ve güvenlik kontrol noktaları Filistinlerin acılarını arttıran trajik bir gerçekliğe dönüşmüştür. İşgal altındaki topraklarda işgal yönetimi tarafından işlenen insan hakları ihlallerinin en kötü tezahürlerinden biri olan bu barikatlar Filistinlilerin hayatlarını istisnasız olarak her yönden etkilemektedir. İşgal yönetimi Batı Şeria'ya yayılan askeri barikatların temsil etmiştirği en ağır toplu

⁵⁸² Filistin Merkez İstatistik Bürosu, (çevrimiçi), http://www.pcbs.gov.il/hodaot2009n/08_09_172e.pdf

⁵⁸³ Batı Şeria da Sağlık hizmetlerindeki İsrail ırk ayrımcılığı politikası, (çevrimiçi), www.cps.gov.il/hodaot2009n/08_09172e.pdf, 25.7.2018.

⁵⁸⁴ Filistin Devleti Sağlık Bakanlığı, 2009 Yıllık Sağlık Raporu.

⁵⁸⁵ Sağlık hizmetlerindeki ırk ayrımcılığı, (çevrimiçi), http://www.Cbs.gov.il/industry_israel.asp, 21.5.2018.

cezalandırma yöntemlerinden birini ihdas etmiştir. Bunlar, Filistinlilerin sürekli olarak çektikleri acıların en ağır simgelerinden biridir. Bu engeller Filistinli sivillere büyük sıkıntılar yaşatmaktadır⁵⁸⁶.

Filistin yönetiminin İşgal yönetimiyle barış anlaşmaları yapmasına rağmen İsrail işgal güçleri halen Batı Şeria'yı çevresinden koparıp Filistin şehirlerini birbirinden ayıran askeri kontrol noktaları konuşlandırmaktadır. İşgal yönetimi Batı Şeria'yı, Güney Afrika'daki Apartheid rejiminin uyguladığı etnik ayrımcılığı aşan kantonlara dönüştürmüştür. Filistinli ambulansların hastalara ulaşmasını önlemekte ve hamile kadınları askeri kontrol noktalarında doğum yapmaya zorlamaktadır. Bunun neticesinde kontrol noktalarında ölümler çoğalmaktadır. Hareket, çok dar zaman diliminde verilen izinlere göre çeşitli şekillerde seyreder. Filistinlilerin sabit ve mobil kontrol noktalarından, toprak perdelerden, demredici kapılardan, sınırlardan, geçitlerden ve yerleşim duvardırından geçişine engel olan İsrail, askeri kontrol noktalarını elektronik cihazların yanı sıra bagaj, personel ve çeşitli ulaşım araçlarının muayenesinde insan onurunu aşağılayacak şekilde kullandığı eğitilmiş köpeklerle donatmıştır⁵⁸⁷.

Filistinliler askeri kontrol noktalarında yorgun bir bekleyişe ve zorlu iklim koşullarında uzun mesafeler yürümeye maruz bırakılmaktadır. Bu da onların fiziksel sağlığını doğrudan tehdit eder. Filistinlilerin çektiği insani felaketin boyutunu da ortaya koymaktadır. İsrail kontrol noktalarının sayısı 2016'da 450 ulaşmıştır. Filistinlilerin sağlık ve insani koşullarının olumsuz yönde bozulmasına neden olmuş; olmaya da devam eder. Tedavi amacıyla köy ve şehir arasındaki hareketlilik kaçınılmaz hale gelmiştir. Bunun sonucunda İsrail kontrol noktalarında, 1979 tarihli Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme'nin 12. maddesine aykırı olarak, 32 çocuk ölü doğmuştur: "Taraflar devletler, hamilelik, doğum ve doğum sonrası dönemle ilgili olarak kadınlara uygun hizmetleri sağlayacak, gerektiğinde ücretsiz hizmet ve hamilelik ve emzirme döneminde çok

⁵⁸⁶ Fatma İtani, Mohammed Daoud, **Filistinlilerin İsrail Kontrol Noktalarından Çektiğin Acı**, Beyrut, Al Zaytouna Araştırma ve danışma merkezi, 2015, s. 47-92.

⁵⁸⁷ Filistin Haber Ağı, **İsrail Kontrol Noktaları, Filistinlilerin Çektiği Sıkıntılar**, 06.10.2009, bkz. (çevrimiçi), <https://www.aljazeera.net/news/arabic/2004/3/3/%D8%A7%D9%84%D8%AD%D9%88%D8%A7%D8%AC%D8%B2-%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%B3%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D9%8A%D9%84%D9%8A%D8%A9-%D8%AA%D9%81%D8%A7%D9%82%D9%85-%D9%85%D8%B9%D8%A7%D9%86%D8%A7%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B1%D8%B6%D9%89-%D8%A7%D9%84%D9%81%D9%84%D8%B3%D8%B7%D9%8A%D9%86%D9%8A%D9%8A%D9%86>

yönlü beslenme sağlayacaktır”⁵⁸⁸. Askeri kontrol noktaları sebebiyle intifadanın 2000 yılında başlamasından bu yana, Filistinli şehit sayısı 400’e ulaşmıştır⁵⁸⁹.

İsrail işgal güçleri, sağlık sorunlarına rağmen hastaların hastanelere erişmelerine izin vermemektedir. Ancak bu husus hastaların askeri kontrol noktalarında engellenmeyle sınırlı değildir. Bilakis hastalar, otobüs veya arabalardan inmeye mecbur bırakılmakta bazen de yürümelerine müsaade etmeyen kritik sağlık koşullarında yürümek zorunda kalmaktadırlar. Bu da onların kritik sağlık durumlarını daha da kötüleştirmektedir. Kontrol noktalarının Siyonistlerin bayramlarında ve güvenlik şeridi günlerinde uzun süre kapalı kalması da hayatları için tehlike arz eder.

2.9.3.4. Hastalar ve Irkçı Ayırım Duvarı

Batı Şeria’da bulunan ve Batı Şeria’yı işgal altındaki Filistin topraklarının geri kalanından ayıran 760 kilometrelik yerleşim duvarı, Filistinlilerin iyi yaşamından geriye kalanı yok etmek için İsrail’in kullandığı bir araç olmuştur. Batı Şeria şehirlerindeki sağlık tesisleri ve sağlık hizmetleri üzerinde ayırım duvarının büyük etkisi olmuştur. Bunun neticesinde hastaların hastanelere erişimi zorlaşmıştır. Bu durum Filistinlilerin temel haklarının ihlâl edilmesine yol açmıştır. Hastanelere erişim ise çoğu zaman hastaların ölümüne yol açacak şekilde uzun zaman almaktadır. Duvar sebebiyle 70.000 kadar insanın Kudüs hastanelerine erişimi engellenmiştir. Bu da hastaları Nablus hastanelerine gitmeye zorlamıştır. Bu hastanelere duvar inşaatından önce yirmi dakika içinde ulaşmak mümkün iken duvar inşa edildikten sonra bu süre üç buçuk saate ulaşmıştır.

Sonuç olarak, işgal altındaki Filistinli hastanın çektiği sıkıntıların büyüklüğüne ve sağlık hizmetlerinin temin hakkıyla ilgili kriterlerde Araplarla Yahudiler arasında oluşan uçurumun büyüklüğüne işaret etmek gerekir. Bu durum, işgalci devletin, sağlık ve tıbbi bakım hakkına rağmen Araplara karşı ayrımcı muamelede bulunduğunu göstermektedir. Uluslararası sözleşme ve bildirgelerde öngörülen insan hakları hukuku ve uluslararası insancıl hukuk ihlâl edilmiştir.

⁵⁸⁸ Minnesota Üniversitesi, İnsan Hakları Kütüphanesi, **Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme**, bkz.: (çevrimiçi), <http://www.umn.edu/humanrts/arab/b022.html>, 13.7.2018.

⁵⁸⁹ Miftah, 28/09/2000’den 31/01/2011’e kadar insan ve maddi kayıpların rakamları ve istatistikleri.

2.9.4. İşgal Altındaki Filistinli Öğrencinin Karşılaştıkları Sorunlar ve İsrail'in

Filistinlileri Cahilleştirme Politikası

İsrail yönetimi, işgal altındaki topraklarda çıktıkların gelecekteki meslek programları ile uyumlu olmasını sağlamak için eğitim müfredatı, eğitim kurumları, öğretmen ve öğrenci açısından eğitim sürecini etkin bir şekilde kontrol ederek eğitim sektöründeki etkisini arttırmıştır.

Filistin'deki öğrenciler ve öğretmenler okula giderken askeri kontrol noktalarının çokluğu sebebiyle sıkıntılar yaşamaktadır. Buralarda aşağılayıcı aramalara ve okullarla üniversitelere erişim engeline maruz kalmaktadır. Aynı zamanda okul ve üniversiteler de doğrudan tutuklama, bombalama ve öldürme eylemlerinden kurtulamamıştır. Kudüs'te ise işgal makamları, Arap müfredatını işgal şartlarına uygun olarak değiştirerek okul binalarının yapımını dondurmıştır⁵⁹⁰.

Gazze Şeridi ve Batı Şeria'daki Filistinliler Arap dünyasında okur yazarlık açısından en gelişmiş olanlardan biri olup, 2013 yılı itibariyle her iki cinsiyetin 6-11 yaş arası bireyleri için kayıt oranı, Filistin istatistiklerine göre %98, 9'dur⁵⁹¹.

Eğitim hakkı, barış ve savaş zamanlarında tüm uluslararası ve bölgesel insan hakları antlaşma ve sözleşmelerinin güvence altına aldığı temel haklardan biridir⁵⁹². Bu hak, 10 Aralık 1948 tarihinde BM Genel Kurulu İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 26. maddesinde yer almıştır⁵⁹³. Bu madde de belirtilen hususlar şunlardır:

1- Her şahsın öğrenim hakkı vardır. Öğrenim hiç olmazsa ilk ve temel safhalarında parasızdır. İlköğretim mecburidir. Teknik ve mesleki öğretimden herkes istifade edebilmelidir. Yükseköğretim, liyakate göre herkese tam eşitlikle açık olmalıdır.

2- Öğretim insan şahsiyetinin gelişmesini ve insan haklarıyla hürriyetlerine saygının

⁵⁹⁰ Hayat Al Dda, ed. Mohsen Saleh, **Filistinli Öğrencilerin İsrail Kontrol Noktalarından Çektiği Acı**, Beyrut, Al Zaytouna Araştırma ve danışma merkezi, 2015, s. 21-84.

⁵⁹¹ Filistin Merkez İstatistik Bürosu, **Rakamlarla Filistin 2013**, (çevrimiçi), <https://www.pcbs.gov.ps/postar.aspx?lang=ar&ItemID=3428>, 10.4.2019.

⁵⁹² İsmail Mofleh, **Gerçekler ve İdealler Arasında Eğitim Hakkı**, Bilimsel Araştırma Forumu, 2008.

⁵⁹³ İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Giriş, Bkz.: (çevrimiçi), <https://www.un.org/ar/universal-declaration-human-rights/index.html>, 12.2.2018.

kuvvetlenmesini hedef almalıdır. Öğretim bütün milletler, ırk ve din grupları arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu teşvik etmeli ve BM'in barışın idamesi yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.

3- Ana baba, çocuklarına verilecek eğitim türünü seçmek hakkını öncelikle haizdirler.

Savaş anında sivil kişilerin korunmasına İlişkin Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 24. maddesinde de belirtildiği gibi: “İhtilâfa dâhil taraflar, harp yüzünden öksüz kalan veya ailelerinden ayrı düşen on beş yaşından küçük çocukların başıboş bırakılmaması ve her türlü koşulda bakımlarının, talim ve terbiyelerinin ve kendi dinlerinde ibadetle bulunmalarını kolaylaştırılması için gerekli tedbirleri alacaklardır. Bunların talim ve terbiyeleri, mümkün olursa, aynı kültürel ananelere sahip şahıslara tevdi olunacaktır”⁵⁹⁴.

50. maddede belirtildiği üzere: “İşgalci devlet, çocukların bakımına ve talim ve terbiyesine tahsis olunan müesseselerin iyi işlemesini millî ve mahallî makamların muavenetiyle kolaylaştıracaktır. Şayet mahallî müesseseler vazifelerini göremiyorlar ise, işgalci devlet öksüz veya harp dolayısıyla ebeveynlerinden ayrı düşen çocukların, onlara bakacak yakın bir akraba veya dost bulunmazsa, talim terbiyelerini temin etmek için lüzumlu tedbirleri alacaktır”⁵⁹⁵.

94. maddeye göre ise: “Zilyet devlet (tutuklama gücü), iştirak edip etmemekte kendilerini serbest bırakmakla beraber tutukluların zihinsel, eğitici, eğlence ve spor faaliyetlerini teşvik etmelidir. Bunların ifasını temin etmek için mümkün olan her tedbiri alacak ve bilhassa uygun mahaller tahsis edecektir. Tutukluların tahsillerine devam etmelerine ve yeni tahsillere koyulmalarına imkân vermek üzere kendilerine mümkün olan her türlü kolaylık gösterilecektir. Çocukların ve gençlerin talim ve terbiyeleri temin olunacaktır”⁵⁹⁶.

İşgalci güç, yukarıda sözü edilen Sözleşme’de belirtilen hakları onaylamasına rağmen, sürekli olarak bu hakları uygulamaktan kaçınmaktadır. Filistinlileri cahilleştirmeye bilimsel ve akademik düzeyde işgale meydan okuyamayan ve vatanlarını savunamayan yeni kuşaklar arasında da ümmiliği

⁵⁹⁴ Muslih Abdel Aziz, **Uluslararası İnsancıl Hukukun İlkeleri**, 2013, s. 293.

⁵⁹⁵ Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, **a.g.e.**, Madde. 50.

⁵⁹⁶ İtani; Daoud, **a.g.e.**, s. 47-92.

yaymaya çalışmaktadır. Eğitim sürecini kontrol ederek ve içeriğini boşaltarak eğitim sektöründeki etkinliğini arttırma yoluna gitmiştir⁵⁹⁷.

İsrail yönetimi, işgalin ilk günlerinden beri, İsrail eğitim müfredatını kabul ettirip Filistin'deki Arap nüfusuna dayatmaya çalışmıştır. Fakat bu reddedilmiş ve işgal otoriteleri, Batı Şeria'daki Ürdün eğitim müfredatını yeniden kullanma mecburiyetinde bırakılmıştır. Aynı şekilde bu müfredat Kudüs ve Gazze Şeridi'nde de reddedilmiş ve 78 kitaptan 59'unun basımı ve dağıtımı durdurulmuştur. Filistin eğitim müfredatında ihmal edilen ve değiştirilen en önemli hususlar şu şekilde özetlenebilir⁵⁹⁸:

1. İslami mesajda cihat boyutuna işaret eden tüm islami doktrinlerin silinmesi ve değiştirilmesi, bunun sonucunda cihada atıfta bulunan ayet ve hadislerin müfredattan kaldırılması.
2. Halkların sömürgecilikten kurtuluş mücadelelerinin ve tüm islami turnuvaların kaldırılması.
3. Filistin halkına, etiğine, değerlerine ve kültürüne, Filistin'in coğrafyası, tarihi ve Filistin davasıyla ilgili tüm konuların silinmesi; Filistin kelimesinin bulunduğu yere "İsrail" kelimesi yerleştirilerek coğrafya ve tarih kitaplarından Filistin haritasının ve adlarının kaldırılması.
4. Eski ve modern Yahudi tarihi ve Yahudi hareketle çelişen her şeyin silinmesi.

İşgal yönetiminin Filistin müfredatını ortadan kaldırmaktaki temel hedefi; Filistinlileri cahilleştirmek (eğitimsiz bırakmak), Filistin toplumunun kültürü, geçmişi ve geleceğiyle bağını koparmak, Arap ve İslam tarihini çarpıtmak ve Filistin'deki Osmanlı tarihini yok etmektir. İsrail'in okullara ve eğitim merkezlerine yönelik saldırıları, okulların günlerce ve bazen aylarca kapatılmasını içermektedir. Böylece doğrudan işgal yönetiminin kontrolüne girerek ve bizzat onların direktifleri doğrultusunda idare edilmektedir. İsrail'in saldırgan politikaları, işgal yönetiminin düşman gözüyle baktığı Filistinli öğretmenleri de hedef almaktadır. Etkinliğini en aza indirmek için öğretmenler çeşitli baskıcı uygulamalara maruz kalmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır⁵⁹⁹:

- a. Önceden haber verilmeksizin haksız bir şekilde zorla emekliye ayırma.

⁵⁹⁷ Al Dda, **a.g.e.**, s. 61-76.

⁵⁹⁸ Mohammed Abo Alfilat, **İsrail Müfredatı.. Kudüs Eğitiminin Yahudileşmesinin Öteki Yüzü**, (çevrimiçi), <https://www.Honaalquds.net/ar/article/11943/>, 13.9.2018.

⁵⁹⁹ Al Dda, **a.g.e.**, s. 21-52.

- b. Absürt ve farklı nedenlerle keyfi işten çıkarma.
- c. Vatansever çalışkan öğretmenlerin bir cezalandırma yöntemi olarak siyasi nedenler ileri sürülerek keyfi bir şekilde yerlerinin değiştirilmesi.
- d. Derece ve kademelerin durdurulması.
- e. Eğitim seviyesinin ve öğretmenlerin performansının düşmesine yol açan eğitim uzmanlığı ve yetkinliklerinin göz ardı edilmesi.
- f. Eğitimcilerin hapsedme, tutuklama ve istihbarat bürolarına çağırarak zorunlu ikamet, uzaklaştırma ve seyahat yasağıyla cezalandırılması⁶⁰⁰.

2.9.5. İşgal Altında Filistinli İşçilerin Karşılaştıkları Sorunlar

Eski çağlardan beri, sömürgecilik ve işgal, işgal altındaki toprakların servetini yağmalamak ve işçileri sömürüp haklarını gasp etmek gibi ekonomik faktörlerle ilişkilendirilmiştir. Fakat yirminci yüzyılın başlarında, bu asrın bitişine ve süper güçlerin dünya ekonomisine hâkimiyetlerinin birçok yönden devam ettiği yeni bir dönemin başlangıcına tanık olunur.. Filistin hariç dünyanın birçok ülkesinde işçilerin sömürülme dönemi sona erse de işçilerin sömürü dönemi bugün Filistin’de devam eder. Filistin’de işler tamamen ters yönde devam etmiş, böylece ülke, ekonomik yaşamın tüm yönlerini etkileyen ve işgalle şiddetli sıkıntılara sahne olan, İngiliz-Yahudi bir komplonun kurbanı olmuştur⁶⁰¹.

Coğrafi ve demografik açıdan Filistin ekonomisi terimiyle, 2010 sonu Filistin istatistiklerine göre Batı Şeria’da ve Gazze Şeridi’nde yaşayan yaklaşık 4 milyon 109 bin Filistinlinin ekonomisi kastedilmektedir. Filistin’in diğer bölgelerinde yaşayan 1 milyon 277 bin Filistinli ile diasporada yaşayan yaklaşık 7 milyon Filistinli bu ekonomi tanımının dışında tutulmuştur. Bu ekonomi iki ana özelliğe tabidir⁶⁰²:

1. Toprak, deniz ve kaynakları ihlâl eden, ihracat ve ithalatı tekeline tutan, su ve toprak gibi doğal kaynakları tüketen, alt yapı, elektrik, su ve ulaşım ağlarını hedef alan, ayırım duvarı ve askeri kontrol noktaları yoluyla Batı Şeria’yı çevresinden koparan, Filistin parasıyla ticaret yapmayı engelleyen ve 1948’den beri kendi parasını kullanma hususunda Filistinlilere dayatmalar yapan,

⁶⁰⁰ Mohammed Al Dabbas, **Hapis Cezasına Alternatifler**, 2005, s. 20-22.

⁶⁰¹ Amin Abo Warda; ve diğerleri, ed. Mohsen Saleh, **Filistinli İşçi’nin İsrail İşgal Altındaki Çektiği Acı**, Beyrut, Al Zeytouna araştırma ve danışma merkezi, 2011, s. 39-58.

⁶⁰² **A.e.**, s. 67-98.

bağımsız olmaya ve gelişmeye müsait bir Filistin ekonomisinin oluşumunu yasaklayan İsrail'in işgali altındaki olması⁶⁰³. İşgalci yönetim, işte bu yöntemlerle Filistin ekonomisini İsrail ekonomisine bağlamaya çalışmaktadır. Ekonomi piyasasını ucuz işgücü üzerine kurmuş ve ürünlerine pazar olarak Filistin topraklarını seçmiştir. İstatistikler, Filistin ithalatının üçte ikisinden fazlasının, yabancı ülkelerden gelen malların ithalatıyla ilgili işgal rejiminin getirdiği yüksek vergiler nedeniyle İsrail pazarından kaynaklandığını göstermektedir. Hatta Filistin'in gümrük ve vergi gelirleri bile, İsrail işgal yönetimi tarafından, Filistin yönetimi üzerinde bir baskı aracı olarak kullanılmaktadır. Bu durum, Filistinlileri ekonomik haklardan mahrum eden ve onları ipotek altına alan Oslo Anlaşması, Paris Sözleşmesi ve Geçiş Anlaşması gibi geçici yönetim düzenlemelerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır⁶⁰⁴. Filistin ekonomisi Filistin kapasitesini hiçbir şekilde yansıtmamaktadır. Çünkü Filistin ekonomisinin temelleri ve mevcut kaynaklar bundan çok daha büyüktür. Ancak İsrail işgali ve emperyalizminin hegemonyasında bulunmaktadır.

2. Filistin demografisi, diğer halklarla karşılaştırıldığında yüksek doğurganlık ile ön plâna çıkmaktadır. Doğurganlık oranı, İsrail devletinde olduğundan daha yüksektir. Ancak bu özellik, normal koşullarda insan kaynakları ile Filistin ekonomisinin besleyici bir unsuru olmaktan ziyade işgal altındaki bağımlılık oranını arttırmıştır.

2.9.5.1. Filistin'de İşgücü

Filistin Merkez İstatistik Bürosu'na (PCBS) göre 2010 yılında Filistin'deki toplam işgücünün yaklaşık 1 milyon insan olduğu tahmin edilmektedir. Bu oran Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki toplam nüfusun % 25'ine denk gelmektedir⁶⁰⁵. Filistinli işçinin çektiği acılarla sadece küçük bir topluluğun çektiği acılar değil işgal altında yaşayan Filistin halkının dörtte birinin çektiği acılar kastedilmektedir. Çekilen bu sıkıntılar, işin; bağımlılık, yoksulluk ve eğitim ve toplumun diğer unsurları arasındaki ilişkisinden dolayı toplumun geri kalanına doğrudan yansımaktadır.

⁶⁰³ Makhadmeh, **a.g.e.**, s. 222.

⁶⁰⁴ Ministry of Foreign Affairs, **Israel-Plo Economic Agreement- Paris**, 29/4/1994, (çevrimiçi), www.mfa.gov.il, 13.9.2018.

⁶⁰⁵ Filistin Merkez İstatistik Bürosu, **İşgücü Anketi**, (çevrimiçi), https://www.pcbs.gov.ps/pcbs_searchAr.aspx?q=, 12.6.2018.

2.9.5.2. İşçi Hakları

İşçilerin tanımı ilk etapta doğası, sosyal, ekonomik ve politik rolü toplumdan topluma farklılık gösteren profesyonel bir sınıf olmakla ilgilidir. İşgücü hareketinin savunduğu hakların çoğu uygun çalışma koşulları, çalışma saatleri, ücret, teşvik ve izin açısından “sömürü karşıtlığı” ilkesi kapsamındadır. Bu kavramlar, renk, cinsiyet, ırk veya din temelinde ayrımcılık yapılmamasının yanı sıra işsizliğe ve çocuk işçiliğinin önlenmesine karşı korunmak için genişletilmiştir⁶⁰⁶.

Filistin işçi hareketi işgalden ve işgalin Filistinli işçilere karşı uyguladığı keyfi yasalardan ötürü büyük sıkıntılar çekmiştir. Askeri işgal yasaları, Filistinli işçilere, haklarını güvence altına alan, mesleki yaşamlarını iyileştirmeye katkıda bulunan ve uluslararası hukuk tarafından garanti edilen herhangi bir örgüt, grup veya sendika kurmalarına müsaade etmemiştir.

2.9.5.3. İşgalci İsrail’in Filistin Ekonomisini Boğma Politikası

İsrail, Filistin’i işgalinden bu yana, bağımsız bir Filistin ekonomisi kurma imkânlarının tümünü engelleyerek Filistin ekonomisini tamamen İsrail ekonomisine bağımlı kılan ve onları küçük düşürüp ihtiyaçlarını karşılamaktan alıkoyan birçok kısıtlama ve politika ortaya koymuştur. Örneğin daha önce de değinildiği üzere İsrail, Batı Şeria ve Gazze Şeridi’ndeki su gibi doğal kaynakları yağmalamaktadır. İsrail’in Batı Şeria’nın yağmaladığı toplam su miktarı 1967 ile 1994 yılları arasında çıkarılan su miktarının yaklaşık üçte ikisi kadardır. Batı Şeria’daki Yahudi yerleşimlerinin kişi başına ortalama tüketimi, aynı dönemde Batı Şeria’daki Filistinliler tarafından tüketilen miktarın beş katıdır⁶⁰⁷.

Oslo Anlaşması imzalandıktan sonra, bu Anlaşmanın ilk bakışta Filistinlilere ekonomik açıdan kendi hayatlarını ve ekonomilerini inşa etme noktasında bir miktar bağımsızlık kazandıracağı düşünülmüştür. Ancak FKÖ ile İsrail işgali arasında imzalanan Paris Ekonomi Anlaşması, Filistin ekonomisine ekonomik bağımlılıktan başka bir şey sunmamıştır. Böylece Filistin ekonomisi, İsrail ekonomisinin politikalarına bağımlı hale gelmiş olur.

⁶⁰⁶ UN Universal Declaration Madde 23-24, (çevrimiçi), <https://www.un.org/ar/universal-declaration-human-rights/index.html>, 13.9.2018.

⁶⁰⁷ Amin Abo Warda; ve diğerleri, ed. Mohsen Saleh, **a.g.e.**, s. 72-85.

Batı Şeria'daki Filistin İnsan Hakları Merkezi, İsrail işgal güçlerinin 2009 yılında Filistinlilere ait 6540 dönüm özel araziye el koyduğunu bildirmektedir. Bu istatistikler özellikle Filistin Vadisi'ndeki alanlarda kapalı alanları içermemektedir. Aynı yıl Batı Şeria'da 14 bin zeytin ağacı İsrail saldırılarına maruz kalmıştır. Verimli topraklardan binlerce dönümlük istila eden yerleşim duvarının inşası sonucu binlerce Filistinli çiftçi etkilenmiştir. Filistin Tarım Bakanlığı, ayırım duvarı nedeniyle tarım sektörünün kayıplarını yaklaşık 37 milyon dolar olarak tahmin eder. Bunlar, duvarın izole ettiği alanlarda tarımsal üretimin doğrudan kayıplarıdır. İsrail'in devam eden uygulamaları ve çiftçiler üzerindeki kısıtlamaları, Filistin'deki tarımsal faaliyetlerin değerinde bir düşüşe neden olmuştur. Bunun etkisiyle Filistin'deki tarımsal faaliyetler 1960'lı yıllarda %52'ye, 1990'ların başında %25'e, 2000 başında sadece %9'a düşmüştür⁶⁰⁸. Bu, Filistinlilerin ekonomik ve doğal kaynaklarını kullanmaktan çekinmeyen İsrail işgalinin uygulamaları neticesinde Filistinli işçilerin çektiği sıkıntıların bir parçasıdır.

2.9.6. Filistinli Çiftçinin ve Çevrenin Karşılaştıkları Sorunlar

Arazi tarih boyunca ve çeşitli tezahürleriyle Filistin'deki Yahudi projenin odağı olmaya devam eder. Bu proje üç ana araca dayanmaktadır: Araziyi kontrol altında tutma, işgücü ve piyasa. Bu araçlar, İsrail'in Filistin halkına ve onun vardıroluşuna karşı devam eden saldırgan politikasının ana bileşenleri olmaya devam eder. Araziyi kontrol altında tutma operasyonları, Filistin'in işgal edildiği günden bu yana İsrail hükümetlerinin oybirliğiyle uygulamaya karar verdiği en önemli özellik olmuştur. İsrail, işgali gerçekleştirdiği ilk günden bu yana Filistin çevresini çeşitli yollarla yok etmeye ve insan hayatı için elverişsiz bir yere dönüştürmeye çalışmıştır. Filistin çevresi, çeşitli bileşenleri ile birlikte doğal kaynaklarının tükenip kirlenmesine yönelik günlük ihlallere maruz kalmaktadır. İsrail yönetimi Filistinlilerin topraklarına el koyarak onları göçe zorlamaktadır⁶⁰⁹.

⁶⁰⁸ Filistin Tarım Bakanlığı, **Ayırım Duvarı ve Etkisine Dair Özel Bir Rapor**, (çevrimiçi), <https://www.moa.pna.ps/research/wall/.pdf>, 14.3.2019.

⁶⁰⁹ Fatma İtani; Nizam Ataya, ed. Mohsen Saleh, **Filistinli Çevre ve Köylülüğün İsrail İşgal Altındaki Çektiği Acı**, Beyrut, Al Zaytouna Araştırma ve danışma merkezi, 2013, s. 49-70.

İsrail'in tarım arazilerine el koyması, yerleşim birimlerinin kurulmasına, ayırım duvarının inşasına, otobanların yapımına, ağaçların kesilmesine, doğal kaynakların istilasına ve kayıt altına alınmasına, yerleşim birimlerinin atık suyunun ve nükleer atıkların yol açtığı kirliliğe, zehirli atıkların Filistin tarım topraklarında kasıtlı bir şekilde gömülmesine neden olmuştur. Bu da çölleşmenin ve çevresel dengesizliklerin genişlemesine, tarımın ortadan kaldırılmasına ve Filistinlilerin su kaynağı olan yeraltı sularının kirlenmesine yol açmıştır. Filistin çevresi, İsrail'in işgal altındaki Filistin topraklarında uygulamayı reddetmiştirği Cenevre Sözleşmesi'nin ihlali neticesinde hastalıkların yayılmasına karşı oldukça savunmasız hale gelmiştir⁶¹⁰.

İsrail'in Ürdün Vadisi'ndeki su kaynaklarının kontrolünde tutması, Filistin'deki kuyuların kurumasına, kuyu ve pınarlardan çıkarılan su miktarının azalmasına ve bunun sonucunda Filistinlilerin ciddi su sıkıntısı yaşamasına yol açmıştır. Ürdün Vadisi, Batı Şeria'nın doğal sularıyla en zengin bölgelerinden biridir. Uluslararası hukuka göre su kaynakları ortak kullanıma tabidir. Ancak İsrail uluslararası hukuku hiçe sayarak bu kaynakların çoğunu kontrolünde tutmaktadır. Filistinlileri temel ihtiyaçlarını karşılamalarına izin vermeyen işgal yönetimi yerleşimcilere bu konuda sınırsız hareket alanı sağlamıştır. Yerleşimciler, suyu diledikleri gibi kullandıkları bir dönemde Filistinlileri temel ihtiyaçlarını temin etmekten mahrum bırakılmıştır. 2011 yılında (Bitselem) İnsan Hakları Derneği tarafından yayınlanan raporda belirtilmiştir⁶¹¹.

2.10. Filistin'de ve Uluslararası Düzeyde Çevrenin Korunmasına İlişkin Yasa ve Yönetmelikler

Batı Şeria tüm unsurlarıyla Filistinlileri doğrudan etkileyen çevreyle ilgili önemli ihlallere tanık olmuştur. İsrail'in çevreyle ilgili insan hakları ihlallerinin en göze çarpanı arazi müsaderesi, ormanların tahrip edilmesi, ağaçların sökülmesi, su kaynaklarının yok edilmesi, Yahudi yerleşim birimlerinden gelen atık sulardan ve endüstriyel atıklardan çevrenin kirlenmesidir. Bu da 1977 Cenevre Ek Protokolü'nün açıkça ihlâl edildiğinin apaçık göstergesidir. Protokol'ün 55. maddesi şu

⁶¹⁰ Barakat, **a.g.e.**, s. 172-182.

⁶¹¹ Ürdün Vadisi'ndeki Su, (çevrimiçi), <http://www.btselem.org/arabic/topic/accountability>, 24.7.2018.

hususları öngörmektedir⁶¹²:

1. Muharebe sırasında doğal çevre, kalıcı, yaygın, ciddi zararlara karşı korunacaktır. Bu koruma, doğal çevreye zarar getirmesi ve böylece halkın sağlığını ya da yaşamını devam ettirmesini tehlikeye sokması beklenen ve bu amaçla geliştirilmiş savaş araçlarının ve yöntemlerinin kullanılması yasağını içermektedir.

2. Misilleme yoluyla doğal çevreye saldırıda bulunmak yasaktır.

Ayrıca, BM Genel Kurulu'nun 55/209 sayılı kararında şu hususlar vurgulanmaktadır:

1. Genel Kurul, Filistin halkının ve işgal altındaki Suriye Golan nüfusunun toprak ve su gibi doğal kaynaklarıyla ilgili devredilemez haklarını teyit eder.

2. Genel Kurul, işgalci güç konumundaki İsrail'den; Kudüs ve işgal altındaki Suriye Golan dâhil olmak üzere işgal altındaki Filistin topraklarının doğal kaynaklarının sömürmemesini ve herhangi bir şekilde zarara ve tehlikeye maruz bırakmamasını talep eder.

3. Genel Kurul, Filistin halkının; istismar edilen, zayi edilen, tehlikeye atılan veya tüketilen doğal kaynaklarının iadesini ve tazminini talep etme hakkını kabul eder. Bu konunun Filistin ve İsrail tarafları arasındaki nihai statü müzakereleri bağlamında ele alınmasını ümit eder.

Çevresel insan hakları genel olarak aşağıdaki temel ilkeleri içermektedir⁶¹³:

a. Gelecek nesillerin haklarına hâle getirmeksizin mevcut nesiller için sağlık ve güvenliği temin eden bir ortamın sağlanması. Bu hak, çevre kirliliğinin yanı sıra halkın yaşamı, genel sağlığı, geçim standardı ve refahını olumsuz etkileyen her türlü faaliyetten kurtulmayı içermektedir.

b. Adalet ve eşitliğin tüm vatandaşlar için sağlanması, gelecek nesillerin haklarının korunması ve doğal bileşenlerin tükenme, bozulma ve çevre kirliliğine maruz bırakılmaması yoluyla doğal kaynakları kullanma hakkının elde edilmesi.

Filistin Anayasası 33. maddesine göre: “Dengeli ve temiz bir çevre insan haklarındandır. Mevcut ve gelecek nesiller için Filistin çevresinin korunması ve muhafaza edilmesi ulusal bir sorumluluktur”⁶¹⁴. Filistin (Üçüncü) Anayasa Taslağı'nın 15. maddesine göre: “Dengeli ve temiz

⁶¹² Jawad Al Hamad, **a.g.e.**, S. 42-43, 2008, s. 150-151.

⁶¹³ Walid Al Shennawi, **Çevre Haklarının Anayasal Korunması**, 2013, s. 26-32.

⁶¹⁴ İnsan Hakları ve Sivil Toplum Kuruluşları Komisyonu, (çevrimiçi), <http://www.palestinecabinet.gov.ps/GovService/GOSPub/ViewDetails?ID=54,13\3\2018>.

çevre, devletin elde etmeyi amaçladığı bir hedeftir. Filistin çevresinin korunması devletin ve toplumun sorumluluğundadır. Bununla ilgili her türlü ihlal, yasaların yapmıştırrımına tabidir” ifadesi yer alır.

Çevreyle ilgili 1999 tarihli 7 Sayılı Kanun'un 5'inci maddesine göre bu kanunun güvence altına aldığı hususlar şunlardır:

a. Herkesin güvenli ve temiz bir ortamda yaşama ve mümkün olduğunca halk sağlığı ve esenliğinin tadını çıkarma hakkı.

b. Hava, su, toprak, deniz, hayvan ve bitki kaynakları gibi yaşam kalitesi ve temel ekosistemler üzerindeki çeşitli endüstriyel, tarımsal veya kentsel faaliyetler sonucunda ortaya çıkabilecek hasar ya da yan etkiler olmaksızın ülkenin doğal ve ekonomik kaynaklarıyla tarihi ve kültürel mirasının korunması⁶¹⁵.

13. madde, “Tehlikeli atıkların, Bakanlıktan özel izin alınmaksızın, Filistin toprakları, bölgesel sular veya münhasır ekonomik bölgeler yoluyla geçişini yasaklamaktadır”. 23. madde de “Çevrenin korunması noktasında Bakanlığın belirlediği şartlara uygun olarak belirlenen yerlerin dışında çöp ve katı atıkların dökülmesini, işlenmesini veya yakılmasını yasaklamaktadır”.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 12. maddesine göre: “Akit devletler, herkesin mümkün olan en yüksek fiziksel ve zihinsel sağlık standartlarından yararlanma hakkını kabul ederler.” Yüksek düzeyde fiziksel ve zihinsel sağlıktan yararlanmanın ancak temiz bir ortamda gerçekleştirilebileceği de bilinmektedir. Arap İnsan Hakları Antlaşması'nın 38. maddesine göre “herkesin sağlıklı bir çevreye sahip olma hakkı vardır. San Salvador Protokolü'nün 11. maddesinde de “sağlıklı bir çevreye sahip olma hakkı” vurgulanmaktadır. Aynı Protokol'ün 11/1 maddesinde, “Herkesin sağlıklı bir çevre ve kamuya açık insani yardım hizmetlerine erişim hakkı olduğu” belirtilmektedir⁶¹⁶.

⁶¹⁵ Çevre konusunda 1999 tarihli 7 Sayılı Kanun, (çevrimiçi), <http://www.qanon.ps/news.php?action=view&id=16614>, 2019\5\26.

⁶¹⁶ Rifat Lakosha, **Filistin Devletinin Kuruluşuna Yönelik Uluslararası Yönetim**, Akademik Kütüphanesi, 2011, s. 35-36.

2.11. İsrail Yerleşim Birimleri ve Filistin Çevrenin Üzerindeki Etkileri

İsrail, sömürgeci varlığını hakim kılmaya çalıştığı günden bu yana bölgede dayatmacı bir politika izlemiştir. Söz konusu politikayı en iyi şekilde işgal altındaki Batı Şeria’da inşa ettiği yerleşim birimleri yansıtmaktadır. İsrail izlediği bu politika, Dördüncü Cenevre Sözleşmesi’nin 49/6’ncı maddesinin açık bir ihlali niteliktedir. Bu madde ye göre: “İsrail Devleti işgal ettiği topraklara göç edemeyeceği gibi sivil nüfusunun bir bölümünü yerleştiremez.” İsrail yerleşim birimleri Filistin’deki çarpık yapılanmanın en belirgin tezahürlerinden biridir. Çünkü bu yerleşim birimleri Filistin topraklarıyla doğal kaynaklarını elinde bulunmuştur ve Filistin’deki çevre unsurlarına zarar vermektedir. Yerleşim birimleri Filistinlilere ait su kaynaklarını tüketerek topraklarını çöplüklere dönüştürmüştür. Yahudi yerleşim birimlerinin ve fabrikalarının atık suyu ile katı atıkları Siyonistler tarafından Batı Şeria’daki Filistinlilerin topraklarına yönlendirilmiştir. Yerleşim birimleri, otobanlar ve ayırım duvardırının inşa edilmesi ise ağaçların kesilmesine ve buna bağlı olarak çölleşmenin artmasına yol açmıştır. Ayrıca İsrail fabrikalarından çıkan duman sebebiyle oluşan hava kirliliğinin de sağlık ve çevre üzerinde ciddi etkileri olmuştur⁶¹⁷.

İsrail işgal makamları Filistinlilerin sularını kontrolünde tutmak için, Batı Şeria ve Gazze Şeridi’ni işgal ettikten sonra bir dizi askeri emir yayınlamıştır. Bunların en önemlisi, bütün su kaynaklarının ve kontrolünün İsrail askeri yönetimine tabi olduğunu vurgulayan 92/1967 sayılı Askeri Emirdir. Bunu da İsrail askeri yetkililerinin ön izni olmaksızın Filistinlilerin yeni su tesisleri kurmasını tamamen yasaklayan 158/1967 sayılı emri takip etmiştir. İşgal yönetimi, herhangi bir sebep göstermeksizin bütün izin ve ruhsatları reddetme hakkına sahiptir. Öte yandan 291/1967 sayılı emirde Batı Şeria’daki tüm su kaynaklarının 1959 tarihli İsrail yasalarına göre devletin mülkiyeti haline geldiğini öngörmektedir. İsrailli yerleşim faaliyetlerinden kaynaklanan uygulamalar şu sorunlara yol açmıştır⁶¹⁸:

1. Tuz ve nitrat oranının artması sebebiyle yeraltı sularının kirlenmesi; bunun sonucunda gerek insanların kullanımı gerek zirai kullanım için uygun olmayan ve ancak pahalı bir fiziksel işlemden sonra kullanıma uygun hale gelmesi.

2. Atık suya maruz kalan toprakta artan sodyum tuzları konsantrasyonuna bağlı olarak birçok tarım arazisinin tahrip edilmesi. Bunun sonucunda topraktaki gözeneklerin tıkanarak toprağın tarıma

⁶¹⁷ Fatma İtani, Nizam Ataya, **a.g.e.**, s. 79-84.

⁶¹⁸ **A.e.**, s. 17-68.

elverişsiz hale gelmesi.

3. Bitki dallarındaki amonyak oranının yüksek olması nedeniyle bitkilerin zehirlenmesi⁶¹⁹.
4. Hastalıkların ve salgınların yayılması.
5. Tarım arazilerinde çalışan çiftçilerin oranının düşmesi.

Buna ek olarak, Batı Şeria'daki doğal çevre; Filistin tarım arazilerinin kirlenmesi, Filistinlilere ait tarım tesislerinin tahrip olması ve yerleşimlerinden kaynaklanan katı atıkların birikmesi sebebiyle büyük zarar görmüştür. Bu durum, ekili alanların azalmasına ve Filistinlilerin kendi topraklarını terk etmek zorunda kalmalarına neden olmuştur. İsraili işgal makamları, Filistin çevresinin yıkımını, ırkçı yerleşim duvarının inşasıyla tamamladılar. Batı Şeria'da inşa edilen bu duvar, işgal altındaki Batı Şeria topraklarının % 16'sını ele geçirmiştir. Öte yandan söz konusu duvar uluslararası sözleşmeleri, özellikle Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 55. maddesini ihlâl edecek şekilde en verimli tarım arazileri üzerine inşa edilmiştir⁶²⁰. Buna ek olarak, Fransız deneyimi ve ABD'nin mali desteğiyle 1957 yılında kurulan dimona nükleer reaktörü, nükleer kirliliğe yol açmıştır. Reaktör ağır suyla çalışmaktadır. Dimona reaktöründeki çevresel ve biyolojik tehlike ise ondan salınan atomik tozdan kaynaklanmaktadır. Reaktörün riskli hale getiren hususlardan birisi de 50 yılı aşan ömrüdür. Halbuki reaktörlerin standart ömrü 30 yıldır. Bundan dolayı reaktörün yalıtım tabakası aşınarak radyasyon sızıntısı riski ikiye katlanmıştır. Önlem alınmadığı takdirde en büyük zararı Filistin toprakları görecektir ve buna ek olarak, kanser, kürtaj ve sakat doğum vakaları artacaktır. Sonuç olarak, İsrail'in; Filistin topraklarını ve doğal kaynaklarını yağmalama, ağaçları kesip ormanları tahrip etme, taş ve kumu çalma politikasını sürmüştürmesi halinde hâlâ kendisine gerekli himayeyi sağlayacak ciddi bir uluslararası destek bekleyen Filistin'deki çevrenin yok olması kaçınılmazdır⁶²¹.

⁶¹⁹ Filistin'de İsrail İşgali Çevresel Bozulma (çevrimiçi), http://www.info.wafa.ps/ar_page.aspx?id=3948, 12.6.2018.

⁶²⁰ Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 55. Maddesini, (çevrimiçi), <http://www.icrc.org/ar/doc/resources/documents/misc/5ns1a8.htm>, 15.6.2018.

⁶²¹ Jeremy M.Sharp, **U.S. Foreign Aid To İsrail**, 2004, s. 3-20.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI HUKUK VE ULUSLARARASI MAHKEMELER'E GÖRE İSRAİL DUVARI VE YERLEŞİM BİRİMLERİ

1967'den beri işgal edilmiş Batı Şeria'da inşa edilmeye başlanan İsraili yerleşim birimleri uluslararası bütün yasa ve anlaşmaları çiğnemektedir. Bu yerleşim birimleri İsrail'in Haziran 1967 savaşı sırasında işgal ettiği topraklardan çekilmesinin zorunlu olduğunu söyleyen BM Genel Kurulu ve BMGK'nin kararlarına da aykırıdır. UAD'nın 2004'teki kararına göre İsrail'in inşa ettiği duvar ile yerleşim birimleri yasa dışıdır. Bu duvar acilen sökülüp kaldırılmalı, İsrail Devleti'nin işgal ettiği bölgede aldığı karar, yasa ve prosedürlerin tümü iptal edilip geçersiz sayılmalıdır.

3.1. Yerleşim Duvarının Yapısı ve Niteliği

Duvarın rotası öğrenildiğinde konunun tehlike boyutu ile bunun maddi ve yasal sonuçları daha iyi anlaşılmaktadır. Rotası hakkında herhangi bir bilgi verilmeden duvarın inşasına başlanmıştır. 2002 yılında duvarın uzunluğu 80 km'ye ulaşmıştır⁶²². Daha sonra Batı Şeria'nın kuzeyine doğru 123 km'ye çıkmıştır. Kudüs çevresinde de bu duvara 19.5 km daha eklenmiştir. Duvarın özellikle İsrail tarafından işgal edilmiş bölgelerde olan kısımları daha da sağlamlaştırılmıştır. İkinci aşamaya geçildiğinde duvarın uzunluğu Batı Şeria'yı çevreleyecek şekilde 750 km'ye ulaşmıştır⁶²³.

Yerleşim duvarının uzunluğu, Batı Şeria'yı 1948'de işgal edilen topraklardan ayıran ve 350 km uzunluğunda olan Yeşil Hat⁶²⁴ uzunluğunun iki katına çıkmıştır. Duvarın yeni yerleşim birimleri desteklediğini göstermektedir. Çünkü duvar Batı Şeria'nın 22 km içerisine girmiştir, bu da 975 km² eder ki duvar ile Yeşil Hat arasında kalan bölgenin %16.6'sı işgal edilmiş demektir. Sonuçta 320.000 İsraili yerleşimci 177.000 Filistinliyi çevrelemiş, duvar da Filistinlileri dar bir alana hapsedmiştir⁶²⁵.

⁶²² BM Genel Sekreteri'nin Genel Kurula sunduğu 24/11/2003 tarihli rapor.

⁶²³ İsrail Ayrılık Duvarı, (çevrimiçi), <http://www.aljazeera.net/specialfiles/pages/ac38e-87e2-4fe9-898a-4732f21a334d>, 13,9,2018.

⁶²⁴ Yeşil Hat, Batı Şeria'yı 1967 işgal edilen toprakları ve 1948 toprakları (şimdiki israil) arasındaki 1949 çizildiği sınırdır.

⁶²⁵ İsrail, Uluslararası Adalet Divanı'nın danışma görüşü çıktıktan sonra duvarın uzunluğunu daha da arttırmış, duvar Kudüs'ü tamamen kuşatır hale gelmiştir. 750 km'lik bir uzunlukta da pek çok alanı İsrail'in sınırları içine katmıştır.

Yerleşim duvarı betonarmedir. Gözetleme kuleleri vardır. Elektriğe bağlı dikenli tellerle çevrelenmiş, elektronik alıcılarla donatılmıştır. Duvarın yanında, duvar boyunca uzanan 4 metre derinliğinde bir hendek bulunmaktadır. Duvarın her iki tarafında da askeri devriyeler için yol vardır. Yine duvarın her iki tarafında duvar boyunca birinin geçmesi durumunda ayak izini saptamak için kumluk bir alan uzanmaktadır. Duvar bitiminde yoğun bir şekilde dikenli tel topları bulunmaktadır. Hendek, kumluk alan ve devriye yoluyla birlikte duvarın enine kapladığı alan 50-70 metre arasındadır. Bazı yerlerde bu alan 100 metre'ye kadar çıkmaktadır. Bütün bunlar da Filistin'in el konulmuş topraklarında inşa edilmiştir⁶²⁶.

Duvarın uzunluğu 750 km, yani 750.000 metredir, Eni asgari 5 metre ise duvarın kapladığı alan yaklaşık 3.75 milyon m² demektir. Bunun yanında Batı Şeria'da, duvar ile Yeşil Hat arasında kalan bölgenin 975 km²'sini, yani bölgenin %16.6'sını İsrail'in sınırları içinde bırakmıştır⁶²⁷.

İsrail duvarın geçici ve bir güvenlik duvarı olduğunu iddia eder. Ancak UAD, güvenlik gerekçesinin İsrail'in bu yönde attığı adımları haklı çıkarmayacağını belirtmiştir. Çünkü İsrail bütün icraatlarında gerekçe olarak güvenliğini göstermiştir, yerleşim birimlerini kurarken de bunu güvenlik gerekçesiyle yaptığını ve geçici olduğunu iddia etmiştir, Oysa yerleşim birimleri bugün Batı Şeria'nın geniş bir bölümünü kaplamış ve ele geçirmiş durumdadır, İsrail'in bölgedeki bu uygulama ve icraatları, gayri meşru olmasına rağmen onlara saygı gösterilmesini isteyecek kadar rutin bir duruma dönüşmüştür.

İzlediği rota, sebep olduğu kısıtlamalar, Filistinlilerin ekonomisini, günlük yaşantısını ve su kaynaklarını kontrol altına alması, Batı Şeria'nın farklı bölgeleri arasındaki coğrafi bağlantıyı kesmesi göz önünde bulundurulduğunda bu duvardır aslında kademeli olarak bütün Filistin'i ele geçirme ve bölgeyi Filistinlilerden arındırma projesinin hayata geçirilmesidir.

Duvar, Filistinlileri içinden çıkamayacakları veya içinde rahat bir şekilde hareket edemeyecekleri geniş bir hapisane içinde tutmaktadır. Dış dünyayla bağlantıları kesilmiştir ve İsrail'in önceden bir izni olmadan da böylesi bir bağlantı söz konusu değildir. Bütün bunlar da Filistinlilerin, İsrail'in dayattığı bu gerçeği kabullenmesini veya topraklarını terk etmesini amaçlayan bir politikanın göstergeleridir.⁶²⁸

⁶²⁶ Filistin Ulusal Bilgi Ajansı (wafa), **Apartheid Duvarın Genel Tanımı**, (çevrimiçi), http://www.info.wafa.ps/ar_page.aspx?id=4105, 12.6.2018.

⁶²⁷ Enis Mustafa Kasım, **İsrail Apartheid Duvarı, a.g.e.**, s. 89-90.

⁶²⁸ **A.e.**, s. 9.

Harita No. 12 : Batı Şeria’da Yerleşim Duvarı

Kaynak: Palestinian Central Bureau of Statistics, 2008

3.1.1. Yahudi Doktrin’de Duvarın Dini Kökleri

Yahudiler etnik köken olarak dışa kapalı bir ırk olduklarını düşünürler, Bu düşünceleri de inançlarında bulunan “Saf” ırk mitolojisine dayanır, Yahudi düşünür Moshe Hess, Yahudi ırkının belirlenmesine yönelik biyolojik faktörlerin esas alınması gerektiğinin ilk savunucularındandır. Moshe, Yahudi ırkının insanlığın ana ırklarından biri olmuşturğunu düşünür, Ona göre bu ırk birlik ve kültürünü çağlar boyu korumuştur, Bundan dolayı diğer ırklardan ayrı ve bağımsız bir siyasi

vardırılığı hakeder, İsrail’de etnik kökene dayalı rejim, Yahudi ideolojide birikmiş ırkçı düşünce zemininde bu şekilde kurulmuştur⁶²⁹. Tevrat ve Talmud’un yazarları dört ırkçılık temelini Yahudi ırkçılığına ekmeyi başarmışlardır. Bunlar da ırk üstünlüğü, ırk farklılığı, ırk ayrımcılığı ve ırk bağınazlığıdır.

Siyonizm, Siyonistliği sadece bir din değil aynı zamanda milliyet olarak sayar, taraftarları ve destekçilerine göre Siyonizm, Yahudi milletin özgürleştirilmesi hareketidir, Yahudilik, Siyonizmin dini yüzüdür, Avrupa kolonizasyonu ve Yahudi yerleşim kolonizasyonunun başını çeken kişilerin savunduğu gibi İsrail Siyonist pratikte vücut bulmuş halidir. Tevrat ve Talmud, seçilmişlik ve üstünlük ifadeleriyle, soykırım, intikam, saldırganlık ve üstün gelme kıssalarıyla doludur, Siyonizm de Filistin’e saldırıp ele geçirmek için bu dini verilerden kendine bir zemin hazırlamıştır, Örneğin Tevrat’ta: “Ben sizleri diğer uluslardan farklı kılan Yehova’yım” denilir. Yine: “Rab, yeryüzündeki diğer bütün ulusların üstünde ve öz halkı olmanız için sizi seçti” denilir⁶³⁰.

Yahudiler, Yahudi olmayanların mal ve servetlerine yönelik sınırı olmayan açgözlülükleri yüzünden soykırım konusunda Nazilerden daha önce gelirler, Bazı dünya liderleri, toplumlarına Yahudilerin nüfuz etme tehlikesinin farkına varmıştır, Bunlardan biri Amerika başkanlarından biri olan Benjamin Franklin’dir. Franklin’in 1789’da yapmıştırgı bir konuşmasında şöyle der: “ABD’yi tehdit eden büyük bir tehlikeyle karşı karşıyayız, Bu tehlike Yahudilerdir, yerleştikleri yerlerde bölge halkının iradesini zayıflatıyor, ticarete dürüstlüğü yok ederlar. Topluma entegre olamıyorlar, Hükümet içinde hükümet oluşturuyorlar. Kendilerine itiraz edip karşı çıkan halkları, İspanya ve Portekiz’de olduğu gibi ekonomik olarak boğmaya çalışıyorlar, Anayasaya dayanarak Siyonistlerin ülkemize doğru göçlerine engel olamazsak yüz yıldan daha kısa bir süre sonra büyük kitleler halinde bu ülkeye doluşacak, çokluklarına dayanarak bizi yönetmeye çalışacaklar ve bizleri parçalayacaklar. Kanlarımızı, canlarımızı, mallarımızı ve özgürlüklerimizi feda ederek kurduğumuz devletimizin yönetim şeklini değiştireceklerdir”⁶³¹.

⁶²⁹ İsrail Siyasetinin Dini Kökleri, Bkz: Israel Shahak, **Jewish History, Jewish Religion The Weight of Three Thousand Years**, (Virginia; London: Pluto Press, 1994).

⁶³⁰ Tevrat, Tesniye bölümü: 14.

⁶³¹ Muhammed Seyyid Tantâvî, **Kuran ve Sünnette İsrâil Oğulları**, Kahire, El shorouk yayıncılık ve dağıtım evi, 1997, s. 340-341.

İsrail Filistin’de inşa etmeye çalıştığı duvar, Yahudi düşünce sisteminde hakim olan kavramların bir uzantısı sayılır, İsrail Shamir duvarın, teorisinin en büyük göstergelerinden olduğuna işaret eder, İbrani dilinde duvardır anlamını veren kelimelerin, Eskimo dilinde kar anlamını veren kelimelerden daha fazla olduğu görülür. Örneğin Yahudilerde en kutsal simgelerden biri Mescid-i Aksa’nın Batı duvardır olarak bilinen ve aslında Burak Duvarıdır. En ünlü caddelerinden biri de Duvar Caddesi (Wall Street)’dir. Başkalarından ayrılmak için de ilk olarak duvar inşa ederler. Yahudi mabedinden ellerinde tek kutsal kitabede On Emir veya ahlaki öğretilere yönelik değil, üzerinde: “Ey Yahudi olmayan! Eğer bu Duvarı geçersen acı bir ölümden dolayı kendinden başkasını suçlama!” yazan duvarın parçasıdır⁶³².

Duvarın inşası Yahudi ideolojinin inançlarını vücuda getirme çabasıdır. Duvar inşası Yahudi öğretilerde en önemli öğütlerden biridir. Bu öğüt de: “Tevrat’ın çevresine duvar inşa et” şeklindedir. İşgal edilmiş Filistin topraklarında 750 km kadar uzanan bu duvar, kutsal kitabede olduğu gibi, üzerinde “Ölüm Tehlikesi”, “Askeri Bölge”, “Duvarı Aşmak veya Duvara Dokunmak Tehlikelidir” gibi uyarıların yazılı olduğu levhalarla doludur ve bu uyarılar değişik dillerde yazılmıştır⁶³³.

Yahudi hareketin öncüleri olan Theodor Herzl ile Jabotinsky duvarlarla çevrili devletin temellerini ırklar teorisi üzerinden atmışlardır. Herzl, günümüz Siyonistlerinin öncelikle Alman ve Alman kültürünün bir parçası olduğuna işaret eder⁶³⁴. Jabotinsky de: “Biz Siyonistlerin Doğu ile alakası yoktur. Arap ruhunu İsrail topraklarının dışına süpürüp atmak gerekir” diyerek sistemin beyaz ırklara ait ve Doğu’nun değerlerinden kurtulmak gerektiğini dile getirmiştir⁶³⁵.

Jabotinsky, İngiliz ordusunun 2 Kasım 1918 tarihinde Filistin’e gönderdiği 38. Piyade Taburu’nda subay olarak görev almıştır. 1920 yılında Kudüs’te Yahudi göçüne, İngiliz politikasına ve Belfour Deklarasyonu’na karşı Arapların başlamıştırgı gösterileri bastırmada Hagana çetelerini

⁶³² İsrail Shamir, **Jelil Çiçekleri**, çev. Nâsır Sadon, Dimaşk, Dâr Kenan, 2007, s. 126-127.

⁶³³ Saqr Jabali, **Apartheid Duvarı Gerçekler ve Rakamlar**, Bkz: (çevrimiçi), http://www.wafa.info.ps/ar_page.aspx?id=4981, 21/11/2014.

<https://www.aljazeera.net/encyclopedia/citiesandregions/2014/11/21/%D8%AC%D8%AF%D8%A7%D8%B1-%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%B5%D9%84-%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%B3%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D9%8A%D9%84%D9%8A>, 19.4.2018.

⁶³⁴ Enîs Sayegh, **Hertzl Günlüğü**, çev. Hilda Shabaan Sayegh, Beyrut, Araştırma Merkezi, FKÖ, 1973, s. 105.

⁶³⁵ Avi Shlaim, **Demir Duvar: İsrail ve Arap Dünyası**, çev. Nasır Afifi ve Rose el-Yusuf, Kahire, 2001, s. 19.

yönetmiştir. Jabotinsky 1923 yılında Rusça “Demredici Duvarı” başlıklı bir makale yayımlamıştır ki sonradan bu makale İsrail eğitim müfredatı içinde öğretilir hale gelmiştir⁶³⁶.

Duvarlar ve yerleşim yerleri Hertzl’in “Sur” olarak nitelediği izolasyon projesinin sembolü ve somutlaşmış halidir. Jabotinsky de Duvarı, Filistinlilerin yeni sömürge gerçekliğine boyun eğip teslim olmaya zorlama aracı kılmıştır. Barak, Olmert, Sharon ve Netanyahu gibi modern İsrail işgal liderleri de aynı projeyi duvarlarla sürdürmüşlerdir. Yerleşim projesi, topraklara ve doğal kaynaklara el koyarak, Filistinlilerin bunları kullanma ve bunlardan faydalanma haklarını kısıtlayıp sadece Yahudi yerleşimcilerin kullanımına açarak bölgeyi Filistinlilerden izole edip Yahudilere özel coğrafi bir alana dönüştürmeye devam eder⁶³⁷.

Yahudi tecrit politikasının sömürge dili, Batı Şeria’da kullanılan kelime ve kavramların bir parçası olmuştur, İşgal ordusu ve askeri mahkemeler tarafından kullanılan, örneğin ordu, kimlik, izin belgesi, giriş yasak, yol yok, bariyer, kapalı, mıntika, duvar gibi kelime ve kavramlar Filistinlilerin hafızalarına kazınmıştır, Bu kelime ve kavramlar da Filistinlilerin inşaat, tarım, eğitim, seyahat, iş hayatı, aile ziyaretleri, su taşınması, hayvan otlatma, ölüleri gömme gibi alanlarda hareketlerini engelleyip kısıtlamaktadır, Buna karşılık aynı bölgeye yerleşmiş olan yerleşimci Yahudi istediği gibi hareket etmekte ve istediğini yapabilmektedir⁶³⁸. Buna ek olarak Filistinlilerin sayısız coğrafi, doğal ve arkeolojik alanlara, su kaynaklarına, özel arazilere, tarihi ve dini alanlara, tarım arazilerine ve meralara gitmelerine ve girmelerine de dikenli tel örgülerle engel olunmaktadır, İşgalci İsrail’in 1967’de yerle bir etmiştiği Bayt Nuba ve Amvas gibi köyler de aynı tel örgülerle çevrelenmiştir.

İşgal altındaki Batı Şeria’da coğrafi alan İsrailli her bir askeri subayın veya su uzmanının veya Eski Eserler İdaresi’nde bulunan herhangi bir sorumlunun mülkü haline gelmiştir. Bölgenin belediye meclisi de bu alanlara yönelik yerleşimcilerin lehine olacak şekilde karar almaktadır.

⁶³⁶ Badiah Emin, *Siyonist Irkçılığın Tevrat’taki Kökleri*, Bağdat, Dâru’ş-Şuûn es-Sekâfiyye, 2002, s. 90-91.

⁶³⁷ Hulûd Amora, *Siyonist Sağın Kurucu Babası Ze’ev Jabotinsky Düşüncesi Hakkında Bir Okuma: Perspektif ve Uygulama*, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.paldf.net/forum/showthread.php?t=1165997>, 25/2/2015.

⁶³⁸ Shehadeh, *a.g.e.*, s. 138-139.

İstedikleri alanı Filistinlilere kapalı tutacak şekilde karar alma hakkında sahiptir. Yerleşimcilerin ise aynı alanlarda diledikleri gibi hareket etme, dolaşma ve istedikleri şeye sahip olma hakkı vardır⁶³⁹.

Harita No. 13 : Batı Şeria’da Yerleşim Duvarı ve Ayrımcılık Yolları

Kaynak: Duvardır ve Yerleşimciliğe karşı Direniş Komitesi, Batı Şeria’daki İsrail Yerleşim Birimi, Ramallah, 2015.

⁶³⁹ Abdul Jawad Saleh, **İsrail Askerî Emirleri**, 3. Bölüm, Ramallah, 1986, alıntıdır.

Batı Şeria'nın %30'unu oluşturan Ağvar bölgesi İsrail ordusunun egemenliği altında kapalı tutulan en önemli bölgelerden biridir, Eriha ve çevre köylerden birkaçı hariç Ağvar bölgesinin tümü askeri bir bölge haline getirilmiştir, Bu askeri alana da zar zor alınabilen izin belgeleri olmadan bölge halkından olan Filistinlilerin girmesi yasaktır⁶⁴⁰.

Ağvar bölgesi İsrail yerleşim projesinde merkezi yere sahiptir. 1967'den bu yana Yahudi yerleşim ve yatırımları için özel bir alan haline gelmiştir. Buna bağlı olarak da Filistinlilerin yerleşim yerleri Siyonistlerin kentsel genişleme çalışmalarıyla çevrenip sınırlanmıştır⁶⁴¹. Bu yerleşim politikaları Ağvar bölgesinde Filistin nüfusunun düşmesine sebep olmuştur, Batı Şeria'nın 11 kenti arasında en büyük alana sahip olmasına rağmen nüfusu en az olan bölge haline gelmiştir. Filistin İstatistik Merkezi'nin verilerine göre Ağvar bölgesinde 45.000 Filistinli bulunmaktadır⁶⁴². Bunlar da Filistinlilerin tek geçim kaynağı olan tarım arazilerine ulaşmakta sorun yaşadıkları için mecburi olarak bölgeden göçmek zorunda bırakılmaktadırlar.

Yahudi ideoloji, "Yahudi" devletine, göçmen Siyonistlerin ırk olarak türünü koruma ve ırkçı düşüncelerden bir duvar örme görevini yerine getirme konusunda bir araç olmuştur. Bu, Yahudi hareketin iki lideri Theodor Hertzl ve Vladimir Jabotinsky tarafından ifade edilmiştir. Çünkü türün korunması temeli üzerine inşa edilen devletin duvarla çevrenmesini ve bu devletin Avrupa'yı koruyan surun bir parçası olmasını istemişlerdir. Jabotinsky, Arapların Filistin'de Yahudi bir devletin varlığını kabul etmelerinin imkansız olmuşturğunu fark etmiş ve bu konuda: "Bölgenin yerli halkından hiçbirisi yerleşim birimlerinin kurulmasını kabul etmeyecektir. Bölge halkı kurtulma umudu taşıdığı sürece yerleşimcilere karşı savaşacaktır. Filistinlilerin Siyonizmi kabullenmeleri imkansız bir şeydir" demiştir⁶⁴³.

İsrail, inşanın yapılacağı bölgeyi en baştan sözde çitlerle çevirmiş, yerleşim birimlerini kurmaya başlamadan önce de bu bölgelerde dikenli teller çekilmeye başlanmıştır. Bu şekilde ilk yerleşim operasyonları 1. Dünya Savaşı'ndan önce kendini göstermiştir. İngiliz mandası döneminde

⁶⁴⁰ A.e., s. 395 ve 441.

⁶⁴¹ Abu Al Fahm, a.g.e., s. 47-49.

⁶⁴² Filistin İstatistik Merkezi, (çevrimiçi), <https://www.pcps.gov.ps/poster.aspx?lang=ar<emlD=3101>, 15.6.2018.

⁶⁴³ Amora, a.g.e., s.34.

de burç ve surlarla çevrili olan yerleşim birimleri yayılmaya başlamıştır. 1906 yılında Tel Aviv bu şekilde kurulmuştur. Gil Eyal'ın "Doğunun Büyüsünün Bozulması" kitabında işaret ettiği gibi, Siyonistlerin toplu bir şekilde Tel Aviv'e intikal etmesi Araplardan gelen bir tehditten kaçış değildir. Aksine Tel Aviv'in kurucuları, Yafa kentinde bölgeyi karakterize eden Arap dili, kültürü ve değerlerinden kaçmak istemişlerdir⁶⁴⁴.

1967 yılında tüm Filistin'in Yahudi hareket tarafından işgal edilmesinden sonra Batı Şeria, bölgeyi Filistinlilerden izole etmek ve topraklarını ele geçirmeyi uygulamaya koymak için rahat ve geniş bir alan haline gelmiştir. Sonrasında Batı Şeria'da yerleşim birimlerinin inşasına, kapalı askeri alanların kurulmasına ve yerleşimci Yahudilere özel yolların açılmasına başlanmıştır⁶⁴⁵. İşgal edilmiş bölgeleri kontrol altına alma, Filistin halkının özellikle Batı Şeria'nın dağlık bölgelerindeki demografik yapısı ve nüfus yoğunluğu bu sömürge projesinin önündeki en büyük engeli oluşturmaktadır.

İsrail Devleti, Filistinlileri şehirlerinden ve köylerinden çıkarıp kovmak için mümkün olan her yöntemi ve yolu kullanmıştır. Acımasız bir şekilde askeri yöntemler uygulamıştır, Filistinlileri Batı Şeria'da ikamet haklarından mahrum edecek askeri kararnameler ve ırkçı yasalar çıkarmıştır. Transfer ve etnik temizlik politikası, 1948'de işgal edilen topraklardan 750 bin, 1967 savaşı da 400 bin Filistinlinin sınır dışı edilmesine yol açmıştır. Filistin'in coğrafi alanını kontrol altına almak için yerleşim birimleri kurmaya dayanan sömürgeci politikalar eşlik etmiştir⁶⁴⁶. İsrail, geçen yüzyılın doksanlı yılları boyunca Filistinlilerden ayrılma planlarına başlamış, yerleşim birimleri kurmak için Filistin topraklarından binlerce dönümlük el koymuştur. Bunun yanında Batı Şeria içinde bulunan yerleşim birimlerini birbirine bağlayan ve yeşil hat içindeki sömürge merkezine çıkan yol ağları oluşturmuştur. Filistinlilerin bulunduğu yerleşim yerleri, büyük bir kısmı sadece Yahudi yerleşimcilerin kullanımında olan bu yollarla çevrilmiştir⁶⁴⁷.

İsrail Bakanlar Kurulu 2002 yılının Haziran ayında, 1948 savaşından sonra Filistin davasında en tehlikeli adımlardan biri sayılan yerleşim duvarı kurma kararına imza atmış, bu karar Filistin'deki

⁶⁴⁴ Gil Eyal, **Doğunun Büyüsünün Bozulması**, Ramallah, Medar Merkezi, 2009, s. 120-136.

⁶⁴⁵ Masalha, **a.g.e.**, 191-225.

⁶⁴⁶ Nada Marini, **Devletin Yahudileşmesi ve Çöküşü Arasında Siyonist Varlık**, 2011, s. 155.

⁶⁴⁷ Ed. Mohsen Saleh, **Batı Şeria'de İsrail Yerleşim 1993-2011**, **a.g.e.**, s. 31-32, 52-54.

yerleşim faaliyetlerinin zirvesini teşkil etmiştir. Bu duvar Kudüs'ü Filistin çevresinden koparıp İsrail topraklarına katmış, işgalin ırkçılığını yansıtacak şekilde Batı Şeria'nın bağlantı yollarını kesmiştir⁶⁴⁸.

Duvar, Batı Şeria'yı fiilen ele geçirmeye zemin hazırlamak için buradaki yerleşimcilerin %80'ini, bunun yanında 1948 savaşı sonrası kurulan yerleşim yerlerini İsrail Devleti'nin sınırları içine katmayı hedeflemektedir. Yerleşim yerlerinin ve onlara bağlı olarak ulaşım ağlarının geniş bir şekilde yayılması, bölge temizliği için de Duvarın inşası, bunların hepsi Filistin'in coğrafi olarak kontrol altına alınmasını sağlamış, işgal altındaki bölgenin parçalanmasına sebep olmuş, Filistin halkının kendi kaderini tayin etme hakkını ciddi bir şekilde ihlâl etmiş ve bağımsız bir Filistin Devleti'nin kurulmasını imkansız hale getirmiştir⁶⁴⁹.

İsraili akademik çalışma ve araştırmalar, Filistinlilerin demografik üstünlüğünün önüne geçmek için bölgedeki Arap nüfusun izole edilmesine yönelik adımların gerektiğini vurgulamıştır. Hayfa Üniversitesi'nde coğrafya profesörü olan Arnon Soffer “2000-2020 Yılları Arasında İsrail’de Demografik Yapı, Riskler ve Olasılıklar” başlıklı çalışmasında 2020 yılında Filistin’de Arap nüfusunun %58, buna karşılık Yahudi nüfusunun da %42 olacağına dikkat çekmiştir. Soffer bu çalışmada özet olarak şu sonuca varmaktadır: “İsrail, Yahudi devletinin sürekliliğinin sağlanması için Batı Şeria ve Gazze Şeridi’nden tamamen ayrılma, Lübnan ve Suriye sınırlarında olduğu gibi duvarlar örüp elektrikli çitler çekme gibi acil adımlar atarak gerekli önlemleri almazsa Filistin’de Yahudi devletinin varlığı doğal olarak sona erecektir.” Bu plan da 2002 yılında Yerleşim Duvarı projesinin uygulanmasının ana nedenini oluşturmuştur⁶⁵⁰.

Duvar sadece Yahudi milliyetçiliğine dayalı bir devlet kurma düşününçesinin somutlaşmış örneği değil, aynı zamanda sömürgeci devletlerin çağlar boyunca sürdürdüğü Filistinli toplulukları parçalama girişimi ve çalışmasıdır, Filistin’de var olan yerleşimci sömürge sistemini pekiştirmek

⁶⁴⁸ Joseph Schechtman, **The Jabot in Sky Story: Fighter and Prophet 1923-1940**, (New York: Thomas Yoseloff, 1965, P.324.

⁶⁴⁹ Atef Daghlis, **Filistin Devleti Hayalini Yıkma Porjesi: Yerleşim Yerlerinin İlhak Edilmesi**, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.aljazeera.net/news/reportsandinterviews/2018/1/1, 1/11/2018>.

⁶⁵⁰ Arnon Soffer, **2000-2020 Yılları Arasında İsrail’de Demografik Yapı - Riskler ve Olasılıklar**, çev. Muhammed Ganim, 2001, s.23-41.

için, etnik temizlik ve soykırımın değişik yöntemleriyle yerli halkın kökünü kazıyıp yok etme gibi ırkçı ve sömürgeci bir gerçekliğe dayanmaktadır⁶⁵¹.

İsrail'in fiziki ve ideolojik yapısı, etnik temizliğin ilahi bir gereklilik ve Yahudiliğin isteği olduğu yönündeki inançlarının bir yansıması olarak kendini göstermiştir, İsrail, Yahudiler ile ilahlar arasında gerçekleştirdiği vardırısayılan Tevrat Sözleşmesi düşüncesinin değerlerine dayanmaktadır. Bu iddia ve varsayım da İsrail'in yerleşim birimleri kurmak için etnik temizliğin en vahşi örneklerini uygulamasına zemin hazırlamıştır⁶⁵².

Duvar ve yerleşim birimleri Filistin halkının temel haklarını ihlâl eder, Bundan hareketle BM Genel Kurulu 1975 yılında, Filistin sorununa ilişkin 3376 ve 3379 sayılı iki önemli karar çıkartmıştır. Bu kararlar da Filistinli Arap halkının temel haklarının vazgeçilemez ve devredilemez olduğuna vurgu yapmaktadır, Bu kararlar onların kendi kaderini tayin etme, topraklarına dönme ve egemenlik haklarını da içermektedir. 3379 sayılı karar yahudi hareketin ırkçı ve ırk ayrımcılığı güden bir hareket olduğuna işaret etmiştir⁶⁵³. Filistin davasının haklılığını uluslararası düzeyde vurgulamış, işgal edilmiş Filistin topraklarında İsrail sömürgeciliğine karşı mücadelenin meşruiyetine dikkat çekmiştir.

Bu karar Siyonizmi insanlık tarihinde görülmüş ırkçı hareketler içinde en kötüsü saymıştır, Karar, Siyonizmin Almanya'da Nazilerle, başka yerlerde ırkçı ve diktatörlük rejimleriyle, özel olarak da Güney Afrika'daki Apartheid rejimiyle işbirliği ve yardımlaşma içinde olduğu, Filistin halkına karşı da soykırım uygulayıp topraklarına ve mallarına el koyduğu bir zamanda çıkmıştır. BM 3379 sayılı kararı daha önce aldığı birçok karara dayandırarak çıkarmıştır. Bunlardan biri her türlü ırk ayrımcılığını ortadan kaldırmaya ilişkin 1963 yılında aldığı 1904 sayılı karardır. Bir diğeri İsrail ile Güney Afrika'daki Apartheid rejimi arasındaki yakın işbirliğinin kınanmasına ilişkin 1973 yılında aldığı 3151 sayılı karardır. Aynı şekilde 1975 Meksika'daki Dünya Kadınlar Konferansı'nın

⁶⁵¹ Pappe, **a.g.e.**, s. 97-135

⁶⁵² Daniel Elazar, **İsrail 2020: Yahudi Devletinde Yahudilik Değerleri, Devletin ve Toplumun Geleceğine Yönelik Ayrıntılı Plan**, çev. İlyas Şavkani ve Hani Abdullah, 6. bölüm, Beyrut, s. 273-298.

⁶⁵³ Institute for Palestine Studies, **Filistin ve Arap-İsrail Çatışması Üzerine Birleşmiş Milletler Kararları**, 2. Cilt, Beyrut, s. 9.

kabul ettiği bir karara dayanmaktadır. Şöyle denmektedir: “Uluslararası işbirliği ve barış, ulusal kurtuluş ve bağımsızlığı gerçekleştirmeyi, yabancı sömürgeciliği, işgali, Siyonizmi ve her türlü ırk ayrımcılığını reddedip ortadan kalmıştırmayı, halkların onurunu ve kendi kaderlerini tayin etme hakkını tanımayı gerektirmektedir”⁶⁵⁴.

BM Genel Kurulu bu kararlarında ayrıca 1975 yılında Kampala’da düzenlenen 12. Afrika Zirvesi’nde alınan bir karara dayanmaktadır. Bu kararda da şöyle denmektedir.: “İşgal edilmiş Filistin’de hakim olan ırkçı rejim İsrail ile Zimbabve ve Güney Afrika’da hakim olan iki ırkçı rejim, insan onurunu yok etmeyi hedefleyen sömürgeci tek bir temele dayanmaktadır”⁶⁵⁵.

3.1.2. Kudüs Kentin’de Yerleşim Duvarı

Yerleşim Duvarının planlamasına jeopolitik bir proje olarak Kudüs kentinin mekansal planlaması da eşlik eder, Bölgeyi kontrol altına almak ve kentte nüfus olarak Yahudi çoğunluğunu sağlamak için bölgeyi Filistinlilerden arındırmak en güçlü yerleşim yollarından biridir. Bu uygulamaların bir sonucu olarak da Filistinliler kentin toplam alanının ancak %7’sini kontrol ederler, Kudüs’teki mekansal planlama projesi, Filistinlileri israil devletinin Batı Şeria’da kurduğu gettolara sürmeyi amaçlayan Yahudi demografik politikanın özünü teşkil eder, etnik temizliğin bir türü olarak mekansal temizlik devam ettirilmiştir.

Yahudi örgütler bu etnik temizliği 1947-1949 yılları arasında başlatmış, 1967 savaşı sırasında Arapların mahalle ve köylerini duvar dışında bırakarak ve kentte demografik yapıyı değiştirip Yahudi nüfus üstünlüğünü garanti edecek şekilde yerleşim birimlerini Kudüs Belediyesi sınırları içine dahil ederek tamamlamışlardır⁶⁵⁶.

⁶⁵⁴ Hüseyin, **a.g.e.**, s. 119-120.

⁶⁵⁵ Afrika Birliği Örgütü, 2020, Bkz: (çevrimiçi), <http://www.rcja.org.jo/%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%AF%D8%B3-%D9%81%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%AD%D8%A7%D9%81%D9%84-%D8%A7%D9%84%D8%AF%D9%88%D9%84%D9%8A%D8%A9/%D9%85%D9%86%D8%B8%D9%85%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%88%D8%AD%D8%AF%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D9%81%D8%B1%D9%8A%D9%82%D9%8A%D8%A9/>

⁶⁵⁶ Pappé, **a.g.e.**, s. 97-117, 175-223.

İsrail 2002 yılında Yerleşim Duvarının inşası konusunda aldığı son karara göre ilk etapta Duvarın, Jenin kentinin kuzeyinden Kalkilya mntıkasında bulunan Alkana yerleşim birimine kadar uzanacak şekilde 110 km'lik bölümünün inşa edilmesi planlanmıştır, 180 km'lik Kudüs Duvarın ilk etapta 22 km'lik bölümü kentin kuzey ve güneyinde yapmıştır. Bu şekilde de Kudüs kenti daha sıkı bir şekilde kuşatılmış, coğrafi, insani ve tarihi çevresinden de koparılmış olacaktır⁶⁵⁷.

Harita No. 14 : Batı Şeria'da Yerleşim Duvarı Filistinli Evlerin İzolasyonu

Kaynak: Palestinian Central Bureau of Statistics, 2008

⁶⁵⁷ Yazarlar Grubu, **Stratejik Duvar Raporu**, Ed. Asad Ganim, Ramallah, 2004, s. 55-56.

Kudüs'ü çevreleyen duvardır yerleşim yoluyla kenti Arap sakinlerinden temizlemeyi amaçlayan Yahudileştirme doruk noktası sayılır. Kurulacak üç yerleşim birimiyle Kudüs kentinin çember içine alınması planlanmıştır ve Kudüs'e ilişkin duvarın planı şöyle yapılmıştır:

1- Birinci Yerleşim Çemberi: Kudüs'ün Eski Şehir denilen bölgesine düşmektedir. Güneyde Yahudi mahallesinden başlayıp doğu ve güneyden Kudüs suruyla çevrili olan Milli Park'a kadar uzanır.

2- İkinci Yerleşim Çemberi: Şehri dört bir taraftan çevrelemek için Kudüs'ün doğusunda kurulmuştur, Bu şekilde kenti tamamen Filistinli topluluklardan ayırmış ve Araplara ait kentsel genişlemenin önüne geçmiştir, Bunun yanında kenti çevreleyecek şekilde 11 yerleşim mahallesi kurulmuştur, Pissgat Zeev, Atarot ve İbrani Üniversitesi bu mahallelerdendir⁶⁵⁸.

3- Üçüncü yerleşim çemberi: Büyük Kudüs Projesi isimlendirilen ve Kfar Etzion, Gilo gibi semtleri içine alan yerleşim yeridir. Bu bölgede yaklaşık 300 bin yerleşimci yaşamaktadır⁶⁵⁹.

1948 yılı sonunda Kudüs'te işgal edilmiş alan yaklaşık olarak 16261 dönümü bulmuştur, Haziran 1967 savaşının patlak vermesinden sonra İsrail, Doğu Kudüs'ü işgal etmiş ve kent içinde Yahudileştirme faaliyetleri hızlı bir şekilde başlamıştır, İsrail olabildiğince az Filistinli ile olabildiğince geniş bir alanı kontrol edip ele geçirmek için 28 Haziran 1967 tarihinde kentin sınırlarının genişletileceği ve birleştirileceği ilânını yapmıştır.

Rehavam Zeevi⁶⁶⁰, 28 Filistinli köy ve beldenin topraklarına el konulduktan sonra belediyenin sınırlarını çizmiştir, Bu şekilde Kudüs Belediyesi'nin sorumluluk alanı 6.5 km²'den 126 km²'ye çıkmıştır. Kudüs'te şehir planlama sisteminin temel hedefi, Arap topraklarını kontrol altına almak ve Filistinlileri bu topraklardan kovmaktır, Bu plân da Moshe Dayan gözetiminde, Genelkurmay'ın Operasyon Bölümü Şefliği de yapmış olan general Rehavam Zeevi başkanlığındaki bir askeri komite tarafından yapılmıştır, Plan, şehirde Yahudi nüfusunu olabildiğince yukarı çekip Arap nüfusunu

⁶⁵⁸ Ayid, **İsrailin İşgal Altındaki Filistin Topraklarındaki Politikası, a.g.e.**, s. 102-106.

⁶⁵⁹ Muhammed Matar Al Nahhal, **Doğu Kudüs Metropolü**, Kudüs, Arap Araştırmaları Enstitüsü, 1993, s. 30-35.

⁶⁶⁰ 1967 savaşı sırasında İsrail'in Kudüs bölgesi askeri komutanıdır.

aşağıda tutmayı ve Arapların kentsel genişlemesine yönelik her türlü ihtimalin önüne geçmeyi hedeflemektedir⁶⁶¹.

Arapların bulunduğu binlerce yerleşim birimi ruhsatı olmadığı bahanesiyle yıkılırken⁶⁶², diğer taraftan binlerce yeni yerleşim birimi kurulmuştur. İşgal hükümeti Filistinlileri Kudüs'ten çıkarmak için Yahudilere uzun vadeli olacak şekilde milyonlarca doları konut kredisi olarak verirken, ruhsatsız imar bahanesiyle Filistinlilere milyonlarca dolar para cezası kesmiştir⁶⁶³.

Nihayetinde Filistinliler Kudüs belediyesinin kentsel alanının %13'ünden daha az bir kısmını ellerinde tutar olmuşlardır. Kudüs'te Arapların hem nüfusuna hem konutlarına yönelik bu temizlik politikası 70 bin Kudüslü Filistinlinin şehir dışına ve Duvarın ardına sürülmesine sebep olmuştur. Duvar bir çok Arap mahallesini şehir dışında bırakırken Filistinliler arasında sosyal, kültürel ve ekonomik olarak kopukluğa sebebiyet vermiştir. Aynı şekilde Filistinli 6 büyük yerleşim bölgesi kapatılırken, Kudüs çevresindeki 40 Filistin köyü izole edilmiştir⁶⁶⁴.

Yerleşim Duvarı, yerleşim birimleri ve kapalı askeri alanlar üzerinden Batı Şeria'da İsrail'in egemenliğini dayatma projesinin bir devamıdır, Filistinler bunu anlamış, yerleşim projesinin öncüleri de bunu gizlememişlerdir. Sharon 13 Nisan 2001 tarihinde Haaretz Gazetesi ile yaptığı röportajda bu durumu çok açık bir şekilde şöyle dile getirmiştir: "1948 savaşı hiç bir zaman bitmiş değildir. Bir taraftan 1400 şehir, köy ve yerleşim birimi kurarken diğer elimizle kılıç tutuyoruz, uzun yıllar önce çizilen ve reelde yerleşim birimleri olarak kendini gösteren harita taraflar arasında kabul edilebilir tek çözümdür ve başka da bir çözüm yoktur. Su ihtiyacımızın üçte birini karşılayan yeraltı su kaynaklarından vazgeçmemiz mümkün değildir, Ürdün Vadisi'nden vazgeçmemiz mümkün değildir. Bunun yanında yerleşim birimlerinin konumu tesadüfi değildir, Yeşil Hat'tın bitişiğindeki tüm toprakları korumalı, elimizde tutmalıyız. Kudüs ise her türlü tartışmanın dışındadır, Ben "Biz buradayız, onlar da orada" teorisine inanmıyorum, Biz hem burada hem de oradayız"⁶⁶⁵.

⁶⁶¹ Nazih Yadek, **Kudüs Örneğinde İsrail Politikaları Hizmetindeki Planlama Sistemi**, İsrail Sorunları Dergisi, S. 22, 2006, s. 70.

⁶⁶² Kudüs'teki Filistinlilerin Haklarını Savunma Ulusal Koalisyonu, **Kudüs'teki Evlerin Yıkılması: 1967-2007**, Kudüs, 2007.

⁶⁶³ Khamaisi, **a.g.e.**, s. 47-51.

⁶⁶⁴ Alian Al Hindi, **Kudüs'te Sürgün Duvarı: İsrail'in Nihai Çözümünün Pratiği**, 2009, s. 9-18.

⁶⁶⁵ Ari Shavit, **"Sharon ile Röportaj"**, Haaretz Gazete Eki, 13/4/2001.

3.1.3. Sarmal Yolları⁶⁶⁶: Yerleşim Duvarına Hazırlık Olarak Baskı ve Kontrol Sistemi

İsrail'in yerleşim politikası Batı Şeria'nın dört bir tarafında yerleşim birimleri kurarak bölgede kendi gerçekliğini dayatmayı hedeflemektedir, Bu yerleşim projesini tamamlamak için işgal makamları 1993 yılı Oslo Anlaşması'ndan bu yana yerleşim birimlerini birbirine bağlamak ve içerden 1948 yılında işgal edilmiş bölgelere katmak için geniş bir yol ağı kurmaya başlamıştır, Sarmal yolların ilk projesi de 1995-1997 yılları arasında tamamlanmış ve uzunluğu 1270 km'ye ulaşmıştır, İlk projenin tamamlanmasıyla israil devleti Batı Şeria'nın 100 km²'sine, yaklaşık olarak %1.6'ına el koymuştur⁶⁶⁷.

Yerleşim yolları, Batı Şeria'yı parçalama, ayakta durabilir bir Filistin devletinin kurulmasını önleyecek şekilde bölgeler arası bağlantıları kesme konusundaki görevini başarıyla yerine getirmiştir, bu yolların açılması İsrail'in iddia ettiği gibi güvenlik gerekçeleriyle değildir. Asıl amaç demografik mühendislik sistemini kurup Arap toplulukların trafiğini kontrol altında tutmak, buna engel olmaktır. Bu yollar da Filistinlileri, kentsel olarak genişlemelerini imkansız hale getirecek şekilde çember gibi sarmıştır, İsrail ordusu subaylarından biri olan Meir Hirschon 1979'da: "Arapları kamyonlara doldurup sınırdışı etmemiz gerektiğini söylemiyorum, Ancak öyle bir durum yaratmalıyız ki burada yaşama imkanları kalmasın ve tek çözümleri başka bir devlete gitmek olsun" diyerek söz konusu hedefe dikkat çekmiştir⁶⁶⁸.

Elisha, Ephraim ve Mitta Benjamin gibi yerleşim birimlerinin bölgesel konseyleri yol ağlarının kurulmasında kilit rol oynamış, yerleşim birimlerinde Yahudiler, Filistinlileri dağınık getto ve kantonlar içinde kuşatma altında tutma pahasına rahat hayat şartları elde etmişlerdir⁶⁶⁹. Bu yollar İsrail'in egemenliğini pekiştirirken, yerleşim Duvarıdırının inşasının da temel taşı oluşturmıştır, Zira bu yollarla yerleşim birimleri Yeşil Hat içindeki sömürge merkezine bağlanmış,

⁶⁶⁶ Sarmal Yollar: İsrail Devleti'nin, geçen yüz yılın doksanlarından itibaren Filistin topraklarının özellikle Batı Şeria bölgesinde açtığı yerleşim yollarıdır. Bu yollar Filistinli yerleşim birimlerini çevreleyip birbirinden izole ederken, İsraili yerleşim birimlerini birbirine bağlamaktadır.

⁶⁶⁷ Daoud Hamouda, **Siyonizmin Batı Şeria Ekonomisi Vizyonu**, Ramallah, 2009, s. 1-5.

⁶⁶⁸ Masalha, **a.g.e.**, s. 83.

⁶⁶⁹ Greenberg, **a.g.e.**, s.25.

Batı Şeria’da coğrafi olarak bölgeler ile etnik olarak Yahudi olmayanlar arasındaki bağlantı kesilmiş, egemen bir Filistin Devleti kurulması olasılığı yok edilmiştir⁶⁷⁰.

3.1.4. Geçersiz Yasalarla Bölgeyi Kontrol Altına Alma

İsrail Devleti, Geri Dönüş Yasası ve Vatandaşlık Yasası gibi ırkçı yasalara dayanarak ve Filistin topraklarına el koymayı amaçlayan bir dizi yasayı da çıkarıp yürürlüğe koyarak egemenliğini pekiştirmeye çalışmaktadır, En önemli yasaları yıllarla birlikte şöyledir:

- 1950 Gaipilerin Mülkleri Yasası.
- 1953 Arazilerde Tasarruf Ve İstimlak Yasası.

3.1.4.1. Gaipilerin Mülkleri Yasası (1950) ve Filistinlilerin Mülklerine El Koyma

Siyonizm, Filistin’i işgal etmek için Filistin’in “Halksız toprak, topraksız halk” olduğu yalanını piyasaya sürmüştür. Çünkü Siyonizm, Filistin halkının varlığını ve bu halkın Filistin’de mülkiyet hakkını tanımamaktadır, Siyonizmin ırkçılığı, Yahudi Ulusal Fonu Tüzüğü’nde kendini daha da belli etmiştir. Çünkü Tüzük’te Fon’un sahibi olduğu herhangi bir arazinin Yahudi olmayanlara satışı veya kiralanması geçersiz sayılmıştır⁶⁷¹.

İsrail Hükümeti 20 Mart 1950 tarihinde, Filistin’den çıkmaya zorlayıp mülteci konumuna düşürdüğü bir milyondan daha fazla Filistinli Arabın arazileri ile mülklerine el koymak için gaipilerin mülkleri yasasını çıkarmıştır, Bu yasaya göre, 1948 yılının Eylül ayından önce asıl ikamet yerinden Filistin dışına çıkan ya da İsrail Devleti’nin kurulmasına karşı mücadele eden veya kuruluşundan sonra ona karşı savaşan güçlere katılmak için Filistin içinde başka bir yere taşınan her bir vatandaş gaip hükmünde sayılmıştır⁶⁷².

⁶⁷⁰ Khamaisi, **a.g.e.**, S. 4, 2001, s. 77.

⁶⁷¹ Timraz, **a.g.e.**, s. 68-69.

⁶⁷² Gazi Al Saadi, **Filistindeki Siyonist terörizm dosyalarının**, Al Jalil yayın evi, 2016, s. 205.

İsrail, Arapları kapsayan bu yasaya dayanarak Jelil, Müselles sakinlerini gaip statüsünde saymıştır, 1948 tarihinden önce Arap ordularının kontrolünde gaip hükmünde sayıp hepsinin de arazilerine ve mülkiyetlerine el koymuştur, Mülteci arazi ve mülkleri ise gaiplerin mülklerinden sorumlu olan Yahudi kayyuma devredilmiştir. Bu mülkleri Yahudi yerleşimcilere teslim etmiş, Arapların evlerinde Yahudileri oturtmuştur⁶⁷³. Bu ırkçı yasanın hedefi Arapların arazi ve mülklerine el koymak, buralara yerleşim yerleri kurmak, Filistin’i işgal edip bölgeyi Yahudileştirmek, Filistin’den ayrılmayan Arap vatandaşlarının da arazi ve mülklerine el koymanın yolunu açmaktır, İslami vakıfların da yaklaşık olarak Filistin’in toplam alanının 1/16’sı oluşturan mülklerine el koymuştur⁶⁷⁴. O zamanlarda Arap Knesset üyesi olan Tefik Tuba: “Bu yasa Araplara yönelik ayrımcılığın bir ifadesidir. Bu yasanın asıl işlevi de olabildiğince daha çok yağmalamaktır” diyerek gaiplerin mülkleri yasasının ırkçı bir yasa olmuşturğuna dikkat çekmiştir⁶⁷⁵.

İsrail, gaiplerin mülkleri yasasını Arap sakinlerin mülkleri, arazileri, Akka ve benzeri şehirlerdeki taşınmaz mallarına yönelik uygulamaya koymuştur, İsraili gazeteci Don Peretz: “19 Kasım 1947 tarihinden önce oturduğu şehri veya köyü terk eden her bir Arap bu yasaya dahil edilip gaip sınıfında değerlendirilebilir” işaret etmiştir. Bu bakımdan Akka kentinde ikamet edip de yeni Akka’da toprakları bulunan Araplar gaib hükmünde sayılmıştır, Oysa bunlardan bazıları seyahat amaçlı eski Akka’dan sadece birkaç metre öteye geçmiştir, Bu şekilde kenti terk etmemelerine rağmen kent içinde sadece bir yerden bir yere taşındıkları için 30 bin Arapın mülklerine el konulmuştur⁶⁷⁶.

İsrail’in bu yöndeki yasasının 28. fıkrasına göre gaip olanların mülklerinden sorumlu olan kayyum, istediği herhangi bir şahsı veya grubu gaip sınıfında sayabilir. Bunlar gaip sınıfında oldukları için de kayyumun bu yönde herhangi bir araştırma veya bilgi doğrulama yapmasına gerek yoktur. Gaip sınıfında sayılan kişi veya kişilerin sonradan gaip olmadıklarını ispatlansa dahi kayyumun bu yönde vermişirği kararı geçersiz kılamaz ve bu karar yürürlükte kalır⁶⁷⁷.

⁶⁷³ A.e., s. 26-214.

⁶⁷⁴ Gaiplerin Mülkleri Yasası, (çevrimiçi), <http://www.adalah.org/ar/law/view/343>, 13.9.2018.

⁶⁷⁵ Al Arz Dergisi, S. 11, 1987, s. 38.

⁶⁷⁶ Don Peretz, **İsrail ve Filistin Arapları**, Ürdün, Orta doğu Araştırmaları Enstitüsü, s. 122.

⁶⁷⁷ Abdul Hamid Al Kayali, **İsrail Geleceği 2015 Yılına Kadar**, 2015, s. 314.

3.1.4.2. Arazilerde Tasarruf ve İstimlak Yasası (1953)

Arazilerde Tasarruf ve İstimlak Yasası uyarınca arazi sahibinin bu araziyi şahsen ekmesi gerekmektedir. Aksi halde İsrail Tarım Bakanı tarafından bu araziye el konulur. Toplu katliamlar sebebiyle binlerce Filistinli çiftçi köylerini terk etmek zorunda kalmış, terk edince arazilerini ekememiş, ekemeyince de İsrail hükümeti bu arazilere el koymuştur. Bu yasa ayrıca üzerinde yerleşim birimleri kurmak için ekili olmayan arazilere de el koyma ve bu arazilerin yağmalanmasına yasal bir zemin hazırlamıştır⁶⁷⁸. Bu yasa olağanüstü hal yasalarını tamamlayan bir yasadır. İsraili askeri hakim, Araplardan birine ait olan bir toprak parçasını olağanüstü hal yasasının 125. maddesi uyarınca kapalı güvenlik bölgesi olarak ilan ettiği zaman toprak sahibinin bu alana girmesi yasak olur. Bu şekilde bu toprak parçası ekili olmayan bir arazi sınıfına girer ve bu arazi parçasına el koymak için yasa çıkarır. Çıkardığı yasayla el konulan bu araziye Yahudi şirketlere veya şahıslara verir⁶⁷⁹.

Söz konusu yasanın asıl amacı Arap toprakların ele geçirilmesidir, Arazilerde Tasarruf ve İstimlak Yasası, İsrail Maliye Bakanı'na, aşağıdaki şartları da taşıması halinde önceki yasalara dayanarak bu toprakların mülkiyetini alma hakkını tanımaktadır⁶⁸⁰:

- Mülk veya arazinin 1 Nisan 1952 tarihi itibarıyla sahibinin tasarrufunda olmaması.
- Mülk veya arazinin 14 Mayıs 1948 ile 1 Nisan 1952 tarihleri arasında kalkınma veya yerleşim veya güvenlik gibi amaçlar için tahsis edilmiş olması.
- Mülk veya arazinin bir önceki madde de zikredilen amaçlar için kullanımının hâlen gerekli görülüyor olması.

İsrail'in toprağa yönelik çıkardığı yasaların amacı, her zaman yerleşimcilerin lehine Filistinli yerlilerin aleyhine olan adaletsiz yasalar yoluyla Filistin topraklarını yağmalayıp çalmak, Filistinlilerin özel mülklerine el koyup Yahudi göçmenlere teslim etmek, bu şekilde de Filistin'in Arap olan yüzünü değiştirip Yahudileştirmektir. Irkçılık ve etnik ayrımcılık İsrail'de Araplara karşı

⁶⁷⁸ A.e., s. 310.

⁶⁷⁹ Abdul Wahab Al Misiri, a.g.e., s. 83-84.

⁶⁸⁰ Gazi Husain, **İsrail Arazi kanunları**, **İrkçılığı**, (çevrimiçi), <http://www.pulpit.alwatanvoice.com/content/print/341888.html>, 15.6.2018.

çıkarılan yasaların temel özelliğidir. Arazilere yönelik yasalar da İsrail'in ırkçı karakterini vurgulamaktadır. Çünkü bu yasalar, dinlerinden dolayı vatandaşlar arasında ayrım yapmakta ve hem İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin hem de Her Türlü Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin en basit ilkelerini bile ihlâl etmektedir⁶⁸¹.

Dr. İsrail Shahak "İsrail Irkçılığı" kitabında İsrail'in ırkçılık ve etnik ayrımcılık uygulamalarına karşı uyarılmış, bu uygulamaların Yahudilere karşı ırkçılığa sebep olmasına yönelik endişelerini şöyle dile getirmiştir: "Yahudi İsraillilerin hakları konusunda herhangi bir sınır bulunmamaktadır. Yahudiler kendi çıkarlarını bahane ederek ırkçı uygulamalarını uzun bir süre devam ettiremeyeceklerdir, İsrail toplumundan ırkçılığın sökülüp atılması gerekmektedir. Irkçılığın İsrail'den sökülüp atılmaması durumunda gelecekte Yahudilere karşı hesapta olmayan başka tür bir ırkçılığın ortaya çıkacağı konusunda bir şüphe yoktur"⁶⁸².

İsrailli tarihçi Aharon Cohen "İsrail ve Arap Dünyası" adlı kitabında İsrail yasalarının ırkçılığına işaret etmiş ve şöyle demiştir: "İsrail yasaları Arapları cezalandırmaktadır, Bu cezalandırma da yasaları ihlâl etmeleri veya komplolara karışmalarından dolayı değil işleyebilecekleri olası suçlardan dolayıdır. Yani İsrail onları Arap olmalarından dolayı cezalandırmaktadır"⁶⁸³. Dr. Cherchevsky de: "Bu devlette yaşayan insanların toprakları çalınmaktadır. Onlar da bu devletin vatandaşlarıdır ama onlarla aranızda bir fark vardır. Onlar Arap, siz ise Yahudisiniz"⁶⁸⁴ diyerek İsrail'in arazilere yönelik yasalarının ırkçı yönüne vurgu yapmıştır.

İsrail sadece göçmeye mecbur bıraktığı mültecilerin değil Filistin'de kalan Arapların da topraklarını ve mülklerini yağmalamıştır. Bunu da onları gaip sınıfına sokarak yapmıştır, Bundan dolayıdır ki Knesset'in Hukuk Komisyonu Başkanı Martin Buber: "Topraklara el koyma yasasının asıl amacı sizin gibi bu devletin vatandaşı olan kişilerin topraklarını çalmaktır, Ancak onlarla aranızda tek bir fark vardır, Onlar Arap siz Yahudisiniz" demek zorunda kalmıştır⁶⁸⁵.

⁶⁸¹ İbrahim Abu Amsha, **Irak Ayrımcılığı Siyonizmin En Belirgin Simgesi**, 1984, s. 41-46.

⁶⁸² İsrail Shahak, **İsrail Irkçılığı**, Dar Tlas, Şam, 1988, ss. 71-74.

⁶⁸³ Al Arz Dergisi, S. 11, Ağustos 1987, s. 28, Cohen'in "İsrail ve Arap Dünyası" kitabından alıntı, 1964, s. 509.

⁶⁸⁴ Haaretz Gazetesi, 14/1/1955.

⁶⁸⁵ Uluslararası Rusya Hayat Dergisi S. 12, 1971, s. 104.

İsrail yasaları ırkçı ayrımcılığın her türlüünü içerirken BM Sözleşmesi’ni, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’ni ve Her Türlü Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme’yi de ihlâl eder. Knesset, 24 Şubat 1981’de İstilacıları İsrail Topraklarından Çıkarma Yasası’nı çıkarmıştır; ki bu yasanın ırkçılık açısından Nazi Almanyası’nda bile benzeri görülmüş değildir. İsrail 28 Aralık 1982 tarihinde bir başka ırkçı yasa olan İnşaat ve Planlama Yasası’nı çıkarmıştır. Bu yasa, aşırı nüfus yoğunluğundan dolayı yaşanan sıkıntılara rağmen Arap köyleri ile yerleşim yerlerinin genişletilmesini engellemekte ve Filistinlileri göçe zorlamaktaydı⁶⁸⁶.

Dr. İsrail Shahak, Londra’da düzenlenen bir basın toplantısında Siyonizmin ırkçılığı ile Nazizm arasındaki benzerliğe dikkat çekerken şöyle demiştir: “Nazizmin zulüm ve kötülüğünün her türlüünü çektiğim için şimdi Hitler’in yolundan gidip adımlarını takip eden Yahudi Nazizmini, Filistin halkının yerinden edilip sürülmesini bir hak, baskıyı ise adelet olarak gören kesimi kınayıp mahkûm etme görevi ve sorumluluğunu hissederim”⁶⁸⁷.

3.1.5. Siyonizm ve Her Türlü Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme

BM’in 1960 yılında kabul ettiği Sömürge İdaresi Altındaki Ülkelere ve Halklara Bağımsızlık Verilmesine Dair Bildirge’de sömürgeciliği, ırkçılığı ve ırk ayrımcılığına dair tüm tezahürleri kınamış, sömürgeciliğin ve ırk ayrımcılığının koşulsuz ve derhal sona erdirilmesi gerektiğini vurgulamıştır, Daha sonra BM 1965 yılında Her Türlü Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme’yi kabul etmiştir. Bu Sözleşme’nin giriş metninde, ırk ayrımcılığına dayanan her türlü teorinin geçersiz olduğu, nerede olursa olsun ırk ayrımcılığının teoride ve pratikte haklı bir gerekçesinin bulunmadığı belirtilmiştir⁶⁸⁸. Bu Sözleşme’nin 1. maddesinde “ırk ayrımcılığı” terimi tarif edilirken: “Siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel veya toplumsal yaşamın herhangi bir alanında, insan hakları ve temel özgürlüklerin tanınmasını, uygulanmasını, bu hak ve özgürlüklerden

⁶⁸⁶ Abdurrahman Mohammed Ali, **a.g.e.**, s. 95-99.

⁶⁸⁷ Shahak, **a.g.e.**, s. 99.

⁶⁸⁸ Mudassir Abdurrahim At Tayyib, **İlke ve Uygulama Arasında İnsan Hakları**, Beyrut, Daru’l Fikr basım yayım, 1968, s. 118.

yararlanılmasını ortadan kaldırmak veya zayıflatmak amacına ya da etkisine yönelik, ırk, renk, soy ya da ulusal veya etnik kökene dayalı her türlü ayırım, dışlama, kısıtlama ya da tercih anlamındadır” denilmiştir⁶⁸⁹. Bu Sözleşme’nin 2. maddesini n(a) fıkrasında şöyle denilir: “Taraf devletler ırk ayrımcılığını kınar ve ırk ayrımcılığının her türünü ortadan kaldıracak bir politika izlemeyi taahhüt ederler. Bu Sözleşmenin tarafı olan devletler, kişilere, kişi gruplarına veya kurumlara karşı ırk ayrımcılığı şeklindeki her hangi bir eylem veya uygulamaya girmemeyi, ulusal ya da yerel tüm kamu yetkilileri ile kamu kurumlarının bu yükümlülüğe uygun davranmalarını taahhüt ederler”⁶⁹⁰.

Bu maddenin (c) fıkrası, taraf olan devletlerden, ırk ayrımcılığını doğuracak veya bunu devam ettirecek her türlü yasa ve düzenlemeleri değiştirme, kaldırma veya geçersiz kılmayı talep eder. Maddenin (d) fıkrası, ırk ayrımcılığını ortadan kaldırmak için her türlü araç ve yöntemin kullanılması gerektiğini vurgular. (e) fıkrası da ırklar arasındaki engelleri kaldırmaya ırksal ayrışmayı arttırma eğiliminde olan herhangi bir şeye destek vermemeye çağırır⁶⁹¹. Sözleşme’nin 3. maddesi, ırksal ayrışmanın yasaklanmasına değinir. Söz konusu sözleşmenin tarafı olan devletler ırkçı dışlama ile ırkçı ayırımı kınar ve kendi egemenlikleri altındaki bölgelerde bu nitelikte olan uygulamaları önlemeyi, yasaklamayı ve ortadan kaldırmayı taahhüt ederler.

Siyonizm, entegrasyonu kendisi için en büyük tehlike olarak görür. Bundan dolayı Siyonizmin liderleri antisemitizmin sürekliliğini istemiş, Nazilerin kurbanları için değil, şantaj ve İsrail’e daha çok mali ve siyasi destek almak için Holokost olarak bilinen Yahudi soykırımını kullanıp istismar etmişlerdir. İsrail’in uyguladığı ırksal ayrışmanın bir sonucu olarak da bugün Karmiel gibi bazı şehirler tümüyle Yahudi dışında olanların yerleşimine kapatılmıştır. İsrail, el koyduğu Filistin topraklarında kapalı mahalleler kurmakta ve Arapların bu mahallelerde ikamet etmesine izin vermemektedir⁶⁹².

⁶⁸⁹ Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine Uluslararası Sözleşmesi, Madde 1, (çevrimiçi), <http://www.ochr.org/ar/ProfessionalInterst/pages/CERD.aspx>, 14.5.2018.

⁶⁹⁰ Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine Uluslararası Sözleşmesi, Madde 2, (çevrimiçi), http://www.unicef.org/arabic/crc/files/cerd_arabic.pdf, 12.6.2018, Madde 2.

⁶⁹¹ A.e., Madde 2.

⁶⁹² Gazi Al Saadi, a.g.e., s. 89-93.

Dr. İsrail Shahak, İsrail'in 1967'de Kudüs'ü işgalinden bu yana Filistin topraklarının çoğuna el koyduğunu ve bu topraklarda sadece Yahudilere özel semtler inşa ettiğini dile getirip şöyle demiştir: “Kudüs sakinlerinden olup da Yahudi olmayan biri Knesset üyesi ya da polis memuru olabilir, ancak böylesi birinin Yahudilere özel yerleşim yerlerinden biri olan Rasmay Eshkol semtinde ikamet etmesi yasaktır”⁶⁹³.

Her Türlü Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 4. maddesine göre sözleşmenin tarafı olan devletler, bir renk veya etnik kökenden olan bir ırkın veya bir grubun üstünlüğüne dayanan veya her hangi bir biçimde ırk düşmanlığını veya ayrımcılığını meşru göstermeye teşebbüs eden fikirlere veya teorilere dayanan bütün propagandaları ve örgütleri yasaklar ve mahkum eder, Aynı madde ırk üstünlüğüne veya düşmanlığına dayanan, ırk ayrımcılığını teşvik eden fikirlerin yayılmasının, bir ırka veya başka bir renk veya etnik kökenden olan kişilere karşı her türlü şiddet ve tahrik eylemlerinin, mali yardımlar da dahil ırkçı faaliyetlere herhangi bir yardımda bulunmanın kanunen cezalandırılacak bir suç olduğunu beyan eder⁶⁹⁴. Özetle uluslararası olan bu Sözleşme'nin reddedip mahkûm ettiği ırksal üstünlük, ırksal farklılık, ırksal ayrımcılık ve ırksal bağınazlık yahudi ideolojide ve İsrail'in uygulamalarında bulunmaktadır, Dolayısıyla Sözleşme'nin madde leri İsrail için geçerlidir ve İsrail'in ırkçı karakterini vurgulamaktadır.

BM, insan haklarının korunması ile ırkçılık ve ırk ayrımcılığına karşı mücadeledeki çalışmalarını sürdürmüş, 1966 yılında uluslararası iki Sözleşme'yi de imzalayıp onaylamıştır, Bunlardan biri Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, bir diğeri de Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi, Yanında ek bir protokole de imza atmıştır⁶⁹⁵.

Genel Kurul, Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası beyannemesi'ni 1966'da onaylamış, Sözleşme 1976'da yürürlüğe girmiştir. Sözleşme'nin ilk maddesine göre bütün halklar özgürce

⁶⁹³ Shahak, a.g.e., s. 81-82.

⁶⁹⁴ İnternette nefret karşıtı konuşma, (çevrimiçi), <http://www.ar.unesco.org/courier/lrsl-lrqmy/mkfh-lnsry-lmbdr-lwl-llywnskw-fy-mjl-lhnds-lqly>, 12.6.2018.

⁶⁹⁵ Temel Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmeleri, (çevrimiçi), <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/CoreTreatiesar.pdf>, 13.9.2018.

siyasi varlıklarına yönelik kendi kaderlerini tayin hakkına sahiptirler. Bütün halklar kendi zenginlikleri ve doğal kaynakları konusunda tasarruf hakkına sahiptirler. Sözleşme'nin 6. maddesi her bir bireyin hakkını ele alırken, 7. madde eşit değerde olan işler konusunda ücret ve ikramiyelerin de eşit olması gerektiğini söyler. İsrail 1948'de işgal etmiştir Filistin topraklarının içinde bulunan Arap vatandaşlarına karşı bu hakları tanımamakta ve uygulamamaktadır.

3.1.6. BM Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1966)

İki uluslararası sözleşme, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ndeki hakların geneline değinmekte, BM'ye de; sözleşmenin tarafı olan devletlerin faaliyetlerini denetlenmesine de imkan vermektedir. BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi bu sözleşmelerde yer alan hakların uygulamasını denetlemek için Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi oluşturmuştur⁶⁹⁶.

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 1. maddesine göre bütün halklar kendi zenginlikleri ve doğal kaynakları konusunda tasarruf hakkına sahiptir. 2. maddesine göre bu sözleşmenin tarafı olan her bir devlet kendi ülkesinde yaşayan ve yetkisi altında bulunan bütün bireylere hiçbir ayırım gözetmeksizin bu sözleşmede tanınan hakları sağlamak ve bu haklara saygı göstermekle yükümlüdür. 12. maddeye göre devletin içinde bulunan her bir birey, o ülke içinde özgürce seyahat etme, ikametgahını seçme hakkını sahiptir ve hiç kimse kendi ülkesine girme hakkından keyfi olarak mahrum bırakılamaz⁶⁹⁷.

20. madde de ulusal, ırksal veya dinsel nefretin ayrımcılık, düşmanlık veya şiddete kışkırtma şeklini alacak biçimde savunulmasını yasaklar. İki uluslararası Sözleşme de renk, cinsiyet, milliyet veya din ayrımı yapmaksızın herkes için eşitlik ve ayrımcılık yapmama ilkelerini güvence altına almıştır. 1975'teki Meksika Deklarasyonu'nda yeni sömürgecilik, yabancı işgali, Siyonizm ve her türlü ırksal ayrımcılığın yok edilmesi, halkların onurunun ve kendi kaderlerini tayin hakkının tanınmasına vurgu yapılmıştır⁶⁹⁸.

⁶⁹⁶ BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.ohchr.org/AR/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>, 8/7/2018.

⁶⁹⁷ Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi, (çevrimiçi), http://www.unicef.org/arabic/why/files/ccpr_arabic.pdf, 15.6.2018.

⁶⁹⁸ Tarablus Sempozyumu, **a.g.e.**, s. 119.

3.2. Uluslararası Adalet Divanı'nın Yerleşim Duvarına İlişkin Danışma Görüşü (9/7/2004)

BM Genel Kurulu 8 Aralık 2003'te UAD'ndan, işgal altındaki Filistin topraklarında İsrail tarafından inşa edilen Yerleşim Duvarının yasal sonuçlarını belirlemesini istemiştir. Bunun üzerine UAD, 9 Temmuz 2004'de Danışma Görüşü'nü yayımlamıştır. Yayımlanan Danışma Görüşü'ne göre İsrail'in doğu Kudüs ve çevresi dahil olmak üzere işgal ettiği Filistin topraklarında inşa ettiği ayrılıkçı duvar uluslararası hukukun hükümlerine aykırıdır. İsrail'in uluslararası hukuku bu şekilde ihlâl etmesinin önüne resmi olarak geçilmelidir. Duvarın inşası durdurulmalı, inşa ettiği yapılar yıkılmalı, bunlarla ilgili tüm yasa ve yönetmelikler geçersiz sayılıp yürürlükten kaldırılmalıdır⁶⁹⁹.

3.2.1. Uluslararası Adalet Divanı Danışma Görüşü'nün Hukuki Yaptırımı

20 Temmuz 2004 tarihli BM Genel Kurulu kararı, İsrail'e, UAD'nin meşhur Duvar danışma görüşünde belirtilen yasal yükümlülüklerini yerine getirme çağrısı yapmıştır. UAD tarafından verilen Danışma Görüşü tavsiye niteliğinde olsa dahi üye devletlerden de işgal edilmiş Filistin topraklarında duvar inşasından kaynaklanan bu yasadışı durumu kabul etmemeleri ve buna ilişkin üzerlerine düşen yasal yükümlülükleri yerine getirmeleri istenmiştir⁷⁰⁰.

Kararda ayrıca BM Genel Sekreteri'nden, Danışma Görüşü'nün 152 ve 153. fıkralarında belirtildiği gibi duvar inşasından dolayı Filistinli gerçek ve tüzel kişilerin maruz kaldığı zararların hesaplanması için kayıt defteri oluşturulması istenmiştir. Divan kararları, İsrail'in, 1947'den kararların çıktığı 2004 yılına kadar Filistinlilere takındığı düşmanca tavrın tüm aşamalarını tarihsel olarak ortaya koyarak, ayrıntılı bir adli görüşle Filistinlilerin haklarının tespit edilmesi konusunda gerçek manada bir fırsat da oluşturmuştur⁷⁰¹.

⁶⁹⁹ Abdullah Muhammed bin Aboud, **İşgal Edilmiş Filistin Topraklarındaki Ayrılıkçı Duvar-Uluslararası Adalet Divanı Işığında Hukuki ve Siyasi İnceleme**, Kahire, Ulusal yasal araştırmalar merkezi, 2013, s. 7.

⁷⁰⁰ Abdulaziz Al Ashavi, **İşgal Edilmiş Filistin'de İnşa Edilen Ayrılıkçı Güvenlik Duvarı Üzerine Tartışmalar**, al-Bahis Dergisi, S. 7, 2007, s. 2.

⁷⁰¹ Ed. Anis Mustafa Al kasim, **İsrail Ayrılık Duvarı**, Beyrut, Arap birlik çalışmaları merkezi, 2007, s. 255.

Divan, BM Şartı, Uluslararası İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları Hukuku'na dayanarak Filistin-İsrail çatışmasının boyutlarına değinmiş, İsrail'in işgal altındaki topraklarda Duvarın inşa gerekçelerine yönelik iddialarını reddetmiş, İsrail'in uluslararası yükümlülüklerini yerine getirme konusunda BM'in etkili yöntemler bulma zorunluluğunu vurgulamıştır.

BM Genel Sekreteri, 10 Aralık 2003 tarihinde UAD'ndan tavsiye görüşünde bulunmasını talep etmiştir. 8 Aralık 2003'te kabul edilen ES-10/14 sayılı karar gereğince bu talep Divan'a tebliğ edilmiştir⁷⁰². UAD, BM Genel Kurulu'nun BM Şartı md. 96 uyarınca kendisine yönelttiği "1949 Dördüncü Cenevre Sözleşmesi ve ilgili Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul kararları da dahil, uluslararası hukuk ilke ve teamülleri gözetilerek; Genel Sekreterin raporunda ifade edildiği üzere; işgal eden güç olarak, İsrail tarafından; işgal ettiği Doğu Kudüs'ü ve çevresini de içeren Filistin Bölgesinde inşa edilen duvarın inşasının hukuki sonuçları nelerdir?"⁷⁰³ sorusuna binaen 9 Temmuz 2004 tarihinde bir danışma görüşü yayınlamıştır.

Divan sorulan soruya cevap verirken, tarihsel gerçekleri sunmadan önce iki noktaya dikkat etmiştir:

a- Divan, duvar için Genel Kurul tarafından ifade edildiği gibi "Mur" kelimesini kullanmıştır. Çünkü duvar için sur (Cloture) veya bariyer (Barriere) gibi terimlerin kullanımı duvarın fiziksel niteliğini tam olarak yansıtmamakta ve var olan durumu ifade etmemektedir.

b- Divan, işgal edilmiş Filistin'de ve Doğu Kudüs ile çevresinde duvar inşasının yasal durumunun incelenmesinin, Filistin'in Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olduğu dönemden 1. Dünya Savaşı sonrası MC tarafından Britanya manda yönetimi altına verilmesine kadar durumunun tarihsel olarak incelenmesini gerektirdiğini belirtmiştir⁷⁰⁴.

⁷⁰² İsâm İsmail, Ali Mukallid, **Uluslararası Adalet Divanının Ayrılık Duvarı Konusunda Danışma Görüşü**, Arap İnsan Bilimleri Dergisi, S. 11, 2006, s. 91-122.

⁷⁰³ *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, Advisory Opinion, I.C.J. Reports, 9 July 2004, s. 141. Ayrıca bkz. **A.e.**, s. 145-146.

⁷⁰⁴ BMGC Sözleşmesi, **a.g.e.**, 22. Madde 4. Fıkra.

Divan'ın belirttiğine üzere, 20 Aralık 1947 tarihinde BM Genel Kurulu'nda 181 sayılı Karar kabul edilmiştir. Bu karara göre başta BM üyelerine Britanya mandasında bulunan Filistin'in, yine Britanya'nın gözetiminde biri Arap biri de Yahudi olmak üzere iki bağımsız devlete bölünmesi, Kudüs'ün savunması için de uluslararası bir birliğin kurulması önerilmiştir. Buna dayanarak da İsrail 14 Haziran 1948'de bağımsızlığını ilan etmiş, kararın Arap devletinin kurulmasına ilişkin kısmı ise uygulanmamıştır⁷⁰⁵.

16 Kasım 1948 tarihinde Filistin'in tümünde ateşkes ilan etmeye davet eden BMGK'nin 62 sayılı kararı çıkmıştır. Bu karar tüm taraflara, çatışmayı sona erdirmeye ve aşılması yasak olan kalıcı ateşkes hatları oluşturma yönünde anlaşmalar yapma çağrısı yapmaktadır. Buna dayanarak 1949 yılında ateşkes için ikili anlaşmalar yapılmıştır. Bunlardan biri 3 Nisan 1949'da Ürdün ile İsrail arasında Rodos'ta yapılan anlaşmaydı. Bu Anlaşma'nın 5 ve 6. maddeleri gereğince Arap ile İsrail kuvvetleri arasında bir ateşkes hattı oluşturulmuştur. Yeşil Hat olarak da bilinen hat budur. Bu Anlaşma'nın 3. maddesinin 2. fıkrasında, taraflardan birinin askeri veya paramiliter unsurlarının hangi sebeple olursa olsun ateşkes hattını aşmaları yasaklanmaktadır. Ancak 1967 savaşı sırasında İsrail manda döneminde Filistin toprağı sayılan bütün yerleri işgal etmiştir. İşgal ettiği bu yerler arasında Yeşil Hat'tın doğusunda Batı Şeria'nın tümü de vardır⁷⁰⁶.

22 Kasım 1967'de BMGK'nin 242 sayılı kararı oybirliğiyle kabul edilmiştir. Bu karar, son anlaşmazlık döneminde İsrail silahlı kuvvetlerinin işgal ettiği bütün yerlerden çekilmesi ve savaş halinin sona erdirilmesi çağrısını yapmaktadır. Ancak İsrail 1967 yılının başlarından itibaren Kudüs'ün yasal durumu ile statüsünü değiştirmek için çok sayıda yasal ve idari düzenleme yapmıştır⁷⁰⁷. İsrail'in bu tutumu, BMGK'nin 25 Eylül 1971'de 252/1968 ile 267/1969 sayılı kararları teyit eden 298 sayılı kararını çıkarmasına sebep olmuştur. BMGK bu kararıyla İsrail'in, BM'in İsrail'in tedbir ve icraatlarına yönelik almış olduğu eski kararlara saygı duymadığını, Kudüs'ün yasal durumu ile statüsünü etkilemeye yönelik düzenlemeler yapmış olduğunu ifade etmiştir.

⁷⁰⁵ Institute for Palestine Studies, **a.g.e.**, s. 4-15.

⁷⁰⁶ Ürdün-İsrail Arasında Rodos Ateşkes Antlaşması 3/4/1949, (çevrimiçi), <https://www.mfa.gov.il/MAFAR/InformationaboutIsrael/IsraelStoryInMaps/Pages/armistice%20agreement%20with%20jordan%201949.aspx>, 15.6.2018.

⁷⁰⁷ Institute for Palestine Studies, **Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 298/1971 sayılı kararı, a.g.e.**, s. 205-206.

BMGK, Kudüs kentinin yasal durumu ile statüsünü değiştirmeye, ayrıca arazi ile mülklere el koyma, nüfus transferi, işgal altındaki bölgeleri kendi topraklarına katmaya yönelik İsrail'in aldığı tüm yasal ve idari düzenlemelerin bir değerinin olmadığını, geçersiz sayıldığını, Kudüs'ün yasal statüsünü değiştiremeyeceğini çok açık ve net bir dille vurgulamıştır⁷⁰⁸.

Divan, 1907 tarihli Lahey Sözleşmesi'nin uygulanabilirliğini de incelemiştir. Çünkü Nürnberg Mahkemesi, Lahey Sözleşmesi'nin uygar milletler tarafından kabul edildiğine, hükümlerinin uluslararası örf adet niteliği taşıdığına, taraflarca bunun bilindiğine ve Sözleşme'nin hükümlerinin Filistin topraklarını işgal eden İsrail için de uygulanabileceğine işaret etmiştir⁷⁰⁹.

Duvarın inşası ve yerleşim politikalarının bir sonucu olarak Filistin halkının maruz kaldığı büyük zararlar dünyanın en yüksek yargı organının, duvar politikasını kınamasına ve 14 hakimın çoğunluk oyuyla Duvarın kaldırılmasının talep edilmesine sebep olmuştur. Böylesi bir çoğunluk da Divan tarihinde çok nadir elde edilmiştir. Nihayetinde Genel Kurul ile Divan, Duvarın yasadışı ve uluslararası hukuka aykırı olduğu üzerinde ittifak etmiştir⁷¹⁰. Danışma Görüşü'nde aleyhte oy veren Amerikalı hakim bile yerleşim birimlerini ve bu yerleşim birimlerini İsrail topraklarına katmayı hedefleyen Duvarı yasadışı saymış, bu hususta Divan ile paralel bir görüş bildirmiştir⁷¹¹.

UAD, İsrailli İnsan Hakları Örgütü Bitselem'in raporlarında olmuşturğu gibi duvardır ve yerleşim politikalarının Filistin toplumunda sebep olmuşturğu trajedi ile fiziksel ihlaller konusunda onlarca uluslararası rapor yayımlamıştır. Israel devletini n Duvardırıdırın inşasına yönelik ileri sürmüştürğü güvenlik gerekçeleri ile argümanlar, sebep olmuşturğu mümkün olmayan zararlardan dolayı etkili olmamıştır. Divan, Duvardırıdırın inşasından kaynaklanan ciddi ihlallerin askeri, güvenlik veya kamu düzeni gerekçeleriyle haklı görülemeyeceği kararını vermiştir⁷¹².

⁷⁰⁸ A.e., s. 205.

⁷⁰⁹ Uluslararası Kızılhaç Komitesi, **Kara Savaşındaki Kural ve Örflere Dair Sözleşme**, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.icrc.org/ar/doc/resources/documents/misc/62tc8a.htm>, 12/6/2016.

⁷¹⁰ Mustafa Ahmed Abu'l Hayr, **Apartheid Duvarına İlişkin Danışma Görüşü ve Uluslararası Hukuk**, Kahire, İtrak Basım Yayın ve Dağıtım, 2005, s. 246.

⁷¹¹ Enis Fevzi Kasım ve diğerler; **İsrail Apartheid duvarı, Uluslararası Adalet Divanı Danışma Görüşü, İnceleme ve Metinler**, Beyrut, Arap Birliği Çalışmaları Merkezi, 2007, s. 298.

⁷¹² A.e., s.302

Genel Kurul 6 Mayıs 2004 tarih ve 58/292 sayılı kararında, UAD'nın Duvarın hukuka aykırı olduğu görüşünü onaylamış ve İsrail'in Duvarın inşa edilen kısımlarını sökülüp bölgeyi eski haline getirmesi gerektiğini belirtmiştir. Bunun yanında özel ve tüzel kişilerin duvar inşasından kaynaklanan zararlarının telafi edilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

BM Genel Kurul ayrıca Duvarın yol açtığı zararlardan ötürü bir kayıt defteri oluşturulmasını istemiştir. Genel Kurul'un bu kararına uygun olarak Duvardan kaynaklanan hem bireysel hem de toplu zararları hesaplamak için özel bir ekip kurulmuştur. Bu ekip önce konut, tarım, sağlık, eğitim, seyahat, ticaret ve çalışma alanlarında bireysel zararları hesaplamıştır. Ardından Duvarın kamu sektörüne, yerel kurum ve kuruluşlara, devlet kurumlarına, sivil toplum kuruluşlarına ve özel sektöre olan etkisinden dolayı kamu kaynaklarına gelen zararların envanterini çıkartmıştır⁷¹³. Kurulan ekip söz konusu zararları 18 madde altında toplamıştır:

- 1- Devlet mülklerine ilişkin zararlar.
- 2- Su kaynaklarına ilişkin zararlar.
- 3- Ülke ekonomisine ilişkin zararlar.
- 4- Çevreye ilişkin zararlar.
- 5- Tarımsal yollar, meralar ve biyoçeşitliliğe ilişkin zararlar.
- 6- Konutsal planlara ilişkin zararlar.
- 7- Kalkınma projeleri ve gelecek planlamalarına ilişkin zararlar.
- 8- Alt yapıya (ulaşım, yollar, köprüler, kanallar, barajlar) ilişkin zararlar.
- 9- Artezyen kuyuları, ormanlar, yeraltı su havuzları gibi doğal kaynaklara ilişkin zararlar.
- 10- Arkeolojik alanlara ilişkin zararlar.
- 11- Su, elektrik, kanalizasyon şebekeleri gibi kamu hizmetlerine ilişkin zararlar.
- 12- Dini mekan ve mülklere ilişkin zararlar.
- 13- Kamu arazileri ile binalarına ve bunlara erişime ilişkin zararlar.
- 14- Filistin halkını destekleyen sivil toplum kuruluşları ve örgütlerine ilişkin zararlar.
- 15- Yatırım, imar planları, yapısal planlama ve hizmetlere ilişkin zararlar⁷¹⁴.

⁷¹³ Hasar Envanteri Kaydı, **Duvarın Kaynaklanan Hasar Tepit Formu**, Hasar Envanteri Ofisi, Ramallah, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.pncrod.ps>, 22.7.2018.

⁷¹⁴ İbheis; Ayid, **a.g.e.**, s. 22-88.

- 16- Yardım, hizmet, eğitim gibi her türlü alandaki projelere ilişkin zararlar.
- 17- Ağaç, bitki gibi ekosisteme ilişkin zararlar.
- 18- Yabani hayvanların ve kuşların göç şekillerine ilişkin zararlar.

Eski ABD başkanı Jimmy Karter, “Filistin... Barış, ırk ayrımcılığı değildir” isimli kitabında, duvar sonrası Filistinlilerin günlük yaşantısını bizzat gözlemledikten sonra Duvarın fiili olarak bir hapishane olduğunu belirtmiştir⁷¹⁵.

Self-Determinasyon İlkesi Bağlamında Chagos Adaları⁷¹⁶ danışma görüşü⁷¹⁷ incelemesi fayda vardır. BM Genel Kurulu tarafından 2017’de UAD’na sunulan önergede, Divan’dan İngiltere’nin kontrolü altındaki Chagos Adaları’nın 1965 yılında Mauritius’tan ayrılmasının hukuki sonuçlarını ve bu durumun yasal olup olmadığını değerlendirmesi talep edilmiştir. BM’in başlıca yargı organı olan UAD, 2019’da, İngiltere’nin Hint Okyanusu’ndaki Chagos Takımadaları’nın kontrolünü “acilen” bırakması gerektiğine, adaların Mauritius’tan koparılışının yerlilerin self-determinasyon hakkını ihlâl ettiğine ve Mauritius’un dekolonizasyon sürecinin yasal olarak tamamlanmadığına dair bir danışma görüşü vermiştir.

Kararın detayları ve uluslararası hukuk bakımından önemine değinmeden önce, takımadaların tarihi ve olayların gelişim sürecine bir göz atmakta yarar vardır. Hint Okyanusu’nda bir ada ülkesi olan Mauritius ve ona dahil olan Chagos Takımadaları 1814’ten itibaren İngiliz hakimiyeti altında bulunmaktadır. 1965 yılına gelindiğinde İngiltere dekolonizasyon sürecinin bir parçası olarak, hakimiyeti altında bulundurduğu ada ülkeyi Mauritius’a devretmiştir. Bu yüzden UAD adaların Mauritius’tan self-determinasyon hakkını ihlâl etmiştirğine ve sonuç olarak mauritius’un dekolonizasyon sürecinin yasal olarak tamamlanmadığına bir danışma görüşü vermiştir.

⁷¹⁵ Jimmy Carter, **Filistin... Barış, Irk Ayrımcılığı Değildir**, çev. Adli Nejib, Kahire, 2008, s. 183-195.

⁷¹⁶ Eski bir İngiliz sömürgesi olan bir ada.

⁷¹⁷ Uçar, Arfa Güneş, Self Determinasyon İlkesi Bağlamında Chagos Adaları Danışma Görüşü İncelemesi, 2019, <https://icil.org.tr/self-determinasyon-ilkesi-baglaminda-chagos-adalari-danisma-gorusu-incelemesi/>

3.2.2. Yerleşim Duvarı ve Suların Kontrolü

İsrail devleti Filistin halkıyla siyasi bir uzlaşa gerçekleştirmek için sürekli olarak iki devletli bir çözümü kabul eden bir devlet gibi görünmeye çalışmaktadır. Ancak gerçek olarak bölgede sistematik izlediği politika, İsrail'in Batı Şeria'da ilan ettiği ve güvenlik sınırları, dini eserler, sit alanları, su kaynakları, doğal kaynaklar, yeşil alanlar ile yerleşim birimlerini içine alan çıkar haritası sonucu Filistinlilerin bağımsız bir devlet kurma umudunu yok etmektir. Yerleşim Duvarı ve ona eşlik eden sömürge politikasından geriye Filistinliler için geriye ne kalıyor?

İsrail, sınırlarını, Lübnan'daki Litani Nehri'nin kuzeyindeki su kaynaklarını kontrol altına alacak şekilde çizmek istemiştir. 1967 savaşı sonrası İsrail, Golan Tepeleri'nin eteklerinde bulunan Ürdün Nehri'ni Ortadoğu'nun tek su deposu Taberiye Gölü'nü kontrol altına almıştır⁷¹⁸.

Yerleşim Duvarı Batı Şeria'nın, özellikle batı havzasında bulunan tüm yer altı sularına el koymuştur. Çünkü duvar, Batı havzasını İsrail egemenliği altına sokmak için Batı Şeria'nın 18 km içine girmiştir. Strateji uzmanı Giora Eiland: "İsrail'in su kaynaklarının yaklaşık %60'ı Batı Şeria'da bulunmaktadır. İsrail'in Batı tarafında duvar inşa etmesinin amacı da bu bölgenin su kaynaklarına el koymaktır" diyerek bu duruma dikkat çekmiştir⁷¹⁹. Bu şekilde yerleşimcilere Filistinlilerden dört kat daha fazla su verilmiş olmaktadır⁷²⁰.

Batı Şeria tepeleri eteğinde bulunan batı havzasının yıllık su üretim kapasitesi 340 milyon metreküptür. Duvar bu havzayı tamamen izole etmiştir. Buradaki su rezervi Tel Aviv'deki 2,5 milyon İsrailliyi ve 1948 yılında işgal edilen bölgelerde bulunan Yahudi yerleşimcileri beslemektedir. İşgal edilmiş Batı Şeria'daki en önemli su kaynağı olmasına rağmen Filistinliler yılda bu suyun sadece 20 milyon metreküpünü kullanabilmektedir⁷²¹.

Batı Şeria'daki yeraltı su kaynakları temel yaşam kaynağı olduğu için İsrail'in bu su kaynaklarına el koyması Filistinlilerin hayati dayanaklarından birini yok etmiş, Filistin halkının asgari haklarını bile göz önünde bulundurulmadan Batı Şeria sakinleri için can damarlarından biri olan tarımı bitirme noktasına getirmiştir⁷²².

⁷¹⁸ Muhammed Ahmed Salih, *Siyonizmin Arap Sularındaki Emelleri*, 2003, s. 47-49.

⁷¹⁹ Yaser Salama, *İsrail Su Politikası ve Batı Şeria Üzerindeki Etkileri*, 2008, s. 123-131.

⁷²⁰ Giora Eiland, *İki Devletli Çözümü Yeniden Düşünmek*, S. 34, 2009, s. 74.

⁷²¹ Salama, *a.g.e.*, s. 58-59.

⁷²² Said Yakeen, *İsrail Apartheid Duvarı, Demografik Politika ve Etnik Temizlik Üzerine Bir Çalışma 2002-2014*, Beyrut, Arap birlik çalışmaları merkezi, 2015, s. 237.

3.2.3. Duvar, Bir Apartheid Sistemdir ve Güney Afrika'daki Benzeri Olan Sistemi Aşmıştır

Güney Afrika'da daha önce kendini gösteren ırkçı apartheid sistemi ile İsrail'in Filistin'de uyguladığı apartheid sistemi arasındaki benzerliklere rağmen, Güney Afrika'nın aksine İsrail Devleti varlığını devam ettirmek için Filistinlilere ihtiyaç duymamaktadır. Bilakis Avrupa'dan gelecek Yahudi göçmenlere yerleşim birimi açmak için Filistinlileri parçalayıp yok etmek bu devletin ayakta durup devam etmesinin şartıdır⁷²³.

Filistinlilerin duvar arkasındaki gettolara hapsedilmesi güce dayalı tahakkümün sistematik bir uygulamasıdır. Farklı grupları içinde Batı'dan bir coğrafi birim olarak tarihi Filistin'e baktığımızda Arap sakinlerin hesabına Yahudi yerleşimcileri önceleyecek ve onların lehine olacak şekilde yönetildiğini de görürüz. Filistinliler, hukuki ve yaşamsal olarak Siyonistlerin sahip olduğu haklara sahip değildir. Bu bakımdan Güney Afrika'da gettolarda kuşatılmış bir şekilde yaşayan siyahi topluluklarla benzerlik gösterirler⁷²⁴.

Filistinliler her ne kadar Siyonistlerin yerleşim birimlerinin yanında bulunan gettolarda kuşatılmış bir şekilde yaşasalar da her iki kesim de farklı yasal referanslara tabidir. Irkçı sistem burada kendini net bir şekilde göstermektedir. Zira bu iki gruptan birine askeri, yasal ve siyasi yöntemlerle daha rahat bir yaşam sunmaya çalışılmaktadır. Ayrı ulaşım ağları, duvar ve bariyerler üzerinden işgal edilmiş Filistin topraklarında yoğun bir şekilde uygulanan bu ayrımcılık dolayısıyla bir grup vatandaşlık haklarından tam olarak yararlanıyorken diğer grup baskı ve mahrumiyetlere maruz kalmaktadır⁷²⁵.

Güney Afrika'daki apartheid sistemiyle siyah (yerli) halk özel yerleşim birimlerinde izole edilmiş, bu yerleşim birimlerinin birinden çıkmak için özel izin belgeleri alma şartı getirilmiştir, Aynı şey bugün işgal edilmiş Filistin topraklarında da uygulanmaktadır. Güney Afrika bu ırkçı

⁷²³ Bishara, **a.g.e.**, PP.130-136.

⁷²⁴ Ganem, **a.g.e.**, s. 9-35.

⁷²⁵ Aronson, **a.g.e.**, s. 34-41.

tutumunu kültürel özerklik adı altında haklı çıkarmaya çalışırken, Batı Şeria'daki İsrail apartheid sistemi, Filistin egemenliğinin önüne geçmek ve Filistin halkının kendi kaderini tayin etme hakkını elinden almak için tesis edilmiştir⁷²⁶.

Apartheid sistemi kendi kavramlarını ters yüz edip istediği şekilde dolaşıma sokarken İsrail Devleti Duvarın, Filistinlilere kendi özel geleceklerinin sorumluluğunu üstlenme fırsatı vereceğini iddia eder. Sularını, doğal kaynaklarını ellerinden alıp yollarını kestikten ve topraklarına el koyduktan sonra gettolar içinde özel bir gelecek! Böylesi bir durumda Filistinlilerin nasıl bir geleceği olabilir?

İsrail'in Filistinliler için kurduğu gettolar, Güney Afrika'daki apartheid sisteminin kurduğu gettolardan çok daha küçüktür. Naom Chomsky bu yönde şöyle der: "Transkei 1962 yılında siyahi bir hükümet tarafından yönetilmesi için kurulduğunda, Filistin'de uygulanması amaçlanan bağımlı yeni sömürgeci daha fazla hayatta kalma şansına sahipti. Çünkü Güney Afrika'daki sistem olası bir direniş ve dışlama tehlikesine karşı beyazların desteği ile uluslararası tanınırlığı elde etmek için getto hükmünde bu bölge için ödenekler ve kaynaklar tahsis etmiştir"⁷²⁷.

Güney Afrika'daki beyaz sömürge politikası, bir ırkın başka bir ırka tahakkümünü güvence altına almak, baskıcı yöntemler ve devamlı izolasyonla siyasi ve askeri üstünlüğü pekiştirerek kontrolün sürekliliğini sağlamak için coğrafi ve siyasi ayrışma, izin belgelerine dayalı sistem gibi ayrılıkçı temellerde yahudi mevkidaşıyla aynı noktada buluşmaktadır. Ancak Güney Afrika'daki apartheid sistemin icraatları İsrail'deki düzeye ulaşamamıştır. Güney Afrika'daki sistemin ayrılıkçı yerleşim Duvarının önünü açmak için evleri ve çarşıları yıkmakla görevli binlerce askere, onlarca buldozere ihtiyacı yoktu. Güney Afrika'daki ırkçı rejim buldozerleri İsrail'in yaptığı gibi binlerce ağacı kesmemiş, Siyonistlerin kullanımına sunmak için su kaynaklarını çalmamıştır⁷²⁸.

⁷²⁶ Marsakh, a.g.e., s. 54.

⁷²⁷ Mustafa Barghuthi, **İsrail Resmi Olarak İrkçi Apartheid Rejimidir ve Onunla Mücadele Edeceğiz**, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.alarab.com/Article/865595>, 22/7/2018.

⁷²⁸ Par Lagerkvist, **İsrail Apartheid Duvarı Sonrası Filistin'i Keşfetmek**, s. 79.

Duvar ve ona bağı olan sömürge rejimi sadece iki farklı milliyeti ayırmakla kalmamış, Filistin milleyetçiliğini de bozup parçalamayı amaçlamıştır. Yahudi yazar Joshua Sobol bunun farkına varmış ve şöyle demiştir: “Kudüs’ün kılıfı olan Duvarın –Duvar için böylesi bir isimlendirme yine de çok naif durmaktadır- içinde hayat durma noktasına gelmiştir. Çünkü duvar doğal bir afet gibi keskin ve korkunç bir şekilde önünüzde durmaktadır. Ne var ki başkalarının hayatını paramparça etmeden hayatta kalamayacak olan birinin eseridir”⁷²⁹.

3.2.4. Duvarın Filistinlilerin Hayatına Etkisi

Duvar, Sharon’un dediğı gibi henüz bitmeyen savaşın bir devamı nitelikte. Bu savaşı Yahudiler 1948 yılında başlatmış ve 900 bin Filistinliden 750 bin kadarının sürülmesiyle sonuçlanmıştır. Bunlar da bugün artık İsrail olarak bilinen Filistin topraklarında bulunan yerli Araplar. Yerleşim Duvarı, Filistinlilere karşı sürgünlerin ve etnik temizliğin yeni bir aşamasını başlatmıştır. Bu duvar zorbalığın, ırkçı ayrışma politikasının, bölgede kendi gerçekliğini dayatmanın fiili bir göstergesidir. Duvar, Filistinli köyleri ve yerleşim birimlerini kuşatacak şekilde işgal altındaki Batı Şeria’nın 780 km kadar derinliklerine uzanmaktadır.

Duvar, 1949’daki ateşkes hattı rotasına %13’ten daha az miktarda riayet eder. %87’si ise Batı Şeria’nın içinde uzanmaktadır⁷³⁰. Duvar Batı Şeria’yı üç ayrı kantona ayırmaktadır. Filistin Tarım Bakanlığı’nın tahminlerine göre 2000-2007 yılları arasında yaklaşık olarak 2.5 milyon ağaç kesilmiş. Duvar 400 bin kişiyi, 97 Filistinli yerleşim birimini izole etmiştir⁷³¹. Duvar, İsrail Devleti’nin 1948 yılında işgal ettiğı Batı Şeria’nın merkezinde 80 ayrı yerleşim yerinde ikamet eden 400 bin yerleşimciyi birbirine bağlarken, bu Duvarın doğusunda halen 100 bin nüfuslu 70 yerleşim birimi bulunmaktadır.

⁷²⁹ Sobol, **a.g.e.**, s.18; Maarif, 16/3/2008.

⁷³⁰ Adnan Ayyaş, **Siyonist Apartheid Duvarı**, İslam Üniversitesi Dergisi, S. 2, 2009, s. 215-250.

⁷³¹ Filistin İstatistik Merkezi, **Ayrılkçı Duvarın Geçtiğı Köylere Etkisine İlişkin Araştırma**, Ramallah, 2008.

Duvarın parçalandığı Filistin kentlerine gelince, Kalkilya kenti duvar, sarmal yollar ve yerleşim birimleri yüzünden verimli topraklarından 27.600 dönüm kaybetmiştir. 1948 yılı savaşı sırasında da tarihi kentin toplam alanı olan 400 bin dönümlük topraklarından 28 bin dönümlük kısmını kaybetmiş⁷³². 1996-2000 yılları arasında İsrail istihbarat teşkilatı başkanı olan Aâmi Ayalon, Filistin şehirlerine yönelik uygulanan güvenlik bariyerleri ile kontrol noktalarının politik taktik iken kalıcı stratejiye dönüştürüğüne, Filistin topraklarda durumun etik olmayan durumdan daha fazlası olduğuna, bazılarının gayri ahlakiliğinin çok net kendini gösterdiğine işaret etmiştir⁷³³.

Beytlahim kentinde ayrılıkçı yerleşim Duvarı 60 bin ağacın sökülmesine sebep olmuştur. Bunun yanında Duvarın arkasında bırakmak suretiyle 14 bin ağaca el koymuştur. İsrail, Beytlahm'ın kuzey girişinde bulunan Bilal bin Rabah türbesini Büyük Kudüs Belediyesi'ne ekleyerek 3 bin dönümlük bir araziye de kontrol altına almıştır. Buna ek olarak 2250 dönümlük bir alan üzerine kurulan Har Homa yerleşimi Kudüs'ün Beytlahm'dan ayrılmasına sebep olmuştur⁷³⁴.

İsrail Devleti'in Batı Şeria'da uyguladığı Apartheid rejimini daha iyi analiz etmek için duvar yüzünden Batı Şeria'nın bazı şehirlerinde tecrit edilmiş ve kuşatılmış durumda olan bölgelerden birkaçına değinilmesinde fayda vardır.

1- Kalkilya duvarı: Batı Şeria'nın kuzey Batısında bulunan Kalkilya şehrindeki yerleşim Duvarı şehrin birbirinden ayrı 7 bölgeye bölünmesine sebep olmuştur⁷³⁵:

- Kuzey izolasyonu: Kafr Kaddum, Hacca, al-Funduk, Jinsafut, Kafr Lakif, Azzun, Sir, İzbat at-Tabib, Jayyus, Falamyeh, Nabi Saleh köylerini içine almaktadır.

- Doğu izolasyonu: Jeet, İmmatin ve Farata köylerini içine almaktadır.

- Güney izolasyonu: Habla ve Ras Atiya köylerini içine almaktadır.

⁷³² Duvar ve Yerleşimlere Karşı Halk Direniş Komitesi, **Kalkilya Kenti ve Nehir İle Tehcir Politikalarına İlişkin Bildiri**, Ramallah, 2007.

⁷³³ Alex Fishman, Sima Kadmon, **Dört Eski Shabak Başkanı Bölgedeki Politikaları Konusunda İsrail'i Uyardı**, İsrail Antolojisi, S. 108, 2003, s. 73.

⁷³⁴ Uygulamalı Araştırma Enstitüsü (ARIJ), **Apartheid Duvarın Beytlahm'daki Etkileri Üzerine Çalışma**, 2009. Bkz: (çevrimiçi),

[⁷³⁵ İbheis; Ayid, **a.g.e.**, s. 57-61.](http://poica.org/2004/09/%D8%A7%D9%84%D8%AC%D8%AF%D8%A7%D8%B1-%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%A7%D8%B5%D9%84-%D9%81%D9%8A-%D9%85%D8%AD%D8%A7%D9%81%D8%B8%D8%A9-%D8%A8%D9%8A%D8%AA-%D9%84%D8%AD%D9%85, 14.5.2018.</p></div><div data-bbox=)

- Güneydoğu izolasyonu: Kafr Thulth, Saniriya, Bayt Amin, Khirbat al-Ashkar, Khirbat Jalud ve Khirbat Salman köylerini içine almaktadır.

- Tek başına izolasyon merkezi olan Kalkilya şehri.

- Duvar ile Yeşil Hat arasında izole edilmiş köyler: al-Ramadin al-Shamali Arapları, al-Ramadin al-Janubi Arapları, Abu Barda Arapları, al-Dayaa, Wadi Rasha ve Azzun Atma⁷³⁶.

- sınır dışı tehdit edilen izole köyler: İzbat at-Tabib, al-Ramadin Arapları ve Wadi Rasha⁷³⁷.

2- Kudüs'teki duvar: Kudüs'ün kuzeyBatı sında bulunan Katna, Bedu, Bayt Anan, Bayt Surik, Bayt İjza, Bayt Duku, Kubeiba ve Khirbat Umm al-Lahm köylerini izole etmiştir⁷³⁸. Duvar yüzünden Batı Şeria'nın ulaşım yolları kapanmış, geçiş kapıları, bariyer ve askeri kontrol noktaları rejiminde Filistin'in yol ağları onları hiçbir yere ulaşmıştıramaz olmuştur. Çünkü yerleşim Duvarın güzergahı boyunca sekiz farklı geçiş kapısı ve kontrol noktası bulunmaktadır ki Filistinliler bunlar yüzünden büyük sıkıntılar çekmektedir⁷³⁹. Duvar ve ona eşlik eden yerleşim sisteminden dolayı Batı Şeria'da Filistinlilerin sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi, spor ve ailevi faaliyetlerinin tümü etkilenmiştir. İşsizlik oranları artmıştır. Yoksul insanların oranı %46'ya çıkmıştır. Dünya Bankası tahminlerine göre 2001-2003 yılları arasında gıda kredilerinin payı %30 kadar düşmüştür⁷⁴⁰.

Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 13. maddesine göre herkes herhangi bir devletin sınırları içerisinde serbestçe dolaşma ve yerleşme hakkına sahiptir. Aynı şekilde herkes kendi memleketi de dahil herhangi bir memleketi terk etme ve memleketine geri dönme hakkına sahiptir.⁷⁴¹ Beyannamede bu hak özel hayat hakkıyla birlikte zikredilirken yerleşim Duvarı dolaşma, yerleşme ve seyahati yasaklamaktadır. Yerleşim Duvarı Batı Şeria yollarını tahrir etmiş, %46'sını kapatmıştır. Yani toplamda 2809 km olan yolun 1300 km'sini kapatmıştır.

⁷³⁶ Duvar ve Yerleşimlere Karşı Halk Direniş Komitesi, **Kalkilya Şehrine Bakış**, Ramallah, 2009.

⁷³⁷ Filistin Çevre Sivil Toplum Örgütleri Ağı, **Duvarı Durdurun**, 2004, s. 2-4.

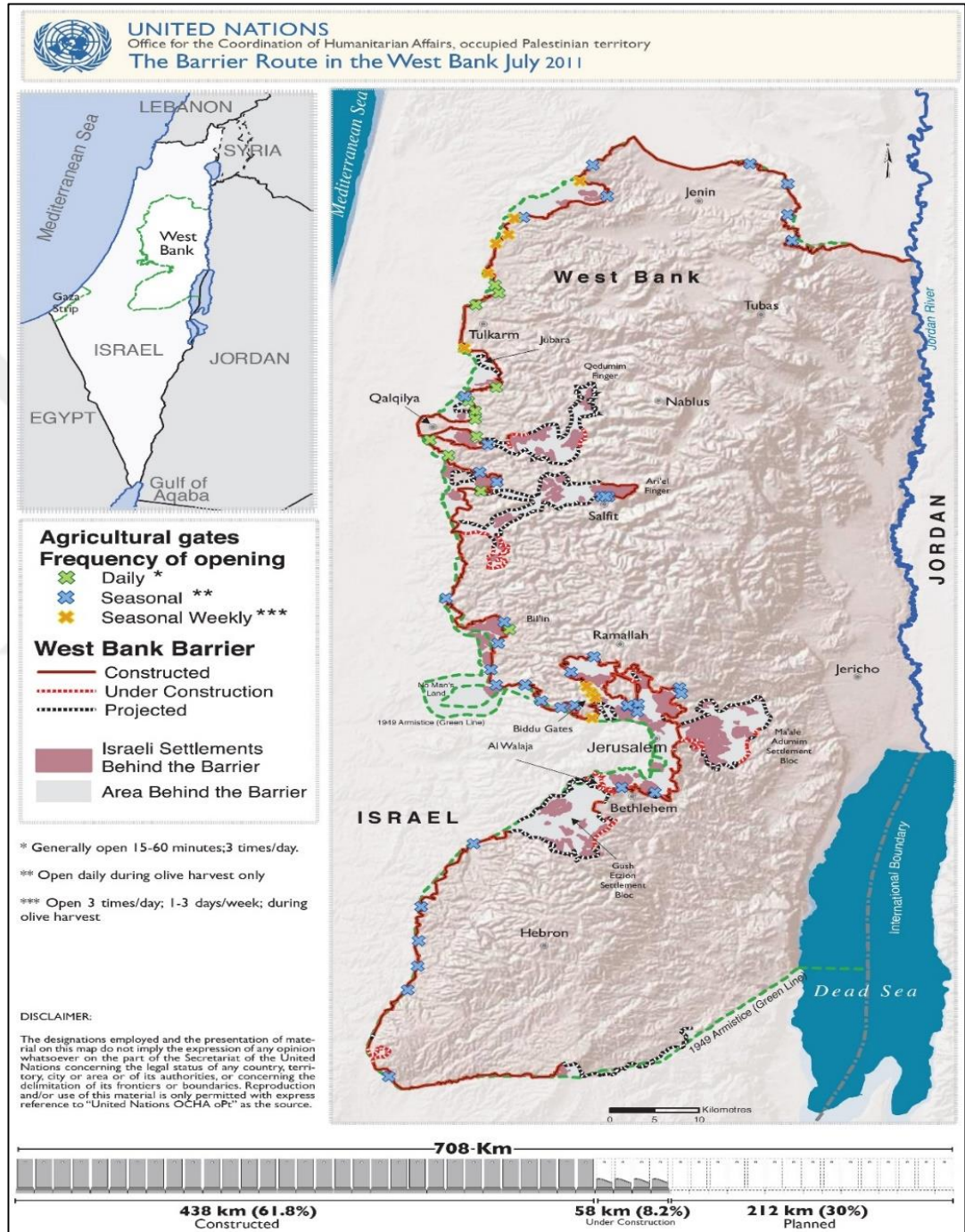
⁷³⁸ Tüfekçi, **a.g.e.**, s. 11-13.

⁷³⁹ Eyal Weizmann, **Hollow Land Israel's Architecture of Occupation**, Verso, 2012, PP.139-144.

⁷⁴⁰ İntifada'da İkinci Yıl, Lokavt (kapanma) ve Filistin Ekonomik Krizi, Dünya Bankası, 2003.

⁷⁴¹ Uluslararası İnsan Hakları Beyannamesi. Bkz: (çevrimiçi)
<http://www.un.org/ar/universal-declaration-human-rights>, 17.2.2019.

Harita No. 15 : Batı Şeria’da Yerleşim Duvarının Güzergahı (Route)

Kaynak: Birleşmiş Milletler İnsani Koordinatör Ofisi, 2011

Yolların bu şekilde kapatılması iç dolaşım ve seyahat mesafesi ile zamanını normal mesafe ve zamanın iki katına çıkarmıştır.

Duvarın ekonomik etkileri, özellikle tarım alanındaki etkileri tehlikeli boyutlara ulaşmış, Filistinlileri geçimini sağlamaktan mahrum bırakmıştır. BM raporu Batı Şeria'nın "Ekmek Sepeti" olarak bilinen Kalkilya kentinde Duvarın sebep olduğu tehlikeli etkilere dikkat çekmiştir. Kalkilya, Kerem ve Jenin şehirleri 2000 yılında 200 milyon dolar değerinde tarımsal üretim yapmıştır ki bu da Batı Şeria'nın yıllık toplam tarım üretiminin %45'ine eşdeğerdir. Ancak İsrail'in duvar dikerek ve binlerce ağacı sökerek Filistin'in tarım arazilerini ele geçirmesi Dünya Gıda Programı'nın Batı Şeria'da eski yardımlarına ek olarak 25 bin yeni muhtaç kişiye gıda yardımı yapmasına sebep olmuştur. Batı Şeria kendi gıda ihtiyacını karşılayıp fazlasını ihraç eder durumdayken Duvarın inşasının doğrudan bir sonucu olarak yardım alır hale gelmiştir⁷⁴².

Duvarın, işgal altındaki Batı Şeria'da sağlık hizmetleri ile sağlık kurumları üzerinde de yıkıcı etkileri olmuştur. Hastalar artık hastanalara ve kliniklere ulaşamamakta, göz hastaları da Kudüs'te modern tıbbi ekipmanlarla donatılmış tek göz hastanesine erişememektedir. Duvar, doktorların kendilerine ulaşmasına engel olduğu için Filistin'in bir çok yerleşim biriminde ve köyünde sağlık hizmetlerinin durmasına sebep olmuştur. Bu şekilde duvar Filistin halkının önüne üç seçenek koymuştur. Bunlar da teslim olma, göç etme veya kademeli bir şekilde yok edilmedir⁷⁴³.

İşgal edilmiş Filistin topraklarında inşa edilen Duvarın yasal sonuçları konusunda UAD'nin nihai kararı 9 Temmuz 2004'te çıkmıştır. Divan, İsrail'in Doğu Kudüs'ü de içine alacak şekilde işgal altındaki Batı Şeria'da duvar inşa etmesinin, İsrail'i bağlayan bir dizi uluslararası yükümlülüğü ciddi bir şekilde ihlâl ettiğini tespit etmiştir⁷⁴⁴. İngilizce metni 64 sayfa tutan bu görüş birkaç açıdan tarihi bir karardır.⁷⁴⁵

Birincisi: İsrail'in Filistin topraklarını işgal etmesi konusundaki anlaşmazlığa ilişkin ilk yargı kararıdır.

⁷⁴² Yakeen, **a.g.e.**, s. 227-231.

⁷⁴³ BM İnsani İşler Eşgüdüm Ofisi, **Duvarın Sağlığa Etkisi**, Özel Rapor, 2010, (çevrimiçi), http://www.ochaopt.org/sites/default/files/ocha_opt_special_focus_july_2010_arabic.pdf, 12.6.2018.

⁷⁴⁴ Enis Mustafa Al Kâsım, **a.g.e.**, s. 127,128.

⁷⁴⁵ İsmâ İsmail; Ali Mukallid, **a.g.e.**, s. 91-122.

İkincisi: Divan'ın, Filistin'e davaya katılma izni vermesi tarihte bir ilktir.

Üçüncüsü: Divan, Filistin topraklarını, İsrail'in iddia ettiği gibi üzerinde anlaşmazlık bulunan topraklar değil işgal edilmiş topraklar olarak saymıştır.

Dördüncüsü: Divan, Yahudi yerleşimlerinin Uluslararası Hukuk ve Uluslararası İnsancıl Hukuk'a aykırı olduğu kararını vermiştir⁷⁴⁶.

Beşincisi: Divan, İnsan Hakları Hukuku'nun Filistinliler için de geçerli olduğunu vurgulamıştır.

Altıncısı: Divan, 1949 tarihli Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin ve 1977 tarihli Ek Protokollerin, İsrail'in işgal altındaki bölgelerde geçerli olamayacağına dair iddiaların aksine Filistin toprakları için de geçerli olacağını tespit etmiştir.

Yedincisi: UAD, Duvarın inşası konusunda İsrail'in güvenlik gerekçelerini kesin bir şekilde reddetmiştir.

Sekizincisi: Divan, 1907 tarihli Lahey Sözleşmesi hükümlerinin Filistin toprakları için de geçerli olduğunu vurgulamıştır⁷⁴⁷.

Divan kararları, Filistin sorunu konusunda en yüksek uluslararası yargı organının verdiği ilk kararlar olması dolayısıyla önemlidir. Daha önceleri ise Filistin sorunuyla BM'in siyasi organları olarak BMGK ile BM Genel Kurulu ilgilenmişlerdir. UAD, BMGK'nin 19 Kasım 2003 tarihli 1515 sayılı kararıyla iki devletli çözüm temelinde Filistin-İsrail anlaşmazlığına kalıcı bir çözüm olarak sunduğu yol haritasını onaylamıştır⁷⁴⁸. Ancak sunulan yol haritası ile 1515 sayılı karar İsrail'in işgal edilmiş Filistin topraklarında inşa ettiği duvara ilişkin belirli bir hüküm içermez. Divan, İsrail'in duvar inşası üzerinden bölgede kendi gerçekliğini dayatma yönünde herhangi bir girişimini reddetmiş, BM'in anlaşmazlığa yönelik acil bir çözüm bulma konusundaki çabalarını iki katına çıkarmasının gerekli olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca BM'in duvarı inşası ile ona zemin hazırlayan sistemden kaynaklanan yasadışı duruma son vermek için mevcut Danışma Görüşü'nü de dikkate alarak ek önlem arayıp bulma yükümlülüğü üzerinde durmuştur. UAD görüşü, BM'in Filistin sorununa ilişkin herhangi bir çalışmasına da yol gösterici olmuştur. UAD, BM'in bütün organlarına

⁷⁴⁶ Abdullah Muhammed bin Aboud, **a.g.e.**, s. 59-60.

⁷⁴⁷ İbheis; Ayid, **a.g.e.**, s. 27-29.

⁷⁴⁸ GK'nin 19 Kasım 2003 tarihli 1515 sayılı karar, (çevrimiçi), http://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/Resolution_1515_cle0bcaab.pdf, 13.9.2018.

verdiği açık mesajda, veto hakkı kullanılarak uluslararası barış ve güvenliğin sürdürülmesindeki sorumluluğunu yerine getirmede mükerrer başarısızlığından dolayı BMGK'ni kınamıştır⁷⁴⁹.

Divan'ın, bu yöndeki çalışmalara Filistin'in katılmasına izin vermesi tarihi bakımından bir ilktir. Çünkü UAD'nın danışma prosedürleri tarihinde, BM tarafından devlet olarak tanınmayan bir oluşumun çalışmalara katılmasına izin verilmiş değildir. UAD, Filistin halkının varlığının tartışmasız bir şekilde sabit olduğunu belirtmiştir.

Divan, 1949 tarihinde Ürdün ile İsrail arasında yapılan ateşkes antlaşmasında belirtilen hat ile MC'nin mandası altındaki Filistin'in eski doğu sınırları arasında kalan bölgenin işgal edilmiş topraklar olduğunu⁷⁵⁰, İsrail'in bölgede 1967 tarihinden beri fiili olarak işgalci bir güç olarak bulunduğunu belirtmiştir. Ayrıca İsrail'in, bu toprakların "tartışmalı topraklar" olduğu iddiasını da kesin bir dille reddetmiştir. Yasal olarak da işgal altındaki topraklarda, İsrail Devleti'nin işgal altındaki yerlerde yerleşmesi için nüfus transferi yapması da dahil herhangi bir icraatta bulunmasının yasadışı olduğuna işaret etmiştir⁷⁵¹.

UAD'ın kararı, 1967 yılından bu yana işgal atındaki Filistin topraklarında yerleşim yerleri yapımını reddedermiştir. İsrail yerleşim yerleri yapımının geçici amaçlara yönelik olduğunu iddia etse de gerçekler bu iddiayı yalanlamaktadır. Çünkü İsrail, yerleşim yerlerinin inşasına 50 yıl öncesinden başlamıştır ve yeni yerleşim birimleriyle bunu devam ettirmektedir. UAD, Yeşil Hat ile duvar arasında kalan yalıtılmış bölgelerde Duvarın rotasının, yerleşim birimlerinin genelini işgal edilmiş Filistin topraklarının içine katacak şekilde kıvrıldığına dikkat çekmiştir.

Divan, Doğu Kudüs de dahil olmak üzere işgal edilmiş Filistin topraklarında kurulan yerleşim birimlerinin uluslararası hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir. Danışma Görüşü'nde aleyhte oy veren Amerikalı hakim bile: "İsrail'in, Duvarın yerleşim birimlerini korumak için inşa

⁷⁴⁹ Pieter H.F Becker, **The Israel/Palestine conflict: The Geopolitical Focus Pount of a World Crisis**, Paper Presented of international conference on middle east policies, 6/11/2004.

⁷⁵⁰ İsâm İsmail; Ali Mukallid, **a.g.e.**, s. 161.

⁷⁵¹ Becker, **a.g.e.**, P.112.

ettiği bölümleri Uluslararası İnsancıl Hukuk’a aykırıdır” demiş ve yerleşim yerleri kurmanın uluslararası hukuku ihlâl anlamında olmuşturğunu vurgulamıştır⁷⁵².

UAD, BM Genel Kurulu ve BMGK’nin Filistin’le ilgili kararlarını onamış, bu yönde temel kuralın toprakları savaş veya ilhak ile ele geçirmemeyi gerektirdiğine dikkat çekmiştir. Duvar inşası ile onu kurran rejimin, bölgede kalıcı bir gerçekliğe dönüşecek bir duruma sebep olabileceğini düşünmüştür. Bunun yanında bu durum fiili bir ilhaka dönüşebilir. Bu da BMGK ile BM Genel Kurulu’nun, ilhak yoluyla topraklara el koymanın kabul edilmezliğine dair kararlarına aykırıdır. Çünkü duvar inşası ile yerleşim birimlerinin kurulması bölgeye fiili olarak el koymayla eşdeğerdir.⁷⁵³ UAD’ın kararı, 15 hakimın yasadışı ilan ettiği şeylere yönelik Filistin’in İsrail’le uzlaşmaya zorlanamayacağına dair bir dayanak teşkil etmiştir. Bunun yanında UAD, anlaşmazlığın uluslararası hukuka dayanarak çözülmesinin zorunluluğuna işaret etmiştir.

3.2.5. Cenevre Sözleşmeleri İle Lahey Sözleşmesi Hükümlerinin Israel devleti İçinde Geçerli Olması

UAD, Cenevre Sözleşmeleri’nin, İsrail’in Filistin topraklarındaki varlığına uygulanıp uygulanamayacağını incelemiş, savaş zamanında sivillerin korunmasına yönelik yapılan ve İsrail’in de taraflardan biri olmuşturğu 1949 tarihli Dördüncü Cenevre Sözleşmesi’nin, aynı şekilde İsrail’i de bağlayan 1907 tarihli Lahey Sözleşmesi hükümlerinin, Filistin topraklarını işgal eden İsrail için de uygulanabileceği kararına varmıştır⁷⁵⁴.

UAD, Uluslararası İnsancıl Hukuk ile İnsan Hakları Hukuku’nun uygulanmasının gerekli olduğunu vurgulamış, bir dizi Genel Kurul ve BMGK kararının bulunduğu dikkat çekmiş ve Dördüncü Cenevre Sözleşmesi ile Lahey hükümlerinin uygulanması gerektiğine işaret etmiştir. Duvarın, Filistinlilerin hayatını sınırlayan düzenlemeleri de beraberinde getirdiğini, yerleşim birimleri kurmanın Dördüncü Cenevre Sözleşmesi’nin 49. maddesinin “İşgal güç kendi sivil

⁷⁵² Enis Mustafa Al Kasım, **a.g.e.**, s. 83-90.

⁷⁵³ Institute for Palestine Studies, **a.g.e.**, s. 276.

⁷⁵⁴ İsam İsmail; Ali Mukallid, **a.g.e.**, s. 163-164.

vatandaşlarından bir bölümünü işgal ettiği bölgelere taşıyıp yerleştiremez” şeklinde olan 6. fıkrasına aykırı olduğunu, bunun yanında Cenevre Sözleşmesi Ek Protokol 1’in 85. Maddesinin 4. paragrafını da ciddi bir şekilde ihlâl ettiğini belirtmiştir⁷⁵⁵.

Filistin topraklarının “İşgal edilmiş topraklar”, İsrail’in de “İşgal gücü” olarak kabul edilmesi, geneli teamüli uluslararası hukukun bir parçası olan ve askeri işgal altındaki bölgelere uygulanan uluslararası insancıl ilkeler haline gelen yasal kuralların varlığını gerektirmektedir.⁷⁵⁶ UAD’ın uluslararası insancıl hukuka ilişkin tavsiyelerde bulunduğu Görüşün 89. fıkrası, İsrail’in 1907 tarihli Lahey Sözleşmesi’nin bir tarafı olmadığına dikkat çekmiş, söz konusu yasal kuralların da o dönemde var olan genel savaş yasaları ile örflerini gözden geçirmek için hazırlandığına işaret etmiştir. Buna rağmen o zamanlarda Nürnberg Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi Sözleşme’de belirtilen kuralların tüm uygar uluslar tarafından tanındığı, bu kurallara savaş kanunları ile örflerini açıklayıcı olarak bakılabileceği kararını vermiştir⁷⁵⁷. Mahkeme ayrıca Lahey Kuralları hükümlerinin geleneksel hukukun bir parçası haline geldiğini belirtmiştir ki bu da mahkemede görülen davalarda yer alan herkes tarafından tanınmaktadır. Görüş’ünün 90. fıkrasında, İsrail’in, söz konusu bölgelerin Dördüncü Cenevre Sözleşmesi sırasında Ürdün’ün egemenliği altında olmadığı gerekçesiyle Sözleşme’nin işgal edilen Filistin toprakları konusunda uygulanmasına itiraz ettiğine dikkat çekmiş ve İsrail’in bu gerekçesini geçersiz saymıştır⁷⁵⁸.

İsrail, Dördüncü Cenevre Sözleşmesi’nin uygulanmasını kabul etmeme tutumunu sürdürmüş, İsrail Yüksek Mahkemesi de bu tutumu İsrail’in, Cenevre Sözleşmesi’ni ulusal kanunlarından sayacak bir yasasının bulunmadığıyla gerekçelendirmiştir. Ancak İsrail Yüksek Mahkemesi sonradan tutumunu değiştirmiş ve 39 Mayıs 2004 tarihli bir kararında İsrail ordusunun askeri operasyonlarının sivilleri etkilediği oranda, 1907 tarihli Lahey Sözleşmesi ile 1949 Dördüncü Cenevre Sözleşmesi hükümlerine tabi olacağını belirtmiştir.

⁷⁵⁵ 1949 Cenevre Sözleşmesi Ek Protokol 1, **a.g.e.**, Madde 85, Paragraf (4).

⁷⁵⁶ Detaylı bilgi için bkz. Ayşe Nur Tütüncü, **İnsancıl Hukuka Giriş** 2. Baskı, Beta, İstanbul, 2012.

⁷⁵⁷ Nürnberg Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi Kararları, 1/10/1946. Bkz: (çevrimiçi),

<https://www.encyclopedia.ushmm.org/content/ar/article/international-military-tribunal-at-nuremberg>, 12.4.2018.

⁷⁵⁸ İsam İsmail; Ali Mukallid, **a.g.e.**, s. 164-166.

UAD, İsrail'in işgal edilmiş topraklarda hâlâ bir işgalci olarak bulunduğunu, işgal gücüne uygulanan uluslararası yasal kısıtlamaların onu da bağlayacağını, bu kısıtlamalar Uluslararası İnsancıl Hukuk'ta ayrıntılı bir şekilde gelirken aynı zamanda barış ve savaş zamanlarında geçerli olan İnsan Hakları Sözleşmesi'nde de yer aldığını vurgulamıştır⁷⁵⁹.

Görüşü'nün 91. fıkrasında İsrail'in 6 Temmuz 1951 tarihli Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'ni onayladığına ve bu Sözleşme'ye taraf olduğuna işaret etmiştir. Ayrıca Ürdün'ün de 29 Mayıs 1951 tarihinden itibaren söz konusu Sözleşmesi'nin taraf olduğuna, iki devletten hiçbirinin de mevcut davaya ilişkin herhangi bir çekince sunmadığına dikkat çekmiştir. Filistin 7 Haziran 1982 yılında Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin uygulanmasına dair tek taraflı bir taahhütte bulunmuştur. Depoziter devlet olarak da İsviçre bu taahhüdü geçerli saymıştır⁷⁶⁰.

Görüşü'nün 93. fıkrasında 1967 tarihinde Batı Şeria'nın işgalinden sonra İsrail makamlarının 3 sayılı Askeri Emri çıkardığına dikkat çekmiştir. 35 sayılı madde de askeri mahkemenin, savaş zamanlarında sivillerin korunmasına ilişkin Cenevre Sözleşmesi'nin hükümlerini uygulayacağı, (3) sayılı Askeri Emir ile söz konusu Sözleşme arasında herhangi bir uyumsuzluk çıkması durumunda Sözleşmesi'nin öncelik tanınacağı belirtilmiştir. Görüşü'nün 95. fıkrasında, Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 2. maddesinin 1. fıkrasına göre Sözleşme'nin uygulanmasının iki şarta bağlı olduğuna dikkat çekmiştir. Birincisi, savaş halinin olup olmadığı itirafına bakılmasızın ortada silahlı bir çatışmanın bulunmasıdır. İkincisi de çatışmanın aralarında Sözleşme bulunan iki taraf arasında çıkmasıdır⁷⁶¹.

Görüşü'nün 96. fıkrasında Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'ne taraf olan devletlerin 15 Temmuz 1999 tarihinde Sözleşme'nin yorumlanmasını da kabul ettiğini açıklamıştır. Bir bildiri de yayınlayarak Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin Doğu Kudüs dahil olmak üzere işgal edilmiş Filistin toprakları konusunda geçerli olduğunu vurgulamıştır. 5 Şubat 2001 tarihinde Sözleşmeli olan taraflar 1949 Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 1. maddesine atıfta bulunmuş, Dördüncü Cenevre

⁷⁵⁹ Enis Mustafa Al Kasım, **a.g.e.**, s. 232-257.

⁷⁶⁰ **A.e.**, s. 227.

⁷⁶¹ 1949 Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, Bkz: (çevrimiçi), http://www.mofa.gov.ps/new/?page_id=1151, 17/1/2019.

Sözleşmesi'nin Doğu Kudüs dahil olmak üzere işgal edilmiş Filistin toprakları konusunda da geçerli olduğunu vurgulamışlardır. Sözleşmeli olan taraflar İsrail Devleti'ni işgal gücü olarak tanımlamışlardır. UAD, Görüşü'nün 97. fıkrasında ise Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nin devamlı surette Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin, İsrail'in 1967 yılından beri Doğu Kudüs dahil olmak üzere işgal ettiği topraklar konusunda geçerli olup uygulanabileceğini vurguladığını belirtmiştir⁷⁶². Görüşü'nün 98. fıkrasında, Genel Kurul'un bir çok kararda örnek bir tavır takındığını, çünkü 10 Aralık 2001 ile 9 Aralık 2003 tarihli 56/60 ile 58/97 sayılı iki kararında 1949 tarihli savaş zamanında sivil insanların korunmasına ilişkin Cenevre Sözleşmesi'nin Doğu Kudüs de dahil olmak üzere işgal edilmiş Filistin toprakları içinde geçerli olduğunu vurguladığına dikkat çekmiştir⁷⁶³.

BMGK, İsrail'in 1967 yılından itibaren işgal ettiği Filistin toprakları ile diğer Arap topraklarında yerleşim birimleri kurma politikaları ile uygulamalarını ele almış, 22 Mart 1979 tarihli 446 sayılı karar "İsrail'in işgal edilmiş Filistin toprakları ile diğer Arap topraklarında yerleşim birimleri kurma uygulamaları Ortadoğu'daki karşı barış için en büyük engelmıştır ve yasal hiçbir dayanağı yoktur" başlığı altında çıkmıştır. Bu karar yerleşim birimlerinin yasal bir dayanağının bulunmadığını belirtirken, 1949 tarihli savaş zamanında sivil insanların korunmasına ilişkin Cenevre Sözleşmesi'nin, 1967'den beri İsrail'in işgal ettiği Kudüs de dahil Arap toprakları için de geçerli olduğunu vurgulamış, işgal gücü itibarıyla İsrail'i bu Sözleşmesi'nin bütün yönleriyle uymaya çağırmıştır⁷⁶⁴.

3.2.6. BM Genel Kurulu ve Uluslararası Adalet Divanı Danışma Görüşü'ne Göre Duvar ve Yerleşimlerin İnşası

Divan'a yapılan sözlü ve yazılı müdahalelerle duvar ile yerleşim birimlerinin inşası arasındaki ilişkiye dikkat çekilmiştir. Çünkü Duvarın rotası Batı Şeria'daki yerleşimcilerin %80'ni içerde bırakacak şekilde Yeşil Hat'tan sapmış, bu durum bölgenin demografik yapısının bozulmasına yol açmış ve ayakta durabilir bir Filistin devletinin kurulmasının önünde bir engel teşkil

⁷⁶² Felicia Langer, **İşgal Altındaki Filistin Topraklarında Filistin Halkının Korunmasını Sağlamak İçin Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin Uygulanması**, Beyrut, Filistin Çalışmalar dergisi, S. 11, Filistin Çalışmalar Enstitüsü, 1992, s. 89.

⁷⁶³ A.e., s. 230.

⁷⁶⁴ Institute for Palestine Studies, a.g.e., s. 276.

etmiştir. Genel Kurul, 28 Ekim 1977 tarihli (A/RES/32/5) sayılı kararında “İsrail’in işgal edilmiş Arap topraklarında yasadışı olan ve bölgedeki yasal durum ile demografik yapıyı değiştirmeyi amaçlayan uygulamaları İsrail’in de kabul ettiği uluslararası sözleşme ve yükümlülöklere aykırıdır” diyerek İsrail’in bölgedeki uygulamalarını kınamıştır. BM Genel Kurulu, İsrail’in özellikle işgal altındaki bölgelerdeki yerleşim birimlerinde bu uygulamalarını devam ettirmesini kınarken, yıllık kararlarında İsrail’in yerleşim politikalarına şiddetle karşı çıktığını vurgulamıştır. “İsrail’in Kudüs’te yasalarını, egemenliğini ve yönetimini dayatmak için yaptığı her bir icraat yasadışıdır, geçersizdir, yok hükmündedir ve herhangi bir meşruiyeti yoktur” diyen 3 Aralık 2003 tarihli ve 58/22 sayılı karar da bunlardan biridir⁷⁶⁵. İsrail’in yerleşim faaliyetlerini sürdürmesine ilişkin derin kaygılarını dile getiren ve yerleşim inşası faaliyetlerinin durdurulması yönünde çağrı yapan 9 Aralık 2003 tarihli 58/98 sayılı karar da bunlardandır⁷⁶⁶.

BMGK’nden yerleşimci politikaları kınayan ilk uyarı 20 Mart 1979 tarihli ve 446 sayılı kararla gelmiştir. Karar İsrail’in 1967 yılından beri işgal ettiği Filistin yerleşim birimlerine yönelik politika ve uygulamalarının yasal bir dayanağının bulunmadığını belirtmiştir. Bunun yanında işgalci güç olarak İsrail’i 1949 Dördüncü Cenevre Sözleşmesi’ne uyup eski tedbirlerini feshetmeye, işgal edilmiş topraklar ile Kudüs’ün yasal durumu, coğrafi konumu ve demografik yapısını değiştirmeye yönelik yeni herhangi bir faaliyette bulunmaktan kaçınmaya davet etmiştir⁷⁶⁷.

BMGK 1980 tarihli 465 sayılı kararında, İsrail’in Kudüs de dahil olmak üzere 1967’den beri işgal ettiği Filistin ile Arap topraklarının coğrafi özelliklerini, demografik ve kurumsal yapılarını değiştirmeye yönelik aldığı tüm tedbirleri kınayıp bunların yasal dayanağının bulunmadığını belirtmiş, İsrail’in kendi vatandaşlarından bazılarını ve yeni göçmenleri işgal etmiştirği bu bölgelere yerleştirme politikasının Dördüncü Cenevre Sözleşme’ni açık bir şekilde ihlâl ettiğini vurgulamıştır. Ayrıca 1967 yılından beri Kudüs de dahil olmak üzere işgal edilmiş Arap topraklarında kurulan yerleşim dağıtılması, yapımı planlanan ve inşa sürecinde olan yerleşim derhal durdurulması, tüm

⁷⁶⁵ Abdurrahman Osman, **Birleşmiş Millerler ve Filistin... Suya Yazılan Kararlar**, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/CCB3661A0F5F7D4C852560DD006B5F93>, 23/2/2017.

⁷⁶⁶ Aynı metin 1/12/2004 tarihli (A/RES/59/32) sayılı karar ile 1/12/2005 tarihli (A/RES/60/41) sayılı kararlarda da vurgulanmıştır.

⁷⁶⁷ BMGK 446 sayılı karar, (çevrimiçi), <https://www.paljourneys.org/ar/timeline/historitext/9996/446>, 12.6.2018.

devletlere de İsrail'e, işgal edilmiş topraklardaki yerleşim birimleriyle bağlantılı olarak kullanılabilecek herhangi bir yardımda bulunulmaması çağrısında bulunmuştur⁷⁶⁸.

BM Şartı, 25. madde uyarınca üye ülkelerden Şart'ın belirttiği gibi BMGK kararlarının kabulü ve uygulanmasını talep etmiştir. UAD, Yahudi yerleşim yerleri ile birlikte Duvarın zararlı etkilerini belgeleme aşamasındayken Duvarın rotasının, Doğu Kudüs de dahil olmak üzere işgal edilmiş Filistin topraklarında bulunan Yahudi yerleşim birimlerinin çoğunu içeride bırakacak şekilde belirlendiğini gözlemlemiştir⁷⁶⁹.

Divan, yerleşim birimleri olgusunu izaha çalışırken şöyle der: “Cenevre Sözleşmesi’nin 49. maddesinin 6. fıkrasına göre işgalci güç kendi sivil vatandaşlarından bir bölümünü işgal ettiği bölgelere taşıyıp yerleştiremez. Ancak bu hüküm 2. Dünya Savaşı’nda olduğu gibi sadece sivil vatandaşları zorla bir yerden başka bir yere taşıyıp yerleştirmeye sınırlandırılmaz. Bunun yanında işgal gücünün sivil vatandaşlardan bir bölümünün işgal edilen bölgelere taşınmasını düzenlemek veya buna teşvik etmek için alacağı her türlü tedbiri de içerir”⁷⁷⁰.

UAD, İsrail’in Doğu Kudüs de dahil olmak üzere Filistin’de işgal ettiği topraklar üzerinde yerleşim birimleri kurmasının uluslararası hukuku yok saymak anlamında olduğuna işaret ederken bunda BMGK ile BM Genel Kurulu kararlarına dayanmıştır⁷⁷¹. Divan ayrıca, Duvarın inşası ve paralelinde işleyen sistemin, İsrail’in duvarda ilişkin resmi açıklamalarına itibar edilmeksizin bölgenin fiili olarak ilhakı kabilinden kalıcı realiteye dönüştürebilecek bir durumu ortaya çıkarabileceğine işaret etmiştir⁷⁷².

Duvar, İsrail’in Kudüs’e ve yerleşim birimlerine ilişkin aldığı ve BMGK’nin kınadığı yasadışı tedbirlerden bir bölümünü temsil eder. Bunun yanında Duvarın inşası Filistin halkının kendi kaderini tayin etme hakkını kullanmasının önünde ciddi bir engel teşkil eder. Divan, Duvarın

⁷⁶⁸ Institute for Palestine Studies, **a.g.e.**, s. 281.

⁷⁶⁹ Enis Mustafa Al Kasım, **a.g.e.**, Uluslararası Adalet Divanı Danışma Görüşleri, 19. Fıkra.

⁷⁷⁰ Dördüncü Cenevre Sözleşmesi 49. Madde 6. Fıkra, (çevrimiçi), <https://www.icrc.org/ar/doc/war-and-law/treaties-customary-law/geneva-conventions/overview-geneva-conventions.htm>, 13.9.2019.

⁷⁷¹ Enis Mustafa Al Kasım, **a.g.e.**, 120. Fıkra.

⁷⁷² **A.e.**, 121. Fıkra.

inşasının ve 120. fıkrada değinilen yerleşim birimlerinin kurulmasının işgal edilmiş Filistin topraklarının nüfusunun demografik yapısının değişmesine yol açacağını belirtmiştir⁷⁷³. Yerleşim yerlerinin yasadışılığına ilişkin karar Divan üyelerinin genelinin kararı haline gelmiştir. Amerikalı hakim Buergenthal de diğer üyelere katılarak işgal atındaki Filistin topraklarında kurulan yerleşim birimlerinin yasadışı olduğunu vurgulamıştır⁷⁷⁴.

Divan'ın yerleşim birimlerinin yasadışı olduğuna ilişkin gözlemleri, işgal altındaki Filistin toprakları için de geçerli olduğu için son derece önemlidir. Divan, işgalci güç olarak İsrail'in, Danışma Görüşü'nün gerektirdiği yasal yükümlülükleri yerine getirmesini ve uluslararası hukuku ihlâl etmekten kaçınmasını istemiştir. Genel Sekreter Özel Raportörü John Dugard, işgal altındaki Filistin topraklarındaki insan haklarına ilişkin 17 Eylül 2007 tarihli raporunda, Danışma görüşünden sonra 225 km olan Duvarın yıkılıp parçalarının sökülmesi gerekirken, UAD'nın Danışma Görüşü'nü takip eden üç yıl içinde ona 200 km daha eklenerek 425 km'ye çıkarıldığını belirtmiştir⁷⁷⁵.

BM Genel Kurulu 1 Aralık 2006 tarihinde 61/26 sayılı kararı çıkarmıştır. Bu kararda işgal gücü olarak İsrail'in yasadışı olan yerleşim birimleri kurma faaliyetlerini sürdürmesi, H-1 planı, Doğu Kudüs ve çevresinde duvar inşası ve kentin işgal altındaki Filistin'in diğer bölgelerinden daha fazla izole edilmesine yönelik endişelerini dile getirmiş, Kudüs'ün nihai statüsüne ilişkin bir anlaşma yapılana kadar bunların Filistinlilerin hayatı üzerindeki zararlı etkilerine işaret etmiştir⁷⁷⁶.

BMGK 23 Aralık 2016 tarihli 2334 sayılı kararı kabul etmiş, bu kararında İsrail'in Doğu Kudüs de dahil olmak üzere işgal altındaki Filistin topraklarında yerleşim birimlerine yönelik faaliyetlerini derhal ve tamamen durdurması çağrısını yinelemiştir. Karar, İsrail'in Doğu Kudüs de dahil olmak üzere 1967'den beri işgal ettiği Filistin topraklarında yerleşim birimleri kurmasının yasadığı olduğunu vurgulamakta, yerleşim birimleri kurma kararını da uluslararası hukuku açık bir

⁷⁷³ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Kararları, **İşgal Edilmiş Filistin Topraklarındaki Yerleşim Birimleri**. Bkz: (çevrimiçi), http://www.wafainfo.ps/ar_page.aspx?id=7599, 13.5.2018.

⁷⁷⁴ Uluslararası Adalet Divanı Raporları 2004, **İşgal Edilen Filistin Bölgesinde Duvarın İnşa Etmenin Yasal Sonuçları**, Danışma Görüşü, s. 136.

⁷⁷⁵ Jone Dogard, **İnsan Hakları Komisyonu**, 2007, (çevrimiçi), <http://www.refworld.org/cgi-baaabin/texis/vtx/rwmain/opensslpdf.pdf?reldoc=y&docid=47baaa332>, 13.9.2018.

⁷⁷⁶ BM Genel Kurulu Kararları, BM. A/RES/61/26, (çevrimiçi), [http://www.info.ps/userfiles/server/pdf/Resolution_26_\(61\).pdf](http://www.info.ps/userfiles/server/pdf/Resolution_26_(61).pdf), 10.5.2018.

şekilde ihlâl ve iki devletli çözüm ile adil çözüm önünde büyük bir engel olarak görmektedir⁷⁷⁷. Karar, 1967 yılı sınırları üzerinde yapılacak herhangi bir değişikliğin ancak iki tarafın anlaşması sonrası tanınabileceğini belirtmiştir. Karar 14 çoğunluk oyuyla kabul edilmiştir. ABD Başkanı Barack Obama yönetimi veto hakkını kullanmayıp çekimser kalmıştır.

Karara göre işgalci güç olarak İsrail'in, savaş zamanında sivillerin korunmasına ilişkin Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin gerektirdiği yasal yükümlülük ve sorumluklara tam bir şekilde uyması gerekmektedir. Karar, yerleşim yerleri, bu yerlerin genişletilmesi, Yahudi yerleşimci transferi, Filistinlilerin topraklarına el konulması, evlerinin yıkılması, sivillerin yerlerinden edilmesi gibi bölgenin statüsü ile demografik yapısını bozmaya yönelik her türlü girişimi kınamış, bu tür faaliyetlerin uluslararası hukuk ile bunlarla ilişkili kararlara aykırı olduğunu belirtmiştir⁷⁷⁸. Kararda 4 Haziran 1967 hattında yapılan herhangi bir değişikliğin de tanınmayacağı bildirilmiştir.

UAD kararı çıktığı zaman BM Genel Kurulu ile BMGK'inden Filistin topraklarının işgal edilmiş topraklar olduğunu vurgulayan 30'a yakın uluslararası karar çıkmıştır. İsrail bu kararları görmezden gelirken UAD, Filistin topraklarının statüsünü belirleme konusu ele almış ve şüpheye yer bırakmaksızın Filistin topraklarının işgal edilmiş topraklar olduğunu, İsrail'in de bu topraklarda işgal gücü olarak bulunduğunu vurgulamıştır.

Yeşil Hat doğu sınırları arasında kalan bölgenin 1967'de İsrail ile Ürdün arasındaki silahlı çatışmalarında İsrail işgal edildiğini belirtmiştir. Geleneksel Uluslararası Hukuk'a göre bu topraklar işgal edilmiş topraklardır ve İsrail işgal gücü olarak bulunmaktadır⁷⁷⁹. Bu tarihten sonra gerçekleşen uygulama ve düzenlemelerin Kudüs dahil olmak üzere bölgenin statüsünü değiştirecek yasal hiçbir değeri yoktur⁷⁸⁰. Divan'ın bu kararından şu temel noktaları çıkarıyoruz:

BMGK'nin 22 Kasım 1967 tarih ve 242 sayılı kararı teyit edilmiştir. 242 sayılı karara göre Ortadoğu'da adil ve uzun soluklu bir Batı sın tesis edilmesi iki ilkenin uygulanmasına bağlıdır⁷⁸¹:

⁷⁷⁷ Ed. Muhsin Salih, **Filistin Stratejik Raporu 2016-2017**, Al Zeytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2018, s. 426.

⁷⁷⁸ Süleyman, Fahid; BM Güvenlik Konseyi Kararlarında Yerleşimcilik, Bkz: (çevrimiçi), <http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=546304>, 25/1/2018.

⁷⁷⁹ Abdullah Muhammed Bin Aboud, **a.g.e.**, s. 59-60.

⁷⁸⁰ İsmâ İsmail; Ali Mukallid, **a.g.e.**, s. 163.

⁷⁸¹ **A.e.**, s. 197.

1- İsrail silahlı kuvvetlerinin son çatışmada işgal ettiği topraklardan çekilmesi.

2- Savaş durumunun sona erdirilmesi; bölgedeki her devletin egemenlik ve siyasi bağımsızlığına, her türlü tehdit veya şiddet hareketinden uzak, güvenli ve tanınmış sınırlar içinde barış içinde yaşama hakkına saygı duyulması.

Görüşü'nün 103. fıkrasında, İsrail'in, 19 Aralık 1966 tarihli Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'yi 3 Ekim 1991 tarihinde onayladığına, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'yi onayladığına, 20 Kasım 1989 tarihli BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni de onayladığına ve bu üç sözleşmeye de taraf olduğuna işaret etmiştir⁷⁸².

UAD'nın Danışma Görüşü'nün 108. fıkrasında, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 2. maddesinin 1. fıkrasının, Sözleşme'nin uygulama kapsamını tanımladığını belirtmiştir. Bu fıkra göre Sözleşmesi'nin taraf her bir devlet kendi ülkesinde yaşayan ve yetkisi altında bulunan bütün bireylere bu Sözleşme'de tanınan hakları renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka fikir, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğum veya başka bir statü bakımından hiçbir ayırım gözetmeksizin sağlamak ve bu haklara saygı göstermekle yükümlüdür⁷⁸³.

Divan, Danışma Görüşü'nün 112. fıkrasında, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'ni ele almış ve uygulama kapsamına ilişkin herhangi bir hüküm içermediğini belirtmiştir. Bu bağlamda aklımıza İsrail'in 4 Aralık 1998 tarihinde Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'ne sunduğu raporlardaki tutumu gelmektedir. İsrail Komite'ye sunduğu raporlarında işgal altındaki bölgelerde bulunan yerleşimcilerin Sözleşme'de tanınan haklara sahip olmuşturğunu gösteren istatistiklere yer vermiştir. Ancak Komite, İsrail'in egemenliği altında bulunan aynı bölgelerde yaşayan Filistinlilere raporda yer verilmediğini ve Sözleşme'de tanınan haklara sahip olmadıklarını gözlemlemiştir⁷⁸⁴.

⁷⁸² Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, Bkz: (çevrimiçi), <http://www.un.org/ar/sections/issues-depth/human-rights/index.html>, 24.8.2018.

⁷⁸³ A.e., Alıntıdır.

⁷⁸⁴ Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, 1966, (GE/C.12/1/Add.27), 8. Fıkra.

İsrail 19 Ekim 2001 tarihli yeni raporunda buna cevap verirken Sözleşme hükümlerinin, İsrail'in bölgedeki egemenliğini tanımayan alanlarda geçerli olamayacağını belirtmiş ve: “Batı Şeria ve Gazze Şeridi’ndeki olaylar Komite’nin yetki alanı dışında olmalıdır” demiştir. Ancak İnsan Hakları Komisyonu yeniden Sözleşme kapsamındaki uluslararası yükümlülüklerin fiili olarak İsrail’in kontrolü altında bulunan bütün bölgeler ve bölge insanları için geçerli olduğunu vurgulamıştır⁷⁸⁵.

BM Genel Sekreteri, “FKÖ’nün Hukuki Durumunun Özeti” başlıklı ikinci ek raporunun 115. fıkrasında duvar inşasının uluslararası hukuka aykırı olacak şekilde toprakların ilhakı girişimi olduğunu söylemiştir. Aynı şekilde toprak ilhakının fiili bölge egemenliği ile çelişeceği, Filistinlilerin kendi kaderlerini tayin etme haklarıyla bağdaşmayacağı; Duvarın, Filistinlilerin kendi kaderlerini tayin etme haklarını kullanmalarına engel olacağı ve zorla toprak edinmeyi yasaklayan hukuki ilkeyi ihlâl edeceği belirtilmiştir. Bunun yanında Duvarın rotasının Doğu Kudüs de dahil olmak üzere işgal edilmiş Filistin topraklarındaki demografik yapıyı değiştirecek şekilde belirlendiğine dikkat çekilmiştir⁷⁸⁶.

UAD, Görüşü’nün 117. fıkrasında üzerinden BM Genel Kurulu ile BMGK’nin, Filistin’le ilgili kararlarında toprakları zorla ele geçirmenin kabul edilemezliğini söyleyen örf ve adet kuralına dayandıklarını hatırlatır. Görüşü’nün 87 ise BM Şart’ının 2. maddesinin 4. fıkrasına uygun olarak tüm üyelerin, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığa karşı, gerek BM’in amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidine ya da kuvvet kullanılmasına başvurmadan kaçınmaları gerektiğine işaret etmiştir. BM Genel Kurulu 20 Ekim 1970 tarihinde 2625 sayılı kararı almıştır. Bu kararda tehdit veya güç kullanılarak elde edilen toprak kazanımlarının tanınmayacağı vurgulanmıştır. Buna karşılık BMGK, Kudüs kentinin yasal durumu ile statüsünü değiştirmeye, ayrıca arazi ile mülklere el koyma, nüfus transferi, işgal altındaki bölgeleri kendi topraklarına katmaya yönelik İsrail’in aldığı tüm yasal ve idari düzenlemelerin bir değerinin olmadığını, geçersiz sayıldığını, Kudüs’ün yasal statüsünü

⁷⁸⁵ İnsan Hakları Komisyonu (E/C/12/1/Add.90 sayılı karar, 15 ile 31. Fıkralar).

⁷⁸⁶ İsmail İsmail; Ali Mukallid, **a.g.e.**, s. 169-170.

değiştiremeyeceğini belirten 1971 tarihli ve 298 sayılı kararda olduğu gibi İsrail'in Kudüs'e yönelik aldığı tedbirleri kınamıştır⁷⁸⁷.

İsrail 30 Temmuz 1980 tarihinde Kudüs'ü İsrail'in başkenti yapan Temel Yasayı (Anayasayı) kabul etmiştir. BMGK'nde 20 Ağustos 1980 tarihli ve 478 sayılı kararında çıkarılan Temel Yasa'nın uluslararası hukuku ihlâl ettiğini, İsrail'in ve işgal gücünün Kudüs'ün statüsünü değiştiren veya değiştirmeyi amaçlayan her türlü idari ve kurumsal düzenlemelerinin geçersiz olduğunu ifade etmiştir. Çıkarılan Temel Yasa'yı ve Kudüs'ün statüsünü değiştirecek olan düzenlemeleri tanımama kararı almıştır⁷⁸⁸ Vv 2007 yılında Kudüs'teki durumun değiştirilmemesini talep eden A/ES-10/L.22 sayılı kararını yayımlamıştır.

Görüşü'nün 118. fıkrasında, halkların kendi kaderlerini tayin etme hakkı ilkesini netleştirmiştir. Divan, "Filistin Halkının Varlığı" sorununun çözülmüş bir sorun olduğuna dikkat çekmiştir. Hatta 9 Eylül 1993'te İsrail, FKÖ'nü Filistin halkının temsilcisi olarak tanımaya karar vermesi sırasında Yaser Arafat ile İtzhak Rabin arasında yapılan mektup değişiminde böylesi bir varlığı tanımıştır. İsrail ile Filistin arasında yapılan Oslo Anlaşması da böylesi bir tanımının göstergesidir.⁷⁸⁹ Divan bu hakların, Genel Kurul'un bir çok kez tandığı halkların kendi kaderlerini tayin etme hakkını da içerdiği görüşünde olduğunu belirtmiştir⁷⁹⁰.

Görüşü'nün 85. fıkrasında duvar inşasının yeni bir idari sistemi de beraberinde getirdiğini belirtmiştir. Ekim 2003'te yerleşim ordusu, Yeşil Hat ile Batı Şeria Duvarı arasında kalan bölgenin "Kapalı Bölge" olduğuna dair yeni emirler çıkarmıştır. Bu emirlere göre de söz konusu bölge sakinleri bu tarihten itibaren bölgede kalamaz, bu bölge dışında ikamet eden kişiler de izin belgesi olmadıktan veya İsrail vatandaşlığı kimliği taşımadıktan sonra bölgeye giremez⁷⁹¹.

⁷⁸⁷ A.e., s. 205-206.

⁷⁸⁸ Institute for Palestine Studies, a.g.e., s. 288.

⁷⁸⁹ Oslo Anlaşması, Giriş 4, 7 ve 8. Fıkralar. Bkz: (çevrimiçi), <http://www.aramaic-dem.org/Arabic/Documents/Oslo.htm>, 18/1/2019.

⁷⁹⁰ BM Genel Kurulu Kararı A/RES/58/163 22/12/2003. Bkz: (çevrimiçi), <http://www.un.org/arabic/documents/GARes/58/GARes58all2.htm>, 24.4.2018.

⁷⁹¹ Enis Mustafa Al Kasım, a.g.e., s. 224.

Görüşü'nün 120. fıkrasında Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin, işgal gücünün kendi vatandaşlarını işgal ettiği topraklara transfer etmesini yasakladığını belirtmiştir. Divan'ın edindiği bilgilere göre İsrail 1967'den beri işgal altındaki Filistin topraklarında yerleşim birimleri kurmayı içeren bir politika ve uygulama izlemektedir. Bu da 49. maddenin 6. fıkrasına aykırıdır.

BMGK, İsrail'in 1967 yılından beri işgal ettiği Filistin ve Arap topraklarındaki politika ve uygulamalarının yasal bir dayanağının bulunmadığını söyleyen, bunun yanında işgalci güç olarak İsrail'i 1949 Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'ne uyup eski tedbirlerini feshetmeye, işgal edilmiş topraklar ile Kudüs'ün yasal durumu, coğrafi konumu ve demografik yapısını değiştirmeye yönelik yeni herhangi bir faaliyette bulunmaktan kaçınmaya davet eden kararı da kabul etmiştir⁷⁹².

BMGK, İsrail'in işgal altındaki bölgelere yönelik yerleşim politikası ile uygulamalarının Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin açık bir şekilde ihali olduğunu söyleyen kararı tekrardan vurgulamıştır. Divan, Kudüs dahil olmak üzere işgal altındaki Filistin topraklarında yerleşim yerleri kurmanın uluslararası hukuka aykırı olduğu sonucuna varmıştır.

Görüşü'nün 123. fıkrasında duvar inşasının Uluslararası İnsancıl Hukuk ile İnsan Hakları Begeleri'ne⁷⁹³ ve 1907 Lahey düzenlemelerine ilişkin bitişik sorunlara sebep olduğunu açıklamıştır. Divan, 124. fıkrada, Lahey Sözleşmesi'nin 3. bölümünde yer alan ve Batı Şeria için de geçerli olan işgal edilmiş topraklardaki askeri otorite konusunu ele aldığını belirtmiştir.

Lahey Sözleşmesi'nde 3. Bölüm işgal edilmiş Filistin toprakları için de geçerli olan 43, 46 ve 52. maddeleri içermektedir. 43. madde işgal gücüne, kamu düzeni ile kamu hayatını iyileştirmek için gereken tedbirleri alma, ülkenin yürürlükte olan yasalarına saygı gösterme ve imkan dahilinde bunları sağlama yükümlülüğü vermiştir⁷⁹⁴. 46. madde de buna özel mülkiyete saygı gösterilmesi gerektiğini, özel mülklere el konulmayacağını ekler. Son olarak 52. madde belli şartlar ve sınırlar dahilinde özel mülklere el koyma ve işgal ordusunun bazı ihtiyaçlarını karşılama imkânı tanır.

⁷⁹² Institute for Palestine Studies, BMGK Karar no (446), **a.g.e.**, s. 276.

⁷⁹³ Enis Mustafa Al Kâsım, **a.g.e.**, s. 240.

⁷⁹⁴ Uluslararası Kızılhaç Komitesi, **Kara Savaşındaki Kural ve Örflere Saygıya İlişkin Lahey Sözleşmesi 1907**, 18/1/2019.

Görüşü'nün 126. fıkrasında Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 47, 49, 52, 53 ve 59. maddelerini ele almıştır. 47. madde ye göre işgal altındaki bölgede ikamet eden ve himaye gören şahıslar, topraklarının işgal edilmesinden veya işgal edilmiş bölgenin kurumlarında ya da hükümetinde hasıl olan herhangi bir değişiklikten veya işgal edilmiş bölge ile işgal eden devlet arasında yapılan herhangi bir anlaşmadan veya işgal edilen toprağın işgal eden devlet tarafından kısmen veya tamamen ilhak edilmesinden dolayı Sözleşme'de kendilerine tanınan haklardan mahrum bırakılamazlar⁷⁹⁵.

49. maddeye göre her ne sebeple olursa olsun himaye gören şahısların, işgal altındaki topraklardan İsrail Devleti'nin topraklarına ve işgal edilmiş olsun ya da olmasın başka bir devletin topraklarına bireysel ya da toplu olarak nakilleri veya sürgün edilmeleri yasaktır. 52. maddenin 2. fıkrasına göre işgal altındaki ülke işçilerinin işsiz kalmalarına veya İsrail Devleti adına çalıştırmak için çalışma imkanlarının kısıtlanmasına sebep olacak her türlü tedbir yasaklanmıştır⁷⁹⁶. 53. Madde İsrail Devleti'nin askeri hareket gerektirmediği sürece bireylere, gruplara, sosyal kurumlara veya kooperatiflere ait menkul ve gayri menkul mülkiyetleri imha veya tahrip etmesini yasaklar⁷⁹⁷.

Görüşü'nün 128. fıkrasında, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'ndeki 12. maddenin 1. fıkrasının, bir devletin topraklarında yaşayan her bireyin devletin sınırları içerisinde serbestçe dolaşma ve dilediği yere yerleşme hakkına sahip olduğunu söylediğini belirtmiştir. Görüşü'nün 132. fıkrasında ise Divan'a sunulan bilgilere, özellikle de Genel Sekreter raporuna göre Duvarın inşasının 1907 Lahey Sözleşmesi'nin 46 ve 52. maddelerinin, aynı şekilde Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 53. maddesinin gereklerine aykırı olan şartlarda mülkiyetlerin yıkımına ve onlara el konulmasına sebep olduğu bildirilmiştir. Görüşü'nün 133. fıkrasında işgal altındaki Filistin topraklarında Duvarın inşası ve Yeşil Hat ile duvardır arasında kapalı alanlar ile enklavların kurulması, oraya yerleştirilen İsrailli vatandaşların aksine Filistinlilerin hareket özgürlüğünü

⁷⁹⁵ Ed. Shafik Al Masri, **Filistin Mücadelesi için Yasal Strateji**, Orta doğu araştırma merkezi, 2015, s. 35-37.

⁷⁹⁶ Duvara İlişkin UAD Danışma Görüşü, 126. Fıkra, Bkz: (çevrimiçi), https://www.hlmn.org/img/documents/ICJ%20AdvOp%2009_07_04%20AR.PDF, 10.4.2018.

⁷⁹⁷ 1949 Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.icrc.org/ar/doc/resources/documents/misc/5nsla8.htm>, 18/1/2019.

kısıtladığı, bu kısıtlamanın da özellikle Kalkilya ve Kudüs gibi kentsel alanlarda kendini gösterdiği bildirilmiştir.

İşgal altındaki topraklarda yaşayan Filistin halkının insan haklarını etkileyen İsrail'in uygulamalarını araştırmakla görevli olan komitenin açıklamasına göre Batı Şeria'nın en verimli arazilerinden 100 bin dönüm kadarına işgalci İsrail devleti tarafından el konulmuş ve duvar inşasının ilk etabında tahrip edilmiştir. Bunların başında da Filistinlilerin geçim kaynakları olan tarım azaileri ve su kuyuları gelmektedir.⁷⁹⁸ Filistin Topraklarındaki İnsan Hakları Özel Raportörü'nün belirttiğine göre Duvarın İsrail tarafında bıraktığı Filistin toprakları verimli tarım arazileridir ve en önemli su kuyularını baarındırmaktadır. Ayrıca duvar çok sayıda meyve ve zeytin ağacını da tahrip etmiştir⁷⁹⁹. BM Gıda Hakkı Özel Raportörü'nün belirttiğine göre duvar inşası Filistinlileri tarım arazilerinden, su ve geçim kaynaklarından ayırmaktadır⁸⁰⁰. 30 beldeyi sağlık hizmetlerinden, 22 köy okullardan, 8 köy su kaynaklarından, 3 köy de elektrikten mahrum bırakmıştır⁸⁰¹.

Divan'ın Danışma Görüşü'nün 134. fıkrasında, Duvarın ve ona bağlı olan sistemin İsrail vatandaşları hariç işgal altındaki Filistinlilerin, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 12. maddesinin 1. fıkrası uyarınca güvence altına alınmış dolaşma özgürlüğünü kısıtladığını vurgulamıştır. Aynı zamanda Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ile BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde belirtildiği üzere bunların çalışma, sağlık, eğitim ve yeterli yaşam standardı haklarını sınırlamaktadır.

Divan, duvar ve ona bağlı sistemin Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 49. maddesinin 6. fıkrasına ve BMGK kararlarına aykırı olduğunu, bunun da 122 ve 133. fıkralarda belirtilen demografik yapının değişmesine sebep olduğunu düşünmektedir⁸⁰².

⁷⁹⁸ İşgal Edilmiş Filistin Toprakları ile Başka Bölgelerde Yaşayan Arapların İnsan Haklarını Etkileyen İsrail Uygulamalarını İnceleme Komitesi Raporu (A/58/311, 22/8/2003, 26. Fıkra).

⁷⁹⁹ BM Ekonomik ve Sosyal Konsey Kararı (6/2004 E/CN.4/E 8/4/2003, 9. Fıkra), Bkz: (çevrimiçi), <https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/8976BE248C8E02AE85256DB1004DD7CC>, 19/1/2019.

⁸⁰⁰ İnsan Hakları Komisyonu Özel Raportörü Jean Ziegler; **Gıda Hakkı**, Add. 2/10/2004 / E KN. 4, 23. Fıkra.

⁸⁰¹ Genel Sekreter Raporu; Apartheid Duvarı, Bkz: (çevrimiçi), <http://www.asharqalarabi.org.uk/center/dirasat-j-f.htm>, 18/1/2019.

⁸⁰² Enis Mustafa Al Kasım, **a.g.e.**, s. 247-248.

Görüşü'nün 137. fıkrasında kendisine ulaşan verilere dayanarak İsrail'in, duvar için seçtiği rotayı güvenlik ile gerekçelendirmesine ikna olmadığını vurgulamıştır. Duvar, halihazırdaki rotası ve ona eşlik eden sistemle birlikte İsrail tarafında işgal edilen topraklarda yaşayan Filistinlilerin haklarından bazılarını ihlâl eder. Bu rotadan kaynaklanan ihlalleri de askeri zorunluluklar veya ulusal güvenlik veya kamu düzeni gibi gerekçeler haklı kılmamaktadır. Buna bağlı olarak Duvarın inşası Uluslararası İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları Belgeleri gereğince bir çok yükümlülüğün İsrail tarafından ihlâl edilmesine sebep olmaktadır. Danışma Görüşü'nün, 142. fıkrasına dayanarak duvar inşası ile ona bağlı sistemin uluslararası hukuka aykırı olmuşturğu sonucuna varmıştır⁸⁰³.

3.2.7. Divan Görüşüne Göre İsrail'in Yükümlülükleri

Görüşü'nün 149. fıkrasında ile İsrail'in, işgal altındaki Filistin topraklarında Duvar inşa etmekle ihlâl ettiği uluslararası yükümlülükler ile Uluslararası İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları Hukuku'nun gereklerine uyma, Filistinlilerin kendi kaderlerini tayin etme hakkına saygı duyma, 1967 savaşı sonrası ve Batı Şeria'nın tamamıyla işgaliyle kontrolü altına giren kutsal mekanlara ulaşma özgürlüğünü tanıma zorunda olduğunu vurgulamıştır⁸⁰⁴.

Görüşü'nün 151. fıkrasında belirttiğine göre İsrail, Doğu Kudüs ve çevresi de dahil olmak üzere işgal altındaki Filistin topraklarındaki duvar inşası faaliyetlerini derhal durdurmalıdır. İsrail'in yükümlülükleri ihlâl edip yerine getirmemesinin sebebi duvar inşası ve ona eşlik eden sistemdir. İsrail bu yükümlülükleri ihlâl etmeyi bırakmalıdır. Filistinlilerin maruz kaldığı zararların tazminatına ilişkin olanlar dışında Duvarın inşası ile ona eşlik eden sisteme ilişkin ve bunlara dayanak olan yasa ve düzenlemeler derhal iptal edilmeli ve geçersiz sayılmalıdır⁸⁰⁵.

⁸⁰³ Duvara İlişkin UAD Danışma Görüşü, 137, 142. Fıkra, Bkz: (çevrimiçi), https://www.hlrn.org/img/documents/ICJ%20AdvOp%2009_07_04%20AR.PDF, 10.4.2018.

⁸⁰⁴ İsâm İsmail; Ali Mukallid, **a.g.e.**, s. 175-176.

⁸⁰⁵ Duvara İlişkin Danışma Görüşü, 126. Fıkra, Bkz: (çevrimiçi), http://www.info.wafa.ps/ar_page.aspx?id=4110, 18/1/2019.

İşgal edilmiş Filistin topraklarında Duvar inşası evlerin, ticari mekanların, tarım alanlarının ele geçirilip tahrip edilmesini de beraberinde getirdiği için Görüşü'nün 152. fıkrasında, İsrail'in gerçek ve tüzel kişilerin uğradığı zararları tazmin etme yükümlülüğü bulunduğunu belirtmiştir.

UAD teamül hukukunda zararlara yönelik tazminat biçimlerini şu şekilde belirtmiştir: “Yasadışı olan herhangi bir eylemde tazminata yönelik temel ilke eylemin sebep olduğu zararların mümkün olduğunca ortadan kaldırılması, bozuk olan durumu eski haline yani yasadışı olan eylemden öncesine getirmesi ve mülkün aynıyla sahibine iade edilmesidir. Bunları yapmak mümkün değilse de zarar gören mülkiyetin değerine eşit olacak miktarda mali bir meblağ verilir ve mülkün aynıyla sahibine iade edilmesi ile bu mali meblağ dışında kalan zararlara yönelik tazminata hükmedilir”⁸⁰⁶.

Görüşü'nün 153. fıkrasında İsrail'in işgal altındaki bölgelerde duvar inşası için gerçek ve tüzel kişilerden alınan toprakları, bahçeleri, zeytin tarlalarını ve gayri menkulleri sahiplerine iade etmesi, bunları yapma imkanı kalmamışsa da uluslararası kurallar gereği mağdurlara tazminat ödeme yükümlülüğünü yerine getirmesi gerektiğini belirtmiştir⁸⁰⁷.

İsrail, UAD görüşlerinin bağlayıcı olmadığı iddiasını hâlâ sürdürmektedir. Ancak bu durum danışma görüşlerinin hukuki etkilerinin olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Danışma görüşü, uluslararası hukuka göre önemli bazı konularda Divan için referans görüş teşkil etmekte, usule ilişkin ise Divan bağlayıcı kararlarını hazırlarken bunun kural ve prosedürünü takip eder. Danışma görüşü gücünü BM'in temel yargı organı UAD'nın bir çeşit resmi sözcüsü olmasından alır. İngiliz hakimin: “Divan, BM'in temel yargı organı olması hasebiyle bir eylemin veya vasfın yasadışı olmuşturğuna dair kararı BM Sözleşmesi'nin 24 ve 25. maddeleri gereğince BM'in kendi kararı gibi bağlayıcıdır” sözü de UAD'nın bağlayıcı yönünü vurgulamaktadır⁸⁰⁸.

⁸⁰⁶ Factory at Chorzow, Merits, Judgment No.13, 1928, P.C.I.J. series A, No.17, p.47.

⁸⁰⁷ Enis Mustafa Al Kasım, **a.g.e.**, s. 255.

⁸⁰⁸ Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, madde 25, (çevrimiçi), <http://www.un.org/ar/sections/un-charter/chapter-v/index.html>, 13.9.2018.

3.2.8. Duvara İlişkin Divan Görüşünün Devletlere Getirdiği Yükümlülükler

Görüşü'nün 159. fıkrasında, bütün devletlerin işgal altındaki Filistin topraklarında Duvarın inşasından doğan hukuk dışı durumu tanımamak, Duvarın inşasından kaynaklanan bu durumun devamına yardım etmemek, Filistin halkının kendi kaderini tayin etme hakkını kullanmasını engelleyen her türlü ihlalin sona ermesini sağlamak yükümlülüğü altında olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Cenevre Sözleşmesi'ne taraf devletlerin tümünün İsrail'in, Sözleşme'de belirtilen Uluslararası İnsancıl Hukuk'a uymasını sağlama yükümlülüğü altında olduklarını vurgulamıştır⁸⁰⁹.

Görüşü'nün 160. fıkrasında, BM Genel Kurulu ile GK'nin, Danışma Görüşü'nü dikkate alarak Duvarın inşası ve buna bağlı sistemden kaynaklanan hukuk dışı durumu sona erdirmek için gereken daha ileri adımların neler olacağını belirlemeleri gerektiğini vurgulamıştır. Görüşü'nün 161. fıkrasında da BM'in, uluslararası Barış ve güvenliği tehdit eden mevcut anlaşmazlığı çözüme kavuşturmak için çabalarını iki katına çıkarmasının zorunluluğuna dikkat çekmiştir⁸¹⁰.

Divan, BM Genel Kurulu ile GK'nin, Danışma Görüşü'nü dikkate alarak Duvarın inşası ve buna bağlı sistemden kaynaklanan hukuk dışı durumu sona erdirmek için alınacak önlemleri incelemekle yükümlü olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle duvar yasa dışıdır. Çünkü İsrail duvar inşasıyla şu üç uluslararası temel esasa aykırı davranmış olmaktadır⁸¹¹:

- 1- Uluslararası Toplum'un uluslararası ilişkiler bağlamında güç ve tehdit kullanma yasağı.
- 2- Toplumların kendi kaderlerini tayin etme hakkına saygı.
- 3- Temel İnsan hakları ve özgürlüklerine saygı.

Sonuç olarak Divan Görüşü'nün 162. fıkrasında, bu kötü durumun ancak BMGK'nin ilgili tüm kararlarının, özellikle de 242/1967 ile 338/1973 sayılı kararlarının uygulanmasıyla sona erebileceğini belirtmiştir. GK 1973 yılında silahlı çatışmaların başlaması üzerine 338 kararı

⁸⁰⁹ Duvara İlişkin Danışma Görüşü, 159. Fıkra, (çevrimiçi), <http://www.icj-cij.org/files/annual-reports/2003-2004-ar.pdf>, 12.6.2018.

⁸¹⁰ Duvara Danışma Görüşü, Bkz: (çevrimiçi), http://www.info.wafa.ps/ar_page.aspx?id=4110, 18/1/2019.

⁸¹¹ İsam İsmail; Ali Mukallid, **a.g.e.**, s. 177-179.

çıkarmış, taraflar arasında derhal bir ateşkese ve 242 kararın⁸¹² bütün yönleriyle uygulanmasına davet etmiştir.

UAD'nın Danışma Görüşü'nün 163. fıkrasında zikredilen gerekçelere dayanarak⁸¹³:

1- Talep edilen Danışma Görüşü'nü vermeye yetkisi olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir.

2- Danışma görüşü talebini karşılamaya 14 oya karşı 1 oyla karar verilmiştir.

3- 14 oya karşı 1 oyla da:

a) İsrail'in Doğu Kudüs ve çevresi de dahil olmak üzere işgal edilmiş Filistin topraklarında inşa ettiği duvar ve buna bağlı olan sistemin uluslararası hukuka aykırı olduğuna,

b) İsrail'in, Uluslararası hukuk ihlallerini sona erdirmek, işgal altındaki Filistin topraklarında duvar inşası çalışmalarını derhal durdurmak, mevcut Duvarı derhal sökmek, ilgili yasal ve idari düzenlemeleri derhal edip geçersiz kılmak yükümlülüğü altında olduğuna⁸¹⁴,

c) İsrail'in, işgal altındaki Filistin topraklarında duvar inşasından dolayı sebep olduğu zararlar için tazminat ödeme yükümlülüğü altında olduğuna,

d) Bütün devletlerin, Duvarın inşasından kaynaklanan hukuk dışı durumu tanımama, bu durumun devamına destek olmama ve yardım etmeme yükümlülüğünde olduğuna,

e) BM'in, özellikle de BM Genel Kurulu ile GK'nin, Danışma Görüşü'nü dikkate alarak Duvarın inşası ve buna bağlı sistemden kaynaklanan hukuk dışı durumu sona erdirmek için alınacak önlemleri incelemekle yükümlü olduğuna karar verilmiştir.

3.3. Yerleşim Birimleri, Duvar ve Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkı

Kendi kaderini tayin hakkı, uluslararası yasa ve sözleşmeler ile belirlenmiş, BM Genel Kurulu ile BMGK tarafından da tanınan en önemli temel haklardandır. UAD, "Filistin Halkı Varlığı" sorununun zorunlu olduğunu, bunun tartışmaya açık olmadığını ve kendi kaderini tayin etme hakkı bulunduğunu vurgulamıştır. Bu olguyu vurgulamak için de 181 ve 242 sayılı kararlar ile bu kararların Filistin Devleti'ni tanımadaki rollerini ele almak gerektiği kanısındayız⁸¹⁵. Çünkü bu

⁸¹² Enis Mustafa Al Kasım, **a.g.e.**, s. 257-258.

⁸¹³ **A.e.**, s. 258-260.

⁸¹⁴ Duvara Danışma Görüşü, Bkz: (çevrimiçi),
https://www.hlmn.org/img/documents/ICJ%20AdvOp%2009_07_04%20AR.PDF, s. 58-59, 12.6.2018.

⁸¹⁵ 242 sayılı karar, (çevrimiçi),
<https://www.paljourneys.org/ar/timeline/overallchronology?synopses%5B%5D=283&nid=283>, 15.6.2018.

iki karar, Filistin halkının kendi kaderini tayin etme hakkını güvence altına alan ve kendi bölgelerinde bağımsız bir devlet kurmalarını sağlayan önemli bir yasal dayanak teşkil eder. Önceleri savaşta yenen taraf yenilen tarafın topraklarını ele geçirme ve kendi topraklarına katma hakkına sahiptir. Bu durum da 1870 Savaşı'nın⁸¹⁶ sonlarına kadar devam etmiştir. Askeri işgal, işgal ettiği yerleri kendi mülkiyetine taşıma hakkı kalmamış, ve bölgede otoriter güç olarak bulunduğu varsayılmıştır.

Her devlet kendi bölgesinde vatandaşlarına bir açıdan meşru egemenlik diğer açıdan fiili otorite olmak üzere iki tür otorite kullanır. Devletin bir bölümü başka bir devletin kontrolüne geçtiği zaman işgal edilmiş devletin fiili otoritesi işgal gücünün kontrolüne geçer, ancak işgal edilmiş olsa da meşru egemenliği kendisinde baki kalır⁸¹⁷. Bu ilkeye göre İsrail 5 Haziran 1967 yılından sonra işgal ettiği Arap toprakları işgal edilmiş topraklar hükmündedir. İsrail bölgedeki varlığı da uluslararası hukuka göre fiili otorite olmasından öte değildir. Ancak bölgede meşru egemenlik hakkı toprakların asıl sahiplerine aittir⁸¹⁸.

İsrail 1967 yılında işgal ettiği Arap topraklarının bazılarından çekilmiştir. 1979 yılında Mısır'daki Sina'dan, 2000 yılında Güney Lübnan'dan, 2005 yılında Gazze'den ama kara, deniz ve havadan İsrail ordusunun kuşatması altında kalmaya devam etmiştir⁸¹⁹.

⁸¹⁶ 1870 Savaşı, Alman İmparatorluğu ile Fransa arasındaki savaştır, Savaş Fransa'nın hezimetıyla sonuçlanmış, Almanya, Fransa'nın Alsas-Loren bölgesini kendi topraklarına katmıştır.

⁸¹⁷ Riyad Al Ailah; Munir Abu Rahma, **Uluslararası Meşruiyet Kararlarına Göre İşgal Edilmiş Kudüs**, Araştırma Çalışmaları Dergisi, S. 24, 2008, s. 169.

⁸¹⁸ Abdullah Muhammed Bin Aboud, **a.g.e.**, s. 51-60.

⁸¹⁹ Orta doğu araştırma merkezi, **İsrail'in Güney Lübnan'dan Çekilmesi**, 2000, s. 58-63.

Harita No. 16 : Yerleşim Birimleri ve Duvardan Sonra Batı Şeria

Kaynak: www.thepolemicist.net- What a One State Reality Looks Like

3.3.1. 1947 Tarihli 181 Sayılı BM Genel Kurulu Kararı

29 Kasım 1947 tarihinde Filistin'in bölünmesi kararı çıkmış ve manda yönetiminin en kısa sürede, 1 Ağustos 1948 tarihini de aşmayacak şekilde bitirilmesini istemiştir. Bu karar Filistin'deki demografik yapıyı görmezden gelmiştir. Zira karar, nüfüsün %10'nu oluşturan Yahudi azınlığa toprakların %56'ını vermiştir.

181 sayılı karar BM'in Filistin sorunu konusunda en önemli kararlarından biri sayılır. Bu kararın birinci bölümü Filistin anayasası ve hükümetiyle ilgilidir. İkinci bölümü her iki devletin toprakları ile ortak sınırları ayrıntılı bir şekilde belirlemiştir. Üçüncü bölümde ise Kudüs'ün hukuki statüsü belirlenmiştir. Kudüs "corpus sepratum" statüsü kazanmış ve idaresini BM üstlenmiştir. Kentin idaresi de BM adına bunu yürütecek bir konseye bırakılmıştır⁸²⁰. Dördüncü bölümde ise BM Genel Kurulu bölgede imtiyazlara sahip olan devletlere, Filistin'deki Arap ve Yahudi devletlerinde ve Kudüs kentinde bu imtiyazlardan vazgeçme çağrısı yapmıştır⁸²¹.

İsrail bölgedeki meşruiyetini BM'in 181 sayılı kararına dayandırmaktadır. Ancak BM Genel Kurulu bu kararda kendi yetkilerini aştığı için İsrail'in bu meşruiyeti sorgulamaya açıktır. İsrail'in 1991 yılında, Siyonizmi ırkçılığın bir türü olarak gören 1975 tarihli 3379 sayılı kararı yürürlükten kaldırmayı başarması gibi Filistinlilerin de BM'in 181 sayılı kararının iptal edilmesini talep etmeleri gerekir ki işgal edilmiş topraklarını geri alabilsinler⁸²².

181 sayılı karara göre Filistin şu şekilde üç parçaya bölünmektedir.⁸²³:

1- Arap devleti: Yüz ölçümü Filistin'in toplam yüzölçümünün %45'ini, yani yaklaşık olarak 11000 km²'sini oluşturmaktadır. Batı Jelile, Akka, Batı Şeria, kuzeyden Ashdod kentinden güneyde Refah'a kadar uzanan güney sahili ve Mısır sınırları boyunca uzanan çölün bir bölümünü içine almaktadır.

⁸²⁰ Filistin'in Bölünmesi Kararı 181, Bkz: (çevrimiçi),

<https://www.aljazeera.net/specialfiles/pages/2df9147e-222a-45a7-9383-d035f7b1eb91>, 28/11/2018.

⁸²¹ Institute for Palestine Studies, **a.g.e.**, s. 4-16.

⁸²² Makbuleh Hamdis, **İsrail Devletinin Meşruiyeti: Uluslararası Yeni Gelişmeler Gölgesinde Yapılan Tartışmalar**, 2016, s. 1-33, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.platform.almanhal.com/Details/article/85186>, 10/11/2018.

⁸²³ Institute for Palestine Studies, **a.g.e.**, s. 4-16.

2- Yahudi devleti: Yüzölçümü tarihi Filistin bölgesinin toplam yüzölçümünün %55'ini, yani yaklaşık olarak 15000 km²'sini oluşturmaktadır. Sınırları Hayfa sahillerinden Tel Aviv'in güneyine kadar uzanmakta, Doğu Jelile, Tabereyya Gölü ve Jelil'yi içine almaktadır⁸²⁴.

3- BM Vesayet Konseyi altındaki bölgeler: Beytlahm ve civar bölgeleri kapsamaktadır.

Filistin'in biri Arap biri de Yahudi olmak üzere iki ayrı devlete bölünmesi, Kudüs ve çevresinin de uluslararası bir rejimle yönetilmesi düşüncesi 1937 tarihli Pil Komisyonu raporu ile 1938 tarihli Woodhead Komisyonu raporunda dile getirilmiştir. İki rapor da 1933-1939 yılları arasındaki Büyük Filistin Ayaklanması'nın (1933-1939) ardından Filistin sorununu araştırmak üzere İngiliz hükümeti tarafından atanan iki komite tarafından yayımlanmıştır. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra BM, Avrupa İmparatorlukları tarafından verilen manda belgelerinin gözden geçirilmesini istemiş ve Filistin'deki İngiliz mandasını en karmaşık konulardan birisi idi⁸²⁵.

BM birkaç ülkeden oluşan bir komite kurmuştur. Komite de var olan anlaşmazlığı çözmek için iki proje sunmuştur. Birinci proje bölgede bağımsız iki devlet kurulmasını, Kudüs'ün ise uluslararası bir yönetim tarafından idare edilmesini önermektedir. İkinci proje, hem Yahudi hem de Arap devletini bir araya getirecek bir federasyon kurulmasını önermektedir. UNSCOP Komitesi (BM Filistin Özel Komitesi) üyelerinin geneli tek ekonomik çerçevede bağımsız iki ayrı devleti öneren ilk projeyi daha uygun bulmuştur. BM Komisyonu, ortak sınırlar konusunda bazı değişikliklerle birlikte biri Arap biri de Yahudi devleti olmak üzere iki ayrı bağımsız devlet kurulmasını öneren projeyi kabul etmiştir⁸²⁶.

David Ben-Gurion, 1938 yılında Yahudi ajansına yaptığı konuşmasında Filistin'in Arap ve Yahudi devleti şeklinde ikiye bölünmesi kararını reddetme ve tüm Filistin'i ele geçirme niyetini açıklamıştır. Filistin'in bölünmesini söyleyen karardan birkaç ay sonra Yahudi silahlı örgütler,

⁸²⁴ Najwa Hassawi, **1948'de İsrail'in Filistinlileri Topraklarından Çıkarması, İsrail ve Uluslararası Hukuk**, 2011, s. 45.

⁸²⁵ Filistin'in Bölünmesi Planı, Bkz: (çevrimiçi),

<https://refugeesps.net/posts/%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%B1%D8%A7%D8%B1-181-%D9%85%D8%B1%D9%88%D8%B1-69%D8%B9%D8%A7%D9%85%D8%A7-%D8%B9%D9%84%D9%89-%D8%AA%D9%82%D8%B3%D9%8A%D9%85-%D9%81%D9%84%D8%B3%D8%B7%D9%8A%D9%86?page=1,29/11/2016>.

⁸²⁶ Abdulmejid Sbeytan Afuna, **Zafer Şehri Amwas**, Amman, 2016, s. 158.

İngilizlerin bölgeden çekilmesinden sonra Filistin topraklarının genelinde kontrolü ele geçirmiş ve 1948 yılında da İsrail Devleti'ni kurmuşlardır. Filistinlilerce “Nakba” olarak isimlendirilen dönem başlamıştır. Filistinliler topraklarından çıkarılmışlardır. Ben-Gurion tarafından planlanan etnik temizliğin en çirkin eylemlerine maruz kalmışlardır. Evlerin yakılması, patlayıcılarla yıkılıp imha edilmesi, Filistin tarlaları ve bahçelerinin ateşe verilmesi gibi öldürmenin her türlü yöntemi meşru sayılmıştır⁸²⁷. Bu şekilde Filistin'in dörtte üçü İsrail'in kontrolüne girmiştir.

3.3.2. 1967 Tarihli 242 Sayılı BMGK Kararı

İsrail Devleti 1967 yılından beri Batı Şeria, Suriye'nin Golan tepeleri ve Shebaa mezralarını işgale devam eder. İşgal süresi istediği kadar uzun olsun uluslararası hukuk uyarınca bu bölgelerin hepsi işgal edilmiş bölgelerdir. BMGK'nin 22 Kasım 1967 tarihli 242 sayılı “İsrail'in son çatışmalarda işgal ettiği bölgelerden çekilmesi gerekmektedir” kararına göre İsrail'in bu bölgelerden 4 Haziran 1967 sınırlarına geri çekilmesi gerekmektedir⁸²⁸.

3.3.3. BMGK'nin 242 Sayılı Kararına Göre Kudüs'ün Durumu

Kudüs sorunu BM ve onun çeşitli organlarının görüşmelerinde önemli bir yer tutmuştur, hâla da ana mesele olan Filistin sorunundan çıkan en önemli konu olmaya devam eder. Meselenin önemine binaen BM'in ana organları olan Genel Kurul, İnsan Hakları Komisyonu ve diğer ihtisas komisyonları Kudüs konusunda 60'ya yakın karar ve tavsiye vermiş, konu hakkında çözüm önerileri sunmuşlardır. Bu önerilerden en öne çıkanı İngiltere'nin BMGK temsilcisi Lord Karadon'un Haziran 1967 savaşından sonra getirdiği öneridir, savaşın durdurulması ve Arap-İsrail çatışmalarına bir çözüm bulunmasına yönelik ileri sürülen uluslararası karar ve taslakların uygulanması için şartların olgunlaştığına işaret etmiştir.⁸²⁹ BMGK 242 sayılı Kararı kabul etmiştir⁸³⁰. Birleşik Krallık tarafından önerilen ve 22 Kasım 1967'de taslağı oybirliğiyle kabul edilen ve Ortadoğu'da kalıcı

⁸²⁷ Çev. Samir jbour, **David Bin-Gurion: Savaş Günlüğü 1947-1949**, Beyrut, Institute for Palestine Studies, 1998, alıntıdır.

⁸²⁸ Institute for Palestine Studies, **a.g.e.**, s. 197-198.

⁸²⁹ 1967 Savaşı Spekülasyonları, Bkz: (çevrimiçi), <http://www.assabeel.net/135558>, 2/1/2019.

⁸³⁰ Riyad Al Ailah; Munir Abu Rahma, **a.g.e.**, s. 170.

çözümü sağlayabilecek ilkeler bu 242 sayılı Kararda yayımlanmıştır⁸³¹. 242 sayılı Kararda BMGK, Ortadoğu’da süregelen tehlikeli durumdan yana endişelerini dile getirmiş, savaşa bölge topraklarına el koymanın kabul edilemez olduğunu vurgulamış, bölgedeki tüm devletlerin barış ve güven içinde yaşamasına vesile olacak kalıcı ve adil bir çözüme ulaşmak için çalışmanın gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca BM Şartı’nı kabul eden tüm üyelerin Şart’ın ikinci maddesi gereğince bu karara uyma yükümlülüğünü dile getirmiştir. Buna göre:

1- BMGK, Sözleşme’nin ilkelerinin uygulanmasının Ortadoğu’da adil ve kalıcı bir barışın sağlanmasını gerektirdiğini vurgular. Bu da aşağıdaki ilkelerden her birinin uygulanmasını gerektirmektedir⁸³²:

- a) İsrail silahlı kuvvetlerinin 1967’de işgal ettiği bölgelerden çekilmesi⁸³³,
- b) Savaşın ve savaşa dair iddiaların sona erdirilmesi, bölgedeki her devletin toprak bütünlüğüne, egemenlik ve siyasi bağımsızlığına, her türlü tehdit veya şiddet hareketinden uzak, güvenli ve tanınmış sınırlar içinde barış içinde yaşama hakkına saygı duyulması.

2- BMGK şunların gerekliliğini vurgulamaktadır:

- a) Bölgedeki uluslararası su yollarında dolaşma özgürlüğünün güvence altına alınması,
- b) Filistinli mülteci sorununun adil bir şekilde çözülmesinin sağlanması,
- c) Silahlardan arındırılmış bölgelerin kurulması ve benzeri düzenlemelerle bölgedeki her bir devletin topraklarının dokunulmazlığının ve siyasi bağımsızlığının sağlanması⁸³⁴.

3- Genel Sekreter, GK’nin oybirliğiyle çıkan bu kararın hükümlerini ilgili devletlerle görüşmek, bir anlaşma ve kabul edilebilir bir uzlaşa sağlamak için özel bir temsilci seçip göndermelidir.

4- BMGK, Genel Sekreter’den, seçtiği temsilcinin bu yönde çalışmalarını değerlendiren bir raporu en kısa zamanda Konsey’e sunmalıdır⁸³⁵.

⁸³¹ 242 Sayılı Karar... İşgal Edilmiş Topraklardan Çekilme, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.aljazeera.net/specialfiles/pages/64582565-73ac-4ddf-aadc-3a0be2f94522>, 15.6.2018.

⁸³² Filistin Kurtuluş Örgütü, **Filistin Belgeleri**, s. 321.

⁸³³ Muhammed Shawki Abdel A’al, **Filistin Devleti: Uluslararası Hukuk Işığında Siyasi-Hukuki Çalışmalar**, 1992, s. 168.

⁸³⁴ Institute for Palestine Studies, **a.g.e.**, s. 197-198.

⁸³⁵ **A.e.**, s. 201.

Bu karar doğrudan Kudüs konusuna değinmemiş, İsrail'in toprak ilhakına yönelik faaliyetlerini de görmezden gelmiştir. Ancak karar “yanlışa dayanan her şey yanlıştır” genel ilkesine dayanarak İsrail'in 1967 da işgal ettiği bölgelerden çekilmesi gerektiğini söyler, Kudüs de bölgelerden olduğu için dolaylı olarak kararın kapsamındadır. Aynı ilke UAD Statüsü'nün 38. maddesinin 1. Fıkrası gereğince uluslararası hukukun ve hükümlerine kaynaklık eder.

BM Şartı'nın 25. maddesinin, sorumluluk, değil Şart'ın kendisinin ihlâl edilmesi durumunda ortaya çıkar. Bundan dolayı 242 sayılı Kararda Kudüs'e her ne kadar yer verilmemiş olsa da işgal edilmiş olmasından dolayı İsrail'in işgal ettiği tüm bölgelerden çekilmesini içeren maddenin kapsamına girmektedir. Bu bakımdan Kudüs'ün değiştirmek uluslararası hukukun, uluslararası meşruiyetin, başta 1949 Dördüncü Cenevre Sözleşmesi ile kara savaşındaki kural ve örfleri belirleyen 1907 Lahey Sözleşmesi olmak üzere tüm uluslararası sözleşmelerin yasadışı uygulamalardır⁸³⁶. Bunun yanında Kudüs'ün işgalinin sürdürülmesi bu kentin dini mekanların kutsallığının da çiğnenmesi anlamına gelmektedir.

4 Haziran 1967'de Yahudi devleti Kudüs'ün doğusu da dahil olmak üzere Batı Şeria'yı, Gazze 'yi, Sina'yı ve Suriye'nin Golan tepelerini işgal etmiştir. Aynı yıl içinde de BMGK'nin, İsrail'in işgal ettiği bölgelerden çekilmesi çağrısında bulunan 242 sayılı Kararı çıkmıştır⁸³⁷.

2016 yılının Mayıs ayında Filistin Merkezi İstatistik Bürosu'nun yayımladığı rapora göre İsrail, 27 bin km² kadar eden tarihi Filistin topraklarının %85'ni elinde tutmaktadır. Tarihi Filistin topraklarından Filistinlilere de sadece %15'lik bir alan kalmıştır. Buna rağmen bu iki karar hâlâ BM'in çekmecelerinde durmaktadır ve İsrail Devleti bu kararlara uymamakta, onlarca kararda olduğu gibi bunlara uymayı reddeder. İsrail, 181 sayılı karara uymak, Filistin topraklarının %45'lik alanını kaplayacak olan Filistin Devleti'nin kurulmasını kabul etmek, kamu yararına olması dışında

⁸³⁶ ICRC, **Kara Savaşındaki Kural ve Örflere Saygı Sözleşmesi**, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.icrc.org/ar/doc/resources/documents/misc/62tc8a.htm>, 22.7.2018.

⁸³⁷ 1967 Tarihli 242 Sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı, **İşgal Edilmiş Filistin Topraklarından Çekilme**, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.aljazeera.net/specialfiles/pages/64582565-73ac-4ddf-aadc-3a0be2f94522>, 13/9/2018.

topraklara el koymaktan kaçınmak yerine Filistinlilerin mülklerine el koymak için ırkçı yasalar çıkarmıştır⁸³⁸.

3.4. Yerleşimcilik Hareketine Karşı Uygulanabilecek Uluslararası Hukuk

Uluslararası hukuk, çeşitli uluslararası anlaşmalar, sözleşmeler, BM kararları aracılığıyla uluslararası barış ve güvenliği sağlamayı, anlaşmazlıkları barışçıl yollarla çözmeyi ve uluslararası ilişkilerde güç kullanımına son vermeyi amaçlar. İsrail Devleti ise, yerleşim birimleri kurmaya son verme, Filistinlilerin toprakları ile mülklerine el koymayı durdurma, işgal edilmiş Filistin topraklarından çekilme çağrısında bulunan uluslararası anlaşmalar, sözleşmeler ve kararları görmezden gelerek 1967 yılından beri Batı Şeria'yı işgal altında tutmaya devam etmiş ve yerleşim birimleri kurma projelerini sürdürmüştür⁸³⁹.

Yerleşimciliğe karşı mücadelede uluslararası hukukun rolünü daha iyi kavramak için İsrail'e karşı uygulanabilecek uluslararası anlaşma ve sözleşmelerden, uluslararası hukukun yerleşim birimlerine karşı konumundan, aynı şekilde İsrail'i yerleşim birimleri kurma ve uluslararası hukuku ihlâl etme suçlarından yana hem devlet hem de devlet kadrosu olarak yargılamaya yardım edecek uluslararası mekanizmalardan bahsedeceğiz.

3.4.1. İsrail Devleti'ne Karşı Uygulanabilecek Uluslararası Anlaşma ve Sözleşmeler

BM Hakları Komitesi 20 Ekim 2001 tarihinde İsrail'in uygulamalarının insanların yaşam haklarının ihlali ve bir insanlık suçu olduğunu açıklamıştır. İşgal gücü İsrail'in yerleşim birimleri kurması, bölge sakinlerini işgal edilmiş bölge içinde veya bölge dışında bir yere taşıması, kendi vatandaşlarından bazılarını işgal ettiği topraklara yerleştirmesi gibi eylemler de UCM'yi kuran Roma Statüsü'ne göre savaş suçları kapsamındadır. Aşağıdaki uluslararası anlaşma ve sözleşmelere dayanarak sivil nüfusa karşı işlediği suçlar için İsrail suçlu bulunur Mahkeme işlenen suçlarla ilgili soruşturma açarsa⁸⁴⁰.

⁸³⁸ Jamal Masoud, **Bait Almakdes Giden Yolu**, 2. Bolum, 1997, s. 130-143.

⁸³⁹ Aronson, **a.g.e.**, s. 126-127.

⁸⁴⁰ Ed. Abdurrahman Moh'd Ali, **İsrail ve Uluslararası Hukuku**, Beyrut, Al Zaytouna araştırma ve danışma merkezi, 2011, s. 133-152.

- Nazi savaş suçlularını yargılamaya yönelik 1945 tarihinde Müttefik devletler arasında imzalanan Londra Antlaşması.

- Saldırmayı ve güç kullanarak tehdidi yasaklayan BM Şartı⁸⁴¹.

- Nürnberg ve Tokyo Uluslararası Askeri Ceza Mahkemelerinin Nazi ve Japon savaş suçlularını yargılama konusunda aldıkları karar ve hükümler ile ortaya koydukları ilkeler.

- Nürnberg Mahkemesi ilkelerini uluslararası hukukun bir parçası olarak kabul eden, BM'in 11 Eylül 1946 tarihli 195 sayılı kararı.

- 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi.

- 1948 tarihli Dördüncü Cenevre Sözleşmesi.

- 1948 tarihli Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılması Hakkında Sözleşme maddeleri.

- 1968 tarihli Savaş Suçlarına ve İnsanlığa Karşı Suçlara Sözleşmesi.

- 1975 Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı Helsinki Nihai Senedi maddeleri.

- BM Genel Kurulu ile BMGK'nin, işgal altındaki Filistin topraklarında kurulan İsrail yerleşim birimlerinin yasadışılığına ilişkin kararları.

- BMGK'nin, İsrail'in Kudüs'ü ilhak etmesinin ve işgal gücü devleti olarak yaptığı yasal düzenlemeler, idari işlemler ve icraatların yasadışılığına ilişkin 1980 tarihli 465 ve 476 kararları⁸⁴².

- Arap, Müslüman ve Afrikalı ülkelerin düzenlediği konferanslar ile Bağlantısızlar Hareketi devletleri toplantılarında alınan kararlar.

- Dünya Sendikalar Federasyonu gibi uluslararası kuruluşların kararları.

BM Şartı'nın, BMGK ile uluslararası topluma yüklediği sorumluluk İsrail savaş suçlularını yargılamak için özel bir mahkemenin kurulmasını gerektirmektedir. Çünkü İsrail'in işlediği suçlar canilikte, yargılanmak için kendilerine özel mahkemeler kurulan Ruanda, Sırbistan ve Hırvatistan'ın işlediği savaş suçlarından daha ileridir⁸⁴³. Zira İsrail Devleti'nin lider kadrosunun yasaların üstünde kalması adil değildir. Yerleşim projelerini destekleyen devletler ile Batı Şeria'da faaliyet gösteren ve uluslararası hukuku ihlâl eden şirketlerin yargılanması gerekmektedir⁸⁴⁴.

⁸⁴¹ UN, **Saldırmayı ve Güç Kullanarak Tehdidi**, (çevrimiçi), <https://www.un.org/securitycouncil/ar/content/purposes-and-principles-un-chapter-i-un-charter>, 15.6.2018.

⁸⁴² BMGK'nin 465 sayılı karar, (çevrimiçi), https://www.wafainfo.ps/ar_page.aspx?id=7249, 12.6.2018.

⁸⁴³ Muhammed Al Hamdanî, **Uluslararası Hukukta Savaş Suçları ve Bu Suçlara Bakan Özel Mahkemeler**, Bilimsel kitap evi, 2013, s. 101-104.

⁸⁴⁴ Alber Farhat, **İsrail'in Kovuşturulup Yargılanması: Araçlar ve Kaynaklar**, 2009, s. 20.

3.4.2. Uluslararası Hukuka Göre İsrail Yerleşim Birimleri

Uluslararası kararlar ve yasalar, toprakları işgal altında olan kişilerin vatandaşlık haklarının korunması gerektiğini söyler. 1949 Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 49. maddesinin 6. fıkrasına göre işgal gücü kendi sivil vatandaşlarından bir bölümünü işgal ettiği bölgelere taşıyıp yerleştiremez. Bu bakımdan yerleşimcilik faaliyetleri, topraklara el koyup ilhak etme ve bu toprakların üzerine Yahudi yerleşim birimleri kurma Cenevre Sözleşmesi'nin söz konusu maddesine aykırıdır. İsrail'in bu faaliyetleri Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 47. maddesinin yanı sıra uluslararası hukukun en temel kurallarına bile aykırıdır⁸⁴⁵.

1907 Lahey Sözleşmesi'nin 42. maddesi: “Düşman ordusunun fiilen otoritesi altına konulmuş bulunan bir toprak işgal edilmiş toprak olarak kabul edilir, İşgal de ancak bu düşman devletin otoritesini gerçekleştirebileceği bölgeleri kapsar” demektedir⁸⁴⁶. İsrail de söz konusu bölgeleri 1967 de silahlı çatışma sonucunda işgal ettiği için Filistin topraklarını askeri işgal altında bulunan topraklar saymak gerekmektedir. Sözleşme'nin 55. maddesine göre İsrail Devleti işgal ettiği ülke topraklarının yöneticisi hükmündedir ve işgal gücü⁸⁴⁷ ülkenin mülkiyetlerini özel mülkiyet olarak görmelidir. Bu nedenle 1907 Lahey Sözleşmesi işgal gücü olarak İsrail için de geçerlidir. BM Genel Kurulu ve BMGK kararları da bu durumu vurgulamaktadır. Ayrıca 1977 Cenevre Sözleşmesi'nin 1. ve 2. Ek Protokolleri yerleşim birimlerini kurmayı yasadışı kabul etmişlerdir, Çünkü bu protokollerde kişiyi yerinden etmek veya uzaklaştırmak için özel mülkiyetini elinden almayı yasaklayan maddeler yer almıştır.

İşgal bölgelerinde⁸⁴⁸ İsrail yerleşim birimlerinin kurulmasında uluslararası hukukun asgari üç ilkesi ihlâl edilmiştir. Bunlar da:

1- Güç kullanarak topraklara el koymanın yasadışı olduğu ilkesi.

⁸⁴⁵ 1949 Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.icrc.org/ar/doc/war-and-law/treaties-customary-law/geneva-conventions/overview-geneva-conventions.htm>, 12/8/2018.

⁸⁴⁶ Ed. Abdurrahman Moh'd Ali, **a.g.e.**, s. 198-199.

⁸⁴⁷ ASLAN, Yasin, savaş hukukunun temel prensipleri, TBB Dergisi, 2008, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2008-79-470>.

⁸⁴⁸ Al-Nsour, Bilal, Al-Majali, Radwan, Uluslararası insancıl hukukta yer almak, insanlar arasındaki yasal bir husustur, amman, 2012, s.268-274.

2- Devletlerin aradaki anlaşmazlıkları barışçıl yollarla çözmesi, ilişkileri ve durumu daha da kötüye götürecek tutum veya barışçıl çözümü engelleyecek davranışlardan kaçınması gerekliliği ilkesi.

3- Devletlerin, halkın kendi kaderini tayin etme hakkından mahrum bırakacak herhangi bir icraatta bulunmaması ilkesi.

BMGK'nden yerleşim birimlerinin yasadışı olduğunu vurgulayan onlarca karar çıkmıştır, 334, 338, 446, 452, 465, 476, 471 ve 476 sayılı kararlar bunlardandır, Bunun yanında İsrail'e yerleşim birimleri kurma faaliyetlerini durdurma çağrısı yapan BM Genel Kurulu'nun onlarca kararı bulunmaktadır⁸⁴⁹.

3.4.3. İsrail Yerleşim Birimleri ve Filistin İnsan Hakları İhlalleri

İsrail 1967 yılından beri Filistinlilerden aldığı topraklar üzerinde 159 yerleşim birimi kurmuştur ki bu durum Filistinli vatandaşların haklarının ihlali anlamındadır. Çünkü bu yerleşim birimleri kurma çalışmaları Filistinlileri mülkiyet ve hareket özgürlüğü haklarından mahrum bırakmaktadır. Filistin topraklarında yerleşim politikaları insan haklarının ciddi bir ihlâlidir. Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 13. maddesine göre herkes herhangi bir devletin sınırları içerisinde serbestçe dolaşma ve yerleşme hakkına sahiptir. Aynı şekilde herkes kendi ülkesi de dahil herhangi bir ülkeyi terk etme ve ülkesine geri dönme hakkına sahiptir⁸⁵⁰.

Beyannamede bu hak özel hayat hakkıyla birlikte zikredilirken yerleşim Duvarı dolaşma, yerleşme ve seyahati yasaklamaktadır. Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 17. maddesi hiç kimsenin keyfi olarak mal ve mülkünden mahrum bırakılamayacağını söyler. Ancak yerlerine yerleşim birimleri kurmak için Filistinlilerin mal ve mülklerine el konulmaya hâla devam edilmekte, bu haklarına yönelik onlara herhangi bir saygı gösterilmemektedir⁸⁵¹.

⁸⁴⁹ Institute for Palestine Studies, **a.g.e.**, s.15 ve sonraki.

⁸⁵⁰ Uluslararası İnsan Hakları Beyannamesi, Bkz: (çevrimiçi),

<http://www.un.org/ar/universal-declaration-human-rights>, 10/5/2018.

⁸⁵¹ Abdullah Khalil, **Dünya Anayasalarında İnsan Hakları**, 2011, s. 149.

İsrail'in yerleşim politikası, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 1. maddesinde öngörülen özgürlük ve eşitlik ilkesini de ihlâl eder. Çünkü bu yerleşim birimleri Yahudilere özel olarak inşa edilmiştir ve hem Müslüman hem de Hristiyan Filistinlilere kapalıdır. Bunun yanında İsrail makamları, sadece yerleşimcilere özel yasal düzenlemeler yapmış, mahkemeler kurmuşlardır. Bu şekilde yerleşimciler aynı yasa ve mahkemelere tabi olmuşlardır. Bu ırkçı ve ayrıştırıcı politika da BM tarafından sürekli kınanan ırksal ayrımcılıktan farklı bir şey değildir⁸⁵².

İşgal edilmiş Filistin topraklarında yerleşim birimleri kurmak bu yerleşim birimlerini fiili olarak İsrail'e katmak gibidir, zira Filistinlilerin kendi kaderlerini tayin etme haklarını sınırlamaktadır⁸⁵³. Bunun yanında yerleşim birimleri işgal edilmiş bölgelerin demografik yapısını da bozmaktadır. Çünkü bölgenin asıl sahipleri oradan çıkarılmakta ve yerlerine bölgenin yabancıları olan kişiler getirilmektedir. Bu da Doğu Kudüs'te olduğu gibi kendi topraklarında garip bir Filistin azınlığının oluşmasına sebep olmaktadır.

BM'ye bağlı İnsan Hakları Konseyi, İsrail yerleşim birimleri ile buna bağlı faaliyetlerin uluslararası hukuku ihlâl etmiştirği görüşündedir. Çünkü yerleşim politikaları özel yaşam hakkı, bedensel bütünlük hakkı, onurlu yaşam hakkı, özgür dolaşma ve oturma hakkı, aile bakım hakkı, tıbbi bakım hakkı, yaşama standardı hakkı gibi Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'nin 10-23 maddeleri arasında zikredilen hakları ihlâl eder⁸⁵⁴.

3.5. İsrail Devleti'nin Sorumluluğu ve Harekete Geçirilebilecek Uluslararası Mekanizmalar

Uluslararası kararlar, Batı Şeria'da yerleşim birimleri inşasının derhal durdurulması, bu yönde İsrail Devleti'nin yaptığı yasa ve düzenlemelerin geçersiz sayılıp iptal edilmesi, ayrılıkçı Duvarın kaldırılması ve yerleşim politikalarından dolayı Filistinlilerin maruz kaldığı zararların da tazminatının ödenmesinin gerekliliğine işaret etmiştir. Uluslararası hukuk, yerleşim birimleri ve duvar politikaları konusunda uluslararası hukuku ihlâl etmesinden dolayı İsrail'in devlet olarak

⁸⁵² İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, **a.g.e.**, 1. Madde.

⁸⁵³ Mohammed Al Masri, **a.g.e.**, s. 67-70.

⁸⁵⁴ Ed. Abdurrahman Moh'd Ali, **a.g.e.**, s. 342-347.

yargılanmasına olanak tanımaktadır. Aynı şekilde savaş ve insanlık suçu işleyen İsraili siyasilerin ve askerlerin de yargılanmasına olanak tanımaktadır. İsrail devlet olarak UAD tarafından medeni yükümlülükle yargılanabilir. Bireyler ise cezai yükümlülükle UCM veya evrensel yargı yetkisine sahip Ulusal Mahkemeler veya ad hoc mahkemeler⁸⁵⁵ aracılığıyla yargılanabilir⁸⁵⁶. Bu mekanizmalardan bazıları yargılama konusunda ana mekanizma iken bazıları yardımcı mekanizma konumundadır. Bu mekanizmalar aracılığıyla işgal edilmiş Filistin topraklarında işledikleri suçlardan, özellikle yerleşim birimleri kurma suçu ile Filistinlilerin özel mülkiyetlerine el koyma suçları gibi birçok fiilden dolayı İsrail bir devlet olarak, lider kadrosu ve yöneticileri de birey olarak yargılanabilir. Bu nedenle bu başlıkta öncelikle İsrail'in hem devlet olarak yaptığı hem de yöneticilerinin eylemlerinden kaynaklanan hukuki sorumluluklarının kapsamı; ardından İsrail Devleti'ni ve yöneticilerini yargılayabilecek uluslararası mekanizmalar; ve son olarak da hukuki sorumluluğun ortaya çıkarılmasına yardımcı olabilecek diğer mekanizmalar ele alınmıştır.

3.5.1. İsrail'in ve Yöneticilerinin Sorumluluğunun Kapsamı

Uluslararası sorumluluk; hem devletin ve organlarının işlediği hem de bireylerin işlem ve eylemlerini kapsamaktadır. Bu nedenle İsrail'in temelde yerleşimcilik eylemlerinden kaynaklanan sorumluluğu çok yönlüdür. Uluslararası hukuk açısından, hukuki sorumluluk devletin, organlarının ya da devlet görevlilerinin işlediği hukuka aykırı eylemlerin durdurulması, kişilerin yargılanması ve bunun ötesinde ortaya çıkan maddi ve manevi zararların giderilmesini de kapsamaktadır. Diğer bir deyişle, savaş yasalarına aykırı olarak işlenen eylemlerden kaynaklanan sivil sorumluluk, İsrail'e yerleşimcilik suçu ile ilgili işlediği yasadışı eylemleri durdurma konusundaki taahhüt ve tazminat gerektiren zararları onarma sorumluluğunu da doğurmaktadır⁸⁵⁷. Burada kastedilen, Uluslararası Daimi Adalet Divanı tarafından vurgulanan zararı onarmaktır. Bu zarar, şöyle ifade edilmektedir: Uluslararası hukuk ilkesi değil de, genel bir kuraldır ki; her hak ihlali, tazminat yükümlülüğünü doğurmaktadır. Devletin hukuki sorumluluğu, kişilerin bireysel olarak işledikleri suçlardan cezai

⁸⁵⁵ Ed. Abdurrahman Moh'd Ali, **a.g.e.**, s. 338-352.

⁸⁵⁶ UAD, (çevrimiçi), <http://www.icj-cij.org/en>, p. 23.

⁸⁵⁷ Küresel Adalette Uluslararası Ceza Mahkemesi, (çevrimiçi): https://insamer.com/tr/kuresel-adalette-uluslararasi-ceza-mahkemesi_512.html (15/08/2020)

sorumluluklarına halel getirmez. Bu nedenle bu alt başlıkta, sırasıyla, İsrail Devleti'nin ve organlarından kaynaklanan hukuki sorumluluğu, yöneticilerinin bireysel olarak cezai sorumluluğu ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan tazminat yükümlülüğü incelenmiştir.

3.5.3.1. İsrail Devleti ve Devlet Organlarının Sorumluluğu

Hukuka aykırı bir eylemde öncelikle devam eden bir eylem söz konusu ise o eylemin durdurulması gerekir. İşgal eylemi devamlı nitelikte bir eylemden olduğundan ötürü bunun sonlandırılması ve akabinde suçu işleyenlerin sorgulanıp yargılanmasını gerektirir. Devlet olarak yetki alanında bulunan bu tür tedbirleri almayan devletin uluslararası hukukta sorumluluğu doğar. Yani İsrail'in devlet olarak şu yükümlülüklerle yargılanmasını gerektirmektedir:

1- Uluslararası hukuka göre yasadışı olan faaliyetlerin durdurulması: Bu da İsrail Devleti'nin, işgal edilmiş Filistin topraklarında uluslararası hukuk kurallarına aykırı olan duvardır ve yerleşim birimleri inşa faaliyetlerini acilen durdurması anlamına gelmektedir⁸⁵⁸.

2- Eski hale iade (aynen tazmin): Bundan kasıt da uluslararası hukuka aykırı faaliyetlerinden dolayı Filistinlileri zarara uğratan israil devleti İsrail'in yasadışı olan bütün bu faaliyetlerini durdurması ve zarar vermiştirği konularda durumu eski haline getirmesidir. Yerleşim birimleri konusunda da gasbedilen mülklerin ve arazilerin eski sahiplerine iade edilmesi anlamındadır.

3- Maddi tazminat: Bazı durumlarda zarar gören bir şeyi eski haline döndürmek mümkün olmayabilir veya pratikte imkansız olabilir. Bu durumda mali tazminat mağdur olan taraf için tek yasal yol ve seçenek olacaktır. Yerleşim politikaları Filistinlilere ait olan binlerce ağacın sökülmesine ve tahrip olmasına sebep olmuştur. Bu durumda medeni yükümlülük israil devleti İsrail'in bu zararı telafi etmek için mali tazminat ödemesini zorunlu kılmaktadır⁸⁵⁹.

⁸⁵⁸ Dâvud Daravi, *Savaş Suçları ve İnsanlığa Karşı Suçlar, Aksa İntifadası Sırasında İşlediği Suçlarda İsrail'in Sorumluluğu*, Ramallah, s. 33.

⁸⁵⁹ Abdurrahim Sudki, *Uluslararası Ceza Hukuku: Küresel Bir Suç Örgütü*, Mısır Nahdası Yayınları, 1992, s. 10.

3.5.3.1.1. Hukuka Aykırı Eylemleri Sonlandırma Yükümlülüğü

İsrail'in bağlı kalması gereken en önemli yasal yükümlülüklerden biri de, Filistin devletinde devam eden işgalini sona erdirmek, uluslararası hukuk kurallarına ve uluslararası kararlara uygun olarak bu topraklardan çekilmektir. Ayrıca İşlediği suçlar, tehlikeli fiiller ve ağır ihlallerle Filistin halkının sahip olduğu Filistin topraklarını gasp etmeye devam eden İsrail, hem kendisi hem de vatandaşlarının Filistin halkına yönelik yasadışı eylemlerini durdurmayı derhal taahhüt etmesi gerekmektedir. Bu hususta işgal altındaki bölgelerde bulunan İsrail yerleşim birimleri ile ilgili en az üç uluslararası hukuk ilkesi bulunmaktadır:

(1) Bölgenin zorla ele geçirilmesinin kabul edilemezliği;

(2) Devletlerin anlaşmazlıklarını barışçıl yollarla çözmesi gerektiği ve sonuç olarak barışçıl çözümünün zorlaştırılması veya engellenmesi yoluyla durumu daha da kötüleştirebilecek eylemlerden kaçınmaları gerektiği ilkesi,

(3) Devletlerin, halkları kendi kaderini belirleme hakkından mahrum bırakan herhangi bir karar almamaları gerektiği ilkesi.

Bu nedenle İsrail, yasadışı yerleşim birimlerini ortadan kaldırmalı, kayıp ve zararları tazminatla telafi etmelidir. İsrail'in yerleşimci politikalarından kaynaklanan zararların tazmini konusunda uygulanacak uluslararası hukuk ilkeleri, aynı zamanda işgalin neden olduğu diğer kayıplar için de uygulanmalıdır⁸⁶⁰.

Uluslararası hukuktaki ilke şudur: Uluslararası bir yükümlülüğün herhangi bir devlet tarafından ihlal edilmesi, o devletin sorumluluğunu artırır. Sonuç olarak, tazminat ödeyerek telafi etme yükümlülüğü için iyi bir dayanak bulunmaktadır⁸⁶¹.

⁸⁶⁰ Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 25 Eylül 1971'de Orta Doğu'da yayınlanan 298 sayılı Kararı, Bkz. http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/298

⁸⁶¹ Uluslararası Adalet Divanı'nın, İşgal Altındaki Filistin Topraklarında bir duvarın inşasının yasal sonuçları hakkındaki danışma görüşünün metni, 13 Temmuz 2004, sayfa 35, <http://www.icj-cij.org/homepage/ar/>

3.5.3.1.2. Hukuka Aykırı Eylemleri Soruşturma ve Yargılama Yükümlülüğü

İsrail, Filistin halkından herhangi birine yönelik geniş çaplı, planlı ve sistematik bir saldırı gerçekleştirmesi durumunda, uluslararası cezai sorumluluk gerektiren yasadışı eylemlerinden ve otoritesinden dolayı sorguya çekilmeli ve bu saldırısının uluslararası bir karakter kazanacağını bilmelidir. Uluslararası hukukta üzerinde ittifak edilen kurallara göre, bir devlet, kendi hukuki iradesini ifade etme aracı kabul edilen mensupları tarafından sergilenen tutum ve davranışlar, kişilere değil de bu kişilerden sorumlu devlete atfedilir.

Yürütme ve yasama organlarından sadır olabilecek davranışların birden fazla kaynağı bulunmaktadır. Hükümetlerin verdiği talimatlar veya çıkardığı kanunlar, kararnameler, yönetmelikler ve kararlar ile yerleşimcilik suçu gibi bazı hukuka aykırı eylemleri meşrulaştıran askeri emirler sayıca çoktur. Devlette üç organ tarafından sadır olan tutum ve davranışlar, uluslararası hukuk kuralları ile uluslararası sözleşmelere uygun olmalıdır. Özellikle de bu devletler, bu uluslararası sözleşmelerde taraf olmuşsa, bunlara karşı saygılı olmak zorundadır.

1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi, ulusal antlaşmalar yasasına saygı duyma ve uluslararası sözleşmelerin uygulanmasını engellememe kuralına bağlı kalma konusunda devletlere zorunluluk getirmiştir. Böylece bu devletlerin, uluslararası antlaşma ve sözleşmeleri uygulamadaki başarısızlıklarında gerekçe olarak ulusal hukuk metinlerini ileri sürmelerine müsaade etmemiştir.

3.5.3.1.2.1. Yasama Organın Sorumluluğu

Ulusal hukuk ve mevzuatları ortaya koyma eylemi, devletin hukuki, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik ihtiyaçlarına uygun yasaları ve düzenlemeleri yaparak ulusal egemenliğini kullanmasının en önemli unsurlarından kabul edilir. Ancak bu, bazen ulusal yasaların ayrılmaz bir parçası olabilecek uluslararası sözleşmelerden bağımsız olarak değerlendirilmelidir.

İsrail Temel Kanunu (Anayasası) uyarınca İsrail Parlamentosu (Knesset), İsrailli bireyler veya vatandaşlar tarafından sergilenen arazi işgali, müsadere, yerleşimciliğin yasallaştırılması ve Filistin Devleti'nin topraklarına tecavüz ile ilgili yasaları çıkarttığında, başbakan da dahil olmak

üzere hükümeti eylemlerinden dolayı Knesset karşısında sorumlu tutmaktadır. Bütün herkes, eylemlerinden ve verdikleri tüm kararlardan dolayı İsrail Temel Kanunu'na göre sorumlu tutulmaktadır⁸⁶².

İsrail'de Knesset, yasama organı olduğu için, Filistin devletinin kamu ve özel mülkiyetinin ele geçirilmesi ile ilgili herhangi bir hak ihlali konusunda hükümeti engellemede, savaş ve yerleşimcilik suçu işleyenlerin de yargılanmasında önemli bir rol oynamaya yetkilidir. Bu nedenle, buradaki uluslararası sorumluluğun hukuki sonuçlarından biri de tazminattır; yani devlet, verilen zararın onarılması ile ilgili üzerine düşen nakdi tutarı öder.

Sonuç olarak denilebilir ki bu kişiler, uluslararası sözleşmeleri, özellikle de UCM'nin tüzüğünü ihlal etmelerinden dolayı haklarında çıkartılan kararları iptal etme konusunda, uluslararası kararlardan, kararnamelerden, mevzuattan veya antlaşmalardan yararlanma hakkına sahip olamazlar. Özellikle de haklarında verilen kararlar, hukuki yollardan verilmişse onlara öyle bir hak verilemez. Bu kanunlar, çalıştıkları ülkedeki resmi makamlar tarafından çıkartıldığı için aykırı yasalardan dolayı sorumlu tutulamazlar. Bunun gibi devletin, aleyhinde bir takım eylemler veya tehditler yönelterek kendi temsilcisini zorlama ve baskı altında tutma hakkı da yoktur. Devlet, böyle davranmakla uluslararası antlaşmalara aykırı davranmış ve 1969 tarihli Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 51. maddesinden dolayı bütün sorumluluğu üstlenmiş olur⁸⁶³.

3.5.3.1.2.2. Yürütme Organı ve Yetkililerinin Sorumluluğu

İsrailli makamların yetkilileri, hükümeti oluşturan yürütme organının tüm tutum ve eylemlerinden dolayı sorumludurlar. Yani bu yetkililer, gerek Filistin dışındaki Filistinlilere gerekse Filistin devletine ait özel ve kamusal arazilerle gayri menkullerin gaspedilmesine ve müsadereğine izin veren hükümet kararlarını alırken de sorumluluk üstlenirler. Nitekim hukuki bir dayanakları

⁸⁶² A.e. sayfa 93.

⁸⁶³ Devamsızlıkların Mülkiyet Kanunu 1950'de İsrail'in Filistin toprakları üzerindeki kontrolünü, İsrail tarafından bilinen şeyde yasallaştırmak amacıyla yürürlüğe girdi. İsrail yasası, devamsız mülkün koruyucusuna "devamsızlık" olarak tanımlanan kişilerin sahip olduğu araziye ele geçirme, yönetme ve kontrol etme hakkı verir. "Devamsız", 2948 1947'den 18 Mayıs 1948'e kadar Filistin'in 1948'den sonra mütevelliden İsrail Kalkınma Otoritesine veya Yahudi Ulusal Fonuna kadar bu yasaya uygun olarak alınan ve sadece Yahudileri yerleştirmek için kullandığı bölümlerinden ayrılan Filistinlilerdir

olduğuna bakılmaksızın bu yetkililer, sırf bu kararları çıkarmakla sorumluluk almış olurlar. BMGK de dahil olmak üzere alınan uluslararası kararların uygulanmamaktan dolayı da sorumlu tutulabilirler. Özellikle 23 Aralık 2016'da Orta Doğu'daki Filistin sorunu (yerleşimcilik) durumuyla ilgili olarak alınan 2334 sayılı BMGK Kararı, yerleşim birimlerini meşru olmayan hukuk dışı kabul etmiştir. Ayrıca BMGK'nin bu kararının uygulanmaması karşısında zorunlu önlemleri desteklemek üzere İsrail tarafından bir komite kurulacaktır. Bunun gibi BMGK tarafından, daha önce Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD), DEAŞ, El-Kaide ve onlarla bağlantılı şahıs, grup, kurum ve kuruluşlarla ilgili 1267 (1999), 1989 (2011) ve 2253 (2015) kararları uyarınca zorunlu önlemleri destekleyen bir komite kurulmuştu⁸⁶⁴.

3.5.3.2. Bireylerin Uluslararası Cezai Sorumluluğu

UCM'nin sadece gerçek kişiler üzerinde uluslararası toplumu etkileyecek nitelikte ağır sayılan suçlar için yargılama yetkisi mevcuttur⁸⁶⁵. UCM'nin gerçek kişiler üzerindeki yargı yetkisi hem siviller hem de askerler için geçerlidir. Savaş suçları ve diğer UCM kapsamındaki suçların özellikle devlet başkanları, hükümet başkanları veya üst düzey siyasi yöneticiler tarafından işlendiği de bir gerçekliktir. Ancak devlet başkanı, hükümet başkanı olmak veya herhangi bir resmi mevki veya görevde olmanın bu kişileri cezai sorumluluktan kurtarmayacağı da belirtilmelidir.⁸⁶⁶ Bunun dışında kalan askeri sivil memurlar, siyasi ve askeri yetkililer savaş suçu ve insanlık suçu işleme konusunda UCM veya evrensel yargı yetkisine sahip ulusal mahkemelerce cezai sorumluluk taşırlar. Bu da tazminat, mülke el koyma veya hapis gibi kişiyi özgürlüğünden mahrum etme türünde maddi

⁸⁶⁴ BM Güvenlik Konseyi, 15 Ekim 1999 tarihli 1267 sayılı kararla, komisyon ve Taliban tarafından sahip olunan, kontrol edilen, kiralanan veya işletilen uçaklar tarafından belirlenen kişi ve kişilere yönelik olarak yaptırım tedbirlerinin uygulanmasını denetlemek üzere bir komite kurdu. Bu tedbirler daha sonra, özellikle 1333 (2000) ve 1390 (2002) kararları altında, varlık donması, seyahat yasağı ve Usama bin Laden, El Kaide ve Taliban hareketiyle ilişkili olan herhangi bir yeri ve kişileri etkileyen silah ambargosunu içerecek şekilde değiştirildi. Güvenlik Konseyi 17 Haziran 2011 tarihli 1988 (2011) ve 1989 (2011) kararlarıyla El Kaide ve Taliban'a karşı yaptırımlar rejimini iki ayrı sisteme ayırmaya karar verdi. 1989 (2011) sayılı Karar, 1267 (1999) sayılı karar uyarınca oluşturulan Komite tarafından uygulanan yaptırımların listesinin şimdi "El-Kaide'ye Karşı Yaptırımlar Listesi" olarak bilinmesini ve yalnızca El-Kaide ile ilişkili kişi, grup, kurum ve kuruluşların adlarını içermesini öngörmektedir. Konsey ayrıca 30 Ocak 2004 tarihli 1526 (2004) sayılı kararla, diğer şeylerin yanı sıra, önlemlerin uygulanmasını değerlendirmek ve bu konuda önerilerde bulunmak, söz konusu komiteye yöneltilen diğer konularda derinlemesine araştırma yapmakla görevli analitik bir destek ve yaptırımlar izleme ekibi kurmuştur. Yaptırım komiteleri ve zorunlu önlemleri izleyen diğer komiteler hakkında Güvenlik Konseyi'nin resmi web sitesine başvurun .http://www.un.org/ar/sc/repertoire/subsidiary_organ/sanctions

⁸⁶⁵ Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü, md. 25/1.

⁸⁶⁶ Yusuf Aksar, *Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk II*, 5. Baskı, Seçkin, Ankara, 2019, sf. 167.

cezalarla sonuçlanır. Kişi birey olarak uluslararası hukuka aykırı eylemde bulunduğu zaman uluslararası hukuk uyarınca sorumlu tutulur ve bu açıdan yargılanır⁸⁶⁷.

BM Genel Kurulu 1968 yılında Savaş Suçlarına ve İnsanlığa Karşı Suçlara Kanuni Zamanaşımı Sınırlaması Uygulanmamasına Dair Sözleşme'yi kabul etmiştir. Bu şekilde de uluslararası hukukun en temel ilkelerinden biri vurgulanmış olmaktadır. O da zamanaşımının barışa ve insanlığa karşı işlenen suçlara yönelik geçerli olmayacağıdır. Aynı şekilde İsrail'in 1948'de kuruluşundan beri işlediği ve işlemeye devam ettiği savaş suçları konusunda da geçerli değildir. Bunun yanında bu sözleşme, toplu katliam ve yerleşim birimleri kurma eylemlerini planlayan, uygulayan veya bunda ortak olan İsrail liderleri için de geçerlidir. Bunların da UCM'nde veya işledikleri suçları inceleyecek özel uluslararası ceza mahkemelerince yargılanması gerekmektedir. İşgal altındaki Batı Şeria'da yerleşim birimlerindeki hızlı artış sonrası İsrail Devleti ile liderlerinin kovuşturulması daha da bir önem arzeder⁸⁶⁸.

2. Dünya Savaşı'ndan sonra “uluslararası suçlar” kavramı gibi Uluslararası Ceza Hukuku da revize edilmiştir.⁸⁶⁹ UCM'nin dayanağı olan Roma Statüsü'nün 5. maddesinde Mahkeme'nin yargı yetkisinin, uluslararası toplumu bir bütün olarak ilgilendiren çok ciddi suçlar ile sınırlı olduğu bildirilmiş, bu tüzüğe uygun olarak da şu suçlarla ilgili yargı yetkisine sahip olduğu belirtilmiştir⁸⁷⁰:

- a) Soykırım suçu.
- b) İnsanlığa karşı suçlar.
- c) Savaş suçları.
- d) Saldırı suçu.

⁸⁶⁷ Said Al Dahshan, **İsrail'i Nasıl Yargılarız?**, Beyrut, Al Zeytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2017, s. 34.

⁸⁶⁸ Savaş Suçlarına ve İnsanlığa Karşı Suçlara Kanuni Zamanaşımı Sınırlaması Uygulanmamasına Dair Sözleşme, BM Genel Kurulu'nun 1968 tarih ve 239 sayılı kararıyla kabul edilmiş, 1970 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

⁸⁶⁹ Farhat, **a.g.e.**, s. 19.

⁸⁷⁰ UCM Roma Statüsü, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.icrc.org/ar/doc/resources/documents/misc/6e7ec5.htm>, 5.2.2019.

3.5.3.3. İsrail'in Onarım ve Tazminat Yükümlülüğü

Tazminat devletin sorumluluğunun doğal bir sonucudur ve bir tür zararı karşılama şeklidir. Filistin konusunda İsrail'in bu yöndeki sorumluluğu da Filistin topraklarında duvar ve yerleşim birimleri kurma gibi yasadışı olan faaliyetlerinden kaynaklanmaktadır. Bu faaliyetleri Filistinlilerin doğrudan zarar görmesine sebep olduğu için İsrail'in bu zararları tazmin etme yükümlülüğü doğmaktadır⁸⁷¹.

3.5.3.3.1. Yerleşimcilik Suçunun Neden Olduğu Zararları Onarılması

Savaş suçluların, bireylere ve devlete verdikleri bir zarar söz konusu ise bunun onarılması sorumluluk hukukunun esas ilkelerinden biridir. Yerleşimcilik suçuyla ilgili olarak da İsrail'in işlediği diğer suçlarla birlikte uluslararası sorumluluğunun irdelenmesi gerekmektedir. Bu ise, bu suçlar için aynı ve nakdi onarım ilkesi takip edilerek yapılmalıdır. Örneğin bir şey, en baştaki asli durumuna getirilebilir. Bu işlem ise, hak sahibi için doğal bir durum olarak kabul edilir ve iradesi olmadan kendisinden gasbedilen haklarını iade ederek icra edilir.

Savaş suçluları tarafından toprağa el konulması, müsadere edilmesi ve üzerlerine yasadışı yerleşim birimlerinin inşa edilmesi suç kabul edilir; bu suçu işleyenler cezalandırılır ve kendilerinden tazminat talep edilir. Bu ilke uygulanırken, özel veya kamu mülkiyeti olsun, tüm araziler asıl sahiplerine iade edilmelidir. Bu işlem ise, zararın onarılması hususunda asıl durum olarak kabul edilir. Bu hak, aynı tazminat şeklinde ortaya çıkmışsa, nakit tazminat yoluna gidilemez.

İsrail, yerleşimcilik suçunu işlediğinden, Filistin halkına uğrattığı zararı ortadan kaldırmak zorundadır. Bunu hasar veya suç meydana gelmemiş gibi; yani gasbettiği toprakları iade ederek, o yerin sakinlerini eski yerlerine naklederek veya daha önce üzerinde bulundukları koşullara yeniden götürerek tüm hakları sahiplerine iade etmelidir. Dolayısıyla İsrail, yasadışı yollarla gasbettiği toprakları, taşınır malları, doğal kaynaklardan yararlanarak ve eski eserlerle tarihi mirası

⁸⁷¹ Sameh Khalil Al Wadiyah, *İsrail'in Savaş Suçlarına İlişkin Uluslararası Sorumluluk*, Beyrut, 2009, s. 45

yağmalayarak elde ettiği kazançları da iade etmelidir. Hatta bu araziler üzerinde inşa ettiği yerleşim birimleri veya askeri ve güvenlik bariyerleri gibi gasbın bütün izlerini ortadan kaldırmalıdır. Ayrıca araziye gasp, müsadere veya özel ve kamu mülklerine saldırı gibi eylemlere karışan tüm bireyleri ve vatandaşları işledikleri suçlardan dolayı adalete teslim etmelidir.

3.5.3.3.2. Yerleşimcilik Suçu Karşısında Mali Tazminat Ödenmesi

İsrail, uluslararası sorumluluğu olduğu gibi, uluslararası hukuka mensup bireyleri olan - bir devlettir ve- yönetimde olan temsilcilerinin işlediği yasadışı eylemlerden kaynaklanan tüm sonuçların hukuki sonuçlarını üstlenen siyasi bir varlıktır. Yerleşimciliğin yol açtığı zararların, arazinin eski haline getirilmesi ve manevi zararlarla ilgili maddi tazminat veya rızanın sağlanması şeklinde onarılmasının yanı sıra yasadışı eylemleri önleme veya durdurma taahhüdü bu varlığın, en önemli uluslararası yükümlülükleri arasındadır. Savaş suçluları, sebep oldukları bütün zararlara karşı maddi tazminat ödeme konusunda görev -ve sorumluluk alma- bakımından işledikleri yerleşimcilik suçlarından, yasadışı ve haksız bir şekilde araziye asıl sahiplerinden işgal ve müsadere eylemlerinden dolayı bireysel olarak yargılanabilir. Bu durum İsrail'i, işlediği bu suçlara karşı maddi tazminat ödemeye maruz bırakmaktadır.

İsrail, 1949 Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 49. Maddesi'nde yer alan ve işgalci gücün kendisine ait sivil grupları, işgal ettiği bölgelere nakletmesini yasaklayan kararına aykırı olarak yasadışı İsrail yerleşimciliği uygulamalarına girişmiş ve bunu mecburi nakle dönüştürmüştü. Hatta bu durum, işgalci gücün kendi vatandaşını işgal edilen bölgelere yerleşmeye ve orada yaşamaya aktif olarak yönlendirmek amacıyla ortaya koyduğu bir dizi politik ve ekonomik teşvikleri de kapsamaktadır. Böylece Filistin'in coğrafi ve demografik özelliğinin değiştirilmesi amaçlanmıştır. Bundan dolayıdır ki İsrail, işlemiş olduğu bu suçlara karşılık maddi tazminat ödemek zorundadır. Ayrıca 2001 yılı uluslararası meşru eylemler için devletlerin sorumluluğuna ilişkin taslak sözleşmenin 35. maddesi, bir devletin, işlemiş olduğu uluslararası yasadışı eylemini, eylemin işlenmesinden önceki haline döndürme yükümlülüğü getirmektedir. Böylece tazminat talebi konusunda bazı şartlar ve kısıtlamalar konulmuştur. Bu durumda söz konusu şey, iade edilmeye ve

daha önce bulunduğu eski haline getirilmeye elverişli olmalı, iade ve tazminattan elde edilen menfaate tamamen zıt bir zahmet doğurmamalı ve fiziksel olarak imkansız olmamalıdır⁸⁷².

UCM Roma Statüsü, mağdurlara veya mağdurlarla ilgili verilen zararların giderilmesi, haklarında işlenen suçlara karşılık tazminat ve iadeyi itibar gerektiren haklarla ilgili hakların iadesi konusunda 1998 yılında UCM'ye bir takım yasal düzenlemeler getirmiştir. Böylece savaş suçluları, işledikleri suçların zararının karşılanması sorumluluğundan kaçamazlar. Roma sistemi, ayrıca mahkemeye kararını açıklarken tazminatı da belirlenmesine de izin vermiştir⁸⁷³.

Mahkemenin bu girişimi, ister istisnai durumlarda veya başvuru esnasında, mağdurların maruz kaldığı ya da onları ilgilendiren herhangi bir hasar, kayıp ya da zararın boyutuyla ve UCM Roma Statüsü'nün 75. maddesinin 1. fıkrasıyla uygundur. Bu nedenle İsrail, toprağın işgaline ve yasadışı yerleşim birimlerine dönüştürülmesine bizzat izin vermekle, uluslararası hukuka aykırı olan ve uluslararası antlaşmalarla çelişen yerleşimcilik suçundan zarar gören mağdurlara maddi tazminat ödemekle yükümlüdür⁸⁷⁴.

3.5.2. İsrail ve Yöneticilerinin Yargılanmasında Uluslararası Mekanizmalar

İsrail'in Filistin topraklarında işlediği uluslararası hukuka aykırı suçlardan dolayı hem devlet hem de lider kadrosu olarak yargılanması son derece önemli bir konudur. Batı Şeria'da yerleşim birimleri kurma faaliyetleri devam ettiği için bunun durdurulması çağrısı yapan uluslararası anlaşmalar, sözleşmeler gereğince acil bir şekilde hareket etmeli ve işlemeyi sürdürdüğü suçlardan dolayı İsrail hem devlet olarak hem de lider kadrosu olarak hesaba çekilmelidir⁸⁷⁵. Bunun hesabını sorabilecek uluslararası ana mekanizmalar uluslararası mahkemeler ve BM gibi uluslararası örgütler veya özel kuruluşlar yer ayrılmaktadır.

⁸⁷² Abd al-Majid al-Abdali, Uluslararası İlişkiler Hukuku, Yayınevi, Sanat ve Renkler Yayınları, Tunus, Üçüncü Üçüncü Baskı, 2012, s.269.

⁸⁷³ Bakınız, Uluslararası Ceza Mahkemesi 1998 Tüzüğü'nün 75. Maddesine.

⁸⁷⁴ Faris Al-Kilani, Filistin Devletinin Tanınmasının İsrail'in Filistin Halkına Karşı Suçlarından Sorumluluğu Üzerindeki Etkisi, Hukuk Fakültesi Kamu Hukuku Yüksek Lisans Tezi, El-Ezher Üniversitesi - Filistin, 2014/2014, sayfa 99.

⁸⁷⁵ Al Dahshan, **a.g.e.**, s. 102-120, 164-180.

3.5.2.1. Uluslararası Mahkemeler

İşgal gücü İsrail'in işlediği yasadışı eylemler onun uluslararası mahkemeler önünde yargılanmasını gerektirmektedir. Uluslararası sistem, uluslararası hukuku hilal eden, uluslararası barışı ve güvenliği tehdit edecek büyük suçlar işleyen devletleri ve bireyleri yargılamak için uluslararası birçok mahkeme kurmuştur⁸⁷⁶. Bu açıdan uluslararası mahkemeler; UAD, UCM ve diğer özel ceza mahkemeleri ve evrensel yargı yetkisine sahip olan mahkemeler olarak ayrıca ele alınmıştır.

3.5.2.1.1. Uluslararası Adalet Divanı

UAD devletleri yargılama konusunda en yüksek uluslararası yargı organıdır. UAD İsrail'in taraf olduğu sözleşmeler üzerinden İsrail'i yargılayabilir ve maddi tazminat ödemeye ve zararları telafi etmeye mahkum edebilir⁸⁷⁷. UAD hukuki anlaşmazlıklara bakan bir yargı organıdır. UAD'nın yetki alanı, BM Sözleşmesi ve diğer uluslararası Sözleşme ile anlaşmalarda yer alan bütün konuları kapsar. Görev ve yetkisi bakımından ikiye ayrılır:

a) İhtiyari Yargı Yetkisi: Divan'ın görev ve yetkisinin ana dayanağı da budur. Çünkü devletlerin, aralarındaki anlaşmazlığın Divan'a sunulmasını kabul etmeleri onun görev ve yetkisinin esasını teşkil eder. Divan anlaşmazlığa konu olan tarafların rızası üzerinden görev ve yetkisini icra edebilmektedir⁸⁷⁸.

b) Zorunlu Yargı Yetkisi: Görev ve yetkisi Divan Statüsü'ne taraf devletler arasındaki hukuki anlaşmazlıkları kapsar. Divan Statüsü'ne taraf devletler BM'in bütün üyeleridir şu konulara bakar⁸⁷⁹:

- 1- Anlaşmaların açıklanması.
- 2- Uluslararası hukuk ile ilgili meseleler.
- 3- Uluslararası yükümlülüklerin ihlali.
- 4- Uluslararası yükümlülüklerin ihlali durumunda gereken tazminat.

⁸⁷⁶ Al Wadiyah, **a.g.e.**, s. 45.

⁸⁷⁷ Anis Fewzi Kasim, **Duvarın İnşası ve Uluslararası Adalet Divanının Danışma Görüşü**, ed. Abdurrahman Moh'd Ali, **İsrail ve Uluslararası Hukuku**, Beyrut, Al Zeytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2011, s. 147-150.

⁸⁷⁸ Hani Hasan Ashri, **Uluslararası Ceza Sisteminin Prosedürü**, İskenderiye, 2011, s.79.

⁸⁷⁹ İCJ Tüzüğü 36. Madde, (çevrimiçi), <https://www.icj-cij.org/homepage/ar/icjstatute.php>, 13.9.2018.

Buna dayanarak Filistinliler, işgal edilmiş Batı Şeria’da inşa edilen ayrımcı duvar hususunda Duvar ve yerleşimin yasa dışı olduğuna, Duvarın kaldırılmasına, işgal edilmiş Filistin topraklarındaki inşa faaliyetlerinin derhal durdurulmasına karar verilmesi için UAD’na başvurmuşlardır. Divan, ve BM Genel Kurulu tarafından yukarıda değinilen danışma görüşü ve tavsiye kararları vermiştir. Ancak uygulanması hususunda İsrail Devleti tarafından herhangi bir adım atılmamıştır.

3.5.2.1.2. Uluslararası Ceza Mahkemesi

UCM, ilk daimi uluslararası ceza mahkemesi sayılır. 1998’de dayanağı olan Roma Statüsü’nün kabul edilmesiyle 2002 yılında yürürlüğe girmiştir. Uluslararası hukuku ihlâl eden ve uluslararası hukuka aykırı suçlar işleyen siyasi ve askeri yetkililerin yargılanması konusunda, ulusal mahkemelerin yargı yetkisini tamamlayıcı nitelik taşıyan⁸⁸⁰ en önemli mekanizmalardandır. UCM Roma Statüsü, 1. ve 2. Dünya savaşlarında milyonlarca erkek, kadın ve çocuğun uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden suçların kurbanı olduklarını görmüştür. UCM’de aşağıda belirtilen durumlarda Roma Statüsü’nün 5. maddesine göre yargı yetkisini kullanır⁸⁸¹:

a) BMGK, mahkeme savcısına, BM Sözleşmesi’nin 7. maddesi kapsamında olan bir suçun işlendiğine dair bir dava sunduğu zaman.

b) Roma Statüsü’ne taraf devletlerden biri, mahkeme savcısına, BM Sözleşmesi’nin 14. maddesi gereğince belirli bir suçun işlendiğine dair bir dava sunduğu zaman.

c) Mahkeme savcısı, 15. Madde gereğince yargı yetkisi alanına girdiğini düşündüğü bir suç konusunda kendiliğinden soruşturma başlattığı zaman⁸⁸².

Önceki bölümlerde değindiğimiz hususlara dayanarak 29 Kasım 2012 yılından beri devlet olarak da tanınan Filistin’de söz konusu şartların bir araya geldiğini görüyoruz. Bunun yanında

⁸⁸⁰ Yücel Acer, İbrahim Kaya, **Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı (İngilizce Özetli)**, 10. Baskı, Seçkin, Ankara, 2019, s. 374.

⁸⁸¹ UCM Roma Statüsü, madde 5, (çevrimiçi), <https://www.icrc.org/ar/doc/resources/documents/misc/6e7ec5.htm>, 12.6.2018.

⁸⁸² A.e., madde 15.

Filistin 2015'ten beri Roma Statüsü'ne taraf olan devletlerden biridir. Filistin topraklarında UCM'nin görev ve yetki alanına giren savaş ve insanlık suçları işlenmiştir⁸⁸³ ve işlenmektedir.

Filistin konusunda, yerleşim birimleri kurulmasının İsrail'in UCM'nin huzurunda yargılanmasını gerektirdiğini görmekteyiz. Hukukçular, uluslararası barış ve güvünüğe büyük etkilerinden ve varlıklarıyla insan kitlelerine büyük bir tehdit teşkil etmelerinden dolayı uluslararası hukukta en ağır suçların insanlığa karşı işlenen suçlar ile savaş suçları olduğu konusunda hemfikirdirler. Bu nedenle UCM Roma Statüsü tarafından yasaklanmışlardır. Uluslararası hukuk yerleşim birimleri kurma faaliyetlerini de süreklilik arz eden bir savaş suçu ve Roma Statüsü'nün bir ihlali olarak sınıflandırmıştır⁸⁸⁴.

İsrail'in yerleşim birimleri faaliyetleri, nüfusun sürgün edilmesi veya zorla naklinin insanlığa karşı suç olduğunu belirten Roma Statüsü'nün 7. maddesinin kapsamına girmektedir. Yerleşimcilik politikası da Roma Statüsü'nün 8. maddesine göre bir savaş suçudur. Zira bu madde: “İşgalci devletin kendi sivil nüfusunun bir bölümünü işgal ettiği topraklara doğrudan veya dolaylı olarak nakletmesi veya işgal edilen topraklardaki nüfusun tamamının veya bir kısmının bölgenin sınırları içinde veya dışında bir yere sürülmesi veya nakli bir savaş suçudur” demektedir⁸⁸⁵.

BM'ye bağlı organlar, İsrail'in işgal edilmiş Batı Şeria'da uluslararası yasa ve sözleşmeleri ihlâl ettiğini belgelemişlerdir. Bunun yanında BM Genel Kurulu ve BMGK İsrail'i kınayan ve egemenliği altındaki bölgelerde yaşanan şeylerden onu sorumlu tutan onlarca karara imza atmıştır. Zira Siyonizm bir halkı tümüyle yerinden edip topraklarını gaspetmiş, yüzlerce Arap köy ve kasabayı tahrip edip haritadan silmiştir. Yerleşim birimleri kurmaya devam etmiş ve ayrılıkçı Duvarıdırıdır inşa etmiştir. Filistin topraklarını tamamen ele geçirmek için gaip olanların mülklerine de el koymuştur⁸⁸⁶.

⁸⁸³ Filistin'in Uluslararası Ceza Mahkemesi katılımı, (çevrimiçi), <https://www.jilrc.com/wp-content/uploads/2016/12/13, 13.9.2018>.

⁸⁸⁴ UCM Roma Statüsü, **a.g.e.**, madde 13.

⁸⁸⁵ **A.e.**, madde 8

⁸⁸⁶ İsraili Tarihçi “Aarbi İshaki”, General Benyamin Ben-Eliezer komutasındaki Shaked komando birliğinin Haziran 1967 savaşında yaklaşık olarak 300 Mısırlı esiri öldürdüğüne dikkat çekip şöyle demiştir: “Gerçekten de birkaç saat içinde Mısır kuvvetleri tümüyle tasfiye edilmiş ve 300'ye yakın Mısırlı esir asker kurşunlanarak öldürülmüştür. Bu askerlerin büyük bir çoğunluğu da kendileri teslim olmuştu”.

BM Genel Kurulu ve BMGK, İsrail'i kınadığına göre UCM şu cezai hükümleri verebilir⁸⁸⁷:

- a) Ömür boyu hapis.
- b) 30 yılı aşmayacak şekilde süreli hapis.
- c) Suçtan doğrudan veya dolaylı olarak elde etmiş oldukları mal ve varlıklarına el konulması.
- d) Para cezası.

3.5.2.1.3. Uluslararası Özel Ceza Mahkemeleri

Özel Ceza Mahkemeleri İsrailli savaş suçlularını bireysel olarak yargılamak için uluslararası yasal mekanizmalardan sayılır. Daha önceleri uluslararası toplum, uluslararası suçları işleyen kişileri kurulacak uluslararası ceza mahkemelerinde yargılamak için birçok girişimde bulunmuştur. 2. Dünya Savaşı'nın hemen akabinde Nazi partisi lider kadrosunu Nürnberg Mahkemesi'nde yargılama girişimi bunlardan biridir. Aynı şekilde eski Yugoslavya liderleri, Ruanda ve Bosna Hersek'teki savaş suçlularını yargılama girişimleri de bunlardan sayılabilir⁸⁸⁸. Bundan dolayı yerleşim birimleri faaliyetlerine ilişkin israil devleti İsrail'i yargılamak için uluslararası özel ceza mahkemeleri kurulmalıdır. Bir halkı bütünüyle topraklarından çıkarıp yerine başka bir halkı yerleştirmekten daha büyük bir suç yoktur. Bu suçluların da cezalandırılmadan aynı suçu işlemeye devam etmeleri hiç de adil değildir⁸⁸⁹.

Uluslararası hukuk savaş suçluları ile insanlığa karşı suç işleyenlerin yargılanmasının zorunluluğunu vurgulamıştır. Nürnberg Mahkemesi Tüzüğü'nün 6. maddesine göre insanlığa karşı suç işleyenler ile savaş suçu işleyenler bu suçlarının sorumluluğunu üstlenirler. Makam ve mevkilerine itibar edilmeksizin yargılanıp en ağır cezaya çarptırılırlar.⁸⁹⁰ Bu da İsrail'in siyasi ve askeri liderlerinin tümünün bu kanuna uymaları gerektiği anlamına gelmektedir. Çünkü Filistinlilere karşı savaş suçu işlemişlerdir. İşgal edilmiş Filistin topraklarında, özellikle de yerleşim birimleri

⁸⁸⁷ UCM Roma Statüsü, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.hrlibrary.umn.edu/arab/iccprocedure.htm>, 15.9.2018.

⁸⁸⁸ Mohammed Nasir Mohammed, **Uluslararası Mahkemelerden Önce Usul Koruması**, Arapça Araştırmalar merkezi, 2016, s. 30-45.

⁸⁸⁹ Awad, **a.g.e.**, s. 127.

⁸⁹⁰ Avrupa Ekseninde Büyük Savaş Suçlularının Kovuşturulması ve Cezalandırılması Anlaşması ve Nürnberg Mahkemeleri Tüzüğü Olarak Bilinen Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi Tüzüğü, madde 6.

üzerinden işgal edilmiş Batı Şeria bölgesinde işlenen suçlar devam eden savaş suçlarından sayılır. Bunun yanında uluslararası Barış ve güvenliği de tehlikeye soktukları için tüm insanlığa karşı işlenmiş suçlar hükmündedir⁸⁹¹.

Nürnberg Mahkemesi Tüzüğü'nün 6. maddesine göre, öldürme, işgal edilen topraklarda ikamet eden sivil nüfusa kötü muamale, onları topraklarından uzaklaştırma veya öldürme gibi savaş hukuku ve örflerini ihlâl etmek, savaş esirlerine kötü muamale etmek, rehineleri öldürmek, kamu ve özel malları yağmalamak, köy ve kasabaları yıkıp tahrip etmek savaş suçlarındandır⁸⁹². Buna dayanarak diyebiliriz ki İsraililer bu madde de sayılan suçların tümünü işlemişlerdir. Adalet önüne çıkarılıp yargılanmalarını gerektirmektedir. BM Genel Kurulu 1946 tarihli 95 sayılı kararında Nürnberg Mahkemesi Tüzüğü ve kararlarını onaylamış ve bu Tüzük ile kararları uluslararası hukukun bir parçası olarak kabul etmiştir⁸⁹³. Özellikle Batı Şeria'da İsrail tarafından uygulanan yerleşimci faaliyetleri, Yugoslavya ve Ruanda'da kurulan Özel Ceza Mahkemeleri gibi yerleşimci suçunu işleyenleri bireysel olarak yargılayacak uluslararası Özel Ceza Mahkemelerinin kurulmasını gerektirmektedir.

3.5.2.1.4. Evrensel Yargı Yetkisine Sahip Ulusal Mahkemeler

Evrensel yargı yetkisine sahip ulusal mahkemeler, İsrail savaş suçlularını yargılamak için uluslararası yasal mekanizmalardandır. Siyasi yetkili olsun askeri yetkili olsun uluslararası hukuku ihlâl eden kişileri yargılayan en önemli ceza mahkemelerindendir. Batı ülkeleri, özellikle de Avrupa ülkeleri bu prensibi kabul eder⁸⁹⁴. Bu devletler kendilerine uluslararası bir suç işleyen kişileri, devlet sınırları içinde veya dışında olsun, kendi vatandaşı olsun veya olmasın kovuşturma ve yargılama olanağı veren evrensel yargılama yetkisini uygulamaktadırlar. İngiltere, İsviçre, Belçika, Hollanda gibi ülkeler bu evrensel yargılama yetkisini kullanan devletlerdendir⁸⁹⁵.

⁸⁹¹ Majdi Hammad, **İsrail Barışı: Hegemonya Stratejisi**, 1. Bölüm, Bahith çalışmalar merkezi, 2011, s. 13-17.

⁸⁹² Nürnberg Mahkemesi Tüzüğü ve Kararları, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 1946 tarihli 95 sayılı kararı.

⁸⁹³ Geçen Yüzyılda Uluslararası Ceza Adaleti, Bkz: (çevrimiçi),

<http://www.startimes.com/?t=26497753>, 17/12/2018.

⁸⁹⁴ Keçelgilil hasan tahsin, Evrensel yağı yetkisi; ceza hukuku bağlamında evrensellik ilkesine bakış, <https://jurix.com.tr/article/14238>

⁸⁹⁵ Al Wadiyah, **a.g.e.**, s. 59-61.

1949 Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nde de evrensel yargılama yetkisine yönelik ilkeleri görebiliriz. Bu Sözleşme'nin 49, 50, 129 ve 146. maddelerine göre “Sözleşme’ye taraf olan devletler Sözleşme’nin maddelerini ciddi bir şekilde ihlâl eden veya ihlâl etme emrini veren kişilere uygulanacak cezai yaptırımları belirleyecek yasal düzenlemeleri yapmayı taahhüt eder. Yine Sözleşme’nin tarafı olan devletlerden her biri suçlanan takip edip ve ulusal mahkemeleri önüne yargılamalıdır”⁸⁹⁶.

Bu konuda Pinochet kararı örnek olarak bahsediyorum, Şili’de 11 Eylül 1973’de seçimle işbaşına gelen Marksist Başkan Salvador Allende’yi devirerek iktidara gelen dönemin Genelkurmay Başkanı General Augusto Pinochet, 1973-1990 arasında iktidarda olduğu 17 yıl boyunca ülkesini demir yumrukla yönetti. Pinochet siyasi partileri kapattı, anayasayı lağvetti ve 3 yıl içinde 130 bin muhalifini tutuklattı, Pinochet, 3 binden fazla insanın ölümünden veya kaybindan sorumlu tutuluyor⁸⁹⁷.

Pinochet 1990’ların başında iktidardan düştükten sonra yerleştiği İngiltere’de cunta dönemindeki İnsan Hakları ihlalleriyle ilgili yargılandığı İspanya’nın iade talebi üzerine gözaltına alınmıştı ancak İngiliz hükümeti Pinochet’in yargılanmasını sağlık sebepleri yüzünden uygun görmeyerek 83 yaşındaki diktatörü serbest bırakmıştı. Şili Yüksek Mahkemesi, hükümetin, 1973 ile 1990 yıllarında siyasi mahkum olan 71 kişiye toplam 3,2 milyon dolar tazminat ödemesi gerektiği yönünde karar verdi. Mahkeme, alt mahkemenin hükümetin zaman aşımı süresinin dolduğu yönündeki itirazını reddetmesine yönelik hükmü onadı⁸⁹⁸.

⁸⁹⁶Uluslararası Kızılhaç Komitesi, **Dördüncü Cenevre Sözleşmesi**, Bkz: (çevrimiçi), www.icrc.org/ar/doc/resources/documents/misc/5ns1a8.htm, 11.3.2019.

⁸⁹⁷ İngiltere Pinochet’den kurtuldu, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ingiltere-pinochetden-kurtuldu-39137476>, 03.03.2000.

⁸⁹⁸ Şili’de Pinochet Döneminin Tutuklularına Tazminat, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.haberler.com/sili-de-pinochet-doneminin-tutuklularina-tazminat-9512940-haberi/>, 20.07.2020.

3.5.2.2. İsrail'in ve Yöneticilerinin Yargılanmasında Uluslararası Kuruluşların ve BM'nin Özel Kuruluşların Rolü

Devlet olarak İsrail'i, bireysel olarak da siyasi ve askeri lider kadrosunu yargılamak birkaç sebepten dolayı zor bir konudur. En önemlisi siyasetin uluslararası adalet sürecindeki etkisidir. ABD'nin, İsrail'i ve lider kadrosunu korumak için BMGK'nde onlarca kez veto hakkını kullanması bu etkiyi çok açık bir şekilde bize göstermektedir. İşte burada uluslararası hükümet organizasyonları ile sivil kuruluşların, uluslararası düzeydeki etkileri bakımından önemi ortaya çıkmaktadır⁸⁹⁹.

Uluslararası bir örgüt, "bir antlaşma ya da uluslararası hukuka göre akdedilen başka bir belge ile kurulan ve münhasıran uluslararası hukuk kişiliğine sahip örgüt"⁹⁰⁰ olarak tanımlanır. Bu kuruluşların üyeleri de o kuruluştaki devletlerinin temsilcileri olarak sayılırlar⁹⁰¹. Uluslararası Kızılhaç örgütü, Uluslararası Af Örgütü ve İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW) gibi uluslararası sivil toplum kuruluşları ise bir devletin sınırları içerisinde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının bir parçası sayılır. Hükümetlerarası kuruluşlar, genel uluslararası kuruluşlar ve bölgesel uluslararası kuruluşlar olmak üzere ikiye ayrılır. BM ve Dünya Ticaret Örgütü gibi kuruluşlar genel uluslararası kuruluşlardır. Avrupa Birliği Konseyi ve Arap Devletleri Birliği gibi kuruluşlar ise bölgesel uluslararası kuruluşlardır.

Uluslararası barış ve güvenlik için çalışan bir kuruluş olarak BM'ye bağlı ve onun içindeki özel yapılar uluslararası hukuk ihlallerine karşı koyma konusunda önemli bir rol oynamakta, uluslar arasında dostane ilişkiler geliştirme ve uluslararası sorunları barışçıl yollarla çözmeye çalışmaktadır⁹⁰². BM'ye bağlı en önemli özel yapılar BM Genel Kurulu, BMGK ve BM İnsan Hakları Konseyi'dir.

⁸⁹⁹ Said Al Dahshan, **a.g.e.**, s. 1983-200.

⁹⁰⁰ Sevda Keskin, "Uluslararası Örgütlerin Sorumluluğuna İlişkin Taslak Maddeler", **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, 2016, Vol.36(2), s. 163.

⁹⁰¹ Süheyl Hüseyin Al Fatalawi, **Uluslararası hukuk Ansiklopedisi: Uluslararası Örgüt Organizasyon**, Amman, Dar Es-Sakafa Yayıncılık ve Dağıtım, 2007, s. 17.

⁹⁰² **A.e.**, s. 96-105.

3.5.2.2.1. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu

Genel Kurul, BM'in ana organlarından biridir ve üyeleri de BM'in üyeleridir. Genel Kurul, uluslararası hukukun ilkelerinin yerleşip kökleşmesinde önemli bir rol oynar ve kararlarını bağlayıcı olmayan öneriler şeklinde çıkarır. Bundan dolayı BM'ye üye devletlerin, Genel Kurul'un öneri ve tavsiyelerini uygulama zorunluluğu yoktur⁹⁰³. Çünkü Genel Kurul uluslararası hukukun ihlâl edilmesi durumunda kararlarını uygulatacağı mekanizmalara sahip değildir. Ancak Genel Kurul şu yönlerden devlet olarak İsrail'in, birey olarak da lider kadrosunun yargılanmasına yardımcı olabilir:

1- Genel Kurul, yerleşim Duvarı davasında olmuşturğu gibi bir karar çıkarıp UAD'ndan, İsrail'in uluslararası hukuku ihlâl etmesinin hukuki sonuçları konusunda tavsiye görüşü isteyebilir.

2- Filistin halkının kendi kaderini tayin etme hakkını vurgulayan, işgal edilmiş Batı Şeria'da İsrail'in yerleşimci faaliyetlerini kınayan kararlar ve tavsiyeler çıkarabilir.

3- İsrail'in 1967'den beri işgal edilmiş Filistin topraklarında işlediği suçlarla ilgili uluslararası raporları onaylayabilir. Bu raporlara dayanarak da İsrail'in hem devlet hem de lider kadrosu olarak uluslararası mahkemeler önünde yargılanması için davaların açılmasına öncülük edebilir⁹⁰⁴.

4- Genel Kurul, İsrail'in suçlarını, özellikle de Batı Şeria'da yerleşim birimleri kurma suçunu UCM'ne taşıması için BMGK'ne tavsiyede bulunabilir. Bu da Filistin Devleti'nin Genel Kurul'a gidip BMGK'nden yerleşim faaliyetleri dosyasının UCM'ne taşınmasını talep eden bir karar çıkartmasını istemesinin yolunu açacaktır⁹⁰⁵.

⁹⁰³ Fouad Al Batayneh, **BM: Kahr Organizasyon Gider Sistem**, Arapça çalışmalar yayın kurumu, 2003, s.64-70.

⁹⁰⁴ İsrail işgalinin etkilileri ve uygulamaları, E/ESCWA/30/5, (çevrimiçi), http://www.unescwa.org/sites/www.unescwa.org/files/events/files/dm_lshb_lflstyny_tdyt_lhtll_lsryly_wmmrstth.pd, 13.9.2019.

⁹⁰⁵ UCM Roma Statüsü 12. Maddesi, Filistin UCM Resmi üye olarak, 1/4/2015, (çevrimiçi), http://www.wafa.ps/ar_page.aspx?id=Ce3DK661946115006aCe3KDK, 13.9.2018.

3.5.2.2.2. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

BM Şartı kapsamında kendisine verilen geniş yetkiler göz önüne alındığında BMGK, BM içindeki en etkili mekanizma sayılır. BM Sözleşmesi'nin 7. bölüm gereğince askeri alanda da hareket etme yetkisine sahiptir. BMGK şu adımları atarak İsrail'in uluslararası hukuk ihlallerini durdurmada bir rol oynayabilir⁹⁰⁶:

1- Ekonomik yaptırımlar uygulama: Ekonomik yaptırımlar silahlı kuvvet kullanmadan alınan cezai önlemlerden biridir. Uluslararası barışın tehdit altında olması veya ihlâl edilmesi durumunda BMGK, BM Sözleşmesi'nin 39 ve 41. maddesi gereğince böylesi yapmıştırrımlara başvurabilir. Çünkü BMGK'nin uluslararası hukuku ihlâl eden devletlere karşı ekonomik yaptırımlar uyguladığı olmuştur⁹⁰⁷.

4- Silahlı güç kullanma: BMGK silahlı çatışmaların yaşanması durumunda uluslararası barış ve güvenliği korumak veya yeniden kurmak için BM Şartı'nın 42. maddesine dayanarak silahlı güç kullanma girişiminde bulunabilir.

BMGK'nin bu yöndeki rolünden bahsederken İsrail'i ve lider kadrosunu, işgal edilmiş Filistin topraklarında uluslararası hukuku ciddi olarak ihlâl eden tutumlarından, özellikle yerleşimcilik suçundan dolayı yargılama konusunda şunları da yapabilir:

1- Bu davaların UCM'ne taşınması: Roma Statüsü'nün 13. maddesi BMGK'ne, UCM'nin yetki alanına giren ciddi uluslararası suçları davaları ona taşıma yetkisi vermiştir. İsrail'in yerleşim faaliyetleri ve işgal edilmiş bölge nüfusunun başka bölgelere taşınması hem savaş suçu hem de insanlığa karşı bir suçtur. Bu bakımdan BMGK soruşturma başlatmak ve sorumlular hakkında gerekli cezai müeyyideleri uygulamak için yerleşim faaliyetleri dosyasını UCM'ne gönderebilir⁹⁰⁸.

Daha önce de BMGK, Sudan'daki Darfur dosyasını 2005 tarihli 1593 sayılı GK kararı gereğince UCM'ne götürmüştü⁹⁰⁹. Ancak BMGK'nin bu rolünü yerine getirmesinin önündeki en büyük engel ABD'nin İsrail'i korumak için kullandığı veto hakkıdır.

⁹⁰⁶ Al Batayneh, **a.g.e.**, s. 39-45.

⁹⁰⁷ UCM Roma Statüsü, **a.g.e.**, 39, 41 Maddeleri.

⁹⁰⁸ Al Wadiyeh, **a.g.e.**, s. 105.

⁹⁰⁹ S/RES/1593 (2005), (çevrimiçi), [http://www.İccforum.com/media/background/darfur/2005-03-31_UN_Security_Council_Resolution_1593_\(Arabic\).pdf](http://www.İccforum.com/media/background/darfur/2005-03-31_UN_Security_Council_Resolution_1593_(Arabic).pdf), 12.6.2018.

2- Geçici özel ceza mahkemelerinin kurulması: BM Sözleşmesi'nin 7. bölümüne göre BMGK acil durumlarda ad hoc mahkemeleri kurma yetkisine sahiptir. Daha önce eski Yugoslavya, Kamboçya, Rwanda ve Lübnan'da bu yapılmış, savaş suçlarından sorumlu olan ve uluslararası hukuku ciddi bir şekilde ihlâl eden kişiler bu özel mahkemeler tarafından yargılanmıştır⁹¹⁰. Ancak Filistin, Irak, Afganistan ve başka yerlerin dosyalarına yönelik BMGK herhangi bir girişimde bulunmamıştır. ABD'nin veto hakkı BMGK'nin yetki kapsamında olan özel mahkemelerin kurulmasının önündeki en büyük engeli teşkil eder.

3.5.2.2.3. İnsan Hakları Konseyi

BM içerisinde insan haklarıyla ilgilenen ana mekanizmalardan biridir. Konseyi 2006 yılında kurulmuştur. Merkezi Cenevre'dedir ve 47 üyesi vardır.

BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi'ne bağlı olan İnsan Hakları Komitesi'nin yerini almıştır. Konsey insan hakları ihlallerini incelemekle görevlidir. İnsan Hakları Konseyi, Devlet olarak İsrail'in, birey olarak da lider kadrosunun yargılanması konusunda şu şekilde katkıda bulunabilir⁹¹¹:

- 1- BM Genel Kurulu'na insan hakları ihlalleriyle ilgili rapor ve öneriler sunmak.
- 2- İnsan hakları ihlallerini yerinde incelemek için bölgeye gerçekleri araştırma komiteleri yollamak.
- 3- Gerçekleri araştırma komiteleri tarafından hazırlanan raporları onaylamak ve uluslararası mahkemelere delil teşkil edecek şekilde uluslararası bir kuruluş tarafından yayımlanan resmi belgeler olarak kabul etmek⁹¹².

2014 yılındaki son Gazze savaşı konusunda Goldstone Komisyonu'nun sunduğu rapor Filistin konusunda bunun pratik örneklerinden biridir. İnsan Hakları Konseyi bölgede gerçekleri

⁹¹⁰ Geçici Özel Ceza Mahkemeleri, (çevrimiçi), <http://www.un.org/ruleoflaw/ar/thematic-areas/international-law-courts-tribunals/international-hybrid-criminal-courts-tribunals/>, 13.9.2018.

⁹¹¹ Mais Qandeel, **Enforcing Human Rights of Palestinians in The Occupied Territory**, Berlin, 2018, s. 210-214.

⁹¹² Al Dahshan, **a.g.e.**, s. 197-199.

araştırmak için bir komisyon oluşturmuş, bu komisyon bu konuda bir rapor hazırlamış, İsrail'in bölgede işlediği suçları kınamış ve savaş suçu ile insanlığa karşı işlenen suçlar nitelemiştir⁹¹³.

İsrail devlet olarak, yöneticilerini de birey olarak yargılamaya yönelik uluslararası ve hükümetlerarası kuruluşların rolü konusunda özetle diyebiliriz ki BM, işgal edilmiş Filistin topraklarında yaşanan hukuki ve insani ihlallerin önüne geçmek için etkili mekanizmalar geliştirebilmiş değildir. Pratikte Filistin'teki yerleşim birimleri meselesi için BMGK'nin özel mahkemeler kurması ve davayı UCM'ne taşıması ABD'nin daimi vetosu yüzünden çok zordur. İnsan Hakları Konseyi'nin rolü ise devletler üzerinde herhangi bir bağlayıcılığı ve yaptırımı olmayan öneriler sunmaktan öteye gitmemektedir⁹¹⁴.

İnsan Hakları Konseyi ihlalleri kınayıp işlenen suçları belgelemekle ve İsrail tarafından çoğu kez işgal edilmiş Filistin topraklarına girmesine izin vermediği gerçekleri araştırma komiteleri kurmakla yetinmiştir. Bu uluslararası kuruluştan beklenen asıl görevi olan uluslararası barış ve güvenliği korumak ve işgal edilmiş Batı Şeria'daki yerleşim birimleri kurma faaliyetleri suçundan İsrail devleti ile lider kadrosuna gerekli cezaların verilmesini sağlamaktır⁹¹⁵.

3.5.3. İsrail ve Yöneticilerinin Yargılanmasına Yardımcı Olabilecek Diğer Uluslararası Mekanizmalar

Yerleşim birimleri kurma faaliyetleri ve uluslararası hukukun ihlali konusunda İsrail'i yargılama yolunu açabilecek ana mekanizmalara değindikten sonra Batı Şeria'daki yerleşim faaliyetleri suçu yüzünden İsrail'in hem devlet olarak hem de lider kadrosu olarak yargılanmasına yardımcı olabilecek veya katkıda bulunabilecek uluslararası mekanizmaları da zikretmemiz gerekmektedir. Uluslararası sivil toplum kuruluşları arasında en çok öne çıkanları insan hakları kuruluşları ile medyadır⁹¹⁶.

⁹¹³ Goldstone Report, (çevrimiçi), http://www.alzaytouna.net/wp-content/plugins/extrawatch-pro/components/com_extrawatch.php?origin=frontend&task=ajax%action=download&env=extrawatchwordpressenv&file=arabic/data/attachment/reportsz/2009/report_goldstone_10_09.doc, 12.6.2018.

⁹¹⁴ BM İnsan Hakları Komiserliği, **İnsan Hakları Komiserliğiyle Çalışmak**, Cenevre, 2006, (çevrimiçi), <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&doc'd=483eaf692>, 12.6.2018.

⁹¹⁵ Al Dahshan, **a.g.e.**, s. 197-199.

⁹¹⁶ De Shati Siddiq, **İnsan Haklarının Sağlanmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü**, 1. Bölüm, 2016, s.17-32.

3.5.3.1. İsrail ve Yöneticilerinin Yargılanmasında Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü

BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi, sivil toplum kuruluşlarını tanımlarken: “Hükümetler arası herhangi bir anlaşma olmadan kurulan örgütlerdir. Bu örgütlerde hükümetler tarafından belirlenen üyeler olabilir, ancak bu üyelik örgüt içindeki ifade özgürlüğüne müdahalede bulunmama şartına bağlıdır” demiştir.⁹¹⁷ Sivil toplum kuruluşlarının bu öneminden dolayı da BM, Sözleşme’sinin 71. maddesine dayanarak BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi’ne sivil toplum kuruluşlarından görüş alma yetkisi vermiştir. Uluslararası Kızılhaç Komitesi, İnsan Hakları İzleme Örgütü, Uluslararası Af Örgütü gibi kuruluşlar da en önemli hükümetdışı sivil örgütlerdendir (NGOs).

Uluslararası sivil toplum kuruluşları İsrail Devleti’nin ve lider kadrosunun yargılanmasında şu katkılarda bulunabilir⁹¹⁸:

- 1- İnsan hakları ihlalleriyle ilgili ayrıntılı raporlar hazırlayıp yayımlayabilir.
- 2- İlgili uluslararası kuruluşlara sunmaya bir ön hazırlık olarak insan hakları ihlalleri ile ilgili gerekli bilgileri toplayabilir.
- 3- Hükümetlerarası kuruluşlar tarafından gönderilen gerçekleri araştırma komitelerine, işlenen insan hakları ihlalleriyle ayrıntılı raporlar sunarak görevlerine katkıda bulunabilir.
- 4- Roma Statüsü’nün 15. maddesi gereğince UCM’ne uluslararası hukuk ihlalleri konusunda bilgi verebilir⁹¹⁹.

Uluslararası resmi kurumlar ile sivil toplum kuruluşlarının yapısı, görevleri ve yetkilerini incelediğimizde İsrail devletinin ve lider kadrosunun uluslararası alanda yargılanmasında katkıları olabileceğini anlıyoruz. Bazı devletlerin veto hakkını da göz önünde bulundurarak BMGK, Genel Kurulu ve İnsan Hakları Konseyi hep birlikte işgal edilmiş Filistin topraklarında İsrail’in hukuk ihlallerini durdurmada önemli roller oynayabilirler. Özellikle de BMGK’nin bu konuda rolü ve etkisi

⁹¹⁷ Abdusselam Juma Zakud, **Yeni Dünya Düzeninde Uluslararası İlişkiler**, Amman, 2012, s. 97.

⁹¹⁸ Al Dahshan, **a.g.e.**, s. 214-220.

⁹¹⁹ UCM Roma Statüsü, 15. Madde, 2. Fıkra.

daha büyüktür. İnsan Hakları Konseyi de gerçekleri araştırma komiteleri göndererek ve bu konuda çıkan uluslararası raporları onaylayarak bu yöndeki rolünü yerine getirebilir⁹²⁰.

Uluslararası Af Örgütü ve İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW) gibi uluslararası sivil toplum kuruluşları da işlenen suçları belgeleyerek İsrail'in yargılanmasında önemli bir rol oynayabilir. Kuruluşların bu faaliyetleri Filistin'in İsrail Devleti'ni ve yöneticilerini uluslararası mahkemeler önünde yargılama çabalarına destek olacaktır⁹²¹.

3.5.3.2. İsrail ve Yöneticilerinin Yargılanmasında İnsan Hakları Örgütlerinin ve Medyanın Rolü

Filistin insan hakları örgütleri insan haklarının korunmasında ve İsrail'in, Filistin haklarına yönelik ihlallerinin gözlemlenip belgelenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Batı Şeria, Gazze Şeridi ve 1948 yılından beri işgal edilen bölgelerde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarıdır⁹²². Filistin insan hakları örgütleri ve medyası İsrail'in ve lider kadrosunun işgal edilmiş Filistin topraklarında işlediği savaş suçları ile insanlığa karşı suçlardan dolayı yargılanmasında şu yönlerden katkıda bulunabilir.⁹²³

1- İnsan hakları ihlallerini gözlemleyip belgelendirmek: Bu kurumlarda çalışan uzmanlar BM ve değişik kurumları uluslararası kuruluşlara sunulmak üzere Filistin topraklarında uluslararası hukuka yönelik ihlallerle ayrıntılı ve yasal belgelenmiş raporlar hazırlayabilir⁹²⁴.

2- Adli yardım: Bu da insan hakları ihlali mağdurlarının şikayetlerini kabul edip, bunların davalarını uluslararası hukuk alanında uzman avukatlar aracılığıyla takip etmekle olur. İsrail yerleşim birimleri kurma konusunda yaptığı ihlalleri ve Filistinlilerin topraklarına el koymasını durdurmak için kişi veya gruplara ücretsiz hukuki danışmanlık hizmeti sunmakla olur⁹²⁵.

3- 2009'da Gerçekleri Araştırma Komisyonu'nun "Goldstone" raporunu hazırlamasında olduğu gibi gerçekleri araştırma komiteleri ve uluslararası gözlemcilerle işbirliği yapmak⁹²⁶.

⁹²⁰ Ed. Mohsen Saleh, **Filistinli Stratejik Rapor 2016-2017**, Beyrut, Al Zaytouna araştırma ve danışma merkezi, 2018, s.424-431.

⁹²¹ Al Fatalawi, **a.g.e.**, s. 248-249.

⁹²² Filistin insan hakları örgütleri, (çevrimiçi), <http://www.arab.org/directory/activitiy/human-rights/region/palestine/?amp=>, 13.9.2018.

⁹²³ Al Dameer kurumu, **Programlar ve Faaliyetler**, (çevrimiçi), <http://www.aldameer.org/>, 13.9.2018.

⁹²⁴ İnsan Hakları İhlallerini Raporlar, (çevrimiçi), <http://www.addameer.org/ar/publications/annual-violations-reports>, 12.6.2018.

⁹²⁵ Al Dahshan, **a.g.e.**, s. 226-230.

⁹²⁶ Goldstone Report, **a.g.e.**, s. 6-9.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İsrail yerleşimlerinin işgal altındaki Batı Şeria'daki dağılım haritasına bakıldığında, bu yerleşim yerlerinin bugünkü konumlarında kurulmasının boşuna olmadığı; hatta İsrail'in Filistin toprakları üzerindeki sömürgecilik hedeflerini gerçekleştirmek ve Filistinli topluluklar üzerinde baskı kurup bunları İsrail yerleşim birimlerinin ortasında kapalı küçük yerleşim bölgeleri veya "kantonlar" haline getirmek için dikkatlice planlandığı görülmektedir. Ayrıca bu yerleşim birimleri, yoğunluklu olarak Batı Şeriadaki Filistin topraklarının tamamına yayılmış durumdadır. Bu yoğunluk özellikle Filistin nüfusunun artış gösterdiği bölgelerde daha bariz bir şekilde görülmektedir. Bu yerleşimler çeşitli bahaneler ve iddialar altında kurulmuştur. Bunları şöyle sıralamak mümkündür:

1. Dini İddialar: el-Halil'de Kiryat Arba; Nablus'ta Alon Moreh yerleşim birimleri bu amaçla kurulmuştur.
2. 1948 öncesine ait mülkiyet iddiaları: el-Halil'de Gush Etzion; Eriha'da Beit Harefah yerleşim birimleri bu amaçla kurulmuştur.
3. Stratejik İddialar: Kudüs, Kalkiliya, Selfit, Eriha ve Ürdün Vadisi yerleşim birimleri bu amaçla kurulmuştur.

Yerleşim birimleri şunları amaçlamaktadır:

- 1 - Filistin topraklarının parçalanması ve Filistinliler arasındaki coğrafi iletişimi önlemek için fiziksel bir engel oluşturulmak.
2. Batı Şeria'daki önemli ekonomik kaynakları kontrol etmek ve Yahudi yerleşimciler tarafından özellikle su kaynakları, verimli tarım arazileri ve taş ocakları tarafından istismar edilmelerini sağlamak.
3. Dayatmacı bir politika oluşturulması ve uygulanabilir bir Filistin devletinin kurulmasını önlenmek.

İsrail, 1967'de Batı Şeria'yı işgalinden bu yana Filistin topraklarında yerleşim birimleri kurmaya devam eder. İşgal altındaki Batı Şeria'da inşa edilen yerleşim birimleri ve yerleşim Duvarı, Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, uluslararası hukuk ve uluslararası insancıl

hukukun yanı sıra Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkının açık bir ihlali sayılmaktadır. Çünkü bu yerleşimler coğrafi olarak bağlantılı bir Filistin devletinin kurulmasını engellemektedir. Bu yerleşim birimleri işgal altındaki bölgedeki zenginliği ve doğal kaynakları ele geçirmeyi ve nüfusun demografik dengesini değiştirmeyi amaçlamaktadır.

Batı Şeria toprakları, uluslararası hukuka, ve özellikle 18 Ekim 1907 tarihli Lahey Sözleşmesi'ne eklenmiş 42. maddesine göre, Batı Şeria toprakları işgal edilmiş kabul edilmektedir. İsrail de burada işgalci güç statüsünde olup bundan sonraki hiçbir olayın bu durumu değiştirebilecek hiç bir etkisi yoktur. Doğu Kudüs dahil olmak üzere bu bölgelerin tümü işgal altındaki topraklar olmaya devam etmekte ve İsrail burada işgalci güç olmayı sürdürmektedir .

BM Genel Kurulu, 24 Ekim 1970 tarihinde, Devletler Arasında Uluslararası İlişkiler ve İşbirliğine İlişkin Uluslararası Hukuk İlkeleri Bildirgesi başlığı altında 2625 sayılı kararı kabul ederek tehdit veya güç kullanımdan kaynaklanan hiçbir arazi ediniminin yasal olarak kabul edilmeyeceğini vurgulamıştır.

BM Güvenlik Konseyi 1969 yıl ve 271 sayılı kararında, İsrail'e "askeri işgal durumunu düzenleyen Cenevre Sözleşmeleri ve uluslararası yasa hükümlerine harfiyen uyma" çağrısında bulunmuştur. 1979 yıl ve 446 sayılı kararında ise yerleşim birimlerinin " herhangi bir yasal temele dayanmadığını" ve "12 Ağustos 1949 tarihli Savaş Zamanındaki Sivil İnsanların Korunmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi'ninhalen Kudüs dâhil olmak üzere 1967'den beri İsrail'in işgal ettiği Arap bölgelerine uygulandığını belirterek bir kez daha İsrail'i « işgalci güç olarak » Sözleşmesi'nin harfiyen riayet etmeye çağırdığını yinelemiştir.

Güvenlik Konseyi, 25 Eylül 1971 tarih ve 298 sayılı kararının üçüncü fıkra "askeri işgal yoluyla toprak edinimi ilkesinin kabul edilemez" olduğunu; aynı kararın dördüncü paragrafında ise İsrail'in yukarıda belirtilen kararlara uymayı reddetme konusundaki endişesini dile getirdiğini ifade etmiştir. Bu ilke birçok kararda ve özellikle 1967'den beri işgal edilen Filistin ve diğer Arap topraklarında yerleşim birimleri kurulmasını amaçlayan İsrail

politika ve uygulamalarının, kanunen hiçbir meşruiyeti olmadığını ve Orta Doğu'da adil ve kalıcı bir barışın kurulmasını ciddi şekilde engellediğini ifade eden 22 Mart 1979 tarih ve 446 sayılı kararda vurgulanmıştır. 01 Mart 1980 tarihli ve 465 sayılı kararın beşinci fıkrasında, İsrail'in toprağa el koyma, taşınmaz mal, nüfus transferi ve işgal altındaki bölgeyi eklemeyi hedefleyen mevzuat dâhil olmak üzere, Kudüs'teki durumu değiştirmek için tüm yasal ve idari önlemlerin tamamen geçersiz ve şehrin statüsünü değiştiremeyeceği ifade edilmiştir.

İsrail parlamantosı (Knesset), Kudüs'ü 30 Temmuz 1980'de İsrail'in birleşik başkenti yapan temel yasayı kabul ettiğinde, Güvenlik Konseyi, 20 Ağustos 1980 tarih ve 478 sayılı kararıyla bu yasayı uluslararası hukuka aykırı olarak kabul etmiştir. Kararın üçüncü fıkrasında, son dönemde işgalci İsrail tarafından kabul edilen Kudüs Anayasası dâhil, Kutsal Şehir'in karakterini ve statüsünü değiştiren veya değiştirmeye çalışan tüm yasal ve idari önlem ve düzenlemelerin boş ve geçersiz olup derhal kaldırılması gerektiğini belirtmiştir.

Güvenlik Konseyi, bununla ilgili en son çıkardığı 23 Aralık 2016 tarih ve 2334 sayılı kararında İsrail'den Doğu Kudüs dâhil olmak üzere Filistin topraklarındaki tüm yerleşim faaliyetlerini derhal ve tamamen sona erdirmesini istemiştir. Karar, Doğu Kudüs dâhil olmak üzere 1967'den beri işgal altındaki Filistin topraklarında yerleşim birimleri kurulmasının yasa dışı olup uluslararası hukuku ihlâl ettiğini vurgulamıştır.

Yerleşimin, Filistinlileri göçe zorlayıp yeni yerleşimcilere yer açmak için nüfusun zorla yerinden edilmesi, toplumsal dokunun parçalanması, arazilerin, doğal zenginliklerin ve su kaynaklarının istila edilmesi gibi Filistin halkı üzerinde yıkıcı sonuçları olmuş bu da Filistin halkının ekonomik durumunun kötüleşmesine yol açmıştır.

İsrail, Kudüs dâhil olmak üzere işgal altındaki Filistin topraklarında Yeşil Hat adı verilen 1949 Ateşkes Hattı'nın ötesinde bir duvar inşa etmeye başlamıştır. Bu Duvar, Filistindeki doğal kaynakların yanı sıra özel arazilerin büyük bir kısmının fiziksel olarak birleştirilip istimlak edilmesine yol açmıştır. Uluslararası Adalet Divanı da ünlü içtihatlarında bunu vurgulamış ve İsrail tarafından inşa edilen ve Filistin topraklarına el konulmasına yol

açan bu Duvarın yasadışı olduğunu onaylamıştır. İsrail işgal makamları, Filistin halkı üzerindeki kötü insani ve ekonomik sonuçlarına rağmen Duvarı inşa etmeye devam etmiştir. Batı Şeria'daki Yahudi yerleşimciliğinin açık göstergelerinden olan bu Duvar, yerleşimciliği ve işgali teşvik etmiş ve çok geniş rotasıyla Batı Şeria topraklarını istila ederek Filistinlilerin tarım alanlarına erişimini kısıtlamıştır.

C Bölgesi işgal altındaki Batı Şeria'nın yaklaşık % 60'ını oluşturmaktadır. İsrail işgal makamları, belli bir plan dâhilinde Filistinlilere bu bölgenin % 1'inden daha azını kapsayan bir alanda imar izni vermektedir. İsrail Devleti bu sınırı aşp imar faaliyetinde bulunan Filistinlileri evlerinin yıkılması, yerlerinden edilmesi ve yüksek para cezalarına çarptırılmaları gibi insanlık dışı ve aşağılayıcı cezalarla tehdit eder. Buna karşılık, yerleşimcilere geniş haklar tanıyarak onlarca yerleşim birimi inşa etmelerini sağlamıştır.

İşgal altındaki Batı Şeria'daki İsrail yerleşim birimleri, Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni kuran Roma Statüsü uyarınca İsrail'in önlemleri özel ve kamu mallarına el koyarak ve sivil nüfusu işgal altındaki bölgeye transfer savaş suçu sayılmaktadır. Arazilerin kamulaştırılıp özelliklerinin tamamen değiştirilmesi, yerleşim birimleri ve bypas yollarının kurulması, kamulaştırılan arazi sahiplerinin yerinden edilip nüfusunun bir bölümünün işgal altındaki bölgelerde yaşamaya zorlanması ve işgal altındaki topraklarda yer alan doğal kaynakların işgal devleti tarafından sömürülerek yağmalanması sebebiyle yerleşimcilik savaş suçu kabul edilmektedir. Çünkü bu eylemler işgal altındaki bölgelerde askeri güç kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Halbuki işgalci güce düşen, yerel halkın yararını gözeterek işgal ettiği bölgeleri ve kaynaklarını muhafaza etmek ve İsrail'in yapmıştırgı gibi bunların yapısını değiştirme yoluna gitmemektir.

İsrail'in hukuk ihlalleri, uluslararası yargının ve özellikle Uluslararası Ceza Mahkemesi yetkisindeki suçlar kapsamına girmektedir. Uluslararası hukuku ve uluslararası insancıl hukuku ihlâl eden suçluları yargılayan Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yanı sıra ulusal yargılar da İsrail'in işlediği suçları kovuşturmak için evrensel yargı ilkesine uygun olarak yetki kullanılabilir. Bu tür ağır ihlallerin sonuçlarını İsrail Devleti'ne yüklemek ve

işgalci gücün uluslararası barış ve güvenliği sürdürme konusundaki taahhüdünü ve barışsever devlet iddiasını gözden geçirmek uluslararası toplumun sorumluluğundadır. İsrail 1949 yılında siyasi komiteye verdiği taahhütleri yerine getirmemiştir. İsrail, Filistin tarihi topraklarının taksimini ve yaklaşık % 44,5 u üzerinde Filistin devletinin kurulmasını öngören 1947 tarih ve 181 sayılı kararıyla mültecilerin evlerine dönüşünü ele alan 1948 tarih ve 194 sayılı kararına bağlı kalması şartıyla BM Örgütüne üyelik talebinde bulunmasına rağmen bu şartların hiçbirini yerine getirmemiştir. İsrail, geçmişten günümüze kadar Güvenlik Konseyi ve BM Genel Kurulu tarafından verilen onlarca uluslararası kararı tatbik etmeyi reddederek uluslararası barışı ve güvenliği tehlikeye atmıştır. Aynı şekilde yarım asırdan fazla işlenmekte olan suçlara karşı uluslararası toplumun sorumluluğu ortadadır. İşgal altındaki Filistin topraklarında İsrail Devleti tarafından yerleşimcilik, arazilere el koyma ve işgal altındaki bölgenin servetini çalma yoluyla işlenen ve halen işlenmekte olan çok sayıda suça bakmak için hiçbir uluslararası ceza mahkemesi kurulmamıştır.

Doğal kaynakların yabancı çevrelerce sömürülmesi, sömürgeciliğin tarihi boyunca görülen tezahürlerinden biridir. Bu sömürgecilik bugün işgal altındaki Filistin toprakları içerisinde yeniden canlandırılmaktadır. 2. Dünya Savaşı sırasında uluslararası insancıl hukukun yeterince gelişmediği bir zamanda Afrika'daki Avrupa sömürgeciliği devam ederek günümüze kadar gelmiştir. Sömürge hedefler, modern uluslararası insancıl hukukun önüne geçmiştir. Bu da kaynakların ve doğal zenginliklerin yağmalanıp çalınması ve sakinlerin işgal altındaki bölgelere taşınmasıyla gerçekleştirilmiştir. Dünya Bankası'nın yakın tarihli bir raporunda, Filistinlilerin işgal altında bulunan Batı Şeria'daki C Bölgesi'nde mevcut doğal kaynaklardan yılda yaklaşık 3 milyar dolar kazanabileceği kaydedilmiştir. Bu da Batı Şeria'daki İsrail yerleşimlerinin stratejik varlığının su, toprak ve maden kaynaklarını kontrol etmek için olduğunu ve Filistinlilerin kuşatılmasıyla İsrail ekonomisine sağlanan gelirin büyüklüğünü ortaya koymaktadır.

Filistinli çalışma merkezlerinin yayınladığı görüş ve çalışmaların dikkatlice izlenmesiyle, bugün Filistinlilerin çoğunluğunun, kendilerinden topraklarını çalan Oslo Anlaşması'nın başarısızlığı konusunda hemfikir olmuşturğu açıkça ortaya çıkmaktadır.

Nitekim bu anlaşma İsrail'in sıyrılıp yalnızca Filistin Otoritesi'nin bağlı kaldığı bir anlaşmaya dönüşmüştür. Bu gerçekleşmediği takdirde, Filistin Otoritesi feshedilerek bunun sorumluluğu Güney Afrika'da oldurğu gibi işgalci İsrail'e yüklenmelidir. Batı Şeria'daki yerleşimciliğin, Oslo Anlaşması ve 1994'te Filistin İdaresinin kurulmasından önceyle karşılaştırıldığında % 240'dan fazla büyüdüğü ve Batı Şeria'da 766.000'den fazla yerleşimcinin yaşadığı görülmektedir. İsrail'in Filistin davasını tasfiye etme planının bir parçası olan bu Anlaşma'nın istismar edilmesi sonucu yerleşim sayısı üç kat artmıştır.

Bu çalışmanın sonunda ulaşılan en önemli sonuçlar şunlardır:

- Araştırmacı, Cenevre Sözleşmelerinin işgal altındaki Filistin topraklarına uygulanabilirliğini incelemiş ve İsrail'in Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin işgal altındaki Batı Şeria'da uygulanamadığı yönündeki iddialarının doğru olmadığını ispatlamıştır. Uluslararası Adalet Divanı, duvarla ilgili tavsiye görüşünde 1949 tarihli Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'yle 1977 tarihli iki ek Protokol'ün – İsrail'in iddia ettiğinin aksine- Filistin topraklarında uygulandığını vurgulamıştır.
- Araştırmacı 69 yıllık İsrail işgali paralelinde çalışmanın problemlerini ortaya koyarken İsrail Devleti'nin uluslararası hukuka, uluslararası sözleşmelere, bunun yanı sıra işgali sonlandırma ve işgal altında bulunan Batı Şeria'daki yerleşim faaliyetlerini durdurmaya çağırarak BM Güvenlik Konseyi ve BM Genel Kurulu'nun onlarca kararına uymadığına dikkat çekmiştir. Bazı kararların, İsrail'i 1967 savaşındaki işgal ettiği bölgelerden çekilmeye çağırarak Güvenlik Konseyi'nin 1967 tarih ve 242 sayılı kararı gibi 52 yıllık süreyi aştığını ortaya koymuştur.
- Araştırmacı, yerleşimciliği durdurma ve Yerleşim Duvarını kaldırma yolundaki en büyük sorunun, uluslararası sözleşmelerin ihlâl edilmesini önlemede ve uluslararası kararları uygulamada BM Güvenlik Konseyi'nin etkili bir role ve gerekli operasyonel araçlara sahip olmamasından kaynaklandığına işaret etmiştir. Bu bağlamda Amerika Birleşik Devletleri'nin, İsrail Devletin'e olan mutlak yanlılığına ve Güvenlik Konseyi'yle uluslararası örgüt üzerindeki hegemonyasına da dikkat çekmiştir.
- Bu çalışma giriş bölümünde sunulan soruları cevaplamış; araştırmacı da Batı Şeria'daki İsrail yerleşimciliğinin uluslararası hukuku nasıl ihlâl ettiğini açıklayarak bunun, Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü uyarınca savaş suçu ve insanlığa karşı suç sayıldığını ortaya koymuştur.

Araştırmacı ayrıca, yerleşimciliğin ve buna bağlı olarak inşa edilen Duvar tehlikesine ve BM Güvenlik Konseyi'nin öngördüğü iki devletli çözüm üzerindeki tehdidine işaret etmiştir.

- Araştırmacı, çalışma sırasında işgal altındaki Batı Şeria topraklarına yönelik İsrail işgalini sonlandırmak için mevcut yasal yollarına işaret ederek yerleşimciliğin durdurulması ve yerleşim birimleriyle Duvarın kaldırılmasının mümkün olabileceğine dikkat çekmiştir.

- Bu çalışma, Geçici Yönetim Anlaşması'nın (Oslo), Filistinlilerin yerleşimciliğe karşı koymaları ve işgali sonlandırmaları önünde bir engel teşkil ettiğini ortaya koymuştur. Çünkü İsrail Devleti, coğrafi bütünlüğe sahip uygulanabilir bir Filistin devletinin kurulması yönündeki taahhütlere bağlı kalmamıştır. Ayrıca Filistin halkını kendi kaderini tayin etme hakkından mahrum bırakmış; Filistin yönetiminin elini güçlendirip yerleşimciliği, kaynak istilasını ve hatta Batı Şeria'daki işgali sona erdirecek uluslararası sözleşmelerin tümünü hiçe saymıştır.

- Uluslararası toplum, işgal altında bulunan Batı Şeria'daki İsrail yerleşim birimlerinin yapımı karşısında sessiz kalmaktadır. Yerleşimciliğin yasaklanması ve cezalandırılması konusunda uluslararası sözleşmelerin ve uluslararası meşruiyet kararlarının eksik bir yanının bulunmadığı, ancak asıl sorunun uygulamada olduğu görülmüştür.

- Yerleşim birimlerinin kurulması, olmuşturbitti politikasının bir sonucu olarak Filistinlilerin ikamet ve seyahat özgürlüğünü kısıtlayarak toplu cezalandırmaya maruz kalmalarına yol açmıştır. Yerleşimcilik ayrıca Filistinli nüfusun zorla yerinden edilmesi ve İsrail sivil nüfusunun uluslararası hukuka, Lahey ve Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'ne aykırı olarak işgal altındaki bölgeye yerleştirilmesi yoluyla buradaki demografik yapının değiştirilmesine de yol açmıştır.

- Uluslararası hukuk, uluslararası toplumun bu standartları benimsemesini ve Filistinlilerin doğal kaynaklarını kullanmalarını sağlarken Filistinlilerin devredilemez haklarını güvenceye almasını zorunlu kılmaktadır.

- Araştırmacı, yerleşimciliğin yıkıcı etkilerini ve ekonomik açıdan işgal altındaki bölgenin zenginliklerini tüketerek Filistin halkının kültürel mirasını nasıl elinden aldığını açıklamıştır. Yerleşimcilik ayrıca işgal altında bulunan Batı Şeria'daki yerleşimci ekonomik faaliyetleri yoluyla Filistin ekonomisini de tahrip etmiştir. Yahudi yerleşim birimlerindeki sanayi faaliyetlerinden kaynaklanan çevre kirliliği, Batı Şeria'daki normal yaşam ve çevre için yıkıcı hale gelmiştir.

- Araştırmacı öz toprakların birleştirici rol oynaması gerekçesiyle bu ilkeyi yerleşimcilik sorunuyla ilişkilendirmiştir. Böylece İsrail, işgal altındaki Batı Şeria bölgesinde yerleşim birimleri kurmayı sürdürerek Filistinlilerin kendi kaderlerini tayin hakkını geliştirme yükümlülüğünü ihlâl etmiştir.
- Adalet, uluslararası barışı ve güvenliği sağlama adına, İsrail'in Uluslararası Adalet Divanı'nın Duvar ve yerleşimcilikle ilgili Danışma Görüşü'ne uymasını ve günümüzdeki uluslararası ihtilaflarda olduğu gibi aitte standart uygulamaması için tüm uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmesini gerektirmektedir.
- Hareket özgürlüğü hakkı, uluslararası anlaşmalar ve sözleşmelerle güvence altına alınan temel insan haklarından biridir. Bu nedenle İsrail, bu hakkı ihlâl etmemeli ve Filistinlilerin meşru haklarını kullanmalarını engellememelidir.
- Uluslararası toplum, Güney Afrika'da başarıya götüren şartların oluşmaması ve İsrail'le ABD önderliğindeki bir dizi Batı ülkesinin ortak çıkarları nedeniyle Filistin davasına bir çözüm bulamamıştır.
- Bu çalışmada Duvarın olumsuz etkilerinin çok ciddi olduğu ve egemen bir Filistin devletinin kurulmasını engellemek için siyasi sınırlar koymanın ötesine geçtiği açıkça görülmüştür. Çünkü duvar, Filistin topraklarını istila etmiş; doğal kaynaklara, kuyulara ve özel mülklere el koyarak Filistin mahalleleri arasındaki coğrafi bağlantıyı kesmiştir.
- Çalışma, Filistin meselesine adil ve kalıcı bir çözüme ulaşmak için gerekli önlemleri alma gereğini vurgulamış; askeri işgalin devam etmesiyle bu çözüme ulaşamayacağını, adil barışın ve istikrarın ancak Filistinlilerin kendi kaderlerini tayin etmeleri, bağımsız devletlerine kavuşmaları ve yerleşimciliğin son bulmasıyla sağlanacağını ortaya koymuştur.
- Araştırmacı, BM Şartı'nın ihlâl ettiği yasal ilkeleri ayrıntılı olarak ele almıştır. Ayrıca İsrail'in uluslararası hukuku hiçe sayarak Filistinlileri kendi kaderlerini tayin etme hakkından mahrum bıraktığını ifade etmiştir. Son olarak uluslararası hukuka göre yerleşiminin devam etmesinden kaynaklanan yasal ihlallere de değinmiştir.
- Uluslararası hukuk, Batı Şeria'nın topraklarının işgal edilmiş topraklar olduğunu ve İsrail'in bu topraklar üzerindeki varlığının askeri bir işgal olduğunu kabul eder. Filistin halkı, özgürlük ve bağımsızlık yolundaki meşru haklarına kavuşmak ve işgale son vermek için BM Şartı'na uygun olarak tüm yolları kullanarak mücadele etme hakkına sahiptir.

- İsrail Devleti'ni, uluslararası yükümlülüklerine saygı göstermeye, uluslararası hukuk ihlallerini ve yerleşimciliği durdurmaya zorlanması ancak bireylerin cezai kovuşturulması ve İsrail Devleti'nin hukuki sorumluluğunu yerine getirmesi ile mümkündür.
- İsrail devleti, 52 yıl önce Batı Şeria'nın işgalinden bu yana doğal kaynakların ve kaynakların sömürülmesi ve yağmalanmasının yanı sıra, özel Filistin topraklarındaki yerleşimlerin ve duvardırların kurulması sonucu zarar gören tüm gerçek ve tüzel kişilere tazminat ödemekle yükümlüdür.
- BM Güvenlik Konseyi, Kudüs'teki İsrail uygulamalarını kınamış ve geçersiz saymıştır. Uluslararası hukuk, işgalci güce işgal altındaki topraklar üzerinde hiçbir egemen hakkı tanımamaktadır. İşgalci gücün, işgal ettiği bölgelerde yaşayanların ihtiyaçları doğrultusunda sadece geçici bir idari statü kazandığı görüşündedir.
- Araştırmacı, uluslararası kararlara göre, doğusu ve batısıyla Kudüs'ün işgal altında olduğu ve "İsrail" in ondan ve 1967'de işgal ettiği Filistin topraklarından çekilmesi gerektiği sonucuna varmıştır. Araştırmacı 1947 tarihli ve 181 no'lu taksim kararının -başkalarına ait toprakların zorla ele geçirilmesini yasaklayan uluslararası hukukun genel ilkesine uygun olarak- işgali sonlandırma ve Filistinlilere kendi kaderlerini tayin etme hakkı tanıyan önemli bir referans olmuşturğu sonucuna vardırmiştir. BM, Batı Kudüs'ü görmezden gelip, yalnızca Doğu Kudüs'ün işgal etmiştirği bir bölge olmuşturğu gerçeğine odaklanarak sözleşmesini ihlâl eder ve uluslararası hukuku ihlâl eder. Araştırmacı, Birleşmiş Milletler'in Batı Kudüs'ü görmezden gelip yalnızca Doğu Kudüs'ün işgal edilen bölge olduğu gerçeğine odaklanarak kendi kararlarıyla çeliştiğini ve uluslararası hukuku ihlâl etmiştirğini ortaya koymaktadır. Zira İsrail, Batı Kudüs üzerinde olmuştur bitti politikası uygulamaktadır. İsrail'in Doğu Kudüs üzerindeki egemenliği ise askeri işgali ele alan uluslararası hukuka aykırı düşmektedir.
- Siyonizm bir çeşit ırk ayrımcılığıdır. Araştırmacı, İsrail işgal makamlarının, ırk ayrımcılığı sistemi kurarak işgal altındaki Batı Şeria sakinlerine iki farklı hukuk sistemi uyguladığını; yerleşimcilerin de kaynakları, doğal zenginlikleri, özellikle de suyu, verimli toprakları ve taş ocaklarını ele geçirmesine izin veren kanun ve yasaları yürürlüğe koyduğunu belirtmiştir. Ayrımcılık sistemini ayrıca sadece Yahudi yerleşimcilerin kullanımına tahsis edilen yol ve ulaşım ağları aracılığıyla da görüyoruz.

İsrail yerleşimciliğinin doğasını ve ona bağlı olarak inşa edilen Duvar ve bunların yasal dayanağını uluslararası hukuk ve uluslararası insancıl hukuk bağlamında inceledikten sonra aşağıdaki önerilere işaret edilmelidir:

- Filistin, Arap ve İslam ülkeleri ve ilgili kuruluşları tarafından yerleşimcilik dosyasının bir savaş suçu ve kovuşturma gerektiren bir insanlık suçu olarak, 1949 tarihi Dördüncü Cenevre Sözleşmesini 49. ve 53 maddeler aykırı olduğuna ve 1907 Lahey Antlaşması hükümlerini de 49. ve 56 maddeler ihlâl eder. UCM'ne sunularak Roma Tüzüğü uyarınca yerleşim bir savaş suçudur ve yerleşimciliğin durdurulması, kurulan yerleşim birimlerinin ve ona bağlı olarak inşa edilen Duvarın kaldırılması gerekmektedir.
- Uluslararası hukuk ve uygulama mekanizmaları harekete geçirilerek İsrail Devleti'nin, işgal altında bulunan Batı Şeria'daki Filistinlilerin devredilemez haklarını korumaya zorlanması gerekmektedir. Bütün devletler, Filistin halkının kendi kaderini tayin etme hakkını, meşru bağımsızlık haklarını sağlamak için çalışmayı taahhüt etmelidir.
- BM Güvenlik Konseyi, İsrail Devleti'ni , UAD'nın Duvardır ve yerleşimler hakkındaki Danışma Görüşü'ne saygı duymak zorunda bırakmalıdır. Konsey, uluslararası yükümlülüklerini görmezden gelerek BM Şartı'na aykırı bir şekilde uluslararası barışı ve güvenliği tehdit eden suçlar işleyen İsrail'e yapmıstırım uygulamak için yetkilerini kullanmalıdır. İsrail devletinin sadece Yahudi yerleşimcilere tahsis ettiği geçiş yolu ağı aracılığıyla Batı Şeria'da yerleştirmek istediği ırkçı ayrımcılık sistemini incelemek için uluslararası soruşturma komisyonları oluşturulmalıdır.
- Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin Yüksek Akit Tarafları yükümlülüklerini yerine mutlaka getirmeli ve İsrail'in bu Sözleşmesi'nin uymasını sağlamak için gerekli önlemleri almalıdır İsrail Devleti'ni işgal altındaki bölgelerde korsanlık ve doğal kaynakları yağmalama faaliyetlerini durdurmaya zorlamalı; İsrail devleti'nin işgal altındaki Filistin topraklarında işlediği ihlalleri duyurmak için medya araçlarını harekete geçirerek İsrail Devleti'ni boykot eden kampanyaları desteklemelidir.
- İsrail Devleti'nin uygulamaları hem uluslararası hukuku hem de BM Şartı'nı ihlâl eder. İsrail, BM komitelerinden ve üye olduğu tüm uluslararası kurum ve kuruluşlardan çıkartılmalıdır. Ayrıca uluslararası yükümlülüklerine saygı göstermeyen haydut bir devlet olarak BM üyeliği de iptal edilmelidir. Çünkü İsrail, 1949'da BM'ye kabul edilmesinin şartı olan 181 ve 194 sayılı kararları uygulamamıştır.

- Güvenlik Konseyi, yerleşimciliği durdurmaya, yerleşim birimlerini sökmeye ve işgal altında bulunan Batı Şeria'daki Duvarı kaldırmaya çağıran kararlarının ve Genel Kurul tavsiyelerinin uygulanması noktasında sorumluluk almalıdır. Güvenlik Konseyi ayrıca İsrail'in yerleşim birimlerine yaptığı sivil nüfus transferlerini durdurmalı, kutsal mekânların kutsallığını korumalı ve İsrail Devleti'ni Kudüs kentindeki demografik gerçekliği ve Kutsal Kentin yasal statüsünü değiştirmeyi amaçlayan tüm yasa ve prosedürleri yürürlükten kaldırmaya zorlamalıdır.
- İsrail yerleşim birimlerini destekleyici hiçbir yardımda bulunmamaları ve Güney Afrika'daki Apartheid rejimine yaptıkları gibi işgalci devlete de siyasi, ekonomik ve diplomatik izolasyon uygulama noktasında bütün devletlerin Uluslararası Adalet Divanı'nın tavsiyelerine uyma yükümlülüğü vardır.
- Filistin, Arap ve uluslararası insan hakları örgütleri, evrensel yargı ilkeleri doğrultusunda Avrupa ülkelerinde yaşayan ve çifte vatandaşlığa sahip olan Filistinli mültecileri, Nakba (1948 savaşı) ve Nekse (1967 savaşı) sırasında gasp edilen mülklerini geri almak için İsrail devletine karşı sivil eylemlere yöneltmek zorundadırlar.
- Filistinliler mutlaka Genel Kurul'a ve BM Güvenlik Konseyi'ne başvurarak İsrail'in işgal altındaki Filistin topraklarından çekileceği zaman diliminin belirlenmesini talep etmeli aksi takdirde Filistin hükümetini lağvederek işgal altındaki Filistin topraklarında yaşayan nüfustan tamamen İsrail Devleti'ni sorumlu tutmalıdır.
- Sonuç olarak mevcut mekanizmalar hala yetersiz olduğundan, bölgesel örgütlerin uluslararası anlaşmazlıkları çözmedeki rolünün güçlendirilmesi ve uluslararası insancıl hukuku uygulayacak mekanizmaların geliştirilmesi elzemdir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR VE MAKALELER

- Abdel Salam, Jafar: **Kudüs Şehrinin Uluslararası Yasal Statüsü**, Kahire, İslam Araştırmaları Akademisi, 1999.
- Abdel Jawad, Saleh: **İsrail Askeri Emredicileri**, Beyrut, 1. Basım, 1986.
- Abdulhamid, Muhannad: **İhtira Şaab ve Taffîk Âhar, (Bir halk icat edip bir araziye parçalamak)**, Ramallah, Masarat Araştırma Merkezi, 2015.
- Abdel, Hadi Mehdi: **Kudüs'teki ve İşgal Altındaki Batı Şeria İsrail Yerleşmeleri 1967-1977**, Kudüs, Arap Düşünce Formu, 1978.
- Abdel Hussein, Shaaban: **Arap-İsrail Çatışmasında Yeni Meseleler**, Beyrut, Al-Maktabi Evi, 1987.
- Abdullah, Ali: **Yahudiler: Davut Döneminden İsrail Devletine**, Beyrut, Arap Basın Ajansı, 2017.
- Abdo, Mubaşir: **İsrail Askeri Müessesesi**, Kahire, Arap İnceleme ve Araştırma Enstitüsü, 1977.
- Abdelhadi, Mehdi: **1967-1977 yılları arası işgal altındaki Kudüs ve Batı Şeria'da İsrail Yerleşim Birimleri**, kudüs, Arap Fikri Forum Derneği, 1978.
- Abdel A'al, Muhammed Shawki: **Filistin Devleti: Uluslararası Hukuk Işığında Siyasi- Hukuki Çalışmalar**, Kahire, Mısır Kitaplar Genel Otoritesi, 1992.
- Abdel Aziz, Muslih: **Uluslararası İnsancıl Hukukun İlkeleri**, Ürdün, Dar Al-Hamed Yayın ve Dağıtım Evi, 2013.

- Abu Nahel, Osama: **Reading in The Most Important Materials Instrument of the British Mandate on Palestine: A New Historical- Political Vision-** pdf, 2011.
- Abu Khalil, Shawki: **Arap İslam Tarihi Atlas**, Beyrut, Dar Al-Fikr, 2005.
- Abu Al Fahm, Mohammed: **Kolonizasyon- Kanser Hücreleri**, Kahire, İbn Rushd Yayın Evi, 2017.
- Abu A'mer, Adnan: **Filistin'de Su Üzerinde Çatışma**, Beyrut, Araştırmalar Merkezi, 2004.
- Abu Gazalah, Mahmoud: **Teori ve pratik arasında Gush Emunim Hareketi**, Arapça Araştırmalar Merkezi, 1984.
- Abu Rujayli, Khalil: **İşgal Altındaki Filistin'de Yahudi Tarımı**, Beyrut, Araştırmalar Merkezi, 1970.
- Abul Rub, Salah: **El Halil bölgesinde Yahudi Yerleşimcilik**, Yüksek Lisans Tezi, Najah Üniversitesi, Nablus, 2005.
- Abu Lughod, İbrahim (Ed.): **Palestinian Rights: Affirmation and denial**, Beyrut, Düşünce Yayın Evi, 1986.
- Abu Subayh, İmran: **İşgal Altındaki Arap Topraklarındaki İsrail Yerleşimcilik Kılavuzu**, 1. Basım, Ürdün, Amman, Dar Al Jalil, 1993.
- Abu Warda, Amin, ve diğerleri, Mohsen Saleh (ed.): **Filistinli İşçi'nin İsrail İşgal Altındaki Çektiği Acı**, Beyrut, Al Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2011.
- Abu Amsha, İbrahim: **İrk Ayrımcılığı Siyonizmin En Belirgin Simgesi**, Tunus, Bou Salama Yayın ve Dağıtım Evi, 1990.
- Abu'l Hayr, **Apartheid Duvarıdırna İlişkin Danışma Görüşü ve**

- Allam, Amro: **İsrail Hafızasındaki Filistin Nakbası**, Kahire, Bilimler Yayıncılık ve Dağıtım Evi, 2018.
- Al Aqqad,
Abbas Mahmoud: **Dünya Siyonizmi**, Hindawi Enstitüsü, Sayda, Lebanon, Modern Kütüphanesi, 2017.
- Al Ashavi, Abdulaziz: **İşgal Edilmiş Filistin’de İnşa Edilen Ayrılıkçı Güvenlik Duvardır Üzerine Tartışmalar**, Al-Bahis Dergisi, s. 7, 2007.
- Alawneh, Mamoun: **“Ürdün Nehri Su Kaynaklarında Arapların Su Hakkı”**, Sudan, 26. Arap Mühendislik Konferansı, 2010.
- Al Ayla, Riyad Şahin,
Ayman, Abdulaziz: **Yahudi Yerleşimciliği ve Kudüs Üzerindeki Siyasi ve Güvenlik Etkileri**, Filistin, Arap Kudüs Kurumu, 2008.
- Al Batayneh, Fouad: **BM: Kalır Organizasyon Gider Sistem**, Beyrut, Arapça Çalışmalar Yayın Kurumu, 2003.
- Al Burak Araştırma
ve Kültür Merkezi: **“Filistin Sorunları”**, Ramallah, Filistin Dergisi, 2004, s.7.
- Al Dda, Hayat,
Mohsen Saleh (ed.): **Filistinli Öğrencilerin İsrail Kontrol Noktalarından Çektiği Acı**, Beyrut, Al Zaytouna Araştırma ve danışma merkezi, 2015.
- Al Dabbas, Mohammed: **Hapis Cezasına Alternatifler**, Ürdün, Yafa Yayın ve Dağıtım Bilim Evi, 2005.
- Al Dahshan, Said: **İsrail’i Nasıl Yargılarız?**, Beyrut, Al Zeytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2017.
- Al Dakkak İbrahim;
ve diğerleri: **Filistin Meselesi- Vardırılık ve Kimlik Zorlukları**, Beyrut, Arap Araştırmaları Enstitüsü, 2005.

- AlFer, Yossi: **Nihai Çözümde Yerleşim Birimleri ve Sınırlar**, Nablus, Filistin Politikası Dergisi, Sayı 5, 1995, s. 205.
- Al Farra,
Taha bin Osman:
Al Faysal Dergisi: **İşgal Altındaki Arap Topraklarında Yahudi Kolonizasyon Politikası**, Amman, 1984.
- Filistin'in Yahudi liği**, Kral Faysal Araştırma ve İslami Araştırmalar Merkezi, 2010, s. 13-19.
- Al Fatalawi,
Al Faysal Dergisi: **Uluslararası hukuk Ansiklopedisi: Uluslararası Örgüt Filistin'in Yahudi liği**, Kral Faysal Araştırma ve İslami Araştırmalar Merkezi, 2010, s. 13-19.
- Al Hammad, Jawad
(Ed.): **İntroduction to The Palestinian Cause**, Middle East Studies Center, Jorden, 2004.
- Al Hamad, Jawad,
Al Rashdan,
Abdul Fattah:
(Editörler): **Filistinli Mültecilerin ve Diaspora Filistinlilerinin Geleceği**, Ürdün, Orta Doğu Araştırmalar Merkezi, 2003.
- Al Hamad, Jawad,
Al Rashdan Abdullfatah: **Filistinli Mültecilerin Geleceği ve Diaspora Filistinliler**, Ürdün, Orta Doğu Araştırmalar Merkezi, 2003.
- Al Hammad, Jawad: **Filistinli Mültecilerin Teori ve Pratik Arasında Geri Dönüş Hakkı**, Ürdün, Orta Doğu Araştırma Merkezi, 2008.
- Abu Arafa, Khaled: **Kudüs'teki Filistinlilerin Haklarını Savunmak için Sivil Koalisyon, Kudüs'teki Evlerin Yıkımı: 1967**, Kudüs, 2017.

- Asad Ganim, Ed.: **Stratejik Duvardır Raporu**, 2005, Ramallah, 2004.
- Al Hazaima,
Mohammed Awad: **Yahudi İdeolojisi- Siyonistlerin Tarihi ve Özgürleşme Sürecinin İdeolojisi Çalışma**, Ürdün, Al- Manhal Yayın Evi, 2009.
- Al Hiti, Noman: **İnsan Hakları Uluslararası Kurallar ve Mekanizmalar**, Şam, Raslan Yayın Evi, 2011.
- Al Hindi, Alian: **Kudüs'te Sürgün Duvarıdır: İsrail'in Nihai Çözümünün Pratiği**, 2009.
- Al Hamdanî Muhammed: **Uluslararası Hukukta Savaş Suçları Bakan Özel Mahkemeler**, Bilimsel kitap Evi, 2013.
- Ali, Abdurrahman
Muhammed: **İsrail ve Uluslararası Hukuk**, Beyrut, Al Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2010.
- Ali,
Abdurrahman
Moh'd (Ed.): **İsrail ve Uluslararası Hukuku**, Beyrut, Al Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2011.
- Al Jafari, Walid: **İşgal Altındaki Bölgelerde İsrail Yerleşim Kolonileri 1967-1980**, Beyrut, Filistin Araştırmalar Merkezi, 1981.
- Al Jirbawi, Ali;
ve diğerleri: **"Kadaya İsrailiyye"** Dergisi, Ramallah, Filistin İsraili Araştırmalar Merkezi, Medar, S. 5, 2002.
- Al Jündi, Salim: **Yahudi Yerleşimcilik Rejiminin Politikası ve İşgal Altındaki Topraklarda Yaşayan Filistin Halkına Yansımaları**, Arap İşleri, 1986.
- Al Kayali,
Abdul Hamid: **İsrail Geleceği 2015 Yılına Kadar**, Ürdün, Orta Doğu Araştırmalar Merkezi, 2008.

- Al kasim, **İsrail Ayrılık Duvarıdır**, Beyrut, Arap birlik çalışmaları Merkezi, 2007
- Anis Mustafa (Ed.):
- Al Khalil, Tawfik Ahmed: **1947'den 1967'ye Kadar Kudüs'ün Tarihi**, çev. Mirza Nguy, Al Falah Yayın Evi, Ürdün, 2016.
- Al Lidawi, Mustafa: **El İrhab El Suhyuni Akidetü Müctemein ve Tarihü Devletin (Devlet Tarihi ve Toplum Akidesi olarak Siyonizm Terörü)**, Beyrut, Al Hadi Yayın Evi, 2007.
- Al Masri, Shafik (Ed.): **Filistin Mücadelesi Yasal Strateji**, Ürdün, Orta Doğu Araştırma Merkezi, 2015 .
- Al Misiri, Abdul Wahab: **Jews - Judaism Zionism**, S. 7, Kahire, El-Shorouk Yayın Evi, 1999.
- Al Masri, Hassan: **İsrail- Terörizm ve Irkçılık Demokrası**, Al Shorouk Yayın Evi, Kahire, 2009.
- Al Masri, Muhammed: **1967-2000 yılları arası Batı Şeria'da Yahudi Yerleşimcilik için Bölgesel Planlama**, Yüksek Lisans Tezi, 2000, s. 89.
- Al Nahhas, Fadi: **Güvenlik Kavramı ve İlhak Stratejileri Arasında İsrail ve Ürdün Vadisi**, Ramallah, Madar İsrail Araştırmaları Merkezi, 2012.
- Al Nahhal, Muhammed Matar: **Doğu Kudüs Metropolü**, Kudüs, Arap Araştırmaları Enstitüsü, 1993.
- Al Ruwaydi, Ahmed: **Kudüs'te Emlak Savunması için Yasal Mekanizmalar**, Kahire, Al Jundi Yayın Evi, 2012.
- Al Saadi, Gazi: **Filistindeki Yahudi terörizm dosyalarının**, Ürdün, Al Jalil Yayın Evi, 2016, s. 205.

- Al Sharif, Maher: **Tarihi Arapça Yazılarda Filistin**, Beyrut, Al Farabi Yayın Evi, 2016.
- Al Shennawi, Walid: **Çevre Haklarının Anayasal Korunması**, Al- mansure, Düşünce ve Hukuk Evi, 2013.
- Al Siyasa Yayın evi: **History of The Arabs and The World**, 2010.
- Al Tüfekji, Khalil: **Kudüs Şehrindeki Yerleşimcilik - Hedefler ve Sonuçlar**, Beyrut, Arap Araştırmaları Derneği.
- Al Wadiyah, Sameh Khalil: **İsrail'in Savaş Suçlarına İlişkin Uluslararası Sorumluluk**, Beyrut, 2009.
- Al Zamili, İbrahim: **İngiliz Raporlarında Filistin**, Ürdün, Dar ibn rüşd, 2016.
- Al Zayat, Mohammed: **Explânation of the System of Rome International Criminal Court**, Al- Misriya Yayın ve Dağıtım Evi, İlk Baskı, 2017.
- Al Zaytouna Araştırma, ve Danışma Merkezi: **Bugünkü Filistin Bülteni**, S. 294, 2006, s. 37.
- Amin, Badiah: **Yahudi Irkçılığın Tevrat'taki Kökleri**, Bağdat, Dâru's-Şuûn es-Sekâfiyye, 2002.
- Arap İşler Dergisi: **Arap devletleri birliği**, 2007, S. 132, s. 194-198.
- Ard (Toprak) Dergisi: **Şam**, 07/08/1981, s.11.
- Arij Merkezi: **İsrail İşgalinin on Yıl boyunca Beytlehem Vilayeti'ne Yerleşmesi**, Filistin Topraklarındaki İsrail Yerleşim Faaliyetlerini İzleme Sitesi. (POICA), 14.04.2009.

- Anadol Ajansı: **İsrail'in yeni planı judus'te dev yahudi yerleşim yeri inşa etmek,**
Dunya Bülteni, 2019.
- Aronson, Jeffrey: **Batı Şeria'daki Emri Vaki Politikası,** Beyrut, Filistin Araştırmaları Kurumu, 1990.
- Aronson, Jeffrey: **Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde İsrail Yerleşimlerinin Geleceği,**
Beyrut, Filistin Araştırmaları Enstitüsü, 1997.
- Ashri, Hani Hasan: **Uluslararası Ceza Sisteminin Prosedürü,** İskenderiye, 2011.
- Asfour, Hasan: **Palestine is on the Waiting List: Oslo Accords and Negotiations Opportunities,** 2016.
- At Tayyib,
Mudassir Abdurrahim: **İlke ve Uygulama Arasında İnsan Hakları,** Beyrut, Daru'l Fikr Basım ve Yayın.
- Aydoğdu, Ayşe: **İsrail yerleşim birimleri batı şeriayı parçalıyor,** Anadol Ajansı, 2019
- Ayid, Khalid: **Likud Döneminde İşgal Altındaki Arap Topraklarının Sömürge Yerleşim 1977-1984,** Beyrut, Filistin Çalışmalar Enstitüsü, 1986.
- Ayid, Khalid: **İşgal Altındaki Filistin Bölgelerinde İsrail Politikası,** Beyrut, Filistin Araştırmalar kurumu, 1984.
- Ayyaş, Adnan: **Yahudi Apartheid Duvardır, Filistin, İslam Üniversitesi Dergisi, S. 2, 2009, s. 215-250.**
- Azza Darwaza,
Mohammed: **The Palestinian Cause in Vardirious Stages,** Beirut, 1959.
- Badr, Hamdan: **İsrail'in Kuruluşunda Hagan'ın Rölü,** Ürdün, Al Jalil Yayın Evi, 1986.

- Bahith çalışmalar merkezi, **İşgal-Kolonizasyon-Aparteid: İsrail Uygulamalarının İşgal Altındaki Filistin Topraklarında Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Değerlendirilmesi**, 1. Bölüm, 2010.
- Baka, Sawsan: **Crimes Against Humanity**, Beyrut, Halabi publications, 2006.
- Barakat, Nizam: **Yerleşimcilik ve Savaş - Barış Fırsatları, Amman, Ürdün, Ortadoğu Araştırmalar Merkezi**, 2006.
- Becker, Pieter H.F: **The Israel/Palestine conflict: The Geopolitical Focus Pount of a World Crisis**, Paper Presented of İnternational Conference on Middle East Policies, 2004.
- Benvenisti, Meron: **Batı Şeria Data Base Projesi: İsrail Politikalarının Devamı**, Washington D.C. Londra: Amerikan Kamu Politikası Araştırması Enstitüsü, 1984.
- Bin Aboud, Abdullah Muhammed: **İşgal Edilmiş Filistin Topraklarındaki Ayrılkçı Duvardır- Uluslararası Adalet Divanı Işığında Hukuki ve Siyasi İnceleme**, Kahire, Ulusal Yasal Araştırmalar Merkezi, 2013.
- Balpınar, Zafer: **Askeri Güç Çarpanı Olarak Yahudi Yerleşim Yerleri**, Marmara ü.,
- Bin Talal, Hasan: **Filistin ve Arap Dünyasına yönelik İsrail Yerleşimcilik Politikası**, Al Watan Al Arabi Dergisi, No. 312, 1984.
- Bishara, Marwan: **Palestine / Israel: Peace or Apartheid: Prospects for Resolving The Conflict**, London; New York, Zed Books, 2000.
- Blay Sam KN: **“Self-Determination: Historical and Analytical Inquiry Into its Origins and Evolution, 1400-1945”**, Anst Journal of Legal and history, 1996, pp.117-162.

- Blay, Sam KN.: **“Self-Determination: Historical and Analytical Inquiry Into its Origins and Evolution, 1400-1945”**, Anst Journal of Legal and history, 1996, pp.117-162.
- BM İnsani İşler
Koordinasyon Ofisi: **İşgal Altındaki Filistin Toprakları (pdf)**, 30/4/2008.
- Brownlie, Lau: **Principles of Public International Law**, (Oxford: Clarendon Press, 1990, PP.14-15.
- Bustami, Maha: **İşgal Altındaki Bölgelerde 1078’de Yahud Yerleşim**, Beyrut, Filistin Araştırmalar Merkiz Bülteni, S. 2, 1979.
- Buhais, Hasan,
ve diğerleri
Mohsen Saleh (ed.): **İsrail İşgali Altındaki Filistinli Kadınların Acı Çekmesi**, Beyrut, Al-Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2009.
- Bugünkü Filistin Bülteni, **Filistini’de Etnik Temizlik**, S. 606, 19.1.2007, s. 14.
- Buluz, Necdet: **İsrail Bölmeye Devam Eder**, Turkish Forum, 2019.
- Carter, Jimmy: **Filistin... Barış, Irk Ayrımcılığı Değildir**, çev. Adli Nejib, Kahire, 2008.
- Daniel Hawk, L. Joshua: **Beret Olam** (Collegeville, Minn: Liturgical Press, 2000), P.xii.
- Daravi, Dâvud: **Savaş Suçları ve İnsanlığa Karşı Suçlar, Aksa İntifadası Sırasında İşlediği Suçlarda İsrail’in Sorumluluğu**, Ramallah.
- Darwish, Marwan,
Dahabi, Idwar:
Dinstein, Yoram: **Popular Protest in Palestine: The Uncertain Future of Unarmed Hukuk ve Sosyal Sistem Tarihi**, 1976.
The International Law of Belligerent Occupation, Cambridge Universe, WY Press, 2009, P.51.

- De Gard, John: **Uluslararası Hukuk: İsrail ve Filistin, İsrail ve Uluslararası Hukuk**, Ed. Abdel Rahman Mohamed Ali, Beyrut, Al-Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2011.
- Do'ar, Gasan: **Batı Şeria'daki Yahudi Yerleşimciler**, Beyrut, Al Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2012.
- Do'ar, Gassan: **Batı Şeria'daki Yahudi Yerleşimciler "Toprağa ve İnsana Yönelik bir Saldırı"**, Beyrut, Al Zeytuona Araştırma ve Danışma Merkezi, 2012.
- Drobless, Matityaho: **Settlement in Judea and Samaria-Strategy, Policy and Plans**, Jerusalem, 1980.
- Duvar ve Yerleşimciliğe karşı Direniş Komitesi: **Batı Şeria'daki İsrail Küçük yerleşim birimi**, Ramallah, 2015.
- Duvar ve Yerleşimciliğe karşı Direniş Komitesi: **Batı Şeria'daki İsrail Yerleşim Birimi**, Ramallah, 2015.
- Duvar ve Yerleşimciliğe karşı Direniş Komitesi: **"Filistin Tarihi Eserleri Üzende Kurulan İsrail Kolonileri Yahudi Yerleşim Birimleri"**, Filistin.
- Duvar ve Yerleşimlere Karşı Halk Direniş Komitesi: **Kalkilya Kenti ve Nehir İle Tehcir Politikalarına İlişkin Bildiri**, Ramallah, 2007.
- Duvar ve Yerleşimlere Karşı Halk Direniş Komitesi: **Kalkilya Şehrine Bakış**, Ramallah, 2009.
- Efrat, Elisha: **Siyasi ve Coğrafi Olarak İsrail Yerleşimciliği**, Amman, Dar El-Jelil Yayın Evi, 1991.

- Eiland, Giora: **İki Devletli Çözümü Yeniden Düşünmek**, S. 34, 2009.
- Elazar, Daniel: **İsrail 2020: Yahudi Devletinde Siyonistlik Değerleri, Devletin ve Toplumun Geleceğine Yönelik Ayrıntılı Plan**, çev. İlyas Şavkani ve Hani Abdullah, 6. bölüm, Beyrut.
- Eshteyeh, Mohammed: **Filistin Terminoloji Ansiklopedisi ve Kavramları**, Al Jalil Yayın Evi, Amman, 2011.
- Eyal, Gil: **Doğunun Büyüsünün Bozulması**, Ramallah, Medar Merkezi, 2009.
- Farhan, Alkam: **Oslo Anlaşmaları kapsamında Filistin’de Egemenlik Çatışması “Batı Şeria’daki Su Deposu Örneği”**, 2016.
- Farhat, Alber: **İsrail’in Kovuşturulup Yargılanması: Araçlar ve Kaynaklar**, 2009.
- Filistin İstatistik Merkezi: **Ayrılkçı Duvarıdırıdır Geçtiği Köylere Etkisine İlişkin Araştırma**, Ramallah, 2008.
- Filistin Çevre Sivil Toplum Örgütleri Ağı: **Duvarıdırıdır Durdurun**, 2004, s. 2-4.
- Filistin Kurtuluş Örgütü: **Filistin Belgeleri**, s. 321.
- Filistin Ulusal İdaresi: **El Halil Vilayaeti’ndeki İsrail Yerleşimciliği**, Devlet Enformasyon Genel Komitesi, Halil, Filistin, 1998.
- FKO Bilgi bölümü: **İşgal Altındaki Bölgelerde İsrail Yerleşimi 1967-1978**, 1978.
- Folk, Richard, **İsrail Practices Towards the Palestinian People and The Question of Apartheid**, 2017.
- Fishman, Alex; Kadmon Sima: **Dört Eski Shabak Başkanı Bölgedeki Politikaları Konusunda İsrail’i Uyardı**, İsrail Antolojisi, 2003, S. 108,

- Filistin Araştırmaları **İsrail Çözüm Projeleri 1967-1977: Eleştirel Belgesel**
- Gerson, Allm: **Israel, The West Bank and İnternational Law**, London: frank Cass, 1978.
- Ghanem, Huneyda: **“Askeri İşgal ile Apartheid Arasında: Kesişme ve Ayrırma Noktalarındaki Yakınlık”**, İsraili Sorunları, S. 35, 2009.
- Ghulmi, Muhammed Odeh: **"Nablus Bölgesinde Yahudi Yerleşimciliğinin Tarihi" 1967-1998**, 1. Basım, Nablus, Dar-Rayyan Yayıncılık, 2001.
- Glahn, Gerhard von: **Law Among Nations**, New York, Emory University, Routledge Group, 1976.
- Goldberg, Jeffrey: **“Among the Setmiştirler: will they Destroy Israel?”** New Yorker 31.05.2004.
- Greenberg, Lev: **Salam, Sloganları Tatlı Hayali Bir Barış: Sınır, Siyaset ve şiddet**, Ramallah, İsrail Çalışmaları Filistin Merkezi, Madar, 2007.
- Gris, Sabri: **1968 Kudüs 27. Yahudi Konferansı**, Beyrut, Filistin Çalışmaları Enstitüsü, 1971, s. 68.
- Halabi, Osama: **Batı şeria’da Arazi Müsaderesi**, Kudüs, Arap Çalışmaları Derneği, 1986.
- Hammad, Mejdi: **Nahve İstiraticiyetin ve Hıttatü Amelin Lil Sırai El Arabi El Suhyuni, (Siyonizim-Arap Çatırmasında Eylem Planı ve Stratejiye Doğru)**, Arapların Geleceği, 1999, s. 243.
- Hammad, Majdi: **İsrail Barışı: Hegemonya Stratejisi**, 1. Bölüm, Beyrut, Bahith Çalışmalar Merkezi, 2011.

- Hamouda, Daoud: **Batı Şeria Ekonomisinin Yahudi Vizyonu**, Ramallah, 2009.
- Hanafi, Sari: **"Spacio-Cide" Colonial Politics, Invisibility and Rezoning in Palestinian Territory**, Contemporary Arab Affairs, No.1, 2009.
- Hanoun, Ahmed,
ve değerleri: **Filistin Mültecilerin Teori ve Pratik Arasında Geri Dönüş Hakkı**, Orta Doğu Araştırma Merkezi, Amman, 2008.
- Harris, David: **Genel Kurulu Kararlarının Örfi Kurallara İşaret Eden ya da Manasını İhtiva Eden Bağlayıcı Kurallar**, op. cit. PP. 14-15.
- Harris, William: **Taking Root: Israeli Settlement in the West Bank- The Golan and Gaza – Sinai**, New York; Research studies Press, 1980.
- Hawatmeh, Nayef: **Arap Solu: Büyük İlerleme Vizyonu**, Ürdün, Al Jalil Yayın Evi, 2009.
- Heneiti, Ahmed: **İsrail'in Ürdün Vadisi'ne Yönelik Politikası**, Beyrut, Filistin Çalışmalar Enstitüsü, 2016.
- Hertzl, Theodor: **The Jewish State**, New York: American Zionist Emergency Council, 1949.
- Hertzl Theodor, **Old-New Land 1902**, Ter. lotta Levisohn (New York: M.Weiner, 1941), P.38, Quoted by Patrick Wolfe, "Settler colonialism and the Elimination of the Native" Journal of Genocide Research, Vol. 8, No.4, (December 2006).
- Heneiti Ahmad: **Ürdün Vadisi ve Ufuklarına Doğru İsrail Politikası**, Beyrut, Filistin Çalışmaları Kurumu, 2016.
- Hilal, Jamil: **Territory Under Israeli Occupation**, PLO, 1974.
- Hüseyin, Adnan el-Seyyid: **El İntifada ve Takrirul Masir, (İntifada ve kaderin belirlenmesi)**, Beyrut, 1992.

- Horowitz, Elliot S.: **Reckless Rites: Purim and Legacy of Jewish Violence, Jews, Christians, and Muslims From The Ancient to The Modern World** (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2006), P.1.
- Hijazi, Arafat: **El Halil Kenti ve Yahudi Mücadele**, Kuveyt, Dar al-Sabah Yayın evi, 1. Baskı, 1985.
- Hilal, Jemil: **Batı Şeria’da Sosyal ve Ekonomik Yapı 1948-1974**, 1. Baskı, Araştırma Merkezi, Lübnan 1974.
- Hüseyin, Gazi: **Arap-İsrail Çatışması ve Uluslararası Meşruiyet**, Şam, Dâr el-Katib el-Arabi, 1995.
- İbaiyeh,
İhsan Şerif: **Su ve Batı Şeria’daki İsrail Yerleşimciliğine Etkisi**, Yüksek Lisans Tezi, Al-Najah Ulusal Üniversitesi, Nablus, Filistin, 2005.
- İbrahim, Abbas: **İsrail’in Irkçılığı: 1948 Filistinlileri Öreneği**, Al Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2008.
- İbrahim, Shawki: **Moshe Dayan: Hatıralarım**, Arap Kitapları Dergisi, Beyrut, 1. baskı, 1976.
- İbrahim, Bilal: **Batı Şeria’da İsrail Yerleşmesi**, Yüksek Lisans Tezi, An-Najah Ulusal Üniversitesi, Nablus, 2010.
- Îd, Jelal: **Batı Şeria ve Gazze Şeridi’nde İsrail Yerleşim Birimlerinin Siyasi Coğrafyası**, Ürdün, Samed Ekonomi Dergisi, S. 111, s. 128.
- Institute for
Palestine Studies: **Filistin ve Arap-İsrail Çatışması Üzerine Birleşmiş Milletler Kararları** kararları, cilt I, 1947-1974, Beyrut, 1993.

- Institute for:
Palestine Studies
- Filistin ve Arap-İsrail Çatışması Üzerine Birleşmiş Milletler Kararları**, Cilt III, 1982-1986, Beyrut, 1994.
- Institute for
Palestine Studies:
- Filistin ve Arap-İsrail Çatışması Üzerine Birleşmiş Milletler Kararları**, 2. Cilt, Beyrut, s. 9.
- Institute for
Palestine Studies:
- Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 298/1971 sayılı kararı**, Beyrut.
- Institute for
palestine studies:
- The Arabs Under Israeli Occupation**, Beyrut, 1973.
- İsmail, Mofleh:
- Gerçekler ve Hırs Arasında Eğitim Hakkı**, Beyrut, Bilimsel Araştırma Forumu, 2008.
- İsmail İsâm,
Mukallid Ali:
- Uluslararası Adalet Divanının Ayrılık Duvarıdır Konusunda Danışma Görüşü**, Arap İnsan Bilimleri Dergisi, S. 11, 2006.
- İsmail, Saad Allah:
- Modern Uluslararası Kamu Hukukuunda Halkların Özgür İradesi**, Uluslararası Kitap Enstitüsü, 1986.
- Israel, Shahak:
- Jewish History, Jewish Religion The Weight of Three Thousand Years**, (Virginia; London: Pluto Press, 1994).
- İşgal altındaki arazi
işleri yürütme ofisi:
- Yerleşimcilik Komiteleri ve Örgütleri**, Amman, 1979.
- İşgal Altındaki
Filistin Dergisi:
- Yahudi Yerleşimciliğin Gerçek Boyutu**, S: 356, 1983, s. 29-33.
- İtani, Fatma,
Daoud, Mohammed:
- Filistinlilerin İsrail Kontrol Noktalarından Çektiği Acı**, Beyrut, Al Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2015.

- İtani, Fatma,
Ataya, Nizam,
Mohsen Saleh (ed.):
Filistinli Çevre ve Köylülüğün İsrail İşgal Altındaki Çektiği Acı,
Beyrut, Al Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2013.
- İzhaak, Jad,
El Zebun, İsa:
**Beytlehem Vilayeti'nde Yerleşimcilik Toprakları Savunma
ve Yerleşimciliğe Direnme Ulusal Ofisi,** 2001.
- Jabara, Taysir
ve diğerleri:
Halil El-Rahman Kenti, Üniversiteliler Birliği Araştırma
Merkezi, El Halil, 1987.
- Jones, Gareth Lloyd:
**"Sacred Violence: The Dark Side of God" Journal of Beliefs and
Values: Studied in Religion and Education,** vol. 20, No. 2 , 1999.
- Joryes, Sabri:
İsrail'de, Beyrut, Müessesetü Ed Diraset El Filistiniyye, 1973.
- Kahwaji, Habib:
İşgal Altındaki Filistin'de Yahudi Yerleşim Stratejisi, Şam, Talayi
Yayınları, 1978.
- Karl, Doehring:
"Self-Determination", The Charter of UN: A Commentary, 20
edition, USA: Oxford University Press, 2002, P. 47.
- Kasimiya, Hayriya
ve diğerleri:
**1967'den bu Yana İşgal Edilen Arap Topraklarındaki
İsrail Yerleşim Birimleri,** Kahire, 1978.
- Kalkınma Çalışmaları
Merkezi:
**Ürdün Vadisi: Kayıp Bir Hazine Mi yoksa İmkânsız Bir
Rüya Mı Olacak?** Ramallah, Ma'an, 2012.
- Kasim, Enis Mustafa:
İsrail Apartheid Duvardırır, Beyrut, Arap Birliği Çalışmaları Merkezi,
2007.
- Kasim, Enis Fevzi
İsrail Apartheid Duvardırır, Uluslararası Adalet Divanı

- ve diğerler: **Danışma Görüşü, İnceleme ve Metinler**, Beyrut, Arap Birliği Çalışmaları Merkezi, 2007.
- Kasim, Anis Fewzi: **İsrail ve Uluslararası Hukuku- Duvardırırın İnşası ve Uluslararası Adalet Divanının Danışma Görüşü**, Beyrut, Al Zeytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2011.
- Kassim, Anis Fewzi: **The Palestinian Year Book of International Law**, 1986, vol. 3.
- Keskin, Sevdâ: “Uluslararası Örgütlerin Sorumluluğuna İlişkin Taslak Maddeler”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, 2016, Vol.36(2), s.163-187.
- Khalifa, Ahmed, ve diğerleri: **İsrail Seçimleri: Yeni Hükümeti Kurma Belgeleri, Sonuçları ve Seçim Programları**, Beyrut, Filistin Araştırmaları Dergisi, Filistin Araştırmaları Enstitüsü, S. 27, 1996, s. 80-86.
- Khalil, Abdullah: **Dünya Anayasalarında İnsan Hakları**, Kahire, 2. Baskı, 2011.
- Khalidi, Walid: **“Plan Dalet” the Zionest Master Plan for The Conquest at Palestine**, Middle East Forum, 1961.
- Khalile, Kamel Mahmoud: **Palestine and The British Mandate 1922-1939**, 2. Baskı, The General Establishment for Publishing and Distribution, 1982.
- Khamaisi, Rasim, **“İsrail’in Arazi Üzerindeki Hakimiyetinin Hizmetinde bir Yol Ağı”**, İsraili Meseleler, No. 4, 2001.
- Khamaisi, Rasim: **Konut Çatışması, Kudüs’teki Konut Sektörü**, Kudüs, Uluslararası İşbirliği Merkezi, 2005.
- Khan, Muhammed Zafrulla: **Palestine in The UNO**, Karachi: Pakistan, Institute of International Affairs, 1948.
- Kita, **“Batı Şeria’daki ve Gazze Şeridi İsrail Yerleşim**

- Muhammed Amir: **Birimleri, Jeopolitik Bir Çalışma**", Ramallah, Filistin Araştırmalar Merkezi, 2010.
- Kudüs'teki Filistinlilerin Haklarını Savunma Ulusal Koalisyonu: **Kudüs'teki Evlerin Yıkılması: 1967-2007**, Kudüs, 2007.
- Kudüs Araştırma Merkezi: **İsrail Araştırmaları, İşgalden Yirmi Yıl Sonra İsrail Nasıl Düşüyor?**, Filistin 1987, c. 1.
- Lagerkvist, Par: **İsrail Apartheid Duvarıdır Sonrası Filistin'i Keşfetmek**, s. 79.
- Lakosha, Rifat: **Filistin Devletinin Kuruluşuna Yönelik Uluslararası Yönetim**, Akademik Kütüphanesi, Kahire, 2011.
- Langer, Felicia: **İşgal Altındaki Filistin Topraklarında Filistin Halkının Korunmasını Sağlamak İçin Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin Uygulanması**, Beyrut, Filistin Çalışmalar Dergisi, S. 11, Filistin Çalışmalar Enstitüsü, 1992, s 89.
- League of nation: Order-in-council, **laws of Palestine**, London, vd.111, p. 2569.
- Lehu, Wather: And the fund still lives, Journal of Palestine, summer 1978, p. 3-33.
- Lemkin, Raphael: **Axis Pule in Occupied Europe: Laws of Occupation**, Analysis of Government, proposals for redress, with New Introduction by Samantha power (Clark, N): Law book Exchange, 2005, P.79 .
- Madi, Marwan: **Filistin Krizi- Gerçeklerle Sahtacilik Arasında**, Şam, 2001.
- Madi, Marwan: **Siyonistleşen Emperyalizm ve Irk Ayrımcılığı**, Şam, 2005.
- Maguire, Kate: **Kudüs'ün Yahudi leşmesi: Kudüs'ü ele Geçirilmesi İçin Atılan İsraili Adımlar**, Beyrut, Arap Araştırmaları Merkezi, 1981.

- Makhadme, Thiab: **Filistin'deki Yahudi Yerleşim**, Ürdün, Amman, Orta Doğu Araştırma Merkezi, 2006.
- Makhadme, Thiab,
Al Dweik Musa
(Editöler): **Yahudi Yerleşimi ve Filistin Halkının Geleceği Etkisi**, Ürdün, Amman, Orta Doğu Çalışmalar Merkezi, 2006.
- Mansour, Johhni: **İsrail Yerleşimciliği- Tarih, Gerçek ve Filistinli Tavrılar**, Akka, Müessesetü Al Esvardır, 2005.
- Mansour, Johhni: **İsrail ve Yerleşimcilik: Hükümetlerin, Partilerin ve Kamuoyunun Sürekli ve Değişken Tutumları 1967-2013**, Rammalah, (Madar) İsraili Araştırmalar Filistin Merkezi, 2014.
- Marsakh, Layla: **“Beyaz Güney Afrika Tecrübesi ile Yahudi Koloni Tecrübesinin Karşılaştırılması”**, İsraili Sorunlar, No. 35, 2009.
- Marini, Nada: **Devletin Yahudi leşmesi ve Çöküşü Arasında Yahudi Vardırılık**, 2011.
- Masalha, Noor Al-Din: **Daha Çok Arazi ve Daha Az Arap, Uygulamada İsraili Transfer Politikası 1949-1996**, Beyrut, Filistin Çalışmaları Enstitüsü, 1997.
- Masalha, Nur: **"Reading The Bible With The Eyes of The Canaanites: New-Zionism, Political Theology and The Land Traditions of The Bible (1967 to Goa, 2009)"**, Holy Land Studies, Vol. 8, No.1, 2009.
- Masoud, Jamal: **Bait Almakdes Giden Yolu**, 2. Bolum, Al-Mansure, Dar Al- Wafaa 1997.
- Metzger, Yhis: **Land Is Our Land: The West Bank Under Israeli Occupation**, Zed Press, London,1983.

- McHugh, John: **“Resolution 242: A Legal Reappraisal”**, International and Comparative Law Quarterly Journal, vol.51, issue 4, 2002, P.851.
- Monroe, Elizabeth: **Britainis Moment in The Middle East 1914**, 1971, London, 1963.
- Mohammed,
Mohammed Nasir:
Murtada, İhsan: **Uluslararası Mahkemelerden Önce Usul Koruması**, Beyrut, Arapça Araştırmalar Merkezi, 2016.
- İsrail İşğali ve Filistinlilerin Çektiği Acı**, Beyrut, Al Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2011.
- Mustafa,
Ahmed Abdel Rahim: **British and Palestine 1945-1949: Documentary Study**, Kahire, Dar Al-Shrouk, 1986.
- Mustafa, Kamal saadi: **İnsan Hakları ve Uluslararası Standartları**, Ürdün, Amman, Dar Decla, 2010.
- Orta Doğu
Araştırmaları Merkezi: **Filistin Anayasal ve Yasal Güçler**, Ürdün, Amman, 2006.
- Ömer, Hasan: **İsrail ve Uluslararası Kanun**, Beyrut, Al Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2011.
- Önel, Hüseyin: **Filistinde İsrail Yerleşimleri ve Ortadoğu Barışı**, İlemblog, 2012.
- Öztürk, Tüğçe: **Filistin- İsrail Barış Süreci ve İsrail Yerleşimleri**, Tasam, 2010.
- Pappe, İlan: **The Ethnic Cleaning of Palestine**, UK: One world publications, 2007, s. 90-138.
- Peretz, Don: **“Problem of Arab Refugee Compensation”**, Middle East Journal 8, NO. 4 (Autumn 1954). P. 403-416.
- Peretz, Don:
Petrovic, Drazan: **İsrail ve Filistin Arapları**, Ürdün, Orta doğu Araştırmaları Enstitüsü.
- “Ethnic Cleansing-An Attempt at Methodology”**, European Journal of International Law. Vol.5, No.1, P.351.

- Pinsker, Leon: **Self-Liberalization**, Veron, 1882.
- Qandeel, Mais: **Enforcing Human Rights of Palestinians in The Occupied Territory**, Berlin, 2018.
- Rabayia, Gazi: **1948-1967 Yılları Arasında İsrail Stratejisi**, 1. baskı, Ürdün, Dâru'l-Menâre, 1983.
- Rigby, Andrew: **Resistance**, Beyrut, İnstitute for Palestine Studies, 2018.
- Rostow, Eugene V.: **“Palestinian Self-Determination: Possible Futures Forthe Unallocated Territories of The Palestine Mondate”**, Yale Studies in the world Public Order Journal, vol. 5, 1978-1979.
- Said, Edward: **El İstişrak (Oryantalizm) el Marife el Sulta el İnşa**, Beyrut, Müessesetül Abhas El Arabiyye, 1995.
- Said, Edward: **El Sekafe El İmparyaliyye (Sömürgecilik Kültürü)**, Beyrut, Dar Al Adab, 1. Basım, 1997.
- Salama, Yaser: **İsrail Su Politikası ve Batı Şeria Üzerindeki Etkileri**, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Saleh, Abdul Jawad: **İsrail Askerî Emredicileri**, 3. Bölüm, Ramallah, Dar Al-Mahad Al-arabi, 1986.
- Saleh, Mohsen: **FKO ve Filistin Ulusal Konseyi**, Beyrut, Al Zeytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2014.
- Saleh Mohsen (Ed.): **Batı Şeria’da İsrail Yerleşim 1993-2011**, Beyrut, Al Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2012.
- Saleh, Mohsen (Ed.): **İsrail İşçi Partesi**, Beyrut, Al Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2011.

- Saleh, Mohsen
(Ed.): **Batı Şeria’da İsrail Yerleşim 1993-2011**, Beyrut, Al Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2012.
- Saleh, Mohsen
(Ed.): **Filistinli Stratejik Rapor 2016-2017**, Beyrut, Al Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2018.
- Saleh, Mohsen,
Saad Wael: **Filistinli Belgeler**, Beyrut, Al Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, 2009.
- Saleh,
Mohsen Mohammed:
Salih,
Muhammed Ahmed: **The Zionest Project and Israeli Entity**, Researcher Center for Studies, Beyrut, 2002.
Siyonizmin Arap Sularındaki Emelleri, Kuveyt, Düşünce Dünyası Dergisi, 2003.
- Samara, Adel: **Sionizmin Siyasi Ekonomisi**, ktab INC, 2017.
- Sami, El Salâhât,
Îtânî, Meryem,
hasan, İbhais: **İsrail İşgali Altındaki Filistinli Kadınların Çektikleri Sıkıntılar**, Beyrut, Al Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi, s.21.
- Sand, Sholomo: **Nasıl ki Yahudi kalmamaktadır?** Filistin İsraili Araştırmalar Merkezi, Beyrut, 2014.
- Sand, Shlomo: **The İnvention of the Land of İsrail- from Holyland to Homeland**, Filistin İsraili Araştırmalar Merkezi, Beyrut, 2012.
- Sayegh, Enîs: **Hertzl Günlüğü**, çev. Hilda Shabaan Sayegh, Beyrut, Araştırma Merkezi, Kurtuluş Örgütü, 1973.
- Selame, **Filistin-İsrail Çatışması ve Hukuk kurallarıyla Güç ve**

- Muhammed Abdusselam: **Dengelerin Bozulması Arasında Son Aşamanın Sorunları**, Kahire, Ayn Şems Üniversitesi, 2003.
- Seyyid Tantâvî,
Muhammed: **Kuran ve Sünnette İsrâil Oğulları**, Kahire, El Shorouk Yayıncılık ve Dağıtım Evi, 1997.
- Schechtman,
Joseph: **The Jabot in Sky Story: Fighter and Prophet, 1923-1940**, New York: Thomas Yoseloff, 1965.
- Shahak, İsrail: **“Siyonizm: Gerçeğin Tamamı”**, Kudüs, 1977, Bölüm V, s. 2.
- Shahak, İsrail: **İsrail Irkçılığı**, Dar Tlas, Şam, 1988, s. 71-74.
- Shamir, İsrail: **Jelil Çiçekleri**, çev. Nâsır Sadon, Şam, Dâr Kenan, 2007.
- Sharp, Jeremy M.: **U.S. Foreign Aid To İsrail**, Washington, Congressional Research Service, 2004.
- Shaw, Martin: **"Palestine in International Historical Perspective on Genocide"**, Holy Land Studies, Vol.9, No.1 (May 2010).
- Shehadeh, Raja: **İşgalci Hukuku (Kanun El Muhtel) Batı Şeria ve Hükmül Kanun**, Beyrut, Filistin Çalışmalar Enstüsü, 1990.
- Shehadeh, Raja,
Jonathan kuttab: **Batı Şeria ve Hükmül Kanun**, Beyrut, Al-Mahkeme Yayın Evi, 1982.
- Shehadeh, Raja: **Occupier's Law**, Institute for Palestine Studies, Washington D.C., 1985.

- Shlaim, Avi: **Demredici Duvardır: İsrail ve Arap Dünyası**, Çev. Nasır Afifi ve Rose El-Yusuf, Kahire, 2001.
- Shofani, Elyas: **Minahem Bighin Terörden İktidara**, Beyrut, Filistin Çalışmaları Merkezi, 1977.
- Sholomo, Sand: **Yahudi Halkının İcadı**, Ramallah, Filistin İsraili Araştırmalar Merkezi, 2010.
- Singer, Joel: **“İsrail Tarafından Yönetilen Bölgelerdeki bir Sivil İdarenin Kurulması” İsrail’de İnsan Hakları Kitabı**, Tel Aviv Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, c. 12, 1982.
- Siddiq, De Shati: **İnsan Haklarının Sağlanmasında Sivil Toplum Kuruluşların Rolü**, 1. Bölüm, 2016.
- Soffer, Arnon: **2000-2020 Yılları Arasında İsrail’de Demografik Yapı - Riskler ve Olasılıklar**, çev. Muhammed Ganim, 2001.
- Sourani, Ghazi: **Gaza Strip 1948-1993, Historical, Political and Social Study** (pdf), 2011.
- Sousse, Ahmed: **Tarih’te Araplar ve Yahudiler**, şam, alarabi yayıv ve dağıtım evi, 1990.
- Sulayman, Abdelrazik Said: **İsrail- İmha ve Vardırılık arasında**, kahire, Gül Evi Kütüphanesi, 2013.
- Sudki, Abdurrahim: **Uluslararası Ceza Hukuku: Küresel Bir Suç Örgütü**, Mısır Nahdası Yayınları, 1992.
- Süheyl, Hüseyin: **Organizasyon**, Amman, Dar Es-Sakafa Yayıncılık ve Dağıtım, 2007.
- Şüun Filistin Dergisi: S. 3, Yourasi Ticaret Şirketi, Beyrut, 1971, s. 99.

- Taha, Fida (Ed.): **Ariel Sharon: Servis Günlüğü ve Misillemeler**, Beyrut, Al Jalil Yayın Evi, 2015.
- Takkenberg, Lax: **The Status of Palestinian Refugees in International Law**, Oxford: Clarendon Press, 1998.
- Temimî, Abdurrahman: **Sindirme ve Başarısızlık Arasında Filistin Vadisi'ndeki İsrail Planları**, Ramallah, Filistin Araştırmaları Merkezi, 2002.
- The İnstitute for Palestine studies: **The Arabs Under İsraili Occupation 1978, 1979**, p. 60.
- Timraz, Said: **Filistinlilerin Yahudi Düşünce ve Uygulamalara Sınırdışı Edilmesi 1882-1949**, 2018.
- Tüfekçi, Khalil: **İsrail Güvenlik Teorisinde Ürdün Vadisi**, Arap Araştırmaları Derneği, Filistin, s. 8.
- Türk vizyonu: **Filistin Meselesi**, Vol. 7, No. 3, 2017. s. 80-82.
- Tütüncü, Ayşe Nur: **İnsancıl Hukuka Giriş**, 2. Baskı, Beta, İstanbul, 2012.
- Trablus Sempozyumu: **“Siyonizm: İrkçi Bir Hareketmiştir”**, Beyrut, Arap Araştırma ve Yayınlar Enstitüsü, 1979, s. 119.
- Tzur, Zeev: **Yerleşimcilik ve Devlet Sınırları**, Kibbutz Al-Muvahhad Yayınları, 1980.
- Uluslararası Af Örgütü: **Suyun Bulanıklaşması: Filistinlilerin Su Hakkından Mahrum Bırakılması**, İngiltere, 2009, 15/02/2009 sayılı belge, s. 21.
- Üniversiteliler Birliği: **Siyasi ve İdeolojik Anlamında Yerleşimcilik**, Dosya No: 503, Filistin, s.4.
- Weizmann, Chaim: **Decade 1952-1962 Rehorth, Israel: Weizmann Archives**, s. 20.

- Weizmann, Chaim: **Trial and Error: The Autobiography of Chaim Weizmann**, New York: harper and row, 1949.
- Weizmann, Ezer: **The Battle for Peace**, New York, New York Bantam books, 1981.
- Weizmann, Eyal: **Hollow Land- Israel's Architecture of Occupation**, Verso, 2012, PP.139-144.
- Whitehall, Keith: Eski İsrail'in Yapımı, **Filistin Tarihini Susturmak**, Ter. Sahar Al-Heneidi, Kuveyt, Alem El-Marife, 1999.
- Wolfe, Patrick: **"Setmişirler Colonialism and The Elimination of Native"**, Journal of Genocide Research, Vol. 8, No. 4 2006, P. 387.
- Yaghi, İsmail: **Yahudi Düşüncede Terörizm ve Şiddet**, Al Riyad, Obeikan kütüphanesi, 2003.
- Yadek, Nazih: **Kudüs Örneğinde İsrail Politikaları Hizmetindeki Planlama Sistemi**, İsrail Sorunları Dergisi, 2006, s. 22.
- Yakeen Said: **İsrail Apartheid Duvarıdır, Demografik Politika ve Etnik Temizlik Üzerine Bir Çalışma 2002-2014**, Beyrut, Arap Birlik Çalışmalar Merkezi, 2015 .
- Enstitüsü: **Çalışması**, Beyrut, 1978.
- Zakud, Abdusselam Juma: **Yeni Dünya Düzeninde Uluslararası İlişkiler**, Amman, ilk baskı, Milli Kütüphanesi, 2013.
- Zwaiter, Akram: **The palestinian Cause**, Dar Al- Maaref, Cairo, 1955.

Raporlar

BM Güvenlik Konseyine Bağlı İşgal Altındaki Topraklarda Gerçekleri Araştırma Komisyon'nun Özel Raporu: UN Doc. S / 13450, Temmuz, 1979.

BM Genel Sekreteri'nin Genel Kurula sunduğu 24/11/2003 tarihli rapor.

Devlet Denetleme 34.Raporu, Kudüs 1983 yılı.

Dünya Bankası Raporu, İntifada'da İkinci Yıl, Lokavt (kapanma) ve Filistin Ekonomik Krizi, 2003.

Enformasyon Bakanlığı Güney Dairesi Raporu, **Güneyin Susuzluğu Şiddetleniyor**

Filistin Devleti Sağlık Bakanlığı, 2009 Yıllık Sağlık Raporu.

İşgal Edilmiş Filistin Toprakları ile Başka Bölgelerde Yaşayan Arapların İnsan Haklarını Etkileyen İsrail Uygulamalarını İnceleme Komitesi Raporu, (A/58/311, 22/8/2003, 26. Fıkra).

Özel komitenin raporu, 6. Dönem, Genel Kurul, UN, General Assembly, 64H session, 09/09/2009, A/64/339.

Report of Sub-Committee 1, 11 November 1947 (A/AC 14/32 and Ads.1) Appendix A.

Report of Sub-Committee 2, Paragraph 56 and Appendices A, B, and C.

The status of Jerusalem raporu, (CEIRPP), UN, New York, 31/08/1997.

Uluslararası Adalet Divanı 1950 Yılı Raporu (pdf).

Uluslararası Adalet Divanı Raporu 2004, **İşgal Edilen Filistin Bölgesinde Duvardırıdırın İnşa Etmenin Yasal Sonuçları.**

UNSCOP, Report to the General Assembly, Special Committee on Palestine (Official Records of the 2nd Session of the General Assembly, 1947, Supplement No.11), Chapter 2, Paragraph 27.

Yerleşimcilik uzmanı Abdelhadi Hantash ile röportaj, 22.12.2015.

Kanunlar, Mahkeme ve BM Kararları

BM Genel Kurul, Onuncu Oağanüstü İstisnai Dönem Toplantısı, 13/07/2004, A/ES-273/10

BM Genel Kurulu, 63rd session, 19/2/2009, A/RES/63/165.

BM'in 194 sayılı kararı ve İsrail'in BM'ye katılımı.

BMGk Karar No. 194/1948.

BM Genel Kurulu 1/12/2004 tarihli (A/RES/59/32) sayılı karar.

BM Genel Kurulu 1/12/2005 tarihli (A/RES/60/41) sayılı karar.

BM Genel Kurulu 1946 tarihli 95 sayılı kararı.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, 1966, (GE/C.12/1/Add.27).

Factory at Chorzow, Merits, Judgment No.13, 1928, P.C.I.J. series A, No.17, p.47.

İnsan Hakları Komisyonu (E/C/12/1/Add.90) sayılı karar.

İzzet Muhammed Mustafa Duveykat ve diğerleri karşı çıkan İsrail Hükümetine, İsrail Yüksek Mahkemesi, 79/390, Elon Moreh, 1980.

Resmi Gazetesi, No. 1130, “**Kanun İstimlak El Arazi Lil Meşari El Amme**”, No. 2, 1953, 01/01/1953.

Uluslararası adalet divanının kararı 03/07/2004, A/ES -10/273.

Ürdün doğu Difa Tenzimati, 1939, “Resmi Gazetesi”, No. 473, s. 158.

Nürnberg Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi Tüzüğü.

İsrail Askeri Emerleri ve Kanunları

İsrail Devleti Kanunları, c. 1, s.35.

1967’de 172 sayılı Askeri Emredici.

31/07/1967’de Devlet arazileri 59 sayılı askeri emredici.

29/12/1969’de Devlet arazileri 364 sayılı askeri emredici.

23/07/1967’de 58 sayılı askeri emredici.

1967’de 25 sayılı askeri emredici.

1984’de 1091 sayılı askeri emredici uyarınca 59 sayılı askeri emredici.

29 Temmuz 1967’de 58 sayılı askeri emredici.

19/12/1968’de 291 sayılı Askeri Emredici.

Osmanlı ve Ürdünlü Kanunları

1858 yılı Osmanlı Arazi Hukuku, Tapu Hukuku 1861, Yabancı Mülkiyet Sistemi 1869.

1939 yılı Doğu Ürdün Savunma Sistemleri, “Resmi Gazetesi”.

1952 yılı 40 Sayılı Arazi ve Su Tesviye Hukuku, Resmi Gazetesi, 1113, 16/06/1952.

1953 yılı, 2. sayılı Kamu Projeleri amaçlı arazi istimlak Hukuku, “Resmi Gazete”.

1953 yılı Yabancıların Taşınmaz Mallarının Kiralanması ve Satımı.

Çevrimiçi Kaynaklar

Abd Ali Swadi, **Terörizm Kavramını Tanımlamak Uluslararası Çabalar**, Bilimsel Haklar Dergisi, 1. Cilt, S. 1, (çevrimiçi), <http://www.iasj.net/iasj?func=fulltext&ald=65744>, 12.6.2018.

Abdulmejid Avâd, **(Fikir ve Eylemde Siyonizm Terörü)** 2016, s. 117, 242 /1967 Sayılı kararı, (çevrimiçi), <http://www.paljourneys.org/ar/timeline/highlight/283/1967-242>, 12.6.2018.

Abdurrahman Osman, **Birleşmiş Millerler ve Filistin... Suya Yazılan Kararlar**, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/CCB3661A0F5F7D4C852560DD006B5F93>, 23/2/2017.

Aldameer kurumu, **Programlar ve Faaliyetler**, (çevrimiçi), <http://www.aldameer.org/>, 13.9.2018.

Alian AL Hindi, **Yerleşim Projeleri ve Batı Şeria'nın Geleceği Etkileri**, (çevrimiçi), <http://www.prc.ps/>, 11.1.2018.

Amira Jamal, **İsrail Filistin'i Nasıl Çaldı?**, (çevrimiçi), <http://www.noonpost.com/content/21400>, 25.4.2018.

(A/RES/181) 29/11/1947, Fıkra 18, Bkz. (çevrimiçi), <http://www.unispal.un.org>, 15.6.2018.

A/RES/3151 Sayılı karar, (çevrimiçi), <http://www.refworld.org/docid/3b00f1a6c.html>, 12.5.2018.

Al Resala Net, Maarif Gazetesi: **Ürdün Vadisi, İsrail'in Stratejik Hazinesidir**, (çevrimiçi), <http://www.alresalah.ps/en/index.php?act=post&id=82537>, 9 .5. 2018.

Arab –israeli conflict, (çevrimiçi), <https://www.ft.com/arab-israel-conflict>, 10/12/2015.

Arap İnsan Hakları Enstitüsü, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kalmıştırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme, (çevrimiçi), <http://www.iah.org/htm/conventiondiscrimination65/docsconventions.HTML>, 7.6.2018.

Askeri Emredicileri, (çevrimiçi), http://www.info.wafa.ps/userfiles/server/pdf/İsraeli_laws_and_regulations2.pdf

Atef Daghli, **Filistin Devleti Hayalini Yıkma Projesi: Yerleşim Yerlerinin İlhak Edilmesi**, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.aljazeera.net/news/reportsandinterviews/2018/1/1>, 1.11.2018.

Atili, Sheddad, **Filistin Suları: Realitede bir kriz müzakerede bir sorun**, Ramallah, **Vatanı Savunma ve Yerleşim Birimlerine Karşı Direnme Ulusal Ofisi**, Filistin Kurtuluş Örgütü, 2013, (çevrimiçi), <http://www.nbprs.ps/page.php?do=show&action=me12>, 12.6.2018.

Beytlehem vilayetindeki yerleşim, (çevrimiçi), http://www.info.ps/userfiles/server/pdf/settlements_in_bethlahem--_2018.pdf, 13.9.2018.

Birzeit Üniversitesi, **Filistin’de Yasal Statü**, (çevrimiçi), <http://www.lawcenter.birzeit.edu/lawcenter/ar/homepage/2013-08-31-07-08-03>, 14.10.2018.

BM 1947’deki Filistin’in bölünmesini planlıyor, (çevrimiçi), <http://www.paljourneys.org/ar/timeline/overallchronology?synopses%5B%5D=273&nid=273>, 15.4.2018.

BM Genel Kurulunun Filistin meselesi kararları, (çevrimiçi), <http://www.search.un.org/ar/results.php?query=&افلسطين&lang=ar&tpl=ods>, 16.7.2018.

BM Genel Kurulunun Özel siyasi komitesi, **İsrail Uygulamalarını Araştırma Komitesi Raporu**, (çevrimiçi), <http://www.documents-dds.ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/473/48/IMG/NR047348.pdf?OpenElement>, 12.6.2018.

BM Genel Kurulu, 30/65 sayılı karar, 23/01/2003, A/RER/63/30, (çevrimiçi), <http://www.un.org/Docs/journal/asp/ws.asp?m=A/RES/63/30>, 3.9.2018.

BM Genel Kurulunun 181 sayılı kararı, (çevrimiçi), <https://www.aljazeera.net/specialfiles/pages/2df9147e-222a-45a7-9383-d035f7b1eb91>, 2.5.2018.

BM Genel Kurulu 3034 sayılı kararı, (çevrimiçi), <http://www.documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/267/70/IMG/NR026770.pdf?OpenElement>, 19.9.2018.

BMGK 338/1973 Sayılı karar, 2. Fıkra; BM Genel Kurulu 3034 sayılı kararı, (çevrimiçi), <http://www.clhf.com/unresagreements/338and242arabic.htm>, 13.7.2018.

BMGC, A/RES/48/59 Kararı, (çevrimiçi), http://www.un.org/arabic/documents/GARes/48/A_RES_48_059.pdf

BM Sözleşmesi, (çevrimiçi), <http://www.un.org/ar/charter/-united-nations/>, 14.5.2018.
(çevrimiçi), http://www.hsrc.ac.za/Media_Release-378.html, 13.9.2018.

BM, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Bkz.: (çevrimiçi), <https://www.un.org/ar/universal-declaration-human-rights/index.html>, 12.2.2018.

Batı Şeria da Sağlık hizmetlerindeki ırk ayrımcılığı politikası, (çevrimiçi), www.cps.gov.il/hodaot2009n/08_09172e.pdf, 25.7.2018.

BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.ohchr.org/AR/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>, 8/7/2018.

BM İnsani İşler Eşgüdüm Ofisi, **Duvardırıdırın Sağlığa Etkisi**, Özel Rapor, 2010, (çevrimiçi), http://www.ochaopt.org/sites/default/files/ocha_opt_special_focus_july_2010_arabic.pdf, 12.6.2018.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Kararları, **İşgal Edilmiş Filistin Topraklarındaki Yerleşim Birimleri**. Bkz: (çevrimiçi), http://www.wafainfo.ps/ar_page.aspx?id=7599, 13.5.2018.

BM Genel Kurulu Kararları, BM. A/RES/61/26, (çevrimiçi), [http://www.info.ps/userfiles/server/pdf/Resolution_26_\(61\).pdf](http://www.info.ps/userfiles/server/pdf/Resolution_26_(61).pdf), 10.5.2018.

BM Genel Kurulu Kararı A/RES/58/163 22/12/2003. Bkz: (çevrimiçi), <http://www.un.org/arabic/documents/GARes/58/GARes58all2.htm>, 24.4.2018.

BM Ekonomik ve Sosyal Konsey Kararı (6/2004 E/CN.4/E 8/4/2003, 9. Fıkra), Bkz: (çevrimiçi), <https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/8976BE248C8E02AE85256DB1004DD7CC>, 19/1/2019.

Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, (çevrimiçi), <http://www.un.org/ar/sections/un-charter/chapter-v/index.html>, 13.9.2018.

BM İnsan Hakları Komiserliği, **İnsan Hakları Komiserliğiyle Çalışmak**, Cenevre, 2006, (çevrimiçi), <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendcpdf.pdf?reldoc=y&doc'd=483eaf692>, 12.6.2018.

BMGK 446 sayılı karar, (çevrimiçi), <https://www.paljourneys.org/ar/timeline/historitext/9996/446>, 12.6.2018.

BMGK'nin 465 sayılı karar, (çevrimiçi), https://www.wafainfo.ps/ar_page.aspx?id=7249, 12.6.2018.

Çevre konusunda 1999 tarihli 7 Sayılı Kanun, (çevrimiçi), <http://www.qanon.ps/news.php?action=view&id=16614>, 2019\5\26.

Dibacetü Sak El İntidab, 1922, çevrimiçi, http://www.palestineinarabic.com/Docs/inter_arab_res/Palestine_British_Mandate_1922_A.pdf, 12.2.2018.

Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, Kızılhaç, (çevrimiçi), <http://www.un.org/ara/resources/documents/misk/5nsla8.htm>, 7.5.2018.

Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 55. Maddesini, (çevrimiçi), <http://www.icrc.org/ar/doc/resources/documents/misc/5nsla8.htm>, 15.6.2018.

Dördüncü Cenevre Sözleşmesi 49. Madde , (çevrimiçi), <https://www.icrc.org/ar/doc/war-and-law/treaties-customary-law/geneva-conventions/overview-geneva-conventions.htm>, 13.9.2019.

Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, (çevrimiçi), <http://www.legal-tools.org/doc/3822e4/pdf/>, 12.6.2018.

1949 Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, Bkz: (çevrimiçi), http://www.mofa.gov.ps/new/?page_id=1151, 17/1/2019.

1949 Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, (çevrimiçi),
<http://www.icrc.org/ar/doc/resources/documents/misc/5ns1a8.htm>, 2.1.2019.

1949 Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, Bkz: (çevrimiçi),
<https://www.icrc.org/ar/doc/war-and-law/treaties-customary-law/geneva-conventions/overview-geneva-conventions.htm>, 12.8.2018.

Duvarlarla ilgili uluslararası adalet divanının kararı 03/07/2004, A/ES -10/273, 88 ve 155. Fıkralar. (çevrimiçi), http://www.icj-cij.org/homePage/ar/advisory/advisory_2004-07-09.pdf, 13.9.2016.

Duvarlara İlişkin UAD Danışma Görüşü, 126. Fıkra, Bkz: (çevrimiçi),
https://www.hlrn.org/img/documents/ICJ%20AdvOp%2009_07_04%20AR.PDF, 10.4.2018.

Duvarlara İlişkin UAD Danışma Görüşü, 137, 142. Fıkra, Bkz: (çevrimiçi),
https://www.hlrn.org/img/documents/ICJ%20AdvOp%2009_07_04%20AR.PDF, 10.4.2018.

Duvarlara İlişkin Danışma Görüşü, 126. Fıkra, Bkz: (çevrimiçi),
http://www.info.wafa.ps/ar_page.aspx?id=4110, 18.1.2019.

Duvarlara İlişkin Danışma Görüşü, (çevrimiçi), <http://www.icj-cij.org/files/annual-reports/2003-2004-ar.pdf>, 12.6.2018.

Duvarlara Danışma Görüşü, Bkz: (çevrimiçi), http://www.info.wafa.ps/ar_page.aspx?id=4110, 18.1.2019.

Duvarlara Danışma Görüşü, Bkz: (çevrimiçi),
https://www.hlrn.org/img/documents/ICJ%20AdvOp%2009_07_04%20AR.PDF, s. 58-59, 12.6.2018.

El Halil vilayetindeki yerleşim, (çevrimiçi),
<http://www.info.ps/userfiles/server/Settlements%20in%20Hebron2018.pdf>, 13.9.2018.

Eriha Ürdün vadisi'ndeki Vilayetinde yerleşim, (çevrimiçi),
http://www.info.ps/ar_page.aspx?id=4085, 12.6.2018.

Filistin’de Arazi Mülkiyeti 1948, (çevrimiçi), <http://www.passia.org/maps/view/93>, 26.8.2018.

Filistin’in Bölünmesi Kararı 181, Bkz: (çevrimiçi),
<https://www.aljazeera.net/specialfiles/pages/2df9147e-222a-45a7-9383-d035f7b1eb91>,
28.11.2018.

Filistin’in Bölünmesi Planı, Bkz: (çevrimiçi),
<https://refugees.ps.net>, 29.11.2016.

Filistin Haber Ağı, **İsrail Kontrol Noktaları, Filistinlilerin Çektiği Sıkıntılar**, 06.10.2009, bkz.
(çevrimiçi), <https://www.aljazeera.net/news/arabic/2004>, 13.9.2018.

Filistin halkının intifadası, (çevrimiçi),
http://www.un.org/arabic/documents/GARes/46/A_RES_46_076.PDF, 13.9.2018.

Filistin insan hakları örgütleri, (çevrimiçi), <http://www.arab.org/directory/activitiy/human-rights/region/palestine/?amp=>, 13.9.2018.

Filistinle ilgili kararlar, (çevrimiçi), http://www.info.wafa.ğs/ar_page.aspx?id=7174, 10.4.2018.

Flisitin’de İsrail İşgali Çevresel Bozulma (çevrimiçi),
http://www.info.wafa.ps/ar_page.aspx?id=3948, 12.6.2018.

Filistin İstatistik Merkezi, (çevrimiçi),
<https://www.pcps.gov.ps/poster.aspx?lang=ar<emlD=3101>, 15.6.2018.

Filistin için zorunlu çalgı ..Nakba’ya Giriş, (çevrimiçi),
<https://www.aljazeera.net/specialfiles/pages/87614b3c-40e5-4b17-ba21-426489f95ff8>, 12.7.2018.

Filistin Meselesinde Temel Belgeler, 1. Grup 1915-1947, Arab Ülkeler Birliği, (çevrimiçi),
<https://www.Palestineinarabic.com>, 3.2.2019.

Filistin Merkez İstatistik Bürosu, **Rakamlarla Filistin**, (çevrimiçi),
<https://www.pcbs.gov.ps/postar.aspx?lang=ar&ItemID=3428>, 23.6.2018.

Filistin Merkez İstatistik Bürosu, (çevrimiçi), http://www.pcbs.gov.il/hodaot2009n/08_09_172e.pdf
Filistin Merkez İstatistik Bürosu, **Rakamlarla Filistin 2013**, (çevrimiçi),
<https://www.pcbs.gov.ps/postar.aspx?lang=ar&ItemID=3428>, 10.4.2019.

Filistin Merkez İstatistik Bürosu, **İşgücü Anketi**, (çevrimiçi),
https://www.pcbs.gov.ps/pcbs_searchAr.aspx?q=, 12.6.2018.

Filistin Tarım Bakanlığı, **Ayırım Duvarıdır ve Etkisine Dair Özel Bir Rapor**, (çevrimiçi),
<https://www.moa.pna.ps/research/wall/.pdf>, 14.3.2019.

Filistin Merkez İstatistik Bürosu, (çevrimiçi), <http://www.pcbs.gov.ps>, 18.12.2018.

Filistin topraklarında Paypass yollar, (çevrimiçi), http://www.info.wafa.ps/ar_page.aspx?id=2791,
16.8.2018.

Filistin Ulusal Bilgi Ajansı (wafa), **Apartheid Duvarıdır Genel Tanımı**, (çevrimiçi),
http://www.info.wafa.ps/ar_page.aspx?id=4105, 12.6.2018.

Filistin'in Uluslararası Ceza Mahkemesi katılımı, (çevrimiçi), <https://www.jilrc.com/wp-content/uploads/2016/12/13>, 13.9.2018.

Filistinde Yasal Statü, (çevrimiçi), <http://www.lawcenter.birzeit.edu/lawcenter/ar/homepage/2013-08-31-07-08-03>, 13.11.2018

Gaipilerin Mülkleri Yasası, (çevrimiçi), <http://www.adalah.org/ar/law/view/343>, 13.9.2018.

Ghazi Hussein, **The Racism of Israeli Laws**, (çevrimiçi), <http://www.amgadalarab.com>,
10.11.2018.

Gazi Husain, **İsrail Arazi kanunları Irkçılığı**, (çevrimiçi),
<http://www.pulpit.alwatanvoice.com/content/print/341888.html>, 15.6.2018.

Geçen Yüzyılda Uluslararası Ceza Adaleti, Bkz: (çevrimiçi),
<http://www.startimes.com/?t=26497753>, 17.12.2018.

Genel Sekreter Raporu; Apartheid Duvardır, Bkz: (çevrimiçi),
<http://www.asharqalarabi.org.uk/center/dirasat-j-f.htm>, 18.1.2019.

Geçici Özel Ceza Mahkemeleri, (çevrimiçi), <http://www.un.org/ruleoflaw/ar/thematic-areas/international-law-courts-tribunals/international-hybrid-criminal-courts-tribunals/>, 13.5.2018.

GK 478 sayılı kararı, (çevrimiçi), <http://www.documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/399/71/IMG/NR039971.pdf?OpenElement>, 13.9.2018.

GK'nin 19 Kasım 2003 tarihli 1515 sayılı karar, (çevrimiçi),
http://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/Resolution_1515_cle0bcaab.pdf, 13.9.2018.

Goldstone Report, (çevrimiçi), http://www.alzaytouna.net/wp-content/plugins/extrawatch-pro/components/com_extrawatch.php?origin=frontend&task=ajax%action=download&env=extrawatchwordpressenv&file=arabic/data/attachment/reportsz/2009/report_goldstone_10_09.doc, 12.7.2018.

Hafızada Filistin, **İlhak Yolunda Ürdün Vadisi**, (çevrimiçi),
http://www.palestineremembered.com/GeoPoints/Jericho_525/Article_20864.html, 24.11.2017.

Hasar Envanteri Kaydı, **Duvarırdan Kaynaklanan Hasar Tepit Formu**, Hasar Envanteri Ofisi, Ramallah, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.pncrod.ps>, 22.7.2018.

<https://www.aljazeera.net/encyclopedia/citiesandregions/2014>, 19.4.2018.

Hulûd Amora, **Yahudi Sağın Kurucu Babası Ze'ev Jabotinsky Düşüncesi Hakkında Bir Okuma: Perspektif ve Uygulama**, Bkz: (çevrimiçi),
<https://www.paldf.net/forum/showthread.php?t=1165997>, 25/2/2015.

Human Rights Watch, **İsrail 50 Yıllık İşgal İhlalidir**, 4.7.2017, (çevrimiçi),
<http://www.hrw.org/ar/news/2017/06/04/304546>, 13.9.2018.

İbrahim Al Ali, **BM'de İsrail üyliği**, (çevrimiçi), <http://www.alzaytouna.net>, 4.9.2018.

İCRC, **Kara Savaşındaki Kural ve Örflere Saygı Sözleşmesi**, Bkz: (çevrimiçi),

<https://www.icrc.org/ar/doc/resources/documents/misc/62tc8a.htm>, 22.7.2018.

İngiltere Pinochet'den kurtuldu, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ingiltere-pinochetden-kurtuldu-39137476>, 03.03.2000.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Giriş, Bkz.: (çevrimiçi), <https://www.un.org/ar/universal-declaration-human-rights/index.html>, 12.2.2018.

İnsan Hakları İhlallerini Raporlar, (çevrimiçi), <http://www.addameer.org/ar/publications/annual-violations-reports>, 12.6.2018.

İnsan Hakları Kütüphanesi, **Ekonomik- Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi- Yirmi İkinci Dönem**, 2000, bkz.: (çevrimiçi), <http://www.Umn.edu/humanrts/arabic/cesar-gc14.html>, 18.2.2018.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, (çevrimiçi), <http://www.un.org/ar/documents/udhr/index.shtml#a13>, 6.8.2018.

İnsan hakları konseyi, Filistin'de İnsan haklarının durumu, (çevrimiçi), http://www.reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/A_HRC_25_39_ARA.pdf, 12.6.2015.

İnsan Hakları ve Sivil Toplum Kuruluşları Komisyonu, (çevrimiçi), <http://www.palestinecabinet.gov.ps/GovService/GOSPub/ViewDetails?ID=54>, 13\3\2018.

İnternette nefret karşıtı konuşma, (çevrimiçi), <http://www.ar.unesco.org/courier/lrsl-lrqmy/mkfh-lnsry-lmbdr-lwl-llywnskw-fy-mjl-lhnds-lqlly>, 12.6.2018.

İrk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine Uluslararası Sözleşmesi, Madde 1, (çevrimiçi), <http://www.ochr.org/ar/ProfessionalInterst/pages/CERD.aspx>, 14.5.2018.

İrk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine Uluslararası Sözleşmesi, Madde 2, (çevrimiçi), http://www.unicef.org/arabic/crc/files/cerd_arabic.pdf, 12.6.2018.

İsrail işgalinin etkilileri ve uygulamaları, E/ESCWA/30/5, (çevrimiçi), http://www.unescwa.org/sites/www.unescwa.org/files/events/files/dm_lshb_lflstyny_tdyt_lhtll_lsryly_wmmrsth.pdf, 10.9.2019.

İsrail Ayrılık Duvardır, (çevrimiçi), <http://www.aljazeera.net/specialfiles/pages/ac38e-87e2-4fe9-898a-4732f21a334d>, 13.9.2018.

“İsrail Yerleşimciliği” başlıklı bir makale, s. 21, (çevrimiçi), <https://interactive.aljazeera.com/aje/2017/50-years-illegal-settlements/index.html>, 23.11.2015.

İsrail ırkçı yasaları ve mevzuatı, (çevrimiçi),

https://www.info.wafa.ps/userfiles/server/pdf/israeli_laws_and_regulations2.pdf, 12.2.2018.

Jenin vilayetindeki yerleşim, (çevrimiçi), http://www.info.ps/ar_page.aspx?id=4091, 13.9.2018.

Jone Dogard, İnsan Hakları Komisyonu, 2007, (çevrimiçi), <http://www.refworld.org/cgi-baaabin/texis/vtx/rwmain/opensslpdf.pdf?reldoc=y&docid=47baaa332>, 13.9.2018.

Kalan parayla ilgili emredici, (çevrimiçi), <https://www.qanon.ps.php/?action=v>, 14.3.2018.

Kalkilya vilayetindeki yerleşim, (çevrimiçi), http://www.info.ps/ar_page.aspx?id=4095, 13.9.2018.

Khadija Ziyadeh, **Oslo Anlaşmalarının Hukuki Yönleri**, (çevrimiçi),

<https://www.pulpit.alwatanvoice.com/content/print/289778.html>, 13.9.2018.

Khaled Baba’a, **Filistinli Mülteciler Dönüş ve/veya Tazminat**, vizyon dergisi, 2000, (çevrimiçi), http://www.info.wafa.ps/ar_page.aspx?id=3778, 12.6.2018.

478 kararı, (çevrimiçi), <http://www.info.wafa.ps/userfiles/server/pdf/unsc478.pdf>, 13.9.2018.

Lahey UAD Görüşü, (çevrimiçi), <http://www.undocs.org/pdf?symbol=ar/A/RES/ES-10/15>, 11.1.2018.

Makbuleh Hamdis, **İsrail Devletinin Meşruiyeti: Uluslararası Yeni Gelişmeler Gölgesinde Yapılan Tartışmalar**, 2016, s. 1-33, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.platform.almanhal.com/Details/article/85186>, 10.11.2018.

Manda belgesi metni, (çevrimiçi), <https://www.marefa.org>13/9/2018.

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, Bkz: (çevrimiçi),
<http://www.un.org/ar/sections/issues-depth/human-rights/index.html>, 24.8.2018.

Metruk Arazi 58 Askeri Emri, (çevrimiçi),
<http://www.qanon.ps/news.php?action=view&id=15807>, 12.5.2018.

Minnesota Üniversitesi, İnsan Hakları Kütüphanesi, **Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme**, bkz.: (çevrimiçi),
<http://www.umn.edu/humanrts/arab/b022.html>, 13.7.2018.

Mohammed Abo Alfilat, **İsrail Müfredatı.. Kudüs Eğitiminin Yahudileşmesinin Öteki Yüzü**, (çevrimiçi), <https://www.Honaalquds.net/ar/article/11943/>, 13.9.2018.

Mohammed Hafez Yakub, **İsraili Apartheid Sökülmesi**, 7.4.2014, (çevrimiçi),
<https://www.alaraby.co.uk/opinion/2014/4/7>.

Ministry of Foreign Affairs, **Israel-Plo Economic Agreement- Paris**, 29/4/1994, (çevrimiçi),
www.mfa.gov.il, 13.9.2018.

Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi, (çevrimiçi),
http://www.unicef.org/arabic/why/files/ccpr_arabic.pdf, 15.6.2018.

Mustafa Barghuti, **İsrail Resmi Olarak Irkçı Apartheid Rejimidir ve Onunla Mücadele Edeceğiz**, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.alarab.com/Article/865595>, 22/7/2018.

Mustafa Kaoud, **İşgal Altındaki Filistin Topraklarında Zeytin Ağacı Savaşı**, (çevrimiçi),
<http://www.wata.cc/forums/showthread.php?18649>, 13.9.2018.

Nayif Jarad, GK 2334 sayılı karar, (çevrimiçi),
<http://www.m.maannnews.net/content.aspx?id=883851>, 14.7.2018.

Nablus Vilayetinde yerleşim, (çevrimiçi), http://www.info.ps/ar_page.aspx?id=4098, 12.6.2018.

Nürnberg Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi Kararları, 1/10/1946. Bkz: (çevrimiçi), <https://www.encyclopedia.ushmm.org/content/ar/article/international-military-tribunal-at-nuremberg>, 12.4.2018.

Oslo Anlaşması, Giriş 4, 7 ve 8. Fıkralar. Bkz: (çevrimiçi), <http://www.aramaic-dem.org/Arabic/Documents/Oslo.htm>, 18.1.2019.

Osmanlı dönemi toprak sahipliği sistemi, (çevrimiçi), http://www.info.wafa.ps/ar_page.aspx?id=5161, 12.8.2018.

Palestinian Central Bureau of Statistics, **Bypass Roads in The West Bank**, (çevrimiçi), <http://info.wafa.ps>, 10.5.2018.

PLO, 22/11/1967 BMGK 242 sayılı kararı, (çevrimiçi), <http://www.info.wafa.org>, 15.4.2019.

Ramallah vilayetindeki yerleşim, (çevrimiçi), http://www.info.ps/usergiles/server/pdf/Settlement_rb_2017.pdf, 12.6.2018.

Savaş Suçları, (çevrimiçi), <https://www.icrc.org/ar/doc/resources/documents/legal-fact-sheet/war-crimes-factsheet-311008.htm>, 12.6.2018

Salah Al Tmizi, **İşgal Tel Rumeidanın Yahudi leşmesi**, (çevrimiçi), http://www.info.ps/ar_pag.aspx?id=O5vNX3a791769031218aO5vNX3, 13.9.2018.

Sağlık hizmetlerindeki ırk ayrımcılığı, (çevrimiçi), http://www.Cbs.gov.il/industry_israel.asp, 21.5.2018.

Saqr Jabali, **Apartheid Duvardır ve Gerçekler ve Rakamlar**, Bkz: (çevrimiçi), http://www.wafa.info.ps/ar_page.aspx?id=4981, 21.11.2018.

1967 Savaşı Spekülasyonları, Bkz: (çevrimiçi), <http://www.assabeel.net/135558>, 2.1.2019.

242 sayılı karar, (çevrimiçi), <https://www.paljourneys.org/ar/timeline/overallchronology?synopses%5B%5D=283&nid=283>, 15.6.2018.

242 Sayılı Karar... İşgal Edilmiş Topraklardan Çekilme, Bkz: (çevrimiçi),
<https://www.aljazeera.net/specialfiles/pages/64582565-73ac-4ddf-aadc-3a0be2f94522>, 15.6.2018.

Selfit vilayetindeki yerleşim, (çevrimiçi), http://www.info.ps/ar_page.aspx?id=4092, 13.9.2018.

S/RES/1593 (2005), (çevrimiçi), [http://www.lccforum.com/media/background/darfur/2005-03-31_UN_Security_Council_Resolution_1593_\(Arabic\).pdf](http://www.lccforum.com/media/background/darfur/2005-03-31_UN_Security_Council_Resolution_1593_(Arabic).pdf), 12.6.2018.

Shlomo Brom, **Oslo Anlaşması ve İmkansız Barış**, Filistin çalışmalar enstitüsü, 2013, (çevrimiçi),
<http://www.palestine-studies.org/sites/default/files/uploads/files/israeli1.pdf>, 10.5.2018.

172 sayılı israili askeri emredici, (çevrimiçi),
http://www.info.wafa.ps/userfiles/server/pdf/İsraeli_laws_and_regulations2.pdf, 11.1.2018.

Sharon projesine göre yerleşim blokları, (çevrimiçi),
http://www.info.wafa.ps/ar_page.aspx?id=4102, 13.9.2018.

Shahak İsrail, **Jewish History, Jewish Religion, The Weight of Three Thousand Years**, 2002, (electronic copy), chap.5, (çevrimiçi), <https://ifamericaknew.org/curl/sit/shahak.html>, 27.5.2019.

Soykırım Sözleşmesi'nin 2. Maddesi, (çevrimiçi),
http://www.un.org/ar/preventiongenocide/advisor/genocide_prevention.shtml, 17.8.2018.

Susan Rolef, **Basic Law Jerusalem the Capital of İsrail (5740-1980)**, (çevrimiçi),
<http://www.knesset.gov.il/laws/special/eng/BasicLawJerusalem.pdf>, 22.7.2018.

http://www.un.org/ar/preventiongenocide/advisor/genocide_prevention.shtml, 17.8.2018.

Sykes-Picot anlaşması, (çevrimiçi), <http://www.m.marefa.org/Sykes-Picot-Agreement>, 13.9.2018.

Süleyman, Fahid; BM Güvenlik Konseyi Kararlarında Yerleşimcilik, Bkz: (çevrimiçi),
<http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=546304>, 25.1.2018.

Şili'de Pinochet Döneminin Tutuklularına Tazminat, Bkz: (çevrimiçi),
<https://www.haberler.com/sili-de-pinochet-doneminin-tutuklularina-tazminat-9512940-haberi/>,
20.07.2020.

1967 Tarihli 242 Sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı, **İşgal Edilmiş Filistin Topraklarından Çekilme**, Bkz: (çevrimiçi),
<https://www.aljazeera.net/specialfiles/pages/64582565-73ac-4ddf-aadc-3a0be2f94522>, 13.9.2018.

Temel Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmeleri, (çevrimiçi),
<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/CoreTreatiesar.pdf>, 13.9.2018.

Tulkarm vilayetindeki yerleşim, (çevrimiçi),
http://www.info.wafa.ps/userfiles/server/Settlement_in_tulkarm2019.pdf, 13.9.2018.

Toprakları Savunma ve Yerleşimciliğe Direnme Ulusal Ofisi Beytlehem Vilayetinde Yerleşimcilik, (çevrimiçi), <http://www.nbprs.ps/page.php?do=show&action=istetan2>, 20.02.2016.

UAD, (çevrimiçi), <http://www.icj-cij.org/en>, 10.4.2018.

UAD Tüzüğü, (çevrimiçi), <https://www.icj-cij.org/homepage/ar/icjstatute.php>, 13.10.2018.

UCM Roma Statüsü, (çevrimiçi),

<https://www.icrc.org/ar/doc/resources/documents/misc/6e7ec5.htm>, 13.9.2018.

UCM Roma Statüsü, (çevrimiçi), <http://www.icrc.org/ar/resources/documents/treaty/statute-of-the-International-criminal-court%3Famp>, 11.4.2018.

UCM Roma Statüsü, Bkz: (çevrimiçi),

<https://www.icrc.org/ar/doc/resources/documents/misc/6e7ec5.htm>, 5.2.2019.

UCM Roma Statüsü, madde 5, (çevrimiçi),
<https://www.icrc.org/ar/doc/resources/documents/misc/6e7ec5.htm>, 12.6.2018.

UCM Roma Statüsü, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.hrlibrary.umn.edu/arab/iccprocedure.htm>, 15.9.2018.

UCM Roma Statüsü 12. Maddesi, Filistin UCM Resmi üye olarak, 1/4/2015, (çevrimiçi), http://www.wafa.ps/ar_page.aspx?id=Ce3DK661946115006aCe3KDK, 27.9.2018.

Uluslararası Kızılhaç Komitesi, **Kara Savaşındaki Kural ve Örflere Dair Sözleşme**, Bkz: (çevrimiçi), <https://www.icrc.org/ar/doc/resources/documents/misc/62tc8a.htm>, 12/6/2016.

Uluslararası İnsan Hakları Beyannamesi. Bkz: (çevrimiçi), <http://www.un.org/ar/universal-declaration-human-rights>, 17.2.2019.

Uluslararası Kızılhaç Komitesi, **Dördüncü Cenevre Sözleşmesi**, Bkz: (çevrimiçi), www.icrc.org/ar/doc/resources/documents/misc/5ns1a8.htm, 11.3.2019.

Uluslararası Ceza Mahkemesi, (çevrimiçi), <https://www.icc-cpi.int>, 14.5.2018.

UN Universal Declaration Madde 23-24, (çevrimiçi), <https://www.un.org/ar/universal-declaration-human-rights/index.html>, 13.9.2018.

UN, **Saldırmayı ve Güç Kullanarak Tehdidi**, (çevrimiçi), <https://www.un.org/securitycouncil/ar/content/purposes-and-principles-un-chapter-i-un-charter>, 15.6.2018.

Ürdün Vadisi'ndeki Su, (çevrimiçi), <http://www.btselem.org/arabic/topic/accountability>, 24.7.2018.

Ürdün-İsrail Arasında Rodos Ateşkes Antlaşması 3/4/1949, (çevrimiçi), <https://www.mfa.gov.il/MAFAR/InfotmationaboutIsrael/IsraelStoryInMaps/Pages/armistice%20a greement%20with%20jordan%201949.aspx>, 15.6.2018.

Uygulamalı Araştırma Enstitüsü (ARIJ), **Apartheid Duvarıdırın Beytlahm'daki Etkileri Üzerine Bir Çalışma**, 2009. Bkz: (çevrimiçi), <http://poica.org/2004/09/%D8%A7%D9%84%D8%AC%D8%AF%D8%A7%D8%B1-%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%A7%D8%B5%D9%84-%D9%81%D9%8A->

%D9%85%D8%AD%D8%A7%D9%81%D8%B8%D8%A9-%D8%A8%D9%8A%D8%AA-%D9%84%D8%AD%D9%85, 14.5.2018.

Walid Mohammed, **Filistin Halkının Demografik Gelişimi**, (çevrimiçi), <http://www.group194.net/article/88>, 27.7.2018.

Yahudi göçü, Bkz. (çevrimiçi), http://www.wafa.ps/ar_page.aspx?id=2213, 14.5.2018.

Yousef Hijazi, **Filistin Otoritesi Altındaki Hükümet Oluşumları**, Bkz. (çevrimiçi), http://www.oppc.pna.net/mag/mag9-10/new_page_15.htm, 12.3.2018.

Yargı ve mahkemelerle ilgili kanunlar, (çevrimiçi), http://www.info.wafa.ps/ar_page.aspx?id=2750, 13.9.2018.

Gazeteler

Aal Hamshmar gazetesi, 06.10.1981, s.18.

Aal Hamshmar gazetesi, 28.12.1981, s.13.

Aal Hamshmar gazetesi, 23.06.1974, s.18.

Aal Hamshmar gazetesi, 02.04.1980, s.16.

Al Taliaa gazetesi, 16.10.1980, s.32.

Ari Shavit, “**Sharon ile Röportaj**”, Haaretz Gazete, 13.4.2001.

BaMahaneh Nahal Gazetesi, S. 2, 1983, s.15.

Bin Ami, Davardır gazetesi, 03.09.1984.

Davardır gazetesi, 04.02.1985, s.16.

Davardır gazetesi, Ariel Sharon ve Matityahu Drobls’in vizyonu, 13.12.1988, s.19.

Davardır Gazetesi, 05.10.1979, s.17. Davardır gazetesi, 05.10.1979, s. 8.

Eight Days, London, December 2, 1981, s.17.

El Düstur gazetesi, Ürdün, 21.01.1978, s.29.

Gabi kutlir, maarif gezetesi, 30.12.1982.

Haaretz gazetesi, 21/05/1967, s. 9.

Haaretz gazetesi, 02.09.1977, s.12.

Haaretz gazetesi, 11.02.1977, s.24.

Haaretz gazetesi, “**Batı Şeria ve Gazze Projesi**” Verileri, 11.02.1985, s. 22.

Haaretz gazetesi, 30.09.1979, s.15.

Haaretz gazetesi, 20.11.1975, s.14.

Haaretz gazetesi, 02.09.1977, s.25.

Haarts, 8.12.1982.

Haaretz gazetesi, 04.11.1971; Davardır Gazetesi, 05.10.1979, s.22.

Haaretz gazetesi, 04.11.1971, s.24.

Jerusalem post, August 8, 1977, s. 5.

Jerusalem Post, March 24, 1979, s.17.

Jerusalem Post, 02.09.1981, s.15.

Jerusalem post, August 8, 1977, s.25, March 24, 1979, s.12.

Jerusalem post, s. 28, June 21, 1968, s. 15.

Maarif gazetesi, 09/09/1977, s.20, 12.04.1977, s.13, 16/3/2008.

Middle East International, March 27, 1981, s.25

Mohsen Saleh, **Yahudi Proje**, Palestine today newspaper, S. 1085, 22.5.2008. s. 19.

Richardson, David, The Jerusalem Post, April 10, 1983, s.15.

Sobol Yehoshua, “**Kim Kimi Kuşatıyor**”, Maarif, 16.03.2008 s. 19.

The Jerusalem Post, April 10, 1983, s.17. The Jerusalem Post, November, 15, 1983, s.17.

Uriel Bin Ami, Davardır Gazetesi, 03.09.1984.

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil No. 1: Batı Şeria'da İsrail Küçük yerleşim birimi (A)

NAME (EN)	NAME (AR)	Governorate	Estimated Population 2011	Established
Hahar	ههار	Tulkarem	50	1998
Karme Doron	كرمي دورون	Tulkarem	130	2002
Givat Sal'it	جفعات سلعيت	Tubas	40	2002
Elmatan	المتان	Salfit	50	2002
Yair Farm	مزرعة يائير	Salfit	150	2001
Magen Dan	ماجن دان	Salfit	120	1999
Kfar Tapuah West	كفار تبوح الغربية	Salfit	50	2001
Nofei Nehemia	نوفي نحاميه	Salfit	100	2002
Ma'ale Yisrael	معاليه يسرائيل	Salfit	3	1997
Tel Nahal	تل نحال	Ramallah	Unknown	2012
Ahavat Hayim	اهبات حبيم (حب الحياة)	Ramallah	150	1999
Amona	امونا	Ramallah	200	1997
Beit El East	شرقي بيت ايل	Ramallah	50	2001
Elisha Preparatory	اليشا	Ramallah	50	1999
Givat Assaf	جفعات اساف	Ramallah	80	2002
Givat Harel	جفعات هرتيل	Ramallah	180	1998
Kochav Ha'shachar east	كوخاف هشاهر شرق	Ramallah	Unknown	Unknown
Haroeh	هرواه	Ramallah	80	2002
Jabel Artis	جبل غراطيس	Ramallah	100	2001
Mitzpe Kramim	متسبيه كراميم	Ramallah	180	2001
Ma'aleh Shlomo	معاليه شلومو	Ramallah	50	1999
Haresha	هارشه	Ramallah	200	1997
Horesh Yaron	هاورشة يارون	Ramallah	30	1997
Nerya	نيره	Ramallah	Unknown	Unknown
Zayit Ra'anana	زيت رعنان	Ramallah	130	2001
Mitzpe Ha'ai	ميتسبي هايا	Ramallah	90	2001
Migron	ميغرون	Ramallah	200	2002
Mitzpeh Danny	متسبيه داني	Ramallah	150	1999
Ofra North East	عوفرا شمال شرق	Ramallah	60	2004
Ma'ale Hagit	أدوميم حاجيت	Ramallah	50	1999

Kaynak: Duvardır ve Yerleşimciliğe karşı Direniş Komitesi, Batı Şeria'daki İsrail Yerleşim Birimi, Ramallah, 2015.

Şekil No. 2: Batı Şeria’da İsrail Küçük yerleşim birimi (B)

NAME (EN)	NAME (AR)	Governorate	Estimated Population 2011	Established
Tzur Shalem	صور شاليم	Hebron	100	2001
Maon Farm	مزرعة ماعون	Hebron	50	2001
Mitzpe Lachish	ميتسبي لكيش	Hebron	30	2002
Mor Farm	مزرعة مور	Hebron	8	1999
Mitzpe Yair	ميتسبي يئير	Hebron	50	1998
Pnei Kedem	بنيه كيدم	Hebron	120	2002
Abraham Afeno	ابراهيم افينو	Hebron	Unknown	Unknown
School	مدرسة	Hebron	Unknown	Unknown
Beit Hadasa	بيت هداسا	Hebron	Unknown	Unknown
Gal Outpost	بؤرة غال	Hebron	30	2002
Mshoki Dargot	مشوكي دراجوت	Bethlahem	Unknown	Unknown
Bat Ayin West	بيت عين غرب	Bethlahem	100	2002
Derech Ha'avot	ديرخ هافوت	Bethlahem	100	2001
Givat Hatamar	جفعات هتمار	Bethlahem	2002	2001
Givat Hadagan	جفعات هدجان	Bethlahem	150	1995
Sde Bar	سدى بار	Bethlahem	40	1998
Sde Bar	سدي بار	Bethlahem	Unknown	Unknown
Neve Daniel North	نفي دانييل شمال	Bethlahem	80	2002
Tko'a D	D تقوع	Bethlahem	120	2002
Tko'a B-C	B-C تقوع	Bethlahem	300	2001
Old Massu'ot Itzhak	مشوؤت اسحاق القديمة	Bethlahem	8	2001
Ma'ale Rehav'am	معالي رحفعم	Bethlahem	100	2002
Ibei Hanahal	ايبي هاناحل	Bethlahem	60	1999
Beitar	بيتار	Bethlahem	Unknown	Unknown
Givat Hahish	جفعات هحايش	Bethlahem	150	1998

Şekil No. 3: Batı Şeria’da İsrail Küçük yerleşim birimi (C)

NAME (EN)	NAME (AR)	Governorate	Estimated Population 2011	Established
Bracha A	برخاه أ	Nablus	40	1998
Lehavat Yitzhar	لاهيفت ييتزار	Nablus	40	1998
Tel Yanoun	تل يانون	Nablus	Unknown	2012
Ma'ale Ha zeitim	معالي هزيتيم	Jerusalem	Unknown	2011
New Migron	ميغرون الجديدة	Jerusalem	Unknown	2012
Kedar (Old Kedar)	كدار القديمة	Jerusalem	Unknown	Unknown
Alt. 468	أعلى نقطة 468	Jerusalem	30	2002
Amlesson	حي امليسون	Jerusalem	Unknown	Unknown
Bnei Adam	بني ادم	Jerusalem	50	2004
Kochav Ya'akov West	غربي كوخاف يعقوب	Jerusalem	10	2001
Nof Zion	نوف زيون	Jerusalem	Unknown	Unknown
Heruti	هاروته	Jerusalem	1	2001
Neve Erez	نفه إيرز	Jerusalem	45	2001
House Aarot	بيت اروت	Jerusalem	Unknown	Unknown
Shepherd Hotel	فندق شيرد	Jerusalem	Unknown	Unknown
Shimon Al Sedeeq	شمعون الصديق	Jerusalem	Unknown	Unknown
Mul Nevo	مول نيفو	Jericho	10	2001
Beit Haarava oupost	بيت هارف بؤرة	Jericho	Unknown	Unknown
Mizpe Jericho North East	شمال شرقي متسبي يرحو	Jericho	80	2001
Mevo'ot Jericho	مفوؤت يريحو	Jericho	150	1999
Omer Farm	مزرعة عومر	Jericho	10	2005
Ma'ale Efrayim Preparatory	افرايم التحضيرية	Jericho	50	Unknown
Maoz Zvi	معوز تسفي	Jenin	30	2001
Synagogue Susiya	كنيس سوسيا	Hebron	10	2002
Asa'el	عسئيل	Hebron	20	2002
Avigayil	ايجيل	Hebron	100	2001
Bat Ayin East	بيت عين شرق	Hebron	50	2001
Mitzpe Eshtamoa	مسييه اشتموع	Hebron	60	2003
Nof Nesher	نوف نيشر	Hebron	8	1996
Susiya North West	سوسيا شمال غرب	Hebron	30	2001

Şekil No. 4: Batı Şeria’da İsrail Küçük yerleşim birimi (D)

NAME (EN)	NAME (AR)	Governorate	Estimated Population 2011	Established
Kochav Ya'akov East	كوخاف يعقوب الشرق	Ramallah	5	2003
Mishpatei Aretz	مشیاطبه اترتس	Ramallah	20	2004
Merom Ayalon	مروم ایلون	Ramallah	1	2001
Har Hemed	هار حیمید	Qalqilya	110	1996
Ramat Gilad	رمات جلعاد	Qalqilya	30	2002
Alonei Shilo	الونی شیلو	Qalqilya	230	1999
North Tzofim	شمال تزوفیم	Qalqilya	Unknown	2012
Ahiya	أحیة	Nablus	130	1997
Esh Kodesh	آش کدوش	Nablus	80	2000
Gilad Farm	مزرعة غلعاد	Nablus	150	2002
Gva'ot Olam	جفعات اولام	Nablus	30	1998
Habayit Ha'adom	هابیت هادیم	Nablus	Unknown	2002
Hill 836	تل 836	Nablus	20	1998
Hayovel	هیوبال	Nablus	150	1998
Nof Harim	نوف حریم	Nablus	160	1998
Palgei Mayim	بلجی مایم	Nablus	180	1999
Hill 725	تل 725	Nablus	40	2001
Mizpe Yitzhar	متسبیه یستهار	Nablus	8	2002
Sneh Ya'akov	سنیه یعقوب	Nablus	100	1999
Hill 777	تل 777	Nablus	70	1999
Hill 782	تل 782	Nablus	120	1999
Hill 851	تل 851	Nablus	100	1998
Kida	کیدا	Nablus	200	2003
Rechelim South	جنوبی رحلیئم	Nablus	Unknown	Unknown
Shalhevet Farm	شالهیفت مزرعة	Nablus	120	1999
Skali's Farm	مزرعة سکالی	Nablus	35	1999
Hanekuda	هناکودة	Nablus	150	1996
Elon Moreh outpost	بؤرة الون موریه	Nablus	Unknown	Unknown
Hanekuda west	هانکوده	Nablus	Unknown	Unknown
Adei Ad	عاد العاد	Nablus	150	1998

Tablo 1 BM Genel Kurulunun yerleşim ile ilgili vermiş kararlar

Sıra	Karar No	Karar Tarihi
1	2254	14/7/1967
2	2851	20/12/1971
3	3005	15/12/1972
4	3525	15/12/1975
5	106/31	16/12/1976
6	91/32	13/12/1977
7	133/33	18/12/1978
8	90/34	12/12/1979
9	122/35	11/12/1980
10	147/63	16/12/1981
11	88/37	10/12/1980
12	79/38	15/12/1983
13	95/39	14/12/1984
14	161/40	16/12/1985
15	63/41	03/12/1986
16	160/42	08/12/1987
17	58/43	06/12/1988
18	48/44	08/12/1989
19	74/45	11/12/1990
20	452	20/07/1979
21	465	01/03/1998
22	471	05/07/1980
23	476	30/07/1980

24	478	20/08/1980
25	593	08/12/1986
26	605	23/12/1987
27	507	05/01/1988
28	608	14/01/1988
29	636	06/07/1989
30	641	30/08/1989
31	672	13/10/1990
32	681	20/12/1990
33	694	24/05/1991
34	726	06/01/1992
35	799	18/12/1992
36	904	18/03/1994
37	H/58/43	06/12/1998
38	48/44	08/12/1989
39	H/74/75	11/12/1990
40	47/46	09/12/1991
41	H/70/47	12/12/1992
42	2/44	06/10/1989
43	69/45	06/12/1990
44	76/46	11/12/1991
45	H/69/35	15/12/1980
46	H/20/36	10/12/1981
47	C/123/37	16-20/12/1982
48	C/180/38	19/12/1983

49	C/146/39	14/12/1984
50	C/168/40	16/01/1985
51	C/162/41	04/12/1986
52	D/209/42	11/12/1987
53	C/54/43	06/12/1988
54	C/40/44	04/12/1989
55	C/83/45	13/12/1990
56	B/82/46	16/12/1991
57	B/63/47	11/12/1992
58	A/59/48	14/12/1993
59	A/87/49	16/12/1994
60	Z/79/38	15/12/1983

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Abdallatif SEDDA
Doğum Tarihi : 10/04/1985
Uyruğu : Filistin
Medeni Hali : Evli

EĞİTİM

(2014-2019) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi- Kamu Hukuk Doktora Programı.
Doktora Tez Konusu: “Uluslararası Hukuka Göre Filistin'deki İsrail Yerleşimi”
Danışman: Prof. Dr. CÜNEYT YÜKSEL
(2011-2013) Hukuk Fakültesi Yüksek Lisans, An-Najah Ulusal Üniversitesi – Nablus - Filistin.
(2010) Hukuk Fakültesi, An- Najah Ulusal Üniversitesi – Nablus - Filistin.
(2003) Jeet lisesi Mezuniyeti.

MESLEKİ DENEYİM

- (2012) Filistin Barosu Üyeliği (P.B.A) - Filistin.
- Arabuluculukta deneyimli.
- Şirketlerin resmi evrakları ve işlerine hakim.
- Filistin'deki suç hukuku, uluslararası hukuk ve anayasa hukuku alanında bilgi sahibi.
- Vizyon Siyasi Gelişim Merkezinde Yasal Araştırmalar Müdürü.
- Demokrasi ve İnsan Hakları alanında Eğitim Kursu.
- Siyasi naliz Tahmin Pozisyonları Eğitim Kursu.
- Ceza Adalet Kanıtı Eğitim Kursu.
- Yerel Seçimler Hukuku Eğitim Kursu.
- Türkiye'deki Ceza Hukuku Eğitim Kursu.

YABANCI DİLLER

- Arapça :Ana dili.
- İngilizce :Yazma, okuma ve konuşma.
- İbranice :Yazma, okuma ve konuşma.
- Türkçe :Yazma, okuma ve konuşma.

YAYINLAR

- Yerel Toplulukların Bütçesini İzleme, Ulusal An- Najah Üniversitesi – Nablus - Filistin, 2011.
- Önleyici Gözaltı Filistin, Ulusal An- Najah Üniversitesi – Nablus - Filistin, 2012.
- Batı Şeria'da İsraili Yerleşim Başlıklı kitap, İstanbul, 2016.
- Batı Şeria'nın Coğrafi Özellikleri, İstanbul, 2017.
- “Palestinian Refugees”, Law on The Bosphorus, İstanbul International Summer School, 2017
- Filistin'de arazi kanunları, İstanbul, 2019.

BURSLAR

2014-2019 Türkiye Yurtdışı Bursları Doktora Programı.